

שבוע שביעי של פסח ופרשת שמני - בארץ הקודש

(1 - 7 April 18)

ט"ז - כ"ב ניסן תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֲנוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִפֹּא יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתָּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

כנחן לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה בְּמוֹדָה
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדוש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובות "לה'") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שִׁבְחוּהוּ פְּלִהָאִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להשי' שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּבָדִיקִים: י פְּלִגְוִים סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יב סִבּוֹנִי כְּבָדִים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהוָה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּירְאָחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה לְלִפְתּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַבֵּר יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִילֵ לִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אַתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו המודיע שקבל רשיון לנהגות, ויה"ר מהשי"ת שיזמין לו פרנסתו בהרחבה
ויירבה בקביעות עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות מתוך מנוחה ובמילא ינהג את גופו ואת נה"ב
שיתאימו להכוונה וכפי המבואר בתורת החסידות בארוכה.

בברכה לפרנסה בגשמיות וברוחניות.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ פָּלוֹם וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

א) סדר הנחת תפילין	ב	כו) משניות – מסכת כתובות	ביאור קהתי	רכב
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	כז) עין יעקב מסכת תענית	רכז	
ג) מאמר ד"ה והחרים הוי' את לשון ים מצרים		כח) מסכת עבודה זרה עם ביאורים		
ה) אחרון של פסח, ה'תשח"י	ה	דף עו	רכח	
ד) מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות		כט) מסכת הוריות עם ביאורים		
שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשח"י	כב	מדף ב עד דף ז	רלב	
ה) ר"ד יום ג', ח"י ניסן, ב' דחול המועד פסח, ה'תשח"י	לז			
ו) שיחת יום ה' דחג הפסח, ה'תשמ"ח	לח			
ז) שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י	מ			
ח) שיחת אחרון של פסח (בסעודה) ה'תשמ"ח	מב			
ט) משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח	נ			
י) משיחות אחש"פ ה'תשמ"ח ע"ד ההנהגה ביום הולדת	נב			
יא) שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן ה'תשמ"ח	נח			
יב) שיחת שבת פרשת שמיני, מבה"ח אייר ה'תשח"י ..	סג			
יג) לקוטי-שיחות פרשת שמיני כך יז	סה			
יד) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל				
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	ע			
טו) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמיני	עב			
טז) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שמיני	עג			
יז) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני	צח			
יח) שיעורים בספר התניא (מוגה)				
לשבוע פרשת שמיני	צט			
יט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמיני	קט			
כ) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קיב			

שיעורי רמב"ם

כא) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמיני	קטו	לט) אגרות קודש	אדמו"ר מוהרי"צ	רעו
כב) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמיני	קעו	מ) חומש לקריאה בציבור	רעז	
כג) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמיני	קפט	מא) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד	
כד) מסכת סוטה עם ביאורים		מב) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני	רפה	
מדף ב עד דף ז	קצב	מג) עירוב תבשילין	רפו	
כה) נביאים וכתובים		מד) סדר מצות הדלקת נרות לפסח ולערב שבת קודש	רפז	
ישעיה פרק נט-ס, איוב פרק מא	רכ			

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

על הנָהָר, וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הָעֵנָן בְּזָה שֶׁבִּגְלָלוֹ הוּא מְפֹרֵט
 כחידוש וייעוד בפני עצמו.² וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתוּב וְהָדָרִיף
 בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא דְּגַמַּת עֵנָן ה"א הַיְדִיעָה כיוון שהכתוב אומר
 "בנעלים" בפתח ולא בנעלים בשווא הרי זה כאלו נאמר בהנעלים, היינו
 בנעלים הידועים, ונשאלת השאלה:
 מֵהָהֵם הַנְּעָלִים הַיְדוּעִים
 שֶׁעָלִיהֶם נֶאֱמַר וְהָדָרִיף
 בַּנְּעָלִים?

(ב) וּלְהִבִּין זֶה פְּרִטֵּי הַדְּבָרִים
 האמורים לעיל אודות בקיעת הנהר
 לעתיד לבוא יֵשׁ לְהִקְדִּים תַּחֲלָה
 באור הענן דקריעת ים־סוף
 שביציאת מצרים, דְּכִיּוֹן
 שֶׁהַכְּתוּב הַמְּדַבֵּר עַל בְּקִיעַת הַנָּהָר
 לעתיד לבוא מְדַגֵּשׁ שְׁבִקִיעַת הַנָּהָר
 תהיה כְּאִשֶּׁר הִיְתָה לִישְׂרָאֵל
 בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מִצְרָיִם, דְּהֵינּוּ
 הַיְיָנוּ, שְׁבִקִיעַת הַנָּהָר
 דְּלַעֲתִיד הִיא דְּגַמַּת הָעֵנָנִים
 שֶׁהִיוּ בִּיצִיאַת מִצְרָיִם
 (פֶּנ"ל), אִם־כֵּן בְּכָדִי לְהִבִּין
 הָעֵנָנִים דְּלַעֲתִיד, יֵשׁ לְבָאֵר
 תַּחֲלָה הָעֵנָנִים שֶׁהִיוּ בִּיצִיאַת
 מִצְרָיִם שְׁהִי הַמֶּשֶׁל וְהַדּוּגְמָא
 מלמדים על הנמשל, וְכַמּוֹכֵן גַּם
 מִמָּה שֶׁכְּתוּב³ אודות הגאולה
 העתידה כִּימִי צֵאתָךְ מִצְרָיִם
 מִצְרָיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת, כִּימִי
 לְשׁוֹן רַבִּים⁴, וזאת על אף
 שהציאה ממצרים היתה ביום אחד
 בלבד (וראה גם בהרחבה במאמר
 שמופיע לקמן בעמוד כב ואילך עם

וְהַחֲרִים הַיָּוִי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא יֵאָדָר וִיכָרִית אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם
 הוא נהר הגילוס וְהַנִּיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בְּעֵינֵם בַּחוּק רֹחוֹ וְהַכְּהוּ
 לְשִׁבְעָה נְחָלִים נִפְרָדִים שִׁתִּיבְשׁוּ וְהָדָרִיף בַּנְּעָלִים כֵּךְ שְׁנִיתָן יִהְיֶה
 לדרוך על פני האדמה בנעליים
 וְהִיְתָה מְסֵלָה דֶּרֶךְ מַעְבָּר לְשֶׁאֵר
 עֲמֹ שִׁישׁוּבוֹ מֵהַגְּלוּת גּוֹ' כְּאִשֶּׁר
 הִיְתָה לִישְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ
 מִצְרָיִם מִצְרָיִם בְּקִרְיַת יָם סוֹף,
 כאשר הים נבקע לגזרים ובני ישראל
 עברו בתוך הים ביבשה¹. וְצָרִיף
 לְהִבִּין², דְּכִיּוֹן שֶׁהַכְּתוּב
 מְדַגֵּשׁ שְׁבִקִיעַת הַנָּהָר
 דְּלַעֲתִיד שְׁתִּהִיָּה לַעֲתִיד לְבָא הִיא
 כְּאִשֶּׁר הִיְתָה לִישְׂרָאֵל בְּיוֹם
 עֲלוֹתוֹ מִצְרָיִם מִצְרָיִם, דְּהֵינּוּ
 דְּגַמַּת קְרִיעַת יָם־סוֹף וְנִמְצָא
 שִׁישׁ דְּמִיּוֹן בֵּין בְּקִיעַת הַנָּהָר לַעֲתִיד
 לְבָא לְקִרְיַת יָם סוֹף, אִם כֵּן, מֵהוּ
 הַטַּעַם שְׁבִקִיעַת הַנָּהָר
 דְּלַעֲתִיד תִּהְיֶה לְז' נְחָלִים,
 שֶׁאֵין זֶה כְּמוֹ בְּקִרְיַת יָם־
 סוֹף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרָיִם שְׁהִי יָם
 סוֹף נִבְקַע לִי"ב גְּזֵרִים וְלֹא לִשְׁבַע?
 גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתוּב
 וְהָדָרִיף בַּנְּעָלִים, שֶׁהַפְּרוּשׁ
 הַפְּשׁוּט הוּא שִׁיחֲרַב שִׁתִּיבְשׁ
 הַנָּהָר וְיֻכְּלוּ לַעֲבֹר וְלָדָרֶךְ בּוֹ
 בַּנְּעָלִים בְּנֵעִלִים, דְּלַכְּאוּרָה,
 בְּיוֹן שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר וְהִיְתָה
 מְסֵלָה גּוֹ', שֶׁפְּרוּשׁוֹ שְׁתִּהִיָּה
 בּוֹ דֶּרֶךְ סְלוּלָה, הָרִי מוֹכֵן
 שִׁיּוּכְלוֹ לַעֲבֹר בּוֹ בְּחִרְכָּה
 בִּיבְשָׁה, וּמֵהוּ עֵנָן וְהָדָרִיף
 בַּנְּעָלִים וְמֵה הַדְּבָר מוֹסִיף עַל הָאֱמֹר
 שְׁתִּהִיָּה דֶּרֶךְ סְלוּלָה לַעֲבֹר בָּהּ?
 וּמִכְלָלוֹת הָעֵנָן מִשְׁמַע
 שֶׁהָדָרִיף בַּנְּעָלִים הוּא אֶחָד
 הָעֵנָנִים הַנִּפְלְאִים שֶׁהִיוּ בְּגִלּוּיִם דְּלַעֲתִיד לְבָא,
 שֶׁלֹּכֵן מוֹנֶה עֵנָן זֶה יָחַד עִם הַמַּעֲלֹת דְּוְהַחֲרִים
 הַיָּוִי אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם וְהַנִּיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר,
 וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הָעֵנָן בְּזָה. וְגַם צָרִיף לְהִבִּין
 מֵה שֶׁכְּתוּב וְהָדָרִיף בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא דְּגַמַּת עֵנָן ה"א הַיְדִיעָה, מֵה הֵם הַנְּעָלִים
 הַיְדוּעִים שֶׁעָלִיהֶם נֶאֱמַר וְהָדָרִיף בַּנְּעָלִים.
 (ב) וּלְהִבִּין זֶה יֵשׁ לְהִקְדִּים תַּחֲלָה באור הענן דקריעת ים־סוף שביציאת
 מצרים, דְּכִיּוֹן שֶׁהַכְּתוּב מְדַגֵּשׁ כְּאִשֶּׁר הִיְתָה לִישְׂרָאֵל בְּיוֹם
 עֲלוֹתוֹ מִצְרָיִם מִצְרָיִם, הַיְיָנוּ, שְׁבִקִיעַת הַנָּהָר דְּלַעֲתִיד הִיא דְּגַמַּת הָעֵנָנִים שֶׁהִיוּ
 בִּיצִיאַת מִצְרָיִם (פֶּנ"ל), אִם־כֵּן בְּכָדִי לְהִבִּין הָעֵנָנִים דְּלַעֲתִיד, יֵשׁ לְבָאֵר תַּחֲלָה
 אֶת הָעֵנָנִים שֶׁהִיוּ בִּיצִיאַת מִצְרָיִם. וְכַמּוֹכֵן גַּם מִמָּה שֶׁכְּתוּב³ כִּימִי צֵאתָךְ
 מִצְרָיִם מִצְרָיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת, כִּימִי לְשׁוֹן רַבִּים⁴, וּפְרָשׁ כְּבוֹד־קְדוּשָׁת

(1) ישע"י, יא, ט"ז — הפטרת היום. (2) ראה שער האמונה פנ"ב ואילך. המשך והחרים תרל"א בתחילתו. (3) מיכה ז, טו.

(4) ראה זח"ג קעו, א.

והחרים הוי' את לשון ים מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ביאור בדרך אפשר) ופרש כבוד קדושת מורי ויחמי אדמו"ר⁵
2 הרבי הרי"צ, שבפסוק נאמר "כימי" לשון רבים משום שמשפעת יציאת
3 מצרים התחלה הגאולה העתידה והיא הולכת וגמשת כל הימים,
4 ואם כן, גם מפסוק זה ופירושו מוכן כי הביאור בעניני הגאולה
5 העתידה, ובענינו – בקיעת הנהר
6 לעתיד לבוא, יובן מהענינים
7 שהיו ביציאת מצרים, שאחד
8 מהם הוא הענין דקריעת ים-
9 סוף. וכידוע בענין הצרף
10 דקריעת הים, דכיון שבאותו
11 צד שירדו באותו צד עליו,⁶
12 הרי מוכן, שקריעת הים לא
13 היתה בשביל הצלת ישראל
14 מפרעה וממצרים, כי מאחר
15 שעלו מן הים באותו צד שבו ירדו אל
16 הים, מוכן שלמעשה קריעת הים לא
17 שימשה לבני ישראל כאפשרות מילוט
18 והצלה מפרעה ומצרים אלא זהו
19 ענין שהיה צריך להיות מצד
20 עצמו וכיון שכך, מודגש עוד יותר
21 שביאור ענינו של קריעת ים סוף הוא
22 ההקדמה הראויה לביאור ענין בקיעת
23 הנהר לעתיד לבוא (כאשר בקיעת הנהר
24 לא תהיה לצורך אפשרות מילוט אלא
25 ענין "מצד עצמו").
26 ויובן בהקדים הקושיא⁷
27 שמקשים בתורת החסידות, מהי
28 הרבנות הגדולה כל-כך בענין
29 קריעת ים-סוף, שהוא אחד
30 הנסים הגדולים והנפלאים
31 שהתרחשו אי פעם, עד שגם לגבי
32 למעלה ביחס לקדושת-ברוך-הוא
33 הרי זה דבר קשה בפני-עין,
34 כלשון הרגיל בדברי חכמינו ז"ל
35 בבואם לתאר עד כמה דברים מסוימים
36 קשים ("קשין מזונותיו של אדם" וכן
37 "קשה זיווגו של אדם") קשה
38 בקריעת ים סוף⁸, דלכאורה,
39 לא מדובר בתופעה חסרת תקדים כי
40 הרי היתה כבר ענין זה של
41 הפיכת ים ליבשה בתחלת
42 הבריאה, כמו שכתוב⁹ בתיאור
- הבריאה בששת ימי בראשית יקונו יאספו המים מתחת השמים אל
מקום אחד ותראה היבשה, והינו, שהתרחש נס דומה לקריעת ים
סוף כיוון שמצד הטבע הרי המים צריכים להיות מעל
ליבשה, וכמו שכתב הרמב"ם¹⁰ בענין הגלגלים שכל גלגל
סובב ומקיף את הגלגלים
שפתחו, ובענין היסודות
הינו שייסוד המים סובב את
יסוד העפר, ויסוד הרוח
סובב את יסוד המים, ויסוד
האש סובב את יסוד הרוח,
ועל-פיה נמצא שהמים הם
מטבעם למעלה מהארץ לפי
שיסוד המים קל יותר, ויסוד
העפר כבד יותר, ומצד הטבע
הכבד יותר צריך להיות נמוך יותר
ולכן הגה בתחלת הבריאה
היה באמת כן והמים היו מעל
היבשה, ומכל-מקום גזר
הקב"ה גזירה שהיא היפך הטבע
שיקונו יאספו המים אל מקום
אחד ותראה היבשה, ונמצא,
שענין זה ישנו כבר בבריאה
עצמה, היינו בסדר
ההשתלשלות האור האלוקי שיוור
מלמעלה למטה לברוא ולקיים את
העולם נקרא 'סדר השתלשלות' על שם
שהוא יורד מדרגה לדרגה בדומה
לשלשלת ארוכה שהטבעות שלה
אחוזות זו בזו וכאשר העולם מתנהל
כטבעו וכסדרו הרי זה על פי 'סדר'
השתלשלות' ואילו כאשר מתרחש נס
בניגוד לדרכי הטבע יש צורך בגילוי
והמשכת אור אלוקי למעלה מסדר
השתלשלות, ואם כן, שהפיכת המים
ליבשה הוא דבר שכבר נטבע בבריאה
אינו מוכן מהו הפלא כל-כך
בענין קריעת ים-סוף, שהוא
אחד הנסים הנפלאים
היוצאים מדרכי הטבע
ומהגבולות ההשתלשלות והרי
דבר דומה התרחש בבריאה והפך
לטבע העולם?.

(5) רד"ה כימי צאתך מארמ"צ תש"ח (ע' 159). (6) ראה תוד"ה כשם – ערכין טו, א. (7) בהבא לקמן – ראה ד"ה וירא
ישראל את הים הגדולה בתו"ח בשלח ריד, א ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קנ"ג, ב ואילך). (8) פסחים ק"ח, א. סוטה ב,
א. זח"ב ק"ע, א. (9) בראשית א, ט. (10) הל' יסוה"ת רפ"ג. שם ה"י. פ"ד ה"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המים, הרוח והאש) והוא "סוף" הבריא, לכן דווקא בו בא לידי ביטוי וגילוי
הכוח להוות יש מאין **שְׁלֹכַן הַפֶּל** כל סוגי הנבראים **הָיָה מִן הָעֶפֶר**.
וּמִזֶּה מוֹבָן, שֶׁהַגִּזְרָה דִּיקָוָה הַמִּים גו' שהמים יאספו ויוזו הצידה
כדי שהיבשה שהיא העפר, תבוא לידי גילוי **נוֹגַעַת לְכָל־לֹחַת עֲנָנִים**
הַבְּרִיאָה, שֶׁהָרִי דוֹקָא עַל־יְדֵי
סילוק המים וכתוצאה מכך **גִּלּוֹי**
הַיִּבְשָׁה נַעֲשֶׂה שֶׁהַפֶּל הָיָה מִן
הָעֶפֶר, וְאִם כֵּן, הָרִי זֶה הַפִּיכָה
המים ליבשה **עֲנָנִים תְּמִידִי**
בְּבְרִיאָה. וְעַל־פִּי־זֶה יִקָּשֶׁה
בְּיוֹתֵר מֵהוּ אִם כֵּן הַפֶּלָא כָּל־
כֹּף בְּעֲנָנִים קָרִיעַת יַם־סוּף שכל
עניינו היה הפיכת הים ליבשה?
אֲף הָעֲנָנִים המענה לשאלה הוא ¹⁸
שלאמיתו של דבר יש הבדל מהותי בין
"יקוו המים" בבריא לקריעת ים סוף
שהיא אכן דבר הרבה יותר נעלה ולא
רק חזרה על מה שכבר היה קודם לכן,
כפי שהולך ומבאר, **שֶׁבְּגִזְרַת יָקוֹו**
הַמִּים גו' כאשר הקדוש־ברוך־הוא
גִּזַּר שלמרות שֶׁמֶן הראוי היה שהמים
יהיו מעל העפר (הכבד יותר) בכל זאת
העפר יראה **לֹא נַעֲשֶׂה שְׁנוּי**
בְּמַהוּת הַמִּים עֲצָמָם, כִּי אִם
שְׁנוּי מְקוֹם בְּלִבָּד, דְּתַמְרוֹת
זֶה שֶׁבְּתַחֲלָה הָיוּ אוֹתֵם הַמִּים
עֲצָמָם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ ועפר
הארץ היה מכוסה, **נַעֲשֶׂה שְׁנוּי**
בַּמִּים מבחינת המקום **שֶׁנִּתְכַּנְסוּ**
אֶל מְקוֹם אֶחָד ושוב לא כיסו את
כל הארץ, **וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלְתָּה**
הַיִּבְשָׁה, וְאִם־כֵּן הָרִי זֶה שְׁנוּי
מְקוֹם בְּלִבָּד אך לא שינוי במהות
המים. **מִה־שְּׂאִי־כֵן בְּקָרִיעַת**
יַם־סוּף כְּתִיב¹⁹ הִפָּךְ יָם
לַיִבְשָׁה, הֵינֵנו, שֶׁהֵינָם עֲצָמוֹ
נַעֲשֶׂה יִבְשָׁה וכן הפך את טבעו
ומהותו למהות אחרת, **וּכְמוֹ**
שֶׁכְּתוּב²⁰ וַיְבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּתוֹךְ הַיָּם לַיִבְשָׁה, שֶׁכְּתוּב הֵינָם עֲצָמוֹ שינוי מהותי והים
חדל להיות ים והפך להיות **יִבְשָׁה**.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה ולהעצים את השאלה עוד יותר, **דְּהִנֵּה, טַעַם הַגִּזְרָה**
יָקוֹו הַמִּים לפי פנימיות הדברים **הוא בְּכָדִי שֶׁתַּרְאָה הַיִּבְשָׁה, הֵינֵנו**
שֶׁנִּתְגַּלָּה יְסוֹד הָעֶפֶר ולא יהיה מכוסה במים, **וְהֵינֵנו לְפִי שְׂיָסוֹד**
הָעֶפֶר יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה יְתֵרָה, וּבִלְשׁוֹן הַפֶּסוּק בְּקוּהַל שֶׁהַפֶּל הָיָה מִן
הָעֶפֶר¹¹ (ובלשון הכתוב: "הכל הולך
אל מקום אחד, הכל היה מן העפר והכל
שב אל העפר") והעפר הוא היסוד
העיקרי והמרכזי מבין ארבעת היסודות
אש, מים, רוח עפר, **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב**
בְּסִיפּוֹר הַבְּרִיאָה בששת ימי בראשית
כִּיצַד בַּעֲצָם כָּל הַנְּבֵרָאִים מִכָּל הַסּוּגִים –
דוּמָם, צוּמָח, חֵי וּמְדַבֵּר, נִבְרָאוּ מֵהָאָרֶץ,
הֵינֵנו מִיְסוֹד הָעֶפֶר תּוֹצֵא הָאָרֶץ
נֶפֶשׁ חַיָּה¹², תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ
גו'¹³, עַד הַמֶּאֱמָר נַעֲשֶׂה
אָדָם¹⁴, שֶׁגַּם הָאָדָם נִבְרָא מִן
הָעֶפֶר, וְשֶׁעֲנָנִים זֶה נּוֹגַעַ גַּם
לְבְּרִיאֵי הַיָּם למרות שהמים מכסים
על קרקעית הים ורק המים נראים,
לאמיתו של דבר גם הברואים שבים הם
מן העפר וקשורים בארץ, וכדברי
המדרש שיסוד העפר נוגע לכל
הנבראים ללא יוצא מן הכלל **וְאֶפְלוֹ**
לְגַלְגַּל חֲמָה¹⁵ כדור השמש
שלאכאורה אין לו כל קשר לאדמה.
וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי שֶׁנַּעֲוִין
תַּחֲלָתָן בְּסוּפָן¹⁶, כָּלֵל הוּא
שֶׁהָרִשׁ וְהַסּוּף של כל דבר קשורים זה
בזה ולענין הבריא - **וְהֵינֵנו, שֶׁכַּחַ**
הַתְּהֵנוּת הַלְּהוּת וּלְבֹרָאוֹ יֵשׁ (דְּבַר)
מֵאִין (לֹא דְבַר) שֶׁהוּא כּוֹחַ מִיּוֹחַד
בְּמִינוֹ מַצֵּד עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ של
הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **דוֹקָא, כִּי**
רַק הוּא לְבָדוֹ שְׂאִין לוֹ עֲלֵה
וְסִבָּה שֶׁקִּדְמָה לוֹ חֲסִי־וְשָׁלוֹם
וְהוּא עֲצָמוֹ לֹא קִיָּם כִּי־שׁ מִיֵּשׁ אַחֵר
שֶׁקֵּד לֹא אוֹ שֶׁקִּיָּמַת סִיבָה חִיצוֹנִית
כָּל־שֶׁהִי לְקִיּוּמוֹ אֵלֹא "מִצִּיאָתוֹ"
מִעֲצָמוֹתוֹ, בְּכַחוֹ וּיְכָלָתוֹ לְהוֹת
יֵשׁ [מִצִּיאָתוֹ] מֵאִין¹⁷ ואפס מוחלט, **הִנֵּה כַּח זֶה נִתְגַּלָּה בְּיְסוֹד**
הָעֶפֶר דוֹקָא, כִּי דוּקָא בְּגַלֵּל הִיוּתוֹ הַיְסוֹד הַכִּי גִשְׁמִי וְהַכִּי חוֹמְרִי (לְעוֹמֶת)

(11) קהלת ג, כ. (12) בראשית א, כד. (13) שם, יא. (14) שם, כו. (15) ראה קהלת רבה עה"פ. (16) ספר יצירה פ"א מ"ז. (17) תנאי אגה"ק ס"כ. (18) ראה גם סה"מ תרס"ד ס"ע שוב ואילך (בהוצאת תשנ"ד – ס"ע קפג ואילך). (19) תהלים טו, ו. (20) בשלח יד, כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 עֲצָמָהּ שֶׁהִיא מְשׁוּטָטֶת תָּמִיד ללא הפסק, דבר המוכיח על חזק
46 ותוקף המחשבה, אֲזִי אֵין נְתִינָה מְקוֹם לְמִצִּיאוֹת שֶׁל דְּבוּר
47 מְסֻדֵּר הַמְּבִיעַ רְעִינּוֹת שְׂכִילִים או רגשות בצורה ברורה ומסודרת (שִׁזְהוּ
48 אִפֵּן הַדְּבוּר כְּפִי שֶׁצָּרִיף לְהִיּוֹת בצורה מסודרת), כי כאשר עומק
49 הרעיון או עֲצָמַת הרגש ניכרים
50 ונרגשים האדם לא מסוגל 'לארגן'
51 ולסדר את הדברים בדיבור בצורה
52 מסודרת ובהירה ויבְכְדִי שִׁיְהִיָּה
53 דְּבוּר מְסֻדֵּר וברור, צָרִיף לְהִיּוֹת
54 צִמְצוּם וחלישות בְּמַחֲשָׁבָה,
55 הִינֵנו, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה לא תֵּאִיר
56 בְּתִקְףָּהּ ובעוצמה, אֶלָּא שֶׁעֲצָם
57 הַמַּחֲשָׁבָה תִּתְעַלֵּם, וְיִמְשָׁף
58 ויתגלה מִמֶּנָּה חֵלֶק קָטָן בְּלִבָּהּ,
59 שֶׁעַל־יְדִיָּהּ תִּהְיֶה אִפְשָׁרוֹת
60 לְהַתְגַּלּוֹת הַדְּבוּר בצורה מסודרת
61 (כמבואר בחסידות שכאשר יש פער
62 גדול בין רמת השכל וההבנה של הרב
63 לזו של התלמיד, הרב צריך תחילה
64 לצמצם את עומק ועושר הרעיון
65 השכלי ולהשפיע לתלמיד רק חלק קטן
66 ומועט של הרעיון).
67 וּמִבְּשָׂרִי ממושג המחשבה והדיבור
68 כפי שהוא באדם אֲחֻזָּה אֶלְקָה,
69 ניתן להבין את הדברים כפי שהם
70 במקורם ושורשם הרוחני שִׁכְמוֹ כֵּן
71 יֵשׁ גַּם לְמַעַלָּה ב' הַבְּחִינּוֹת
72 דְּבוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֵם גְּלוּי
73 הדיבור וְהָעֵלֶם המחשבה, וְהִנֵּנו,
74 שֶׁהַדְּבוּר העליון הוא שֶׁרָשׁ
75 וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, כְּמוֹ
76 שֶׁכְּתוּב²² בְּדִבְרֵי הוֹי' בדיבורו
77 של הקדוש-ברוך-הוא שִׁמְיָם נַעֲשֶׂה
78 וּבְרוּחַ פִּי כָּל צָבָאָם,
79 וּבַעֲשֶׂרָה מַאֲמָרוֹת של הקדוש-
80 ברוך-הוא שאמר "יהי אור", "יהיה
81 רקיע" וכו' נִבְרָא הָעוֹלָם²³,
82 וְהַמַּחֲשָׁבָה העליונה, שהיא
83 בְּחִינַת הָעֵלֶם, היא לְמַעַלָּה
84 מִשְׁרָשׁ הַנִּבְרָאִים בחינה כל כך נעלית ונסתרת באלוקות שאין לה כל
85 שייכות לנבראים גשמיים והיא אפילו לא שורש ומקור להם. וְהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר
86 הַמַּחֲשָׁבָה העליונה היא בְּגִלּוּי והאור האלוקי הנעלה והנסתר בדרך
87 כלל בא לידי גילוי, אֲזִי אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַתְּגַלּוֹת הַדְּבוּר
88 שֶׁהוּא שֶׁרָשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים כי לעומת אותה בחינה נעלית אין

1 (ג) וּבִאֲוִיר הָעֵנָן יוֹכֵן בְּהַקְדִּים הַיְדוּעַ שֶׁכָּל הָעֵנָנִים שֶׁלֹּמְטָה
2 בְּגִשְׁמִיּוֹת הֵם מְצֹד שֶׁרָשָׁם לְמַעַלָּה בְּרוּחָנִיּוֹת, שהרי הגשמייות
3 היא השתלשלות מהרוחניות ולא מציאות עצמאית וְהַכֵּנָת הָעֵנָנִים
4 לְמַעַלָּה ברוחניות שהיא בלתי אפשרית לגבי שכל אנושי שבעצם אין לו
5 מושג במהותם של דברים רוחניים
6 היא עַל־פִּי בִּאֲוִיר עֵנָנִים של
7 העניינים הרוחניים כפי שנשתלשלו
8 ובאו לידי ביטוי בְּנִפְשׁ הָאָדָם,
9 (וכמו שכתב רבנו הזקן בספר התניא
10 (פרק ג) שבנפש האדם יש עשר
11 בחינות, שלושת המוחין חכמה, בינה
12 ודעת ושבעת המידות "כנגד עשר
13 ספירות עליונות שנשתלשלו מהן")
14 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב מִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה
15 אֶלְקָה²¹ הִינּוּ שבאמצעות התבוננות
16 במבנה הגוף והנפש ובכוחות הנפש
17 ("מבשרי"), ניתן להגיע להבנה
18 מסוימת ("אחזה") בענייני אלוקות.
19 וְהָעֵנָן בְּזָה, שֶׁבְּחִינַת יָם
20 וְיִבְשָׁה (אֶרֶץ) לְמַעַלָּה הוּא
21 עֵנָן עֲלֵמָא דְּאִתְּפָסְיָא וְעֲלֵמָא
22 דְּאִתְּגַלְיָא על הכתוב "ברוך ה'
23 אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם"
24 אמרו בוורה: מעלמא דאתכסיא
25 לעלמא דאתגליא. ומוסבר על כך
26 בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה
27 יש "ים" שהוא עולם שהנבראים
28 הנמצאים בו מכוסים ויש "יבשה"
29 שהיא עולם גלוי והנבראים בו גלויים,
30 על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות
31 גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן
32 נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא
33 דאתכסיא" ואילו האור האלוקי
34 המצומצם שיודר ומתגלה לנבראים
35 נקרא "עלמא דאתגליא", וְעֵנָנִים של
36 "עלמא דאתכסיא" ו"עלמא דאתגליא"
37 בְּנִפְשׁ הָאָדָם הוּא מַחֲשָׁבָה
38 וְדְבוּר, שֶׁהַדְּבוּר הוּא גְּלוּי
39 לְזוּלָתוֹ שהרי הדיבור מגלה לזולת
40 את מה שמכוסה במוחו ובליבו של המדבר וְהוּא בְּחִינַת יִבְשָׁה
41 שהנבראים בה גלויים לעין, וְהַמַּחֲשָׁבָה היא בְּהָעֵלֶם לגבי אחרים,
42 שֶׁהִרִי הַזּוּלָתוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּלֵל מֶה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב, וְהוּא בְּחִינַת
43 יָם שהנבראים שבו מכוסים במים ואינם נראים.
44 וְהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה היא בְּתִקְפָּהּ, הִינֵנו כְּמוֹ שֶׁהִיא מְצֹד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ממנה כדי לברוא את העולם הרי זה רק חלק קטן והארה מועטת
בלבד וזה הסדר הרגיל והטבעי של הבריאה. אמנם הענין דקריעת
ים־סוף הוא שֶהפך ים לַיִבְשָׁה, "עלמא דאתכסיא", מחשבה לַיִבְשָׁה "עלמא
דאתגליא", דיבור באופן כזה שֶהים עצמו נהפך לַיִבְשָׁה, וענינו
למעלה ברוחניות הוא
שפחינת עצם המחשבה
שברך כל נסתרת ונעלמת נמשכה
למטה ובאה בגלוי, ולכן נעשה
פן גם בעולם הזה הגשמי לַיִבְשָׁה,
שֶהים עצמו נהפך לַיִבְשָׁה.
והגם שנתבאר לעיל שֶעצם
המחשבה הנעלמת שהיא אור עליון
מאד נעלה אי־אפשר לא תיתכן
שְמאיר בגלוי בבחינת הדבור
היא הבחינה שמשמשת שורש ומקור
לנבראים, דְכאֲשֶׁר מאיר עצם
המחשבה אֲזִי אי־אפשר
שִׁיהיה דבור מסדר כי במצב
כזה הדבור לא מסוגל להכיל את האור
הגדול של המחשבה, כשם שבאדם
כאשר הרעיון עמוק מאד או כאשר
הַרְגֵשׁ מאוד עוצמתי קשה להביע אותו
בדיבור מסודר, ואם כן איך יכול להיות
שעצם המחשבה העליונה ("ים") תאיר
למטה (ב"יבשה")? הרי המענה על כך
הוא: הִנֵּה כֵּן הוּא בְּסֵדֶר
הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, האמור לעיל שרק
אור מועט ומצומצם מהמחשבה
מתגלה בדיבור אבל עצם המחשבה
נשארת בהעלם, נכון כל עוד מדובר
במסלול הרגיל והקבוע של ירידת
האור האלוקי מדרגה לדרגה הקרוי
"סדר השתלשלות" שִׁישׁ בּוֹ
ההגבלה שֶעצם המחשבה
היא למעלה ובהעלם
מִהַדְבּוּר כי ב"סדר השתלשלות"
האור בא ומאיר בכל דרגה לפי עניינה
ולפי הגדרים ויכולת הקליטה שלה
ולפי הכללים הללו עצם המחשבה
חייבת להשאר בהעלם, אֲבָל בְּקִרְיַעַת ים־סוף ההגבלות הללו לא היו
בתוקף כיוון שְהאיר באותה שעה אור שֶלִּמְעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת,
וּכְמוֹ שֶכְתוּב²⁴ בתורה בתיאור נס קריעת ים סוף וַיִּזְלַח ה' אֶת
הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזְרָה כָּל הַלַּיְלָה,

לנבראים שום תפיסת מקום, ולכן הַצֵּדָה לְהִיּוֹת תַּחֲלָה צִמְצוּם
ומיעוט של האור העליון המאיר בְּבַחֲיַנַת הַמַּחְשָׁבָה, הִינֵנו, שְהאיר
שֶלִּמְעַלָּה מִהַעֲלָמוֹת לֹא יָאִיר בְּגִלּוּי כפי שהוא, אֲלֹא יִמָּשֵׁךְ
מִמֶּנּוּ הָאֵרָה מועטת ומצומצמת בלבד, עַד שִׁיהִיָּה שִׁיף ותהיה
נתינת מקום שתוכל להיות התגלות
בחינת הדבור העליון, שהוא שֶׁרֶשׁ
הַנְּבִרָאִים, לְהִיּוֹת על מנת שתוכל
להיות מבחינת הדיבור בריאה בפועל
בדבר הוֹי' שְׁמִים נַעֲשׂוּ. וּכְיוֹן
שֶאֱפֹן הַתְּהוּוֹת של הנבראים
(בכלל והנבראים התחתונים בפרט)
הוא עַל־יְדֵי צִמְצוּם והסתר
בחינת הַמַּחְשָׁבָה לַמַּעַלָּה, לְכֹן
הִנֵּה גַם לְמִטָּה בַּעֲוֹלָם הַזֶּה
הִיָּתָה בַּתְּחִלַת הַבְּרִיאָה הַגִּזְרָה
יָקוּוּ הַמַּיִם (בַּחֲיַנַת הַהֶעָלָם)
אֶל מְקוֹם אֶחָד, וכאמור כל
העניינים הגשמיים באים ומשתלשלים
ממעיינים הרוחניים והוא המשמעות
הרוחנית הפנימית של אסיפת המים
שהיו בתכלית הגילוי עד כדי כך שהיו
מכסים את כל הארץ, היא עֲנִין
הַצִּמְצוּם וְהַהֶעָלָם בְּבַחֲיַנַת
הַמַּחְשָׁבָה שֶמִּתְעַלְמָת לַמַּעַלָּה
וְאִינָה מְאִירָה בְּגִלּוּי, ומה
שֶנִּתְגַּלָּה מִמֶּנָּה הוּא רַק חֵלֶק
קָטָן בלבד, וְעַל־יְדֵי־זֶה
וְתִרְאָה הַיִּבְשָׁה, גְּלוּי יְסוֹד
הַעֵפֶר וכאמור לעיל שכאשר ישנה
התגלות של האור העליון הנעלה,
בחינת המחשבה שברך כל נעלמת
ונסתרת, לא יכולה להיות התהוות של
נבראים ורק לאחר הצמצום וההעלם
של בחינה זו יכולה להיות הבריאה,
והביטוי של ענין רוחני עליון זה
בעולם הגשמי הוא שהמים המעלימים
על העפר הוסטו הצידה והיבשה
נראתה שְעַל־יְדֵי־זֶה נוצרו נבראים
גשמיים, הַכֹּל הִיָּה מִן הַעֵפֶר
שכולם באים מיסוד העפר, כמבואר לעיל.
וְהִנֵּה כֵּן זֶה צוּרָה זו של בריאה והתהוות הוא בְּאֶפֶן שֶעֶצֶם
הַמַּחְשָׁבָה העליונה, האור האלוקי הנעלה שבבחינת "עלמא דאתכסיא"
היא בְּהֶעָלָם לאחר הצמצום והמיעוט של האור, ומה שֶנִּמְשָׁךְ ומתגלה

והחרים הוי' את לשון ים מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 הן לצפון והן לדרום. **וּמִצֵּד זֶה** מאותה סיבה שהרוח לא היתה מוגבלת
 45 **נַעֲשֶׂה גַם הָעֵנָן דִּהְפָּךְ יָם לִיבָשָׁה** בניגוד גמור לטבעו ורגילותו
 46 של הים, **לְפִי שְׂרִיחַ זֶה** רוח הקדים הניסית העל־טבעית **אֵין בּוֹ**
 47 **הַהִגְבָּלוֹת דִּים וּיְבֹשָׁה, הָעֵלָם וְגִלּוֹי** וגם מה שברוך כלל נעלם,
 48 הפך להיות גלוי.

49 **(ד) וְהִנֵּה עֵנָן הַמְּשַׁכָּה**
 50 **הַהָעֵלָם בְּגִלּוֹי בְּקִרְיַת יָם־**
 51 **סוּף הִיחָה לֹא רַק בְּעוֹלְמוֹת,**
 52 **שְׁעֵלְמָא דְאַתְפְּסָיָא הָאִיר**
 53 **בְּעֵלְמָא דְאַתְגְּלִיָּא,** כמבואר
 54 לעיל, **אֲלֹא עֵנָן הַמְּשַׁכָּה**
 55 **הַהָעֵלָם אֶל הַגִּלּוֹי** והסרת
 56 הצמצומים וההסתרים הִיחָה גַם
 57 **בְּמִדְרָגוֹת הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנוֹת**
 58 **בַּלּוּקוֹת, וְגַם בְּבַחֲיִנַת שְׁמוֹתָיו**
 59 **יִתְבָּרֵךְ, שֶׁגַם בָּהֶם יִשְׁנוּ עֵנָן**
 60 **הַהָעֵלָם וְהַגִּלּוֹי,** כפי שיבואר
 61 להלן, **וּבְשְׁמוֹתָיו עֲצָמָם הִיחָה**
 62 **עֵנָן הַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת הַהָעֵלָם**
 63 **אֶל הַגִּלּוֹי,** וענין זה של התגלות
 64 הנעלם בשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא
 65 היה בכל השמות ובכל הדרגות גַם
 66 **בְּבַחֲיִנַת שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁהוּא**
 67 **שֵׁם הָוִי²⁷.**

68 והולך ומבאר את ענין גילוי ההעלם
 69 שהיה בקריעת ים סוף כפי שהוא
 70 בשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא:
 71 **וְהָעֵנָן בָּזָה²⁸, דִּהְיָה כְּתִיב²⁹**
 72 **בַּפְּסוּקִי י"א מִיָּדוֹת הַרְחֵמִים, וַיַּעֲבֹר ה'**
 73 **עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא הָוִי הָוִי³⁰, וּבַפְּסוּק**
 74 **נֹאמַר ב' פְּעָמִים הָוִי³¹, דִּהְיָנוּ**
 75 **שֵׁם הָוִי שְׁבָגְלִי וְשֵׁם הָוִי³²**
 76 **שְׁבָגְעָלָם, שֶׁהֵם הָוִי דִּלְתַּמָּא**
 77 **שְׁלִמְטָה, הוּא שֵׁם הוֹי שְׂיֹרֵד לִמְטָה**
 78 **וְכֹא לִידֵי גִלּוֹי וְהָוִי דְּלַעֲיָלָא**
 79 **שְׁלִמְעָלָה, הוּא שֵׁם הוֹי שְׂבֹרֵךְ כֻּלָּל**
 80 **נִמְצָא בַּהֶעֱלָם וְאִינוּ מִתְּגַלָּה.**
 81 **וּבְקִרְיַת יָם־סוּף** כאשר "עלמא
 82 דאכסאי" ירד והתגלה בתוך "עלמא
 83 דאתגליא", כמבואר לעיל, היה דבר
 84 דומה גַם בשמותיו של הקדוש־ברוך־
 85 הוּא וְכֹא הָאִיר הָוִי דְּלַעֲיָלָא
 86 שְׁתַּמִּיד נִמְצָא בַּהֶעֱלָם וְהַתְּגַלָּה בְּהָוִי דִּלְתַּמָּא.

1 במדרש שהביטוי **רוּחַ קָדִים** משמעו רוח דְּקַדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם²⁵
 2 הקדוש־ברוך־הוא שמציאותו קְדָמָה לַמְּצִיאוֹת הָעוֹלָם, הֵינּוּ גִלּוֹי וְהָאִירָה
 3 אֱלֹקִית שְׁלִמְעָלָה מְהֵרָשֶׁת־לְשָׁלוֹת שְׁלֵגִיָּה הַהִגְבָּלוֹת שֶׁל סֹדֶר
 4 הַשְּׁתִּלְשּׁוֹלוֹת לֹא תִקְוֶה, כִּי הָרִי לְגִבְיָה יִתְבָּרֵךְ בִּיחַס לַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 5 **בְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה²⁶** החושך והאור

6 כאור, כִּי מִבַּחֲיִנְתּוֹ שׁוּם דָּבָר לֹא יִכּוֹל
 7 לַחֲשֹׁב הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר אִמִּיתִי שִׁמְנַע
 8 מִמֶּנּוּ לַהֲתַגְלוֹת, הֵינּוּ, שֶׁהַחֹשֶׁךְ
 9 וְהַהֶעֱלָם דְּעֵלְמָא דְאַתְפְּסָיָא
 10 וְהָאֹר וְהַגִּלּוֹי דְּעֵלְמָא
 11 דְאַתְגְּלִיָּא הֵם בְּהִשּׁוּאָה,
 12 וְלִכְּנֵי, מִצֵּד בַּחֲיִנַת רוּחַ הַקָּדִים דְּקַדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה
 13 הַקָּדִים דְּקַדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם,
 14 הִנֵּה גַם הֵיךְ עֲצָמוֹ, עֲצָם
 15 הַמְּחֹשֶׁכָה, בַּחֲיִנַת "עֵלְמָא
 16 דאכסאי", בֹּא מִהֶעֱלָם אֶל הַגִּלּוֹי עַד
 17 כְּדֵי כֵךְ שֶׁהוּא עֲצָמוֹ נִהְיָ לִיבָשָׁה
 18 וְנַעֲשֶׂה גִלּוֹי כְּמוֹ "עֵלְמָא דאכסאי".
 19 וְזֶהוּ גַם כֵּן מִה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה
 20 בְּנֵס קִרְיַת יָם סוּף וְהַמִּיָּם שֶׁנִּעְמְדוּ
 21 הָיוּ לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חוֹמָה
 22 מִיָּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם, דָּזָה
 23 שֶׁהַמִּיָּם הָיוּ חוֹמָה מִיָּמִינֵם,
 24 בְּצֵד דְרוֹם, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ
 25 הַקָּדִים שֶׁהִעֲמִידָה אֶת הַמִּיָּם הִיחָה
 26 מְנַשֵּׁב מִצְפּוֹן לְדְרוֹם, וְזֶה
 27 שֶׁהַמִּיָּם הָיוּ חוֹמָה מִשְׁמָאלָם,
 28 מִצֵּד צָפוֹן, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ
 29 הִיחָה מְנַשֵּׁב מִדְרוֹם לְצָפוֹן,
 30 וּמֵאַחֵר שֶׁהִיחָה רוּחַ מִשְׁנֵי הַכִּיּוּנוֹת גַם
 31 יַחַד, הַמִּיָּם עֲמְדוּ גַם מִיָּמִינֵם, מִצֵּד
 32 דְרוֹם וְגַם מִשְׁמָאלָם, מִצֵּד צָפוֹן וְאֵין
 33 זֶה בְּאִפְּן שֶׁהָיוּ ב' רוּחוֹת בְּשֵׁנִי
 34 כִּיּוּנוֹת נִגְדִים, כִּי אִם שֶׁנַּעֲשֶׂה נֹס,
 35 הֵיפך הַטְּבַע, כֵּךְ שֶׁאוֹתוֹ הָרוּחַ
 36 עֲצָמוֹ הִיחָה מְנַשֵּׁב הֵן מִצְפּוֹן
 37 לְדְרוֹם וְהֵן מִדְרוֹם לְצָפוֹן בִּרְ-
 38 זְמַנָּה, וְהֵינּוּ לְפִי שְׂרִיחַ זֶה
 39 שֶׁנִּשְׁכַּח כֹּל אוֹתוֹ הִלִּילָה עַל הַיָּם לֹא
 40 הִיחָה רוּחַ טְבַעִית רְגִילָה אֲלֹא הִיחָה
 41 רוּחַ קָדִים דְּקַדְמוֹנוּ שֶׁל
 42 עוֹלָם, רוּחַ נִסִּית מֵאֵת הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
 43 הוּא שֶׁאֵין בּוֹ הַגְּבָלוֹת הַקְּצוּצוֹת דְּצָפוֹן וְדְרוֹם הָרוּחַ נִשְׁבָּה בַּמִּקְבִּיל

(25) ראה לקו"ת צו יד, ג. ובכ"מ. וראה ב"ר פל"ח, ז. (26) תהלים קלט, יב. (27) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. הל' נשיאת כפים פ"ד ה"י. (28) ראה גם תו"א בשלח סא, סע"ד ואילך. (29) תשא לד, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְהַיּוֹד יוֹד שֶׁ שֵׁם הוֹי עֲצָמָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי עֲנִינִים שְׂבָאִים לִידִי בִּיטוּר בְּצוּרָתָהּ
 יֵשׁ בָּהּ קוֹץ הָעֵלְיוֹן (שְׁנִקְרָא קוֹצוֹ שֶׁל יוֹד) וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן.
 וּבִמְשָׁל הָאִמּוֹר מֵרֵב וְתַלְמִיד קוֹץ הָעֵלְיוֹן שֶׁל הָאוֹת יוֹד הוּא נִקְוֶדֶת
 שְׂכָל הָרֵב, שְׂכָל הָרֵב, שְׂכָל הָרֵב שְׂכָל הָרֵב שְׂכָל הָרֵב שְׂכָל הָרֵב
 רַק בְּנִקְדָּה אַחַת קִטְנָה
 וּמְצוּמָצֵמֶת. וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן הוּא
 הַנִּקְדָּה שְׂכָלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֵת
 הַשְּׂכָל הַמְצוּמָצֵם שְׂשִׁיפִיעַ הָרֵב
 לְהַמְקַבֵּל הַתַּלְמִיד. וְהֵינּוּ,
 שְׂבַתְחֵלָה הַשֵּׁלֶב הָרָאשׁוֹן שֶׁל
 הַעֲבֵרֶת נִקְוֶדֶת מִשְׁכָּל הָרֵב אֶל הַתַּלְמִיד
 הוּא כֹּאשֶׁר מְצַמָּצֵם הָרֵב אֵת
 שְׂכָלוֹ וּמַעֲלִים אֶת כָּל הָאוֹר הַגְּדוּל
 שֶׁלּוֹ וְנִשְׁאַרֶת רַק נִקְוֶדֶת בְּלָבָד
 מִשְׂכָּלוֹ שֶׁהוּא קוֹץ הָעֵלְיוֹן,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה הָאוֹת לְצַמּוּם הַגְּדוּל,
 בְּדֶרֶךְ סִילּוֹק, נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי-כֵן
 בְּשֵׁלֶב שְׁנֵי קוֹץ הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא
 הַנִּקְדָּה הַכּוֹלֶלֶת אֵת שְׂכָל
 הַמְקַבֵּל, הֵינּוּ הַשְּׂכָל שֶׁהָרֵב מוֹעִיד
 לְמַסּוֹר לְתַלְמִיד הַמְקַבֵּל.
 וְהֵנָּה, אֵף שְׂבָקוֹץ הַתַּחְתּוֹן
 יִשְׁנֶנּוּ כָּבֵד כָּל שְׂכָל הַמְקַבֵּל כִּי
 הַנִּקְוֶדֶת 'מְרוּכָּוֶת' וּבְעֵצָם הִיא מְכִילָה
 אֶת כָּל מֵה שֶׁהַתַּלְמִיד-הַמְקַבֵּל אִמּוֹר
 לְקַבֵּל מֵהָרֵב, מְכַל-מְקוֹם, הָרִי
 לַעֲת עֵתָה הַשְּׂכָל הוּא בְּבַחֲנִינָת
 נִקְוֶדֶת בְּלָבָד, וְלִכְּנֹן צָרִיף
 לְהֵיוֹת אַחֲרֵי-כֵן בְּשֵׁלֶב הָבָא,
 לְאַחֵר שֶׁהָרֵב מִסֵּר לְתַלְמִיד אֶת נִקְוֶדֶת
 הָרַעֲיוֹן הַהִמְשָׁכָה וְהַתַּפְשׁוּת
 שֶׁל הַנִּקְוֶדֶת לְאַרְבֵּן וְרֹחֵב, שֶׁהוּא
 עֲנִין צִיּוֹר אוֹת ה"א שְׂבִשְׁנֹה
 מֵהָאוֹת יוֹד שֶׁאֵינָה אֵלָּא נִקְוֶדֶת,
 בְּצוּרָתָהּ שֶׁל הָאוֹת ה"א יֵשׁ אוֹרֶךְ
 וְרוּחֵב. וְהַמְשָׁכָה זֹאת שֶׁל הַנִּקְוֶדֶת
 כְּדִי שִׁתְּגַלֶּה הָאוֹרֶךְ וְהָרוּחֵב שֶׁטֶמּוֹן
 וְנַעֲלֵם בָּהּ הִיא עַל-יְדֵי צִמְצוּם
 נוֹסֵף, וְהוּא עֲנִין הַיּוֹד שְׂבַתְחֵלֶת שֶׁל אוֹת ה"א,
 שְׂעַל-יְדֵי צִמְצוּם זֶה שְׂבָאוֹת ה"א עֲצָמָה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה מִבְּחִינָת
 קוֹץ הַתַּחְתּוֹן הַנִּקְוֶדֶת שְׂבֵה מְרוּכָּוֶת הָרַעֲיוֹן עַל מִנֵּת לְהַעֲבִיר לְתַלְמִיד
 לְשִׁטַּח הַמְקַבֵּל וְשֵׁם הַנִּקְוֶדֶת מִתְרַחֶבֶת וּמִתְפַּשֶּׁט לְאוֹרֶךְ וְרוּחֵב.

וּבִאֹר עֲנִין שֵׁם הָרֵב וְהַדְּרוּגָת הַשּׁוֹנֶת שְׂבֵה יוֹכֵן מֵד' הָאוֹתִיּוֹת
 שְׂבֵה³⁰, הֵינּוּ הַמְשָׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל אַרְבַּעַת הָאוֹתִיּוֹת מֵהֶם מוֹרְכֵב שֵׁם
 הוֹי: יוֹד, ה"א, ו"א, ה"א. דְּהֵנָּה, הָרֵב הוּא לְשׁוֹן מְהֵה³¹,
 שְׂכָלֹת הַהִתְהוּוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנִּבְרָאִים הִיא מִשֵּׁם הָרֵב,
 וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב בְּדִבְרֵי הָרֵב
 שְׂמִים נַעֲשׂוּ, וְכֵן גַּם כָּל שֶׁ
 הַנִּבְרָאִים נִבְרָאוּ עַל יְדֵי דִּבְרוֹר שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שְׂבֵה וּמִשְׁתַּלְשֵׁל
 מִשֵּׁם הוֹי וְהֵינּוּ, שְׂמִצָּד שֵׁם
 הָרֵב נַעֲשִׂית הַהִתְהוּוֹת מֵאֵין
 וְאִפֶּס לִישׁ וּמִצִּיּוֹת, שֶׁהַהִתְהוּוֹת
 זֹאת אֵינָה בְּאִפֶּן שֶׁל הַמְשָׁכָה
 שְׂבַסְדֵּר וְהַדְּרוּגָה, כִּי אִם
 הַמְשָׁכָה שְׂבָאִין-עֲרוּף, עַד שְׂמִבְחִינָת אֵין נַעֲשֶׂה
 יֵשׁ. וְכִינֹן שְׂזוּהִי הַמְשָׁכָה שְׂבָאִין-עֲרוּף, הָרִי
 בְּתַחֲלָה צָרִיף לְהֵיוֹת סִילּוֹק הָאוֹר, עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁכָּל
 הָרֵב שְׂמִסְלָק אוֹר שְׂכָלוֹ, עַד שְׂנִשְׁאַר רַק בְּחִינָת
 נִקְוֶדֶת בְּלָבָד, וְנִקְדָּה זֹאת הוּא עֲנִין הַיּוֹד ד' שֵׁם
 הָרֵב. וְהַיּוֹד עֲצָמָה יֵשׁ בָּהּ קוֹץ הָעֵלְיוֹן (שְׁנִקְרָא
 קוֹצוֹ שֶׁל יוֹד) וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן. קוֹץ הָעֵלְיוֹן הוּא
 נִקְוֶדֶת שְׂכָל הָרֵב, שְׂכָל הָרֵב שְׂכָל הָרֵב נְכָלֶל רַק
 בְּנִקְדָּה אַחַת. וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן הוּא הַנִּקְדָּה
 שְׂכָלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֵת הַשְּׂכָל שְׂשִׁיפִיעַ לְהַמְקַבֵּל.
 וְהֵינּוּ, שְׂבַתְחֵלָה מְצַמָּצֵם הָרֵב אֵת שְׂכָלוֹ וְנִשְׁאַרֶת
 רַק נִקְוֶדֶת בְּלָבָד מִשְׂכָּלוֹ שֶׁהוּא קוֹץ הָעֵלְיוֹן,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי-כֵן קוֹץ הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא
 הַנִּקְדָּה הַכּוֹלֶלֶת אֵת שְׂכָל הַמְקַבֵּל. וְהֵנָּה, אֵף
 שְׂבָקוֹץ הַתַּחְתּוֹן יִשְׁנֶנּוּ כָּבֵד כָּל שְׂכָל הַמְקַבֵּל,
 מְכַל-מְקוֹם, הָרִי הַשְּׂכָל הוּא בְּבַחֲנִינָת נִקְוֶדֶת
 בְּלָבָד, וְלִכְּנֹן צָרִיף לְהֵיוֹת אַחֲרֵי-כֵן הַהִמְשָׁכָה
 לְאַרְבֵּן וְרֹחֵב, שֶׁהוּא עֲנִין צִיּוֹר אוֹת ה"א.
 וְהַמְשָׁכָה זֹאת הִיא עַל-יְדֵי צִמְצוּם, וְהוּא עֲנִין
 הַיּוֹד שְׂבַתְחֵלֶת אוֹת ה"א, שְׂעַל-יְדֵי צִמְצוּם זֶה
 נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָת קוֹץ הַתַּחְתּוֹן לְשִׁטַּח הַמְקַבֵּל.
 כְּפִי שֶׁהוּא בְּשִׁכְלוֹ שֶׁל הָרֵב, וְכִמּוֹ כֵּן בְּנִמְשָׁל לְגַבִּי הַצִּמְצוּם בְּדֶרֶךְ סִילּוֹק שְׂצִרִיף
 לְהֵיוֹת ב"אֵין כְּדִי לְהוֹוֹת "יֵשׁ" שֶׁהוּא סִילּוֹק מֵלֵא שֶׁל הָאוֹר הַגְּדוּל עַד שֶׁלֹּא
 תִּישָׁאֵר מִמֶּנּוּ אֵלָּא נִקְוֶדֶת בְּלָבָד וְנִקְדָּה זֹאת בְּשֵׁם הוֹי שֶׁהוּא הַמְקוֹר לְהַתְהוּוֹת
 הִישׁ מֵהָאֵין הוּא עֲנִין הַיּוֹד ד' שֵׁם הָרֵב שֶׁגַּם בְּצוּרָתָהּ דוּמָה לְנִקְוֶדֶת.

(30) בַּהֲבֵא לִקְמֵן – רָאָה תוֹחַ שֵׁם רַח, ב וַאֲלִיךְ (בַּהּצָאָה הַחֲדָשָׁה – ח"א קִמַּט, ד וַאֲלִיךְ). (31) פִּרְדַּס שַׁעַר א (שַׁעַר עֶשֶׂר וְלֹא תִשַׁע) פ"ט. תַּנִּיא שַׁעֲהוּיָהּ א רפ"ד. וְרָאָה זַח"ג רִנֹּנ, סַע"ב (בְּרַע"מ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³² בַּעֲנֵן אוֹת יו"ד, המורכבת
2 משלושת האותיות י' ו' ד', שגם בה עצמה יש הליך דומה שִׁמְבַחֲיִנָה
3 הַיּו"ד שהיא נקודה בלבד נַעֲשֶׂה הַהִמְשָׁכָה עַל-יְדֵי הַיּו"ד
4 שצורתה היא כקו ארוך היורד מלמעלה ומורה על ההמשכה לְבַחֲיִנָה
5 הַד' שֶׁהוּא עֲנֵן אֶרֶץ וְרַחֵב כִּי
6 גם לאות ד' (בדומה לאות ה') יש גם
7 אורך וגם רוחב, וְכֵמוֹ כֵּן הוּא גַם
8 עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה האמורה מאות
9 יו"ד לְאוֹת ה"א, שֶׁהַהִמְשָׁכָה
10 הִיא עַל-יְדֵי הַיּו"ד שֶׁבַחֲחֵלֶת
11 בראש אות ה"א שתפקידה דומה
12 לתפקיד האות וא"ו ביו"ד עצמה.
13 וְהֵינּוּ, שְׁלֹאֲחֵרֵי הַצְּמֻצוֹם בְּדֶרֶךְ
14 סִילּוֹק שֶׁכֵּל הָרֵב נִתְעַלֵּם
15 בְּבַחֲיִנָה נְקוּדָה בְּלִבָּד עַד
16 שֶׁנַּעֲשֶׂה קוֹץ הַתַּחְתּוֹן וְהוּא נְקוּדַת שֶׁכֵּל הַמִּקְבֵּל,
17 נְקוּדַת שֶׁכֵּל הַמִּקְבֵּל, הֵנָּה
18 אַחֲרֶיךָ יִשְׁנֶנּוּ עוֹד צְמֻצוֹם שֶׁל
19 הָרַעֲיוֹן הַשְּׂכָלִי עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ
20 לְבַחֲיִנָה ה"א שֶׁהוּא שִׁטָּח
21 הַמִּקְבֵּל (והצמצום הנוסף הכרחי כי
22 כפי שהכל נמצא בנקודה שבאות יו"ד
23 הוא נעלה מכדי לבוא לידי גילוי באות
24 ה'). אֲמָנָם גַּם בַּחֲיִנָה ה"א
25 שבה ובאמצעותה הרעיון השכלי עובר
26 אל "שטח המקבל" הוּא סוּף סוּף
27 עֲנֵן שִׁטָּח הַמִּקְבֵּל כְּפִי שֶׁהוּא
28 בַּמִּשְׁפָּעֵי עֲדִין כִּי כְּאִמּוֹר מְדוּבָר
29 ב"קוץ התחתון", הנקודה המכילה את
30 הרעיון כפי שצומצם לצורך המקבל,
31 כפי שהוא אצל הרב המכין ומועיד
32 אותו להעברה לתלמיד. וְאַחֲרֶיךָ
33 צְרִיכָה לְהִיטֵב הַהִמְשָׁכָה שֶׁל
34 הרעיון מהמשפיע אל המקבל עַל-
35 יְדֵי אוֹת וָא"ו, שֶׁהַתַּחְתּוֹן
36 הִיא גַם כֵּן פְּאוֹת יו"ד כִּי
37 בדומה לאות ה' גם בראשה של האות
38 וא"ו יש יו"ד, הֵינּוּ, שֶׁנַּעֲשֶׂה
39 צְמֻצוֹם ב"נקודה" האמורה שהיא
40 בְּבַחֲיִנָה שִׁטָּח הַמִּקְבֵּל כְּפִי
41 שֶׁהוּא בַּמִּשְׁפָּעֵי וְכֵמוֹ בְּצֻמְצוּמִים
42 הקודמים כוונת ההעלם היא לא כדי למנוע גילוי והשפעה אלא להיפך כדי
43 לאפשר גילוי וְעַל-יְדֵי-זֶה הוֹדוּת לְצֻמְצוֹם נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה דְּאוֹת
- וְאִי, וְגַם הַיּו"ד עֲצֻמָּה הִיא בְּאֶפֶן שֶׁכֵּל מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ הוּא
הוֹלֵךְ וּמִתְקַצֵּר וְנִהְיָ יוֹתֵר וְיוֹתֵר צָר לְעוֹמֵת חֲלָקוֹן הָעֲלִיּוֹן הָרַחֵב, וּמִכָּאן
שפועלת ההמשכה שבאה על ידי אות וא"ו היא על ידי צמצום נוסף.
וְאַחֲרֶיךָ נִמְשָׁךְ לְאוֹת ה"א אַחֲרֹנָה ה'ה' השנייה של שם הוי',
שֶׁהוּא עֲנֵן שִׁטָּח הַמִּקְבֵּל
עצמו, כפי שהוא בעולמו של המקבל,
וְגַם הַהִמְשָׁכָה זֹאת הִיא עַל-יְדֵי
צְמֻצוֹם נוסף, שֶׁזֶהוּ הַיּו"ד
שֶׁבַחֲחֵלֶת אוֹת ה"א שצורתו,
כנקודה קטנה, מלמדת על צמצום
נוסף.
וְהַדְּגָמָא מִזֶּה מִשְׁחַל הַעֲבֵרָה
הַשְּׂכָל מִהָרֵב אֶל הַתַּלְמִיד יוֹכֵן
לְמַעֲלָה, בְּהַתְּהוּוֹת ה"יש" מִה"אין"
על ידי שם הוי' שֶׁהַהִמְשָׁכָה שֶׁם
הַיּו"ד לְהוֹת עוֹלָמוֹת שֶׁהִיא
הַהִמְשָׁכָה שְׁבָאִין-עֲרוֹךְ כִּיּוֹן
שְׁבִין ה"אין" ל"יש" קיים פער עצום
כִּי, הִיא עַל-יְדֵי ד' אוֹתִיּוֹת
הַיּו"ד בְּהִלֵּךְ וּבִסְדָּרָה שֶׁל שְׁלֹשִׁים
בְּדוּמָה לְמִבְּאוֹר לְעִיל לְגַבִּי הַעֲבֵרָה
רַעֲיוֹן שְׂכָלִי מִהָרֵב אֶל הַתַּלְמִיד,
וְהֵינּוּ שֶׁהָאוֹר הָאוֹלָקִי שֶׁלְמַעֲלָה
מְעוֹלָמוֹת וְכִשְׁהוּא לְעֻצְמוֹ אֵין לוֹ כֵּל
יֵחַס לְעוֹלָמוֹת נַעֲשֶׂה בּוֹ צְמֻצוֹם
בְּדֶרֶךְ סִילּוֹק, וְנִשְׁאָר רַק בַּחֲיִנָה
נְקוּדָה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא קוֹץ
הָעֲלִיּוֹן שֶׁמֶל הַיּו"ד, וְעַד
שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי צְמֻצוֹם נוסף קוֹץ
הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא עֲנֵן הַנְּקֻדָּה
שֶׁשִּׁיכָת לְעוֹלָמוֹת. וְאַחֲרֶיךָ
נַעֲשֶׂה בּוֹ עוֹד צְמֻצוֹם, וְהוּא
עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה לְאוֹת ה"א,
שֶׁזֶהוּ שִׁטָּח הַמִּקְבֵּל כְּפִי
שֶׁהוּא בַּמִּשְׁפָּעֵי, וְהוּא עֲנֵן
שֶׁשֶׁעַר עֲצָמוֹ כִּכְח כֵּל מֵה
שֶׁעֲתִיד לְהִיטֵב בְּפַעַל³³ מוֹשֵׁג
מִכְתָּבֵי הָאֲרִיז"ל שֶׁשֶׁמֶעוֹ כִּי בְּעֵצִים
וּבִפְנִימִיּוֹת כֹּל מֵה שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּדִרְגוֹת
תַּחְתּוֹנוֹת וְאִפְּלוֹ הַנְּבִרָאִים הַגִּשְׁמִיִּים
קִיִּים (בְּהַעֲלֵם) בְּדִרְגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת כִּי
הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא "שִׁיעַר" בְּתוֹךְ עֲצָמוֹ, כְּכִיכּוֹל, "בְּכוּחַ", בְּתוֹר אִפְשָׁרוֹת אֵת
מֵה שֶׁעֲתִיד לְהִיטֵב אַחֵר כֵּךְ בְּכוּחַ. כְּלוֹמֵר, עֲדִין מְדוּבָר בְּדִרְגָה כּוֹז בְּאִלּוּקוֹת

(32) ראה אמרי בינה פתח השער פ"ד (ב, סע"ב). ובכ"מ. (33) ראה ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מקדש מלך לזח"א טו, א. וראה סה"מ תש"ט ס"ע 38 בהערה. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 (ויותר קרובה לעצם הנפש) מאשר ההשפעה בפועל, **מְכַלֵּם מְקוֹם**,
46 **בְּהִכָּרָה לֹמַר שְׂכָל הַפְּרָטִים שְׁבַה־שְׁפָעָה** שבסופו של דבר יבואו
47 לידי גילוי **יִשְׁנָם כָּבֵד בְּרָצוֹן** למרות שהוא כללי ולא מוגדר, **אֲלָא**
48 **שְׁהֵם בְּהֶעֱלָם עֲדִין** ולא באו לידי ביטוי מוגדר ומפורט.

49 **וּכְמִבְאָר³⁵ בְּזָה** בתורת החסידות
50 **הַמְּשַׁל מַעֲנֵן עֲלִית** התעוררות
51 **הַרְצוֹן** בנפש האדם **לְבָנוֹת בֵּית**,
52 **אוּ לְצִיר אֵיזָה צִיּוֹר אוּ לְכַתֵּב**
53 **דְּכַר מַה**, **שְׂבָכָל הַמְּשָׁלִים**
54 **הַנִּלְל** בכל שלושת הדוגמאות מבית,
55 ציור וכתב **מוֹכֵן שְׁבַע־עֲלִית הַרְצוֹן**
56 כבר בהתחלת ההתעוררות של הרצון
57 **יִשְׁנָם** (בהעלם) בעצם **כָּבֵד כָּל**
58 **הַפְּרָטִים שִׁיְהִיו אַחֲרֵי-כֵן**
59 **בְּפֶעֱלָ וּבְגִלּוֹי**. וקמו כן הוא גם
60 **בַּעֲנֵן הַרְצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ** ולהעניק
61 לזולת (כל השפעה, ובעניינו –
62 השפעה של רעיון שכלי מהרב אל
63 התלמיד), **שְׂבַרְצוֹן זֶה יִשְׁנָם**
64 **כָּבֵד כָּל הַפְּרָטִים שִׁיְהִיו**
65 **אַחֲרֵי-כֵן בְּפֶעֱלָ**, **אֲלָא שְׁהֵם**
66 **בְּהֶעֱלָם, וְאַחֲרֵי-כֵן הֵם בָּאִים**
67 **בְּגִלּוֹי**.

68 **וְהַדְּגָמָא** הנמשל מזה **יּוֹכֵן**
69 **לְמַעְלָה** לגבי תהליך הבריאה
70 וההתהוות מ"אין" ל"יש", **שְׁבַע־עֲלִית**
71 **הַרְצוֹן עַל הָעוֹלָמוֹת** החל
72 מהשלב הראשון של התעוררות הרצון
73 של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, לברוא
74 עולמות ולהוות אותם **יִשְׁנָם כָּבֵד**
75 **כָּל הַצִּיּוֹר שֶׁל ד' אוֹתִיּוֹת הַיּוֹן'**
76 שבאמצעותם היא ההתהוות (על ידי
77 הירידות וההשפעות והצמצומים,
78 כמבואר לעיל), **וְהִינּוּ, שְׂמִיד**
79 **שְׁעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ הָרִי בַּעֲצָם נִתְהוּוּ**
80 **כָּבֵד כָּל הָעוֹלָמוֹת**, ובמובן
81 מסוים ההליך כולו הושלם מיד עם
82 תחילתו **אֲלָא שְׁהֵם עֲדִין**
83 **בְּהֶעֱלָם. וְעַל-זֶה נֶאֱמַר**

84 שהנבראים **יְהִלְלוּ אֶת שֵׁם הַיּוֹן' כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ**, הוא ב'גוף
85 שלישי' (לשון נסתר) בשונה מא'תה' ב'גוף ראשון' (בלשון נוכח), **לְשׁוֹן**
86 **הָעֵלָם, וְקָאֵי עַל וּמִתִּיחַס אֵל הַיּוֹן' דְּלִעֲיָלָא שְׁהוּא הַיּוֹן'**
87 **שְׁבַה־עֲלָם**, בשונה מ"הוי' דלתתא" שהוא הוי' שבגלוי **וְעַל-זֶה נֶאֱמַר**
88 **וְנִבְרָאוּ, בְּדֶרֶךְ מְמִילָא**, מבלי התעסקות ופעילות ישירה כדי ליצור את

1 שלמעלה מהעולמות אבל עם זאת זהו שלב שבו יש לעולמות תפיסת מקום
2 כלשהי אלא שכמו במשל הרב והתלמיד יש דרגה בשכל הרב עצמו שבה
3 הרעיון מצומצם בצורה ובמידה שניתן יהיה מאוחר יותר למסור אותו לתלמיד
4 כך למעלה מדובר על האור האלוהי העליון ("אין") שלמעלה מעולמות, אבל

5 כפי שהקדוש-ברוך-הוא שיער בעצמו
6 בכוח (באפשרות, בפוטנציאל) כל
7 שעתיד להיות בפועל, כאשר לאחר
8 סדרה נוספת של צמצומים יתהוו
9 עולמות. **וְאַחֲרֵי-כֵן נַעֲשֶׂה עוֹר**
10 **צִמְצוּם, וְהוּא עֲנֵן הַמְּשָׁכָה**
11 **הַיּוֹא"ו, קוֹ וְחוּט** האור שהאיר
12 לאחר הצמצום הראשון שהוא אור
13 מועט הנמשל לקו דק והוא עניינה של
14 האות וא"ו שהולכת ונעשית יותר
15 ויותר דקה וצרה, **עַד שְׂנַמְשָׁךְ**
16 **בְּבַחֲנִית ה"א אַחֲרֵינָה, שְׁטַח**
17 **הָעוֹלָמוֹת** מקביל ל"שטח המקביל"
18 במשל הרב והתלמיד.

19 **וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא בַּעֲנֵן**
20 **הַהִתְהוּוֹת כְּפִי שְׁהוּא מִצַּד**
21 **שֵׁם הַיּוֹן' דְּלִתְמָא שֵׁם הַיּוֹן'**
22 התחתון שהתהוות העולמות היא עניינו
23 ופועלו. **אֲמָנָם בַּעֲנֵן**
24 **הַהִתְהוּוֹת שְׂמִידָא שֵׁם הַיּוֹן'**
25 **דְּלִעֲיָלָא העליון, כְּתִיב³⁴**
26 שהנבראים **יְהִלְלוּ וְיִשְׁבְּחוּ אֶת שֵׁם**
27 **הַיּוֹן' כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ,**
28 **וְנִבְרָאוּ דִּיִּיקָא, בְּדֶרֶךְ מְמִילָא**
29 מבלי התעסקות ישירה, כפי שיתבאר
30 להלן. **וְיּוֹכֵן זֶה כֶּסֶם שַׁעֲנִין**
31 ההתהוות כפי שהוא מצד "שם הוי'
32 דלתתא" הובהר על פי משל מרב
33 ותלמיד, כך גם ענין ההתהוות כפי
34 שהוא מצד "שם הוי' דלעילא" יוכן
35 **גַּם כֵּן עַל-פִּי מְשַׁל הַנִּלְל מֵרַב**
36 **וְתִלְמִיד. דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת**
37 **הַשְׁפָּעָה הָרַב** עצם הענין שהרב
38 משפיע לתלמיד **וְכָל אוֹפְנֵי**
39 **הַצִּמְצוּם שְׂבָזָה** שכאמור נועדו

40 כדי לאפשר את הגילוי ואת ההשפעה, **הָרִי סִבַּת הַהִשְׁפָּעָה בְּפֶעֱלָ**
41 בסיום השלבים השונים של הצמצום **הִיא מְפַנֵּי שְׂבַתְחָלָה** עור לפני
42 הצמצום והסילוק הראשון **עָלָה בְּרָצוֹנוֹ** של הרב **לְהַשְׁפִּיעַ** לתלמיד
43 רעיון שכלי. **וְרָצוֹן זֶה, עִם הִיּוֹתוֹ לְמַעְלָה מִהַהִשְׁפָּעָה בְּפֶעֱלָ**
44 מבחינת הדרגה שלו בכוחות הנפש של הרב, הרצון ממוקם בדרגה יותר נעלית

והחרים הוי' את לשון ים מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הקדוש-ברוך-הוא הייתה התגלות אור עליון שלמעלה מעולמות **שְׁהוּן'** 45
דְּלַעִילָא הָאִיר בְּהוּן' דְּלַתְמָא. 46
וְזָהוּ מָה שְׁכָתוּב בְּקִרְיַעַת יַם-סוּף וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד 47
הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הוּנ' בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת הוּנ' 48
גו' 36, והעובדה ששם הוי' נזכר 49
בפסוק פעמיים מלמדת שלפי פנימיות 50
הדברים, הכתוב נדרש כך: וַיֵּרָא גו' 51
אֲשֶׁר עָשָׂה הוּנ' הוּא עֲנִין שֵׁם 52
הוּנ' דְּלַתְמָא, וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת 53
הוּנ' הוּא עֲנִין שֵׁם הוּנ' 54
דְּלַעִילָא כי בקריעת ים סוף הייתה 55
התגלות של שתי הבחינות גם יחד. 56
וְכָל זֶה הֵטַעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שִׁבְעַת 57
קריעת ים סוף הייתה גם התגלות "הוי' 58
דלעילא" הוּא לְפִי שְׁקִירְיַעַת יַם- 59
סוּף הֵיטָה הַכְּנָה לְמַתָּן-תּוֹרָה. 60
דְּהֵינָה, בְּמַתָּן-תּוֹרָה כְּתִיב 37 61
וַיֵּרָד הוּנ' עַל הַר סִינִי, 62
וְהַכְּנָה בְּזָה (לֹא לְשֵׁם הוּנ') 63
דְּלַתְמָא שְׁמֵהּ הֵיטָה עוֹלָמוֹת, 64
שְׁהִירֵי הַתּוֹרָה קִדְמָה 65
לְעוֹלָם 38, וכיוון שמעלת התורה 66
גדולה ממעלת העולם לא ייתכן 67
שהגילוי והחידוש שהיה במתן תורה 68
קשור בהתגלות שם הוי' דלחתא, השם 69
שקשור בהתהוות העולמות (אֵלָא) 70
הכוונה בפסוק "וירד ה' על הר סיני" 71
האמור במתן תורה היא לְשֵׁם הוּנ' 72
דְּלַעִילָא, וְהֵינָה, שְׁשֵׁם הוּנ' 73
דְּלַעִילָא שְׁלַמְעֵלָה מְעוֹלָמוֹת 74
שמתהווים מ"שם הוי' דלחתא" 75
האיר בְּמַתָּן-תּוֹרָה בְּגִלּוּי 76
לְמִטָּה בעולם הזה. וְלִכְּנֵן הַכְּנָה 77
לְמַתָּן-תּוֹרָה הֵיטָה עַל-יָדֵי 78
קריעת ים-סוף, שְׁאֵז הָאִיר גַּם 79
בעולם הזה הגשמי שֵׁם הוּנ' 80
דְּלַעִילָא, שְׁמָצַד זֶה נַעֲשֶׂה 81
לְמִטָּה הָעֲנִין דְּהַפָּךְ יָם 82
לִיבְשָׁה. 83
וּבְזָה יוֹכֵן גַּם בֵּין מָה 84
שְׁבִקְרִיַעַת יַם-סוּף הֵיטָה 85
בְּקִיַּעַת אַחַת בְּמִי הֵים (אֵלָא שְׁנַחֲלֵק לִי"ב גְּזָרִים כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב 86
"לגזור ים סוף לגזרים"), כִּנְגֵד י"ב שְׁבָטִים, דְּכָל שְׁבָט בְּמִסְלָתוֹ 87
במסלול ובשביל המיוחד לו יַעֲלֶה, אֲבָל הַבְּקִיַּעַת עֲצָמָה 88

הַבְּרִיאָה פִי, הַהִתְהוּוֹת שְׁמָצַד שֵׁם הוּנ' דְּלַתְמָא הִיא בְּדִרְךְ 1
הַתְּלַבְּשׁוֹת כֵּךְ שֶׁהָאִיר הָאֱלֹקִי מוֹתָם לְפִי הַנְּבִרָאִים וּמַתְחַבֵּר וּמַתְחַבֵּר עִם 2
הַבְּרִיאָה, מָה-שְׁאִין-כֵּן הַהִתְהוּוֹת שְׁמָצַד שֵׁם הוּנ' דְּלַעִילָא 3
הִיא בְּדִרְךְ מְמִילָא וּבְדִרְךְ מְקִיף, וְגַם לְאַחֵר שִׁיּוֹר וּמִשְׁפִּיעַ וּמַהוּוּה 4
עוֹלָמוֹת הוּא נִשְׁאֵר 'מְקִיף' מְבִלִי 5
לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם וּלְהַתְחַבֵּר אִתָּם לְפִי 6
שְׁבִחִינָה זֶה הִיא בְּעֵצָם לְמַעֲלָה 7
מְהֻעוֹלָמוֹת (עַל דִּרְךְ הַמְבֹרָא 8
בְּחִסְדִּית לְגַבִּי הַהִבּוּל בֵּין "אִיר" 9
הַמְמַלָּא כָּל עֲלָמִין" שְׁהוּא אִיר פְּנִימִי 10
הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים וּמוֹתָם 11
לָהֶם ו"אִיר הַסּוּב כָּל עֲלָמִין" שְׁהוּא 12
מְקִיף שֶׁלְמַעֲלָה מְהֻעוֹלָמוֹת). 13
וְעֲנִין קְרִיַעַת יַם-סוּף כֹּאשֶׁר 14
"עֲלָמָא דֹּאֲתַכְסִיא" הָאִיר ב"עֲלָמָא 15
דֹּאֲתַגִּילָא", כְּמִבּוֹרָא לְעִילָא, הוּא 16
שֵׁם שֵׁם הוּנ' דְּלַעִילָא הָעֲלִיּוֹן, 17
שְׁהוּא עֲנִין שֵׁם הוּנ' 18
שְׁבִחִינָתָהּ הָרָצוֹן, דְּהֵינָה 19
בְּבִחִינָתָהּ הַכְּתָר כֶּשֶׁם שְׁבָאֲדָם 20
עֲשֶׂה כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ מ"חֲכִמָּה" עַד 21
"מַלְכוּת" הַמְקַבְּלִים לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת 22
הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵם כּוֹחוֹת 'פְּנִימִיִּים' 23
הַמוֹתָאֲמִים לְאַבְרֵי הַגּוֹף וְהִיכּוֹלוֹת שֶׁל 24
הָאָדָם וְאֵילּוֹ כּוֹחַ הָרָצוֹן הוּא כּוֹחַ 25
'מְקִיף' כִּלְלִי שֶׁלֹּא מְתַלְבֵּשׁ בְּאַבְרָם 26
אַלֵּא נִמְצָא בְּכּוֹלָם בְּשׁוּוֹה, כֵּךְ גַּם 27
לְמַעֲלָה כְּכִיכּוֹל הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא 28
לְמַעֲלָה מִעֲשֶׂרֶת הַסְּפִירוֹת וְנִקְרָא "כְּתָר 29
עֲלִיּוֹן" בְּדוּמָה לִכְךָ שֶׁהַכְּתָר הוּא מַעַל 30
הָרָשׁ שֶׁל הָאָדָם וּבְחִינָה זֶה הִיא עֲנִינּוֹ 31
שֶׁל "שֵׁם הוּנ' דְּלַעִילָא" שֶׁלְמַעֲלָה 32
מְהֻעוֹלָמוֹת הֵנָּה בַּעַת קְרִיַעַת יַם סוּף, 33
כֹּאשֶׁר הַהִסְתָּרִים 'נִקְרָעוּ', גַּם שֵׁם 34
הוּנ' זֶה הָאִיר בְּגִלּוּי. וּמִזָּה 35
נִמְשָׁךְ גַּם לְמִטָּה יוֹתֵר, 36
שְׁעָלְמָא דֹּאֲתַכְסִיא שְׁבִסוּלָם 37
הַדְּרִיגוֹת הוּא נִמּוּךְ יוֹתֵר מ"שֵׁם הוּנ' 38
דְּלַעִילָא" שְׁהִירֵי מְדוּבָר עַל "עוֹלָם" 39
הָאִיר בְּעָלְמָא דֹּאֲתַגִּילָא, וְעַד 40
נַעֲשֶׂה בֵּין גַּם לְמִטָּה 41
בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעֲנִין דְּהַפָּךְ יָם 42
גִּלּוֹי, שְׁהִשְׁרֵשׁ לְכָל זֶה לְכָל הַהִתְגַּלּוּיּוֹת שֶׁהָיוּ בַּעַת קְרִיַעַת יַם סוּף הֵן 43
בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְהֵן לְמִטָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת הוּא לְפִי שְׁבִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל 44

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 וגם ברצון המחלט ישנו ענין ד' האותיות דשם הוי',
 45 שדרכם הרצון בא ומתגלה ויורד מדרגה לדרגה אלא ששם אינן בגדר
 46 התחלקות כלל ולמרות שהאותיות של שם הוי' קיימות, ההבדלים בין
 47 האותיות לא ניכרים ולא נרגשים ולא ניתן להגדיר אותן ולחלק ביניהם כי
 48 מציאותם היא בצורה מופשטת ולא
 49 מוגדרת. ובחינה זו של אותיות שם
 50 הוי' כפי שהוא בעצמותו של הקדוש-
 51 ברוך-הוא תהיה בגלוי לעתיד
 52 לבא.
 53 ומפל-מקום למרות המבואר לעיל
 54 שבקריעת ים סוף האירה בחינת "שם
 55 הוי' דלעילא" שהיא שם הוי' כפי
 56 שהוא ברצון העליון בהכרח לומר
 57 שגם בקריעת ים-סוף האיר
 58 גם בחינה זו של שם הוי' כפי
 59 שהוא בעצמותו. דהנה, קריעת
 60 ים-סוף היתה הכנה למתן-
 61 תורה, כאמור, ובמתן-תורה
 62 נתנו בהעלם גם הגלויים
 63 דלעתיד לבא, שהרי מתן-
 64 תורה לא יהיה עוד פעם³⁹
 65 אלא מדובר בהתגלות חר-פעמית,
 66 ומזה מכרח שגם פנימיות
 67 התורה וטעמי תורה שיתגלו
 68 לעתיד ולא נתגלו במתן תורה, הרי
 69 בעצם, לאמיתו של דבר נתנו כבר
 70 במתן-תורה, אלא שענין זה
 71 הוא כעת בהעלם, ולעתיד
 72 כתיב⁴⁰ ישקני מנשיקות פיהו
 73 שיתגלו גם טעמי תורה⁴¹
 74 וכפירוש רש"י על פסוק זה:
 75 "ומבטחים מאיתו [מהקדוש-ברוך-
 76 הוא] להופיע עוד עליהם לבאר להם
 77 סוד טעמיה ומסתר צפונותיה".
 78 וכשם שבשביביל כללות גלוי
 79 התורה שקדמה לעולם הצרף
 80 להיות הייתה צריכה להיות תחילה
 81 ההכנה דקריעת ים-סוף
 82 שיתגלה שם הוי' דלעילא,
 83 הוי' שברצון, וכאמור המטרה של
 84 ההתגלות הנעלית הזו בקריעת ים סוף
 85 הייתה כהכנה למתן תורה הנה כמו
 86 כן בשביביל הגלוי דפנימיות

1 בקיעה אחת), דכיון שענין זה היה לפני מתן-תורה, היינו,
 2 שלא היו עדין פרטי עניני העבודה שקשורים בעניינים שונים
 3 בתורה ובמצוות שנתנו במתן תורה ולא היו קודם לכן, כי אם הכנה
 4 כללית בלבד למתן-תורה ללא הפרטים, לכן היתה רק בקיעה
 5 אחת כללית.
 6 (ה) אמן יש גם שם הוי'
 7 שלמעלה מבחינת הרצון,
 8 והוא שם הוי' שב'עצמות'
 9 בעצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-
 10 הוא הנעלה מבחינת "שם הוי'
 11 דלעילא" שעליה דובר עד כאן והגלוי
 12 שלה היה החידוש של קריעת ים סוף
 13 (שכתוצאה מכך קריעת ים סוף היא
 14 חידוש לעומת "קו המים" בששת ימי
 15 בראשית). וזהו מה שיתחדש
 16 בגלויים של האור האלוני
 17 דלעתיד לבא, שגם הוי'
 18 שב'עצמות' יהיה אז בגלוי.
 19 ויובן גם זה על-פי משל
 20 הנ"ל מענין ההשפעה מהרב
 21 אל התלמיד, דהנה נתבאר לעיל
 22 שההשפעה בפעל היא לפי
 23 שעלה ברצונו להשפיע בדומה
 24 להתעוררות רצון לבנות או לצייר
 25 וכיוצא בזה. והרי סבת עלית
 26 הרצון היא לפי שבתחלה
 27 מחלט הרצון בעצמותו לגבי
 28 בנין בית, למשל, הסיבה לכך שהאדם
 29 מתעורר ברצון לבנות בית מסוים
 30 נעוצה בכך שמטבעו יש לכל אדם
 31 בעצם נפשו רצון 'מוחלט' לבית
 32 שמושרש בנפשו בעצם, מבלי צורך
 33 ליצור ולעורר אותו אלא שלפעמים
 34 הוא נעלם ומצד זה שהוא קיים
 35 כ"רצון מוחלט", האדם מתעורר
 36 אחר-כך ברצון גלוי. וכמו כן
 37 יובן למעלה, שהסבה לעלית
 38 והתעוררות הרצון של הקדוש-ברוך-
 39 הוא כביכול על בריאת העולמות
 40 היא מצד הרצון המחלט
 41 בעצמותו כי בעצמותו של הקדוש-
 42 ברוך-הוא קיים, כביכול, "רצון
 43 מוחלט" (אם כי נעלם) לברוא עולמות.

(39) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. המשך תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט.
 תש"ט ע' 51 (השני). (40) שה"ש א, ב. (41) ראה פרש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התורה דלעתיד, שפכר נתן במתן-תורה אבל נותר בהעלם,
 2 הצרף להיות הכנה דקריעת ים-סוף בגלוי הוי'
 3 שב'עצמות', אלא שאז היה זה ההתגלות של שם הוי' כפי שהוא
 4 בעצמות בהעלם בלבד, ולעתיד יהיה זה בגלוי לקראת הופעת
 5 החלק הנסתר של פנימיות התורה
 6 מההעלם אל הגילוי.
 7 ובאור הענין, דהנה נתפאר
 8 לעיל שפכריות ים-סוף
 9 האיר בגלוי שם הוי'
 10 שבבחינת הרצון, שזהו שם
 11 הוי' שפכר שלמעלה מהספירות
 12 ולמעלה מהעולמות. והנה פכר
 13 עצמו יש ב' בחי', חצוניות
 14 הפכר ופנימיות הפכר, והם
 15 דגמת רצון ותענוג, דרצון הוא חצוניות הפכר,
 16 הנפש שאמנם גם כוח הרצון הוא כוח
 17 'מקיף' שלא מתלבש באברי הגוף
 18 ונעלה מכוחות השכל והרגש אבל כוח
 19 התענוג נעלה ממנו (והענוג שיש בדבר
 20 מסויים הוא השורש והגורם לרצון
 21 לאותו דבר), וכך גם למעלה באלוקות,
 22 להבדיל, התענוג העליון נעלה מהרצון
 23 העליון דרצון הוא חצוניות
 24 הפכר, ותענוג הוא פנימיות
 25 הפכר. ולכן פקריעת ים-סוף
 26 שהאיר בחינת הפכר בגלוי,
 27 הנה אף שנתגלה למעשה רק
 28 חצוניות הפכר שהוא ענין
 29 הרצון העליון, מפל-מקום,
 30 ישנו פנה בהתגלות הכתר העליון
 31 גם בחינת פנימיות הפכר,
 32 אלא שפנימיות הפכר היה
 33 באותה שעה בהעלם, ומה
 34 שהאיר בגלוי הוא רק
 35 חצוניות הפכר, אכל מפל-
 36 מקום ישנו פנה בתוך חצוניות
 37 הכתר גם הפנימיות. והינו
 38 דעם היות שבגלוי האיר שם
 39 הוי' שפכרצון, "שם הוי' דלעילא"
 40 הנה בפנימיות היה פנה גם
 41 שם הוי' שפכרצון המחלט,
 42 הרצון העצמי שקודם במעלתו לרצון הגלוי שהוא הוי' שב'עצמות'.
 43 וזהו לפי פנימיות הדברים מה שכתוב בקריעת ים-סוף וייראו
- העם את הוי' ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו, שבעצם מדובר
 בשתי דרגות שונות בשם הוי' וייראו העם את הוי' הוא הוי'
 שפכרצון שהיה באותה שעה בגלוי, ויאמינו בהוי' הוא הוי'
 שב'עצמות' שלא בא בגלוי כמו הוי' שברצון אבל נמצא בו בהעלם
 ולמעשה גם הוא ניתן בקריעת ים סוף.
 וכזה יתרץ מה שהקשה
 בזה⁴² על פסוק זה שלכאורה דברי
 הכתוב "ויאמינו בה'" תמוהים, כי
 מאחר שבקריעת ים סוף היתה התגלות
 אלוקות למטה לעיני כל למה היה
 צורך באמונה, ובלשון זוהר: "והא
 חמו והרי ראו כו' מאי ויאמינו
 ומהו "ויאמינו" והרי לדבר הנראה
 לעיניים אין צורך באמונה?, אף
 הענין המענה לשאלת זוהר הוא
 שמדובר בשתי דרגות שונות של שם
 הוי' דמה שכתוב וייראו העם
 את הוי' הוא הוי' שפכרצון
 שבא "בגילוי ממש" ולגבי דרגה זו
 אכן לא היה צורך באמונה, ומה
 שכתוב ויאמינו בהוי' הוא
 הוי' שב'עצמות', שגם זה
 נמשך בשעת קריעת ים-סוף
 אלא שלא האיר בגלוי ממש,
 באותה מידה שבה האיר שם הוי'
 שברצון, אבל אין הכוונה שלא התגלה
 והאיר כלל אלא שהתגלותו שלו לא
 היתה "בגלוי ממש" רק בבחינת
 אמונה בלבד, בחינת מקיף,
 כמבואר בחסידות שלעומת ראייה
 בעיניים או הבנה שכלית טובה וברורה
 שהם אמצעים לקליטת הדברים בצורה
 פנימית, הרי כאשר הדברים לא חודרים
 בצורה פנימית וקיימת רק אמונה הרי
 זה קשר 'מקיף' שהשפעתו הרבה יותר
 קטנה ובכל זאת גם בחינה זו באה
 וירדה לעולם בעת קריעת ים סוף
 על-ידי הגלוי דהוי' שפכרצון
 שטמן בחובו גם את בחינת שם הוי'
 שבעצמות. וכנ"ל שבהתגלות
 חצוניות הפכר נמשך גם כי
 בהעלם גם פנימיות הפכר.
 וזהו מה שכתוב וייראו העם את הוי', דבחינת וייראו יש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא. אומרים על כך חכמינו ז"ל
שהאנשים הם הנביאים חגי, זכריה ומלאכי שלא ראו את ההתגלות שראה
דניאל באותה שעה. והגמרא שואלת: ומאחר שלא ראו מדוע נחרדו? ועונה:
אף על פי שהם לא ראו, המזל שלהם (שורש נשמתם) ראה. וכך גם בענייננו,
אף שאומות העולם לא ראו את
ההתגלות האלוהית שבני ישראל ראו,
כיוון שהמזל (השורש הרוחני העליון)
שלהם כן ראה, נפלה עליהם אימה
ופחד. ואם הדברים אמורים לגבי
אומות העולם - וְעַל-אַחַת-פְּמָה-
וְכַמָּה בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל, שְׁגָלוֹי
שם הוי' כפי שהוא מצד עֲצָמוֹתוֹ
יִתְבָּרָךְ פֶּעַל אֲצֵלָם יִרְאֶה
וּפְחַד, אִף שְׁלֹא הָאִיר בְּגָלוֹי
מִמֶּשׁ אלא היה נעלם בתוך שם הוי'
כפי שהוא ברצון.
וּבְאֵמָת לַמּוֹת שְׁלֹמֶעֶשֶׁה באותה
שעה שם הוי' כפי שהוא בעצמות לא
התגלה אלא נותר בהעלם (ורק לעתיד
לבוא יהיה בגלוי לעין כל) כבר אז
נִתַּן הַכֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ זֹאת גַּם
בְּפָנִימִיּוֹת שלא יאיר רק בדרך
'מקיף' וזאת עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
כאשר האדם עובד את ה' כראוי
תחילה עם ההארה שבאה בגלוי הרי
בסופו של דבר ביכולתו להחדיר בעצמו
בפנימיות גם את הדרגה הנעלית
שהגילוי שלה מלמעלה היה בדרך
'מקיף', וּבְפָרֵט עַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ,
שְׁעִנְיָנוּ הוא הַמְשַׁכֵּת הָאֱמוּנָה
בְּפָנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁴⁸
וּרְעָה אֱמוּנָה ומשה רבנו נקרא
"רעיא מהימנא", רועה נאמן, על שם
שהוא רועה, היינו מפרנס ומשפיע
ומסייע להחדיר בפנימיות את העניינים
ה'מקיפים' שלולי המאמץ של האדם
בכוחו של משה רבנו לא היו תודרים בפנימיות.
(ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם מַה שְׁכָתוֹב⁴⁹ לְמַנְצָח אֵל תִּשְׁחַת לְדָוִד
מִכְתָּם, וְתִרְגָּם יוֹנָתָן לְשִׁבְחָא עַל עֲקָתָא לִשְׁבַח עַל הַצָּרָה בְּזִמְנָן
דִּי אֲמַר דָּוִד בְּשַׁעֲה שְׁאִמְר דָּוִד לֹא תִחַבֵּל לֹא תִשְׁחַת אֲתֵאמַר עַל יָד

ב' פְּרוּשִׁים. רִאִיָּה בְעִינִים, יִרְאֶה [=פחד]. הִנֵּה עֲנִין הָרִאִיָּה
הִיָּה בְּגָלוֹי דְּשֵׁם הָוִי שְׁבָרָצוֹן כיוון שבעת קריעת ים סוף בחינה זו
באה "בגילוי ממש", וְעֲנִין הִרְאֶה וּפְחַד הִיָּה מִצַּד הַמְשַׁכֵּת
והתגלות שֵׁם הָוִי שְׁבָרָצוֹת שְׁכָתוֹב⁴⁸ שְׁכָתוֹב אֲמַנָּה נִמְשָׁךְ בְּהַעֲלֵם אֲבֵל גַּם
הוא נמשך. וְהִנֵּנוּ, שְׁאִין הַפְּנוּה
לִירְאֶה וּפְחַד מִצַּד עֲנִין שְׁבָא
בְּגָלוֹי בצורה ניכרת ונרגשת, וְכִמּוֹ
הַעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שְׁהוּא
בְּאֵימָה וּפְחַד מִצַּד רִאִיָּה
הַמֶּלֶךְ והרִאִיָּה היא מוחשית וברורה,
אֲלֵא הַפְּנוּה כָּאֵן לִירְאֶה
וּפְחַד שְׁמִצַּד גָּלוֹי עֲצָמוֹתוֹ
יִתְבָּרָךְ שְׁנִמְשָׁךְ והתגלה בְּדֶרֶךְ
מִקִּיף בְּלִבָּד ולא "בגילוי ממש"
כדבר מוחשי, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב⁴³
בהגדה של פסח שהאמור בתורה
שִׁיעִיאת מִצְרַיִם הֵייתָה וּבְמִוְרָא
גְּדוֹל זֶה גָּלוֹי שְׁכִינָה, שְׁנִמְשָׁךְ
עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמִּלְכִּים
הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ⁴⁴,
וְהוּא גָּלוֹי עֲצָמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ
יִתְבָּרָךְ, שְׁנִמְשָׁךְ גַּם מַה שְׁכָתוֹב⁴⁵ כִּי גָאָה גָאָה, וְתִרְגָּם
אֲתִגְאִי עַל גּוֹתֵנְיָא, וְהוּא הָוִי שְׁבָרָצוֹת, וְגָלוֹי
זֶה, אִף שְׁהִיָּה בְּכַחֲנֵת מִקִּיף, מִכָּל-מְקוֹם, פֶּעַל
מוֹרָא גְּדוֹל. וּבְמִכָּל-שָׁכֵן מִמָּה שְׁכָתוֹב⁴⁶ תִּפְל
עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחַד, שְׁפִעַל יִרְאֶה וּפְחַד עַל כָּל
הָעַמִּים, דָּאִף-עַל-גַּב דָּאִהוּ לֹא חֲזִי מְזֻלִּיה
חֲזִי⁴⁷, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל,
שְׁגָלוֹי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ פֶּעַל אֲצֵלָם יִרְאֶה וּפְחַד,
אִף שְׁלֹא הָאִיר בְּגָלוֹי מִמֶּשׁ. וּבְאֵמָת נִתַּן הַכֹּחַ
לְהַמְשִׁיךְ זֹאת גַּם בְּפָנִימִיּוֹת עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה,
וּבְפָרֵט עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, שְׁעִנְיָנוּ
הוּא הַמְשַׁכֵּת הָאֱמוּנָה בְּפָנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁴⁸
וּרְעָה אֱמוּנָה.
(ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם מַה שְׁכָתוֹב⁴⁹ לְמַנְצָח אֵל
תִּשְׁחַת לְדָוִד מִכְתָּם, וְתִרְגָּם יוֹנָתָן
לְשִׁבְחָא עַל עֲקָתָא בְּזִמְנָן דִּי אֲמַר דָּוִד לֹא תִחַבֵּל
שְׁכָתוֹב⁴⁶ באותה שירה שנאמרה על קריעת ים סוף תִּפְל
עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחַד, שְׁפִעַל יִרְאֶה וּפְחַד עַל כָּל הָעַמִּים,
דָּאִף-עַל-גַּב דָּאִהוּ לֹא חֲזִי מְזֻלִּיה חֲזִי⁴⁷, נִאֲמַר בְּסִפְר דְּנִיָּאֵל:
41 "וראיתי אני לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה

(43) תבוא כו, ח. (44) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו". ושם לפני פיסקא "ורוציאנו". (45) בשלח טו, א. (46) שם, טז.
(47) מגילה ג, סע"א. וש"נ. (48) תהלים לו, יג. וראה לקו"ש חט"ז ע' 54. וש"נ. (49) תהלים נז, א - הקאפיטל שהתחילו
לומר ב"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1. וש"נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר על ידי דָּדוּד מְכִיף שְׂדוּד הוּא מֶךְ (ענין) וּשְׁלִים וּשְׁלִים. וּמִכְבָּר
2 בְּ"ק אֲדָמוֹר" (מהורש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֶדְנָן⁵⁰, שֶׁהִתְרַגְּמוּ מִפְּרֶשׁ
3 אֶת הַמִּילִים אֶל תִּשְׁחַת בִּשְׁנֵי אֹפְנִים, אִפֵּן הָא', שֶׁתִּשְׁחַת
4 פְּרוּשׁוֹ עֲקָתָא צֶה, וְקָאֵי עַל וְהַכְּתוּב מִתִּיחַס אֶל הַיִּסּוּרִים וְהַצִּוּת
5 שֶׁהָיוּ לְדוּד שֶׁהָיָה יָרָא פֶן
6 יִהְיֶה עַל-יְדֵי שְׂאוּל, וּמִפְּרֶשׁ
7 אֶל (תִּשְׁחַת) כְּמוֹ עַל (עַל
8 עֲקָתָא), וּלְפִי זֶה הִתְרַגְּמוּ מִפְּרֶשׁ
9 אֶת הַמִּילִים "אֶל תִּשְׁחַת" כְּאִילוּ הִיָּה
10 כְּתוּב "עַל (בְּעִ"ן) תִּשְׁחַת" כִּי א'
11 וְע' מִתְחַלְּפוֹת בְּחֻלּוּפֵי
12 אוֹתִיּוֹת אַחֲהֶ"ע⁵¹ שְׂאֻרְבַּעַתָן
13 אוֹתִיּוֹת גְּרוּנוֹת וְלַעֲתִים מִתְחַלְּפוֹת וְזוֹ
14 בּוֹז וּלְפִי פִירוּשׁ זֶה אֵין הַכוּוּנָה לֹא
15 תִּשְׁחַת אֶלָּא שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל הַצֶּה
16 וְהַיִּסּוּרִים. וְאִפֵּן הָב', שֶׁתִּשְׁחַת
17 פְּרוּשׁוֹ תִּחְבֵּל, וְאֶל תִּשְׁחַת
18 פְּרוּשׁוֹ שְׁלֹא לְחַבּוֹל, לֹא לְהִרְגֹּת
19 אֶת שְׂאוּל, כְּמוֹ שְׂאֻמֶּר דּוּד
20 לְאַבְיִשִׁי אֶל תִּשְׁחַתֵּהוּ⁵².
21 וּמִכְתָּם, תִּרְגוּמוֹ מִכִּיף
22 וּשְׁלִים, וְכִדְאִיתָא בְּמִסְכַּת
23 סוּטָה⁵³ מִכְתָּם שֶׁהָיָה דּוּד מֶךְ
24 וְתָם לְכָל, וּפִרְשׁ רִשִׁי מֶךְ
25 עֲנִיו וְתָם תָּמִים בְּדִרְכֵּיו.
26 וְיֵשׁ לִזְמֶר הַבְּאוּר בְּזָה, דְּהִנֵּה,
27 ב' הַפְּרוּשִׁים הַנִּלְכָּד בְּתַבּוּת אֶל
28 תִּשְׁחַת, עַל עֲקָתָא (עַל
29 הַיִּסּוּרִים שֶׁהָיוּ לְדוּד
30 מִשְׂאוּל), וְלֹא תִּחְבֵּל (שְׁלֹא
31 לְהִרְגֹּת אֶת שְׂאוּל), אֵינִם שְׁנֵי
32 פִירוּשִׁים שׁוֹנִים לֹא קֶשֶׁר בֵּין אֶחָד
33 לַשֵּׁנִי אֶלָּא הֵם בָּאִים בְּהַמְשָׁךְ זֶה
34 לַזֶּה, הֵינֵנו, שֶׁעֵס הָיָה שֶׁהָיוּ
35 לְדוּד יִסּוּרִים מִשְׂאוּל (עַל
36 עֲקָתָא עַל הַצֶּה), מִכָּל-מְקוֹם
37 אָמַר שְׁלֹא יִהְיֶהוּ (אֶל
38 תִּחְבֵּל). וְצִרִיף לְהַבִּין, אִיךָ
39 שִׁיף אִיךָ יִתְכַּן שֶׁתִּהְיֶה בְּקָשָׁה
40 אַחַת, בְּאוֹתָן תַּבּוּת, עַל ב'
41 עֲנִינִים הַפְּכִיִּים, עַל עֲקָתָא,
- וְלֹא תִּחְבֵּל שְׂמַצֵּד אַחַד דּוּד מִבְּקֶשׁ לְהִנְצֵל מִצִּוּת הַיִּסּוּרִים שֶׁשְׂאוּל גִּוֵּרִים
לוֹ וּמַצֵּד שְׁנֵי הוּא קוֹרָא שְׁלֹא לְהִשְׁחִית אֶת שְׂאוּל! וְעַל-זֶה מִמְּשִׁיף
הַכְּתוּב וּמִכְבָּר לְדוּד מִכְתָּם, מִכִּיף וּשְׁלִים, שֶׁהָיָה דּוּד מֶךְ
וְתָם לְכָל, הֵינֵנו, שֶׁהִתְרַגְּמוּ לְבָקֶשׁ עַל ב' דְּבָרִים הַפְּכִיִּים
גַּם נִגַּד שְׂאוּל וְגַם בְּעַד שְׂאוּל
בְּבִקְשָׁה אַחַת בְּאוֹתוֹ בִּיטוּי "אֶל
תִּשְׁחַת" הִיא מַצֵּד עֲנִין הַבְּטוּל
כִּיִּן שְׂדוּד הִיָּה עֲנִיו וְתָמִים וְלֹא הַחֲשִׁיב
אֶת מִצִּיאוֹתוֹ הָאִשִּׁית הוּא לֹא רָאָה
סְתִירָה בֵּין הַבְּקָשָׁה שִׁינְצֵל מִשְׂאוּל
לְבִקְשָׁה שֶׁשְׂאוּל לֹא יִפְגַּע. וְעַל-זֶה
מִמְּשִׁיף לְבָאֵר בְּמִצְאָמֶר, שְׂדוּד
הָיָה בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, שֶׁהָיָה
מְרַכְּבָה הַמוֹשָׁג "מִרְכָּבָה" מִבְּטָא אֶת
תַּכְלִית הַבִּיטוּל שֶׁכֵּן כְּאִשֶּׁר רֹכֵב מִנְהִיג
מִרְכָּבָה מוֹכֵן שְׂאֵין לֵה כֹל צִוּן מִשְׁלָה
וְהִיא נִשְׁלֹט לְחֻלּוּטִין בִּידֵי הַרוֹכֵב
וְדוּד הַמֶּלֶךְ הִיָּה "מִרְכָּבָה", כְּלוֹמֵר
בְּבִיטוּל מוֹחֻלֵט לְסְפִירַת
הַמְּלָכוֹת⁵⁴ הָאֱלוּקִית הָעֲלִיּוֹנָה,
וְלִכְּן הָיָה אֲצִלוֹ בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא
עֲנִין הַבְּטוּל מִבְּלִי שִׁיִּצְטָרֵךְ
לְהַתְחַיֵּעַ וְלְהַתְאָמֵן כְּדִי לְבַטֵּל אֶת
מִצִּיאוֹתוֹ הָאִשִּׁית, כְּמוֹ בְּתַפְּלָה
שְׁעִינִיו לְמִטָּה⁵⁵, כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ
ז"ל "הַמְתַּפְּלֵל צִרִיף שִׁיתָן לְכוֹ לְמַעְלָה
וְעִינֵיו לְמִטָּה" הֵינֵנו, שְׂאִינוֹ יָכוֹל
לְרוֹמֵם לְהַרִים אֶת עֲנִינֵיו כָּלֵל
לְהִיּוֹת בְּאִיזָה בְּחִינַת
הַתִּפְשָׁטוֹת מִחוּץ לְעַצְמוֹ אֶלָּא
לְהִיּוֹת בְּעֻנּוּהוּ וְהַתְּבַלּוֹת מוֹחֻלֵט, וְגַם
מִגְדֵּל עֲצָם הַפְּחָד וְהַבְּטוּל
לְהִיּוֹתוֹ עוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ
שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמִּצִּיאוֹתוֹ, וְכֵאמֹר וְאֵנִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ⁵⁶, וְיִתְרָה מְזָה, שְׁוִיטִי
שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמִּצִּיאוֹתוֹ, וְכֵאמֹר וְאֵנִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ⁵⁶, וְיִתְרָה מְזָה, שְׁוִיטִי

(50) בְּד"ה זֶה דְּשַׁנַּת עוֹרָתָא — שַׁנַּת הַנִּזְ' שֶׁלוֹ (סֵה"מ עוֹרָתָא ע' עוֹ). (51) זַח"ב קֶלֶד, א. וּבְמִקְדָּשׁ מֶלֶךְ שֵׁם. וְרָאָה אֲגִ'ק ח"ב
ע' קֶטֶז וְאִילָךְ. (52) שְׂמוּאֵל-א כו, ט. (53) יו"ד, ב. (54) רָאָה פֶּרֶדֶס שְׁעָר כַּג (שְׁעָר עֲרִכֵי הַכִּינּוּיִים) פ"ד. וּבִכְ"מ. (55) יִבְמוֹת
קָה, ב. (56) תַּהֲלִים כִּב, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גם כן מה שכתוב⁵⁹ בששת ימי בראשית ורוח אלקים מרחפת
2 ואמרו בוהר דא רוחא דמשיחא⁶⁰, זו רוחו של משיח דמרחפת
3 הביטוי "מרחפת" כולל בתוכו את האותיות רפ"ח שהוא, על פי הקבלה,
4 מספר הניצוצות שנפלו, הוא ענן ברור הרפ"ח ניצוצין⁶¹,
5 ועל-ידי-זה כאשר מבררים את
6 הניצוצות נעשה הגלוי דרוחו
7 של משיח.
8 וזהו גם כן מה שכתוב בהמשך
9 הפסוק שלאחר בקיעת הנהר יהיה
10 והדרין בנעלים, דהנה, וזהו גם כן מה שכתוב
11 נעלים הם מעור דוקא, כמו
12 שמצינו גבי יום הכפורים⁶²
13 שאסור לבוש בו נעליים והאיסור חל
14 דוקא לגבי נעלי עור, וידוע
15 שלבוש העור נתחדש על-ידי
16 החטא, חטא עץ הדעת שבעקבותיו
17 ידעו אדם וחווה כי ערומים הם
18 והקדוש-ברוך-הוא הלביש אותם בבגד
19 עור שזהו ענן פתנות עור⁶³,
20 דבתחלה קודם החטא היה אור,
21 ועל-ידי החטא שגרם העלם
22 והסתור וחומריות נעשה עור⁶⁴,
23 ולכן צריכה להיות העבודה
24 דעבוד עורות, שזהו ענן
25 עובד אלקים⁶⁵, כמבאר
26 בחסידות שכללות עניין עבודת ה'
27 נמשל לעיבוד עורות שקודם העיבוד
28 העור הוא עבה וגס ולא ראוי ללבישה
29 או לעשיית נעליים והעיבוד מעדן אותו
30 וכך גם עבודת ה' מעדנת את הגוף ואת
31 הנפש הבהמית ועושה אותם ראויים
32 לקלוט את אור הנפש האלוקית וזהו
33 והדרין בנעלים, שהוא ענן
34 עבודת ברור הניצוצות.
35 ועל-ידי-זה כאשר מבררים את
36 הניצוצות ומעלים אותם לקדושה
37 נעשה גם פרוש הב' בזהדרין בנעלים, דנעל הוא בחינת
38 מט"ט המלאך "מטטרון" שנקרא בשם נעל דשכינתא⁶⁶,
39 ומבאר בזה⁶⁷, שההמשכה מאצילות לבריאה-יצירה-עשה
40 באה על-ידי פמה לבושים ומסכים כיוון שירידת האור האלוקי
- מעולם האצילות - שעם היותו עולם בכל זאת הוא "אלוקות ממש" -
לעולמות בריאה-יצירה-עשה היא ירידה גדולה ביותר והעולמות בי"ע אינם
יכולים להכיל ולקלוט את האור האלוקי הנעלה המאיר באצילות, יש בין
אצילות לבי"ע "לבושים" ו"מסכים" המעלימים על האור כדי שרק הארה
מועטת ממנו תרד וכאשר מידת החסד,
למשל, באה ויורדת מאצילות לבי"ע
היא מתלבשת בכמה לבושים ובכלל
זה התלבשות במלאך מט"ט הנזכר
שעל פי הקבלה נקרא "נעל" לשכינה
כי אור החסד מתלבש בכמה לבושים
עד לבוש הנעל שהוא לבוש
היותר גס, כמובן גם מכך שדוקא
הנעל עשויה מעור, כאמור, ולכן
מט"ט שהוא שרו של
עולם⁶⁸ ודרכו עוברת ההשפעה
לעולם נקרא בשם נעל
דשכינתא, לפי שעל-ידו היא
ההמשכה מאצילות לבריאה-
יצירה-עשה שנמשכת על-
ידי לבוש הנעל. ועל-זה
נאמר כאן אורות ההתגלות האלוקית
שתהיה לעתיד לבוא וזהדרין
בנעלים, שלעתיד יהיו
ישאל לפנים ממלאכי
השרת⁶⁹, היינו יותר נעלים
מהמלאכים עד שישאלו אצלם
המלאכים ישאלו את בני ישראל מה
פעל א-ל⁷⁰, וכפירוש רש"י על
פסוק זה בנבואת בלעם: "'עתיד
להיות עת כעת הזאת אשר תגלה
חיבתך לעין כל שהן יושבין לפניו
ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים
ממלאכי השרת והם [המלאכים] ישאלו
להם מה פעל א-ל...", וההמשכה
מנשמות ישראל למלאכי
השרת תהיה על-ידי לבוש
הנעל כי המלאכים לא יוכלו לקבל את ההמשכה כמו שהיא אלא באמצעות
לבושים. ועלוי זה מנשמות ישראל יהיה על-ידי עבודת
הבוררים כעת בזמן הגלות, שזהו פרוש הא' בזהדרין בנעלים.
וזהו והדרין בנעלים, בנעלים הידועים, של עבודת הכיוריים

(59) בראשית א, ב. (60) זח"א רמ, רע"א. רסג, א. ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א. (61) ראה עץ חיים שער יח (שער רפ"ח ניצוצין)
פ"א-ב. (62) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ד ס"ב. לקו"ת שה"ש מד, רע"א. (63) בראשית ג, כא. (64) ראה ב"ר פ"כ, יב.
(65) מלאכי ג, יח. תניא פט"ו. (66) ראה תקו"ז תכ"א (סא, א). פרדס (שער אבי"ע) פ"ד. עמה"מ שער טז (שער רישא דו"א)
פי"א (קכט, סע"ג). (67) ראה תו"א לך לך יב, ד. לקו"ת שה"ש כה, א. סה"מ תרנ"ט ע' קיח. ובכ"מ. (68) ראה יבמות טז,
ב ובתוד"ה פסוק זה. (69) ירושלמי שבת ספ"ו. פרש"י בלק כג, כג. (70) בלק שם ובפרש"י וירושלמי שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מִצְרַיִם, וְלֹכַן נֹאמַר "כִּימִי" לִשׁוֹן רִבִּים כִּי הִיציאה ממצרים הייתה רק
התחלה והגילוי הולך ונמשך עד שיגיעו לשיאו לעתיד לבוא אֶלֶא
שְׂבִיציאת מִצְרַיִם הָיָה זֶה בְּהֶעֱלֵם, וְמָה שֶׁהָיָה בְּגִלּוֹי הוּא
רַק שֵׁם הוּא' שְׂבִרְצוֹן, וְלֹכַן הִנֵּה הַגִּלּוֹי דִּלְעִתִּיד שֶׁהוּא שֵׁם
הוּא' שְׂבִרְצוֹן שְׂבִרְצוֹן הוּא
נִפְלְאוֹת גַּם לְגַבִּי הַגִּלּוֹי
שְׂבִיציאת מִצְרַיִם, כִּי בִקְרִיעַת ים
סוּף רַק שֵׁם הוּא' שְׂבִרְצוֹן הִיָּה "בְּגִלּוֹי
מִמֶּשׁ" וְלִעֲתִיד לִבּוֹא גַם שֵׁם הוּא'
שְׂבִיציאת מִצְרַיִם יתגלה עד כדי כך אֶבֶל
מִכָּל־מְקוֹם הָרִי גַם עֲנִין זֶה
גִּלּוֹי שֵׁם הוּא' שְׂבִיציאת מִצְרַיִם הָיָה
בְּשִׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, אֶלֶא
שֶׁזֶה הָיָה בְּהֶעֱלֵם, וְלִעֲתִיד
יִהְיֶה אֲרָצָנוּ נִפְלְאוֹת,
שֶׁהַנִּפְלְאוֹת יִהְיוּ בְּגִלּוֹי,
וְהַגִּלּוֹי יִהְיֶה עַל־יְדֵי מֶלֶךְ
הַמֶּשִׁיחַ שִׁיגְאֲלֵנוּ בְּקָרוֹב.

1 וְכֵן, שְׂעַל־יְדֵי פְרוֹשׁ הָא' בְּעֲנִין הַנֶּעֱלִים שֶׁהוּא עֲנִין
2 עֲבוֹד הָעוֹרוֹת וְכִרְוֹר הַנִּצְוֹצוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְעַלּוּ בְּפְרוֹשׁ
3 הַב', שִׁישְׂרָאֵל יִהְיוּ לְפָנִים מִמֶּלֶאכֵי הַשָּׁרֵת, וְכָל הַמִּשְׁכָּה
4 מִנְשֻׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל הַמִּלְאכִים תִּהְיֶה עַל־יְדֵי לְבוֹשׁ הַנֶּעֱל, כִּינן
5 שִׁיחִיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעֲלָה מִכָּל
6 הַגִּבְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְעַד
7 שִׁיִּתְעַלּוּ בְּהוּי' שְׂבִיציאת מִצְרַיִם,
8 וְכִמְאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷¹
9 עֲתִידִים צְדִיקִים שִׁיִּקְרְאוּ לְהֵם,
10 לְצִדִּיקִים בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקָּב"ה,
11 וְהוּא עֲנִין שֵׁם הוּא'
12 שְׂבִיציאת מִצְרַיִם וְכִינן שְׂבִיציאת מִצְרַיִם
13 יִהְיוּ בְּמַעֲלָה וּבְדוּגָה כֹּל כֵּךְ גְּבוּהָה,
14 הַהִשְׁפָּעָה לֹא תוֹכֵל לִבּוֹא מֵהֶם יִשִּׁירוֹת
15 אֵלֶּה דוּקָא עַל יְדֵי לְבוֹשׁ וְכִסְיוֹ.
16 וְיִמְסִים הַנְּבִיא אֶת הַיְּעוֹד "וְהַחֲרִים"
17 וְגַר, שְׁלֹאחַר בְּקִיעַת הַיָּם תִּיוַצֵּר דֶּרֶךְ
18 מִעֲבֹר וְהִתְהַלֵּךְ מִסְלָה לְשָׂאֵר
19 עֲמוֹ גוֹ' בְּאֶשֶׁר הִתְהַלֵּךְ לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם
20 לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מִצְרַיִם, וְכֵן לְכָל בְּפְרוֹשׁ כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֲדָמוֹר
21 מִצְרַיִם, שֶׁתְּחַלֵּת הַגִּלּוֹי
22 דִּלְעִתִּיד הִתְהַלֵּךְ בְּשִׁעַת יִצִּיאַת
23 מִצְרַיִם, וְכֵן לְכָל בְּפְרוֹשׁ כְּבוֹד־
24 קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֲדָמוֹר
25 עַל פְּסוּק בְּיָמֵי אֶתְהַלֵּךְ מִצְרַיִם
26 מִצְרַיִם אֲרָצָנוּ נִפְלְאוֹת,
27 שֶׁתְּחַלֵּת גִּלּוֹי הַנִּפְלְאוֹת
28 דִּלְעִתִּיד הִתְהַלֵּךְ בְּיִצִּיאַת

הִתְהַלֵּךְ בְּשִׁעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם, וְכֵן לְכָל בְּפְרוֹשׁ כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֲדָמוֹר
עַל פְּסוּק בְּיָמֵי אֶתְהַלֵּךְ מִצְרַיִם אֲרָצָנוּ נִפְלְאוֹת, שֶׁתְּחַלֵּת גִּלּוֹי הַנִּפְלְאוֹת
דִּלְעִתִּיד הִתְהַלֵּךְ בְּיִצִּיאַת מִצְרַיִם, אֶלֶא שְׂבִיציאת מִצְרַיִם הָיָה זֶה בְּהֶעֱלֵם, וְמָה
שֶׁהָיָה בְּגִלּוֹי הוּא רַק שֵׁם הוּא' שְׂבִרְצוֹן, וְלֹכַן הִנֵּה הַגִּלּוֹי דִּלְעִתִּיד שֶׁהוּא שֵׁם
הוּא' שְׂבִיציאת מִצְרַיִם הוּא נִפְלְאוֹת גַּם לְגַבִּי הַגִּלּוֹי שְׂבִיציאת מִצְרַיִם, אֶבֶל
מִכָּל־מְקוֹם הָרִי גַם עֲנִין זֶה הָיָה בְּשִׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, אֶלֶא שֶׁזֶה הָיָה
בְּהֶעֱלֵם, וְלִעֲתִיד יִהְיֶה אֲרָצָנוּ נִפְלְאוֹת, שֶׁהַנִּפְלְאוֹת יִהְיוּ בְּגִלּוֹי, וְהַגִּלּוֹי יִהְיֶה
עַל־יְדֵי מֶלֶךְ הַמֶּשִׁיחַ שִׁיגְאֲלֵנוּ בְּקָרוֹב.

(71) ב"ב עה, ריש ע"ב.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

13 אִיִּצְטְרִיבָא לְמִיבְתָּב לָהּ יִמְמָא' - הוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לְכַתּוֹב לָהּ
14 יִמְמָא, לְלַמְדָּנוּ שְׂמוֹת לְכַתּוֹב לְהִיטְמָא לְאֲחוֹתוֹ וְלִכָּל קְרוֹבִיו, אֵךְ אֵין
15 זֶה חוּבָה. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא מַנִּין לוֹ שְׂחִיב לְהִיטְמָא, הָרִי
16 פְּסוּק זֶה הוֹצֵרָה לְלַמְדָּנוּ שְׂאֵין אִיסוּר בְּדַבָּר וּמִנִּין שְׂחִיבָה עַלִּין
17 לְהִיטְמָא. וּמִשִּׁיבָה, סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שְׂדֵבֵר זֶה נִלְמַד מִהַפְּסוּק "מִכִּי
18 אִם לְשִׂאֲרוֹ" נִפְקָא, וְכִינן שְׂכַךְ, לָהּ יִמְמָא לְמָה לִי - לְשֵׁם מַה חוּבָה
19 הַתּוֹרָה וְכַתְּבָה לָהּ יִמְמָא, לְחוּבָה - לְלַמְדָּנוּ שְׂמִצּוּה עַלִּין לְהִיטְמָא
20 לְקְרוֹבִיו. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָל שְׂסוֹבֵר שְׂאֵין חוּבָה
21 לְהִיטְמָא מִמַּה דּוֹרֵשׁ מִהַפְּסוּק לָהּ יִמְמָא, שְׂהָרִי לְמַדְנָו שְׂאֵין אִיסוּר
22 בְּדַבָּר מִהַפְּסוּק כִּי אִם לְשִׂאֲרוֹ. וּמִשִּׁיבָה, דּוֹרֵשׁ לָהּ מִיִּמְמָא וְאֵין
23 מִיִּמְמָא לְאִיבְרִיָּה - שְׂאִסוּר לְכַתּוֹב לְהִיטְמָא לְאֲבָרִים שֶׁל קְרוֹבִיו, אֵלֶּה
24 רַק לְכָל גּוֹפֵם.

1 עַל כָּל הָעֲנִין בְּשִׁבִּיל הַחִידוּשׁ שְׂמִתְחַדֵּשׁ שֵׁם. וְלִכָּךְ סוֹבֵר רַבִּי
2 יִשְׁמַעֲלָל שְׂאֵין לְדֹרוֹשׁ מִמָּה שְׂחִזְרָה הַתּוֹרָה עַל הַפְּסוּק וְקָנָא לְאִשְׁתּוֹ
3 שְׂחִיב לְקַנְאוֹת. שְׂהָרִי הִיטְמָה צְרִיבָה הַתּוֹרָה לְכַתּוֹב וְהִיא לֹא
4 נִטְמָא' כִּפִּי שְׂהִתְבָּאֵר, וְלִכָּן חוּבָה שׁוֹב גַּם עַל עֲנִין הַקִּינּוֹ.
5 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת מַחְלוקָתָם הַשְּׁנִיָּה שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל וּרְבִנּוּ. לָהּ
6 יִמְמָא' רְשׁוּת - מוֹתֵר לְכַתּוֹב לְהִיטְמָא לְקְרוֹבִיו, דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל,
7 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוּבָה - מִצּוּה עַלִּין לְהִיטְמָא לְקְרוֹבִיו. שׁוֹאֵלֶת
8 הַגְּמָרָא, מִאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלָל שְׂבִכָל מִצּוּת עֲשֵׂה שְׂבִתוֹרָה
9 חוּבָה לְקִינָמָם, וְאֵילוֹ כֵּאֵן דּוֹרֵשׁ שְׂאֵין זֶה אֵלֶּה רְשׁוּת. וּמִשִּׁיבָה, שְׂאֵין
10 לְלַמְדָּנוּ מִהַפְּסוּק שְׂחִיבָה עַלִּין לְהִיטְמָא, אֵלֶּה אִיִּידִי דְּכִתְבִּים - מֵאַחַר
11 שְׂכַתּוֹב "אִמֹר אֵל הַכְּהִנִּים כִּי אֶתְרִין וְאֶתְרִין אֵלֵהֶם לְנִפְשָׁא לֹא
12 יִטְמָא בְּעִינּוֹ" - שְׂאִסְרָה הַתּוֹרָה עַל הַכְּהִנִּים לְהִיטְמָא לְמִתִּים,

ביאור בדרך אפשר

הנביא אומר על הגאולה העתידה:

1 **כִּי־מִי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת¹, וְאֵיתָא**
 2 **בְּלִקְוֹט², הָרְאִיתִי** בגאולה העתידה שתהיה לבנים אני עתיד להראות,
 3 **נִסִּים וּנְפִלְאוֹת כָּלֵה מָה שֶׁלֹּא הָרְאִיתִי לְאֲבוֹת** שיצאו ממצרים,
 4 **כְּתִיב³** בשירת הים שנאמרה על נס
 5 **קִרְיעַת יַם סוּף נִזְרָא תְהִלּוֹת**
 6 **עוֹשֶׂה פֶלֶא, וְנִסִּים וּגְבוּרוֹת**
 7 **שָׁאֲנִי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת עִם**
 8 **הַבָּנִים** בגאולה העתידה עליהם
 9 **כְּתִיב אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת וְכֵן הוּא**
 10 **אֹמֵר⁴** בפסוק נוסף שגם הוא נדרש
 11 **עַל הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה לַעֲשׂוֹה**
 12 **נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ כִּי**
 13 **לַעֲוֹלָם חֲסֵדוֹ. וְיִוְכֵן הַחֲדִידוֹשׁ**
 14 **הַמִּיּוּחָד שֶׁל הַנְּפִלְאוֹת שֶׁהָיוּ לַעֲתִיד**
 15 **לְבוֹא וְהַמַּעֲלָה שֶׁלָּהֶם בִּיחֹס לַנְּפִלְאוֹת**
 16 **שֶׁהָיוּ בִּיצֵאת מִצְרַיִם עַל־פִּי מָה**
 17 **שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְבָּר⁵ בְּעֵנֶן**
 18 **הַהֶפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין יִצְיָאָה**
 19 **מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה,**
 20 **שֶׁגֻּאֲלַת מִצְרַיִם נִמְשָׁלָה**
 21 **לְלִילָה וְלָכֵן הָיְתָה בַּחֲפִזּוֹן,**
 22 **דַּחֲפִזּוֹן וְלִילָה הוּא עֵנֶן אֶחָד**
 23 **כֵּשֶׁם שֶׁבִּלְיָלָה לֹא רֹאִים וְלֹא מִבְחִינִים**
 24 **בַּפְּרָטִי הַדְּבָרִים, כִּן גַּם כֹּאשֶׁר נַעֲשִׂים**
 25 **דְּבָרִים בַּחֲפִזּוֹן אִי אִפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה**
 26 **שִׁמְתָּ לֵב וְהַתְּבֻנָּה, וְגִאֲלָה**
 27 **הָעֲתִידָה תִּהְיֶה בְּיוֹם כֹּאשֶׁר**
 28 **רֹאִים הֵיטֵב כָּל דָּבָר וְלָכֵן תִּהְיֶה**
 29 **בְּמִנּוּחָהּ כֹּאשֶׁר אִפְשָׁר לַהֲתַבּוֹן בְּכָל**
 30 **פְּרָט. וְהַהֶפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בַּפְּנִימִיּוֹת**
 31 **הַדְּבָרִים בֵּין יוֹם לְלִילָה הוּא,**
 32 **שְׂיוֹם שָׁבוּ יֵשׁ אֹרֶךְ עֲנִיָּנוּ גָלוּי,**
 33 **וְלִילָה שָׁבוּ שׁוֹרֵר חוֹשֶׁךְ עֲנִיָּנוּ**
 34 **הָעֵלֶם. וְהֵינּוּ, דָּאף שְׂבִיּוּצֵי יִצְיָאָה**
 35 **מִצְרַיִם הָיוּ גָלוּיִים נִעְלָיִם**
 36 **בְּיוֹתֵר שֶׁל אֲדוֹרֹת אֱלֹהִים, עַד כִּדִּי**
 37 **כִּן שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי**
 38 **הַמְּלָכִים הַקָּבִ"ה בַּכְּבוֹדוֹ**
 39 **וּבְעֲצָמוֹ⁶ וְאֵם כֵּן אֵיךְ יִתְכַּן לֹמֵר**
 40 **שִׁיּוּצֵי מִצְרַיִם הֵיא "לִילָה"**
 41 **וְהָעֵלֶם⁷, מִפְּלִי מִקּוֹם נִקְרָא**

בס"ד. שבת פרשת שמיני,
מברכים החודש אייר, ה'תשח"ו

הנחה בלתי מוגה

כִּי־מִי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת¹,
וְאֵיתָא בְּלִקְוֹט², הָרְאִיתִי מָה שֶׁלֹּא
הָרְאִיתִי לְאֲבוֹת, כְּתִיב³ נִזְרָא תְהִלּוֹת עוֹשֶׂה פֶלֶא,
וְנִסִּים וּגְבוּרוֹת שָׁאֲנִי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת עִם הַבָּנִים
כְּתִיב אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת וְכֵן הוּא אֹמֵר⁴ לַעֲשׂוֹה
נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסֵדוֹ. וְיִוְכֵן
עַל־פִּי מָה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְבָּר⁵ בְּעֵנֶן הַהֶפְרָשׁ בֵּין
יִצְיָאָה מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, שֶׁגֻּאֲלַת מִצְרַיִם
נִמְשָׁלָה לְלִילָה וְלָכֵן הָיְתָה בַּחֲפִזּוֹן, דַּחֲפִזּוֹן
וְלִילָה הוּא עֵנֶן אֶחָד, וְגִאֲלָה הָעֲתִידָה תִּהְיֶה
בְּיוֹם וְלָכֵן תִּהְיֶה בְּמִנּוּחָהּ. וְהַהֶפְרָשׁ בֵּין יוֹם
לְלִילָה הוּא, שְׂיוֹם עֲנִיָּנוּ גָלוּי וְלִילָה עֲנִיָּנוּ
הָעֵלֶם. וְהֵינּוּ, דָּאף שְׂבִיּוּצֵי יִצְיָאָה מִצְרַיִם הָיוּ גָלוּיִים
נִעְלָיִם בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקָּבִ"ה בַּכְּבוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ⁶, מִפְּלִי מִקּוֹם
נִקְרָא בְּשֵׁם לִילָה שְׁמוֹרָה עַל עֲנֵן הָעֵלֶם, לְפִי
שֶׁגֻּלְיוֹיִם אֵלּוּ הָיוּ רַק מִצַּד ה'מַעֲלָה' וְלֹא מִצַּד
ה'מַטָּה', וְאֵלּוּ ה'מַטָּה' מִצַּד עֲצָמוּ נִשְׁאָר
בְּמִקְדָּם, בֵּין שְׁהַגְלוּיִים לֹא נִמְשָׁכוּ בּוֹ בְּקִלְטָה
בַּפְּנִימִיּוֹת, וְלָכֵן נִשְׁאָר בַּבְּחִינָת חֲשָׁךְ וְהָעֵלֶם,
שֶׁהוּא עֲנֵן הַלִּילָה. אֲמָנָם לַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה זְכוּף
וְעֲלִיָּה ב'מַטָּה' עֲצָמוּ, שֶׁהוּא עֲצָמוּ יִהְיֶה בַּבְּחִינָת
אֹרֶךְ וְגָלוּי, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם יוֹם. וְהֵגַם שְׁפָל
הַגְּלוּיִים דַּלְעֲתִיד הַתְּחִלּוֹ מִיִּצְיָאָה מִצְרַיִם, וְכִפִּי
שְׁמִכְבָּר כ'ק מו"ח אֲדָמוּ⁷ בַּפְּרָשׁ כִּי־מִי צֵאתָךְ
גו', כִּי־מִי לְשׁוֹן רַבִּים⁸, שְׂמִיּוּצֵי יִצְיָאָה מִצְרַיִם הַתְּחִל
הַגְּלוּי דַלְעֲתִיד, וּבַפְּרָשׁ בַּקְרִיעַת יַם־סוּף שָׁאֲנִי הַתְּחִל הַגְּלוּי דַלְעֲתִיד, הָרִי כָּל

ביאור בדרך אפשר
 43 **בְּשֵׁם לִילָה שְׁמוֹרָה עַל עֲנֵן הָעֵלֶם, לְפִי שְׁהַגְלוּיִים אֵלּוּ**
 44 **שֶׁהָיוּ בִּיצֵאת מִצְרַיִם הָיוּ רַק מִצַּד ה'מַעֲלָה' וְלֹא מִצַּד ה'מַטָּה',**
 45 **מִצִּדּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲכֵן הֵייתָ הַתְּגִלּוֹת גְּדוּלָּה וּנְפִלְאָה וְ"נִגְלָה**
 46 **עֲלֵיהֶם... בַּכְּבוֹדוֹ וּבְעֲצָמוּ", אֲךָ מֵאַחֵר שֶׁכִּנִּי יִשְׂרָאֵל מִצִּדּוֹ הָיוּ שְׁקוּעִים**
 47 **בְּטוֹמַת מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ מְסוּגִלִּים**
 48 **לְהַכִּיל וּלְקַלוֹט אֶת הַתְּגִלּוֹת הָאֱלֹקִית**
 49 **הָעֲלִינָה, וְאֵלּוּ ה'מַטָּה' מִצַּד**
 50 **עֲצָמוּ נִשְׁאָר בְּמִקְדָּם, וְהַגְלוּיִים**
 51 **הָאֱלֹקִיִּים מִלְּמַעַל לֹא פָּעִלוּ בּוֹ שִׁנּוּי**
 52 **מֵהוּתִי בֵּין שְׁהַגְלוּיִים לֹא**
 53 **נִמְשָׁכוּ בּוֹ בְּקִלְטָה בַּפְּנִימִיּוֹת**
 54 **וּרַק הָאִירוּ עֲלָיו בְּדֶרֶךְ 'מִקּוֹף' מִבְּלִי**
 55 **לְחִדּוֹר אֶל תּוֹכּוֹ, וְלָכֵן נִשְׁאָר מִצְבּוֹ**
 56 **שֶׁל ה'מַטָּה' בַּבְּחִינָת חֲשָׁךְ**
 57 **וְהָעֵלֶם, שֶׁהוּא עֲנֵן הַלִּילָה.**
 58 **אֲמָנָם לַעֲתִיד לְבֹא הַגְּאֻלָּה**
 59 **הָעֲתִידָה לְבֹא תִּתְרַחֵשׁ כִּךְ שֶׁבִּה יִהְיֶה**
 60 **זְכוּף וְעֲלִיָּה ב'מַטָּה' עֲצָמוּ,**
 61 **שֶׁהוּא עֲצָמוּ יִהְיֶה בַּבְּחִינָת**
 62 **אֹרֶךְ וְגָלוּי, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם**
 63 **יוֹם. וְהֵגַם שְׁפָל הַגְּלוּיִים**
 64 **דַּלְעֲתִיד הַתְּחִלּוֹ בְּעֵצֶם מִיִּצְיָאָה**
 65 **מִצְרַיִם, וְכִפִּי שְׁמִכְבָּר כ'ק**
 66 **מו"ח אֲדָמוּ⁷ בַּפְּרָשׁ הַכְּתוּב**
 67 **כִּי־מִי צֵאתָךְ גו', כִּי־מִי לְשׁוֹן**
 68 **רַבִּים⁸, וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּה: הָרִי**
 69 **יִצִּיאַת מִצְרַיִם הַתְּרַחֲשָׁה בְּיוֹם אֶחָד**
 70 **וְלִמָּה לֹא נִאֲמַר "בְּיוֹם צֵאתָךְ"? אֵלֹא**
 71 **הַבִּיאֹר שְׂמִיּוּצֵי יִצְיָאָה מִצְרַיִם**
 72 **הַתְּחִל הַגְּלוּי דַלְעֲתִיד הַהוּלָךְ**
 73 **וְנִמְשָׁךְ מֵאִז יָמִים רַבִּים עַד שִׁינִיעַ**
 74 **לְשִׂאוֹ בְּגֹאֻלָּה, וּבַפְּרָשׁ בַּקְרִיעַת**
 75 **יַם־סוּף שָׁאֲנִי הֵייתָ הַתְּגִלּוֹת**
 76 **אֱלֹקִית נְעִלִית מֵאִדּוֹ וְאִז הַתְּחִל**
 77 **הַגְּלוּי דַלְעֲתִיד אִם כִּי עֲדִיין לֹא**
 78 **בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ כִּפִּי שִׁהִיָּה לַעֲתִיד לְבֹא,**
 79 **הָרִי כָּל זֶה כָּל הַגְּלוּיִים שֶׁל יִצִּיאַת**
 80 **וּמִצְרַיִם וְקִרְיעַת יַם סוּף, כּוֹלָל גַּם**
 81 **הָעוֹבְדָה שֶׁלְּפָחוֹת בְּהַעֲלֵם הַתְּגִלּוֹת בָּהֶם**

(1) מיכה ז, טו. (2) יל"ש עה"פ (רמז תקנט). (3) בשלח טו, יא. (4) תהלים קלו, ד. (5) ראה שמו"ר פי"ח, יא. פי"ט, ו. ד"ה כי בחפזון תש"ח פ"ב (סה"מ ה'תש"ח ע' 152 ואילך). (6) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו". ושם לפני"ז פיסקא "ויוציאנו". (7) רד"ה כימי צאתך תש"ח (שם ע' 159). (8) ראה זח"ג קעו, א.

שינוי וחידוש גם ב'מטה' ותחזור בפנימיות בתוך גרמי המציאות התחתונה. 44
 ולכן יש דעה⁹ במשנה שאין מזכירין יציאת מצרים לעתיד, 45
 לפי שייציאת מצרים אינה בערך כלל ואין לה כל יחס ודמיון 46
 לגאולה העתידה הנעלית ממנה לאין שיעור, וכיוון שלעומת הגאולה 47
 העתידה אין ליציאת מצרים חשיבות, 48
 אין טעם להזכיר אותה לעתיד לבוא. 49
 וגם לפי הדעה שמזכירין יציאת מצרים גם לעתיד, 50
 למרות העדר חשיבותה לגבי הגאולה 51
 העתידה, הרי זה רק בדרך טפל 52
 בלבד⁹ כי היחס של יציאת מצרים 53
 לגאולה העתידה הוא כמו היחס של 54
 טפל לגבי העיקר. 55
 וצריך להבין, דכיון שתחלת 56
 הגאולה העתידה היתה 57
 ביציאת מצרים (פנ"ל שבתוך 58
 הגלויים שהיו ביציאת מצרים ובקריעת 59
 ים סוף היו, אם כי בהעלם, גם גלויים 60
 מהגאולה העתידה), וידוע¹⁰ שכל 61
 ההתחלות קשות, הרי בהכרח 62
 לומר שגאולת מצרים היא 63
 נעלית יותר מאשר הגאולה 64
 העתידה, כיון שעל-ידה היתה 65
 פתיחת הצנור גם לגאולה 66
 העתידה ואם כן תמוה מדוע נקבע 67
 שהגאולה העתידה נעלית לאין שיעור 68
 מהיציאה ממצרים, והרי אדרבה 69
 ליציאת מצרים, בתור ההתחלה של 70
 הגאולות, יש יתרון מוכח.¹ 71
 (ב) ולהבין זה צריך להקדים 72
 מה שנתבאר לעיל¹¹ במאמר 73
 החסידות שנאמר באחרון-של-פסח 74
 תשח" (ונדפס לעיל בדבר מלכות' 75
 עמוד ה' ואילך עם 'ביאור בדרך 76
 אפשר') בענין קריעת ים-סוף 77
 שהוא אחד הנסים הנפלאים 78
 היוצאים מדרך הטבע¹², 79
 כאשר הים נקרע ועמד כחומה היפך 80
 טבעו ובני ישראל הלכו בתוך הים 81
 ביבשה היפך הטבע דאף-על-פי 82
 ששכר היה מעין זה בתחלת 83
 הבריאה, כמו שכתוב¹³ יקוו המים 84
 אל מקום אחד ותראא היבשה, 85
 אל מקום אחד ותראא היבשה, 86

גם הגלויים שהיו לעתיד לבוא ה'ה' רק מצד ה'מעלה' בלבד, ולא 1
 בא בפנימיות ובקליטה למטה ולא דרך ב'מטה' בצורה שתשפיע 2
 על מהותו. ולכן גם הענין דקריעת ים-סוף שאכן היה התגלות 3
 נעלית ונפלאה מאד ה'ה' רק לפי שעה בלבד, לפי שה'מטה' 4
 לא ה'ה' כלי לזה ולאחר שהגלוי 5
 והנס הסתיימו, לא היה לכך המשך. 6
 ורק לעתיד לבא יקויים הייעוד 7
 אראנו נפלאות, היינו, 8
 שהנפלאות שהיו ביציאת 9
 מצרים (שהוא ענין הגלוי 10
 שלמעלה מערך העולמות 11
 מעבר למה שהעולמות מסוגלים 12
 לקלוט בהתאם לרמה שלהם 13
 ולמעלה מהשתלשלות כאשר 14
 העולם מתנהג לפי גרמי הטבע הוא 15
 פועל בכוחו של אור אלוהי שבא ויורד 16
 מלמעלה למטה ב'סדר השתלשלות' 17
 של ירידה הדרגתית, אבל כאשר 18
 מתחולל נס הרי זו התגלות של אור 19
 אלוהי שלמעלה מ'סדר השתלשלות' 20
 יהיו באפן דאראנו, בבחינת 21
 ראיה וגלוי למטה בצורה כזו 22
 שיחזרו בתוך גרמי המציאות של 23
 ה'מטה' וישפיעו עליו. וזהו מה 24
 שכתוב בפסוק הנזכר שגם הוא 25
 נדרש על לעתיד לבוא לעושה 26
 נפלאות גדולות לבדו, כי, 27
 ענין זה שהגלויים העליונים 28
 ימשכו למטה ויחדרו 29
 בפנימיות, הוא בבחינת 30
 נפלאות גדולות לבדו, שרק 31
 הוא לבדו הקדוש-ברוך-הוא 32
 יתברך ביכולתו לעשותם את 33
 הנפלאות הללו, וטעם הדבר שרק הוא 34
 "לבדו" ביכולתו לעשות נפלאות כך 35
 שיבואו מלמעלה ובכל זאת יפעלו 36
 למטה, הוא לפי שלגביה לגבי 37
 יתברך מעלה ומטה שוים 38
 ולגבי ה'מעלה' אינו יותר גבוה 39
 מה'מטה' וה'מטה' אינו יותר נמוך 40
 מה'מעלה' אלא שניהם שווים 41
 וביכולתו להאיר בכל הדרגות בבת אחת. 42
 העתידה תהיה בבחינה נעלית יותר מגאולת מצרים ותפעל 43

(9) ברכות יב, סע"ב. (10) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה. (11) ד"ה והחרים גו' דאחרון של פסח פ"ב (לעיל ע' 237). (12) ראה תורת חיים בשלח ריד, א ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קנג, ב ואילך). (13) בראשית א, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היה דבר שמעל לטבע, כי לפי הטבע המים הקלים היו צריכים להיות מעל
2 העפר הכבד ואם כן נס קריעת ים סוף איננו חידוש גדול כל כך
3 מכל-מקום, אין זה דומה לכל לענן קריעת ים-סוף, כי
4 גזרתו יתברך שיקוו יתאספו המים אל מקום אחד היא בכדי
5 שתראה היבשה, היינו, שיתגלה מעלת יסוד העפר,
6 בתור יסוד עיקרי ומרכזי מארבעת
7 היסודות אש, רוח, מים, עפר שהכל
8 היה מן העפר¹⁴ וכל הנבראים
9 לסוגיהם השונים נבראו מיסוד העפר,
10 ונמצא שבענן יקוו המים
11 היו ב' חסרונות לעומת נס קריעת
12 ים סוף. הא', שלא נתהפכה
13 מהות המים ליבשה, אלא
14 המים נשארו במהות מים,
15 כמו שהיו כאשר כיסו את היבשה
16 והיה רק שנוי מקום בלבד
17 שקדם לכן היו על פני כל היבשה
18 ואחר כך נאספו אל מקום אחד.
19 והב', שגם שנוי המקום
20 שנקוו המים אל מקום אחד,
21 להיות בכדי שתראה
22 היבשה, כיוון שהמטרה של קיבוץ
23 ואסיפת המים אל מקום אחד הייתה
24 כדי שהיבשה תראה ותתגלה ולא כדי
25 להפוך את המים ליבשה הרי גם
26 במקום היבשה נשאר
27 לחלוטית המים והיבשה לא
28 התייבשה לחלוטין, שהרי הענן
29 שהכל היה מן העפר וגם
30 הצומח והחי נבראו מיסוד העפר הוא
31 על-ידי הלקיחת הלחות
32 והרטיבות שבעפר, וכמו שאנו
33 רואים בפועל בענן הצמיחה
34 של סוגי הצמחים השונים מהאדמה
35 שהיא בכח הלקיחת הלחות
36 שבעפר והאדמה מצמיחה כאשר
37 משקים אותה במים ואילו במדבר
38 צחיח אין צמיחה. וכיוון שגם לאחר
39 שהמים נאספו למקום אחד והיבשה נראתה, עדיין היבשה נשארה לחה, מובן
40 שלא חל במים או ביבשה שינוי מהותי לעומת מצבם הקודם. מה-שאין
41 פן בקריעת ים-סוף היה שנוי המהות, שהמים עצמם
42 נהפכו ליבשה, כנאמר שבני ישראל הלכו "בתוך הים כיבשה" ועוד
43 זאת, שלא נשאר שום לחלוטית מהמים כלל אלא האדמה

45 שהייתה קרקעית הים התייבשה לחלוטין, וכמו שאנו אומרים¹⁵
46 ומשבים את הקדוש-ברוך-הוא בהגדה של פסח על הטובות שעשה עם בני
47 ישראל ביציאת מצרים שלא זו בלבד שקרע לנו את הים, אלא
48 עוד זאת, שהעבירנו בתוכו בחרבה, היינו, שלא
49 נשאר בקרקעית הים שום
50 לחלוטית כלל.
51 והענן ברוחניות הוא, דהנה, ים ויבשה הם עלמא
52 דאתפסא ועלמא דאתגליא,
53 על הכתוב "ברוך ה' אלקי ישראל מן
54 העולם ועד העולם" אמרו בזה:
55 מעלמא דאתכסא לעלמא דאתגליא.
56 ומוסבר על כך בתורת החסידות כי
57 כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא
58 עולם שהנבראים שבו מכוסים ויש
59 "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו
60 גלויים, על דרך זה למעלה, להבדיל,
61 יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות
62 שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות
63 "עלמא דאתכסא" ואילו האור האלוני
64 המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים
65 נקרא "עלמא דאתגליא" ובסדר
66 ההשתלשלות שבו האור האלוני
67 יורד מלמעלה למטה בצורה הדרגתית
68 הנה בכדי שיהיה הגלוי
69 דעלמא דאתגליא צריך
70 להיות תחלה צמצום בעלמא
71 דאתפסא, וכמו במחשבה
72 ודבור שהם עניין "עלמא דאתכסא"
73 ו"עלמא דאתגליא" כפי שהוא בנפש
74 האדם שהרי המחשבה נעלמת ונסתרת
75 והדיבור בא בגלוי, שבכדי שיהיה
76 דבור מסדר צריך להיות
77 צמצום המחשבה ואילו כאשר
78 המחשבה מאירה בכל עוצמתה האדם
79 לא מסוגל להתבטא בצורה ברורה
80 ומסודרת כי עומק ועושר הרעיון
81 מבלבל אותו, וזהו ענין יקוו
82 המים, והינו המשמעות רוחנית
83 הפנימית של אסיפת המים בששת ימי בראשית היא שבכדי שיהיה גלוי
84 בחינת דבור האלוני העליון (יבשה) הצריך להיות צמצום
85 בבחינת המחשבה (ים) כמבואר בהרחבה בקבלה וחסידות שלצורך
86 הברירה של עולמות ונבראים מוגבלים, שנבראו על ידי בחינת הדיבור
87 העליון, היה צורך לצמצם ולהעלים את האור האלוני עד שתישאר ממנו רק

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 סוף הייתה התגלות של אור אלוהי עוד יותר נעלה שנחשב "מכוסה" אפילו
 2 לגבי האור המאיר בעולם האצילות, ולכן הגילוי אינו רק התגלות אצילות
 3 בבי"ע אלא כפי שהוא במדרגה נעלית יותר, שגם אצילות
 4 הוא לגבי אותה דרגה בכלל עלמא דאתגליא, ואלו עלמא
 5 דאתפסא הוא למעלה
 6 מאצילות, ביחס לדרגות נעלות
 7 מהאצילות, עולם האצילות נחשב
 8 "עלמא דאתגליא" וההתגלות של אור
 9 אלוהי מעולם האצילות היא לא
 10 התגלות של "עלמא דאתגליא" אבל
 11 בקריעת ים סוף היה גילוי נעלה
 12 מאצילות ובכללות הוא בחינת
 13 הכתר כתר עליון שלמעלה מעשר
 14 הספירות שמתחילות להאיר בעיקר
 15 מעולם האצילות ומטה. וכמו
 16 שנתבאר לעיל במאמר הנזכר
 17 מאחרון של פסח כפי שהעניין של
 18 התגלות האורות שלמעלה הוא
 19 בשם הוי', שיש בו ב'
 20 בחינות, הוי' דלתמא התחתון
 21 והוי' דלעילא העליון. הוי'
 22 דלתמא הוא ענין ד' אותיות
 23 הוי', שענינם צמצום
 24 והתפשטות המשכה
 25 והתפשטות, כמבואר באגרת
 26 התשובה שבתניא (פרק ד): "היוד"
 27 שהיא בחינת נקודה לבד מרמות
 28 לחכמתו ית' שהיא בבחינת העלם
 29 והסתר קודם שבאה לבחינת
 30 התפשטות... ואחר שבאה לבחינת
 31 התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה...
 32 נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה
 33 בחינת התפשטות לרוחב... וגם לאורך"
 34 (ומבואר בחסידות שאין הכוונה
 35 לצמצום שנובע ממידת הדין וכוונתו
 36 למנוע השפעה אלא לצמצום שהוא
 37 חלק בלתי נפרד מתהליך ההשפעה
 38 כשם שהרב מתמצת לתלמידו בקצרה
 39 רעיון עמוק. ועוד מבואר שהאותיות יו"ד וה"א רומזות לצמצום והתפשטות,
 40 והאותיות וא"ו וה"א רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה למטה וגם
 41 האות וא"ו שראשה כמו יו"ד והמשכה בקו ארוך רומזת על כך שתחילה יש
 42 צמצום ואחר כך ישנה התפשטות והמשכה וגם ה"א האחרונה, כמו
 43 הראשונה, רומזת להתפשטות) כפי ששייכים לענין ההתהוות

1 הארה מועטת ומצומצמת. אָמְנָם בקריעת ים-סוף נתחדש פלא
 2 וחדוש גדול שְׁעָצָם בחינת המְחֻשָּׁבָה לא רק הארה מועטת שלה, אלא
 3 החלק הפנימי הנעלם של המחשבה יתגלה בְּדַבּוּר, שְׁזָהוּ עֲנִין הַפֶּה
 4 ים לִיבִשָּׁה¹⁶, שְׁהִים עֲצָמוּ וְלֹא 'צמצום' שלו נִהפֶה
 5 לִיבִשָּׁה וְכֵן בְּגִילוֹ.
 6 וְנִתְבָּאֵר גַּם כֵּן בְּמֵאמֶר הַנִּיל
 7 שְׂנֵאמֶר בְּאַחֲרוֹן-שֶׁל-פֶּסַח שְׁעַל-פִּי-
 8 זֶה יוֹכֵן הַצֶּרֶף בְּקָרִיעַת ים-
 9 סוּף, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן
 10 לָמָּה בְּכָלל הַצֶּרֶף לְהִיּוֹת
 11 קָרִיעַת ים-סוּף, וְהָרִי בְּאוֹתוֹ
 12 צִד שְׁיָרְדוּ בְּאוֹתוֹ צִד עֲלוּ¹⁷
 13 כֵּן שְׁקִרִיעַת ים סוּף לֹא הִייתה רַק
 14 לְצוּרֶךְ אִפְשָׁרוֹת מִילוּט וְהַצֶּלָה אֵלָּא
 15 הִייתה בְּכָךְ מִטְרָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וְנִשְׁאֵלָה
 16 הַשְׂאֵלָה מֵהִי אוֹתָהּ מִטְרָה?, אָף
 17 הָעֲנִין הוּא, שְׁקִרִיעַת ים-סוּף
 18 הִייתה לְצֶרֶף הַהֲכָנָה לְמִתֵּן-
 19 תּוֹרָה, דְּבִמְתַּן-תּוֹרָה נִמְשָׁךְ
 20 הָאֵוֶר הָאֱלֹהִי הַנֶּעֱלָה שֶׁהוּא בְּחִינַת
 21 הַהֶעֱלָם דְּעֵלְמָא דְּאַתְפְּסָא
 22 בְּגִלּוֹי, וְהַהֲכָנָה לְזֶה הִייתה
 23 עַל-יְדֵי קָרִיעַת ים-סוּף. וְלִכֵּן
 24 הִייתה בְּקָרִיעַת ים-סוּף
 25 בְּקִיעָה אַחַת בְּלִבָּהּ, בְּשׁוּנָה
 26 מִבְּקִיעַת הַנְּהַר לַעֲתִיד לְבוֹא עֲלֶיהָ
 27 נֵאמֵר שֶׁהַנְּהַר יִבְקַע "לְשִׁבְעָה נַחֲלִים"
 28 לְפִי שְׁקָדָם מִתַּן-תּוֹרָה כֹּאשֶׁר
 29 עֲדִין לֹא נִתְּנוּ כָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה
 30 וְהַמְצוּת לֹא הָיוּ עֲדִין עֲנִינִים
 31 פְּרָטִיִּים בְּעִבּוּדָהּ, כִּי אִם
 32 הֲכָנָה קְלִילִית בְּלִבָּהּ, בְּקִיעָה
 33 אַחַת.
 34 ג) וּבְפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה
 35 הַגִּלּוֹי דְּקָרִיעַת ים-סוּף
 36 שְׁעֵלְמָא דְּאַתְפְּסָא בְּחִינַת
 37 הַמַּחֲשָׁבָה הָעֲלִינָה (ים) הָאֵיר
 38 בְּגִלּוֹי בְּעֵלְמָא דְּאַתְגְּלִיא בְּחִינַת
 39 הַרְבּוּר הָעֲלִיּוֹן (יִבְשָׁה), הוּא, לֹא רַק הַגִּלּוֹי דְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 40 בְּעוֹלָמוֹת פְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, פִּידוּעַ שְׁפְרִיאָה-יְצִירָה-
 41 עֲשִׂיָּה הֵם עֵלְמָא דְּאַתְגְּלִיא, וְאַצִּילוֹת הוּא עֵלְמָא
 42 דְּאַתְפְּסָא¹⁸, שֶׁגַּם זֶה הַתְּגוּלָּה אֱלֹקִית נִעֲלִית מֵאֵד שֶׁהִיא בִּיחֹס לְעוֹלָמוֹת
 43 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה עוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִחְשָׁב "אֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ", אֲבָל בְּקָרִיעַת ים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפועל והוא ענין "עלמא דאתגליא". וְהוּנִי דְלַעֲיֵלָא העליון הוא הוּנִי
2 שְׁבַרְצוֹן בתחילת התעוררות הרצון להתהוות העולמות, שְׁבַבְחִינָה זו
3 הַרִי ד' הָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּהַעֲלֵם, מבלי שיהיה בהם צמצום לצורך
4 ההתגלות וההתפשטות שנחוצה לצורך הבריאה בפועל, והוא ענין "עלמא
5 דאתכסיא". וכפי שהוסבר במאמר
6 הני"ל, משמעות ענין "שם הוי'
7 שברצון" היא אשר כשם שבאדם
8 עשרה כוחות הנפש מ"חכמה" עד
9 "מלכות" המקבילים לעשר הספירות
10 העליונות הם כוחות 'פנימיים'
11 המותאמים לאברי הגוף והיכולות של
12 האדם, ואילו כוח הרצון הוא כוח
13 'מקיף' כללי שלא מתלבש באברים
14 אלא נמצא בכלם בשווה, כך גם
15 למעלה, כביכול, הרצון העליון הוא
16 למעלה מעשרת הספירות ונקרא "כתר
17 עליון", בדומה לכך שהכתר הוא מעל
18 הראש של האדם, ובחינה זו היא עניינו
19 של "שם הוי' דלעילא" שלמעלה
20 מהעולמות. ובעת קריעת ים סוף,
21 כאשר ההסתרים 'נקרעו', גם שם הוי'
22 שברצון שברוך כלל הוא מכוסה
23 ונעלם התגלה. וּלְמַעַלָּה יוֹתֵר,
24 לאמיתו של דבר, התגלות האור
25 האלוהי בקריעת ים סוף הייתה מדרגה
26 עוד יותר גבוהה: לא רק האור
27 שבעולם האצילות ולא רק האור
28 שבכתר שלמעלה מאצילות התגלה
29 אלא הייתה גם התגלות של בחינה עוד
30 יותר נעלית ב"שם הוי' דלעילא"
31 שענינו "עלמא דאתכסיא", כי הנה
32 עֲנִיֵן הוּנִי דְלַעֲיֵלָא בדרגה נעלית
33 יותר הוא לְמַעַלָּה גַם מִבְּחִינַת
34 הַרְצוֹן, אֵלָּא הוּא הוּנִי
35 שְׁבַבְחִינָה זו
36 למרות שהיא בחינה בשם הוי' המורכב
37 מארבע אותיות, בעצם זהו ענין כל כך נעלה עד אשר אין בו אותיות
38 כָּלֵל. וְהִינוּ, שְׁבַבְחִינָה הוּנִי שְׁבַרְצוֹן יֵשׁ בוֹ אוֹתוֹת כי מדובר
39 בדרגה שיש בה התעוררות של רצון העליון לברוא עולמות אֵלָּא
40 שְׁהָאוֹתוֹת הֵם בְּהַעֲלֵם ועדיין לא ירדו לידי גילוי, וּכְמוֹ שֶׁנֶּחֱבָאָר
41 לְעִיל שָׁפֵל פְּרָטִי הָעֲנִינִים שִׁישְׁנָם בְּפַעַל בסופו של דבר יֵשְׁנָם
42 גַם בְּרַצוֹן אפילו בתחילת התעוררות הרצון, אֵלָּא שְׁבַרְצוֹן הֵם
43 בְּהַעֲלֵם ועדיין לא נתגלו, מִה־שְּׁאִין־פֶּן בְּבַחֲיִנַת הוּנִי
44 שְׁבַבְחִינָה זו אין בחינת ד' אותיות כָּלֵל בתור אותיות מוגדרות,
- 45 שְׁהָרִי ד' הָאוֹתוֹת עֲנִינָם הוא כאמור צִמְצוּם וְהַתְּפַשְׁטוּת
46 כו', וְעֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִגֶּדֶר הָעֵלֶם וְגִלּוֹי שהם
47 מושגים שיש להם מקום רק בהארה והתפשטות של העצם אך לא בעצם
48 עצמו, לֹא שִׁיךְ בוֹ עֲנִיֵן הַצִּמְצוּם וְהַתְּפַשְׁטוּת כָּלֵל. וכמבואר
49 במאמר הנזכר שההבדל בין שם הוי'
50 שברצון לשם הוי' שבעצמותו יובן על
51 פי משל מאדם המתעורר ברצון לבנות
52 בית, והדבר נובע מכך שמטבעו יש
53 לכל אדם רצון לבית שמושרש בעצם
54 נפשו כ"רצון מוחלט", וכתוצאה מכך
55 האדם מתעורר בסופו של התהליך
56 ברצון גלוי. וכך גם למעלה, כביכול.
57 התעוררות הרצון העליון לבריאת
58 העולמות נובעת מ"רצון המוחלט"
59 לעולמות שקיים בעצמותו. וגם
60 בבחינה נעלמת זו של "רצון המוחלט",
61 יש בהעלם את שם הוי' שבהמשך
62 הרצון מתגלה דרכו ויורד מדרגה
63 לדרגה, אבל כפי ששם הוי' הוא ב'רצון
64 המוחלט', ההבדלים בין האותיות לא
65 ניכרים ולא נרגשים ולא ניתן להגדיר
66 אותן ולחלק ביניהם כי מציאותם היא
67 בצורה מופשטת ולא מוגדרת.
68 וְהַחֲדוּשׁ דְקָרִיעַת יַם־סוּף
69 הוא שְׁבַבְחִינָה הַהֲעֵלֶם דְּהוּנִי
70 דְלַעֲיֵלָא, שֶׁהוּא הוּנִי
71 שְׁבַבְחִינָה זו, הנה אפילו ההעלם
72 הנעלה הזה בָּא בְּגִלּוֹי מִמֶּשׁ
73 בְּהוּנִי דְלַתְמָא. וטעם הדבר
74 שבקריעת ים סוף הייתה גם התגלות
75 של הבחינה הנעלית והנעלמת הזו היא
76 שְׁהָרִי קָרִיעַת יַם־סוּף הִיְתָה
77 הַכְּנָה לְמַתְּן־תּוֹרָה, וּבְמַתְּן־
78 תּוֹרָה בְּתִיבִיב¹⁹ אֲנָכִי הוּנִי
79 אֲלֵקִיד, וְהִינוּ, שְׁבַבְחִינָה זו
80 תּוֹרָה נִמְשָׁךְ גַם הוּנִי
81 שְׁבַבְחִינָה זו, שֶׁהוּא שְׁעַל־יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה לְמִטָּה תּוֹפְסִים
82 בְּבַחֲיִנַת עֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ למרות שכאן בעולם הזה עוסקים בתורה כפי
83 שנתלבשה בדברים גשמיים, כי בעצם יש בתורה את עצמותו של הקדוש־
84 ברוך־הוא, וְלִכֵּן אֲמַר²⁰ אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן לעולם הבא
85 וְתַלְמוּדוֹ בִּידוֹ, שְׁעַל־יְדֵי הַתַּלְמוּד שֶׁלְמַד לְמִטָּה בְּגִלְיָא חֶלֶק
86 הַנִּגְלָה דְתּוֹרָה, הַרִי הוּא זֹכֶה לְכָל הַגְּלוּיִים דְלַעֲתִיד, שֶׁהוּא
87 לְפִי שָׁפֵל הָעֲנִינִים נִתְּנוּ (הָאֶבֶן זִיךְ אֶפְגַּעְגַּבְעֵן בְּתוֹרָה
88 שֶׁלְמַטָּה. וְכִינֵן שְׁקָרִיעַת יַם־סוּף הִיְתָה הַכְּנָה לְמַתְּן־תּוֹרָה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהוא גילוי ה'עצמות', האיר בקריעת ים-סוף גם הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, שְׁנֵמֶשֶׁף בְּגִלּוּי בְּחִינַת הו' דְּלִתְמָא. וְעַל-
- 2 יְדִי-זָה לאחר שהו' דלעילא בדרגה הכי נעלית שבו שבדרך כלל היא
- 3 למעלה מהתגלות, הו' שבעצמות, התגלה בהו' דלתתא וְתָר וְהָיָר בו
- 4 נִמְשָׁף הדבר גם לְמִשָּׁה יוֹתָר
- 5 שְׁעָלְמָא דְּאַתְפְּסִיָּא שבדרך כלל
- 6 הוא מכוסה ונעלם הָאִיר בְּעָלְמָא
- 7 דְּאַתְגָּלִיא, והתגלות הבחינות
- 8 הנעלמות הלכה ונמשכה מדרגה לדרגה
- 9 וְעַד שְׁגַם לְמִשָּׁה בְּעוֹלָם הַזֶּה
- 10 נִהְפָּךְ הָיָם שְׁעִינְיָו העלם לִיבְשָׁה
- 11 שְׁעִינְיָה גִּילּוּ.
- 12 וְהִנֵּה הַפֶּחַ לְחִבְרָא עָלְמָא
- 13 דְּאַתְפְּסִיָּא וְעַד לְמַעְלָה יוֹתָר שְׁיָהִיָּה חֲבוּרָא
- 14 הו' דְּלִתְמָא וְהו' דְּלַעֲלִיא, הָרִי זֶה עַל-יְדֵי מִשָּׁה
- 15 רַבִּינוּ²¹, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב²² וַיִּקְרָא הו' הו',
- 16 דְּוִיקְרָא קָאִי עַל מִשָּׁה, דְּכִינָן שְׁבַחֲיִנְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה
- 17 הִיא לְמַעְלָה מִב' הַבְּחִינּוֹת, לִכְן בְּכַחוֹ לְחִבְרָם,
- 18 וְהִינּוּ, שְׁבַחֲיִנְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה הִיא לְמַעְלָה גַּם
- 19 מִבְּחִי' הו' דְּלַעֲלִיא, הִינּוּ לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת
- 20 הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת. דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל²³ שְׁהו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' הוּא בְּחִינַת הו' שְׁבָרְצוֹן הַמְּחַלֵּט
- 21 בְּעָצְמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' אִינוּ עָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ, אֲלֵא
- 22 הָאוּר הַכָּלּוּל בְּעָצְמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 23 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, כִּי מִשָּׁה
- 24 מְגִיעַ בְּעָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב²⁴
- 25 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הו' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' וַיִּבְרְאוּ הָעָם מִפְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' הוּא בְּחִינַת הו' שְׁבָרְצוֹן הַמְּחַלֵּט
- 26 בְּעָצְמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' אִינוּ עָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ, אֲלֵא
- 27 הָאוּר הַכָּלּוּל בְּעָצְמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 28 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, כִּי מִשָּׁה
- 29 מְגִיעַ בְּעָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב²⁴
- 30 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הו' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' וַיִּבְרְאוּ הָעָם מִפְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' הוּא בְּחִינַת הו' שְׁבָרְצוֹן הַמְּחַלֵּט
- 31 בְּעָצְמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' אִינוּ עָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ, אֲלֵא
- 32 הָאוּר הַכָּלּוּל בְּעָצְמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 33 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, כִּי מִשָּׁה
- 34 מְגִיעַ בְּעָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב²⁴
- 35 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הו' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' וַיִּבְרְאוּ הָעָם מִפְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' הוּא בְּחִינַת הו' שְׁבָרְצוֹן הַמְּחַלֵּט
- 36 בְּעָצְמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' אִינוּ עָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ, אֲלֵא
- 37 הָאוּר הַכָּלּוּל בְּעָצְמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 38 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, כִּי מִשָּׁה
- 39 מְגִיעַ בְּעָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב²⁴
- 40 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הו' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' וַיִּבְרְאוּ הָעָם מִפְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' הוּא בְּחִינַת הו' שְׁבָרְצוֹן הַמְּחַלֵּט
- 41 בְּעָצְמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת' אִינוּ עָצְמוֹתוֹ יְחִבְרָן מִפֶּשֶׁ, אֲלֵא
- 42 הָאוּר הַכָּלּוּל בְּעָצְמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 43 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הו' שְׁבַע־עָצְמוֹת, כִּי מִשָּׁה

(21) בהבא לקמן – ראה תו"ח בשלח ריז, ב ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קנה, ג ואילך). (22) תשא לד, ו. (23) ד"ה והחרים פ"ה (לעיל ע' 242 ואילך). (24) בשלח יד, לא. (25) ד"ה והחרים פ"ד ואילך (לעיל ע' 240 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְהָיָה כִּשְׁם שְׁקִירֵיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הַכֹּהֵן לְמַתַּן־תּוֹרָה
2 דְּגִלְיָא חֶלֶק הַנִּגְלָה דְּתוֹרָה, כֶּךָ גַּם קִדְּם שְׁתַּתְּגִלָּה פְּנִימִיּוֹת
3 הַתּוֹרָה לְעֵתִיד בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה הַהֲכָנָה דְּבִקְיַעַת הַנֶּהָר,
4 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְהָיִף יָדוֹ עַל הַנֶּהָר בְּעֵינִים בַּחוּץ רִחוּ²⁶, דָּא זו
5 רִחוּ שֶׁל מְשִׁיחַ וּמִכָּאן שִׁבְקֵיעַת
6 הַנֶּהָר לְעֵתִיד לְבֹא הֵיא הַכֹּהֵן לְהַתְּגַלּוֹת
7 עֵינֵי הַתּוֹרָה שִׁמְשִׁיחַ יִלְמַד וְיִגְלֶה.
8 וְהִתְּפָרֵשׁ הַהִבְדֵּל בִּינֵיהֶם,
9 שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגִלְיָא
10 דְּתוֹרָה הֵיא בְּקִיעַת הַיָּם
11 שֶׁהִיָּתָה בְּנֵס קִרְיעַת יַם סוּף, וְהַכֹּהֵן
12 לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה
13 הֵיא בְּקִיעַת הַנֶּהָר שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד
14 לְבֹא, כְּפִי שִׁתְּבָאָר לַחֲלוֹן.
15 וּבִאֲוִיר הָעֵנָן²⁷, דְּהִנֵּה,
16 הַתְּפָרֵשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין יָם לְנֶהָר
17 יוֹכֵן מִכְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכַחוֹת
18 הַנֶּפֶשׁ בְּאֲדָם לְמִטָּה, שֵׁם
19 הוּא בְּחִינַת דְּבוּר, וְנֶהָר הוּא
20 בְּחִינַת מַחְשָׁבָה²⁸, כִּי, יָם
21 מְקַיֵּי וְקִימָא²⁹ מִי הֵימ אֲסוּפִים
22 וְעוֹמְדִים כָּל הַעַת בְּמִקּוֹם אֶחָד, וְכְמוֹ
23 כֵּן בְּדִבּוּר - עַת לַחֲשׁוֹת כֵּךְ
24 שֶׁהִדְּבִיר יִהְיֶה לֵאל תְּנוּעָה כְּמוֹ מִים
25 שֶׁנִּקּוּ לְמִקּוֹם אֶחָד וְעַת לְדְּבִיר³⁰,
26 וְכִי הַנֶּהָר לְעוֹמַת זֹאת גִּיּוּדִי
27 וְאֶזְלִי³¹ נִידִים וְהוֹלֵכִים שְׁהִי הַנֶּהָר
28 זֶרֶם לֵאל הָרֶף, וְכְמוֹ כֵּן
29 בְּמַחְשָׁבָה שֶׁמְשׁוּטָטֶת תְּמִיד
30 לֵאל הַפֶּסֶק, בְּנִיגוּד לְדִבּוּר שְׁלֵעֲתִים
31 הוּא נֶעֱצָר וְנִפְסָק, וּבִשְׁנֵי הֵן
32 בְּדִבּוּר בְּחִינַת יָם וְהֵן בְּמַחְשָׁבָה
33 בְּחִינַת נָהָר יֵשׁ בְּחִינַת הָעֵלֶם
34 דְּרָגָה יוֹתֵר נִעְלִית שֶׁבִּדְרָךְ כָּלִל נִסְתָּר
35 וּבְחִינַת גִּלּוּי דְּרָגָה יוֹתֵר נִמוּכָה
36 שֶׁבִּדְרָךְ כָּלִל מִתְּגַלִּית, וְלִכֵּן צָרִיף
37 לְעֵנָן הַבְּקִיעָה הֵן שֶׁל הַיָּם, בְּחִינַת
38 הַדִּבּוּר וְהֵן שֶׁל הַנֶּהָר, בְּחִינַת
39 מַחְשָׁבָה, כִּי שֶׁהָעֵלֶם יִמְשֹׁף
40 בְּגִלּוּי.
41 וְהָעֵנָן בְּזָה, דְּהִנֵּה אֲמִירוֹ
- 1 רְבוּתֵינוּ ז"ל³² לֹא קָאִי אֵינֶשׁ אֲדַעְתָּא דְּרַבִּינָה כו', אִין אֲדָם
2 עוֹמֵד עַל דַּעַת רַבּוֹ (עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה), וּלְכַאוּרָה, הַדְּבִיר דּוּרֵשׁ בִּיאור: כִּיּוֹן
3 שֶׁרַבּוֹ לִימַד אוֹתוֹ וְגִילָה לוֹ אֶת הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי, מְדוּעַ הַתְּלִמִּיד זָקוּק לְשֵׁנִים
4 רַבּוֹת עַד שֶׁעוֹמֵד עַל הָעוֹמֵק שֶׁל דְּבִיר רַבּוֹ? אֵלֹא הַבִּיאור הוּא שֶׁגַּם כְּאִשֶּׁר
5 יֵשׁ גִּילּוּי שֶׁל הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי, עֵדִיין חֶלֶק
6 חֲשׁוֹב מִמֶּנּוּ נִעְלָם, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאָר
7 וְהִנֵּנוּ, שְׁמֵלְכֵד זֹאת שְׁאוּתִיּוֹת
8 הַדְּבוּר מִצַּד עֲצָמָם אִין בְּהֵם
9 גִּלּוּי הַשְּׁכָלִי, שְׁהִי הָאוּתִיּוֹת
10 כְּשֶׁלְעֲצָמָן חֲסֻרוֹת מִשְׁמַעוֹת וְהֵן בֶּסֶךְ
11 הַכּוֹל אֲמַצְעִי לְהַעֲבֹרֶת הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי
12 וְלִכֵּן צָרִיף שֶׁהַתְּלִמִּיד עֲצָמוֹ
13 יִהְיֶה בְּר־שְׁכָל, וְאִזּוֹ דּוֹקָא
14 יוֹכֵל לְגַלּוֹת אֶת הַשְּׁכָל עַל־
15 יְדֵי אוּתִיּוֹת הַדְּבוּר שֶׁל הָרַב
16 אֲבָל אִם הַתְּלִמִּיד חֲסֻר־שְׁכָל, הָאוּתִיּוֹת
17 לֹא יוֹעִילוּ לוֹ, וְהִנֵּנוּ לְפִי
18 שְׁבָאוּתִיּוֹת עֲצָמָם הַשְּׁכָל הוּא
19 בְּהָעֵלֶם, וְלִכֵּן מִי שְׁאִינוֹ בְּר־
20 שְׁכָל לֹא יִבִּין מְאוּמָה
21 מִהָאוּתִיּוֹת כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ, הִנֵּה
22 מְלָכֵד זֹאת, הָרִי גַּם בְּאֲשֶׁר
23 הַתְּלִמִּיד הוּא בְּר־שְׁכָל וּמִיגַע
24 עֲצָמוֹ לְגַלּוֹת אֶת הַשְּׁכָל
25 שֶׁיִּשְׁנֵנוּ בְּאוּתִיּוֹת, גַּם אִזּוֹ
26 הַתְּלִמִּיד לֹא קָאִי אֲדַעְתָּא דְּרַבִּינָה
27 לֹא עוֹמֵד עַל הָעוֹמֵק וְעַל הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
28 דַּעַת רַבּוֹ (אֵלֹא אַחֲרֵי זְמַן רַבּוֹ), וְהִנֵּנוּ,
29 שְׁבָחוּתִיּוֹת עֲצָמָם הַשְּׁכָל שֶׁהוּא
30 הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל נִשְׁאָר
31 בְּהָעֵלֶם בְּאוּתִיּוֹת וְאִינוֹ בָּא
32 בְּגִלּוּי וְרַק הָאֵרָה מוֹעֲטָה מִהָעֵצָם,
33 הִינֵנוּ הָעוֹמֵק וְהָעוֹשֶׁר הַפְּנִימִי שֶׁל
34 הַשְּׁכָל, בָּאָה לִירֵד גִּילּוּי, וְנִמְצָא
35 שֶׁהִדְּבִיר (בְּאֲמַצְעוֹת הָאוּתִיּוֹת) אֲכַן
36 מְגַלֶּה אֶת שְׁכּוֹל שֶׁל הָרַב אֶל הַתְּלִמִּיד
37 אֲבָל עֵדִיין רַבִּידִים חֲשׁוֹבִים שֶׁל הַשְּׁכָל
38 נִתְּרָה נִעְלָמִים וְנִסְתָּרִים.
39 וְהִנֵּה, כִּשְׁם שֶׁבְּדִבּוּר יֵשׁ
40 הָעֵלֶם וְגִלּוּי, כֶּךָ גַּם
41 בְּמַחְשָׁבָה יֵשׁ הָעֵלֶם וְגִלּוּי,

(26) ישע"י יא, טו. (27) ראה שער האמונה פנ"ג (פד, ב). (28) ראה סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסח ואילך. תרח"ץ ע' רא. וראה גם תו"א ט, ב. לקו"ת שה"ש יז, ג. (29) ראה פרה פ"ח מ"ח. מקוואות פ"ה מ"ד (30) קהלת ג, ז. (31) ראה עירובין מו, א. (32) ע"ז ה, רע"ב. פרש"י תבוא כט, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִירֵי הַהֶפְרָשׁ הַהֶבְרֵל בֵּין דְּבוּר לְמַחֲשָׁבָה הוּא שְׂדֵבּוּר הוּא
2 גְּלוֹי שֶׁל הַשֶּׁכֶל (או הַרְגֵּשׁ) לְזוּלָתוֹ, וּמַחֲשָׁבָה הִיא גְּלוֹי שֶׁל הַשֶּׁכֶל
3 (או הַרְגֵּשׁ) לְעֶצְמוֹ, וְלִכְּזֵן, הִנֵּה כֶּשֶׁם שֶׁעֶצֶם וּפְנִימִיּוּת הַשֶּׁכֶל
4 לֹא נִתְגַּלָּה לְזוּלָת עַל-יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר אֲלֵא נִשְׁאָר נֶעְלָם, כִּן
5 גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁעֵמֶק
6 וּפְנִימִיּוֹת הַשֶּׁכֶל הֵרְעִינוּת
7 הַשֶּׁכֶלִּים וְהַמְדוּת הַרְגֵּשׁ אֵינָם
8 מִתְגַּלִּים גַּם לְעֶצְמוֹ עַל-יְדֵי
9 אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לֹא זֶה בִּלְבַד
10 שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה, כְּמוֹכֵן, לֹא מְבִיאָה דְּבָרִים
11 לִידֵי גִילּוֹי אֶל הַזּוּלָת אֲלֵא גַם כֹּאשֶׁר
12 הָאָדָם חוֹשֵׁב וּמַהֲרֵה עַל הֵרְעִינוּת
13 וְעַל הַרְגֵּשׁוֹת שֶׁבְּמוֹחוֹ וּבְלִיבּוֹ כִּינוּ לְבִין
14 עֲצָמוֹ, זֶה עֲדִיין לֹא מְבִיא אֶת הַעוֹמֵק
15 וְאֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַשֶּׁכֶל וְהַרְגֵּשׁ לִידֵי
16 גִילּוֹי, וְכִמוֹ שֶׁאֲנִי רוֹאִים בְּפוּעַל
17 שֶׁכֹּאשֶׁר הַמְדָּה הִיא בְּתַקְפָּה
18 וְהַרְגֵּשׁוֹת עוֹיִם אִי-אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה
19 מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת וְרַק כֹּאשֶׁר חֵלֶק
20 חֹשֵׁב מֵהַרְגֵּשׁ מְצוּמָצֵם וְנֶעְלָם אֶפְשָׁר
21 לְחֹשֵׁב בְּצוּרָה רְגוּעָה וּמְסוּדֶרֶת. וְעַל-
22 דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּמֵאֵמֶר
23 דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל "וְהַחֲרִים" שֶׁבְּכִדִּי
24 שִׁיחָה דְּבוּר מְסֻדֶּר, צָרִיךְ
25 לְהִיּוֹת צְמֻצוֹם בְּמַחֲשָׁבָה וְכֵן
26 עוֹד הֵרְעִין הַשֶּׁכֶל מֵאִיר בְּתוֹקֶף גְּדוֹל,
27 הָאָדָם מְבֻלְבֵּל וְלֹא יִכּוֹל לְהַבִּיעַ אֶת
28 הֵרְעִין בְּדִיבּוּר בְּצוּרָה מְסוּדֶרֶת, כִּן
29 הוּא גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבְּכִדִּי
30 שִׁיחָה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת,
31 צָרִיךְ לְהִיּוֹת צְמֻצוֹם וְהַעֲלֵם
32 בְּשֶׁכֶל וּבְמְדוּת, וְהִינּוּ לְפִי
33 שֶׁעֶצֶם הַשֶּׁכֶל וְהַמְדוּת אֵינָם
34 מִתְגַּלִּים בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה
35 כִּי עֵצֶם הַשֶּׁכֶל וְהַרְגֵּשׁ נֶעְלָם מְכִידִי
36 לְבֹא לְגִילּוֹי אֶפְלוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה
37 וְהַהֲרָהוּרִים וְהַמַּחֲשָׁבוֹת בְּרַעֲיוֹנוֹת
38 וּבְרַגְשׁוֹת הֵם רַק בְּהֵאָרָה מוֹעֵט
39 וְצוּמְצָמֵת שֶׁלֹּהֵם וְלֹא בְּכֹל הַעוֹמֵק
40 וְהַפְּנִימִיּוֹת, בְּדוּמָה לְאִמּוֹר לְעִיל לְגַבִּי
41 הַדִּיבּוּר (שֶׁאֵף הוּא פּוֹעֵל וּמִתְגַּלָּה
42 בְּאִמְצָעוֹת אוֹתִיּוֹת).
43 וְכֵן יוֹכֵן הַשֶּׁעֶם שֶׁהִתְקַנָּה לְמַתְּן-תּוֹרָה דִּנְגָלָה דְּתוֹרָה הִיחָה
- עַל-יְדֵי בְּקִיעֵת הָיִם, בְּחִינַת הַדְּבוּר הַרְוּמָה לִים הַעוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ,
וְהִתְקַנָּה לְמַתְּן-תּוֹרָה דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה עַל-יְדֵי
בְּקִיעֵת הַנָּהָר, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה הַרְוּמָה לְנַהֵר שְׁמִימִי וְזֶרְמִים, לְפִי
שְׁגִלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלַעֲתִיד הוּא עַל-דֶּרֶךְ דְּגָמָא בְּנַפְשׁ
הָאָדָם גְּלוֹי עֵמֶק פְּנִימִיּוֹת
הַכַּחוֹת, שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת
הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהִיא קְרוּבָה יוֹתֵר לְעֵצֶם
הַנַּפֵּשׁ (וְלֹא רַק אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר)
מְעִלִּימִים עַל זֶה וְכִידֵי שֶׁגַּם זֶה
יִתְגַּלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת 'בְּקִיעֵה', הִינּוּ
הַסֵּרֶת הַהַעֲלָם וְהַהֲסָתָה, שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה.
וְזֶהוּ³³ מֵה שֶׁכְּתוּב גְּבִי
מְשִׁיחַ³⁴ הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי
יְרוֹם וְנִשְׂא וְגָבָה מְאֹד, וּפִירֵשׁוּ
חֲזו"ל שִׁיחָה לְמַעְלָה
מֵהָאֲבוֹת, לְמַעְלָה גַּם מִדְּרַגְתּוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה רַבֵּינוּ³⁵ וּמֵאָדָם
הָרֵאשׁוֹן גַּם כְּפִי שִׁיחָה קֹדֶם
הַחֲטָא³⁶, וּמֵבֹאֵר בְּמִקְוָם
אַחֵר³⁷ שֶׁחֲמֵשׁ הַמַּעֲלֹת
שֶׁנֶּאֱמָרוּ גְּבִי מְשִׁיחַ יִשְׁכִּיל,
יְרוֹם, נִשְׂא, גָּבָה, מְאֹד הֵם פְּנִינֵי
חֲמֵשׁ הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת
בָּהֶם הַנִּשְׂמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ
נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה³⁸, וְהִינּוּ,
שֶׁאֲצֵל הָאֲבוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ
וְאָדָם הָרֵאשׁוֹן לְמִדּוֹת גְּדוֹל
מַעֲלָתָם הִיָּה רַק גְּלוֹי בְּחִינַת
נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה, וּמְשִׁיחַ
יְגַלָּה גַּם בְּחִינַת יְחִידָה,
שֶׁבְּחִינַת יְחִידָה הִיא לְמַעְלָה
מֵהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
שִׁיּוֹר וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּצוּרָה
הַרְגֵּמִית מְסוּדֶרֶת, וְעֵנִינָהּ שֶׁל
בְּחִינַת הַיְחִידָה לְמַעְלָה הוּא
בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק בְּחִינַת
"כְּתֵר עֵלְיוֹן" שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת
שֶׁל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִחְלָקָה לְכַמָּה
עֵנִינִים וְהַנֶּעְלָה בָּהֶם הוּא בְּחִינַת
"עֵתִיק יוֹמִין" [שֶׁנֶּעֱתַק וְנִבְדֵּל מִיּוֹם]
וְגִלְיוֹן וְ"עֵתִיק" עֲצוּמוֹ, הַיְחִידָה הִיא
מְבַחֶשֶׁת "פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק" וְזֶה הַדְּרָגָה
שֶׁל מְשִׁיחַ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָאֲבוֹת וּמֹשֶׁה וְאָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׁעִינִים הוּא הַמוֹחִין

(33) ראה שער האמונה פ"ו (פט, א). (34) ישע"י נב, יג. (35) תנחומא תולדות יד. (36) ראה סה"מ שבעה הבאה. (37) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה שם ע' רסו. תרח"ץ שם ע' ר. (38) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והמידות כפי שהם בעשר הספירות שלמטה מהכתר. וְאֵף שֶׁגַם מִשָּׁה
2 הוּא מְבַחֵינָה פְּנִימִיּוֹת אֲבָא³⁹, היינו הפנימיות של ספירת החכמה
3 הנקרא "אבא" (כי חכמה ובינה ה'מולידות' את המידות נקראות 'אב' ו'אם')
4 ופְּנִימִיּוֹת אֲבָא פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁴⁰, העומק והפנימיות של החכמה
5 קשור בעומק ובפנימיות של בחינת
6 עתיק (משום שחכמה, אותיות כח"מה,
7 היא בביטול שכתוצאה ממנו היא
8 קשורה במה שלמעלה ממנה) ואם כן
9 גם משה רבנו קשור בפנימיות עתיק
10 ומהי המעלה של משיח על משה שעל
11 זה נאמר "ירום ונשא" וכו' ? והמענה
12 הוא כי מְכַל־מְקוֹם, למרות
13 שהחכמה, הבחינה של משה, אכן
14 קשורה בכתר שלמעלה מהחכמה כי
15 יש שייכות וקירבה מיוחדת בין
16 "פנימיות אבא" ל"פנימיות עתיק",
17 בכל זאת הרי אינו דומה
18 פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק כְּפִי שֶׁהִיא
19 בְּבַחֲיִנַת פְּנִימִיּוֹת אֲבָא, הכתר
20 כפי שהוא בחכמה לפְּנִימִיּוֹת
21 עֲתִיק כְּפִי שֶׁהִיא בְּמִקְוָמָה
22 בכתר עצמו, כְּמִבְּאֵר בְּהַמְשָׁךְ
23 תרס"ו בְּאַרְבָּעָה⁴¹.
24 וְלִכֵּן, הִנֵּה בְּשִׁבְלִי גִלּוּי
25 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
26 בְּבִינַת הַמְּשִׁיחַ שְׁדוּחָהּ כִּל כֵּךְ
27 גבוהה ונעלית, לֹא מְסַפִּיק בְּקִיעֵת
28 הַיָּם בְּחִינַת הַדִּיבּוּר הַעֲלִיּוֹן, אֲלָא
29 צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בְּקִיעֵת הַנֶּהָר
30 בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה הַעֲלִיּוֹנָה, שְׁדוּחֵי
31 הַהֲכָנָה לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
32 דְּלַעֲתִיד.
33 (ה) וְזֶהוּ מַה שֶּׁכְּתוּב¹⁶ עַל
34 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבֹא הַפֶּךְ יָם
35 לִיבֹשָׁה, בְּנֶהָר יַעֲבְרוּ בְּרָגֶל,
36 שֶׁם נִשְׁמָחָה בּוֹ, דְּחֻשִׁיב
37 שֶׁמִּפְרָט וּמוֹנֵה פָּאן ג' מְדַרְגּוֹת
38 בְּסֻדֵּר דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה.
39 הָאֵחָת - הַפֶּךְ יָם לִיבֹשָׁה, קָאִי
40 מְכוּון עַל קְרִיעֵת יַם־סוּף
41 שֶׁהִיא בְּיִצְיָאָה מִצְרִים כַּחֲנֵה
- להתגלות חלק הנגלה שבתורה במתן תורה. השנייה - בְּנֶהָר יַעֲבְרוּ
בְּרָגֶל, קָאִי מְכוּון עַל בְּקִיעֵת הַנֶּהָר דְּלַעֲתִיד שֶׁהִיא הַכְּנָה
לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלַעֲתִיד. וְזֶה שֶׁכְּתוּב שֶׁם נִשְׁמָחָה
בּוֹ, שֶׁהִיא הַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית וְהַנְּעֻלִית בִּיּוֹר - קָאִי מְכוּונָה עַל גִּלּוּי
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלַעֲתִיד
שְׁתִּיהָ אַחֲרֵי הַכְּנָה שֶׁל בְּקִיעֵת הַנֶּהָר,
כְּמִוְכָן עַל־פִּי הַמְּבַאֵר בְּכַתְבִּי
הָאַרְצִי⁴² לְגִלּוּי מַה שֶּׁכְּתוּב
הָאַרְצִי⁴³ לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה כּוֹי הִיא זֶה עַל־יְדֵי
שְׁמָחָה שֶׁל מִצְוָה וְאִם כֵּן עֲנִין
הַשְּׁמָחָה קְשׁוּר בְּמִיּוֹדָה לְהַתְּגַלּוֹת
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
אֲמָנָם עֲדִין צָרִיךְ לְהַבִּין,
שֶׁהִיא מִצְוָה שֶׁהָאַרְצִי⁴⁴ לְזֶכֶה
לְפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי
שְׁמָחָה שֶׁל מִצְוָה, מוֹכָח
לְכַאֲוָרָה, שֶׁגִּלּוּי פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה הוּא לְמַעְלָה מִשְׁמָחָה
שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא גִלּוּי
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהָאַרְצִי⁴⁵ לְזֶכֶה
לוֹ הִיא כְּעִין תְּשׁוּלֹם שְׁכָר עַל
הַשְּׁמָחָה שֶׁל מִצְוָה שֶׁהִיא לוֹ
קוֹדֵם לָכֵן, וּמֵאַחֵר שֶׁהִשְׁכַּח נַעֲלָה
מֵהַדְּבָר עֲצֻמוֹ נִמְצָא שֶׁשְּׁמָחָה שֶׁל
מִצְוָה הִיא בְּדֶרֶגָה פְּחוּתָה וְנִמְכָּה
מֵהַתְּגַלּוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן מַה
מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַכְּתוּב שֶׁהַתְּגַלּוֹת
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה תְּבִיא וְתִגְרֹם ל"שֶׁם
נִשְׁמָחָה בּוֹ"? וְלֹאֲרִיךְ גִּיסָא, מִצַּד
שְׁנֵי הָרֵי יְדוּעֵי⁴⁶ שֶׁכָּל הַגּוֹרֵם
לְאִיזָה דְּבָר הָרִי הוּא לְמַעְלָה
מִמֶּנּוּ, וְהִינוּ, שֶׁמִּצְוָה גּוֹפָא
שֶׁכְּכֹחוֹ לְגֵרָם וְלִהְיוֹת שֶׁכְּכֹחוֹ
דְּבָר זֶה, מוֹכָח, שֶׁהוּא בְּעֲצֻמוֹ
לְמַעְלָה מֵהַדְּבָר הַנִּמְשָׁךְ
וּמִתְּגַלָּה עַל־יְדֵי, וְלִכֵּן כְּכֹחוֹ
לְגֵרָם הַמְּשַׁכֵּת הַדְּבָר. וְעַל־פִּי זֶה

(39) ראה תו"א בשלח טו, ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך. וש"נ. (40) פע"ח שער הק"ש פט"ו. רמ"ז שם. וראה לקו"ת נצבים מט, ד. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ע' 49. וש"נ. (41) ע' צה ואילך. (42) ראה הקדמת ספר חרדים (תנאי המצוות – התנאי הרביעי. הובא בשל"ה רלט, סע"ב). וראה הקדמת שער המצוות להאריז"ל (ד"ה גם דע). וראה תו"א ותולדות כ, ב. (43) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ו ופכ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פִּיזָה נִמְצָא שְׁשִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא הַשְּׁמִיחָה מֵעֶצֶם
2 קִיּוֹם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, וְלֹא כְתוּצָה מֵהַתְּגִלּוֹת רִחוּנִית שֶׁנִּגְרַמָּה עַל יְדֵי
3 פְּעוּלַת הַמִּצְוָה הִיא לְמַעֲלָה מִגְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה וְאֵם כֵּן מִה
4 הַבִּיאור בְּכָךְ שֶׁהַתְּגִלּוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה גּוֹרֶמֶת ל"ש" נִשְׁמַחָה בּוֹ?¹
5 וְגַם צָרִיף לְהִכִּין אֵיךְ הָאִמּוֹר לַעֲלֹ
6 עַל הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַגִּילּוּיִים
7 שִׁיחִיו לַעֲתִיד לְבֹא עוֹלָה בְּקִנָּה אַחַד
8 עַם מִה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁸
9 יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּכָה
10 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה
11 לִפְנֵי בֵּיאת הַמִּשְׁחָה מִכָּל חַיִּי
12 הָעוֹלָם הַבָּא הַכּוֹלֵלִים גַּם אֵת בֵּיאת
13 הַמִּשְׁחָה, דְּפָרוּשׁ כָּל חַיִּי הָעוֹלָם
14 הַבָּא הֵינּוּ כָּל הַמַּדְרִיגוֹת
15 שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא, מִהַמַּדְרִיגוֹת
16 הַנְּמוּכּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא,
17 שֶׁהוּא עֲנִין הַגֶּן-עֶדֶן, עַל כֹּל
18 הַדְּרוֹגוֹת שֶׁבּו שֶׁהֵם הַגֶּן-עֶדֶן
19 הָעֲלִיּוֹן, וְגַם לְמִשְׁחָה יוֹתֵר גֶּן-
20 עֶדֶן הַתְּחַתּוֹן, וְעַד לַמַּדְרִיגוֹת
21 הַיּוֹתֵר נְעֻלוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא,
22 כְּמוֹ בֵּיאת הַמִּשְׁחָה, תְּחִיט
23 הַמֵּתִים, צִדִּיקִים אֵין לָהֶם
24 מְנוּחָה כּו',⁴⁵ יוֹם שֶׁכָּלוּ שְׁבֶת
25 וּמְנוּחָה כּו',⁴⁶ שְׁכַל אֵלֶּה הֵם
26 דְּרוֹגוֹת (וְתִקּוּפוֹת) שֶׁנוֹת בִּימּוֹת הַמִּשְׁחָה
27 שֶׁבְּאֹפֶן כִּלְי נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם "עוֹלָם"
28 הַבָּא וְלְמַעֲלָה יוֹתֵר, הֵינּוּ דְּרוֹגוֹת
29 עוֹד יוֹתֵר גְּבוּהוֹת בְּ"עוֹלָם הַבָּא" שֶׁלֹּא
30 נִזְכְּרוּ כֹאן שֶׁעַל-זֶה עַל כֹּל הַדְּרוֹגוֹת
31 הַשְּׁנוֹת בְּ"עוֹלָם הַבָּא" מִהַנְּמוּכּוֹת
32 בִּיטוֹר וְעַד הַנְּעֻלוֹת בִּיטוֹר נֶאֱמָר יָפָה
33 שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּכָה וּמַעֲשִׂים
34 טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה מִכָּל חַיִּי
35 הָעוֹלָם הַבָּא. וְהֵינּוּ, דָּאף
36 שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלֹ גִדָּל מַעֲלַת
37 הַנְּפִלְאוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
38 שֶׁתְּתַגַּלָּה לַעֲתִיד עַד כִּדִּי כֵךְ
39 שֶׁכִּהְנֶה לַמַּעֲלָה הַמּוֹפְלָאָה הַזֹּאת
40 צוּר בְּבִקְעַת הַנְּהַר וְהַסֵּר שוֹרָה שֶׁל
41 הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים עַל הָאִוֶּר הָאֱלֹקִי,
42 מִכָּל-מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה יוֹתֵר
43 בְּתִשְׁבּוּכָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
- 1 בְּעוֹלָם הָזֶה כֵּת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
2 דְּלַעֲתִיד⁴⁷. וְעַל-דֶּרֶךְ מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלֹ שֶׁהַשְּׁמִיחָה מֵעֶצֶם
3 קִיּוֹם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לִפְנֵי כֹל הַגִּילּוּיִים הַנְּעִלִים הַבָּאִים כְּתוּצָה מִכָּךְ
4 הִיא נְעֻלִית יוֹתֵר מִגְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
5 (ו) וְיִוָּכֵן זֶה בְּהִקְדָּים
6 הַפְּלִיגָתָא הַמַּחְלֻקָּת הַהִלְכִיתִית
7 שֶׁמִּצִּינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁸
8 אֵם מִצְוֹת צְרִיכוֹת פְּנוּנָה אוֹ
9 אֵין צְרִיכוֹת פְּנוּנָה⁴⁹,
10 וּפְלִיגָתָתָם וְהַמַּחְלֻקָּת שֶׁלָּהֶם לִפְנֵי
11 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הִיא בְּעֵנִין עֲלִי
12 וּמַעֲלַת הַמִּצְוֹת, דְּעָה אַחַת
13 הִיא שֶׁהָעֲלִי בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
14 הוּא כְּאֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם פְּנוּנָה, כִּי
15 עַל-יְדֵי הַפְּנוּנָה נַעֲשֶׂה קִיּוֹם
16 הַמִּצְוֹת בְּאִפְסָן נַעֲלָה יוֹתֵר,
17 לִפְנֵי שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
18 לֹא רַק בְּמַעֲשֵׂה בְּפִעוּל אֲלֹא גַם
19 בְּחִיט שְׁנוּבֶעַת מִהַכּוֹנֶה. וְדְּעָה
20 הַשְּׁנִיָּה הִיא שֶׁמַּעֲלַת קִיּוֹם
21 הַמִּצְוֹת הִיא (לֹא מִצַּד הַפְּנוּנָה,
22 כִּי אֵם) בְּגוּף בְּעֶצֶם קִיּוֹם
23 מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה. דְּהֵנָּה, לְדִבְרֵי
24 הַכֹּל גַּם לִפְנֵי הַדְּעָה שֶׁמִּצְוֹת צְרִיכוֹת
25 כּוֹנֶנֶת הָעֶקֶר הוּא מַעֲשֵׂה
26 הַמִּצְוָה וְלֹא הַפְּנוּנָה, וְהַרְאִיָּה
27 שֶׁהִי כְּשֶׁמְכֹנֵן אֵת הַפְּנוּנָה
28 הַפְּנִימִית שֶׁמֵּאֲחֻרֵי הַמִּצְוָה וְאֵינוֹ
29 עוֹשֶׂה אֵת הַמִּצְוָה בְּפִעוּל, לֹא
30 קִיּוֹם אֵת הַמִּצְוָה, וְכִשְׁעוֹשֶׂה
31 אֵת הַמִּצְוָה בְּפִעוּל וְאֵינוֹ
32 מְכֹנֵן, אֵין יֵצֵא יְדִי-חֹבֶת קִיּוֹם הַמִּצְוָה⁵⁰. אֲלֹא הַפְּלִיגָתָא הִיא, שֶׁלְּדְּעָה הָאֶחָת
33 הַדְּעוֹת הִיא, שֶׁלְּדְּעָה הָאֶחָת

(44) אבות פ"ד מ"א. (45) ברכות בסופה. וש"נ. (46) תמיד בסופה. (47) ראה גם תו"ח שם רכג, ב ואילך (קנט, ד ואילך).
(48) פסחים קיד, ריש ע"ב. וש"נ. (49) בהבא לקמן — ראה תו"ח שם ריח, ב ואילך (קנו, ב ואילך). (50) ראה תניא רפ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לייחוד הנפעל על ידי מצווה אחרת. **אָבֵל עֲצָם** קיום המצווה שאינה
 2 מצד הפונה, והוא ענין קיום המצווה מצד קבלת על מלכות
 3 שמים, אין בזה התחלקות כלל, ומבחינה זו אין שום הבדל בין מצווה
 4 אחת לשנייה והיננו, שעם היות שעל-ידי כל מצווה ומצווה
 5 נעשית פעולה אחרת
 6 המעשה בפועל של קיום מצווה אחת
 7 למעשה של קיום מצווה אחרת ולכל
 8 מצווה, מכל-מקום, מאחר
 9 שהיסוד והבסיס דכל המצוות
 10 הוא אחד, שהוא ענין קבלת
 11 על מלכות שמים, לכן אין בהם
 12 התחלקות ובמובן זה כל המצוות
 13 שוות.
 14 והנה כללות החלוק ההבדל
 15 בין פונת המצוות שיש בהם
 16 התחלקות ולכל מצווה יש תוכן
 17 משלה וכוונה משלה לעצם מעשה
 18 המצוות שלמעלה מהתחלקות
 19 והוא שווה בכל המצוות דווקא בגלל
 20 מעלתו והיתרון של המעשה לעומת
 21 הכוונה, הוא על-דרך החלוק
 22 ההבדל שבין הגלויים דלעתיד
 23 שיהיו לעתיד לבוא, בימות המשיח,
 24 שהם על-דרך פונת המצוות כי
 25 ב'גלויים' יש תוכן וענין בדומה
 26 לכוונה ולמחשבה, לעבודה
 27 עכשו, בזמן הגלות, שעקרה
 28 הוא (לא בענין הגלויים שהרי
 29 זמן הגלות הוא תקופה של העלם
 30 והסתר ללא התגלות האורות הפנימיים
 31 והתכנים העמוקים, כי אם)
 32 במעשה המצוות בפועל בדרך
 33 קבלת על קיום שובע מקבלת עול
 34 מלכות שמים (ולמרות שלכאורה
 35 הקיום כעת הוא בדרגה יותר נמוכה כי
 36 אין בו את העומק והתוכן הפנימי
 37 שיתגלו לעתיד לבוא, לאמתו של דבר
 38 יש בו מעלה ויתרון לגבי קיום המצוות
 39 לעתיד לבוא ולכן "יפה שעה אחת

40 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כפי שיבאר
 41 להלן).
 42 וזהו גם הטעם לכך שבקיעת הנקה דלעתיד תהיה לז'
 43 נחלים שונים, לפי שלעתיד יהיה ענין הגלויים של אורות
 44 אלוקיים עליונים, ובענין הגלויים יש כמה התחלקות מדרגות

1 המעלה היא, כאשר נוסף למעשה בפעל יש גם הפונה כך
 2 הקיום אינו בצורה 'בשה' אלא בחיות ובהתלהבות. ולדעה השנייה
 3 המעלה היא בעיקר בקיום מעשה המצווה עצמה.
 4 והענין הוא, דהנה מצד פונת המצוות יש בהם במצוות
 5 התחלקות והבדלים בין אחת
 6 לשנייה, שהרי פונת קיום המצוות
 7 היא בשביל ענין הברורים, הפונה. ולדעה השנייה המעלה היא בקיום
 8 כמבואר בחסידות שכאשר עובדים את
 9 ה' תוך מגע עם עניינים גשמיים בעולם
 10 הזה מפרידים בין הטוב והרע
 11 המעורבים בהם ומבררים ומעלים את
 12 ניצוצות הקדושה שנמצאים בתוכם,
 13 היינו שעל-ידי קיום המצווה
 14 מבררים את הדבר הגשמי
 15 שבו נעשית המצווה, ומזה מוכן שכל מצווה ומצווה
 16 מוכן שכל מצווה ומצווה, ומזה
 17 ענין מיוחד בפני עצמו שונה
 18 מכל שאר המצוות, בין שכל
 19 מצווה פועלת ברור אחר שונה
 20 מהברורים שנפעלים על ידי שאר
 21 המצוות כי בכל מצווה באים במגע עם
 22 דברים אחרים בעולם הזה המיוחדים
 23 לאותה מצווה בפרט. וגם ענין
 24 המצוות כפי שהם למעלה
 25 מענין הברורים, נושא הברורים
 26 הוא רק ענין אחד שנפעל על ידי
 27 המצוות ויש בכל המצוות עניינים
 28 נוספים הנעלים מענין הברורים (כי)
 29 הברור הוא הפעולה של המצוות
 30 בדברים הגשמיים שהם הביטוי
 31 החיצוני הנמוך של המצוות) כמו
 32 המצוות דלעתיד, שאז בימות
 33 המשיח לאחר שקיימים היעוד "ואת
 34 רוח הטומאה אעביר מן הארץ"
 35 ומציאות הרע תתבטל אין מקום
 36 לברורים שעניינם הפרדת הרע מהטוב
 37 ולכן אז לא יהיה ענין
 38 הברורים, וענין המצוות יהיה
 39 ליחד יחודים עליונים⁵¹,

40 ובלשון רבנו הזקן באגרת הקודש שבתניא: "אחר שיושלם ברור הניצוצות
 41 ויופרד הרע מהטוב... אז לא יהיה עסק התורה והמצוות לברר בברור כי אם
 42 ליחד יחודים עליונים יותר להמשיך אורות עליונים יותר", הנה גם בענין
 43 היחודים הרי כל יחוד הוא ענין בפני עצמו, ונמצא, שיש
 44 התחלקות במצוות כי אינו דומה לייחוד שנפעל על ידי מצווה אחת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עם בחינת 'תענוג המורכב' שלמעלה ועל ידי המעשה עם בחינת 'תענוג הפשוט' [והגם ש'על-ידי תענוג המרכב מגיעים סופו של דבר גם לתענוג הפשוט הנעלה יותר, מפל-מקום הרי זה בא על-ידי תענוג המרכב דוקא], ואין זה 'פשיטות העצמות' ממש שלמעלה מכל גדר ומכל 'ציור'. מה-שאין-כן בקיום המצות במעשה בפועל בקבלת על, ש'על-ידי-זה מגיעים בעצמותו 'יתברך ממש', וכמאמר⁵² נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, דפרוש נעשה רצוני הוא ש'על-ידי קיום המצות נעשה (עם ווערט אויפגעטאן נפעל ומתעורר) ענין הרצון למעלה, גם רצון המחלט שהוא עצמו למעלה מהתגלות, והינו לפי שקיים המצות מגיע למעלה מרצון המחלט, אלא "נוגע" בעצמותו 'יתברך ממש'. וזהו גם מעלת גליא חלק הנגלה דתורה על פנימיות התורה, שבפנימיות התורה הוא ענין הגלויים שהרי בחלק זה של התורה עוסקים בענייני אלוהות בצורה ישירה, מה-שאין-כן בגליא דתורה הוא עצמותו 'יתברך' כי אמנם בצורה גלויה עוסקים בדברים גשמיים כמו "שנים אוחזין בטלית" ו"המחליף פרה בחמור" אבל בעצם מתעסקים בחכמתו ורצונו של הקב"ה בעצמו שנתלבשו בהלכות אלו. ולכן אמרו אשרי מי שבא לכאן לעולם הבא ותלמודו שלמד בעולם הזה בידו, היינו, שהעלוי דלעתיד בימות המשיח בגלוי פנימיות התורה על ידי המשיח יהיה על-ידי למוד גליא דתורה בזמן הזה, ונתבאר לעיל שהדבר הגורם הוא למעלה יותר מהדבר שנמשך על-ידו, ומתגלה על-ידו, ומובן שגליא דתורה הגורמת את התגלות פנימיות התורה לבוא היא למעלה מפנימיות התורה שהיא התוצאה של העיסוק בפנימיות התורה בזמן הזה.

התחלקות שבאופן כללי היא לשבעה סוגים של 'גלויים'. מה-שאין-כן בקריעת ים-סוף, כיון שענינה של הבקיעה והסרת ההעלמות וההסתרים באותה שעה הוא הכנה למתן-תורה דגליא של החלק הנגלה דתורה, שעקר ענינו הוא בשביל העבודה דעכשו בזמן הגלות בעצם מעשה המצות שלמעלה מהתחלקות, והעצם לא מתחלק לחלקים שונים (כי כל הארה והתפשטות ממנו כבר אינה העצם ממש) לכן היתה בקיעה אחת בלבד ללא חלוקה לסוגים שונים כפי שיהיה בבקיעת הנחר לעתיד לבוא לשבעה נחלים נפרדים. והנה אף שבענין הגלויים גדלה המעלה דלעתיד באין-צרוף לאין שיעור יותר, מפל-מקום, יש מעלה בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה בזמן הגלות דוקא, וטעם הדבר, לפי שבענין פונת המצות (על-דרך הגלויים דלעתיד), הרי כיון שיש בזה התחלקות, לכן מגיעים על-ידי-זה רק לבחינת תענוג המרכב בלבד [והגם ש'על-ידי תענוג המרכב מגיעים גם לתענוג הפשוט, מפל-מקום הרי זה בא על-ידי תענוג המרכב דוקא], ואין זה 'פשיטות העצמות' ממש. מה-שאין-כן בקיום המצות בקבלת על, ש'על-ידי-זה מגיעים בעצמותו 'יתברך ממש', וכמאמר⁵² נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, דפרוש נעשה רצוני הוא ש'על-ידי קיום המצות נעשה (עם ווערט אויפגעטאן) ענין הרצון למעלה, גם רצון המחלט, והינו לפי שקיים המצות מגיע למעלה מרצון המחלט, אלא בעצמותו 'יתברך ממש'. וזהו גם מעלת גליא דתורה על פנימיות התורה, שבפנימיות התורה הוא ענין הגלויים, מה-שאין-כן בגליא דתורה הוא עצמותו 'יתברך'. ולכן אמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, היינו, שהעלוי דלעתיד בגלוי פנימיות התורה יהיה על-ידי למוד גליא דתורה, ונתבאר לעיל שהדבר הגורם הוא למעלה יותר מהדבר שנמשך על-ידו, ומזה מובן שגליא דתורה היא למעלה מפנימיות התורה.

התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא – קיום המצות גורם תענוג למעלה, כביכול, ועל ידי הכוונה שבמצוות מתחבר האדם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶה גַם הָעֲלִי הִתְרוֹן דְּמִשָּׁה בְּמִוּבָּן מִסּוּיִם לְגַבֵּי מְשִׁיחַ. דְּהִנֵּה
2 אֵף שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שְׂבֹאֲפֵן כִּלְי מְשִׁיחַ הוּא בְּדִרְגָּא יוֹתֵר נְעִלִית מִמֶּשֶׁה
3 כִּיֹּן שְׁמִשִּׁיחַ הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק, שְׁהִיא כִּאֲמוֹר הַבְּחִינָה
4 הַפְּנִימִית וְהַנְּעִלִית שֶׁל הַכֹּתֵר וְהָרִי עֲתִיק הוּא לְמַעְלָה מִהָעוֹלָמוֹת,
5 בְּעוֹד שְׁמִדְרִיגַת מִשָּׁה הִיא מְדִרְיָנָה
6 הַחֲכֵמָה שְׁהִיא מְעַשֵּׂר הַסְּפִירוֹת
7 הַשִּׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת מִכָּל-מְקוֹם,
8 כִּיֹּן שְׁעֵתִיק פְּרוּשׁוֹ שְׁנַעְתָּק
9 וְנִבְדֵּל מִלְּהוּת גְּלוּי בְּעוֹלָמוֹת אֵלָּא
10 נוֹתֵר נֶעֱלַם וְנֶעֱלָה מֵהֶם, הָרִי מִזֶּה
11 גּוֹפָא מוֹכַח שִׁישׁ לוֹ אִיזוֹ
12 שְׁיָכוֹת לְעוֹלָמוֹת, אֵלָּא שְׁהוּא
13 נַעְתָּק וְנִבְדֵּל מֵהֶם וְאֵילוֹ הִיָּה לֵאלֹא
14 כֹּל שִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת לֹא יִתְחַן לִזְמַר
15 שֶׁנִּבְדֵּל מֵהֶם כִּי כֹּאשֵׁר אֵין כֹּל קֶשֶׁר בֵּין
16 שְׁנֵי דְּבָרִים אֵין מִשְׁמַעוֹת לֵאמֹר
17 שְׁהֵאֲחֵד רְחוֹק מִהַשְׁנִי. וְהִנֵּנוּ הַסִּיכָה
18 לְכַן שְׁלֵמוֹת הִתְרוֹן הָעֲלִי הַגְּדוֹל
19 שֶׁל 'עֲתִיק' יֵשׁ לְמִשָּׁה מַעֲלָה בִּיחֹס
20 לְמִשִּׁיחַ הִיא לְפִי שְׁהַמַּעֲלָה
21 דְּלַעֲתִיד (עֲנִינוּ שֶׁל מְשִׁיחַ)
22 הוּא בְּעִנְיָן הַגְּלוּיִים, וְכָל אֹר
23 וְגְלוּי גַם אֵם הוּא מֵאֵד נֶעֱלָה יֵשׁ לוֹ
24 שְׁיָכוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּצוּרָה כּוֹז אוֹ
25 אַחֲרֵת כִּי מֵאֲחֵר שְׁמִדוּבֵר בְּאוֹר וְגִלּוּי
26 אִזִּי הַהִבְדֵּל בֵּינוֹ לְאוֹר שִׁשִּׁיךְ לְעוֹלָמוֹת
27 הוּא בְּמִידַת וּבְעוֹצָמַת הָאוֹר אֲבָל
28 מִבְּחִינַת הַמַּהוּת יֵשׁ לְשִׁנְיָהם שִׁיכוֹת
29 מִסּוּיִמַת לְעוֹלָמוֹת (כֹּל אֶחָד לְפִי עֲנִינוּ)
30 וְהַדְּבָרִים נְכוֹנִים אֲפִילוֹ בִּיחֹס לְבַחֲנִית
31 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', אֵלָּא שְׁהוּא
32 בְּהַעֲתָקָה וְהַבְּדִלָה מִהָעוֹלָמוֹת,
33 וְהַשִּׁיכוֹת הִיא לֹא בְּצוּרָה יִשְׁרָיָה וְלֵאלֹא
34 'הַתְּלַבְשׁוֹת' אֵלָּא בִּרְחוֹק וּבַהֲבִדְלָה.
35 אֲמָנָם בְּעִנְיָן בְּחִינַת מְשָׁה
36 נִתְבָּאָר לְעִיל (כְּפִרוּשׁ מֵהַ)
37 שְׁכֵתוֹב וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ לֵאחֹר
38 שְׁהִיָּתָה הַתְּגָלוֹת שֶׁל שְׁתֵּי דִרְגוֹת נְעִלּוֹת
39 בְּשֵׁם הוּי, הוּי שְׁבִרְצוֹן וְהוּי
40 שְׁבַע־עֲשָׂרוֹת - 'וִירָא יִשְׂרָאֵל אֵת הַיָּד
41 הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הוּי... וְיֵאֱמָרוּ
42 'בְּהוּי' - כְּמִבּוֹאֵר (לְעִיל) שְׁהוּא מִשָּׁה
43 רַבְּנוּ מִגִּיעַ בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
44 מִמֶּשֶׁה, לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת הָרִי שְׁבַע־עֲשָׂרוֹת. וְהִנֵּנוּ לְפִי
- שְׁמִשָּׁה קִבֵּל גְּלִיָּה דְּתוֹרָה וּמִסְכָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל⁵³, וְעַל-יְדֵי
לְמוֹד גְּלִיָּה דְּתוֹרָה מִגִּיעִים בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה שְׁלֵמַעֲלָה
מִהַשְׁמוֹת. וְאֵין זֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שְׁמִשִּׁיחַ הוּא
בְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק, וּמִשָּׁה בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת אֲבָא
עֲתִיק שְׁלֵמַשָּׁה מִבְּחִינַת
פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק עֲצָמוֹ, וְאֵם כֹּן
דְּרַגְתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ נְעִלִית מְדִרְגָּתוֹ שֶׁל
מִשָּׁה, הִפִּיךְ הַמְּבֹאֵר כֵּאֵן שִׁישׁ יִתְרוֹן
בְּמִשָּׁה שְׁלֹא קִיִּים בְּמִשִּׁיחַ לְפִי שִׁישׁ
הַפְּרִשׁ בֵּין מְדִרְגַת מְשָׁה מִצַּד
עֲצָמוֹ לְמְדִרְגַת מְשָׁה מִצַּד
מִתְּנִי-תוֹרָה, שְׁמִדְרִיגַת מְשָׁה
עֲצָמוֹ הִיא בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת
אֲבָא כּוּ' וּבְעִנְיָן זֶה אֲכֵן מְשִׁיחַ
נֶעֱלָה מִמֶּשֶׁה, אֲבָל מִצַּד מִתְּנִי-
תוֹרָה דְּגִלְיָה דְּתוֹרָה שְׁנִתָּן
עַל-יְדֵי מְשָׁה הָרִי הוּא מִגִּיעַ
בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה כְּנ"ל
לְמַעֲלָה מִהַגִּלּוּיִים שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שִׁיתְּגַלּוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ.
וְזֶה גַם כֵּן עֲנִין מַעֲלָה
שְׁמִיחָה שֶׁל מִצְוָה, דְּהִנֵּנוּ
הַשְׁמִיחָה בְּעִצָּם מַעֲשֵׂה
הַמִּצְוָה, וְאֵין הַכּוֹנֵנָה לְשִׁמְחָה
הַנוֹבַעַת מִ'גִּלּוּיִים' אוֹ מִהַשְׁכָּר שׁוֹכִים
לְהֵם בִּזְכוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוָה לְפִי
שְׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוָה בְּמַעֲשֵׂה
בְּפוֹעַל תּוֹפְסִים בְּעִצְמוֹתוֹ
יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה שְׁלֵמַעֲלָה מִכֹּל
הַגִּלּוּיִים הַכִּי נֶעֱלַם, וְלִכְּנָן עַל-זֶה
דְּוִיקָא נֶאֱמַר שֶׁם נִשְׁמַחָה בּוֹ,
בּוֹ בְּעִצְמוֹתוֹ.
(ז) אֲמָנָם אֵף שְׁעַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּלְמוֹד גְּלִיָּה דְּתוֹרָה
וְקִיּוֹם הַמִּצְוָה בְּקַבְּלַת עַל
תּוֹפְסִים בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
וּבְעִנְיָן זֶה קִיּוֹם יִתְרוֹן לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה
כַּעַת לְגַבֵּי קִיּוֹם הַמִּצְוָה לְעִתִּיד לְבוֹא,
מִכָּל-מְקוֹם, עֲכָשׁוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת
הָרִי זֶה בְּהָעֵלֶם, וְכָל הַגְּלוּיִים
שִׁישְׁנָם עֲכָשׁוּ לֹא מִסִּירִים אֵת
הַהֵעֱלֵם מִעֲצָמוֹתוֹ כִּי הֵם בָּאִים
וּמִתְגַּלִּים בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הָאוֹפָנִים,
אוֹ שְׁאֵין זֶה גְּלוּי עֲצָמוֹתוֹ
יִתְבָּרַךְ שְׁלֵמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת

ביאור בדרך אפשר

43 וילמד התורה באמצעות השכל, ורמת התפיסה וההבנה תלויה ביכולת
 44 להקליטה של השכל, וכשמדובר אודות פנימיות התורה הרי כיוון שהנושאים
 45 הנלמדים הם רוחניים ומופשטים האדם יכול רק לדעת על מציאותם אבל אין
 46 לו השגה במהותם הפנימית, משיח יגלה וילמד את פנימיות התורה כך שלא
 47 רק יסביר את הדברים כדי שיהיה
 48 אפשר לקלוט אותם באמצעות השכל
 49 אלא יאפשר לראות זאת, והקליטה
 50 באמצעות ראייה היא הרבה יותר קרובה
 51 ומוחשית מאשר באמצעות שמיעה
 52 ולכן לא תהיה רק ידיעת המציאות
 53 אלא גם השגת המהות **וְלָכֵן יוֹכֵל**
 54 **לְלַמֵּד אִישׁ אֶחָד עִם אֲלָפִים**
 55 **כֹּוֹ** לפי זה מובן גם איך משיח ילמד
 56 תורה בבת אחת להמוני אנשים, כי
 57 אמנם בהעברת הדברים באמצעות
 58 דיבור אל השכל הדבר בלתי אפשרי
 59 אבל כיון שמשׂיח יגלה את פנימיות
 60 התורה על ידי שכולם יראו את
 61 הדברים, הרי מובן שאלפים יכולים
 62 לקלוט את ההתגלות בבת אחת. **וְעַל־**
 63 **דֶּרֶךְ שְׁמַעֲיָנוּ בְּכִתְבֵי**
 64 **הָאֲרִיז״ל**⁵⁵ **שֶׁרָאָה פַּעַם**
 65 **בְּשֵׁנִית צִהְרִים דְּשִׁבְתָּ** סודות
 66 התורה **מֵה שֶׁהָיָה יְכוּל לְדַבֵּר**
 67 **בְּזֶה פ' שָׁנָה**, ולמרות שהייתה זו
 68 שינה קצרה, הדברים היו כאלה שאילו
 69 היו באים בדיבור האמירה הייתה
 70 נמשכת לא פחות משמונים שנה! וזאת
 71 משום שההבדל בין קליטה בשכל
 72 באמצעות שמיעה וקליטה באמצעות
 73 ראייה בעיניים הוא עצום, ללא כל יחס
 74 ודמיון **וּמִכָּל־שֹׁכֵן בְּבֵיאוֹת**
 75 **הַמְּשִׁיחַ שֶׁהָיָה עֹנֵן הָרְאִיָּה**
 76 **בְּאֶפֶן נִעְלָה יוֹתֵר** מכפי שהיה
 77 באותה שינת צהרים של האריז״ל
 78 וההתגלות תהיה עוד יותר עוצמתית.
 79 **וַיִּתִּידָה מִזֶּה, בְּמַבָּאָר מְקוֹם**
 80 **אַחֵר**⁵⁶ **שֶׁלְמֹד הַמְּשִׁיחַ** שיגלה
 81 וילמד את העומק של פנימיות התורה, כאמור **וַיְהִי לְמַעְלָה יוֹתֵר**
 82 **מִבְּחִינַת הָרְאִיָּה, שֶׁהָיָה בְּאֶפֶן שֶׁל רִיחַ, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב**⁵⁷ **עַל**
 83 **הַמְּשִׁיחַ וְהָרִיחוֹ בִּירְאָת הָיוֹ׃** ולא **לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט,**
 84 **וְכִמְאֹמֶר רְבוּחֵנוּ ז״ל**⁵⁸ **דְּמִזְרַח וְדֹאֵין** למשיח יהיה כוח מיוחד

ביאור בדרך אפשר

אֵלָא רַק גְּלוֹי שְׁבַעְרָף הָעוֹלָמוֹת וּלְכֵן הוּא בֹא וּמִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ
הָעוֹלָמוֹת הַמְּהוּבָלִים, אוֹ שֶׁהֲגֵלוֹי הוּא אֲמֵנָם מִמְּקוֹר נִעְלָה שֶׁל אֹר אֱלוֹקִי
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהָעוֹלָמוֹת אֲבָל אֵין זֶה נִמָּשֵׁף בְּפִנְיָמִיּוֹת
בְּעוֹלָמוֹת וְלֹא חוֹדֵר בָּהֶם בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלָּהֶם. וְכִמּוֹ שֶׁהִיָּה
בִּיצִיאת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יָם־
סוֹף, שְׁאֵף שְׁבִיצִיאת מִצְרַיִם
הָיוּ גְלוּיִים הַיּוֹתֵר נִעְלִים
מְאֻרֹּת עֲלוֹיִים שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת
עַד שֶׁנִּגְלָה הַקִּבְּ"ה בְּכָבוֹדוֹ
וּבַעֲצָמוֹ, הֵיינו שֶׁהָיוּ גְלוּיִים
מִמַּעֲמֻדוֹת שֶׁל הַקִּבְּ"ה וּבְכָפָרֵט
בְּקְרִיעַת יָם־סוֹף שְׁבִאוּתָהּ שַׁעַ
הַיִּיתָה הַסֵּרָה שֶׁל כָּל הַהֶעֱלָמוֹת
וְהַסְתָּרִים, וְהַגִּילּוּיִים הָיוּ נִעְלִים עוֹד
יּוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בַּעַת יִצִּיאת מִצְרַיִם,
מִכָּל־מְקוֹם, גְּלוּיִים אֵלּוֹ הָיוּ
רַק מִצֵּד לְמַעַלָּה, וְלֹא מִצֵּד
הַ'מִּטָּה' כִּכָּ"ל וְלֹא חֵל שִׁינוּי
מִהוּתִּי בְּגִדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הַ'מִּטָּה',
וְכִמּוֹ שֶׁנִּמָּשֵׁף וְחֹדֵר בְּפִנְיָמִיּוֹת
בְּתוֹךְ הַ'מִּטָּה' הָרִי זֶה רַק עֲנִיָּיִם
שֶׁל אֹרוֹת אֱלוֹקִיִּים מְצוּמָצִים
שְׁבַעְרָף הָעוֹלָמוֹת וְיֵשׁ לָהֶם יִחְסֹ
וְיִשְׁכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְלֹא גְלוֹי
עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וְגִלּוֹי
עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ לְמַטָּה בְּאוֹפֶן כֹּחַ
שֶׁיְּחַדְּדוֹר בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִיתִי
יִהְיֶה לְעִתִּיד דִּקְאָ. וְכִמּוֹ
בְּגִלּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ,
שֶׁהֲגֵלוֹי הוּא מִבְּחִינַת יִחִידָה
וּמִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק
שֶׁלֹּמַעַלָּה מִהָעוֹלָמוֹת לְגִמְרֵי
וּבְכָל זֹאת יִבּוֹא וְיִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ הָעוֹלָם.
וְעוֹד זֹאת, יֵשׁ יִתְרוֹן נוֹסֵף
בִּ'גִּלּוּיִים' שֶׁהָיוּ לְעִתִּיד לְבוֹא
וּבַחֲגוּלוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי
מִשִּׁיחַ פִּמְבָּאָר בְּמְקוֹם אַחֵר⁵⁴
בְּעִנְיַן אֲפֵן לְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁמָשִׁיחַ יִלְמַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל
(וְהָרִי אֲזִי יִקְוִמוֹ הָעָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוֹ, וּמְשִׁיחַ יִלְמַד גַּם
עִמָּהֶם כְּלוֹמֵר יִלְמַד גַּם אוֹתָם וְיַחֲדָשׁ גַּם לָהֶם), לְפִי שְׁאֲפֵן לְמוֹדוֹ
יִהְיֶה בְּבִחִינַת רֵאשִׁי וְגִלּוֹי הַמַּהוּת, בַּעַד שְׂבוּמָן הַזֶּה נִיתַן לְקַלּוֹת

54) לקו"ת צו יז, א"ב. שער האמונה פ"ס. סה"מ תרל"ה שם (ע' רסט). תרח"ץ שם (ע' רא). וש"נ. 55) פע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"א. 56) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תנ. ד"ה והניף ידו וד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א. 57) ישע"י יא, ג. 58) סנהדרין צג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 במינו שבזכות יראת ה' המיוחדת והנעלית שלו יהיה לו חוש ריח רוחני
2 מופלא שכאשר יבואו לפניו שני בעלי דין ויהיה צורך להכריע מי מהשניים
3 צורך הוא יוכל לעשות זאת באמצעות חוש הריח בלבד והפסוק מוסיף
4 ומדגיש שמשיח ישפוט בכוח הריח ולא לפי מראה עיניו ומכאן שכוח הריח
5 המיוחד שעליו מדובר נעלה יותר
6 מכוח הראיה וכך גם לגבי הצורה שבה
7 משיח ילמד תורה – תהיה זו לא רק
8 ראייה אלא יתירה מזו, הרחה בצורה
9 מופלאה ביותר.
10 אָמְנָם, לֹא־חָרִי כָל זֶה, ולמרות
11 המעלה המופלאה של כוח הריח
12 הייחודי הזה הָרִי גַם עֲנִין הָרִיחַ
13 אֵינוֹ הָעֵצָם מִמֶּשׁ, כפי שבדברים
14 גשמיים הריח של דבר איננו הדבר
15 עצמו וְהֵינּוּ, שְׂבִיבֵי־אֵת הַמְּשִׁיחַ
16 יְהִיֶּה גִלּוּי הָעֵצָם' ההתגלות
17 וההתפשטות של העצם, אָבֵל עם זאת
18 לא תהיה התגלות מלאה והתחברות
19 עם הָעֵצָם מִמֶּשׁ. מִה־שְּׂאִין-
20 בֶּן עַל־יָדֵי קִיּוֹם הַמְּצוֹת
21 במעשה כפועל בְּקַבְּלַת עַל מַלְכוּת
22 שמים בְּעוֹלָם הַזֶּה תוֹפְסִים
23 בַּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ
24 ומתחברים עם עצמיותו של הקדוש-
25 ברוך־הוא. אֵלֹא שְׂעֲכָשׁוּ בּוֹמֵן
26 הגלות הָרִי זֶה בְּהָעֹלָם,
27 וְהַמְּשִׁיחַ הַמְּצוֹת
28 שְׂמִמְשִׁיכִים בַּעֲבוּדָתָנוּ עֲכָשׁוּ,
29 תִּתְגַּלֶּה לְעַתִּיד, בימות המשיח
30 אָבֵל אִזּוֹ יְהִיֶּה רַק הַתְּגַלּוּת
31 הַדִּבָּר שֶׁנִּפְעַל כֵּת, וְאֵלֹו
32 הַמְּשִׁיחַ הַמְּצוֹת מִמֶּשׁ הִיא
33 עֲכָשׁוּ דִּקְאָ עֵבֶד שֶׁכָּל הַמַּעֲלֹת
34 הנפלאות שיהיו לעתיד לבוא מוגדרות
35 כ'גילויים' ביחס לעצמותו ית'.
36 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שֵׁישׁ מַעֲלָה
37 בְּעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד אֶחָד, וְיֵשׁ
38 מַעֲלָה בְּעוֹלָם הַבָּא מִצַּד שֵׁנִי.
39 וּבְלִלּוֹת הָעֲנִין בִּזְהָ, שְׁהִנַּחַת
40 רוּחַ' והעונג הגלוי והמורגש שֶׁל
41 הָאָדָם הוּא לְעַתִּיד כְּשִׁיחֶיהָ
42 גִּלּוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁכֵּת הוּא
43 אֲמָנָם נִמְשָׁן אֲבֵל הוּא בְּהָעֹלָם, וְנִנַּחַת
44 רוּחַ' והעונג שֶׁל הַקִּבְּ"ה מִמַּעַשֵׁי הָאָדָם, כביכול, הוּא עֲכָשׁוּ עַל־יָדֵי
45 קִיּוֹם הַמְּצוֹת (שהרי מוכן שמבחינת הקדוש־ברוך־הוא גם עכשיו אין שום
- העלם והסתר ולא יתכן לומר חלילה שהפעולה נפעלת עכשיו ותתגלה רק
לעתיד).
וְכִזָּה יוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּק בּו פֶּתַח הַמַּאמָּר, "כִּימִי צֹאתָךְ
מֵאַרְץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" שֶׁמִּצַּד אֶחָד מִדְּגִישׁ אֵת הַמַּעֲלָה שֶׁל יִצְיָאָה
מִצְרַיִם וּמִצַּד שֵׁנִי מִדְּגִישׁ אֵת מַעֲלָה
הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידִית - הַמַּעֲלָה
דִּיצְיָאָה מִצְרַיִם עַל הַגְּאוּלָּה
הַעֲתִידִית, הִיא לְפִי שְׂבִיבֵי־אֵת
מִצְרַיִם הִיא הַכִּנָּה לְמִתְּן-
תּוֹרָה דְּגִלְיָא דְּתוֹרָה, שְׂעַל-
יָדֵי־זֶה תוֹפְסִים בַּעֲצָמוֹתוֹ
יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ, וְלִכְּנֵן הִתְּהָה
קְרִיעַת יַם־סוּף בְּאַפֵּן שֶׁל
בְּקִיעָה אַחַת, לְפִי שְׂעִנְיָהּ
הוּא בַּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
שְׁלִמְעֵלָה מִהַתְּחַלְקוּת כִּי בַּעֲצָם
אֵין דְּרוּגוֹת שׁוֹנוֹת שְׁהִי כָל נִקּוּדָה
שֶׁאִינָה הַעֲצָמִיּוֹת עֲצֻמָּה כִּכֵּר לֹא
יִכּוּלָה לְהִיּוֹת מוּגֹדֶרֶת כְּעֵצָם. אָמְנָם
מִצַּד שֵׁנִי יִצְיָאָה מִצְרַיִם
נִמְשָׁלָה לְלִילְיָה, כִּמְבֹאֵר לַעֲלֵל
בְּתַחֲלִיל הַמַּאמָּר לְפִי שְׂעֲכָשׁוּ
בּוֹמֵן הַגְּלוּת הוּא זְמַן שֶׁל
הָעֹלָם, וְגַם הַגְּלוּיִים שֶׁל יִצְיָאָה
מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יַם סוּף הֵיוּ רַק
מִצַּד הַמַּעֲלָה כּו' בְּנִל. וְכִזָּה
הַעֲתִידִית, שְׂאִי יְהִיֶּה זְכוּךְ
גַּם בְּמִשְׁה' עֲצָמוֹ, בְּאַפֵּן
שְׂעִנְיָהּ הַמִּשְׁה' יְהִיוּ כָּלִים
לְגִלּוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּפְעַל
כֵּת וְתַתְּגַלָּה לְעַתִּיד לְבֹא. וְזֶהוּ
מִה שְׂכָתוֹב בְּיִלְקוּט' שְׂלִעֲתִיד יְהִיוּ נִפְלְאוֹת
גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר מֵאֵלּוּ שְׁהִיוּ בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם. אָמְנָם עֲנִין זֶה גּוֹפָא
הוּא עַל־יָדֵי יִצְיָאָה מִצְרַיִם
דִּקְאָ, שְׂאִי הִתְּהָה פְּתִיחַת
הַצִּנּוּר הַהַתְּחַלָּה וּפְרִיעַת הָדוּךְ גַּם
לְגִלְיָה הַעֲתִידִית. וְכִנֵּ"ל
שְׂדוּקָא עַל־יָדֵי תִלְמוּדוֹ
בִּידוֹ, לְמוֹד גִּלְיָא דְּתוֹרָה
וְקִיּוֹם הַמְּצוֹת בְּדֶרֶךְ קַבְּלַת עַל, יִזְכּוּ לְגִלּוּיִים
דְּגִלְיָה הַעֲתִידִית בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ.
עַל בּוֹמֵן הַגְּלוּת, יִזְכּוּ לְגִלּוּיִים דְּגִלְיָה הַעֲתִידִית בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ.

בס"ד. ר"ד יום ג', ח"י ניסן*, ב' דחול המועד פסח, ה'תשח"י.

- לאחר תפלת שחרית -

בלתי מוגה

- [הרה"ג וכו' מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן יאלעס נתן לכ"ק אדמו"ר שליט"א מעות פדיון הבן¹,
 ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
 א. חג הפסח שייך לפדיון הבן² - כי, פסח קשור עם מצות מילה³, שהרי מילה מעכבת מאכילת הפסח
 (וכן מאכילת תרומה), ועד שאפילו מילת עבדיו מעכבתו מאכילת הפסח⁴; וממילה - באים לפדיון הבן⁵.
 ב. ובענין זה שנינו בגמרא בסיום מסכת פסחים:
 "פשיטא על פדיון הבן.. אבי הבן מברך",
 - והמעלה שבזה, כי, אילו הי' הכהן מברך, הרי כאשר יש ענין של טומאה, אזי הכהן אינו יכול
 לגשת כו' (שהרי אסור לו להטמא, "כי אם לשארו הקרוב אליו לאביו ולאמו וגו'"⁶), מה שאין כן כאשר
 האב מברך, אזי אין דבר המונע -
 אבל "ברוך שהחיינו.. כהן מברך או אבי הבן מברך", ומסיק, "והלכתא אבי הבן מברך שתיים".
 והענין בזה⁷: ענינה של ברכת שהחיינו - שמברכים אותה רק על שמחה גלויה⁸ (ולא על שמחה
 נסתרת), ועד שצריכה להיות גם הנאת הגוף⁹.
 וזהו שבני-ישראל מבקשים ופועלים שהגאולה תהיה באופן ש"אבי הבן", הקב"ה, יהיה "מברך
 שתיים", לא רק "על פדיון הבן", אלא גם "שהחיינו" - שלא מספיקה היציאה מן הגלות אל הגאולה כפי
 שהיא אצל הקב"ה, אלא הגאולה צריכה להיות באופן שיהיה אפשר לברך גם "שהחיינו", מתוך שמחה
 גלויה והנאת הגוף, כיון שגם הגוף מרגיש את היציאה מכל הענינים המבלבלים שבזמן הגלות.
 ג. והנה, רבינו הזקן פוסק בספר התניא¹⁰ שהגילוי דימות המשיח "תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן
 משך הגלות", שמזה מובן, שבזמן הגלות צריכים כבר להתחיל לעסוק בהענינים דימות המשיח.
 ועל-פי מאמר רז"ל¹¹ על הפסוק¹² "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", "הקב"ה כו' מה
 שהוא עושה אומר לישראל לעשות ולשמור" - הרי כיון שהקב"ה צוה שבזמן הגלות יתחילו כבר לעסוק
 בהענינים דימות המשיח, צריך גם הוא לעשות כן, להתחיל ליתן את הענינים דימות המשיח.
 (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)
 ה' יתברך יעזור שיקויים כבר הענין ד"אבי הבן מברך שתיים", הן "על פדיון הבן" והן "שהחיינו",
 שתיכף ומיד תהיה אתחלתא דגאולה וגאולה השלימה והאמיתית, וחירות אמיתית מכל הענינים.

(4) ראה יבמות ע, א ואילך.

(5) ראה גם "רשימות" חוברת כו ע' 7.

(6) אמור כא, ב.

(7) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 48 ואילך.

(8) ראה תורה העושה (הב') סוכה מו, א. וראה גם לקו"ש
 שם הערה 66.

(9) ראה לקו"ש ח"ט ע' 372 ובהערה 12 שם. וש"נ.

(10) רפ"ז.

(11) שמו"ר פ"ל, ט.

(12) תהלים קמו, יט.

(*) יום הולדת של כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל וכו' מוה"ר
 לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן (אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א)
 בשנת תרל"ח. ויום הברית-מילה של בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א
 בשנת תרס"ב.

(1) כן נהג במשך כו"כ שנים למסור לכ"ק אדמו"ר שליט"א
 החמשה סלעים דפדיון הבן שקיבל במשך השנה, באמרו, שזה
 שייך לנשיא הדור** (המו"ל).

(2) ראה גם ר"ד יום ג', ח"י ניסן, ב' דחולמ"פ תשט"ו (תורת
 מנחם — התוועדות ח"ד ע' 321 ואילך).

(3) ראה גם מכתב ו' אדר שנה זו (אג"ק חט"ז ע' שכ ואילך).

(*) השייכות של שני ענינים אלו - ביאר בארוכה הרלוי"צ ז"ל בעת הבר"מ של כ"ק אדמו"ר שליט"א (מספורי הרבנית חנה ז"ל - אמו של כ"ק
 אדמו"ר שליט"א). - הערה בקונטרס שיחות ש"ל בחד"י ניסן תשל"ב.

(**) להעיר מספר "פדיון הבן כהלכתו" פ"ז הערה 72.

בס"ד. שיחת יום ה' דחג הפסח ה'תשמ"ח לילדים וילדות – "צבאות השם" שיחיו בבית הכנסת, לאחר תפילת מנחה.

בלתי מוגה

- 1 ...יג. כמוזכר לעיל, וכנהוג בכינוסים אלו, הנה לאחר תפילת המנחה ביחד - קו התפילה, ואמירת
- 2 י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל - קו התורה, נסיים בעמוד השלישי - קו הצדקה, שיש לה שייכות מיוחדת
- 3 הן לענין התפילה והן לענין התורה, וכמורכב לכללות ענין הגאולה, וכמאמר רבותינו ז"ל³⁷ - "גדולה
- 4 צדקה שמקרבת את הגאולה".
- 5 והנה, כדי להדגיש את גודל הענין, נהוג לתת כמה מטבעות (שכולם מתאחדים לדבר אחד), ובעמדנו
- 6 בחג הפסח, יש שתי אפשרויות בדבר: (א) לתת שלשה מטבעות כנגד שלוש המצות של ליל הסדר, או
- 7 (ב) ארבע מטבעות כנגד ארבעת הכוסות שבילל הסדר, והרי שני אלו (המצות וארבעת הכוסות) הן שתי
- 8 המצוות העיקריות של ליל הסדר (מדאורייתא ומדרבנן).
- 9 ובכן, כמובן מאליו, המקבל יהיה מרוצה יותר כשיקבל ארבע מטבעות, אבל נוסף על זה יש בנתינת
- 10 ארבע מטבעות מעלה נוספת, ובפשטות: מספר ארבע כולל בתוכו גם את מספר שלש, ולכן יש בכך את
- 11 שתי המעלות יחד, הן מעלת 'שלש' והן מעלת 'ארבע'.
- 12 וכפי שמצינו גם בכללות עניני קדושה, שתי המעלות - הן המעלה המיוחדת במספר שלש, החל
- 13 משלשה העמודים שעליהם העולם עומד: תורה, עבודה וגמילות חסדים³⁹, והן המעלה במספר ארבע -
- 14 כפי שמצינו בנוגע ל"עולם" עצמו - "מארבע כנפות הארץ". וכמו-כן - כללות העולם מורכב מארבעה
- 15 יסודות, ומזה - ארבע נטיות ותכונות בנפש כו'. ולאידך - "עולם" זה עומד על שלשה העמודים הנ"ל,
- 16 והיינו שכל דבר בעולם (הבנוי מארבעה יסודות) צריך להיות מיוסד על שלושת העמודים, ובלשון הכתוב
- 17 "יסודתו בהרי קודש"⁴⁰, דהיינו שלושה העמודים שהקב"ה נתן בתורתו שהיא "אור גדול", ובלשון צחה
- 18 וברורה.
- 19 יד. ויש להוסיף, שמספר ארבע שייך לכללות עם ישראל שנחלק לארבעה דגלים, כמסופר בתורה⁴¹
- 20 ביחס לציווי המיוחד של ה"מפקד העליון" הקב"ה אל "כל יוצא צבא בישראל"⁴² להיות מסודרים
- 21 בשבטים שיתחלקו לארבעה דגלים.
- 22 וגם בזה יש ללמוד הוראה: ארבעת הדגלים היו מחולקים בארבע הרוחות, כך שארון הקודש והמשכן
- 23 יהיו מוקפים מכל ארבעה הדגלים שבישראל, ועל-דרך-זה צריך להיות בחיי היום-יום של כל אחד ואחת
- 24 מבני-ישראל, ובפרט של אלו שהם ב"צבאות השם" בגלוי - לקיים הציווי⁴³ "ועשו לי מקדש ושכנתי
- 25 בתוכם" - בתוך לבם ובתוך ביתם, כאילו שבתוכם ישנו ארון הקודש, לוחות התורה, וספר התורה, כפי
- 26 שהיו בקודש הקדשים בבית-המקדש ובמשכן, היינו שכל אחד ואחד צריך לעשות מכל חייו ומביתו
- 27 שיהיה מקום קדוש, ששם ילמדו את התורה הקדושה, ויקיימו מצוות ומתוך שמחה וטוב לבב, שאזי
- 28 מובטח לו שהדבר יהיה בר-קיימא בהמשך נצחי.
- 29 ונוסף על זה - פעולה זו צריכה להיות על-ידי כל בני הבית, כך שכל הבית כולו יהיה מוקף בעניני
- 30 יהדות מכל ארבע רוחותיו - על-ידי-זה שיהיה מוקף ביהודים, בדוגמת ארבעה הדגלים של בני-ישראל
- 31 שהקיפו והגיגו על המשכן שהיה באמצע - וכפי שרואים במוחש, אשר הדברים היקרים שבבית נמצאים
- 32 במקום מיוחד, ובכל אופן - גם הדברים שאינם יקרים כל כך, מוקפים בקירות הבית מכל ארבעה
- 33 הצדדים, בדוגמת ארבעה הדגלים,

(42) שם א, ג.

(43) תרומה כה, ח.

(39) אבות פ"א מ"ב.

(40) תהלים פז, א.

(41) במדבר ב, א ואילך.

1 [ולחעיר גם ממה שמצינו בעוד כמה וכמה ענינים במצוות מספר ארבע: המצוה העיקרית בחג הסוכות
2 היא - "ולקחתם לכם" ארבעה מינים, ובהדגשה יתירה בחג הפסח, חג המצות, שתחילתו ב"ליל הסדר"
3 בארבע קושיות (אשר, כמובן, דרושים ארבעה תירוצים) וכן ארבע כוסות של יין, כנ"ל].
4 טו. סיום הכנס יהיה כרגיל, בניגוני שמחה, ובפרט בעמדנו ב"מועדים לשמחה", ועל-פי פסק אדמו"ר
5 הזקן ב'שולחן ערוך' 44 ישנה חובת שמחה, "ושמחת בחגך" 45 גם בחול-המועד, ולכן הזמן גרמא לשיר
6 "ושמחת בחגך" (ובפרט כשנמצאים באופן ד"קהל גדול", ובמקום שמגדלין בו תורה ומגדלין בו תפילה).
7 ולאחרי זה - הניגון אודות הקב"ה, "והוא יכוננה עלינו", פסוק מהפרק בתהלים שסיומו "כל מעיני
8 בך" - בעצמותך (שהוא בעצמו, כביכול, "בוחר כליות ולב", כפי שאמרתם ב"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל).
9 וכן - הניגון שמבטא את תוכן הענין ד"אין עוד מלבדו" ("ניעט ניעט ניקאווא"), כהתחלת ספר 'משנה
10 תורה' להרמב"ם: "יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם מצוי ראשון.. ומאמתת המצאו נמצאו
11 כל הנמצאים", וכמו שכתב הרמב"ם בסיום ספרו, אשר "באותו הזמן" - שהוא הזמן הזה, הזמן דעיקבתא
12 דמשיחא, אשר לאחרי ההכנה של מעשינו ועבודתינו שכבר נעשו וכבר נשלמו כדבעי, בא זמן הגאולה
13 האמיתית והשלמה - יהיה גילוי "אמתת המצאו שממנו נמצאו כל הנמצאים", "כי מלאה הארץ דעה
14 את הוי' כמים לים מכסים" 46, דהיינו ידיעת ה' כפי כח הנבראים.
15 טז. לאחר סיום הניגונים, יואילו ה"טנקיסטים" לחלק ארבע מטבעות לכל אחד ואחד מהמבוגרים,
16 והמדריכים והמדריכות יואילו לעשות זאת בנוגע ל"צבאות השם".
17 ועוד והוא העיקר - אשר מהדיבור והפעולות בכל ענינים אלו, יהיה תיכף ומיד "ושמחת בחגך" בזמן
18 שמחתנו - לשון רבים, המאחד שתי השמחות: "ישמח ה' במעשיו" ו"ישמח ישראל בעושיו" (כפירוש
19 אדמו"ר הזקן) 47.
20 ותיכף ומיד ממש, לא עיכבן אפילו כהרף עין, תבוא "שמחת עולם על ראשם" 48, שמחת הגאולה
21 האמיתית והשלמה, במהרה בימינו ממש.

(47) לקו"ת דרושים לשמע"צ פח, ד ואילך.

(48) ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

(44) או"ח סתקב"ט ס"ד.

(45) פ' ראה טז, יד.

(46) ישע' יא, ט.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

1 הוא כְּדִי לְגַמּוּעַ שְׁלֹשׁ בִּיצִים זוֹ אַחֵר זוֹ, ואילו הָבֵא - בברייתא
2 השנייה, אָמַר שהשיעור הוא כְּדִי לְגַמּוּעָה - לגמוע ביצה אחת.
3 מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה
4 שהשיעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר
5 כדי גמיעת ביצה אחת. אלא לְדַבְּרֵי דְרַבִּי עֲקִיבָא קָאָמַר, דְּקָאָמַר
6 רבי עקיבא שְׁמִשְׁעָרִין בְּצִלְיָאָה וּבְגִמְיעָה של ביצה אחת, וכפי
7 שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא,
8 מדוע אתה משער בצליה וגמיעה של ביצה אחת, אִמָּא - תאמר
9 שיעור של גְּמִיעָה לְחוּדָהּ, כלומר כְּדִי לְגַמּוּעַ שְׁלֹשׁ בִּיצִים זוֹ אַחֵר
10 זוֹ, דְּהֵינּוּ צִלְיָאָה וּגְמִיעָה - ששיעור זה שווה לצליה וגמיעה של
11 ביצה אחת.
12 שנינו בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִרְמְיָה אָמַר שהשיעור הוא כְּדִי
13 שִׁיקְשׁוּר גְּרֵדֵי נִימָא - שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד.
14 כְּדִי רַב אֲשִׁי לְפִי אִיזָה שִׁיעוֹר זִמְנָא מִשְׁעָרִים, דְּמִרְחֵק - קשירת שני
15 חוטים שרחוקים אחד מהשני, או דְּמִקְרָב - קשירת שני חוטים
16 שקרובים אחד לשני, ונדרש פחות זמן לקושרם. מסיקה הגמרא,

17 תִּיקוּ.
18 שנינו בברייתא, חֲנִין בֶּן פִּנְחָס אָמַר שהשיעור הוא כְּדִי שְׁתּוֹשִׁיט
19 יָדָה לְתוֹךְ פִּיָּה לִיפּוּל את הַקִּיסָם. כְּדִי רַב אֲשִׁי לְפִי אִיזָה שִׁיעוֹר
20 זִמְנָא מִשְׁעָרִים, דְּמִרְחֵק אוֹ דְּלֹא מִרְחֵק - להוציא קיסם שנמצא דחוק
21 בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה
22 הגמרא, תִּיקוּ.
23 שנינו בברייתא, פְּלִימוֹ אָמַר שהשיעור הוא כְּדִי שְׁתּוֹשִׁיט יָדָה
24 לְפִי לִיפּוּל כְּבֵר וּתְטִילוּ. כְּדִי רַב אֲשִׁי לְפִי אִיזָה שִׁיעוֹר זִמְנָא
25 מִשְׁעָרִים, דְּמִרְחֵק אוֹ דְּלֹא מִרְחֵק - להוציא ככר שנמצא דחוק
26 בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק
27 האם משערים בְּחִתָּתָא אוֹ בְּעִתָּתָא - בסל חדש או בישן, סל חדש
28 אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח
29 לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הככר. וכן יש להסתפק
30 האם משערים בְּחִתָּתָא אוֹ בְּקִירָא - בככר חם או קר, בככר חם
31 צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימעך ויפול מידו, אך בככר קר
32 נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 ...מא. אחת המעלות שמצינו במשיח היא – "ושפט בצדק דלים"¹⁴⁷.
- 2 כבר דובר לעיל (סעיף לד) שכל סיפורי התורה אודות הנהגותיו של מלך המשיח, הם הוראות
- 3 בעבודתנו עכשיו, כי הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו עכשיו, והיינו, שעל-ידי עבודתנו
- 4 עכשיו באופן דמעין דלעתיד, עושים כלים לקבל את האורות והגילויים דלעתיד.
- 5 הפירוש "ושפט בצדק דלים" אינו רק כפשוטו, שלא יעשה עול במשפט, שהרי זהו מילתא דפשיטא,
- 6 אלא כפי שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁸ שהמשפט בצדק היינו שמלך המשיח ילמד זכות על כל ישראל,
- 7 וכמאמר רבותינו ז"ל¹⁴⁹ "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".
- 8 חובתם של דיינים אינה רק בכך שכאשר באים אליהם לדבר משפט אזי ישפטו כפי הדין; בכך אינם
- 9 יוצאים עדיין ידי-חובתם, אלא עליהם לסבב בכל ערי ישראל, להשפיע עליהם, ולהדריכם בדרך התורה
- 10 והמצוה.
- 11 וכדאיאת בתנא דבי אליהו¹⁵⁰ "שהיה להם לסנהדרי גדולה לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם
- 12 . . ויחזרו בכל עיירות ישראל כו". הסנהדרין אינם צריכים לחכות עד שיבואו ישראל אליהם לבקש
- 13 תורת ה' מפייהם, אלא עליהם לסבב בערי ישראל, ולחגור עצמם בשלשלאות של ברזל, דבר המביא
- 14 לזריזות, בכדי שיספיקו להיות ביותר עיירות. ואם אינם עושים כן, הרי הקולר תלוי בצווארם. וכמאמר
- 15 רבותינו ז"ל¹⁵¹ שסנהדרין ההורגת אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית.
- 16 וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו, לכן, כל אחד ואחד שיש לו השפעה על סביבתו,
- 17 על מכריו, או גם על איש יחיד, עליו לחגור עצמו בשלשלאות של ברזל, ולהדריכם בדרך התורה והמצוה.
- * * *
- 18 מב. בענין "והניף ידו על הנהר"¹⁵² שנאמר גבי משיח, נתבאר במאמר¹⁵² שבקיעת הנהר דלעתיד היא
- 19 הכנה להתגלות פנימיות התורה על-ידי מלך המשיח, כי, כשם שקריעת ים-סוף היתה הכנה לגילוי גליא
- 20 דתורה בשעת מתן-תורה, כך גם בקיעת הנהר דלעתיד תהיה הכנה לגילוי פנימיות התורה לעתיד.
- 21 ונתבאר, שבאמת הנה גם פנימיות התורה ניתנה כבר בשעת מתן-תורה, שהרי מתן-תורה לא יהיה
- 22 עוד פעם¹⁵³, כי כל התורה ניתנה כבר בשעת מתן-תורה, אלא שעד עכשיו היה בגילוי רק גליא דתורה
- 23 בלבד, ולעתיד תתגלה גם פנימיות התורה.
- 24 וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו כנ"ל, לכן, ההכנה לבקיעת הנהר דלעתיד היא
- 25 – לימוד והפצת פנימיות התורה.
- 26 וגם בזה אין צריך לחכות עד שיבואו אליו לבקש פנימיות התורה מפייה, אלא עליו לחגור עצמו
- 27 בשלשלאות של ברזל, ולהפיץ את פנימיות התורה בכל מקום שידו מגעת.
- 28 ועל-ידי ההתעסקות בהפצת המעיינות חוצה, נזכה לקיום ההבטחה דקא אתי מר¹⁵⁴, במהרה בימינו.

* * *

(152) פ"ה ואילך (לעיל ע' טו ואילך).
 (153) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו
 ע' כג. ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא.
 תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
 (154) ראה אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(147) שם יא, ד.
 (148) לקו"ד ח"ב שיו, ב. סה"ש תר"ץ ע' 118.
 (149) אבות פ"ב מ"ד.
 (150) רבה – פי"א.
 (151) מכות ז, א (במשנה). וש"נ.

מג. דובר לעיל (סעיף יא) ששביעי של פסח הוא זמן לידת הנשמות, וכיון ש"אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", לכן שביעי של פסח הוא הכנה לגילוי הארת המשיח באחרון של פסח.
כל ענין צריך להביא לידי פועל. לידה הוא ענין גילוי ההעלם. לידת הנשמות הוא על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות, כי תכלית ירידת הנשמה למטה היא – "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי"¹⁵⁵. ולכן, ענין לידת הנשמות בעבודה בפועל הוא – שיהיו הבנים לומדי תורה.
וכשם שמתן-תורה היה על-ידי חינוך הבנים, כמאמר¹⁵⁶ בנינו ערבים בעדינו, כך גם גילוי פנימיות התורה דלעתיד, הוא על-ידי חינוך הבנים, שיעמידו דור של "זרע ברך הוי"¹⁵⁷, אשר עמהם יצאו לקראת משיח צדקנו.
ענין החינוך תלוי בידי האמהות. ולכן, עליהן לדעת את גודל האחריות וגודל הזכות שבידיהן.
ולכן, בפרשה שקורין היום בתורה, מסופר אודות שירת מרים¹⁵⁸, וגם ההפטרה היתה צריכה להיות "ותשר דבורה"¹⁵⁹ (אלא שמשום כבודו של משיח מפטירין "וידבר דוד"³), אשר על-ידי עבודתה פעלה "ותשקוט הארץ ארבעים שנה"¹⁶⁰, שקיטה מכל הענינים המבלבלים,
וכך גם עכשיו, שעל-ידי עבודת האמהות שיחנכו את בניהם בדרך התורה, יסירו את כל הענינים המבלבלים, ויעמידו דור של "זרע ברך הוי", שנצא עמהם מהגלות לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל האורחים הנוסעים לערי השדה, יין מההתוועדות, כדי לערוך התוועדות במקומם¹⁶¹.
אחר-כך ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכת המזון על הכוס, ואחרי תפילת ערבית והבדלה, נתן לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".
טרם צאתו אמר:]
קיץ בריא וקיץ שמח, און אַ געזונטער תמיד.

155) משנה וברייתא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי – ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).
156) שהש"ר פ"א, ד.
157) ישע"י סא, ט.
158) בשלח טו, כ ואילך.
159) ס' שופטים ה, א ואילך.
160) שם, לא.
161) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בסופה (תו"מ חי"ט ס"ע 338). וש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שביעי לעומר עמ' א

שָׁשֶׁם הוא המקום שבו היו מִשְׁקִין אֶת הַפְּסוּטוֹת, וּמִטְהַרִּין אֶת הַיּוֹלְדוֹת – שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן טהרתם, וּמִטְהַרִּין אֶת הַמְּצוֹרְעִין – מזים את הדם על ידם ורגלם. וְכֵהֵן אוֹחֶז בַּכְּנִדִּית – בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אִם נִקְרָעוּ בגדיה מחמת המשיכה, נִקְרָעוּ ואינו מקפיד על כך, וְאִם נִפְרָמוּ – ואף אם נפרמו לקרעים רבים, נִפְרָמוּ, וכך מושך הכהן את בגדה עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לְבָתוֹ, וכן, וְסוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה – מתיר הכהן את

שערה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוולת ויגרום לה שתודה. רַבִּי יְהוֹנָתָן חוֹלֵק וְאֹמֵר, שֶׁאִם הָיָה לָבָה נֶאֱחָה לֹא הָיָה מְגַלְהוּ, וְאִם הָיָה שְׁעָרָה נֶאֱחָה לֹא הָיָה סוֹתֵר, כדי שלא יתגרו בה הכהנים. אִם הָיְתָה מְתַפַּסֶּה פְּלִבְנִים – אם היתה לבושה בגדים לבנים, מְכַסֶּה בְּשָׁחוּרִים – מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולת. וכן אם הָיְתָה עֲלֶיהָ פְּלִי וְהָב – תכשיטי זהב,

בס"ד. שיחת אחרון של פסח (בסעודה) ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1... נוסף על כללות ענין "סעודת משיח" ב'אחרון של פסח' בכל שנה ושנה - ישנו עילוי נוסף מצד
- קביעות 'אחרון של פסח' בשנה זו, ביום השבת-קודש, שהרי יום השבת בכללותו קשור עם ענין הגאולה
- 3 - "מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁷.
- 4 זאת ועוד: כש'אחרון של פסח' חל בשבת - אזי באים מ"סעודת משיח" (ב'אחרון של פסח') ל"סעודתא
- 5 דוד מלכא משיחא"²⁸ במוצאי שבת-קודש.
- 6 [המשך השיחה - נכלל בשיחות דלעיל סעיף ג ואילך, ובסיום הענין - בהמשך להמדובר (שם סעיף
- 7 ה) שעיקר החידוש של משיח צדקנו הוא בנוגע לתיקון ושלמות אומות העולם - אמר:]
- 8 ומכאן באים להמדובר כמה פעמים אודות החיוב לפעול על אומות העולם לקיים מצוות שנצטוו
- 9 בני-נח²⁹ - כי קיום מצוות בני-נח על-ידי אומות העולם, מהווה הכנה לקיום היעוד³⁰ "אז אהפוך אל
- 10 עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד".
- 11 דוגמא לדבר - ב"גר שנתגייר" בזמן הזה:
- 12 גר שיש לו רצון ותשוקה להכנס תחת כנפי השכינה - מסתבר בפשטות שיקיים עוד לפני-זה כל
- 13 המצוות שיכול לקיים, "מצוות שנצטוו בני-נח", שהרי אם הוא דחי עד כדי כך שרוצה להתגייר, ולא
- 14 עוד אלא שגם לאחר שביט-דין משתדלים למנוע אותו מלהתגייר, על-ידי-זה ש"אומרים לו: מה ראית
- 15 שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה כו"³¹, מכל-מקום אינו נרתע, ומקבל על עצמו "מצוות
- 16 קלות ומצוות חמורות"³¹ - הרי בוודאי שרגש הדתיות מחייבו לקיים תיכף ומיד את המצוות שיש ביכלתו
- 17 לקיים, "מצוות שנצטוו בני-נח". ואדרבה - לאחר שיקיים בשלימות "מצוות שנצטוו בני-נח", אינו
- 18 מסתפק בכך, אלא רוצה להכנס תחת כנפי השכינה כישראל.
- 19 כלומר: הגיור בפועל - תלוי בבית-דין כו', דמכיון שמשתדלים להניאו מלהתגייר, לא יתכן שאף פעם
- 20 לא יצליחו בכך... היפך המציאות, נוסף לכך שזה גם היפך השכל [או להיפך: היפך השכל, נוסף לכך
- 21 שזה גם היפך המציאות - על-דרך שני האופנים בנוגע "קרא" ו"סברא"³²], אבל מצדו של הגר, הרי
- 22 הרצון שלו להתגייר (אפילו אם בפועל ממש יצליחו בית-דין להניאו מלהתגייר) מוכיח שכבר לפני-זה
- 23 קיים "מצוות שנצטוו בני-נח".
- 24 ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע להיעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד" - שההכנה לזה
- 25 מחייבת שעוד לפני-זה יקיימו אומות העולם "מצוות שנצטוו בני-נח".
- 26 ולכן, בעמדנו ב"סעודת משיח", ובפרט כשבאים ממנה ל"סעודתא דוד מלכא משיחא" במוצאי
- 27 שבת-קודש - הרי זה הזמן המתאים לעורר עוד פעם אודות הפעולה על אומות העולם לקיים שבע מצוות
- 28 בני-נח, כהכנה לקיום היעוד "אז אהפוך גו' לעבדו שכם אחד".
- 29 ויהי-רצון שכל אחד ואחת - האנשים והנשים, ואפילו הטף - יעסוק בענין זה בפועל ממש למטה
- 30 מעשרה טפחים, ותיכף ומיד, ללא עיכוב אפילו כהרף עין, אשר על-ידי-זה פועלים שנתנית השכר על-ידי
- 31 הקב"ה (מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה) - קיום היעוד "אז אהפוך גו' לעבדו שכם אחד" -
- 32 יהיה גם באופן ש"לא עיכבן המקום כהרף עין", תיכף ומיד ממש.

* * *

(31) יבמות מז, א. רמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ג הי"ד. שם
רפי"ד. טוש"ע יו"ד סרס"ח ס"ב.
(32) ראה כתובות כב, א. תוד"ה איבעית - שבועות כב, סע"ב.
שד"ח כללים ס, כלל סג. וש"נ.

(27) תמיד בסופה.
(28) סידור הארז"ל (להר"ש מרשקוב). ועוד.
(29) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.
(30) צפני' ג, ט. רמב"ם שם ספ"א.

- ז. האמור לעיל אודות העילוי של "סעודת משיח" ביום השבת - שייך בכל 'אחרון של פסח' שחל בשבת, אשר קביעות כזו חוזרת ונשנית במשך כל כמה שנים, לא רק פעם אחת בשמיטה.
- ובזה נוסף חידוש מיוחד ב'אחרון של פסח' בשנה זו - מצד עילוי כללות השנה, שנת "הקהל", מוצאי שביעית, זמן המסוגל לביאת בן דוד³³.
- וחידוש נוסף בשנה זו - שנת תשמ"ח, הדגשת ענין השמחה, הקשורה אף היא עם ענין הגאולה, כמובן מדברי הגמרא³⁴ ש"ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח", אלא ש"אמרה מדת הדין לפני הקב"ה . . חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך כו'", ובגלל זה, סובלים אנו בגלות עד היום הזה (בוודאי לא יקפיד חזקיהו על זה...).
- ויש להוסיף, שהעילוי בשנת תשמ"ח הוא דבר נדיר ביותר - לא רק פעם אחת בשמיטה (כמו "הקהל"), או אפילו פעם אחת במאה שנים, אלא פעם אחת באלף שנים!
- [ולהעיר, שבהלכות 'קידוש החודש' מדגיש הרמב"ם את המעלה והחשיבות במספר 'אלף', שלכן מביא גם החשבון שיהיה "אפילו אחר אלף שנים"³⁵, אף-על-פי שאין זה נוגע לידיעת מולד הלבנה וכיוצא בזה].
- ובפרט כשישנו צירוף כל ענינים אלו יחדיו - 'אחרון של פסח' שחל בשבת, ב'שנת הקהל', ושנת תשמ"ח, אשר גם לפני אלף שנה לא היו כל ענינים אלו יחדיו.
- ומזה מובן גודל העילוי והחשיבות כו' שצריך להיות ב"סעודת משיח" בשנה זו - כטבעו של כל אדם נורמלי ביחס לדבר שצריכים להמתין לו אלף שנה!
- ועתה, תארו לעצמכם גודל השמחה שצריכה להיות ב"סעודת משיח" זו - עד כמה צריכים לשיר ולרקוד "עד מתי"!
- ובפרט ב"סעודת משיח" שנערכת במקום קדוש, "בית גדול", "שמגדלין בו תורה ומגדלין בו תפילה"³⁶, ומגדלין בו (החלטות טובות לתת) צדקה, כללות כל המצוות ומעשים טובים, בארבע אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (כידוע³⁷ שקדושה לא זזה ממקומה), שתבע ותובע - בדרכי נועם ודרכי שלום - לקרב את הגאולה על-ידי הפעולה בכל עניני תורה ומצוות באופן של הוספה, כמרומו בשמו "יוסף", על שם "יוסף ה' לי בן אחר"³⁸ (ככל הפירושים שבזה³⁹), ובאופן של שמחה, כמרומו בשמו "יצחק", על שם "כל השומע יצחק לי"⁴⁰, ובפרט בשנת תשמח.
- ופשוט, שאם כל הנ"ל נשאר רק במחשבה או בדיבור, ואפילו באופן של שירה - לא לכך התכוון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, וכן הנשיאים שלפניו.
- ולא עוד, אלא שאין זו גם כוונתו - רצונו האמיתי והפנימי - של כל אחד ואחד, אלא שמפני סיבה שונה ומשונה מתעצל...
- ולכן, "איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק"⁴¹ - לשיר לשמות ולרקוד באופן הראוי לשמחה על דבר חביב שבא לאחרי אלף שנים!
- [כל הקהל ניגנו "עד מתי כו" בהתלהבות רבה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד ורקד על מקומו בשמחה רבה ועצומה].

* * *

(33) ראה סנהדרין צז, א.

(34) שם צד, א.

(35) ה' קידוה"ח פ"ב ה"ב. ועוד.

(36) מגילה כז, רע"א.

(37) ראה ע"ח שער ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסי' זך

(קמז, א).

(38) ויצא ל, כד.

(39) ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ. ועוד.

(40) וירא כא, ו.

(41) ישעי' מא, ו.

- 1 ח. נוסף על כל האמור לעיל, אודות הדגשת ענינו של משיח והגאולה ב"סעודת משיח" בשנה זו -
- 2 הן מצד הקביעות ביום השבת, הן מצד 'שנת הקהל' והן מצד שנת תשמ"ח, ועל-אחת-כמה-וכמה בצירוף
- 3 כולם יחדיו (שעל-ידי-זה נוסף עוד יותר, כמוכּן ממשל הגבהת משא על-ידי שנים⁴²) - מודגש ענינו של
- 4 משיח והגאולה גם בקביעות בפרשת השבוע, "ויהי ביום השמיני":
- 5 "שמיני" (מספר שמונה) - קשור עם ימות המשיח, כמאמר רבותינו ז"ל⁴³ "כינור של מקדש של שבעה
- 6 נימין היה.. ושל ימות המשיח שמונה, שנאמר⁴⁴ למנצח על השמינית", כמבואר גם בדרושי חנוכה⁴⁵ -
- 7 שמונה ימים ושמונה נרות - שייכות מספר שמונה לענין הגאולה.
- 8 ובפרט על-פי המבואר במדרשי רבותינו ז"ל⁴⁶ ש"אותו יום נטל עשר עטרות" - שהרי "עטרה" (כתר)
- 9 שייכת לענין המלכות, ושלמות המלכות - "עשר עטרות" - קאי על מלכותו של מלך המשיח.
- 10 ו"יום השמיני" - מורה שהענין ד"שמיני" (הגילוי בימות המשיח) נמשך ומתגלה בעולם, כי "יום"
- 11 מורה על ענין הזמן, גדרי העולם (זמן ומקום)⁴⁷, ומורה גם על האור והגילוי, כמו שכתוב⁴⁸ "ויקרא אלקים
- 12 לאור יום".
- 13 ולכן, כאשר 'אחרון של פסח' חל בפרשת "שמיני", אזי מודגש בו יותר הקשר והשייכות לימות
- 14 המשיח והגאולה העתידה.
- 15 ט. זאת ועוד:
- 16 גם בקביעות 'אחרון של פסח' בפרשת "שמיני" (שהיא בריבוי שנים) יש עילוי מיוחד בקביעות שנה
- 17 זו, ש'אחרון של פסח' חל ביום השבת - שפרשת "שמיני" שייכת לרוב ימי חודש ניסן, ועד שקוראין
- 18 "ויהי ביום השמיני" שמונה פעמים, היינו, שהעילוי ד"שמיני" גופא הוא שמונה פעמים, שבזה מודגש עוד
- 19 יותר ענינו של משיח צדקנו.
- 20 ולהעיר, שהעילוי המיוחד שבקריאת "ויהי ביום השמיני" שמונה פעמים, ישנו כבר בתחילת הענין
- 21 ד"ויהי ביום השמיני" - אף-על-פי שהקריאה השמינית תהיה רק לאחר זמן, ביום השבת-קודש
- 22 הבא-עלינו-לטובה - מכיון שיודעים מלכתחילה (בברכת החודש, ולפני-זה מאז שנקבע חשבון קידוש
- 23 החדשים) שבקביעות זו קוראין "ויהי ביום השמיני" שמונה פעמים.
- 24 ובפרט לאחר שקוראין בפועל "ויהי ביום השמיני", ולא רק פעם אחת, אלא כמה פעמים, עד למנחת
- 25 שבת (רעוא דרעוין⁴⁹) ב'אחרון של פסח', שממנו מתברכים ימי השבוע שמהם נבנה יום השבת שבו יקראו
- 26 "ויהי ביום השמיני" בפעם השמינית, ויתירה מזה - שיום השבת (שבו קוראין "ויהי ביום השמיני" בפעם
- 27 השמינית) עצמו מתברך אף הוא מיום השבת ב'אחרון של פסח'.
- 28 י. ויש להוסיף ולהעיר גם מהפתגם הידוע אצל חסידי פולין "שמונה שמיני שמינה", היינו, שכאשר
- 29 קוראין שמונה פעמים "ויהי ביום השמיני" אזי השנה היא שמינה:
- 30 "שמן" - רומז למשיח צדקנו, כמו שכתוב "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו", ועד כדי כך,
- 31 שנקרא על שם המשיחה בשמן - "משיח".
- 32 ומרומז בו גם ענין ההמשכה והגילוי בעולם (על-דרך ענין "יום השמיני") - כידוע⁵⁰ ששמן מפעפע
- 33 בכל דבר, ובנידון-דין שהגילוי בימות המשיח חודר ופועל שלימות בכל הבריאה כולה, שלא ישאר
- 34 ענין ונקודה בעולם - בכל סדר ההשתלשלות - שלא יהיה בו הגילוי ד"והיתה לה' המלוכה"⁵¹, לא רק
- 35 אצל בני-אדם ("אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחר"), אלא גם בכל פרטי הנבראים: חי צומח
- 36 ודומם, "לתקן עולם במלכות שד-י"⁵².

(42) סוטה לד, א. פירש"י שלח יג, כג.

(43) ערכין יג, ב.

(44) תהלים יב, א.

(45) ראה ד"ה ת"ר מצות נ"ח תשל"ח פ"ז (סה"מ מלוקט

ח"ב).

(46) שבת פז, ב. ועוד.

(47) ראה שעהיה"א פ"ז (פב, א).

(48) בראשית א, ה.

(49) זח"ב פח, סע"ב.

(50) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

(51) עובדי' בסופו.

(52) בתפילת "ועל כן נקוה".

- 1 וכמובן גם מביאור אדמו"ר האמצעי⁵³ במה שכתוב "ושם נעשה לפניך . . . כמצות רצונך" –
 2 שלעתיד-לבוא ("שם" דייקא) יהיה ענין הקרבנות "כמצות רצונך":
- 3 בקרבנות כלולים כל ארבעה סוגים דומם-צומח-חי-מדבר: דומם – כמו שכתוב⁵⁴ "על כל קרבנך
 4 תקריב מלח", שמלח הוא מין הדומם⁵⁵. צומח – מנחות ונסכים. חי – הקרבנות עצמם. ומדבר – הכהן
 5 המקריב, "כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם", וכן בעלי הקרבן.
- 6 ומכיון שלעתיד-לבוא יהיו כל עניני הבריה – דומם צומח חי ומדבר – בתכלית השלימות, לכן תהיה
 7 גם עבודת הקרבנות (בכל ארבעה הסוגים דומם-צומח-חי-מדבר) בתכלית השלימות. היינו, לא רק
 8 שלימות ממומין, "תמים" (תנאי המעכב בקרבנות), אלא תכלית השלימות, "כמצות רצונך" – דבר שלא
 9 היה בזמן 'בית שני', ואפילו לא בזמן 'בית ראשון' (כולל גם מלכות שלמה, אף שנאמר בו⁵⁶ "וישב
 10 שלמה על כסא ה'"), אלא בימות המשיח.
- 11 ונמצא, שענינו של משיח חודר ופועל שלימות בכל הבריה כולה – בדוגמת ענין ה"שמן" ("מצאתי
 12 דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו") שמפעפע בכל דבר.
- 13 יא. ויהי-רצון – והוא העיקר – שעוד לפני שיקראו "ויהי ביום השמיני" בפעם השמינית, יבוא כבר
 14 משיח צדקנו בפועל ובגלוי, ואז תהיה המשך הקריאה בפרשת "שמיני", עד לקריאת פרשת "שמיני"
 15 כולה (ביום השבת הבא-עלינו-לטובה), ביחד עם משיח צדקנו, שהרי גם לעתיד-לבוא יקראו בתורה
 16 (כתקנת משה⁵⁷ – בשני וחמישי, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום השבת).
- 17 ובפשטות – ביאת משיח צדקנו בפועל ובגלוי, ש"מראה באצבעו ואומר זה", הנה זה שעליו נאמר
 18 "בשמן קדשי משחתיו", ותיכף ומיד ממש – בעיצומה של "סעודת משיח" זו,
- 19 וביחד עמו ורקדים ל"סעודת דוד מלכא משיחא" במוצאי שבת-קודש – לאחר ברכת המזון ותפילת
 20 ערבית שבינתיים.
- 21 וכן המשך הענינים בימי החול שלאחרי-זה – בתכלית השלימות, "כמצות רצונך", מכיון שגם בימי
 22 החול תתגלה שלימות הקדושה, עד לדרגת הקדושה ד"חטאת" (למעלה מארבע הדרגות: חולין, מעשר,
 23 תרומה וקודש)⁵⁸, מכיון שיקויים היעוד⁵⁹ "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו'".
- 24 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לעניני קדושה – כמו קריאת התורה (גם בימי החול), ובבית המקדש –
 25 ככל הפרטים בנוגע לסדר העבודה היום-יומית (כולל גם קריאת התורה)⁶⁰ כפי שנתבארו במסכת תמיד –
 26 רמז לתמידות ונצחיות העבודה בבית-המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁶¹, בית נצחי⁶², שירד
 27 ויתגלה מן השמים תיכף ומיד, אפילו בלילה, זמן הקטרת חלבין ואיברים, כפי שלמדים⁶³ ממה שכתוב
 28 "זאת תורת העולה גו' כל הלילה" – פסוק בפרשת "צו"⁶⁴, "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות"⁶⁵.
- 29 ועד לסיומה וחותמה של מסכת תמיד – "מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי
 30 העולמים".
- 31 והעיקר – שימושך בפועל ובגלוי בשבת זו ממש, ב'אחרון של פסח' ("מאסף לכל המחנות"⁶⁶) ב'שנת
 32 הקהל' ושנת תשמ"ח (ככל פרטי העילויים בקביעות זו, שנתבארו לעיל בארוכה), ובאופן ש"מראה

(60) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ו ה"ד.

(61) בשלח טו, יז.

(62) זכר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(63) מגילה כא, א. הובא בפירש"י עה"פ.

(64) ו, ב.

(65) תו"כ ופירש"י ר"פ צו.

(66) ל' הכתוב – בהעלותך יו"ד, כה. וראה שיחת ליל אהש"פ

ס"ב ואילך.

(53) תו"ח ר"פ ויחי.

(54) ויקרא ב, יג.

(55) ראה ע"ח שער נו"ן פ"ב.

(56) דה"א כט, כג.

(57) רמב"ם הל' תפילה רפ"ב (מב"ק פב, א – ראה כס"מ

שם).

(58) חגיגה יח, ב.

(59) יחזקאל לו, כה.

- 1 באצבעו ואומר זה", עד לשתי פעמים "זה", "ואמר ביום ההוא, הנה אלקינו זה גו' זה ה' קוינו לו, נגילה
- 2 ונשמחה בישועתנו"⁶⁷, "נגילה ונשמחה בך"⁶⁸, בעצמותך ממש⁶⁹.
- 3 יב. ענין נוסף ב'אחרון של פסח' שנתגלה ונתפרסם על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - אכילת
- 4 'מצה שרויה'⁷⁰:
- 5 בנוגע לשבעת ימי הפסח - נזהרין ביותר מ'מצה שרויה', עד כדי כך, שמכסין המצות שעל השולחן
- 6 שלא יפלו עליהן מים, וכן מכסין המים שלא יפול בהם פירור מצה. ואף-על-פי-כן ב'אחרון של פסח'
- 7 - לא זו בלבד שמקילים באכילת 'מצה שרויה', אלא אדרבה, מדקדקים ומהדרים לאכול 'מצה שרויה',
- 8 כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷¹ אודות הנהגת אביו, כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, הן בנוגע לתכלית
- 9 הזהירות מ'מצה שרויה' בשבעת ימי הפסח, והן בנוגע להידור באכילת 'מצה שרויה' ב'אחרון של פסח'.
- 10 וכן ראינו בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר על שולחנו - שהיה מהדר לאכול 'מצה שרויה' בכל הסעודות
- 11 של 'אחרון של פסח', החל מסעודת הלילה, ולא רק פעם אחת בסעודה או שלש פעמים, אלא בכל מאכל
- 12 ומאכל, דגים ובשר כו', ועל-אחת-כמה-וכמה מרק, היה מערב 'מצה שרויה' (אפילו במאכלים שבמשך
- 13 כל השנה כולה לא רגילים לאכלם עם לחם וכיוצא בזה), שמזה מובן גודל ההדגשה שבדבר, באופן
- 14 שכל המרבה כו'.
- 15 וענין זה נעשה הוראה לרבים - לא רק הנהגה השייכת ליחידי סגולה, ועל-אחת-כמה-וכמה לא רק
- 16 לנשיאים בלבד, אלא כפי שהורה כ"ק מו"ח אדמו"ר גם לכל אלו שהסבו על שולחנו שיש לנהוג כן,
- 17 וכן נהגו לא רק בפניו, בסעודות שהסבו על שולחנו, אלא גם שלא בפניו כו', וממילא זה נעשה הוראה
- 18 לרבים, אנשים נשים וטף.
- 19 ועל-פי תורת הבעל-שם-טוב⁷² שמכל ענין יש ללמוד הוראה בעבודת ה', ועל-אחת-כמה-וכמה בענין
- 20 השייך ליום-טוב, ובפרט 'אחרון של פסח', מנהגי הסעודה⁷³, ובפרט מנהג שנתגלה ונתפרסם על-ידי
- 21 נשיא הדור - יש להתעכב על הלימוד וההוראה בעבודת ה' ממנהג אכילת 'מצה שרויה' ב'אחרון של
- 22 פסח' [גם אם אין מביאים ראיה לדבר שאין עליה תשובה, מכיון שעיקר הכוונה היא שעל-ידי-זה יתוסף
- 23 ביראת שמים כו'⁷⁴], באופן המובן ושייך לכל אחד ואחת מישראל, וגם לטף, שהרי בחג הפסח מודגש
- 24 הענין ד'והגדת לבנך'⁷⁵, ובאופן ד'את פתח לו'⁷⁶, שנעשה ענין שלו, לפי ערך שכלו והבנתו, כדלקמן.
- 25 יג. החידוש שב'מצה שרויה' הוא - ענין המשקה, כלומר, מצה בפני-עצמה הוא ענין של מאכל, וב'מצה
- 26 שרויה' נוסף גם ענין המשקה, לא מיבעי כששורין את המצה במשקין בפני-עצמם (יין, מים, מרק וכיוצא
- 27 בזה), אלא גם כששורין את המצה עם דגים ובשר כו', הרי העיקר הוא מפני המשקה שבהם.
- 28 ולכן, החידוש ב'מצה שרויה' יובן בהקדים ביאור החילוק שבין מאכל למשקה:
- 29 איתא במשנה⁷⁷ "בכל מערבין . . . חוץ מן המים ומן המלח", וטעם הדבר - ש"אין ראוי שיהיה דבר
- 30 מזה העירוב אלא במאכלים, והמים והמלח אינם מן המזונות, אבל הם מוליכין המזון למקומותיו
- 31 הידועות⁷⁸, כלומר, מאכל הוא המזון עצמו, דבר המשביע ומזין את האדם, ומשקה אינו מזון אלא
- 32 מוליך את המזון למקום הראוי, שעל-ידי-זה יתפשט המזון להחיות את כל אברי הגוף.
- 33 וכדאיתא בגמרא⁷⁹ "אכל ולא שתה - אכילתו דם", היינו, דם שנשאר במקומו ואינו מתפשט באברי
- 34 הגוף כו' (כמבואר גם בדרושי חסידות⁸⁰).

(74) ראה גם שיחת ליל אחש"פ הערות 18, 29.

(75) בא יג, ח.

(76) נוסח הגש"פ.

(77) עירובין רפ"ג.

(78) פיהמ"ש להרמב"ם על המשנה.

(79) שבת מא, א.

(80) ראה שערי אורה שער הפורים, ד"ה וקבל היהודים פכ"א.

המשך תער"ב ח"א ר"פ קפא.

(67) ישע"י כה, ט. וראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.

(68) שה"ש א, ד.

(69) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו. תו"ח

שמות קצח, א ואילך. ועוד.

(70) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חכ"ב ע' 30 ואילך. וש"נ.

(71) סה"ש תש"ב ע' 105.

(72) "היום יום" ט' אייר. ובכ"מ.

(73) ראה לעיל ס"ב.

- יד. וביאור הענין בעבודת האדם - בנוגע למזון הנפש, תורה ומצוות⁸¹:
- אכילה - קאי על קיום התורה ומצוות עצמן, שהן מזון הנפש, ואילו שתיה - קאי על פעולת ההמשכה בשאר המקומות (דוגמת הולכת המזון בכל הגוף), החל מהענין ד"מצוה גוררת מצוה"⁸², ועד לכללות ענין הפעולה על הזולת, בדוגמת המים (כללות ענין המשקין) שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך⁸³.
- ונמצא, שתוכן 'מצה שרויה' - ששורין המצה (מאכל) במשקה ועל-ידי-זה באה המצה בכל מקום⁸⁴ - הוא, שאין להסתפק בקיום התורה ומצוות עצמן, אלא יש צורך להדגיש במיוחד את ענין המשקין, היינו, שפעולת התורה ומצוות תומשך בכל המקומות כו', כולל ובמיוחד - ההשפעה על הזולת, "יפוצו מעינותיך חוצה".
- טו. על-פי-זה יש לבאר החילוק בין שבעת ימי הפסח ל'אחרון של פסח' בנוגע לאכילת 'מצה שרויה':
- העילוי ב'אחרון של פסח' ביחס לשבעת ימי הפסח הוא - על-דרך ובדוגמת העילוי בשלימות העבודה לגבי תחילת העבודה. כלומר, בחג הפסח מתחיל כללות ענין העבודה⁸⁵, ולאחרי העבודה במשך שבעת ימי הפסח, כנגד שבעת ימי הבנין, שבע מדות, באים לשלימות העבודה - אחרון של פסח (בחינת "שמיני"⁸⁶).
- ולהעיר, שהעילוי ב'אחרון של פסח' לגבי שבעת ימי הפסח, מרומז גם בזה שאינו אלא מדברי סופרים, שחביבין וחמורין כו' יותר מדברי תורה⁸⁷, על-דרך עילוי ה"רשות"⁸⁸, ויתירה מזה, שהרי ענין ה"רשות" אינו אלא בנוגע לאכילת מצה בלבד, ואילו ענין ה"רשות" ב'אחרון של פסח' (להיותו מדברי סופרים) הוא בנוגע לכללות היום.
- ולכן:
- בשבעת ימי הפסח צריכה להיות אכילת מצה בפני-עצמה (ללא עירוב מים⁸⁹), כי כשנמצאים בתחילת העבודה צריך להיות עיקר ההדגשה על האכילה, ענין המזון. היינו, עצם קיום תורה ומצוות במעשה בפועל להיות מזון לנפשו (ללא עירוב ענין אחר, אפילו עניני קדושה), ועדיין אי-אפשר להדגיש⁹⁰ את פעולת ההתפשטות (על-ידי המשקין) בכל מקום, גם מחוץ הימנו, כל זמן שעצם המזון אינו בשלימותו.
- אמנם, ב'אחרון של פסח' מדייקים ומהדרים לאכול 'מצה שרויה' דוקא, ובכל מאכל ומאכל כו' - דמכיון שכבר נשלמה עבודת עצמו (על-ידי המזון בשבעת ימי הפסח), צריך להיות עיקר ההדגשה על ההתפשטות בכל מקום, כאמור, על-ידי ענין המים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך.
- ויש להאריך בכל זה, אבל נקודת הענין מובנת בפשטות גם על-פי המבואר לעיל, בקיצור על-כל-פנים.
- טז. וכאן המקום להזכיר חידוש נוסף ב'אחרון של פסח', שנתגלה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - מנהג שתיית ארבע כוסות ב"סעודת משיח"¹:
- מנהג זה נתגלה כבר על-ידי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, אבל רק בנוגע לתלמידי ישיבת 'תומכי תמימים': ואילו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו גילה ופרסם מנהג זה לכל ישראל, אנשים נשים וטף, והולך ומתפשט בכל תפוצות ישראל.
- [ופשיטא - באופן של זהירות משכרות חס-ושלום, היפך הציווי והיפך הרצוי כו', על-ידי-זה שיקח כוסות שלפי-ערכו, או שישתה רוב כוס, וכיוצא בזה].

(86) ראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ה (התועדויות ח"ג ע' 1795 ואילך).

(87) סנהדרין פח, ב - במשנה. ירושלמי שם פ"ב ה"ז. ועוד.

(88) ראה בארוכה שיחת ליל שביעי של פסח ס"ג.

(89) ועאכו"כ יין, שאז אין זה "לחם עוני".

(90) אף שישנה במדה מסוימת, ולדוגמא, הענין ד"מצוה גוררת מצוה", אלא שאין זה בהדגשה, אלא בדרך ממילא כו'.

(81) ראה תניא פ"ה. ובכ"מ.

(82) אבות פ"ד מ"ב.

(83) תענית ז, א. וראה תניא פ"ד.

(84) כנראה במוחש - גם לקטנים - שע"י ששורין המצה במים, מתפשטים פירורי המצה בכל מקום, כולל שיורדים - ביחד עם המים - גם למקום נמוך.

(85) שהרי חג הפסח הוא לידת עם ישראל (ראה בארוכה בשיחה ע"ד יום הולדת).

- 1 ובנוגע לפועל - בוודאי יקיימו עתה מנהג זה, על-ידי-זה שבאי-כח הנהלת הישיבה יחלקו ארבע
- 2 כוסות לכל המסובים כאן, אשר על-ידי-זה יתוסף עוד יותר בשמחה הקשורה עם שנת "תשמח", כנ"ל
- 3 בארוכה.
- 4 ובוודאי יעשו כל זה בזריזות גדולה, שהרי נשארו עוד כמה ענינים שיש לדבר ולהזכיר אודותם,
- 5 וצריכים גם להתפלל ערבית וספירת העומר בזמן כו', שלכן ענין הזריזות - כאן מקומו, וכל המרבה הרי
- 6 זה משובח.
- 7 והעיקר - שזוכים תיכף ומיד ל"כוסי רויה"⁹¹ דוד מלכא משיחא⁹², ולפני-זה - סעודת לויתן ושור
- 8 הבר, ויין המשומר (יין שלפני הסעודה, שבתוך הסעודה ושל אחרי הסעודה), ו"לאחר שאוכלין ושותין .
- 9 . אומר לו לדוד: טול (כוס של ברכה) וברך, אומר להן: אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר⁹³ כוס ישועות
- 10 אשא ובשם ה' אקרא"⁹⁴, "כסא דוד לעלמא דאתי, מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק, שנאמר כוסי רויה,
- 11 "רויה" בגימטריא הכי הוי"⁹¹ - רכ"א לוגין, בגימטריא "ארך", בחינת 'אריך'⁹⁵.
- 12 ויהי-רצון שיהיה באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", ובאופן של זריזות - "לא עיכבן המקום כהרף
- 13 עין", תיכף ומיד ממש.
- 14 יז. דובר בענין 'יום הולדת' (בתור השתתפות ב"כינוס-תורה") - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א
- 15 - נדפס לעיל.
- 16 יח. כאן המקום להזכיר כמה ענינים השייכים ל'אחרון של פסח', סיום החג - שלאחריו מתחילים ימי
- 17 הקיץ:
- 18 (א) בנוגע לפעולות בענין החינוך - להשתדל שגם במשך ימי הקיץ יקבלו ילדי ישראל חינוך על טהרת
- 19 הקודש, ועל-כל-פנים חינוך הכשר, במחנות-קיץ הכשרים, עד לטהרת הקודש, לרשמם בעוד מועד וכו'.
- 20 (ב) בנוגע לעניני עבודת בירור המדות - כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו ש"נוהגין לומר פרקי אבות,
- 21 פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת", וטעם הדבר - כמבואר במפרשי מסכת אבות⁹⁶ - שבימי הקיץ
- 22 מתגבר טבע העולם כו', ולכן יש צורך להוסיף בעבודת בירור המדות, וההתחלה בזה - קבלת החלטות
- 23 טובות ביום השבת, שממנו מתברך השבת שלאחרי הפסח (שבו מתחילין לומר פרקי-אבות).
- 24 ויהי-רצון שההחלטה להוסיף בעבודת בירור שבע המדות, תפעל תיכף ומיד את ענין כיבוש ארץ
- 25 שבע אומות שהן כנגד שבע המדות, ותיכף ומיד - "לא עיכבן המקום כהרף עין" - גם כיבוש ארץ קיני
- 26 קניזי וקדמוני, שהם כנגד שלושה המוחין⁹⁷, מכיון שהקב"ה נותן לכל אחד ואחד מישראל - בעין יפה⁹⁸,
- 27 מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה⁹⁹ - גם השלימות בעבודת המוחין.
- 28 יט. והעיקר - שכל הענינים האמורים יהיו בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, באופן ש"מראה
- 29 באצבעו ואומר זה", הנה ארץ עשר האומות,
- 30 ובפשטות - ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁰ באים לארץ עשר אומות, ושם גופא -
- 31 לירושלים עיר הקודש, עיר הבירה של ארץ ישראל,
- 32 [שלכן, מושלת היא גם על העולם כולו, היינו, שבכל העולם כולו יומשך ויתגלה ענין יראת ה',
- 33 תוכנה של "ירושלים", על שם יראה ועל שם שלם¹⁰¹, שלימות היראה¹⁰², וכדאיתא ב'תוספות'¹⁰³ בנוגע

ע"ס דברים בתחילתו.

(91) תהלים כג, ה.

(98) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(92) יומא עו, א.

(99) ברכה שלישית בברכת המזון.

(93) תהלים קטז, יג.

(100) בא יו"ד, ט.

(94) פסחים ק"ט, ב.

(101) תורה ה' - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).

(95) תו"א תולדות יט, רע"א. ובכ"מ.

(102) ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.

(96) מדרש שמואל בהקדמה (ד"ה אמר המחבר).

(103) ד"ה כי מציון - ב"ב כא, א (מספרי).

(97) ראה ד"ה אל תצר את מואב - מאמרי אדמו"ר האמצעי

1 לאכילת מעשר שני בירושלים, ש"היה עומד בירושלים.. והיה רואה שכולם עסוקים במלאכת שמים
2 ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים כו"ו].

3 ובירושלים עצמה – לבית־המקדש, ועד לקודש הקדשים.

4 ובלשון הכתוב¹⁰⁴ "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון", היינו, שהקב"ה בונה ומכונן
5 את ציון (ירושלים) ומביא לשם את כל אחד ואחד מִישראל, ש"יולד בה", מצד פנימיות נשמתו, "ציון"
6 שבנשמה, יחידה שבנפש, הקשורה עם בחינת היחידה הכללית בישראל, נשמתו של משיח צדקנו,
7 ודוגמתה במקום - קודש הקדשים.

8 ועוד והוא העיקר - שכל זה יהיה תיכף ומיד ממש, נשמות בגופים, באופן דתְּשֻׁמָּה וּתְשֻׁמָּה, ובאופן
9 ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"¹⁰⁵.

10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז שיסיימו שתיית ארבע הכוסות בזריזות].

* * *

11 כ. מאמר דיבור־המתחיל "והניף ידו על הנהר" גו'.

* * *

12 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הרביעית – פעם אחת), "ניע
13 זשוריצי כלאפצי". אחר־כך צוה להכריז אודות ה"כינֹס־תורה".

14 לאחר ברכת המזון, תפילת ערבית והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א "כוס של ברכה".

15 טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו"].

(105) וילך לא, יב.

(104) תהלים פז, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

התאחדות עולי צפון אפריקה בישראל תל אביב

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מה נעם לי להודיע מהרבני עוסק בצרכי צבור באמונה איש רב פעלים ובעל מרץ לכבוד ה'
ותורתו יראת ה' אוצרו מצליח גם בארץ ההיא בשנה ההיא זמן קשה ומקום קשה ויברכהו ה' מוה"ר
יחזק ש"י אלמליח, מפעולותיהם הטובות לטובת עולי מרוקו אשר בארצנו הקדושה תבנה ותכונן
במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.

ולאות הוקרה לעבודתם הנעלית גם בתור עדוד וחיוזוק אשר תחזקנה ידיהם לעזרת ישראל
בגבורים, הנני מצרף בזה איזה סקריפ אשר נלקח מאחת הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע צי"ע נשיא ישראל הוא אדמו"ר יוסף יצחק, ובודאי יקויים בקופתו מאמר רז"ל (ב"ב טו,
ע"ב) כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך.

ינעם לי לשמוע מכבודם מהצלחתם בפעולותיהם הטובות בטוב לבריות וטוב לשמים, אשר
שכר מצוה זו גם בעלמא דידן איכא והשי"ת יצליחם.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

בס"ד. משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח

תרגום מאידיש

28 שזהו ענינו של משיח, שיפעל שכל הבריאה
29 כולה על כל פרטיה, תהיה חדורה ב"והיתה לה'
30 המלוכה", "לתקן עולם במלכות שדי"⁹⁹.

31 יא. בכל הנ"ל, במעלת "סעודת משיח" בשנה
32 זו ביום השבת ובפרשת "שמיני" - ישנה הוספה
33 וחידוש בשנה זו, שהיא 'שנת הקהל', ועוד וגם זה
34 עיקר - שנת תְּשֻׁמָּה ותְּשֻׁמָּה:

35 קביעות 'אחרון של פסח' בשבת ישנה בכל
36 כמה שנים. מה-שאינ-כן 'שנת הקהל' היא רק פעם
37 אחת בשמיטה, בשבע שנים.

38 ויתירה מזו: שנת תשמ"ח היא רק פעם אחת
39 באלף שנה!

40 ומזה יוכל כל אחד ואחד להעריך את גודל
41 היוקר והחשיבות של 'סעודת משיח' ב'אחרון של
42 פסח' בשנה שבאה רק פעם אחת באלף שנה!
43 ושאו זה לא היה ב'שנת הקהל'.

44 יב. לימוד והוראה מהאמור לעיל:

45 איתא בספרים¹⁰⁰ שכל יהודי יש בתוכו ניצוץ
46 של משיח. כמדובר כמה פעמים¹⁰¹, הראיה לזה
47 משני הפירושים בחז"ל על הפסוק "דרך כוכב
48 מיעקב"¹⁰² פירוש אחד - שזה קאי על משיח¹⁰³.
49 ופירוש שני, שזה קאי על יהודי סתם¹⁰⁴. ועל-פי
50 הידוע¹⁰⁵ ששני פירושים באותו פסוק יש ביניהם
51 שייכות, מובן שכל יהודי קשור עם משיח, כיון
52 שיש בו ניצוץ של משיח.

53 ועל-פי-זה מתורץ ומובן מה שכל אחד ואחד
54 אומר ב"רבונו של עולם" לפני קריאת התורה
55 ביום-טוב - "ויתקיים בנו מקרא שכתוב, ונחה עליו
56 רוח ה' גו'", שפירוש "עליו" הוא משיח צדקנו!

1 ...י. נוסף להעילוי של 'אחרון של פסח'
2 ('סעודת משיח') בכל שנה - ניתוסף בזה בקביעות
3 שנה זו ש'אחרון של פסח' חל בפרשת "שמיני".
4 ובזה גופא - קוראים פרשת "שמיני" שמונה
5 פעמים. וכמדובר פעם⁸⁹ הפתגם בזה מחסידי
6 פולין: "שמיני" "שמונה" "שמינה". כלומר, ששנה
7 שקוראים בה פרשת "שמיני" שמונה פעמים -
8 תהיה שנה "שמינה".

9 ויש לבאר השייכות להנ"ל בנוגע 'סעודת
10 משיח' ב'אחרון של פסח':

11 "שמיני" מרמז לכינוי של ימות המשיח שהוא
12 משמונה נימין⁹⁰. ובלשון החסידות⁹¹ (מיוסד על
13 תשובת הרשב"א⁹²): "שמיני" מרמז על האור
14 שלמעלה מהתלבשות בעולם, בחינת האור
15 שלמעלה מסדר השתלשלות, ששומר את ההיקף.

16 וכאשר קוראים אותה שמונה פעמים, ישנה
17 ב"שמיני" גופא - השלימות של שמונה, על-דרך
18 "נסי נסים", דילוג על גבי פתח, "ופסח" - דילוג.

19 וזה פועל שתהיה שנה "שמינה", גם מלשון
20 שמן, שזה קאי על משיח, על שם משיחתו בשמן,
21 כמו שכתוב⁹³ "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי
22 משחתיו", ובספירות - ספירת החכמה⁹⁴, שלמעלה
23 מסדר השתלשלות, על-דרך השמן שצף על גבי
24 יין⁹⁵ (ועל גבי כל המשקין), וביחד עם זה - נמשך
25 מזה בכל סדר השתלשלות (כמו שכתוב⁹⁶ "כולם
26 בחכמה עשית"), כמו שמן שמפעפע בכל דבר⁹⁷,
27 ועד גם (בכל) זמן (ומקום⁹⁸) - "ביום השמיני".

(89) ראה לקו"ש ח"ז ע' 297. שיחת אחש"פ וש"פ שמיני תשמ"ה.

(90) ערכין ג, יג. וראה כלי יקר ר"פ שמיני. הובא ונת' בד"ה יהיה ביום השמיני תרע"ח. תש"ד. תש"ה. ועוד.

(91) דרושים שבהערה הקודמת.

(92) ח"א ס"ט.

(93) תהלים פט, כא.

(94) זח"ג לר, א. תר"א תצוה פא, סע"ג ואילך. שם בהוספות

קי, ד ואילך. לקו"ת שלח מב, א. שה"ש ג, רע"ג. ועוד.

(95) שבת ה, ב. וראה לקו"ת שה"ש שם.

(96) תהלים קד, כד.

(97) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

(98) ראה שעהיו"א פ"ז.

(99) בתפילת ועל כן נקוה.

(100) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.

(101) לקו"ש ח"ב ע' 599. ע' 692 בהערה. ובכ"מ.

(102) בלק כד, יז.

(103) ירושלמי תענית פ"ד ה"ח. רמב"ן עה"פ. ועוד.

(104) ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"ו.

(105) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

- 1 ובעבודת האדם - קאי "משיח" על "יחידה
2 שבנפש", הכח דמסירת-נפש.
3 ויש לומר, שמוכן שהענין פועל בהדגשה יתירה
4 על כל אחד ואחת - כשאוכלים 'סעודת משיח'
5 ב'אחרון של פסח' (שאז מאיר גילוי הארת
6 המשיח), וביום השבת, שנכנסים מיד ל"סעודת
7 דוד מלכא משיחא", ובפרשת "שמיני", וב'שנת
8 הקהל' ושנת 'תשמח'.
9 ומזה מוכן ההוראה בנוגע לפועל - איך שכל
10 אחד ואחד צריך לנצל גילוי 'הארת המשיח' שבו,
11 בזמן הזה בכלל, ובפרט לגלות הכח דמסירת-נפש
12 בכל כחות הנפש, להתעסק בעבודתו בימים
13 האחרונים של הגלות בקיום התורה והמצוות, כולל
14 גם - לתקן חלקו בעולם, כל עניני החול שלו. כולל
15 גם (ובמיוחד) - כמדובר לאחרונה¹⁰⁶ - על-ידי-זה
- שמנצל את יום הולדתו להוספה בתורה ומצוות,
שעל-ידי-זה ממשיך קדושה ביום חול וכו'.
וגם - להשפיע על יהודים בסביבתו בכל הנ"ל,
כולל גם ובמיוחד בענינים שהזמן גרמא - ומהם,
לוודא שכל ילד יהודי ילך בזמן הקיץ ל'מחנה קיץ'
וכיוצא בזה, ששם יקבל חינוך הכשר ועל טהרת
הקודש.
וגם להשפיע על אומות העולם בנוגע לשבע
מצוות בני נח. ויש לומר, גם כהכנה ומעין ל"ויתקן
העולם כולו לעבוד את ה'", "אז אהפוך אל עמים
שפה ברורה גו'" שיהיה לעתיד-לבוא על-ידי
משיח צדקנו.
וכל פעולות אלו בגילוי ניצוץ המשיח שבתוך
כל אחד ואחד - ימהר ויזרז הגילוי בפועל של
(יחידה הכללית) משיח צדקנו, ובקרוב ממש ממש.

(106) שיחת כ"ה אדר. ש"פ ויקרא. ובארוכה - בהתוועדות זו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מפני הסדר מאשר הנני עוה"פ קבלת מכתביהם מו' תשרי, כ"ה חשוון, י"ז כסלו ו' שבט וכ"ה אדר.

ב) בנוגע לשאלתם במפעלות בשטח טהרת המשפחה, הנה א) יקחו על הוצאתם תשלום תקון מקוה אחת של מרכז טהרת המשפחה המתנהלת ע"י הרב הלפרין, ומובן שצריכה להיות באופן שתתאים לתקנות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, ויתדברו בזה עם המרכז הנ"ל שיהי' התקון על שמו אבל בידם לפרסם שזהו על הוצאות אגו"ח, כי כן הי' המדובר עם הרב ברזל שי' שהציע לפני את כל ענין זה.

ג) נוסף ע"ז ישנה מקוה שאודותה כתב אלי הרה"ח דאברוסקין שי' מחיפה וכותב שפונה אלי בהצעתם, והתקון דורש סכום של ק"ץ לא"י לפ"ע, וא"כ לדעתי גם זה נכון.

וע"פ הנ"ל שיהי' כדרישת תקנת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע.

ד) כנראה שהמבקרים פסקו את פעולתם, ואיני יודע ממני היא המניעה, וכותב הנני להמבקרים ביחוד ולהמוסדות ביחוד, שכונתי בזה שיבקר בפועל ולא לבד בהכתרתם בשם זה בלבד, ובמילא הצעתי בביקורם בתקפה כאז כן היום ות"ח בעד הביאור בזה.

בברכה לחג הפסח כשר ושמח המחכה לבשו"ט.

לסיבה לא הספיק הזמן קודם החג שיחתום כ"ק אדמו"ר שליט"א את המכתב, ומפני קדושת המועד, הנני חותם בשמו.

בס"ד. משיחת אחרון של פסח ה'תשמ"ח

- ע"ד ההנהגה ביום הולדת -

26 ב. וע"פ הידוע שהמציאות דכללות ישראל
27 משתקפת גם במציאותו של כל איש פרטי
28 מישראל¹³ - מובן, שיש קשר ושייכות בין "יום
29 הולדת אותך" דכללות ישראל (בחג הפסח) ליום
30 הולדת כל איש פרטי מישראל.

31 ולכן, בעמדנו בסיום וחזרתם דחג הפסח, "יום
32 הולדת" עם ישראל - יש לעורר עוה"פ¹⁴ אודות
33 סדר ההנהגה ביום הולדת דכאו"א מישראל, אנשים
34 נשים וטף, לנצל את יום ההולדת לחיזוק והוספה
35 בכל עניני יהדות, תורה ומצוותי, החל מג' הקוין
36 עמודים, תורה תפילה וצדקה¹⁵, להוסיף בהם ביום
37 ההולדת עצמו, ולקבל החלטות טובות להמשיך
38 ולהוסיף עוד יותר במשך השנה כולה.

39 ועוד וג"ז עיקר - לערוך התוועדות של שמחה
40 (של מצוה) ביום ההולדת (עם בני ביתו, חבריו
41 וידידיו כו'), שע"ז יתוּסַף יותר בקבלת החלטות
42 טובות וקיומן במעשה בפועל, הן מצד התוועדות
43 כמה מישראל, כידוע¹⁶ ש"ההסכם אשר עושים
44 שנים או רבים, יש לזה חיזוק הרבה יותר מההסכם
45 שעושה בפ"ע", והן מצד השמחה שמוסיפה זירוז
46 מרץ וחיות (עד לאופן דפריצת גדר¹⁷) בכל
47 הענינים.

48 ג. ויש להוסיף עוד ענין עיקרי בזה - שב"יום
49 הולדת" יש מקום לענין של שמחה, שבח והודי'
50 להש"ת, על הלידה:

51 לידה - הו"ע של שמחה, לכל לראש - שמחת
52 ההורים שנולד להם בן או בת, ועד שיש חיוב על

1 א. מהענינים העיקריים דחג הפסח - הולדת עם
2 ישראל¹, כלשון הכתוב² "לקחת לו גוי מקרב גוי",
3 כמבואר בארוכה ובפרטיות בנבואת יחזקאל:
4 "ומולדתך ביום הולדת אותך"³, "כשבחרתי בך
5 במצרים . . דימה הדבר ללידה (ובהמשך לזה)
6 הזכיר כאן תיקוני הולד"⁴, וממשיך בכתוב⁵
7 "ואעבור עליו ואראך מתבוססת בדמך גוי רבבה
8 כצמח השדה נתתיך גוי", כפי שאומרים בנוסח
9 ה"הגדה" בליל הפסח מידי שנה בשנה.

10 ועפ"ז יש לומר, שענינו ד'אחרון של פסח' -
11 יום השמיני ללידת עם ישראל - הוא ע"ד ובדוגמת
12 ברית מילה ביום השמיני ללידה, שאז נעשה
13 "תחילת כניסת נפש זו הקדושה"⁶, ודוגמתו בנוגע
14 ללידת כלל ישראל - "ואבוא בברית אותך . . ותהיי
15 לי"⁷.

16 ויש לקשר זה עם הידוע ש'אחרון של פסח'
17 קשור עם הגאולה העתידה (כמשנת"ל בארוכה⁸) -
18 כי ענין המילה כולל גם "ומלתם את ערלת
19 לבבכם"⁹, ולא רק הסרת הערלה הגסה (שנעשה
20 ע"י עבודת האדם בזמן הזה, "ומלתם . . אתם
21 בעצמכם", אלא גם הסרת הקליפה הדקה (פריעה),
22 ש"זהו דבר הקשה על האדם, וע"ז נאמר בביאת
23 המשיח ומל¹⁰ ה' אלקיך את לבבך" (כמבואר
24 באגה"ק¹¹), ועד לתכלית השלימות - "והסירותי
25 את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר"¹².

(1) ראה תו"א ר"פ וארא. תו"ח שם צו, ב ואילך. סהמ"צ
להצ"צ מצות ק"פ פ"ב (דרמ"צ עז, סע"ב ואילך). מכתב ר"ח ניסן
שנה"ז ועוד.

(2) ואתחנן ד, לד.

(3) טז, ד.

(4) פירש"י עה"פ.

(5) שם, ו.

(6) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב) סוס"ד.

(7) יחזקאל שם, ח. - ואף שענין זה קאי על הברית בהר סיני
(כמבואר במפרשי הכתוב), י"ל שהכנה ומעין זה נעשה כבר
באחרון של פסח, שבו נשלם השבוע הראשון דספירת העומר,
הכנה למ"ת.

(8) בשיחות דלעיל ס"א. וש"נ.

(9) עקב יו"ד, טז.

(10) נצבים ל, ו.

(11) ס"ד (קה, ב).

(12) יחזקאל לו, כו. ועד"ז שם יא, יט.

(13) להעיר גם מהמאמר הידוע (כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ)
העצם כשאתה תופס בחלקך אתה תופס בכולו, והרי כאו"א
מישראל הוא חלק מהמציאות דכללות ישראל, "קומה אחת
שלימה" (לקו"ת ר"פ נצבים), ו"חלק אלקה ממעל ממש" (תניא
רפ"ב), ולכן משתקף בו העצם כולו - "ישראל וקוב"ה כולא חד"
(ראה זח"ג עג, א).

(14) ראה גם שיחת כ"ה אדר.

(15) ראה אבות פ"א מ"ב.

(16) קונטרס החלצו פ"י (סה"מ תרנ"ט ע' סא).

(17) ראה המשך שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג
ואילך).

20 . . שעשה לי נס במקום הזה . . ואם חוזר ורואה
21 מקום זה לאחר ל' יום מראי' הראשונה חוזר
22 ומברך, וכן לעולם²⁶, ודוגמתו בזמן²⁷ - כאשר
23 מגיע אותו זמן שבו נולד, זמן שמזכיר המאורע
24 דהלידה (כמו שהמקום מזכיר המאורע שאירע
25 במקום זה) - יום ההולדת.

26 ובכל אופן, גם את"ל שאין חיוב אמירת ברכה
27 כו', פשוט, שאין זה שולל ח"ו, נתינת שבח והודי'
28 להשי"ת, ומתוך שמחה, בבוא יום הולדתו בכל
29 שנה ושנה, כשזוכר ומתבונן בחסדי ה' עמו ביחס
30 לכללות מציאותו²⁸, החל מעצם לידתו²⁹.

31 ולהעיר, שמצינו במדרש³⁰ ש"רוב בני אדם
32 מחבבים יום שהוא תשלום שנתן, שהוא כנגד אותו
33 היום שנולד, ושמחין בו ועושים בו משתה"³¹.

34 ד. ויש להוסיף, שביום ההולדת בכל שנה ושנה
35 (לא רק מזכירים על המאורע דהלידה, אלא יתירה
36 מזה - שבו ביום) חוזר ונשנה³² (מעין ודוגמת) ענין
37 דהלידה³³. והמקור לזה - בדברי הירושלמי:

(26) סדר ברכת הנהנין לאדה"ז רפ"ג (מברכות נד, א). - ולא
עוד אלא ש"כל יוצאי ירכו של אותו אדם שנעשה לו נס באותו
מקום . . חייבים הם ובניהם עד סוף כל הדורות לברך כשוראים
המקום" (שם).

(27) להעיר גם מברכת הניסים (בתנוכה ופורים) - "שעשה
נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה".

(28) ע"ד מארז"ל "על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך
לקלם לבורא, מ"ט כל הנשמה תהלל יי"ה" (ב"ר פ"ד, ט).

(29) להעיר, שענין הלידה הוא מהענינים ש"בידו של הקב"ה
שלא נמסרו ביד שליח" (תענית בתחילתה).

(30) מדרש שכל טוב עה"פ וישב מ, כ.

(31) ראה גם שו"ת גנוי יוסף ס"ד: יודע אני מאנשי מעשה
שבכל שנה כשמגיע יום הולדתם, מהדרין לברך שהחיינו על פרי
או בגד חדש, ובעל ישרי לב נהג לעשות סעודה לת"ח בכל שנה
ביום הולדתו. וכן כתב בבן איש חי (חלק ההלכות - שנה א' פ'
ראה סי"ז): יש נוהגים לעשות בכל שנה את יום הלידה ליום-טוב,
וסימן יפה הוא, וכן נוהגים בביתנו. - ונהרא נהרא ופשטי'.

(32) להעיר גם ממ"ש (אסתר ט, כח) "הימים האלה נזכרים
ונעשים" - שהזכרון ("נזכרים") הוא באופן שהדבר חוזר ונשנה

ונעשה ("נעשה") מחדש, ככפעם הראשונה (רמ"ז בס' תיקון
שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט). וידועה הראי'
מדברי המשנה (גיטין פ"ג מ"ח) "בשלשה פרקים בודקין את היין
. . בהוצאת סמדר", וטעם הדבר - "כי בזמן התחלת גידול
הענבים, רגיל להיות נעשה שינוי גם ביין שבחביות, והיינו רבזמן
הזה אשר הבורא קבע זמן התחלת גידול הענבים בפעם הראשונה,
הנה בזמן הזה בכל שנה ושנה נמשך השפעת פרי הגפן ממקורו,
לכן אז יפול שינויים אפילו ביין דאשתקד" (סח"מ תש"ד ע' 13.
ועוד).

(33) וע"ד יום הולדתו של אדה"ר - בראש השנה, שנשמתו
מתחדשת בכל ר"ה (לקו"ת נציבים מז, א. שה"ש נ, ב), ועד"ז

1 האב והאם לברך על שמחה זו¹⁸, וגם שמחה אצל
2 כלל ישראל, שניתוסף עוד יהודי לכלל ישראל¹⁹.
3 ופשיטא, שזהו"ע של שמחה לנולד עצמו - לא
4 רק שמחה על דבר פרטי (כ"ל שמחת לבב הבאה
5 לאדם מטובת עולם הזה (ש)חייב לברך עלי"ז²⁰),
6 כי-אם שמחה על עצם מציאותו.

7 ולהעיר, שיש מקום לסברא וקס"ד שמכיון
8 שביציאתו לאויר העולם אין בו דעת להרגיש
9 השמחה, ועאכ"כ להודות ולברך עלי', היו צריכים
10 לקבוע חיוב של שבח והודי' על שמחת הלידה (לא
11 רק על אביו ואמו, אלא גם) על האדם עצמו²¹ -
12 ביום הולדתו הי"ד²², לאחר שנשלמו י"ג שנה,
13 ונתחייב במצוות²³.

14 ועד"ז ביום ההולדת בכל שנה ושנה²⁴ - שמצד
15 הזכרון על ענין הלידה, יש מקום לחיוב שבח
16 והודי' להשי"ת²⁵.

17 ויש להביא דוגמא לדבר בהלכה - "יחיד
18 שנעשה לו נס באיזה מקום . . חייב הוא עצמו,
19 כשוראה אותו מקום לאחר שלושים יום, לברך ברוך

(18) ברכות נט, ב. טושו"ע או"ח ר"ס רכג. סדר ברכת הנהנין
לאדה"ז פ"ב הי"ב.

(19) ובפרט שע"ז מקריבים את הגאולה - כמארז"ל (יבמות
סב, סע"א. וש"נ) "אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף",
"אוצר יש ושמו גוף, ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות
להולד ונתנם לשם" (פירש"י ע"ז ה, רע"א).

(20) סדר ברכת הנהנין לאדה"ז רפ"ב.

(21) ע"ד וברוגמת חיוב שבח והודי' על החזרת הנשמה בגוף
בכל יום ויום - "מודה אני כו' שהחזרת בי נשמתי כו'", ובשם
ומלכות - "אלקי נשמה שנתת בי כו' המחזיר נשמות לפגרים
מתים".

(22) ובנוגע לבת - ביום הולדתה הי"ג, לאחר שנשלמו י"ב
שנה, ונתחייבה במצוות.

(23) ואולי לפנ"ז, כשנעשה בן י"ב שנה (ובנוגע לבת - י"א
שנה), שאם יודע לשם מי נדר מחויב בנדרים (נדה מה, ריש ע"ב
- במשנה. רמב"ם הל' נדרים רפ"א), או אפילו בשנים שלפנ"ז,
בהגיעו לכלל הבנה וחינוך*, שתלוי "בכל תינוק לפי חריפותו
וידועתו בכל דבר לפי ענינו" (שו"ע אדה"ז או"ח סש"מ"ג ס"ג).

(24) להעיר ממארז"ל (שמו"ר פט"ז, ט' ע"פ גירסת המהרז"ו)
עה"פ החודש הזה לכם ראש חדשים, משל למלך שהי' עושה בכל
שנה יום שמחה ללידת בנו כו', דעפ"ז ו"ל, שהיו"ט דפסח בכל
שנה ושנה הוא ע"ד יום שמחה דלית עם ישראל.

(25) וי"ל שגם אצל ההורים צ"ל ענין של שמחה, שבח והודי'
כו', ביום ההולדת בכל שנה ושנה (נוסף על השמחה דהלידה
בפעם ראשונה, שמחה מברכים עלי' - למנהג הנ"ל בפנים), וראה
לקמן הערה 31.

(*) אבל יש להעיר מהדין דברכת הגומל ש"קטן אין צריך להודות
אפילו הגיע לחינוך מצוה" (סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג ה"ג).

ג' פעמים (ויותר⁴¹), אלא שביום ההולדת של
האדם, המזל שנולד בו (מזל שעה, שמשמש
(לפחות) ג'פ במשך היום, בכל יום⁴²) הוא באופן
של שליטה והתגברות (ביחס להאדם שנולד ביום
זה) גם על שאר המזלות המשמשים ביום זה⁴³
לעזור לו כו'⁴⁴.

ועפ"ז, ענין השמחה ונתינת שבח והודי' כו'
ביום ההולדת דכאו"א מישראל, הוא - לא רק
ביחס למאורע דהלידה בפעם הראשונה (שנוכר
ביום זה), אלא גם ביחס לענין הלידה כפי שנעשה
ביום זה ממש, שחוזר ונשנה המשכת חיותו ע"י
מזל זה⁴⁵ (ובאופן שהמזל שנולד בו עוזר לו, עד

41) שהרי, גם לאחר שישמש כל שבעת המזלות ג'פ (במשך
כ"א שעות), נשארו עוד ג' שעות שבהם חוזרים ומשמים ג'
מזלות פעם רביעית (וביום שלאח"ז - ג' מזלות אחרים, וכן
הלאה).

42) שלכן, ה"ז שייך ונוגע לפעולות כל אדם, גם מי שאינו
חכם בתכונה כלל, וגם כשאינו יודע השעה המדויקת (והמזל
המשמש בה) שנולד בה - בידעו שהמזל שנולד בו (איוזה שיהי'
משמש ביום זה (לכה"פ) ג'פ.

43) וי"ל, שמכיון שגם השפעת י"ב המזלות קשורה ושייכת
לו' (המזלות ד) כוכבי לכת - פועל ה"מזל שעה" (שנולד בה) גם
על המזל מ"ב המזלות (שנולד בו), שגם הוא (מזל טלה וכיו"ב)
יפעל בהתגברות יתירה (ביחס לאדם זה), אע"פ שמצ"ע אינו
משמש ביום ההולדת ממש (אלא בימים שלפניו או שלאחריו).

44) ופעולת משה ש"עירבב את המזלות" (אף שעדיין שימש
כל שבעת המזלות, כולל גם מזלם של העמלקים שנולדו בשעות
אלו) - שלא יטלטל ביום ההוא* המזל שנולד בו, מכיון
שהשפעתה (קצתה) מעורבת, או שבטלה במיעוט, וכיו"ב.

45) שהרי כללות הסוגיא בענין "מזל שעה" קאי (גם -
ואדרבה - בעיקר) בנוגע לישראל, וכדאיתא שם: "אמר רבה, אנא
במאדים כו", והובא גם לדינא (לא רק בחלק האגדה וההירוש
שבתורה) - שלא לעשות קידוש בליל שבת בזמן שליטת מזל
מאדים (ש"ע אדה"ז אר"ח סרע"א ס"ג).

והפלוגא (בהמשך הסוגיא) אם "יש מזל לישראל" היא (לא)
רק בנוגע לעצם העובדה דהשפעת המזל על ישראל, אלא) בנוגע
לאפשרות לשנות השפעת המזל ע"י הזכות דתפילה וצדקה
(פירש"י ותוס' שם), אבל בענינים טובים - בוודאי ישנה השפעת
המזל גם (ובעיקר) לישראל**.

ויתירה מזה: בישראל ניתוסף גם ה"מזל" דמקור הנשמה
ושרשה, בבחי' "אין" (שאינו מושג) שהוא המזל דישאל (ראה
לקו"ת ר"פ האזינו. ועוד).

(*) וביום ההוא עצמו - בשעות המלחמה דעמלקי פרטי זה, ורק
במקום מסויים - (חלק מרפידים).

(**) ולהעיר מהמשך הסוגיא בנוגע למזלו של אברהם "צדק" - שפעל
פעולתו בענינים טובים. "מאן דבצדק, יהא גבר צדק במצוות, וכתוב
באברהם כי ידעתי למען אשר יצוה את בני וגו' ושמו דרך ה'
לעשות צדקה ומשפט" (חזק"ג מהרש"א לשבת שם, ב) אלא שבנוגע
ללידת בניו ה"ז צורך לשנות המזל, "צא מאצטנינות נשך שאין מזל
לישראל, מאי דעתיך דקאי צדק (שהוא מזל שלך) במערב, מהדרנא
ומקיננא לי' במזרח כו" (שבת שם).

1 בענין מלחמת עמלק ("והי' כאשר ירים משה
2 ידו וגבר ישראל וגו'"³⁴) - איתא בירושלמי³⁵: "מה
3 הי' עושה (עמלק), הי' מעמיד (למלחמה עם
4 ישראל) בני אדם ביום גינוסיא שלו (שהי' אותו
5 היום יום לידתו), לומר, לא במהרה אדם נופל ביום
6 גינוסיא שלו (ביום מולדתו, שאז המזל השולט
7 ביום ההוא עוזר לו), מה עשה משה: עירבב את
8 המזלות (שלא ישלוט ביום ההוא המזל שנולד בו
9 ויפול), הה"ה³⁶ שמש ירח עמד זבולה".

10 וההסברה בזה - ע"פ האמור, שביום ההולדת
11 חוזר ונשנה ענין הלידה, חידוש המשכת החיות
12 כו', ולכן כשם שבלידתו קיבל חיותו ע"י המזל
13 שנולד בו, הרי גם ביום הולדתו בכל שנה ונשנה
14 חוזר ונשנה המשכת חיותו ממזל זה, ובאופן שמזל
15 זה (שנולד בו) עוזר לו, עד לעזר באופן של
16 התגברות, כלשון הכתוב³⁴ "וגבר", מזלו גובר.

17 ולהעיר, שהמדובר כאן אודות התגברות
18 ה"מזל" ביום ההולדת מידי שנה בשנה, הוא - לא
19 בנוגע ליי"ב המזלות די"ב חדשים, טלה שור וכו'
20 (שהרי, המזל מיי"ב המזלות שנולד בו, אינו משמש
21 ביום ההולדת בכל שנה ושנה, כפשוט³⁷), כ"א
22 בנוגע לו' המזלות הקשורים עם ז' כוכבי לכת
23 (חנכ"ל שצ"ם) המשמשים כל אחד בשעה שלו,
24 כדאיתא במסכת שבת³⁸ "מזל שעה³⁹ גורם, האי
25 מאן דבחמה וכו'"⁴⁰, שז' מזלות אלו משמשים כל
26 כ"ד שעות המעת-לעת, היינו, שבכל יום ויום
27 משמשים כל שבעת המזלות (כל מזל בשעה אחת)

בנוגע ליום הולדתו של כל אדם פרטי (שהוא כמו אדה"ר - ראה
סנהדרין לו, א).

(34) בשלח יז, יא.

(35) פ"ג ה"ח, ובקרבן העדה.

(36) חבקים ג, יא.

(37) וכדי לדעת הזמן המדויק שחוזר ומשמש המזל שנולד
בו - צ"ל חכם גדול בחכמת התכונה.

(38) קנו, א.

(39) להעיר, שבהתחלת הסוגיא מוכן גם הענין ד"מזל יום",
האי מאן דבחד שבתא וכו'" (הנולד באחד בשבת), אבל אין זה
שייך ליום ההולדת בכל שנה ושנה, שאינו חל באותו יום בשבוע
שבו נולד. ועפ"ז י"ל, שכאשר יום ההולדת חל באותו יום בשבוע
שבו נולד, אזי ישנו גם העזר ד"מזל יום".

(40) ופשוט, שאין זה רק בנוגע לתכונות המיוחדות שנוכרו
בסוגיא, אלא שכללות החיות שנמשך לאדם קשור עם (ונמשך
ע"י) מזל השעה שבה נולד (ואדרבה) - זוהי הסיבה לכך שיש לו
גם התכונות המיוחדות השייכות למזל זה).

ולאחרי שנתברר שהיו צדיקים⁵⁶, ולא מיד בעת²⁶
הלידה⁵⁷.

ו. אמנם, כד דייקת שפיר - אין לומר שטעם²⁸
הנ"ל שולל ענין של שמחה ביום הולדת, כי: איתא²⁹
בזהר⁵⁸ שביום ה'בר מצוה' של רבי אלעזר, עשה³⁰
רשב"י שמחה גדולה, כמו ביום החופה, ולכאורה,³¹
ע"פ סברא הנ"ל שאין לשמוח ביום ההולדת מכיון³²
שלא ידוע מה יהא בסופו - בודאי שאין לשמוח³³
גם (ובמכ"ש וק"ו) ביום ה'בר מצוה', שאז מתחייב³⁴
בכל המצוות, וגם נעשה בר עונשין⁵⁹!?

ואין לומר שהשמחה ד'בר מצוה' הו"ע השייך³⁶
רק לרשב"י, שמכיון שאמר "ראיתי בני עלי' והן³⁷
מועטין כו' אם שנים הם אני ואלעזר בני"⁶⁰, היינו,³⁸
שהי' ברור אצלו, באופן של דא' ("ראיתי כו'"),³⁹
גודל צדקתו של ר"א בנו, עד כדי כך, שאם שנים⁴⁰
הם, בוודאי שר"א בנו אחד מהם, מסתבר לומר⁴¹
שגם ביום ה'בר מצוה' ראה כבר שר"א בנו יהי'⁴²
צדיק⁶¹ - שהרי ענין זה הובא במג"א⁶² בנוגע⁴³
לכא"א מ'ישראל⁶³, ש"מצוה על האדם לעשות⁴⁴

1 לעזר באופן של התגברות - "וגבר ישראל"),
2 המשכת חיות חדש על כל השנה כולה⁴⁶.

3 ה. לכאורה, יש מקום לשאלה על השמחה
4 שביום ההולדת:

5 תכלית ומטרת לידת האדם, היא - כלשון
6 חז"ל⁴⁷ "אני נבראתי לשמש את קוני", היינו,
7 שינכוהו לתורה ומצוות, עד שיהי' בן י"ג שנה
8 ויום אחד, שאז יקיים תורה ומצוות בתור "מְצוֹנָה"
9 ועושה⁴⁸, במשך כל ימי חייו.

10 ומכיון שאין אדם יודע מה יהי' בסופו, ואמרו
11 חז"ל⁴⁹ "אל תאמין בעצמך כו'" - מה מקום
12 לשמחה על הולדתו, כשאינו יודע אם ישלים
13 תכלית ומטרת בריאתו, לשמש את קונו?!

14 וכדרשת חז"ל⁵⁰ על הפסוק⁵¹ "טוב . . יום
15 המות מיום הוולדו", נולד אדם הכל שמחין, מת
16 הכל בוכין, ואינו כן, אלא נולד אדם ואין שמחין לו,
17 שאין יודעין באיזה פרק ומעשים יעמוד, אם צדיק
18 אם רשע אם טוב ואם רע, ומה הם צריכין לשמוח,
19 שנפטר בשם טוב ויצא מן העולם בשלום.

20 ולא עוד, אלא ש"נימנו וגמרו, נוח לו לאדם
21 שלא נברא יותר משנברא"⁵², כי "בתחילת לידתו
22 (ש)אין ידוע מה יהא בסופו"⁵³, ורק "כשהוא צדיק,
23 אשריו ואשרי הדור שהוא בתוכו"⁵⁴.

24 ועפ"ז יומתק שהעילוי דיום הולדת, שמחה
25 וכיו"ב, נזכר במדרשי חז"ל רק אצל צדיקים⁵⁵,

(56) ולכן גם הענין ד"יומא טבא לרבנן" ד"בר שיתין" ש"נפקי
לי מכרת" נתפרש בגמרא (מו"ק כח, א) רק אצל רב יוסף - שהיו
לו סיבות מיוחדות לשמחה (הן בנוגע לשנים שעברו, והן בנוגע
לשנים הבאות), כמשנ"ת בארוכה בלקו"ש ח"ה ע' 132 ואילך.
(57) ושאינו משה רבינו, ש"ביום הוולדו . . שמחו שמחה
גדולה" (תוד"ה אמר כמשה - נזיר יד, א) - מכיון ש"בשעה
שנולד נתמלא הבית כולו אור" (סוטה יב, א). וראה לקו"ש חכ"ו
בתחילתו.

(58) ראה זו"ת בראשית יו"ד, סע"ג. טו, ד.
(59) וי"ל דוגמא לדבר - שאין מברכים שהחינו במצות מילה
משום צער דינוקא (אבודרהם ברכות שער ג. הגהות מיימוניות
הל' מילה פ"ג ה"ג).
(60) סוכה מה, ב.

(61) ואין זה סתירה לבחירתו החפשית של ר"א - כי מובן
בפשטות שידיעת איזה דבר אינה סיבה לדבר, אלא להיפך,
הידיעה מסובבת מהדבר, וכמו"כ בידיעת העתידות - ובנדו"ד,
ידיעת וראיית רשב"י שר"א בנו יהי' צדיק כו' - שבחירתו של
ר"א היא הסיבה לידיעה וראי' של רשב"י.
ומ"ש הרמב"ם (הל' תשובה ספ"ה) ש"תשובת שאלה זו
(ידיעה ובחירה) ארוכה מארץ מדה כו'", ו"אין בנו כח לידע
היאך ידע הקב"ה כו'" - כי ידיעת הקב"ה אינה מחמת הדבר
שיודע, כ"אם שיודע מצד עצמו, ולכן יש מקום לשאלה שידיעתו
ית' תשפיע על האדם. משא"כ ידיעת האדם, גם ידיעת העתידות
- שהיא מסובבת מהדבר. וראה בארוכה בלקו"ש ח"ז ע' 365.
הדרן על הרמב"ם תשמ"ו הערה 14. וש"נ.

(62) או"ח סרכ"ה.
(63) ועפ"ז י"ל שהחידוש בספור הזהיר אודות הנהגת רשב"י,
הוא רק בנוגע לפרטי הדברים בנוגע להילולא זו ("סעודתא רבה
. . חפה כל ביתא במאני דיקר . . והוה קא בדח טובא . . בדיחותא
שלימתא . . אסחר אשא בביתא . . חמו קיטורא דהוה סליק

(46) כמו "ראש השנה" (ראה לעיל הערה 33) שבו נמשך
החיות לכל השנה כולה (לקו"ת נצבים מז, א"ב. עט"ר בתחילתו.
ובכ"מ), ובאופן של עילוי והוספה משנה לשנה - "בכל שנה
ושנה . . נמשך אור חדש . . עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין
מימי עולם אור עליון כזה" (אגה"ק סי"ד").
(47) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.
(48) קידושין לא, סע"א. וש"נ. וראה רמב"ם הל' ת"ת ספ"א.
(49) אבות פ"ב מ"ד.
(50) קה"ר עה"פ (פ"ז, א ד.). תנחומא ושמור"ר ר"פ ויקהל.
ועוד.

(51) קהלת ז, א.
(52) עירובין יג, ב.
(53) תוד"ה שאלמלא - ע"ז ה, רע"א.
(54) תוס' - עירובין ע"ז שם.
(55) ולדוגמא: לידת האבות - ר"ה יא, א. לידת יצחק
(בהדרגה מיוחדת) - שמור"ר טו, יא. תנחומא בא ט. ובקשר לענין
של שמחה - תנחומא ס"פ פקודי. ועוד.

ומזה מובן גם בנוגע לשמחה ביום ההולדת⁷²
 - היום שבו ירדה נשמתו לעולם כדי שיוכל לשמש
 את קונו ע"י קיום התומ"צ, ומצד חזקת כשרות
 בוודאי יתנהג כן בפועל ממש, ובפרט כשהשמחה
 היא ביחד עם הוספה בתומ"צ וקבלת החלטות
 טובות כו', היינו, שה'חזקת כשרות' באה לידי פועל⁷³
 ממש בשמחה שביום ההולדת גופא.
 ז. ע"פ האמור לעיל, ניתוסף עוד טעם לעריכת
 התועדות של שמחה ביום הולדת דכאו"א
 מישראל, אנשים נשים וטף - שמחה שיש בה שבח
 והודי' להשי"ת על עצם לידתו וכללות מציאותו.
 ויש להוסיף עוד ענין בנוגע לאנשים ונשים
 לאחר בר-מצוה ובת-מצוה - שהשמחה ביום
 הולדת היא לא רק על עצם הלידה, אלא גם על
 שביום זה זכה להיות מצוה ועושה⁷⁴, אשר גם ענין
 זה חוזר ונשנה בכל שנה ושנה, "הימים האלה
 נזכרים ונעשים"⁷⁵.
 בסגנון אחר: השמחה ביום הולדת היא (א) על
 הולדת גשמית - יום הלידה, (ב) ועל הולדת רוחנית
 - יום ה'בר מצוה'⁷⁶, "גמר ועיקר כניסת נפש
 הקדושה באדם. . . ב"ג שנה ויום א' לזכר, וי"ב
 לנקבה, שלכן נתחייבו אז במצוות מן התורה".
 ובפרט כשעריכת התועדות של שמחה ביום
 ההולדת קשורה עם שמחה של תורה ושמחה של
 מצוה, ע"י ההוספה בתורה תפילה וצדקה, וקבלת
 החלטות טובות כו' (כנ"ל ס"ב) - שמנצלים את יום
 ההולדת (שמזלו גובר⁷⁷) להוסיף בתכלית ומטרת
 בריאתו, לשמש את קונו.
 ח. ויה"ר שההצעה האמורה - לחגוג את יום
 ההולדת דכאו"א מישראל ע"י הוספה בעניני

1 סעודה ביום שנעשה בו בר-מצוה כיום שנכנס
 2 לחופה⁶⁴.
 3 ועכצ"ל, שהשמחה ביום ה'בר מצוה' היא - על
 4 יסוד הכלל בהלכה שכל ישראל בחזקת כשרות⁶⁵,
 5 היינו, שבוודאי יקיים כל דיני התורה ומצוותי'
 6 [ובלשון הרמב"ם⁶⁶ "מאחר שהוא מישראל.. רוצה
 7 לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", עד
 8 לדרגת ה"בינוני"⁶⁷, ש"לא עבר עבירה מימיו ולא
 9 יעבור לעולם"⁶⁸, אשר "מדת הבינוני היא מדת כל
 10 אדם ואחריו כל אדם ימשוך"⁶⁹], ולכן שמח ביום
 11 שזכה⁷⁰ לחיוב במצוות⁷¹.

מביא כו'), אבל כללות ענין של שמחה ביום הבר-מצוה, הי'
 דבר הרגיל אצל כולם.

(64) ראה גם מהרש"ל (ביש"ש לב"ק פ"ד סל"ז - הובא
 במחצה"ש אור"ח שם) שמביא ראי' לזה מדברי הגמרא (ב"ק פז,
 א. קידושין לא, סע"א) "השתא דשמענא. . . גדול המצוה ועושה
 . . עבדינא יומא טבא לרבנן", ואם על הבשורה ד"גדול המצוה
 ועושה" רצה לעשות יו"ט - על בוא העת חזון ד"מצוה ועושה"
 עאכ"כ שראוי לעשות יו"ט.

(65) רמב"ם הל' קידושין פ"ב ה"ב (וראה נר"כ שם). השגות
 הראב"ד הל' גירושין פ"י ה"ט. ובכ"מ.
 (66) הל' גירושין ספ"ב.

(67) ראה תניא פ"ב.
 (68) ע"ד לשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) "ומהי
 התשובה. . . ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא
 לעולם", היינו, שמעמדו ומצבו בחוה הוא באופן "שלא ישוב לזה
 החטא לעולם".

(69) תניא רפ"ד.
 (70) כמארז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה
 להם תורה ומצוות" (מכות כג, ריש ע"ב - במשנה).

(71) והטעם שאין מברכים שהחיינו על שמחה זו*, הוא (לא
 מפני שיש ספק שמא לא יקיים המצוות חו', אלא) מפני שברכת
 שהחיינו אינה אלא על שמחת הלב בדבר שישנו בפועל ובגלוי
 בחוה, ולא על דבר שיהי' בעתיד*, כבנדרה, קיום התומ"צ
 במשך כל השנה ובמשך כל ימי חייו.

ולהעיר, שגם לדעת התת"ס (בשור"ת אור"ח סנ"ה) שהנכנס
 לחיוב מצוות צריך לברך שהחיינו, "וע"כ יברך כל בר מצוה
 בתחלת הנחת תפילין על כל מצוות שעתידי לעשות כל ימיו***"
 - הרי, מדגיש שברכה זו צ"ל "בתחלת הנחת תפילין", היינו,
 מצוה שמקימה בפועל ממש תיכף ומיד (אלא שמכוין גם על כל
 מצוות שעתידי לעשות כל ימיו).

(*) אף שמקילים בה (גם במקום של ספק כו'), מכיון שאינה דומה לשאר
 ברכות, להיותה על שמחת לבו של אדם (ראה אנציק' תלמודית ערך
 ברכות ע"ד דש). וש"ד.

(**) להעיר גם מהשיכות לאחרון של פסח - שהרי, מהטעמים
 (בפנימיות העניינים) שאין מברכים שהחיינו בימים האחרונים דפסח
 הוא, מכיון שהשמחה דימים האחרונים דפסח קשורה ושייכת
 להגאולה העתידה, ועל שמחה שתהי' בעתיד אין מברכים (ראה
 לקו"ש ח"ב ע' 545. ועוד).

(***) לאחר אריכות השקו"ט ע"ד ההיתר והקולא בברכת שהחיינו
 במקום שנהגו (בענין דוגמתו), ומסיים, "היכי דלא נהיג לא נהיג כו".

(72) ומשארז"ל "נוח לו לאדם שלא נברא כו'" (כנ"ל ס"ה) -
 מבאר רבינו הזקן (לקו"ת ראה כט, א) ש"לא אמרו ח"ו טוב לו
 שלא נברא, דזה א"א לומר שהרי יחידה. . . היא בשביל עליה
 גדולה ונפלאה לאין קץ. . . וע"כ אמרו שנוח וקל הי' לו שלא
 נברא. . . משיכנס בתוך המלחמה עצומה כו".

(73) ראה לעיל הערה 64.

(74) ראה לעיל הערה 32.

(75) להעיר מזה"כ צח, רע"א: "כד מטה דוד לתליסר שנין,
 וזכה בההוא יומא דעאל לארביסר, כדין כתיב (תהלים ב, ז) ה'
 אמר אלי, בני אתה אני היום ילדתיך", ושם קא, א: "כד סליק
 אינש (לא רק דוד אלא כל אדם) ל"ג שנין, מה כתיב: ה' אמר
 אלי, בני אתה אני היום ילדתיך", היינו שביום הבר-מצוה נולד
 ממש.

(76) כולל - עזר מיוחד שעניני העבודה דתומ"צ יהיה באופן
 של התגברות.

והעיקר - שהפעולה בעניני יום הולדת כל איש
פרטי בישראל, תמהר ותזרז עוד יותר את שלימות
הלידה דכללות ישראל, כידוע⁸¹ שהגלות נמשל
לעיבור, והגאולה ללידה, "כימי⁸² צאתך מארץ
מצרים (ויתירה מזה) אראנו נפלאות"⁸³.
וזוכים לקיום היעוד⁸⁴ "ולציון יאמר איש ואיש
יולד בה", "זה ה' ממשפחת הנולדים בציון"⁸⁵, "זה
יולד שם"⁸⁶, שרואים בגלוי - מראה באצבעו
ואומר זה⁸⁷ - שכאו"א מישראל הוא "ממשפחת
הנולדים בציון" (ירושלים), מכיון שניכר עליו
בגלוי הענין ד"ירושלים", שלימות היראה⁸⁸, ועד
להמשך וסיום המזמור "ושרים כחוללים כל מעיני
בך"⁸⁹, שלימות השמחה⁹⁰, ע"ד מ"ש לעתיד-לבוא
"נגילה ונשמחה בך"⁹¹, במהרה בימינו ממש.

1 תומ"צ מתוך התוועדות של שמחה - תתקבל אצל
2 כל בני", אשר גם אם עד עתה לא ה' הדבר נהוג
3 ומפורסם כו', הרי זה כבכו"כ עניני תומ"צ שנתגלו
4 בזמנים מיוחדים, ובפרט ענינים שמדברי סופרים
5 ומנהגי ישראל כו' שנתגלו ע"י תלמיד ותיק וכו',
6 וריבוי "עשרה מישראל" שכבר נוהגים כן כו"כ
7 שנים בפועל - בוודאי עדיף מתלמיד ותיק אחד,
8 ובנדו"ד ועיקר - שכבר נתקבל ע"י כו"כ מישראל
9 ומספרם הולך וגדל, ובפרט בימינו אלו, אשר
10 מכיון ש"החושך יכסה ארץ גו"⁷⁷, חושך כפול
11 ומכופל דעקבות משיחא⁷⁸, יש להוסיף ולהרבות
12 יותר באור, ע"י הוספה בעניני טוב וקדושה, כולל
13 גם - עניני הרשות, כ"יום הולדת", לנצלו באופן
14 ד"בכל דרכיך (דרכים שלך) דעהו"⁷⁹, שעל-ידו
15 יתוסף עוד יותר בתומ"צ⁸⁰, כפי שכבר ניסו וראו
16 את התוצאה בפועל ממש.

(81) ראה תו"א ותו"ח וסהמ"צ שבערה 1. שיחות דלעיל ס"ו.
ועוד.

- (82) מיכה ז, טו.
(83) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.
(84) תהלים פז, ה.
(85) פירש"י שם, ד.
(86) תהלים שם, ד"ו.
(87) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב.
(88) ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
(89) שם, ז.
(90) וי"ל שהשמחה ("שרים כחוללים") קשורה גם עם ענין
הלידה בציון, "איש ואיש יולד בה" - ע"ד ובדוגמת השמחה
ביום הולדת, כנ"ל בארוכה.
(91) שה"ש א, ד.

(77) ישע' ס, ב.

(78) להעיר, שבעקבות משיחא, דור האחרון של הגלות,
ניתוסף בשמחה דיום הולדת - כי מלבד ה'חזקת כשרות' דכאו"א
מישראל (שימלא תכלית בריאתו), ישנה גם הבטחתו של הקב"ה
ש"לא ידח ממנו נדח" (ש"ב יד, יד), ובוודאי יעשה תשובה
בגלגול זה או בגלגול אחר (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג), ומכיון
שנמצאים בדור האחרון, בהכרח שיקויים הדבר בגלגול זה.
(79) משלי ג, ו. וראה ברכות סג, א. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.
(80) וי"ל שזה א' הטעמים לפרסום ההנהגה דיום ההולדת
בדורנו זה דוקא - כדי לסיים גם הכיוריים האחרונים בעניני
הרשות.

פירוש התוספות למס' הוריות דף ז עמ' ב

דשאר מצות. **רתנו** רבנן ישגו יכול יהיו חייבין על שגגת מעשה - תימה: למאי
איצטריך? הא כבר ילפינן מ"דבר" "דבר" דמקצת דבר בעינן, והא לא שייך כי אם
בחורא! ועוד: איך יהיו חייבין על שגגת מעשה למאן דאמר בית דין מביאין פר, טוביה
חטא חייגור מייגודי מה חטאו בית דין! ועוד, תניא פרק קמא: "עם הארץ" - לרבות אפילו
רובו ואפילו כולו. דמיתו שעירה או כשבה ולא פרו ויש לומר: דאי לא דמשמע דבעינן
העלם דבר לא היינו אומרים שבית דין יהיו חייבין, אלא צבור, דאף על גב דלעיל דרשינן
דמעשה תלוי בקהל תלוי בחייבין דין - השתא מיתו לא דרשינן הכי. מיהו,
הקישא ד"דבר" צריך לומר דמתחלה צריך למילף הוא, ואחר כך לומר "דבר" ולא כל
הגוף.

דינתי בתרי מקומות וקמורו בחד איסורא - תימה: מאי אצטריך בשוין? אפילו לא
שוו נמי הוראתן הוראה! דהא דבעינן לעיל מופלא בבית דין - שהיה להן ללמוד ולא
למוד, והכא מאי אצטריך ללמוד, כיון דבאיסור אחד הורו, ושניקין הורו שוה? ונראה
כספרים דגרסי מלתא דרב (פפא) טפי בשוין בתר דמוקי בתרי אסורי. **נאמר** כאן מעיני
- תימה: דלעיל בפרק קמא משמע בדברי אביי דלא ידעינן שאר מצות אלא מעבודה
זרה, והכא משמע איפכא! ויש לומר: דאביי נמי הכי בעי למילף כי הכא, ד"ענינ" דעבודה
זרה לא פשוט לן שהוא בית דין, אלא הכי קאמר: ילפינן "ענינ" "ענינ". כלומר, האי "ענינ"
דעבודה זרה ילפינן משאר מצות שהוא בית דין, והורו ילפינן ההוא "מענינ" מהאי לענין
זה, דכי היכי דגבי עבודה זרה מעשה תלוי בקהל בדמשמע "נעשיתה", הכי נמי האי "ענינ"

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן ה'תשמ"ח – ב"יחידות" כללית לאורחים שיחיו –

בלתי מוגה

1 א. כרגיל בשנים האחרונות, הנה לאחר ששהו ביחד משך זמן ארוך, ובפרט זמן שיש בו יום-טוב,
2 מועדים לשמחה, וכיוצא בזה, הרי לפני שכל אחד נוסע למקומו, "תחת גפנו ותחת תאנתו"¹, לקיים שם
3 את שליחותו של הקב"ה - מתאספים כולם יחד עוד פעם, כדי לחזק את ההיכרות והידידות שהתפתחה
4 במשך הזמן שהיו ביחד, על-מנת שאחר-כך, כאשר כל אחד יחזור למקומו, לפרנסתו ולעבודתו, יזכור
5 את היהודים שנפגש עמם, ואת השליחות שלהם בעניני יהדות (שבוודאי דיברו על כך), ועל-ידי-זה
6 יתוסף יותר בחיזוק היהדות, הלך וגדול, וממילא זה יזרז יותר את קיום התקווה הגלויה והפנימית,
7 שהיא תכלית כל הענינים ד"מעשינו ועבודתינו"² - הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
8 שאז יתאספו כולם "ואתם תלוקטו לאחד אחד"³, באופן של גאולה שאין אחריה גלות⁴, "קהל גדול –
9 נוצחי – ישובו הנה"⁵, ומתוך שמחה וטוב לבב, ו"שמחת עולם על ראשם"⁶.

10 ב. זירוז וקירוב הגאולה הוא, כאמור לעיל, על-ידי "מעשינו ועבודתנו", היינו שכל אחד ואחת
11 ("האנשים והנשים והטף")⁷ לפי ענינו, עושה את התלוי בו לחזק ולהפיץ יהדות בעצמו ובסביבתו, ולכן
12 כאן הזמן וכאן המקום לנצל את ההזדמנות, ולהזכיר אודות הפעולות הטובות שנעשו בעבר (שכן, כבר
13 עוררו בעבר (לפני אסיפה זו) כמה וכמה פעמים לעסוק בהפצת היהדות באופן דמוסיף והולך ואור,
14 בתוספת אור וביתר שאת וביתר עז) - אשר כמה וכמה שלחו דו"חות על פעולותיהם במקומם, והאופן
15 שבו פעולותיהם התקבלו כו', וממילא, יש לאשר את קבלת הדו"חות ולהודיע שהזכירו את כל אחד
16 ואחד מהם לפי ענינו, על ציון נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, וגדול זכות הרבים לסייע בהצלחה רבה
17 עוד יותר בעתיד, ולהוסיף בברכות הקב"ה לכולם, בכל המצטרך, הן בגשמיות והן ברוחניות, החל
18 מקבלת נחת אמיתי, "תורה-נחת און חסיד'שן נחת", מהילדים והנכדים, וגם מעצמם, ובאופן דמוסיף
19 והולך ואור.

20 ובפרט שעל-פי הדו"חות שנתקבלו, נראה שהפעולות היו בהצלחה רבה ומופלגה - ובמקומות אלו
21 שלא היתה הצלחה, הרי זה משום שמפני סיבות שונות ומשונות - לא עשו, ומוכן שאם לא עושים, אין
22 להצלחה על מה לחול... אבל במקומות הללו שכן עשו, ואפילו רק התחילו לעשות (אף-על-פי שלא היו
23 בטוחים בהצלחה, ולא עשו "שטורעם" כדבעי), ראו מיד שהקב"ה נותן ברכה והצלחה מופלגה, וזה
24 גופא הוסיף חיות וחיזוק להמשיך את הפעולות, הלך ומוסיף ואור.

25 ועל-פי האמור לעיל (סעיף א) שהידיעה אודות אחד מוסיפה לחבירו, מובן שמלבד הברכה וההצלחה
26 שזוכים לקבל מהקב"ה, מקור כל הברכות, עבור מילוי השליחות בהפצת היהדות בכל מקום האפשרי -
27 הרי הם מקבלים גם ברכות והצלחות מכל היהודים ששומעים אודות פעולותיהם, ואף אם אינם יודעים
28 בדיוק את שמותיהם ומקומותיהם כו', וגם אם מעולם לא ראו ולא התכתב אתו כו' - הרי הוא יודע
29 שמדובר ביהודי שפעל בעניני יהדות, ומילא את רצון הקב"ה, וממילא מברכים את כל מי שעשה ופעל,
30 וכל אחד ואחד "האנשים והנשים והטף", מקבלים גם את הברכה שלהם לזכות בתוספת ברכות מאת ה'.
31 וכמובן - ברכת ה' כוללת שמכאן ולהבא יעשה עוד יותר, גם אם עד-עתה עשה כדבעי, מכיון
32 שקדושה אין לה סוף.

33 ויהי-רצון שכל ענינים אלו, יוסיפו יותר בפעולות אלו בזריזות ובחיות, ובדרך ממילא (או בדרך הכרח)
34 - יזרזו יותר את הגאולה האמיתית והשלימה.

(5) ירמ' לא, ז.

(6) ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

(7) ל' הכתוב - וילך לא, יב.

(1) ל' הכתוב - מ"א ה, ה. מיכה ד, ד.

(2) ראה תניא רפ"ז.

(3) ישע' כז, יב.

(4) ראה מכילתא בשלח טו, א.

ג. זוהי הנקודה המשותפת בכל הכינוסים שהתכנסנו (ביחד עם שאר האורחים שאינם נוכחים עתה,¹ מאיזו סיבה שתהיה, וכן בכינוסים שהיו בשנים שעברו), מבלי הבדל בקשר לאיזה יום-טוב, ובאיזו תקופה הכנס נערך – מלבד הנקודה הנוספת שאף היא משותפת לכל הכינוסים – שהם מתקיימים ב"בית גדול"⁸, שמתפללים בו אל הקב"ה ומבקשים ממנו את כל הברכות, שלומדים בו את תורתו של הקב"ה ומחליטים החלטות על קיום מצוותיו של הקב"ה בכלל, ומצות הצדקה במיוחד, וכל זה – בבית-הכנסת ובית-המדרש של נשיא דורנו.

אמנם, מלבד הנקודה המשותפת, ישנו ענין מיוחד בכל כנס – בהתאם למועד שבו הוא קשור, ובנידון-דין – בסמיכות לחג הפסח, וממילא – השייכות לספירת העומר. ולכן יש להתעכב על לימוד מיוחד שיש ללמוד מענין ספירת העומר.

ובהקדמה:

ידוע מה שכתב הרמב"ם⁹ שמלבד הכוונה העיקרית שבכל מצוה, שצריך לקיימה בפשטות על-פי כל הפרטים ופרטי הפרטים (כמבואר ב"שולחן ערוך") – יש לכל מצוה גם לימוד בנוגע לתיקון המידות וכללות ההנהגה של כל יהודי.

ועל-דרך-זה בנוגע לספירת העומר – מלבד העיקר, דהיינו המצוה לספור ספירת העומר בכל יום מימי הספירה, בהקדמת הברכה לפני-זה והתפילה שלאחרי-זה כו' – יש בזה הוראה כללית לכל השנה כולה, ומדי שנה בשנה, בבוא ימי הספירה, מתחדשת ההוראה ומתחזקת כו'.

והענין בזה (באופן המובן גם לאנשים נשים וטף, עד לקטני קטנים):

מצות ספירת העומר היא אמנם מצוה אחת, אבל היא נמשכת במשך 49 ימים, כלומר: בתורה נאמר רק פעם אחת "וספרתם לכם ממחרת השבת"¹⁰, אבל בהמשך הכתוב נאמר "שבע שבתות תמימות תהיינה", ומזה מובן שהספירה היא במשך 49 ימים, היינו שהמצוה מתחלקת ל-49 ימים נפרדים (כי אי-אפשר לספור יותר מספירה אחת בכל יום, ולא רק שאין צורך בדבר, אלא אסור לברך על ספירת העומר פעמיים ביום).

והנה, המציאות של "יום" היא דבר התלוי במהלך השמש והלבנה – הקב"ה ברא את העולם כך ש"יום ולילה לא ישובתו"¹¹, ולכן ישנן יממות נפרדות זו מזו, המתחלקות לימים ולילות, וזוהי מציאות שאינה קשורה בבני-ישראל דוקא, אלא היא נמשכת מאז בריאת העולם, דהיינו אלפי שנים לפני מתן-תורה, ואותה השמש ואותה הלבנה מאירות עד היום הזה – לכל באי עולם בשוה, ולא רק לבני אדם, יהודים, או, להבדיל, אומות העולם, אלא גם לחי וצומח – כמדובר כמה פעמים, המובא בספרים שישנם צמחים המושפעים מאור הלבנה "ממגד גרש ירחים"¹², ואפילו ביחס לדומם – "לירח כח מוסיף ומיוחד ביסוד המים, והראיה על זה: תוספת הימים והנהרות (בתנועת הגלים כו') בתוספת הירח כו"¹³, היינו שהשפעת השמש והלבנה היא השפעה שוה, במשך כל הזמנים ובכל המקומות, וביחס לכל חלקי הבריאה, ובאופן המובן לאנשים נשים וטף.

ונמצא, שהמציאות של "יום" היא מציאות שהקב"ה טבע בטבע העולם ללא כל שייכות, לכאורה, לעבודתם של בני-ישראל, ואף-על-פי-כן – וראה זה פלא – בבוא ימי הספירה, יש לכל יהודי ציווי מהקב"ה לספור את הימים, וציווי זה מהווה נתינת כח לכל בני-ישראל, לעשות מכל ארבעים ותשעה הימים, מציאות אחת – על-ידי ציווי התורה, וממילא – מציאות של תורה!

ולא עוד, אלא שספירת העומר על-ידי יהודי – יהיה מי שיהיה, אנשים נשים וטף, אפילו ילד קטן או ילדה קטנה – פועלת ש"על-ידי-זה יושפע שפע רב בכל העולמות", היינו שהתורה, "תורת אמת",

(11) נח ח, כב.

(12) ברכה לג, יד ובפירש"י.

(13) מו"נ ח"ב פ"י. וראה רבינו בחיי עה"פ ברכה שם.

(8) ל' הכותב – מ"ב כה, ט. וראה מגילה כז, רע"א.

(9) ראה הל' תרומה בסופן.

(10) אמור כג, טו.

1 אומרת לו שספירת העומר שלו, על-ידי הברכה שלפניה והתפילה שלאחריה, משפיעה בכל העולמות,
2 ולא סתם השפעה אלא "שפע רב" – ריבוי השפעה.

3 ד. ומכאן לומדים עד כמה גדול כוחו של יהודי:

4 ידוע שיהודי פועל במקום שבו הוא עובד עבודתו, בארבע אמות שלו, בבית-הכנסת ובית-המדרש
5 שלו, או אפילו בביתו הפרטי, כמדובר כמה פעמים שיהודי יכול לעשות גם מביתו הפרטי מקום קדוש
6 - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁴ על-ידי-זה שגם הבית שלו נעשה מקום ללימוד תורה, לתפילה
7 ולחינוך הילדים לתורה לחופה ולמעשים טובים בדרך היהדות על-פי הוראות התורה, וכאן רואים חידוש
8 גדול הרבה יותר – פעולה בכל העולמות כולם.

9 כלומר:

10 במצות ספירת העומר מברכים ברכה אחת בלבד. ועל-פי דין, אפשר לקיים מצות ספירת העומר בכל
11 מקום, גם כשמתפלל בביתו ואפילו בשדה, ואפילו במדבר שאין שם אדם כלל – ואף-על-פי-כן הקב"ה
12 מבטיח אשר "בכל המקום אשר אזכיר את שמיי"15 ויאמרו ברכה ויקיימו מצוה, אזי הקב"ה [בורא העולם
13 ומנהיגו בכל מקום ובכל זמן, ועל-פי תורת הבעל-שם-טוב¹⁶ מהווה אותו מחדש בכל רגע מאין ואפס
14 המוחלט] שומע את הברכה, ויש לזה השפעה בכל העולמות עד לעולמות הכי עליונים.

15 ואם כן הוא אפילו על-ידי ברכה שנאמרת במדבר, על-אחת-כמה-וכמה כשהברכה היא על-ידי אנשים
16 נשים וטף "קהל גדול", שהרי "ברוב עם הדרת מלך"¹⁷, ונוסף על זה – הברכה הנאמרת "ברוב עם"
17 משפיעה גם על הנמצאים מסביב, ועד כדי כך שאפילו ברכה הנאמרת על-ידי ילדה קטנה או ילד קטן,
18 יש לה השפעה גם על יהודי זקן שיש לו זקן לבן, ואדרבה – כאשר הוא רואה ילדה קטנה שסופרת
19 ספירת העומר (ועל-דרך-זה במצוות אחרות), יש לזה, פעמים רבות, השפעה גדולה יותר מאשר בעת
20 שרואה זאת אצל יהודי לאחר בר-מצוה או אצל יהודי שיש לו זקן לבן כמותו, כי אז אין כל פלא בדבר,
21 וממילא אין זה מעורר רושם חזק וכו', מה-שאינ-כן כאשר ילדה קטנה שזה-עתה שיחקה במשחקי ילדים,
22 נזכרת לפתע שהגיע הזמן לספור ספירת העומר, והיא ממחרת לקחת את הסידור הפרטי שלה ואומרת
23 את הברכה בהתפעלות, כדרך הילדים והילדות – רואים במוחש, בעיני בשר ואין צורך בראיות על זה,
24 שאם יעמוד שם רב בעל זקן לבן או משפיע זקן וכו' הרי זה ישאר עליו רושם חזק, וישפיע עליו להוסיף
25 בעבודה שהוא עצמו עובד את ה', וכן בהשפעה שהוא משפיע על סביבתו, בראותו גדול כוחה של
26 ההשפעה וחינוך הזולת כו' אפילו על-ידי טף וקטני קטנים, שגם הם מוסיפים בפעולות בעיני יהדות,
27 ובקיום המצוות בפועל, ואדרבה – בתוספת חיות והתפעלות כו', עד להוספה שנעשית חלק מ"מעשינו
28 ועבודתנו כל זמן משך הגלות" שעל-ידי-זה מקרבים את הגאולה של כל אחד ואחד מישראל, בתוך
29 כלל ישראל.

30 ה. כוונת הכינוס היא, כאמור לעיל, כדי להוסיף בפעולת האחדות בין המתכנסים, ויש להוסיף עוד
31 ענין בזה:

32 הצורך בכינוס זה מודגש דוקא לפני שנפרדים זה מזה, ונוסעים איש איש למקומו, שכן רואים במוחש
33 שהגעגועים של כל אחד לחבירו מתעוררים דוקא לאחר הפרידה (כי כאשר נמצאים ביחד ונפגשים כל
34 יום, אוכלים ביחד, מטיילים ביחד, ועל-אחת-כמה-וכמה אם לומדים תורה ביחד – אזי אין רגש של
35 געגועים וכו', שהרי נמצאים יחד), ולכן כאשר הפרידה היא מתוך מעמד ומצב של התכנסות מיוחדת
36 כדי לחזק את הקשר והאחדות, בוודאי תהיה לזה פעולה נמשכת כו'.

37 ובמיוחד שנפגשים ב"בית הכנסת" – "כנסת" מלשון כינוס, דהיינו מקום ששם יהודים מתכנסים
38 לענינים נצחיים – להתפלל להקב"ה, "אל-עולם", את התפילות שניתנו ב"תורת עולם", ובית-הכנסת
39 הוא גם "בית המדרש" שבו לומדים תורה בפועל, ומקבלים החלטות בנוגע לקיום המצוות, החל ממצוות

(16) שעה"ה"א בתחילתו.

(17) משלי יד, כח.

(14) תרומה כה, ח.

(15) יתרו כ, כא.

הצדקה, וכן המצוה שהיא "כלל גדול בתורה" – "ואהבת לרעך כמוך"¹⁸, לחזק יותר את האהבה שבין יהודי לחבירו, שבעצם נמצאת בטבע – כביאור אדמו"ר הזקן בספר תניא קדישא, פרק לב – דכיון ש"כולן מתאימות ואב אחד לכולנה", לכן כל נשמה היא, בעצם, דבר אחד ממש עם שאר הנשמות של כל אחד ואחד מבני־ישראל וכל בני־ישראל בכל מקום שהם, ועד כדי כך שגם כל הנשמות של כל הדורות הקודמים הן דבר אחד ממש, כי כולם הם "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁹ של אותו ה"אלקה", וכן ביחס לדורות העתידים לבוא, כי אף־על־פי שמקוים ובטוחים שתיכף ומיד ממש יבוא משיח צדקנו, "והקיצו ורננו שוכני עפר"²⁰ (אלו שהם כבר שוכני עפר), ועל־אחת־כמה־וכמה "ומחה הוי' אלקים דמעה מעל כל פנים"²¹ וכולם יחיו חיים נצחיים, אבל ביחד עם זה, מכיון ש"והקיצו ורננו" – תהיה תוספת אחדות בין כל הדורות, וכל זה – כמובן מעצמו – באופן ד"ורננו", מתוך שמחה וטוב לבב.

ועל־פי הנ"ל, בגודל ותוקף השייכות שבין יהודי לחבירו בכלל, מובן, שיש להוסיף בנתינת ה"ישר־כח" על הדו"חות האמורים לעיל (סעיף ב), אשר ביחד עם הדו"ח על העבר, קיבלו החלטות להוסיף עוד יותר מכאן ולהבא, בראותם את ההצלחה הגדולה בפעולותיהם, ואת גודל ההשפעה על הסביבה, וגם – מה שחשוב לא פחות – עד כמה פעולות אלו השפיעו עליהם עצמם, כטבע האדם, ובפרט יהודי, שכאשר הוא עושה דבר טוב ומצליח במעשיו, הרי זה מוסיף לו חשק וחיות ותוקף להוסיף עוד יותר מכאן ולהבא, וכלשון הידוע²² – "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", וכן מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות וכו' – כפליים ממה שיש לו עתה, אף־על־פי שכבר השיג כפליים ממה שהיה לו לפני־זה, כמדובר כמה פעמים.

ו. ובעמדנו בימי ספירת העומר, יש לכל האמור תוספת הדגשה, וממילא הרי זה מוסיף מרץ וחיות שהחלטות יבואו בפועל, ומכאן ולהבא תהיה הוספה בפעולות, כיון שכללות ענין ספירת העומר מורה על ההשפעה שיש לכל פעולה על להבא.

והענין בזה:

נוסח הספירה, ביום השני, הוא "היום שני ימים לעומר", ולכאורה, כיון שהכוונה היא לספור את היום הזה, היה צריך לספור שהוא היום השני לספירת העומר?

ועל־דרך־זה בנוגע ליום השלישי וכן הלאה!

אלא שמכאן לומדים (וזהו אחת ההוראות שיש לקחת מימי הספירה, לאנשים נשים וטף), שכל דבר טוב שעושים, הנה אפילו אם מאז שעשו אותו כבר עבר זמן רב, ואפילו כמה שנים, ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לפעולה שעשו רק אתמול – הרי זה נצחי לעולם ועד (כמבואר בתניא²³ בנוגע לכל המצוות ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" – ולמעלה הוא מקור כל הברכות), ולכן למרות שאתמול כבר ספרו את היום הראשון של ספירת העומר, בכל זאת כשסופרים את היום השני, עדיין נשאר הרושם של הפעולה שעשו אתמול ובכל ה"שטורעם", עד שגם כשבאים לספור את היום השני, סופרים גם את היום הקודם ואומרים "היום שני ימים לעומר", ועל־דרך־זה בהמשך ימי הספירה, ובפרט בסוף כל שבוע שסופרים את כל השבוע בתור מציאות אחת של "שבוע אחד", עד לסיום כל ימי הספירה, כשעושים מכולם יחד מציאות אחת ויחידה – "שבעה שבועות לעומר", ובלשון הכתוב – "שבע שבתות תמימות תהינה".

והדגשה נוספת בכל זה – במהלך העולם – בקביעות שנה זו, כדאיאת במדרש²⁴ שה"תמימות" בספירת העומר היא בשלימות, כאשר הספירה הראשונה היא ביום הראשון בשבוע, שאזי גם הספירה הראשונה בשאר השבועות היא ביום הראשון, כך שישנה השלימות ד"שבע שבתות תמימות" כפשוטו.

ועל־דרך־זה בנוגע לפעולת הספירה, שבקביעות כזו ישנה הדגשה נוספת בנוגע לנצחיות של הספירה של כל יום ויום, שגם לאחר שהיום חולף, היא עדיין נשארת בשלימות, עד כדי כך שהדבר ניכר גם

(18) קדושים יט, יח ובתו"כ ופירש"י עה"פ.

(19) תניא רפ"ב.

(20) ישעי' כו, יט.

(21) שם כה, ח.

(22) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי"ש.

ועוד.

(23) פרק כה.

(24) קה"ר פ"א, ג. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 145. וש"נ.

- 1 בעולם - "תמימות" מצד ימי השבוע כפי שהם במציאות העולם, וממילא - גם ביחס לרושם של הפעולה,
2 אשר אף-על-פי שבפועל השבוע חולף, וקרעו מהלוח את הדפים השייכים לאותו שבוע - הרי הרגש
3 שבדבר ("די איבערלעבונגען") נשאר בשלימות וב"תמימות" גם בימים הבאים.
- 4 והפעולה היא (כאמור) לא רק בנוגע לאדם עצמו, אלא בנוגע לכל בני-ישראל, ועוד יותר - בכל
5 העולמות, היינו שבכל העולמות כולם ישנו הישג נצחי שקיים לעולם ועד, ומשפיע על כל השנה כולה
6 עד שיגיעו ימי ספירת העומר בשנה הבאה, שאז יהיה עילוי והוספה בכל זה.
- 7 ז. בכל האמור לעיל, ישנה הוספה מיוחדת (מלבד העילוי של ימי ספירת העומר וההוראה מזה, כנ"ל)
8 בעמדנו ב"שנת הקהל". דהנה, כבר דובר כמה פעמים שאף-על-פי שהביטוי "שנת הקהל" לא נזכר בתורה
9 שבכתב או במשנה וכיוצא בזה, וגם כללות הענין ד"הקהל" היה דוקא בזמן שבית-המקדש היה קיים,
10 ואחר-כך לא עשו אפילו זכר ל"הקהל", אף-על-פי-כן מנהג העולם ואופן הדיבור "כדבר איש אל רעהו"
11 הוא, אשר אם בשנה מסויימת ישנו דבר היוצא מן הכלל, הרי גם אם הדבר הוא רק באחד מימי השנה,
12 או רק בתחילת השנה, אף-על-פי-כן השנה כולה מוזכרת ביחס לאותו הדבר.
- 13 ובנידון-דידן - הענין ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"⁷ היה בפועל רק בזמן שבית-המקדש
14 קיים, ורק בימי חג הסוכות, אבל מובן שמחג הסוכות לוקחים חיות חדשה ותוקף כו' למשך כל השנה,
15 להקהיל אנשים נשים וטף, מבני המשפחה, מהסביבה ומכל מקום שידו מגעת, ומכיון שעל-ידי-זה זוכרים
16 את ה"הקהל" שהיה בזמן שבית-המקדש היה קיים, מובן שכוונת ה"הקהל" היא כמו בבית-המקדש -
17 "למען ישמעו . . ליראה את ה'", היינו שהפעולה היא על-ידי שישימיע דברי תורה שיפעלו "ליראה את
18 ה'"²⁵ במשך כל הימים הבאים וכל השנים - לקיים את מצוות ה', ובכלל זה - מצות "ואהבת לרעך
19 כמוך", להשפיע על כל אחד ואחד מישראל, ועל כל ישראל שגם הם יעשו כן, וההשפעה תהיה בדרכי
20 נועם ובדרכי שלום, "ואהבת" - בדרך אהבה וקירוב, וכפי שרואים בפועל שדברים היוצאים מן הלב
21 נכנסים אל הלב²⁶ ופועלים פעולתם, עד לפעולה על כל הסביבה, שגם השומע יוסיף בפעולותיו מכאן
22 ולהבא הלוח ומוסיף.

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת תזריע-מצורע

(26) ראה ספר הישר לר"ת ש"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(25) וילך לא, יב-יג.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

- 1 יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך כעסו יאמר
2 שקינא לה. מתרצת הגמרא, אלא אי איתמר הכי איתמר - כך
3 נאמרו הדברים, אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן לרב
4 רבי יוסי ברבי יהודה ואף למשנתנו אין לדבר סוף, ואכן עיקר
5 תשובת חכמים היא על שיטת רבי יוסי ברבי יהודה, וחידשו שאף
6 למשנתנו יש תשובה לשיטת רבי אליעזר.
- 7 אמר רבי חנינא מפורא, לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה
8 שאין בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה, לא תיפתרי
9 בהרי פלוני - אל תתייחד עם פלוני, ואפילו בינו לבניה בלא עדים
10 לא יאמר כך לאשתו, משום דילמא קיימא לן ברבי יוסי ברבי
11 יהודה - שמא הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר בשם רבי אליעזר
12 קינוי על פי עצמו, ומיסתתרא - והאשה תתייחד עם אותו פלוני
13 בפני שנים, והרי היא סוטה ולפיא האידנא מי סומא למיבדקה -
14 ואין בזמן הזה מי סוטה לבדקה, וקאמר לה עילויא איסורא
15 דלעולם - ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא יקנא הבעל
- 16 לאשתו בזמן הזה, וממילא לא תיחשב סוטה להיאסר עליו.
- 17 אמר ריש לקיש, מה לשון קינוי - מפני מה נקרא ציווי הבעל
18 לאשתו 'קינוי', משום שהוא דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים
19 - הקינוי גורם שאחרים יכעסו עליה, וקינוי מלשון כעס. מדייקת
20 הגמרא מדבריו, אלמא קסבר שקינוי על פי עצמו - שאין צריך
21 לקנאות בפני עדים, וכו' ע'למא לא ידע דקנוי לה - ולכן האנשים
22 לא ידעו שקינא לה, ואמרי מאי דקמא דקא בדה - ויאמרו מפני
23 מה היא מתרחקת מהאנשים, ואתו למיעבד קנאה בדה - ויבואו
24 לידי כעס ומריבה עמה. ורב יימר בר רבי שלמא משמיה דאביי
25 אמר, נקרא 'קינוי' משום שהוא דבר המטיל קנאה בינו לבניה -
26 שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על שחושד בה. מדייקת הגמרא
27 אלמא קסבר כמשנתנו שקינוי על פי שנים עדים, וממילא וכו' ע'
28 ע'למא ידע דקנוי לה ואינם באים עם האשה לידי כעס, ואיהו הוא
29 דאית למיעבד קנאה בדה - ורק לבעל יגרם כעס ומריבה עם
30 האשה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר ה'תשח"י.

בלתי מוגה

א. דובר כמה פעמים¹ אודות דברי השל"ה² על הפסוק³ "החודש הזה לכם ראש חדשים", שכל חודש⁴ ניסן, כל הימים שבו, הם במעלת "ראשי חדשים", שיש בהם המעלה דראש-חודש שאינו "יום המעשה"⁴. וזהו גם דיוק לשון חכמינו ז"ל⁵ "קבע להם חודש של גאולה" – שכל חודש ניסן נקרא בשם "חודש של גאולה".

ומזה מובן, שבחודש ניסן גופא הולך וניתוסף מיום ליום בעילוי אחר עילוי:⁵
ידוע⁶ שישראל נקראים "מהלכים"⁷, דהיינו, שצריך להיות אצלם הילוך ועליה מדרגא לדרגא, ולא רק מזמן לזמן, אלא באופן תמידי, עד כדי כך שאין להם זמן לנוח, כמאמר רבותינו ז"ל⁸ "תלמידי חכמים אין להם מנוחה". שנאמר⁹ ילכו מחיל אל חיל.

ומזה מובן, שבחודש ניסן גופא, הנה מיום ליום צריך להיות ענין הגאולה באופן נעלה יותר ("א טיפערע גאולה"), עד ליום האחרון בחודש ניסן, שבו היא תכלית העליה.

כלומר: אף-על-פי שלפני-זה היו ימי חג הפסח, הן חול-המועד פסח, ויתירה מזו – ה'יום טוב' דפסח, ובהם גופא – הלילה הראשון דפסח שבו מאיר הגילוי ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"¹⁰, ובפרט שביעי של פסח ואחרון של פסח שבהם מאיר גילוי הארת המשיח¹¹, ואילו הימים שלאחריהם הם ימי החול [ואפילו יום השבת – הרי מעלת יום השבת היא בנוגע לענין ימי השבוע, אבל בנוגע לענין חודש ניסן ויציאת מצרים הרי הוא ככל ימות החול] – אף-על-פי-כן, על-פי הכלל שבכל ענין צריך להיות הילוך תמידי, יש מעלה בימים שלאחרי חג הפסח על ימי הפסח עצמו גם בענין הגאולה דחודש ניסן.

ב. ויתירה מזו – שבענין יציאת מצרים צריך להיות ענין ההילוך מדרגא לדרגא במכל-שכן מההילוך מדרגא לדרגא שצריך להיות בכל הענינים שבעבודת ה':

הענין דיציאת מצרים צריך להיות בכל יום ויום¹², כמו שכתוב¹³ "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך". והרי האפשרות שתהיה "יציאת מצרים" בכל יום היא – רק כאשר הענין דיציאת מצרים הוא בכל פעם באופן נעלה יותר, והיינו, שדרגא זו שאתמוז היתה אצלו בבחינת "יציאת מצרים", הנה לגבי מדריגתו היום נחשבת היא ל"מצרים", שזהו עדיין ענין של מיצר (ועיכוב), ועליו לצאת גם מה"מיצר" היותר נעלה.

וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴ בדיוק לשון הכתוב¹⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי" לשון רבים¹⁶ – שמיציאת מצרים ואילך ממשיכים תמיד לצאת ("מען האלט אין איין אַרויסגיין") ממיצרים וגבולים, אלא שבכל יום הרי זה באופן נעלה יותר.

(1) שיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר דאשתקד בתחלתה (תו"מ חייט ע' 352 ואילך). וש"נ.
(2) ס"פ בא (שיג, ב). הובא בסד"ה החודש הזה לכם תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' נ).
(3) בא יב, ב.
(4) ראה שמואל-א כ, יט ובמפרשים. יחזקאל מו, א ובמפרשים.
(5) שמו"ר פט"ו, יא.
(6) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת ר"פ בחוקותי. ד"ה אם בחוקותי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 90 ואילך). ובכ"מ.
(7) זכרי' ג, ז.
(8) ברכות ומו"ק בסופן.
(9) תהלים פד, ח.
(10) הגש"פ פיסקא "מצה זו".
(11) ראה סה"ש תש"ב ע' 110 (נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אח"פ)).
(12) ראה גם לעיל ע' 265.
(13) פ' ראה טז, ג.
(14) ד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159 ואילך).
(15) מיכה ז, טו.
(16) זח"ג קצו, רע"א.

זאת ועוד:

- 1 הענין דיציאת מצרים כפי שהוא היום – אף-על-פי שה"מיצר" הוא בדקות, צריכה להיות היציאה ממצר זה באותו להט והתלהבות ("קאך און ברען") כפי שהיתה היציאה מהמיצר דאתמול, ועד – באותו להט והתלהבות כפי שהיתה היציאה מהמיצר ברגע הראשון דיציאת מצרים, שאז היה המיצר במדריגה תחתונה ביותר,
- 2 – כידוע¹⁷ הטעם שהגאולה הוצרכה להיות באופן ד"לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁸, משום שישראל היו משוקעים במ"ט שערי טומאה¹⁹, עד כדי כך, שאילו היה נמשך עוד רגע אחד, אזי היו באים במגע ("זיי וואלטן זיך פארטשעפעט") עם שער הנון –
- 3 הנה אותו להט והתלהבות שהיו ביציאה מהמדריגה התחתונה ביותר שב"מצרים" – צריך להיות גם ביציאה מ"מצרים" באופן היותר נעלה, כיון שלגבי מדריגתו הרי זה "מיצר".
- 4 וזהו ענינם של ימי חודש ניסן, חודש הגאולה – שבכל יום צריך אדם לפעול בעצמו גאולה מהמיצר דעתה, ובכל יום הרי זה באופן נעלה יותר, שזהו ענין ההילוך.

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת תזריע-מצורע

(18) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(19) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(17) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 88. הנסמן בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פיסקא מצה זו (ע' ל), ובלקו"ש ח"ו ע' 85 הערה 37. חיי"ז ע' 88 הערה 70.

פירוש התוספות למס' הוריות דף ג עמ' א

בו. אלא חלב המכסה את הקרבן וכן דם, מאי איכא למימר? מיהו לפי התוספתא דמכילתין נוחא. דתנא: לקיים מצות – חייבין, כיצד יש חלב ודם בתורה אבל אין חייבין אלא על הקרבן לשלמים. ואף על גב דדם חיה נאסר – שמא הצדוקים אומרים דגם הוא קרב. **והורו** והורו שדם מותר – הא דקתני כהאי גוונא, דמשמע דקא משום שידעו ביניהם שטעו בחלב. דהא אפילו לא ידעו נמי מצי למבעי, כדקאמר משום דשני מינים הם, דם שזה בכל ולא חלב. אלא נקטיה אנג אחריני, והא דלא פשט מזהוהו דלעיל עד שיהיו כולן בשגגה אחת, דהבא כיון דתליא בבית דין הוי שגגה אחת. **והורו** שעבודה זרה מותרת – צריך עיון: מה יביאו? כיון שאין קרבנותיהן שוין, אם יביאו קרבן עבודה זרה וגם דחלב, או לא? וגם צריך עיון: אי דקא מביעיא, דמעיקרא הוי מיעוט וכן בסוף, אבל אי הוי רובו בסוף – לא איצטרכי למיעוטא שיתכפר בפר להווא מיעוטא, או דלמא לא שנא? אבל הא ודאי אי הוי מתחלה רובא ולבסוף מיעוטא, אין מיעוט מצטרף לרובא, כיון שכבר נתחייבו רובא בקרבן. **אלא** כי תיבעי לך כו' – צריך עיון אי הוי מצי למבעיא נמי למאן דאמר בית דין מיייתי אם מתו מיעוט צבור הראשונים, ולא נודע כי אם אל אלו החיים. מי אמרין בית דין (וחייבים), דמכל מקום דם הורו שלא כדת, או לא? והא דנקיט "מת בית דין" ולא נקיט "הורו בית דין אחר" – דלא אפשר כי אם בסנהדרי גדולה.

אית פורים דגרסי: דתנן רבי יהודה אומר שנים עשר שבטים שחטאו מביאי שנים עשר פרים – וכן נראה. דהכי תנן ברישא דמתניתין, ובתר הכי תני: ששה שבטים כו'. ולא שביק רישא דמתניתין למנקט סיפא. **רבי** מאיר סבר יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור – תימה: מאי דחקיה לכך? דלמא רבי מאיר סבירא ליה דדוקא יחיד שעשה חייב, אבל שנים ושלשה שעשו – פטורים, ולית ליה ברייתא ד"ועדיין אני אומר" כו', דכלאו הכי לית ליה, דברייתא אית לה יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ורבי מאיר אית ליה דפטור. ומיהו, כיון דלא מצינו תנא דמחלק בין אחד לשנים דחיק למימר הכי. **קחל** גדול מלבוא חמת – אף על גב דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, הא הוי גילוי מילתא בעלמא. **מועטין** ונתרבו מאי – פירש רש"י: (בעלמא) ובעיין דהני לאו בני קרבן כמו משיח ונשיא. אבל מרובין ותנמעטו – כבר הוי בני קרבן. ולא נהירא, דאפילו מרובין ותנמעטו – כי נתמעטו, לאו בני קרבן נינהו, אם לא דבתר חטאה אולנין. אבל התם, תרווייהו בני קרבן נינהו. אלא משום הכי מביעיא ליה במועטין ונתרבו, דאיכא למימר דאפילו רבי שמעון מודה דפטור, כדפירש ואילו. **הורו** בית דין שחלב המכסה את הקרבן כו' – תימה: דאמרין לקמן (ו, א) אין בית דין חייבין עד שירור דביר שאין הצדוקין מודין. ובשלמא חלב שעל הדקן דאית מרבייא (חולין מט, א) ניחא. דאין הצדוקין מודין

פירוש התוספות למס' הוריות דף ד עמ' ב

קטן שבהם נמי, כדאמרין לעיל: שיהיו כולן בהוראה. וקשה: דהא אתותב לעיל (נראה לי דצריכין לומר דלפני התוספות לא היה כתוב לעיל הא דמסיק "אלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא" כו', עיין לקמן בריש"י (ה' ו') עמוד א) ובתורת כהנים מוסיף נמי: אם אמר אחד איני יודע, דכמאן דליתיה דמאי. **אחר** מהן גר או ממזר – בירושלמי: שעברו ומנודה. דמי שאין ראוי להוראה נעשה כאבן.

בעי רב יוסף אין חרישה כו' – רישא דאבות מלאכות דפרק "כלל גדול" נקט. אבל חרישה, צדוקין מודין בה. ולרב יוסף נמי בעי דבר שאין מודין בו, כדלקמן אמר לך רב יוסף כו', משמע דסבר כשמואל. **שמע** מינה אין שבת בשביעית כו' – משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרשא, אף על גב דלעיל דרשי ליה "ידיה לה' לשומרת (יבם) ויום". **או** שלא היה מופלא שבבית דין שם – פירש רש"י: ולא היה במנין, דאם כן, אפילו

לקוטי-שיחות פרשת שמיני כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

27 (ב) מהו ההכרח, לפי פשוטו של מקרא, לומר
28 ש"הודה ולא בוש לומר לא שמעתי"?

29 יש מפרשים⁶, הסוברים, שההכרח לפירוש רש"י
30 נובע מן המילים "וישמע משה", שהן, לכאורה,
31 מיותרות (כי מובן, שהוא שמע את דברי אהרן אליו),
32 ודי היה במילים, "וייטב בעיני משה".

33 ומזה שהפסוק אומר תחילה "וישמע משה", מדייק
34 רש"י, שהכוונה היא שמשה שמע את דברי אהרן עוד
35 לפני כן – מהקב"ה, אך שכחם, ולפיכך "וייטב בעיניו"
36 דברי אהרן לאחר שנזכר.

37 אך לכאורה אין להבין כך לפי פשוטו של מקרא,
38 כי לפי זה, היה רש"י צריך לומר זאת במפורש⁷,
39 במיוחד כאשר בטל בכך הפירוש הפשוט של "וישמע
40 משה" (ששמע מפי אהרן), ולפחות היה צריך לפרט
41 "שמעתי (ושכחתי)", ומזה ניתן היה להבין את
42 המשמעות של "וישמע משה".

43 [קושי זה הוא בנוסף לשאלות שמעוררים
44 המפרשים⁸: א) לפי זה, צריך היה להיכתב "ומשה
45 שמע", כך שידגש שהוא שמע בעבר. ב) רש"י צריך
46 היה לומר את פירושו על המילים "וישמע משה"].

ג.

מדוע מסביר רש"י את הסיבה לטעות משה רק
בפ' מטות?

47 גם צריך להבין: בפרשת מטות⁹ אומר רש"י על
48 הפסוק "ויאמר אלעזר הכהן...": "לפי שבא משה
49 לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות
50 גיעולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למילואים
51 שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, בא לכלל כעס
52 בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויך את
53 הסלע¹⁰ על-ידי הכעס טעה". לפי זה נראה, שלפי
54 פשוטו של מקרא נדרש הסבר לסיבה שבגללה טעה
55 משה. אם כך, לא מובן: הקושי – כיצד בא משה לכלל

א.

הסבר מפרשי רש"י על המילים "וייטב בעיניו"

1 מן הפסוק¹ "וישמע משה וייטב בעיניו" מצטט
2 רש"י את המילים "וייטב בעיניו", ומפרש "הודה ולא
3 בוש לומר לא שמעתי".

4 המפרשים² מסבירים זאת, שאילו היה משה
5 "בוש", הוא היה אומר "לא שמעתי", אך כיון שהוא
6 "לא בוש", לפיכך הוא לא אמר לא שמעתי אלא
7 "הודה" ואמר "שמעתי ושכחתי", כפי שנאמר בגמרא³.

8 אך בדרך הפשט בפירוש רש"י אין ההסבר מובן
9 כלל: ידוע שרש"י סיגנן את פירושו באופן ברור, כך
10 שגם בן חמש למקרא יוכל להבינו. אילו רצה רש"י
11 לומר שמשה הודה ואמר "שמעתי ושכחתי", הוא לא
12 היה מחסיר את העיקר – את המילים שאמר משה.

13 גם מובן, שאין לומר שרש"י מסתמך על הנאמר
14 בגמרא – "שמעתי ושכחתי", כי, כאמור מספר פעמים,
15 מפרש רש"י את הפסוקים במקום, ואינו סומך על
16 הסברים במקום אחר, ובמיוחד בעניינו, כאשר רש"י
17 אינו מזכיר כלל את המקור בגמרא לפירושו.

18 לפי כל זה נראה, שרש"י מסביר את הפסוק לפי
19 פשוטו של מקרא, באופן השונה מהסברו בדרך ההלכה,
20 בגמרא. במיוחד, כאשר ענין זה מופיע ב"תורת-
21 כהנים", ושם⁴ אין הלשון כמו בגמרא, ורש"י בוחר את
22 הנאמר ב"תורת-כהנים"⁵.

ב.

שאלות נוספות על דברי רש"י ועל הסברי
המפרשים

23 בנוסף לכך צריך להבין: א) מהו הקושי בפסוק
24 שאותו רוצה רש"י להסביר? לכאורה, מובן הפסוק
25 בפשטות: "וישמע משה" – לאחר ששמע את טענת
26 אהרן – "וייטב בעיניו".

(6) ראה דברי דוד כאן. באר יצחק.
(7) ועד"ז קשה ביותר לפי הש"ח שייטב בעיניו הוא גם בעיני אהרן.
(8) ש"ח (השלם) כאן.
(9) לא, כא.
(10) חוקת כ, יוד. יא.

(1) פרשתנו י, כ.
(2) רא"ם, גו"א, דברי דוד (להט"ז), ש"ח, ועוד.
(3) זבחים קא, א"ב.
(4) אלא ששם איתא הודה מיד ולא בוש כו'.
(5) וצ"ל שמפרשי רש"י הנ"ל יפרשו כפירושם גם בתו"כ, ראה קרבן
אהרן שם. ועוד.

מהקדוש-ברוך-הוא את ההבדל, כפי שהוא אמר 21
 ב"דבור המתחיל" הקודם, על דברי אהרן "הייטב בעיני 22
 ה'" – "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי 23
 דורות" 20. (ולפי זה מובן: א) השבח שב"הודה ולא בוש 24
 לומר לא שמעתי" – כי משה יכול היה להסכים לדברי 25
 אהרן על-ידי שתיקה, שהיא כהודאה, ואפילו על-ידי 26
 הצדקתו בדברים, ללא שיודיע "לא שמעתי". (ב) 27
 הכוונה ב"וייטב בעיניו" היא, שהיתה זו סברת אהרן, 28
 שמשה לא שמע אותה מה', ולפיכך, גם אם מוצאים 29
 שקדשי דורות דומים בהלכות מסוימות לקדשי שעה, 30
 בדומה למה שמפרש רש"י לפני כן 21, בפרשת פסח 31
 מצרים שדיני פסח דורות דומים לו בהלכות רבות, בכל 32
 זאת לגבי הלכה זו נאמר על פסקו של אהרן ש"וייטב 33
 בעיניו" של משה 22.

ה.

ייתור המילים "וייטב בעיניו"

הקושי בפסוק, שאותו בא רש"י להסביר, הוא על 35
 המילים "וייטב בעיניו", אשר, לכאורה, הן מיותרות. 36
 שהרי מובן, שמשה שמע את דברי אהרן אליו, 37
 ולכן, משמעות המילים "וישמע משה", היא בדומה 38
 ל"שמעת לקול אשתך" 23, "והם לא ידעו כי שומע 39
 יוסף" 24 וכדומה – הבנת הדברים וקבלתם 25. כלומר, 40

טעות 11, מופיע לראשונה בפרשתנו, ורש"י היה צריך 1
 להסביר כאן, שטעותו יכולה לנבוע מכך ש"בא לכלל 2
 כעס", ומדוע מסביר זאת רש"י רק בפרשת מטות ולא 3
 מיד בפרשתנו? 4

ד.

לדעת רש"י, משה לא שמע דבר זה מה'

ההסבר לכך הוא: בפירושו "הודה ולא בוש לומר 5
 לא שמעתי", מתכוון רש"י כפשוטו לשונו 12, שמשה 6
 לא התבייש לומר 13 שלא שמע מהקב"ה את ההבדל 7
 בין קדשי שעה לקדשי דורות 14. 8
 רש"י אינו סובר כבגמרא, שמשה שמע את ההבדל, 9
 אך שכחו, והוא "הודה ולא בוש", ואמר "שמעתי 10
 ושכחתי" 15 –

מפני שלפי זה קשה בדרך פשוטו של מקרא: (א) מהו 12
 שבחו של משה רבינו, על שאמר את האמת – "שמעתי 13
 ושכחתי", ולא אמר את ההיפך מן האמת 16 ("לא 14
 שמעתי") 17. (ב) כיצד ייתכן לומר "וייטב בעיניו" על 15
 דבר ששמעו מפי הקדוש-ברוך-הוא 18? (ג) ועיקר – 16
 הכוונה של "וייטב בעיניו" היא שייתכן שיהיה אחרת, 17
 אך אם משה שמע זאת מפי ה' הרי "וייטב בעיני 18
 ה'" 19, ומהי הכוונה ב"וייטב בעיניו"? 19
 לפיכך סובר רש"י כפשוטו, שמשה לא שמע 20

(11) להעיר מפרש"י פנחס כז, ה.

(12) ועפ"י מתורצת בפשטות קושית הד"ד (הובא גם בש"ח) משבת 12
 קיט, ב ואילך.

(13) ומה שהקשו (ריב"א, דברי דוד ועוד) דהלא שנינו במס' אבות 13
 (פ"ה מ"ז) שזהו מהו דברים בחכם על מה שלא שמע אומר לא שמעתי
 – ראה פרש"י שם "שאינו רוצה לומר בשם שאינו אומר כדאמרין
 (ברכות כז, ב) האומר דבר שלא שמע מרבו גורם לשכינה כו" ואינו שייך
 לנרוד. ולהעיר מאבות דר"נ פל"ז. וע"פ המבואר לקמן בפנים י"ל גם
 אם לא נפרש כפרש"י.

(14) וכ"פ בספר זכרון (לר"א בקראט הלוי). וראה מושב זקנים עה"ת 14
 כאן, באמ"ח בפרש"י. וראה בספר הזכרון שם בסוף הפ"י שמקשה
 מגמרא ומסכים "ואולי שגירסא מיותרת היא" (תיבות "אלא אמ' שמעתי
 ושכחתי" בגמרא).

(15) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 70 ואילך.

(16) להעיר מוריא יח, טו.

(17) להעיר מגו"א כאן.

(18) להעיר מפרש"י פקודי לח, כב.

(19) ראה אבות דר"נ פל"ז, יב ובפ"י כסא רחמים (שם), ובנין יהושע

בסוף הפרק.

(20) בפרש"י לעיל י, טז כי רש"י "נחלקו בדבר חכמי ישראל (ובחים 20
 שם) י"א מפני טומאה שנגעה בו נשרף וי"א מפני אנינות נשרף לפי שהוא
 קדשי דורות כו". אעפ"כ בהמשך הפרשה מפרש רש"י בעיקר לפי פ"י
 השני וכן בפסוק זה (ראה זבחים שם), ואינו לפי שמכריע כפי זה, אלא
 (כמדובר כמ"פ) לפי שרק לפי זה הוצרך רש"י לפרש משא"כ לפי השני
 מובן מעצמו, או שמכח זה משמע יותר קרוב לפשט"מ כפירוש השני
 (אבל גם פירוש הא' הוא ע"פ פשט"מ). וראה רא"ם פסוק יט. ועוד. ואכ"מ.

(21) בא יב, יד. יז. ועוד.

(22) על פי הנ"ל יש לבאר פרש"י עה"פ (י, ג) "וידם אהרן קבל שכר 22
 על שתיקתו ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמר לו לבדו פרשת
 שתי יין". דלכאורה (ראה גם יריעות שלמה שם) תיבות "מה שכר קבל"
 מיותרות, וגם אין זה דרכו של רש"י והול"ל רק "קבל שכר על שתיקתו
 שנתייחד עמו הדבור כו", וממש"כ "ומה שכר קבל" משמע שבא לשלול
 שלא תאמר שקבל שכר אחר.

וע"פ הנ"ל י"ל שהי' קס"ד לומר שהשכר שקבל הוא שרק הוא כיוון 22
 למה שאמר הקב"ה החילוק בין קדשי שעה לקדשי דורות ולא משה,
 ואדרבא ע"ז דוקא ניהא: (א) אין צורך לחדש, שלר"י (פרש"י ר"פ ויקרא)
 שס"ל שכל הדברות היו רק למשה ולא לאהרן הדיבור כאן ה' רק לאהרן.
 (ב) השכר שייך להמאורע גם לדעת ר"א (פרש"י י, ב) שלא ס"ל ששתיי
 יין נכנסו –

ורש"י שולל קס"ד זו כי רש"י לשיטתו כאן שלא שמע משה החילוק 22
 מהקב"ה, ובמילא לא שמעו גם אהרן – וא"כ דוחק לומר שהשכר
 מלמעלה ה' בזה שסברת שכלו היתה נכונה ולא סברת משה.

[ומה שפרש"י (י, יט) "כול מפני שלא ה' באלעזר להשיב כו" י"ל 23
 שזהו לפירושו (לפי האמת) שמשה לא שמע ואהרן כוון מסבירא דנפשי,
 וא"כ י"ל שגם אלעזר ה' מכוון להסבירא, אבל אם ה' משה שומע זה
 מהקב"ה ושכח י"ל שרק אהרן ה' מכוון (כיון שהי' מחמת שכר) ולא
 אלעזר. ולהעיר מויק"ר פ"ג, א].

(23) בראשית ג, יז.

(24) מקץ מב, כג.

(25) – בפרש"י וישב (לז, כז) ד"כל שמיעה שהיא לשון קבלת דברים 25
 מתרגם וקבל" ובפרשתנו עה"פ "וישמע משה" הרי תרגם "ושמע
 משה" ? –

לכלל כעס – בא לכלל טעות" כבר אפשר להסביר כך
לגבי השמיני למילואים, ש"ויקצוף" גרס³⁰ לאידיעת
ההבדל בין קדשי שעה לקדשי דורות³¹, למרות שאהרן
חשב כך בפשטות.

ז.

יינה של תורה

מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י:
אם חילוקי הדעות בין משה לאהרן תלויים בשכל,
יש להבין: א) מדוע נטה משה להבין שאין הבדל בין
קדשי דורות לקדשי שעה, ואילו אהרן נטה לסבור שיש
הבדל? ב) אם משה סבר שאין הבדל בין קדשי שעה
לקדשי דורות בוודאות כזאת, שבראותו שהם נהגו
בקדשי דורות שלא כבקדשי שעה, ולא אכלו הרי
"ויקצוף..." – מדוע השתנתה דעתו בשומעו מאהרן,
ללא שום הוכחה, שיש להבדיל בין קדשי דורות לקדשי
שעה³², שינוי קיצוני כל כך, עד ש"וייטב בעיניו"³³?
יש לומר, שההסבר לכך לפי פנימיות הענינים
הוא³⁴:
ההבדל בין משה לאהרן הוא, ככתוב במדרש³⁵,
"חסד זה אהרן.. ואמת זה משה". אחד ההבדלים בין
אמת לחסד הוא, שתכונת האמת היא שאין בה שינויים
– בכל מקום ובכל זמן נשארים באותה דרגה ובאותו
מעמד ומצב³⁶. לעומת זאת בחסד, שהוא עשיית טוב
לזולת, יש להתחשב בכל אחד מן המקבלים, שאינם
שונים זה לזה. יתר-על-כן: בכל עשיית חסד לזולת יש
הבדל בין השפע שביד המשפיע לבין השפע העובר
אל המקבל, כמאמר חז"ל³⁷ "השפעת עליהם רוב טובה
אינן יכולין לעמוד".

דברי אהרן התקבלו על-ידי משה, ומה באות להוסיף
המילים "וייטב בעיניו"?
הכרחי אפוא לומר שהמילים "וייטב בעיניו"
מוסיפות, שדברי אהרן לא רק התקבלו על-ידי משה,
אלא היה בקבלת הדברים חידוש מיוחד. ומהו?

על כך אומר רש"י, שכוונת הפסוק היא, שבנוסף
ל"וישמע משה", בנוסף לכך שהדברים נתקבלו על-
ידו, הרי הם ישרו בעיניו כל כך – "וייטב בעיניו" –
עד שהוא גם אמרם²⁶ – "לומר"²⁷ – לאחרים.

מסופר כאן שבחו של משה ש"הודה ולא בוש
לומר לא שמעתי": הוא הודיע ופרסם ש"לא
שמעתי"²⁸, למרות שיכול היה להסתפק בהסכמה
לדעת אהרן.

ו.

רק בפ' מטות הכרחי הדבר לפי הפשט

לפי זה מובן מדוע אין רש"י מפרש כאן כמו
בפרשת מטות – בא לכלל כעס בא לכלל טעות: כיוון
שההבדל בין קדשי דורות לקדשי שעה תלוי בשכל,
ובשכל יש מקום לשתי הדעות²⁹, אין רש"י מוכרח
לומר כאן, לפשוטו של מקרא, את החידוש הגדול,
שייתכן אצל משה "בא לכלל טעות".
ואילו בפרשת מטות, הכרחי לומר שהענין של
"ויקצוף" של משה הביאו לידי טעות, והכרח לומר
חידוש זה, וכן להסביר מדוע דוקא כעס זה הביא לכלל
טעות, לפיכך ממשיך שם רש"י ואומר "וכן (חידוש זה)
אתה מוצא בשמיני למילואים שנאמר ויקצוף משה".
לאחר שהוכח בפשוטו של מקרא שמפני ש"בא משה

(29) ראה לעיל הערה 22 ע"ד פסח מצרים ופסח דורות. אבל ראה
לעיל ע' 114 ואילך.

(30) ולא "שמעתי ושכחתי" – דבפשוטו ש"מ לא ס"ל לרש"י כנ"ל
בפנים.

(31) להעיר מב' הדעות בתור"כ עה"פ אם הכעס הי' סיבת הטעות או
להיפך. ראה מפרשי התור"כ – קרבן אהרן. ועוד.

(32) וכקשייתא אה"ח הק' עה"פ.

(33) להעיר שבזבחים שם (ועד"ז בויק"ר שם. אבות דר"נ שם) אי'
דאמר אהרן "אי בקדשי דורות ק"ו ממעשר הקל כו' מיד וישמע משה".
אבל בפרש"י לא הובא זה ואפילו לא נרמז.

(34) הביאור ע"ד הפשט – ראה לעיל שם. וראה גם סה"ש תשמ"ח
ח"ב ע' 370 ואילך.

(35) שמו"ר פ"ה, י. וראה בהבא לקמן בחילוק משה ואהרן – ספר
הערכים חב"ד ע' אהרן ובס"ח שם, וש"נ.

(36) ראה תניא פי"ג. לקו"ת מסעי צג, ב. ובכ"מ.

(37) תענית כג, א.

אבל רק במקומות ספורים מפרט רש"י שהוא חולק על התרגום בזה
בפירושו, וכמו שלא כותב זה ב"שומע יוסף" ובכ"מ מתחיל מראשית
פירושו בפ' תיבת "בראשית".

ולהעיר כי ב"שומע יוסף" י"ל שלא פליג על התרגום בפירוש
התיבה מצד עצמה, כ"א כתוצאה מההוספה בפרש"י שם "ובפניו (של יוסף)
היו מדברים כן" שעפ"ז מוכרח ש"שומע" פי' "מבין",
אבל להתרגום יל"פ "כי המליץ בינותם" גם במקום, ובכונה לא דברו
בפני יוסף ובמילא לא בפני המליץ, ו"שומע" כפשוטו ממש "שמע".

משא"כ לרש"י שצ"ל שדברו בפני יוסף אבל המליץ לא הי' אז
בינותם שכדי לבאר טעם שינוי זה מאריך רש"י שם בד"ה שלאחריו
"כשהיו מדברים עמו הי' המליץ ביניהם", משא"כ כאן שהי' רק "בפניו".

(26) יתרה מזה בתיב"ע (ות"י) "ואפיק כדווא" (ועד"ז בויק"ר פי"ג,
א) אבל אינו מוכרח בפשט"מ ולכן כותב רש"י "לומר".

(27) ואף שכתוב "בעיניו" – התוצאה מזה היא "לומר" – ועד'
פרש"י מכבר (תשא לד, כו) לא תבשל כו' וג' פעמים כו' לאכילה כו'.

(28) וי"ל דרש"י מרמו בזה "לא שמעתי" מל' שומע יוסף – מבין
(כנ"ל) – דהסברא נתחדשה אצלו ע"י אהרן.

ט.

אמת בהתאם לדרגה של אדם זה נובעת מן האמת האלקית

למרות זאת, לאחר ששמע משה מאהרן, שלפי עבודת הנבראים בעולם העשיה – העולם הזה – קיימים הבדלים, והקדושה של "שעה" אינה שווה לזו של "דורות", הרי "וישמע משה וייטב בעיניו" – דעתו התקבלה גם על-ידי משה, ומזה מוכן שהיא איננה מותאמת רק למידתו של אהרן – חסד, אלא גם למידת משה – מדת האמת⁴³.

החסד לכך הוא: לגבי אהבת ה' של הבינונים נאמר בתניא⁴⁴ ש"לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמיתו שלהם איש איש כפי מדרגתו במדרגת הבינונים", גם אם "לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת לאמיתו אין בחינת אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל מאחר שחולפת ועוברת אחר התפילה, וכתוב⁴⁵ "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר":

האמת המוחלטת קיימת רק באלקות, ככתוב⁴⁶ "והוי' אלקים אמת". בעולם, כפי שהוא מצד עצמו לא ייתכן ענין של אמת, מפני שכולו נבראים נפסדים. כאשר רואים אמת אצל הנבראים, למרות שזוהי אמת רק לגבי דרגה זו ולא לגבי דרגה גבוהה יותר (כמצוטט לעיל מן התניא), הכרחי לומר שזה נובע מ"אמת הוי' לעולם"⁴⁷, מן האמת האלקית הקיימת ומאירה בנברא.

את כל האדם בסדר פנים יפות", אף שמצינו שהנהגתו היתה באופן הפכי בהנכרים שבאו להתגיייר אצלו (שבת לא, א), והרי במאמרו "האדם (בה"א) כולל גם בני נח (תוד"ה ואין – יבמות סא, א).

אלא – לאחור שאמר הלל*** (אבות שם מי"ב) הוי' מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כו'*** פעל גם על שמאי שהי' מבחי' הגבורות שגם הוא יאמר "והוי' מקבל את כל האדם בספר פנים יפות", אף שמצ"ע "דחפו באמת הבנין" (שבת שם).

וראה לקוטי שיחות כרך יז ע' 370 ואילך ביאור משנה זו. ושם ע' 377 הערה 59.

(44) פי"ג (יט, א).

(45) משלי יב, יט.

(46) ירמ' י, י.

(47) ראה גם לקו"ת מסעי שם, א. ביאורו "להצ"ע ע' רמ. ועוד.

1 לפיכך נוטה דעת משה, מדת האמת, לפסוק בכל ענין שיש בו ספק, שאין הבדל בין זמן ומצב אחד לבין משנהו. ולכן הוא סבר בענינו שאין הבדל בין קדשי דורות לבין קדשי שעה: אותה קדושה הנמצאת ב"שעה" צריכה להיות ל"דורות",

6 אך אהרן היה "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"³⁸, והתמסר אפילו ליהודים שהיו מן הסוג של "בריות" והשפיע עליהם בהתאם לדרגתם³⁹ ולכן הוא סבר, לפי מדת החסד, שיש הבדל בין "קדשי שעה" לבין "קדשי דורות": אי אפשר לדורש בגלל המקבלים הנזקקים לקרבן ולקדשים, שתהיה קדושה באותה עוצמה בכל שינויי הדרגות והזמנים.

ח.

משה - מלמעלה למטה, אהרן - ממטה למעלה

13 ענין זה מתאים לכך שדרגת משה היא "שושבינא דמלכא", ואהרן – "שושבינא דמטרוניתא"⁴⁰:

15 ענינו של משה "שושבינא דמלכא" – עיסוק במלך – הוא הורדת אלקות לישראל ממעלה למטה⁴¹, ומצד דרגה זו יורד האור למטה כפי שהוא למעלה, בעולם ה"אצילות", ללא שינויים, וכך היה אופן עבודתו בהורדת אלקות למטה.

20 ענינו של אהרן "שושבינא דמטרוניתא" – עיסוק ב"גבירה" – הוא העלאת ננסת ישראל ממטה למעלה³⁵, וההעלאה תלויה בדרגת ישראל, ולפיכך יש בעבודה זו שינויים לפי המצב של ה"מטה"⁴².

(38) מאמר הלל – אבות פ"א מי"ב. וראה לקמן הערה 43.

(39) אלא שצ"ל "ומקרבן לתורה", וכמדובר כמ"פ (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 87. ח"ב [המתורגם] ע' 24. לקמן ס"ע 236 ואילך. ובכ"מ) דלא שקירב והוריד את התורה אל (ולפי רוח) הבריות ח"ו, כ"א צ"ל מקרב ומעלה את הבריות לתורה כמו שהיא – ומצד שעבודתו לקרב ולהעלות את הבריות, צ"ל התלכשות במצבם הם, ומצד הבריות ישנו ענין השינויים.

(40) זח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב.

(41) לקו"ת במדבר, ב, ד ואילך. הנחות הר"פ ע' קיד. ובכ"מ.

(42) עפ"י תוכן גם השייכות להטעם שנשרף – מפני טומאה שנגעה בו (או מפני אנינות): מצד בחי' הקדושה כמו"ש מצד משה שהיא למעלה משינויים אינה מקבלת טומאה* (ואנינות), ובחי' הקדושה היא בתקפה, משא"כ הקדושה כמו"ש נמשכת מצד בחי' אהרן.

(43) ועד"ז יש לבאר במאמר שמאי אבות פ"א** מט"ו "הוי מקבל

(* להעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 164.

(**) להעיר שבכו"כ שנים (כולל השנה שבה נאמרה השיחה) קוראים פ' שמעי בשבת הא' לאחר חג הפסח שאז לומדים פרק א' דאבות.

(***) ראה לקו"ת שר"ש מזח, ג שפלותת הלל ושמאי הוא כהפלותת דחסד ואמת (שמו"ד הנ"ל) כמדרי' משה ואהרן.

(****) ועפ"י יובן מה שהקדים באבות שם דברי הלל לשמאי דלא כמו ש"חשב לי' בכל מקום שמאי מקמי הלל" (תוד"ה שנים – חגיגה סז, טע"א. ולהעיר שעד"ז הוא גם בב"ש ובה"עצום – עירובין ג, ב) [ואף שהלל נשיא ושמאי אב"ד, ובהמשניות שלפנ"ז בהפרק מקדים הנשיא לפני האב"ד – הרי גם במשנה חגיגה שם כ"ה ובמקום

שמקדים הלל לשמאי צריך טעם – ראה תו"ר ע"דיות פ"א מ"ג] –

כי דברי שמאי הם דוקא לאחרי ומצד מאמור הלל שלפנ"ז "הוי מתלמידיו כו". כבפנים ההערה.

בנבראים למטה⁵⁰. כלומר, באצילות קיימים שני
ענינים: אצילות מצד עצמה, הנעלית מן הנבראים,
ואצילות מצד תכליתה, שהיא בשביל עולם העשיה.
ואלה שני הענינים שבמשה: משה – מדת אמת של
אצילות – מצד עצמו הוא נעלה מההבדלים שבין
נבראים. אך אהרן, בהיותו "שושבינא דמטרוניתא" עד
לכדי "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" – תורת משה,
גילה את התכלית הפנימית של אמת של אצילות,
שהיא בשביל הגילוי בנבראים למטה. ועל ידי זה
ו"ישמע משה וייטב בעיניו" – זה הפך להיות ענינו של
משה – אצילות – בגלוי⁵¹.

יב.

יש להתחשב בהשפעה על הזולת במצבים
השונים

ההוראה הנובעת מזה לעבודתו הרוחנית של כל
אחד ואחד היא: כאשר מדובר בעבודתו הפרטית,
צריכה עבודת ה' להיות אצלו ללא הבדלים. כשם
ש"אני ה' לא שנית", כך צריך להיות גם אצל "ואתם
בני יעקב"⁵². אך כאשר הוא מתעסק עם יהודים
אחרים, ועוד עם "בריות", עליו להעמיד את עצמו
במצבו של הזולת, ולדעת שלא כל התקופות זהות, אין
הוא יכול להתחיל לעזור לזולת, ובמיוחד לסוג של
"בריות", אם ידרוש וילחץ שהזולת יהא שרוי תמיד
בדרגת הקדושה כפי שהוא בעת של רצון וכדומה.
וכאשר הוא עובד עם יהודים אחרים, ואף עם אלה
שהם "בריות בעלמא"⁵³, באופן שהוא מעמיד עצמו
במצבם שלהם, אזי הוא מביא בסופו של דבר לידי כך,
שגם אצלם יורגש הענין של "אמת ה' לעולם" – דרגת
"אני ה' לא שנית"⁵⁴, וזה גורם לשלמות גם לאמת
שבו,
כאשר "חסד⁵⁵ ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו"⁵⁶,
ומתגשמת המטרה של "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא
להיות לו דירה בתחתונים"⁵⁷.

(משיחת ש"פ שמיני תשכ"ט)

בדומה לכך הוא ההסבר על הנאמר במקום אחר⁴⁸
ש"מאדך" – מאד שלך, דרגת ה"בלי גבול" של האדם,
מעוררת את ה"מאד" שלמעלה, את ה"בלי גבול"
האמיתי. גם אם "מאד שלך" נעלה רק מן הגבולות של
עבודת אדם זה, בעוד אשר מצד עצמה זוהי עבודה
רוחנית ואהבה מוגבלת, וביחס לאדם, העובד עבודה
רוחנית נעלה יותר זוהי אהבה מוגבלת ממש. בכל זאת,
כיוון שענין ה"בלי גבול" קיים רק באלקות, ואילו
הנבראים הם מוגבלים ולא תיתכן אצלם עבודה של "בלי
גבול", לפיכך, כאשר מוצאים אצל נברא עבודה רוחנית
הנעלית ממגבלותיו שלו, הרי זה נובע מן הקדוש-ברוך-
הוא, שהוא "בלי גבול" אמיתי. מסיבה זו מעוררת
הדרגה של "מאדך", 'מאוד שלך', את ה"מאד"
שלמעלה.

י.

ההבדל בין "שעה" ל"דורות" נובע מ"אמת
הוי"

לפי זה מובן גם בעניננו: ההבדל בין (העבודה
והקדושה של "שעה" לבין "דורות" הוא עבודה
שלמה ואמיתית, הנובעת מ"אמת הוי" המאירה במצב
של יהודי זה באותה שעה.
כל זאת הוא בהתאם לאופן שבו אמת ה' היא
ל"עולם" ובעולם – מאירה אצל הנבראים, אך דרגת
משה היא אמת ה' של עולם האצילות⁴⁹, הנעלית
מהארה בנבראים, ולפיכך לא היה קיים לגביו הבדל
בין קדשי שעה לקדשי דורות.

יא.

תכלית האמיתית של "אצילות"

אך מזה ש"וישמע משה וייטב בעיניו", מובן,
שעל-ידי אהרן נגרם שגם לפי דרגת משה – מדת
האמת של אצילות, יש הבדל בין "קדשי שעה" לבין
"קדשי דורות".

וההסבר לכך הוא: ידוע, שתכליתו של עולם
האצילות היא העבודה הרוחנית וגילוי אלוקות

(48) ת"א לט, ד. שרש מצות התפלה פט"ז. ד"ה לרוקע פ"א (דרמ"צ קס, ב).

(49) ע"ד האמת שבעבודת הצדיקים (שבתניא שם).

(50) ראה פרדס שער ד' פ"ה בביאור מאמר הת"ז אתה הוא דאפיקת. המשך תער"ב פכ"ט (וש"ג). ד"ה ויסעו מרפידים תש"ג (פ"ה) ואילך.
(51) להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1335 אשר תיבת "היום" שמורה על העדר השינוי נאמרה בפסוק "יודעת" דוקא, בו מדובר בהיחוד מלמטה למעלה ולא בפסוק "אתה הראת" שבו מבואר יחוד הוי' ואלקים מלמעלה למטה, ע"י ש.

(52) מלאכי ג, ו. והכתוב בתמי' איך לא כליתם ?! (ת"א סז, א. לקו"ת ר"ה סא, ד).

(53) ראה תניא פל"ב.

(54) ראה לקו"ת מסעי שם, ב.

(55) תהלים פה, יא.

(56) הנעשה ע"י יחוד חסד ואמת – דמשה ואהרן (שמו"ר שם) – וראה אוה"ת תצוה ע' א'תקפב. שמע"צ ריש ע' א'תשצח.

(57) תניא פל"ו.

בראשית לו, לגילד: וַיָּמָת בְּלֶע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בֶּן־
זֶרַח מִבְּצָרָה: וַיָּמָת יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו חָשֶׁם מֵאֲרֵץ
הַתִּימָנִי:

קלד

רמזים דהמן שרשו מעולם התהו, והג' לשונות שאמר
(אסתר ג, יג) "להשמיד להרוג ולאבד" הוא כנגד הג'
מלכים דתהו "בלע, יוכב, חשם", וכנגד זה הוא הג'
נפילות של המן "אם החילות לנפול... כי נפל תפול"

גזירת המן על ישראל שרצה לאבדם כו', והוא, מפני
שרש המן¹ מתהו, כי המן שהוא מסטרא דלעו"ז שרשו
מתהו. וזהו שהמן הי' בבחי' הישות והגסות, שהי' גס²
רוח, ובבחי' רבוי ופירוד כמ"ש³ רוב בניו, ורוב הוא
רבוי ופירוד. והיינו כמו תהו שהי' בישות וגסות ובבחי'
הרבוי ופירוד, ענפין מתפרדין. והמן הוא⁴ מעשו אבי⁵
אדום, היינו ממלכי אדום דתהו. והמן וי"ו בניו הוא
לנגד⁶ הי"א ארורים, הי"א⁸ בחי' שנפלו מתהו.
וזהו שאיתא באגדה הובא במאורי אור⁹ מע'

- (1) ראה גם לעיל סימן צב. צג. צד. קא. קב.
- (2) כמו שאמר (אסתר ו, ו) "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני".
- (3) ראה לעיל סימן קא. קב. בביאור שם "אגג".
- (4) אסתר ה, יא. ראה גם לעיל סוף סימן צ.
- (5) המן מזרע אגגי (אסתר ג, א), ואגג מעמלק (במדבר כד, ז. שמואל-א טו, יח), ועמלק מעשו (בראשית לו, יב).
- (6) בראשית לו, מג.
- (7) אסתר ט, י. ראה גם לקמן סימן קעד. ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן ריא.
- (8) דברים כז, פסוקים ט-כה.
- (9) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ה וז"ל: הו' מלכים דשמתו בארץ אדום שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכח הו' וה, שהם גי' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת, אמנם עם ד' אחוריים הנז' שירדו למטה במקום ז"ן הם י"א, כמנין ו"ה, כי כ"ז הוא בכלל ז"ן. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד ז"ן, ולא בא"ו. וזהו ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק (שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א קליפות של י"א סמני הקטורת, והם (שמות לו, יד) י"א יריעות עזים, והם י"א ארורים הנזכר (דברים כז) בפרשת כי תבא.
- (10) והנה כ"א מ"א נקראים אדם מבחינת ארץ אדום, וי"א פעמים אדם, גימטריא תולע. וז"ס (איכה ג, לו) לעו"ת אד"ם* בריב"ו אדני לא ראה, ע"י י"א אדם אלו, שהם גימטריא לעו"ת, משם נמשך עיוות הדין אל האנשים, ע"ש.
- (11) * ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד נח, ד. אור התורה שם עמוד תשנ"ט. תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ה חלק ג' עמוד 1846.
- (12) ** ובהערה שם בפרי עץ חיים וז"ל: "סופי תיבות מת", שיי"א אדם מתו בסוד שבירה. נלע"ד נתן".
- (13) (9) מערכת אות א' סעיף קפב וז"ל: אחשוורוש יש באגדה, ויאמר המן זה מדת הדין, אחשוורוש זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו.

אחשוורוש, שאחשוורוש זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו, והמן זה מדת הדין ע"ש. והיינו הקב"ה שאחרית וראשית שלו קאי על א"ק שכולל כל ההשתלשלות מרכ"ד עד סוכ"ד, ומדת הדין הוא עולם התהו שע"ז איתא¹⁰ מתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין כידוע.

הרי שהמן שרשו ובחינתו הוא מתהו. והמן נקרא צר ואויב כמ"ש¹¹ אי"ש צר ואויב המן הרע הזה. צר ואויב¹² גימטריא שט"ו ז' פעמים¹³ אדם, והיינו הו' מדות דתהו שנשברו, ועיין בע"ח¹⁴ שרפ"ח ניצוצין פ"ה ע"ש.

ומצד כחו ושרשו מתהו רצה לאבד את ישראל, שישראל שרשם מזו"ן דתיקון, והמן רצה להמשיך מזו"ן דתהו שנשברו, ועי"ז יאבד את ישראל, שהמה ג"כ ישברו ויאבדו ח"ו.

וזהו שגזירת המן לאבדם הי'¹⁵ ביום שלשה עשר בניסן. ואימתי לאבדם ג"כ ביום¹⁶ שלשה עשר דוקא, ביי"ג באדר, והיינו בתחלת השנה בחדש הראשון ביי"ג, ובסוף¹⁷ השנה בחדש היי"ב, ביי"ג. שלשה עשר רומז על שם ב"ן¹⁸ דתהו, שאותיותיו הפשוטים הם ד' ובמלוי הוא ט', (והיינו¹⁹ עמוד בן ט' ורחבו ד', ורכים והיוס

(10) בראשית רבה פרשה יב, טו. רש"י בראשית א, א.

(11) אסתר ז, ו.

(12) צר (בגי' 290) + ואויב (25) = 315, שט"ו.

(13) פירוש: אד"ם (בגי' 45) 7 = 315, d שט"ו, והם כנגד ז' מלכי אדום (דתהו) שנפלו. כמבואר בעץ חיים המצויין כאן.

(14) שער יח. וז"ל: ז' מלכים שמתו הם מבחי' ז"א (ז' מדות), והנה נק' אדם, לפי שהוא הו' במלוי אלפין גי' אד"ם ניד, הא, ואו, הא גי' אד"ם], וכל מלך א' מאלו הוא אדם א', נמצא כי ז' פעמים אדם הוא גי' שט"ו אשר כולם הם ניצוצין של גבורה ודינין גמורין של מלכים שמתו... והיא כוללת ה' גבורות ובין כולם הם ש"ך ניצוצין ע"ש.

(15) אסתר ג, יב "ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון בשלשה עשר יום בו".

(16) אסתר שם פסוק יג "ונשלחו ספרים... להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחודש שנים עשר הוא חודש אדר".

(17) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור הענין שהי' ב"תחילת" השנה, וב"סוף" השנה.

(18) פירוש: שם ב"ן הוא: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה בגי' (52) ב"ן, ויש ד' אותיות השם, וט' אותיות המלוי. ד (4) + ט (9) = 13. ראה אור התורה על מארז"ל וענינים עמוד רנ ואילך. שיחות קודש ה'תש"מ פרשת האזינו סעיף כט. ספר הערכים חב"ד אותיות דת עמוד נה.

(19) רמז למארז"ל שבת ח. "עמוד ט' ורחבו ד' ורבים מכתפים עליו", דמרמז לשם ב"ן כנ"ל, והוא שיעור ד"ט, רשות הרבים טורי דפרודא, ורשות היחיד — יחידו של עולם — הוא ד' ברוחב "ט" טפחים בגובה, והוא שם הו' במילוי יודיין "יוד", ה"ה, וי"ו, ה"ה" דיש עשרה אותיות במילוי. ראה לעיל סימן כט. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן מח. סוף סימן עג.

ובענין שיעור רשות היחיד י"ד, ראה שיחות קודש ה'תשל"ט ש"פ

דעתה הוא עולם התיקון.

תמו"ל²⁰ גימטריא בל"ע יוב"ב חוש"ס, (כי בדברי הימים²¹ כתיב חושם בו').

בל"ע יוב"ב חש"ס עם י' אותיותיהן גי' 22 לילית²³. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד שב, שג

(22 בל"ע (בגי' 102), + יוב"ב (20), + חש"ס (348), + 10 אותיות בלע, יובב, חש"ס = 480, כמספר לילית".
(23 לילית: ראה זהר חלק ב' דף צו, ב. תיקוני זהר תיקון כב. פרי עץ חיים שער ק"ש שער המטה פרק יא ד"ה הלחש קודם הזווג. קהלת יעקב ערך לילית. תורת חיים פרשת וארא עד, ב. ועוד.

נצבים סעיפים יא. לב. ה'תשל"ז שיחות מוצש"ק י' שבט סעיף מט.
(20 פירוש: תמו"ל בגי' 476, וכן בל"ע (102), + יוב"ב (20), + חוש"ס (354) = 476. וראה לעיל סימן כג. קכו. לקמן סימן קלד. קלה. קלו. קמב. דעיקר השבירה ה' בהג' מלכים הראשונים בלע יובב חש"ס.
(21 דברי הימים א, מה.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שלישי עמ' א

1 דאזיל בְּתַר יְדִיעָה, מְחִיב, שכן נודע לציבור אחר שנתרבו, ולכן הם
2 נידונים כרוב ציבור וחייבים, וְרַבֵּן דְּאֵלִי בְּתַר חֲטָאָה, פְּטָרִי, שהרי
3 החטא היה בזמן שהיו מועטים, ולכן הם נידונים כמיעוט ציבור
4 ופטורים, [או לא] – או נאמר שלא נחלקו רבי שמעון וחכמים
5 באופן זה, מֵאִי – מהו הדין בזה.
6 דוחה הגמרא: וְתִּסְבְּרָא – וכי תסבור שיש לומר שנחלקו בזה רבי
7 שמעון וחכמים, אִימור דְּשִׁמְעַת לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאֵזִיל אֶף בְּתַר
8 יְדִיעָה – אמור ששמעת שדעת רבי שמעון היא שהולכים אף אחר
9 שעת הידיעה, כלומר שדבריו אמורים [הכי דְּהוּי יְדִיעָה וְחֲטָאָה
10 בְּחִיּוֹב] – באופן שגם שעת הידיעה וגם שעת החטא הם באותו
11 חיוב, כגון הדיט שחטא, ונודע לו שחטא קודם שנתמנה להיות
12 כהן משיח או נשיא, אך באופן שהיה חיוב בזמן יְדִיעָה וְלֹא בזמן
13 חֲטָאָה, כגון כאן שחטאו מיעוט ציבור [שאין בזה חיוב כלל] ונודע
14 להם כשהיו רוב ציבור ושיש בזה חיוב פרו, מִי שְׁמַעַת לִיה – האם
15 שמעת שגם בזה מחייב רבי שמעון ואינו מחשיב את שעת
16 החטא, דָּאם בֶּן – שהרי אם כך, שרבי שמעון הולך אחר שעת
17 הידיעה אף אם בשעת החטא היה פטור לגמרי, אם כן אף הדיט
18 שחטא ואחר כך נתמנה לִיְיָ בִּי הַשְׁתָּא – שיביא קרבן נשיא או
19 משיח, בחיובו עכשיו, שהרי אין מתחשבים בשעת החטא, והרי
20 אין זה כך, שכן רבי שמעון פוטר הדיט שחטא ואחר כך נתמנה,
21 אֵלֶּא מוכח שדעת רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲטָאָה וְיְדִיעָה בְּעִי – שצריך שגם
22 החטא וגם הידיעה יהיו בזמן חיוב, ויהיו החיובים הללו שווים,
23 ואם כן באופן של מועטים ונתרבו הם פטורים לגמרי אף לדעת
24 רבי שמעון, אף אם נודע להם אחר שנתרבו, שהרי חטאם היה
25 בזמן שאין חיוב, שכן יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור.
26 הגמרא דנה באיזה אופנים מצטרפות שתי הוראות, כדי לצרף את
27 כל החוטאים שיהיו רוב ציבור: אִיבְעִיא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה,
28 באופן שהורו בית דין שחלב מותר, וְעָשׂוּ מִיעוּט הִקְהֵל על פיהם,
29 וְחִזְרוּ בֵּית דִּין בְּתָן ואסרו את החלב, ושוב חזרו והורו שחלב מותר
30 וְעָשׂוּ מִיעוּט אַחֵר על פיהם, ושני המיעוטים יחד הם רוב קהל, מהו
31 הדין, האם נאמר שבין דְּשִׁתִּי יְדִיעוֹת גִּנְהוּ – כיון שנודע לבית דין
32 בינתיים שהוראתם היא טעות, לכן לֹא מְצַטְרֵף המיעוט הראשון
33 למיעוט השני, ואין כאן רוב ציבור, או דְּלָמָּא בֵּין דְּאִידִי וְאִידִי –
34 כיון שזה חלב הוא, וכל החוטאים חטאו באותו איסור, מְצַטְרֵף
35 המיעוט הראשון למיעוט השני ויש כאן רוב.
36 וְאִם תִּמְצָא לִמָּר שִׁבְיָן דְּאִידִי וְאִידִי חֲלָב הוּא, לכן מְצַטְרֵף ויש כאן
37 רוב, אם כן יש להסתפק באופן שמייעוט חטאו בְּחֵלֶב שְׁעָל גִּבִּי הִקְהֵל

38 ובהוראת בית דין, ומיעוט אחר חטאו בְּחֵלֶב שְׁעָל גִּבִּי דְּקִין – שעל
39 בני המעיים, מהו הדין, האם הָכָא וְדָאִי בֵּין דְּבִתְרִי קְרָאִי קְאָתִי –
40 כיון שאיסור שני סוגי חלבים אלו נלמד משני פסוקים שונים, הרי
41 אלו שני איסורים שונים ולא מְצַטְרֵף מיעוט זה למיעוט זה, או
42 דְּלָמָּא בֵּין דְּאִידִי וְאִידִי חֲלָב הוּא – כיון ששני חלבים אלו נקראו
43 בסתם 'חלב', לכן הרי הם כאיסור אחד ומְצַטְרֵף המיעוט השני עם
44 הראשון ויש כאן רוב.
45 וְאִם תִּמְצָא לִמָּר שֶׁם חֲלָב הוּא – ששני איסורים אלו, איסור חלב
46 הם ולכן מְצַטְרֵף המיעוט כיון שחטאו כולם באיסור שזה, אם כן
47 יש להסתפק באופן שחטאו מִיעוּט הקהל בְּחֵלֶב ומִיעוּט הקהל בְּדָם,
48 מהו הדין, האם הָכָא וְדָאִי (בֵּין) דְּתִרִי אִיסוּרִי גִּנְהוּ – ששני
49 איסורים שונים הם [וכיון דָּאִין אִיסוּרִין שְׁוִה] לֹא מְצַטְרֵף, או דְּלָמָּא
50 בֵּין (דְּאִיסוּרִין שְׁוִה) דְּקִרְבָּנִין שְׁוִה – ששניהם הם חיוב חטאת,
51 מְצַטְרֵף.
52 וְאִם תִּמְצָא לִמָּר שִׁבְיָן (דְּאִיסוּרִין שְׁוִה) דְּקִרְבָּנִין שְׁוִה, מְצַטְרֵף, אם
53 כן באופן שחטאו מִיעוּט הקהל בְּחֵלֶב ומִיעוּט הקהל בְּעֶבְדוֹת
54 בּוֹקְבִים, מהו הדין, האם הָכָא וְדָאִי אִין אִיסוּרִין שְׁוִה וְאִין קִרְבָּנִין שְׁוִה,
55 שהרי חטאת עבודת כוכבים אינה כחטאת חלב, ולכן אין
56 מצטרפים, או דְּלָמָּא בֵּין דְּאִידִי וְאִידִי בְּרַת הוּא – שגם חלב וגם
57 עבודה זרה שוים בכך ששניהם איסור ברת הם (במודד), מְצַטְרֵף
58 המיעוט שחטא בעבודה זרה עם המיעוט שחטא בכרת, מסיקה
59 הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלו זו בספק, שלא נפסדה.
60 הגמרא דנה באופן אחר של שתי הוראות: אִיבְעִיא לָהּ – נסתפקו
61 בני הישיבה באופן שהורו בֵּית דִּין שְׁחֵלֶב מוֹתֵר, וְעָשׂוּ מִיעוּט הִקְהֵל
62 על פיהם, וְמַתְּ אֹתוֹ בֵּית דִּין, וְעָמַד בֵּית דִּין אַחֵר תַּחְתִּיהֶם, וְחִזְרוּ
63 והורו שוב שחלב מותר, וְעָשׂוּ מִיעוּט אַחֵר על פיהם, מהו הדין,
64 האם מצטרפים שני המיעוטים לרוב ציבור ומביאים פרו. הגמרא
65 מבארת את השאלה: אֵלִיבָא דְּמָאן דְּאִמַּר בֵּית דִּין מִיִּיתֵי – לשיטת
66 רבי מאיר, הסובר (להלן ד') שחיוב הבאת הפר מוטל על בית דין,
67 שביט דין הם המביאים את הפר, לֹא תִיבְעִי לָךְ – אין מקום
68 להסתפק, דְּהָא לִיתְגַּהוּ – שהרי בית דין הקודם אינו, שהרי מתו,
69 ואי אפשר לצרפם להביא יחד פרו. אֵלֶּא בִּי תִיבְעִי לָךְ – מה שיש
70 לך להסתפק, וְהוּא אֵלִיבָא דְּמָאן דְּאִמַּר צְבִיר מִיִּיתֵי – לשיטת רבי
71 יהודה, הסובר (שם) שהציבור הם המביאים את הפר, ואם כן מֵאִי
72 הדין, האם צְבִיר הָא קָאִי – הציבור הרי קיים, ויש לצרף את
73 המיעוט הראשון עם המיעוט השני ולהביא פרו,

ט, כב – וישא אהרן את-ידיו אל-העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים

א. בגאולת מצרים נתחנכה כהונה ע"י אהרן במלואים, ועולי בבל ג"כ הקריבו מלואים בימי עזרא, ועתידים מלואים ליקרב בחנוכת הבית השלישי במהרה בימינו¹ על ידי כהן צדק שזכרו רבותינו במסכת סוכה מכלל ארבעה חדשים שראה זכר² והוא מן הכהנים מזרע אהרן כמו עזרא אע"פ שאחרים לא פירשו כן ולעולם כהונה מחזרת על אכסניא שלה ולא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה³ דוק בקראי כרוך ותני ותשכח מרגניתא.

עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"כ

י, א – ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש ושימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם

ב. אשר לא צוה אותם. י"ל ע"ד הרמז כי יש רל"א שערים גימטרי' ויאד"ר, ועם הכולל [גימטרי'] יה"י או"ר, שהוא האור הגנוז שיתגלה ביום התיקון בבי"א, והוא גמטרי' ר"ת כ"י ר'וצה י'ה'ו ב'עמו (תהלים קמט, ד), ונדב ואביהו חשבו אותו היום הוא יום התיקון, ורשאים וכמעט חובה להכנס לפני ולפנים, והיינו אש"ר ל"א אותיות א"ש רל"א, שהאש והאור של רל"א והוא ציוה אותם להקריב אש ההוא, וטעו והי' אש זרה ולא אש רל"א, וההפרש בין זר"ה [עם הכולל] לרל"א הוא ח"י, ע"כ מתו.

חתם סופר

ט, ה – ויקחו את אשר צוה משה אל פני אוהל מועד ויקרבו כל-העדה ויעמדו לפני ה'

(1) ועתידים מלואים וכו', כמפורש ביהזקאל.

(2) ע"י כהן צדק וכו', במסכת סוכה פ' החליל (דף נ"ב ע"ב) ויראני ד' חרש' מאן ניהו ד' חרש' אמר בר חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלי' וכהן צדק פירש"י כהן צדק שם בן נח וכו' ע"ש, ולהרב נחא לפרש על אחד מן הכהנים מזרע אהרן שיהי' גלגול אהרן כמו עזרא וכדמסיק בסמוך.

(3) דוק בקראי כתיב עזרא בן זריה וגו', ותשכח מרגנית' שאהרן הכהן הוא עצמו עזרא והיינו בגלגול.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שישי עמ' ב

ג. וימותו לפני ה' וגו'. איתא בילקוט (שמיני תקכ"ד) ר"ג אומר לא מתו בני אהרן אלא בפנים וכו', וישאום בכותנותם מלמד שהטילו עליהם חניתות של ברזל וגורם והוציאם לחוץ.

י"ל הא דקאמר ר"ע חניתות של ברזל היינו דר"ע לטעמי' דס"ל (סוכה כה): דאותן אנשים אשר היו טמאים מישאל ואלצפן הוי, והתוס' הקשו בסנהדרין דף נב. (ד"ה ההיא שריפה ממש) למ"ד שריפת נשמה וגוף איך נטמאו בהן, ותיצו דשילדן קיימת הוי.

והנה לפי מאי דאיתא בנדה (כז:): גבי שפיר ושלי' דכל שטלטלוה ממקומו א"א שלא נתבלבל, א"כ ה"נ כיון שע"כ הוציאם ע"י כלי דזר אינו נכנס להיכל, א"כ כבר לא היתה שילדן קיימת ואף שנטמא הכלי בתחלה כשהכניסו אותו שעדיין היתה שילדן קיימת, מ"מ הכלי הוי אב הטומאה והנוגע בו אינו אלא ראשון ולא היו טמאין טומאת שבעה פשיטא שהיו יכולין ליטוהר אפילו אי נימא דהוי ביום ח' לחודש, להכי אמר בחניתות של ברזל וקי"ל (פסחים יד:): בכלי מתכות בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכיון שנגעו בחניתות של ברזל הוי כנוגע במת עצמו.

אמנם שמעתי מכבוד אמ"ו הגאון זללה"ה לפמ"ש הר"ש בריש כלים (פ"א, מ"א) דחלל חרב לאו דוקא, אלא כל כלים או בגדים הנוגעים במת הרי הן כמות עצמו, א"כ כיון דמקשה שם בסנהדרין (נב.) למ"ד שריפת נשמתן וגופם והא כתיב וימותו כעין מיתה ומשני דאתחיל מגואי ואמרינן שם ותאכל אותם ולא בגדיהם, הרי בשעה שהי' עדיין הגוף קיים נטמאו הבגדים, וכיון דכתיב וישאום בכותנותם נטמאו הן מבגדים.

ועיין בחידושינו סוף כתובות (ק"א): ד"ה ואמר ר' חייא בר יוסף דמהאי טעמא שאלו אנשי אלכסנדריא סוף מס' נדה (ע:): מתים לע"ל צריכין שלישי ושביעי ולא שאלו אם נטמאו, ואחז"ל (כתובות ק"א): עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם א"כ נטמאו מן הבגדים ולא שאלו אלא אם הם צריכין הזאה ג' זו' אך ז"א לשיטת הר"ש וע"ש.

פנים יפות

13 מהיכן למדנו דבר זה בתורה שהכהן המשיח חייב חטאת דווקא כשקדם והתיר לעצמו את העבירה בשוגג. משיבה הגמרא: דְּתַנּוּ 14 רַבִּנָּן בְּבֵרֵיתָא, כְּתוּב בְּתוֹרָה בְּפֶרֶשֶׁת כֹּהֵן מֹשִׁיחַ (ויקרא ד א), 'אִם 15 הִכְהֵן הַמֹּשִׁיחַ יִחַטֵּא לְאַשְׁמֹת הָעֵם, תָּרִי הוֹקֵשׁ בּוֹה כֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ 16 לַעֵם, לִלְמַדְנוּ שֶׁכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ בְּצִיבּוֹר – כִּפֹּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיבּוֹר, 17 כֵּשֶׁם שְׁחִיב פֶּר הַצִּיבּוֹר הוּא דוֹקָא כְּשֶׁהִתִּירוּ בֵּית דִּין בְּשׁוּגָג, 18 וְעָשׂו הַצִּיבּוֹר אֶת הָעֵבֶרֶה עַל פִּיהֶם, כְּמוֹ כֵּן חֵיב כֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ בִּפְרֹ 19 הוּא דוֹקָא כְּשֶׁהוֹרָה קוֹדֵם לְהִיתָר וְעָשָׂה בְּשׁוּגָג. 20 מִקְשָׁה הַבְּרִייתָא: (שְׁיִבּוֹל) וְהֵלֵא דִּין הוּא – מְדוּעַ צָרִיךְ לִימּוֹד 21 מִיּוֹחַד לְהַשׁוּת כֹּהֵן מֹשִׁיחַ לְצִיבּוֹר שֶׁעָשׂו עַל פִּי בֵּית דִּין, הֲרִי אֵף 22 לֹא זֶה אִפְשָׁר לִלְמּוֹד אֶת דִּינוֹ מִצִּיבּוֹר. 23

1 הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ, בְּגֻן שֶׁהוֹרָה לַעֲצֻמוּ בְּטַעוֹת מֵאִיזָה טַעַם שֶׁהוּא, 2 הִיתָר לְעֵבֶרֶה, וְשִׁכַּח מֵאִיזָה מַעַם הוֹרָה, וְכִשְׁעָה שֶׁשָּׂעָה וְבֹא לְעֵבֶר 3 אֶת הָעֵבֶרֶה, אֲמַר, תָּרִינִי עוֹשָׂה עַל דַּעַת (הוֹרָאָתוֹ) [הוֹרָאָתִי] 4 שֶׁהִיתָה לְהִיתָר שֶׁשִּׁכַּחְתִּי אֶת טַעְמָהּ, דְּמָהוּ דְּתִיבָא – שְׂמָא תֵּאמַר, 5 בֵּין דְּאֵלוּ מְתִידַע לִיה – שְׂאִילוֹ הִיָּה נֹכַח כְּשֶׁעָשָׂה הָעֵבֶרֶה מֵאִיזָה 6 טַעַם הוֹרָה לְהִיתָר, [שֶׁמָּא] תָּרִי בִּיה – יִתְכֵּן שֶׁהִיָּה חֹזֵר בּוֹ, וּמִשּׁוֹם 7 כֵּךְ הֲרִי הוּא בְּמִידָּה דְּמִי, שְׂלֵא הִיָּה לוֹ לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הוֹרָאָה שֶׁשִּׁכַּח 8 טַעְמָה, וְאִם כֵּן לֹא לְחִיב חֲטָאָת, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מִשְׁמִיעֵנוּ הִתְנָא 9 שֶׁנֶּחֱשַׁב לְשׁוּגָג, שֶׁהִיָּה חָשַׁב שֶׁהִמְעָשָׂה מוֹתֵר שֶׁכֵּן הִסְתַּמְךָ עַל 10 הִיתָרוֹ הַקּוֹדֵם. 11 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: מִידָּה וְעָשָׂה שׁוּגָג בּוֹ, פְּטוֹר, שֶׁהוֹרָאָת כֹּהֵן מֹשִׁיחַ 12 לַעֲצֻמוּ כְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין לְצִיבּוֹר. מִבְּרֵרֶת הַגְּמָרָא: מָנָא תְּנִי מִיָּלִי –

♦ יום ראשון ט"ז ניסן ♦

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

השמינים שבעה ימים לפני יום השמיני. שמיני למלואים, הוא ראש-חדש ניסן שהוקם המשכן בו ביום; ונטל עשר עטרות השנויות ב"סדר עולם". ולזקני ישראל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמייני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני המשכן בשלמותם, קרשי המשכן וכו' וכן כל כלי המשכן, ועד שמשה רבנו הקריב קבר קרבנות, שהרי "כל שבעת ימי המילואים (ש)העמידו משה למשכן ושמש בו" - הנה כל עילויים אלו לא הספיקו עדין, והנה צורך בענין נעלה יותר ("מעלין בקדש") - יום השמיני למילואים, שאז נתקיימה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו". תשורה שכונה במעשה ידכם", כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם ויראו".

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרִב לִפְנֵי יְהוָה:

השמיני קח-לך עגל. להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 19)

קח לך עגל (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה. על מעשה העגל (רש"י) יש לשאל, הרי בשבעת ימי המילואים הקריב אהרן פר כדי לכפר על העגל (תצוה כט, א), ולשם מה הקריב קרבן נוסף. ויש לומר, שיש כאן שני שלבים

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לַחֲטָאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

(ד) וְיִשׁוּר וְאֵיל לְשָׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלִילָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם:

השמיני כי היום ה' נראה אליכם. להשרות שכונתו במעשה ידיכם; לכן קרבנות הללו באין חובה ליום זה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כֹל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

הונסיבו ית די פקיד משה לקדם משכן זמנא וקריבו כל כנשתא וקמו קדם יי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יי
תַּעֲבֹדוּ וַיִּתְּגַלִּי לְכוֹן יִקְרָא בִּי:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קִרְב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וּכְפַר בַּעֲדֶךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קִרְבֶּן הָעָם וּכְפַר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קִרְב לַמִּדְבָּחָא וְעַבֵּד ית חטאתך וית עלתך וכפר עלך ועל עמא ועבד ית קרבן עמא וכפר עליהון כמא די פקיד יי:

כ"י - קִרְב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ • שִׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לָכֵן נִבְחַרְתָּ!'. אֶת חטאתך • עָגַל בֵּן בָּקָר. וְאֶת-עֹלֹתְךָ • אֵיל. קִרְבֶּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעָגֹל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "עָגֹל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לָמַד.

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת-עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ:

ח ויקרב אהרן למדבחה וינכס ית עגלא דחטאתא די לה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל-קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ט ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל-יסוד המזבח:

(י) וְאֶת-הַחֵלֶב וְאֶת-הַכֶּלֶיֹת וְאֶת-הַיִּתְרֹת מִן-הַכֶּבֶד מִן-תַּחֲטָאת הַקָּטֹר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

י וית תרבא וית כליתא וית חצרא מן כבדא מן חטאתא אסק למדבחה כמא די פקיד יי ית משה:

(יא) וְאֶת-הַבֶּשֶׂר וְאֶת-הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:

יא וית בשרא וית משפא אוקיד בנורא מבדא למשריתא:

כ"י - וְאֶת-הַבֶּשֶׂר וְאֶת-הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרַפֶּת אֲלָא זֶה וְשֵׁל מִלּוֹאִים; וְכֵלֶן עַל-פִּי הַדְּבָר.

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יב וינכס ית עלתא ואמטיאו בני אהרן לה ית דמא וזרקוה על מדבחה סחור סחור:

כ"י - וַיִּמָּצְאוּ • לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות כרך לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיִּמָּצְאוּ", וְאֵלּוּ בְּחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּקְרְבוּ". וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זְרִיקַת דָּם חֲטָאת הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבָּע בָּדָם, וְאֵלּוּ זְרִיקַת דָּם הָעוֹלָה הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלִי שְׁבוּ נִתְּנוּ הַדָּם. לָכֵן נֶאֱמַר אֶצְבָּע.

"וַיִּמָּצְאוּ" ("הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שָׁכָן עִם הוֹשְׁטַת הַדָּם לְאַהֲרֹן הָיָה הַדָּם מוֹכֵן וּמִזְמֵן לְזְרִיקָה; וְאֵלּוּ בְּחֲטָאת הָיָה צָרָה בְּפִעֻלָּה נִסְפֶּת לְאַחַר מִסִּירַת הַדָּם - טְבִילַת אֶצְבָּע.

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הַמִּצִּיאוֹ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

יג וְנִתַּת עֲלֵתָא אֲמַטִּיאוֹ לֵה לְאַבְרָהָא וְנִת רִישָׁא וְאַסֵּק עַל מִדְבָּחָא:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ:

יד וְחִלִּיל יֵת גִּזָּא וְנִת כְּרַעֲיָא וְאַסֵּק עַל עֲלֵתָא לְמִדְבָּחָא:

(טו) וַיִּקְרֹב אֶת קָרְבֵּן הָעֶם וַיִּקָּח אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטוּהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כְּרֹאשׁוֹן:

טו וְקָרַב יֵת קָרְבֵּן עַמָּא וְנָסִיב יֵת צִפִּירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְנָכְסָה וְכַפֵּר בְּדָמָה כְּקַדְמָאָה:

כז"י • וַיַּחַטְּאוּהוּ • עָשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חַטָּאת. כְּרֹאשׁוֹן • כְּעֶגְלָ שָׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרֹב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט:

טז וְקָרַב יֵת עֲלֵתָא וַעֲבָדָה וַעֲבָדָה כְּדָחִי:

כז"י • וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט • הַמִּפְרָשׁ בְּעוֹלַת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

♦ יום שני י"ז ניסן ♦

(יז) וַיִּקְרֹב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּף מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֶת הַבֶּקָר:

יז וְקָרַב יֵת מִנְחָתָא וּמְלֵא גִידָה מִנָּה וְאַסֵּק עַל מִדְבָּחָא בְּר מַעֲלַת צִפִּירָא:

כז"י • וַיִּמְלֵא כַּף • הִיא קְמִיצָה. מִלֶּבֶד עֹלֶת הַבֶּקָר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחֵר עוֹלֹת הַתְּמִיד.

(יח) וַיִּשְׁחָט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יח וְנָכְס יֵת תּוֹרָא וְנִת דְּכָרָא גִבְסַת קוּדְשִׁיָּא דִּי לְעַמָּא וְאַמַּטִּיאוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן יֵת דְּמָא לֵה וַיִּזְרְקָה עַל מִדְבָּחָא סָחוּר סָחוּר:

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַפָּלִיָּה וַיִּתֵּרֶת הַכֶּבֶד:

יט וְנִת תְּרַבִּיָּא מִן תּוֹרָא וּמִן דְּכָרָא אֵלִיתָא וְחַפִּי גִזָּא וְכָלִיתָא וְחָצַר כְּבָדָא:

כז"י • וְהַמִּכְסָּה • חֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב.

(כ) וַיִּשְׁיֻמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֻזּוֹת וַיִּקְטֹרַע הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כ וְשִׁוִּיאוּ יֵת תְּרַבִּיָּא עַל חֻדּוֹתָא וְאַסֵּק תְּרַבִּיָּא לְמִדְבָּחָא:

כז"י • וַיִּשְׁיֻמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֻזּוֹת • לְאַחֵר הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כֹּהֵן הַמִּנְיָף לִכְהֵן אַחֵר לְהַקְטִירם, נִמְצָאוּ הָעֲלִינָיִם לְמִטָּה.

(כא) וְאֵת הַחֻזּוֹת וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין הַנִּיף אֶהֱרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

כא וְנִת חֻדּוֹתָא וְנִת שׁוֹקָא דִּימִינָא אֲרָם אֶהֱרֹן אֲרָמָא קָדָם יֵי כְּמָא דִּי פְקִיד מִשָּׁה:

(כב) וַיֵּשָׂא אֶהָרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלֵמִים:

כב וַיֵּשָׂא אֶהָרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלֵמִים:

קדוש שמיני:

וַיֵּשָׂא אֶהָרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלֵמִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כב, עמוד 39 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ברכת כהנים בפרשת שמייני

ההלכה. כדמוכח בכמה מקומות בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצות ברכת כהנים.

דהנה, השפאת השכינה במשפח היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק משפח העדות (סוף פרשת פקודי) "עדות לישפאל שיותר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השפך שכינתו ביניהם".

וזהו תוכן הברכה שבירך אהרן את בני ישראל: **יברכם ה'** – הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחרי כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני ילכו" – "אני בעצמי" (תשא לג, יד ורש"י שם).

יאר – "יראה לך פנים שוחקות" (רש"י נשא ו, כה), והינו שתשפוך ותשפך השכינה בין בני ישראל.

והוא על-ידי ש"ישראל" – "יכבד פסעו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

כג ועל משה ואהרן למשפח זמנא ונפקו ויברכו ית עמא ואתגלי יקרא דיין לכל עמא:

נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישפאל. ויצאו ויברכו את-העם. אמרו: "ויהי נעם ה' אליהנו עלינו" (תהלים ז), 'יהי רצון שתשפך שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשפח ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרח שטרחנו, שתשפך שכינה בינינו ונדע שנתפכר לנו עון העגל!' לכן אמר להם: "זה הדבר אשר-צנה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו תשפך שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 237)

השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השפאה זו מצד הקב"ה, ולכן נמשכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר – הגיע הגלוי גם ל'עם'.

וישא אהרן את ידיו גו' ויברכם

ויברכם – ברכת כהנים, יברכם, יאר, ישא (ט, כב. ובפירוש רש"י)

במפרשים הקשו על פרוש רש"י: א. הרי על מצות ברכת כהנים נצטוו רק לקמן בפרשת נשא, ומדוע מפרש שהברכה כאן היא ברכת כהנים. ב. מדוע מפרט "יברכם יאר ישא", הרי פשיטא שברכת כהנים פוללת ג' ברכות אלו. ותרצו בכמה אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).

ויש לומר בזה, דחידא מתורצת בחבירתה; והפונה ב"ויברכם", היא לא שקיים אהרן את מצות ברכת כהנים, אלא שבחר אהרן **ברצונו** לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כהנים, "יברכם, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המפרש "פשוטו של מקרא", מה שאין-כן בדרך

(כג) ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם וירא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו' • למה נכנסו? מצאתי בפרשת מלוואים בבריתא הנוספת על 'תורת כהנים' ש'לנו: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. או, לא נכנס אלא לדבר אחר? הריני דן ירדה וביאה טעונות ברכה: מה ירדה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר: פיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישפאל, היה מצטער ואומר: 'יודע אני שפעס הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישפאל! אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתבישתי? מיד

וירא כבוד ה' אל כל העם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלוואים היתה השפאת השכינה על ידי עבודת ישראל (הקרבנות קרבת), ועבודת ה'מטה' ממשיכה אור מסדר

♦ יום שלישי י"ח ניסן ♦

כד וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על
מדבחה ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא
ושבחו ונפלו על אפיהון :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ
אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּרְצוּ וַיִּפְּלוּ
עַל-פְּנֵיהֶם:

כ"ח - ירצו • כתרגומו.

אונסיכו כגי אהרן נדב ואביהוא גבר
מחיתיה ויהבו בהן אשתא ושויאו עליה
קטרת וקריבו קדם יי אשתא ויכריתא די לא
פקיד יתהון :

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחֲתָתוֹ
וַיִּתְּנוּ בָהֶן אִשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קֹטֶרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי
יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 99)

(קטרת מלשון התקשרות) עד **שלא נזקקו לצווי**: כל
מעשיהם היו **בדרך ממילא** בהתאמה מלאה לרצון ה', כי
רצונו הפך לרצונם שלקם.

אשר לא צוה אותם (י. א) כתב ב'אור החיים', שבג' אהרן
מתו מ'כלות הנפש', תשווקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי
קתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'.
ויש לומר, שהיו בדרך קצו של התקשרות והתחברות לה'

כד וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת יתהון
וימיתו קדם יי :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה:

שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא יכנסו שתויי יין
למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא
ב"ויקרא רבה".

כ"ח - ירצו • רבי אליעזר אומר: לא מתו בג' אהרן
אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן.
רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת שמייני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

לא ידך יקסא: דורשים מפל אהד ואחד שלימוד התורה שלו
יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא - ועד שכל כולו
יהיה חדור בהבנת התורה.

עם היות שמדגגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר,
ועד כד ירצו שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים ממני
וממך", והקב"ה קראם "בקרובי" - בבחי"ר, בכל זאת נענשו
בעונת חמור ביותר, בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים -
שהורו הלכה בפניו.

- וזהו שממשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל אומר שתויי
יין נכנסו **למקדש**": יין הוא בחינת בינה - הבנה והשגה,
ו"שתויי יין" פירושו שהיו מלאים וחדורים הבנה והשגה,
והחטא הוא - שנכנסו **למקדש** בצויר זה: החסרון של
"שתויי יין" אינו אלא בעת הפניסה **למקדש** - אבל עבודת
האדם לקונו פשאינו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות
בהבנה והשגה:

ורבי אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כנ"ל - הוא האומר
ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו, גורם לשכינה
שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר הנוגע לגילוי
השכינה לכללות ישראל.

מקדש הוא ענין התפלה, שאז עומד האדם לפני מלך מלכי
המלכים הקב"ה, ומאן דמחויי בקמחוג קמי מלפא וכו' -
שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא קמי מריה", אבל
עבודתו ויגיעתו בתורה צריכות להיות באופן ד"שתויי יין"
שכל מציאותו ממואלת וחדורה בשכל התורה.

ומזה ההוראה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני
ותלמיד-חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחכמות שיוה לי
ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם, והדרך אשר אלף בה
בעבודת ה' - והלא בכוחי להורות לעצמי!

- וכמו שמצינו ברבי יהודה ברבי אילעאי שאמר לו
מטרוניתא, שפניו היו דומים לפני "שתוי יין". ואמר לה רבי

- כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל זאת זה היה **כל**
חטאם, **לא** מתו בג' אהרן **אלא** על ידי שהורו הלכה בפני
משה רבן, ועד כד ירצו - שזה נוגע לא רק להם, אלא
שגורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל.

יהודה שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו - והינו דעה שבגשמיות היה נראה כ"שתוי יין", הרי זה מפני שהגשמיות שלו הייתה כפי הרוחניות שלו, וברוחניות היה "שתוי יין" - חזור בהבנת התורה -

והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם ממצויאותו לגמרי כנ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם עבודתו אחר-כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה בביטול הראוי, עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי.

אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של הלומד, וביטול מציאותו וכו'? - התשובה ניתנת בהמשך פירוש רש"י

להלן: "משל למלך שהיה לו **בן-בית** וכו'" - מפני שהמדובר בבני ישראל שהם "בן-בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הכח לחבר ב' ההפכים, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה, וביחד עם זה להיות בביטול המותאים וכו': עד שעל-ידי-זה יפעלו את החיבור (דב' ההפכים) של עולם ואלקות, העולם מתנהג על-פי פסק-דין של הלומד ומסקנתו בלימודו, וכדנשת רבותינו ז"ל על הפסוק לא-ל גומר עלי, ומקרב על-ידי-זה את קיום העויד "נגלה כבוד ה' וראו כל **בשר** יחדיו כי פי ה' דבר". בביאת משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 51)

ומזה שלשון **זה עצמו** מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה כשלעצמה הייתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באפן הנהגתם בעבודה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב, עמוד 49 - מתוך 'לקראת שבת')

בני ביתו של הקב"ה

פגנתו רק לצין לדברי המדרש, הנה ליה לקצר ולומר "משל למלך וכו' כדאיתא בויקרא רבה", ואם ברוצנו להודיע גם את תוכן המשל, הרי אין די בתחלת המשל שהביא? ויש לומר, דבדבריו אלו מתרץ מפני מה נענשו נדב ואביהוא, והרי לא נצטוו על האסור דשתיית יין, ועל זה תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הזהיר על כך, הוא מפני שבהיותו "**בן בית**" של המלך היה צריך להבין **מעצמו** - גם מבלי אזהרה מפורשת - שהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך. ועל-דרך-זה בעניינינו, מפני שגני אהרן היו בני ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפרוש.

ג ואמר משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקרובי אקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן:

(ג) ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה לאמר בקרובי אקדש ועל-פני כל-העם אפבד וידם אהרן:

ומה שכן קבל? שנתחדד עמו הדבור, שנגמרה לו לבדו פרשת שתוי יין. בקרובי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אפבד. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתברא ומתעלה ומתקלס; אם כן באלו, כל-שפן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדש" - אל תקרי "ממקדש"ך, אלא 'ממקדש'ך'.

כ"י - הוא אשר-דבר וגו'. (ובחים קטח) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ). וידם אהרן. (שם ושם) קבל שכן על שתיקתו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קנע)

ידיעת הרע יכולה לגרום נזק לאדם, ואלו בדרגות אלקיות שאין להם כל קשר לרע, אין ידיעת הרע גורמת לנזק. לכן משה ידע על ההולך להתרחש, כי משה הוא בבחינת אלקות שלמעלה מהעולם וידיעת הרע לא מזיקה לו. מה שאין כן אהרן עצם הידיעה היתה יכולה להזיק לו, לכן לא ידע מההולך להתרחש.

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אקבד וידם אהרן (י, א)
משמע מהפסוק שמשה ידע על מה שעומד להתרחש ואלו אהרן לא ידע. ויש לבאר הטעם לכן: מבאר בחסידות שמשה הוא "שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך אלקות בעולם. ואהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו להעלות את העולם למעלה. עוד מבאר, שעצם

ד וקרא משה למישאל ולאֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזֶאל אֲחֵי אֲבוּהִי דְאֶהֱרֹן וַאֲמַר לָהֶן קְרִיבוּ טוּלוּ יָת אֲחוּכֹן מִן קֳדָם אֲפִי קוֹדֶשׁא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(ד) ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה:

כאדם האומר לחברו העבר את המט מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

כ"י דד אהרן • עזיאל אחי עמרם הנה, שנאמר: "ובני קהת וגו'". שאו את-אחיכם וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך יז עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המשימה של כל 'לוי'

לחשוב, שמכיון ש"נתקדש קדש קדשים" עליו לעסוק רק בעניני תורה וקדושה, אך בענינים הקשורים ב"סור מרע" ו"לאפרושי מאיסורא" - מוטב שיעסקו בזה אלו שעדיין לא נתקדשו קדש קדשים, ועדיין לא פרקו מעל צואתם "החשבונות הרבים".
וזו משמיענו הפתוב, שפדי "לא לערוב את השמחה", שהעולם יהיה מוכן ומדור לשבתו יתברך, צריך ל"העביר את המט" ולאפרושי מאיסורא. ובצווי זה "שאו את אחיכם מאת פני הקדש" נצטוו הלויים דוקא. דאף שהם מורמים מעם, ומובדלים "לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו" - עליהם לעסוק בהעברת האיסור וה"לכלוף", "מלפני הפלה". ורק באופן זה יכשר העולם להיות מוכן ומדור לשבתו יתברך.

על הפסוק "שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה" (י, ד), מפרש רש"י כאדם האומר לחבירו העבר את המט מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.
מצונו שבמעשה זה ד"העבר את המט" - נצטוו קרובי המט, הלויים.
ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו: כתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו כו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו כו' כמו שזכה לכהנים וללויים".
והנה איש זה ש"נדבה רוחו אותו" והוא בבחינת "לוי", יכול

ה וקריבו ונטלנו בכתניהון למברא למשריתא כמא די מליל משה:

(ה) ויקרבו וישאם בכתנתם אל-מחוץ למחנה כאשר דבר משה:

כ"י בכתנתם • של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב. ת"כ) •

ויאמר משה לאהרן ולאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהֵי רִישִׁיכֹן לֹא תִרְבּוּן פְּרוּעַ וּלְבוּשִׁיכֹן לֹא תִבְזְעוּן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַל כָּל כְּנֻשָּׁתָא יְהִי רִיגּוּזָא וְאַחִיכֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּן יָת יְקֻדָּתָא דִּי אוּקִיד יי:

(ו) ויאמר משה אל-אהרן ולאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנָיו רַאשֵׁיכֶם אֲלִתְפָּרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמָּתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאַחִיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ אֶת־הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

כ"י אֶל־תִּפְרְעוּ. אֶל תִּגְדְּלוּ שָׁעַר. מִכָּאן, שְׁאֵבֶל אֲסוּר בְּתִסְפֹּרֶת. (מור"ק יד ב) אֲבָל אַתֶּם אֶל תַּעֲרֹבְבוּ שְׁמִיחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תִמְתּוּ. הָא אִם תַּעֲשׂוּ בֵּן,

וּמִפְתָּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶן־תִּמְתּוּ בִּי־שִׁמּוֹן
מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מִשָּׁה: פ

(ז) וּמִפְתָּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶן־תִּמְתּוּ בִּי־שִׁמּוֹן
מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מִשָּׁה: פ

ח ומליל יי לאהרן למימר:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ט חמר ומרורי לא תשמי את ובניך עמך
במעלכון למשכן זמנא ולא תמותון קנים
עלם לדריכון:

(ט) יִי וְשִׁכָּר אֶל־תִּשְׁתִּי אֶתְּהָּ וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

וַנֹּאמֶר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרַגְלַי: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מָה
לְהֵלֵךְ עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד, אָף כָּאן
עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד.

כ"י יִי וְשִׁכָּר. יִי כְדָרְךָ שְׁכֻרֹתוֹ. בְּבֹאֲכֶם
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (ת"כ) אֵין לִי אֵלָא בְּבּוֹאִם לְהִיכָל,
בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנֵּין? נֹאמֶר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד',

י ולאפרשא בין קודשא ובין חלא ובין
מסאבא ובין דכא:

(י) וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין תְּקַדֵּשׁ וּבֵין תִּחַל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין
הַטָּהוֹר:

כ"י וְלֹהֲבִדִּיל. כְּדִי שֶׁתִּבְדִּילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחֲלָלָה. הָא לְמַדְתָּ, שְׂאִם עָבַד — עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (ובחים
י. ת"כ).

יא ולא לפא ית בני ישראל ית כל קמנא די
מליל יי להון בידא דמשה:

(יא) וְלֹהֲוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

ולא תמתו" (במדבר יח). כְּהֻנִּים בַּעֲבוּדָתָם בְּמִיתָה וְאֵין
חֻקִּים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

כ"י וְלֹהֲוֹרֹת. לְמַד שְׁאֲסוּר שְׁכוֹר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל
יְהֵא חֵיב מִיתָה? תִּלְמוּד לומר: "אַתָּה וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ...

♦ יום רביעי י"ט ניסן ♦

יב ומליל משה עם אהרן ועם אלעזר ועם
איתמר בנוהי דאשתארו סיבו ית מנחתא
דאשתארת מקרבנא דיי ואכלוה פטיר
בסטר מדבחה ארי קדש קודשין היא:

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתְמָר
בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאֲשֵׁי
יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים
הִוא:

אֶת הַמִּנְחָה. אֶף־עַל־פִּי שְׂאֵתֶם אוֹנְנִין, וְקֹדָשִׁים
אֲסוּרִים לֹאֹנֵן. אֶת־הַמִּנְחָה. זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת
נַחֲשׁוֹן. וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת. מָה תִּלְמוּד לומר? לְפִי
שֶׁהִיא מִנְחַת צָבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאֵין פִּיּוּצָא בָּהּ
לְדוֹרוֹת, הֲצִרָה לְפָרֶשׁ בָּהּ דִּין שְׂאָר מִנְחוֹת.

כ"י הַנּוֹתָרִים. מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שְׂאֵף עֲלֵיהֶם
נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֶזֶן הָעֶגֶל. הוּא שְׁנֹאמֶר: (דברים ט)
"וּבְאַהֲרֹן הַתֹּאנֵף ה' מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמִדָה'
אֵלָא כְּלוּי בָּנִים, שְׁנֹאמֶר: (עמ"ס ב) "וְאַשְׁמִיד פָּרִיו
מִמֶּעַל"; וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְלָה מִחֻצָּה, שְׁנֹאמֶר
(דברים ט): "וְאַתְּפִלֵּל גַּם־בְּעַד אֶהֱרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 275)

בתפלה, כדי שגם מחצה תספיק. ויש לפרש: על ידי אריכות התפלה מוגעים בדרך עליונה יותר, ורגלי הדרך העליונה הם כנגד כל הדרגות שלמטה ממנה.

ותפלתו של משה בטלה מחצה (רש"י י, יב) ספר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמוה"ר סלנטר שאל את הרבי מוה"ש, מדוע מאריכים חסידים כל-כך בתפלה, וענהו, שידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כלה, ולכן מאריכים

(יג) ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק-בניך הוא מאשי יהוה בירבן צויתי:

כ"י • וחק-בניך • אין לבנות חק בקדשים. פי-בן צויתי • באנינות יאכלוה (ת"כ. זבחים קא) •

(יד) ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתה ביר-חקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל:

כ"י • ואת חזה התנופה • של שלמי צבור. תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא? אלא, הראשונים שהם קדשי קדשים, הןקקה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מלהפנס שם מצרעים (שם נח). מכאן,

(טו) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתה לחק-עולם באשר צוה יהוה:

כ"י • שוק התרומה וחזה התנופה • לשון "אשר הונף ואשר הורם". תנופה — מוליך ומביא, תרומה — מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בחזה? לא ידענו, ששניהם בהקמה והנפה.

• יום חמישי כ' ניסן •

(טז) ואת שער החפזאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרם לאמר:

כ"י • שער החפזאת • שער מוספי ראש-חדש. ושלשה שערי חפזות קרבו בו ביום: שער עזים ושער נחשון ושער ראש-חדש. ומכלן לא נשרף אלא זה. ונחלקו בדבר חכמי ישראל (בת"כ), יש אומרים: מפני טומאה שנגעה בו נשרף, ויש אומרים: מפני אנינות נשרף, לפי שהוא קדשי דורות; אבל בקדשי שעה סמכו על משה, שאמר להם

טו ונת צפירא דחטאתא מתבע תבעי משה והא אתוקד ורגז על אלעזר ועל איתמר בני אהרן דאשתארו למימר:

במנחה: "ואכלוה מצות". דרש דרש. שתי דרישות הללו: מפני-מה נשרף זה, ומפני-מה נאכלו אלו? כך הוא ב'תורת פהנים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו). על-אלעזר ועל-איתמר • בשביל כבודו של אהרן, הפך פניו כנגד הפנים וכעס. לאמר • אמר להם: השיבוני על דברי!.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 182)

מחלקת מפני שאין דעות בני אדם שוות, ולא מפני שאחד מהם טועה. אבל לאחר ששלמדנו **שם** שטעה מפני הפס, יש לפרש פן גם כאן.

ויקצף על אלעזר ועל איתמר (י, טז) בפרשת מטות (לא, כא) פרש רש"י: "ויקצף . . . בא לכלל פעם בא לכלל טעות". ומה שלא כתב פן כאן - יש לומר: החלוק בין קדשי שעה לקדשי דורות הוא דבר התלוי בסבבא, ובזה אפשר שתהיה

י' מדין לא אכלתו ית חטאתא באתר קדש ארי קדש קודשין היא ונתה יהב לכון לסלקא על חובי כנשטא לכפרא עליהון קדם יי:

(י) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש? כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה:

אותה? . ואתה נתן לכם לשאת וגו'. שהפגנים אוכלים ובעלים מתפפרים. לשאת את-עון העדה. מכאן למדנו ששעיר ראש-חדש היה, שהוא מכפר על עון טמאת מקדש וקדשיו, שחטאת שמני וחטאת נחשון לא לכפרה באו.

כ"י < מדוע לא אכלתם את-החטאת במקום הקדש. וכי חוץ לקדש אכלוה, והלא שרפוה? ! ומהו אומר "במקום הקדש"? אלא אמר להם: שמה חוץ לקלעים יצאה ונפסלה? . כי קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא, והם אמרו לו: לאו. אמר להם: הואיל ובמקום הקדש היתה, מדוע לא אכלתם

יח הא לא אתעל ית דמה לבית קודשא גואה מיכל תיכלון יתה בקודשא כמא די פקדית:

(יח) הן לא-הובא את-דמיה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש באשר צויתי:

אף-על-פי שאתם אוגנים. באשר צויתי. לכם במנחה.

כ"י < הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ט) "וכל-חטאת אשר יובא מדמה וגו'". אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה

יט ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון וית עלתהון קדם יי ובערא יתי עקן פאלין אלו פון אכלית חטאתא יומא דין תתמן קדם יי:

(יט) וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה:

קא אלא, אמר להם משה: שמה זרקתם דמה אוגנים, שהאוגן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן גדול ומקריב אוגן. ותקראנה אתי כאלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חייב להיות אוגן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהכהן מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'. היום (ס) אבל אגנינות לילה מתר, שאין אוגן אלא ביום קבוצה. הייטב בעיני ה'. אם שמעתי בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

כ"י < וידבר אהרן. אין לשון "דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא מדרג כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי ב'ספרי' של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (זכחים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 106)

שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוצאה להקטע מאבלות אינה אלא לפני ה', במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה לפני ה' ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוצאה מיוחדת).

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י י, ט) משה סבר שההתר לאכל קדשים באגנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפגעו"), ואם פן אין הבדל בין קדשי

כושמע משה ויפער בעינוהי:

(כ) וישמע משה ויפער בעינו: פ

כ"א ויפער בעינו • (ת"כ) הודה, ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

♦ יום שישי כ"א ניסן ♦

יא (א) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר
אלהם:

אומר: "דברו אל־בני ישראל", הרי דבור אמור
לישראל. הא מה אני מקים: "לאמר אלהם"? לבניו,
לא לעזר ולא יתמר.

כ"א אל משה ואל־אהרן • למשה אמר שיאמר
לאהרן. לאמר אלהם. אמר שיאמר לא לעזר
ולא יתמר. או אינו אלא "לאמר" לישראל? כשהוא

(ב) דברו אל־בני ישראל לאמר זאת החיה אשר
תאכלו מפל־הבהמה אשר על־הארץ:

במלילו עם בני ישראל למימר דא חיה
די תכלון מפל בעירא די על ארעא:

זאת החיה • מלמד, שהיה משה אוהז בחיה ומראה
אותה לישראל: זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו.
"את־זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אחז מפל
מין ומין והראה להם, וכן בעוף: "ואת אלה תשקצו
מן־העוף", וכן בשרצים: "וזה לכם הטמא". זאת
החיה. מפל הבהמה • (מנחות כ) מלמד שהבהמה בכלל
חיה.

כ"א דברו אל־בני ישראל • את כלם השנה להיות
שלוהים בדבור זה, לפי שהשוו בדמימה וקבלו
עליהם גזרת המקום מאהבה. זאת החיה • לשון
חיים, לפי שישאל דבוקים במקום וראויין להיות
חיים, לפיכך, הכדילים מן הטמא וגזר עליהם מצות,
ולאמות העולם לא אסר כלום. משל לרופא שזכנס
לבקר את החולה וכו' כדאימא במדרש רבי תנחומא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

ממצרים הלך לפניו "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם
הדרך", וכן להרוג נחשים ועקרבים. וכפי שזוהי הבן־חמש
למקרא אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי
בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ
מצרים", ובדאי הסביר לו אביו שהפנה ל"ענני כבוד"
שהקיפו את מחנה בני ישראל. ומפיון שכן, מבין בפשטות
שבשטח דמחנה ישראל לא היו בנמצא נחשים ועקרבים.
ולכן, לכל־לראש באו ענינים שהזמן גרמא - נדבת המשכן
והקמתו כו', ורק אחר־כך נצטוו על איסור אכילת חיות
ובהמות שאינן טהורות, דבר שהיה נוגע לפועל בזמן
שלחמרי־זה - כפאשר יתקרבו למקום ישוב, לארץ סיוון
ועוג, וכיוצא בזה, שאז תהיה באפשרותם לקנות מתגרי
אומות העולם, וכיוצא בזה.

מה שלא נצטוו ישראל על האיסור דאכילת חיות ובהמות
שאינן טהורות מיד לאחרית מתן־תורה - אפשר לתרץ
בפשטות, שבתקופה זו לא היה ענין זה נוגע למעשה
בפועל:

במשך כל התקופה הסמוכה למתן־תורה - חנו ישראל
בסביבות הר סיני, כלומר, במדבר סיני (עד לשנה הבאה).
ומפיון שבמקום מדבר אינם בנמצא כלל בעלי־חיים, כגון:
גמל, שכן וארנבת, וכן עופות, כמו "נשר" וכיוצא בזה,
ועל־אחת־כמה־וכמה "כל אשר במים" - אין צורך להזהיר
מיד על איסור אכילתם, מפיון שבלאו־הכי לא היתה קיימת
אפשרות כלל לאכלם.

ובנוגע ל"נחש" ("כל הולך על גחון") שנמצא ב"מדבר"
[וכמו שכתוב "המוליך הגדול והנורא נחש שרף
ועקרב גו'"] - הרי הבן־חמש למקרא יודע שבצאתם

(ג) כל מפרסת פרסה ושמעת שסע פרסת מעלת
גרה בבהמה אתה תאכלו:

מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, כתרגומו:
"ומטלפא טלפין", שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה

כ"א מפרסת • כתרגומו: 'סדיקא'. פרסה •
פלאנט"ה בלע"ז. ושמעת שסע • שמבדלת

וַאֲיִנָּן שְׁסוּעוֹת וּמִבְדָּלוֹת לְגִמְרִי, שְׁמַלְמֶטָה מִחִבְרוֹת
(חולין עא) • **מַעֲלַת גֵּרָה** • מַעֲלָה וּמִקְיָאָה הָאֵכָל מִמַּעֲיָה
וּמִחֲזוּרָת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחֲנוֹ הַדֶּק. גֵּרָה •
כֶּךָ שָׁמוּ; וַיִּתְּכֶן מִגְזֵרָת: (שמואל ב יד) "וְכַמִּים הַנִּגְרִים",
שֶׁהוּא נִגְרָר אַחֵר הֶפֶה; וּתְרַגְמוֹ: 'פֶּשָׂרָא', שְׁעַל-יָדֵי

הַגֵּרָה, הָאֵכָל נִפְשָׁר וְנִמּוּחַ. **בְּבִהְמָה** • תִּבְחָה זֹו יִתְרָה
הִיא לְדִרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲיָ אָמוֹ.
אֵתָה תֵּאֲכֹלוּ • וְלֹא בִּהְמָה טְמֵאָה. וְהִלָּא בְּאִזְהָרָה
הִיא? אֵלָא לְעֹבֵר עָלֶיהָ בְּעִשָּׂה, 'וְלֹא תַעֲשֶׂה' (זכחיים
(לד) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 222)

מִפְרָסַת פֶּרָסָה • **מַעֲלַת גֵּרָה** (יא, ג) • **מִפְרָסַת פֶּרָסָה** –
רָמְזוּ לְאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בְּשְׁנֵי הַקּוּיִם שֶׁל חֶסֶד (יִמִּין
מִקְרָבָת) וּגְבוּרָה (שְׁמָאל דּוּחָה), שָׂאָז מוֹכַח שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת
לְשֵׁם שְׁמִים, לֹא מִצַּד טְבֵּעוֹ. **מַעֲלַת גֵּרָה** – רָמְזוּ לְאָדָם

שְׁבוּחָן שׁוֹב וְשׁוֹב הָאֵם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת, הוּא
אֶכּוּ, טוֹב וְנָחוּץ. מִי שֵׁישׁ בּוֹ שְׁנֵי 'סְמִינִים' הִלְלוּ – נִפְשׁוּ
הַבְּהֵמִית הִיא 'בְּהֵמָה טְהוֹרָה'.

(ו) אֵךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרָסֵי
הַפֶּרָסָה אֶת־הַגִּמְלָה בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפֶרָסָה
אֵינָנּוּ מִפְּרִים טְמֵאִים הוּא לָכֶם:

דְּבָרִם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פֶשָׂרָא
וּמִמִּסְדִּיקֵי פֶרָסָתָא יֵת גִּמְלָא אֲרִי מִסִּיק
פֶּשָׂרָא הוּא וּפֶרָסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא
לְכוּן:

(ה) וְאֶת־הַשֹּׁפָן בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפֶרָסָה לֹא יִפְרִים
טְמֵאִים הוּא לָכֶם:

ה וְיֵת טַפְזָא אֲרִי מִסִּיק פֶּשָׂרָא הוּא וּפֶרָסָתָא
לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא לְכוּן:

(ו) וְאֶת־הָאֲרֻנָּבֶת בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפֶרָסָה לֹא
הַפֶּרָסָה טְמֵאָה הוּא לָכֶם:

ו וְיֵת אֲרֻנָּבֶא אֲרִי מִסְקָא פֶּשָׂרָא הִיא
וּפֶרָסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָבָא הִיא לְכוּן:

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר בִּי־מִפְרִים פֶּרָסָה הוּא וְשֹׁמֵעַ שֹׁמֵעַ
פֶּרָסָה וְהוּא גֵרָה לֹא־יִגָּר טְמֵאִים הוּא לָכֶם:

ז וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פֶּרָסָתָא הוּא
וּמִטְּוִלָפִין טְלָפִין פֶּרָסָתָה וְהוּא פֶּשָׂרָא לֹא
פֶּשָׁר מְסַאָב הוּא לְכוּן:

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים
הֵם לָכֶם:

ח מִמִּבְסָרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבְלָתָהוֹן לֹא
תִקְרְבוּן מִסְאָבִין אֲנִין לְכוּן:

אֶל־הַפְּהִגִים וְגו' – פְּהִגִים מְזֻהָרִין וְאִין יִשְׂרָאֵל
מְזֻהָרִין, קַל־וְחֶמֶר מַעֲתָה: וְמָה טְמֵאָת הַמֵּת חֲמוּרָה
- לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֵלָא פְּהִגִים, טְמֵאָת נִבְלָה קְלָה -
לֹא כָל־שֹׁכֵן?! וְמָה תִּלְמוּד לִזְמַר: "לֹא תִגְעוּ"?
בְּרִגְלִי, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוֹ: חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלִי
(ר"ה יז) •

כִּי־מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ • אִין לִי אֵלָא אֱלֹו, שְׂאֵר
בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׂאִין לָהּ שׁוּם סִימָן טְהוֹרָה, מִנִּין?
אִמְרַת קַל־וְחֶמֶר: וְמָה אֱלֹו, שֵׁישׁ בִּהְן קֶצֶת סִימָנִי
טְהוֹרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כָּל הַעֲנִין בְּתוֹרַת כְּהִנִּים) • **מִבְּשָׂרָם** • עַל
בְּשָׂרָם בְּאִזְהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקֶרְנִים
וְטְלָפִים. וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ • יָכוֹל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל
מְזֻהָרִים עַל מַגֵּעַ נִבְלָה? תִּלְמוּד לִזְמַר: (לִקְמָן כֹּא) "אִמְרַת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 58)

חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלִי (רש"י יא, ח) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִנִּין
לוֹ שְׁחוּבָת הַטְּהוֹרָה מוֹתִיחֶסֶת לְרִגְלִי דְּוָקָא. וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה
רש"י פֶּרֶשׁ לְעִיל בְּפֶרֶשֶׁת בֹּא עַל הַפֶּסוּק "מִקְרָא קִדְשׁ" -
"קָרָא אוֹתוֹ קִדְשׁ לְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִסּוּת". וּמֵאַחֵר שְׁמִטָּל

עַל הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם בְּאֲכִילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ, מוֹבֵן שֶׁעָלִיו
לְהַטְהֵר, שֶׁהִרְי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה בְּטְמֵאָה אִין בְּכֶחֶם לְקַדֵּשׁ אֶת
הַיּוֹם.

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ
סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים אַתֶּם
תֹאכְלוּ:

כ"ט – סִנְפִיר • אלו שֵׁשׁ בָּהֶם. קִשְׁקֶשֶׁת • אלו קלפין הקבועים בו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יד) "וְיִשְׁרִיֹן קִשְׁקֶשִׁים הוּא לְבוֹשׁ".

(י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים
מִכָּל שְׂרֵץ הַיָּמִים וּמִכָּל גֶּפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בָּמִים
שֶׁקֶן הֵם לָכֶם:

כ"ט – שְׂרֵץ • בְּכָל מְקוֹם מְשֻׁמָּעוֹ: דָּבָר נְמוּדָּה שְׂרוּחַשׁ וְנֵד עַל הָאָרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יס אלול תש"א – מנחם מנדל 'לקראת שבת')

סימני הכשרות – בעבודת האדם

שְׁמִינִי הַכְּשָׁרוֹת עַל הַלִּימוּד, כְּמוֹ קֵב חוֹמָטִין הַמְשַׁמֶּרֶת אֶת הַתְּבוּאָה. וְסִנְפִירִים שֶׁבָּהֶם הֵדָג שֵׁשׁ לְמִקּוֹם אַחֵר, מוֹרָה עַל כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה, שְׂאָף הוּא עֲנִין הַמוֹכֶרֶת. וְזֶהוּ הַרְמָז בְּמֵה דְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁלְכַאוֹרָה הַתּוֹרָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְכַתּוּב סִנְפִיר, כִּי כָּל שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, אֲלֹא "אָמַר קָרָא מִשּׁוּם יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר", שֶׁהַסִּנְפִיר עֲנִינּוּ יִגְדִּיל תּוֹרָה – כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה. וְהִנֵּה עַל־זֶה אָמְרוּ בְּמִסְכַּת נִדָּה, דָּג שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – תִּלְמִיד־חֶכֶם שֶׁהוּא יֵרָאֵם שְׁמִים – יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, הוּא בּוֹדֵאֵי יַחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה וְהוּא דָּג טְהוֹר – כִּךְ צָרִיךְ לְהוֹג. אֲבָל יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – מִי שֶׁמַּחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה בְּלֹא יֵרָאֵם שְׁמִים הוּא דָּג טָמֵא, כְּמֵאִמֹר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "לֹא זָכָה נַעֲשִׂית לוֹ סֵם הַמֶּנֶת".

אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים. . . כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים שֶׁקֶן הוּא לָכֶם: (יא, ט"יב)

כָּל שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, וְיֵשׁ שֵׁשׁ לוֹ סִנְפִיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת (נדה נא, ב).

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֹאת בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוּנוֹ:

דָּגִים הַנִּמְצָאִים תְּמִיד בְּמִקּוֹם חַיּוּתָם – מִים, רוֹמְזִים לְיוֹשְׁבֵי אֶהֱל שְׁעוֹסִקִים בַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לָמִים, וְהִיא מְקוֹם חַיּוּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בָּהֶם קִשְׁקֶשִׁים וְסִנְפִירִים, שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵינֶם מַעֲקָר הֵדָג, וְאֵינֶם אֲלֹא טְפִלִּים וּמְשֻׁמָּשִׁים אֶת הַגּוֹף: קִשְׁקֶשִׁים שֶׁהוּא לְבוֹשׁ הַמְּגוּן עַל הֵדָג, וְסִנְפִירִים שֶׁבָּהֶם הֵדָג שֵׁשׁ מְמַקְּוֶם לְמִקּוֹם.

וְזֶה מוֹרָה, עַל עֲנִינִים בְּלִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁאֵינֶם מְגוּף הַלִּימוּד, אֲבָל נִצְרָכִים הֵם לְהַלִּימוּד: קִשְׁקֶשֶׁת – יֵרָאֵם שְׁמִים

(יא) וְשֶׁקֶן יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־
נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:

(ס) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין שֶׁסָּנְנָן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנ"ש בְּלַע"ז.

כ"ט – וְשֶׁקֶן יִהְיוּ • לְאֹסֵר אֶת צְרוּבִיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּגוֹתָן טֶעַם (חולין צט). מִבְּשָׂרָם • אֵינּוּ מְזַהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת. וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ • (שם)

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים שֶׁקֶן
הוּא לָכֶם:

אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים", הָא אִם הִיוּ לוֹ בָּמִים, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִשְׁרִין בְּעֲלִיתּוֹ, מֵתָר.

כ"ט – כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ח"ב) מֵה תִּלְמוּד לּוֹמַר? שִׁיכּוּל, אֵין לִי שִׁיָּהָא מֵתָר אֲלֹא הַמַּעֲלָה סִימְנִין שֶׁלוֹ לִיבְשָׁה; הַשִּׁירָן בָּמִים מִנִּין? תִּלְמוּד לּוֹמַר "כָּל אֲשֶׁר

(יג) וְאֶת־אֱלֹהֵי תִשְׁקָצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּה וְאֶת־הָעוֹנִיָּה:

כ"י • לא יאכלו • (שבת קיד) לחיב את המאכילן לקטנים, שפך משמעו: לא יהיו נאכלים על־ידך. או אינו אלא לאסרן בהנאה? תלמוד לומר: (דברים יד) "לא תאכלו", באכילה אסורין - בהנאה מתרין. כל עוף

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ:

יד ודימא וטרפיתא לזנה:

(טו) אֵת כָּל־עֹרֹב לְמִינוֹ:

טו ית כל עורבא לזנה:

(טז) וְאֵת בֵּת הַיְעֹנָה וְאֶת־הַתַּחֲמֹם וְאֶת־הַשֹּׁחַף
וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ:

טז וית בת נעמימא וציצא וצפר שחפא ונצא לזנוה:

כ"י • הנץ • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֵּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף:

כ"י • השלף • פרשו רבותינו: (חולין סה) זה השולף (פי' מגביה) דגים מן הים. וזהו שתרגם אונקלוס: ושליונא. כוס וינשוף • הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם, ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתְּנִשְׁמָת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֹם:

כ"י • תנשמת • היא קלב"א שורייץ ודומה לעכבר ופורחת בלילה; ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה, ואין לה צינים וקורין לה טלפ"א.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפָּת
וְאֶת־הַעֲטָלָף:

יט וחסידיתא ואבו לזנה וננר טורא ועטלפא:

כ"י • החסידה • זו דיה לבנה ציגוני"א. ולמה נקרא שמה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה במזונות. האנפה • היא דיה רגזנית. ונראה לי שהיא שקורין לה היירו"ן. הדוכיפת • תרגול הכר

וכרבלתו כפולה, וכלע"ז הרופ"א. ולמה נקרא שמו דוכיפת? שהודו כפות, וזו היא כרבלתו. וננר טורא, נקרא על שם מעשיו, כמו שפרשו רבותינו במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"א).

(כ) כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַחֹלֵף עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם:

כ כל רחשא דעופא דמהלף על ארבע שקצא הוא לכו:

כ"י • שרץ העוף • הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ, כגון: זבובים וצרעים ויתושים וחגבים.

(כא) אֵךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַחֹלֵף
עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לוֹ כָּרְעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר
בֶּהֱזֵן עַל־הָאָרֶץ:

כא ברם ית דין תיכלון מכל רחשא דעופא דמהלף על ארבע די לה קרצולין מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על ארעא:

וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקָרְסָלִין, אֱלוֹ כְרָעִים הַכְּתוּבִים כָּאן, וְכִנְפֵי חוּפִין אֶת רֶבֶוּ. וְכָל סִמְנֵים הֵלֵלוּ מְצִוִּין בְּאוֹתָן שְׂבִינֹתֵינוּ, אֲבָל יֵשׁ שְׂרָאשָׁן אַרְף. וְיֵשׁ שְׂאִין לָהֶם זָנָב, וְצִרְף שְׂיָהָא שְׁמוֹ 'חֲגָב'; וּבִזָּה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

כב ית אלין מנהון תיכלון ית גובא לזנה וית
רשונא לזנוהי וית חרגולא לזנוהי וית
חגבא לזנוהי :

כג וְכָל רִחָשׁ דְּעוֹפָא דִּי לֵה אֲרִבַּע רַגְלִין
שְׁקִיצָא הוּא לַכוּן :

רס"י וכל שרץ העוף וגו' • (ט"ז) בַּא לְלַמֵּד שָׂאם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ – טהור.

כד וּלְאֵלֶיךָ תִּסְתָּאבֹן כָּל דִּיקָרְבַּ בְּנִבְלָתָהוֹן
יְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא :

רס"י • ולא לה • (ת"כ) העתידין להאמר למטה בענין. תטמאו • כלומר, בנגיעתם יש טמאה.

כה וְכָל דִּיטוּל מִנְבִּלְתָּהוֹן יִצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי
וְיִהְיֶה מִסָּאב עַד רַמְשָׂא :

וְכָל-הַנָּשָׂא מִנְּבָלָתָם • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טָמְאָת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטָּמְאָת מַגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס בַּגָּדִים.

כּוּ לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פִּרְסְתָּא
וּטְלַפִּין לִיתְהָא מַטְלָפָא וּפְשָׂרָא לִיתְהָא
מִסְקָא מְסַבִּין אַנּוּן לְכוּן פֶּל דִּיקָרְב בְּהוּן
יְהִי מִסָּב :

מִמֶּנֶם מִפְּרִסְתָּ פְּרִסָּה וְשָׁסַע אֵינָנָה שְׁסִיעַת • כְּגוֹן | מִחֻבֶּרֶת. כֹּאֵן לְמֻדָּד, שְׁנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מִטְמֵאָה, וּבַעֲנֵן שְׁבִסוּף הַפְּרִשָּׁה פֶּרֶשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

כִּזְכֹּכַל דְּמַהֲלָךְ עַל יְדוּהִי בְּכָל חֵיתָא
דְּמַהֲלָכָא עַל אַרְבַּע מְסַאֲבִין אַנּוּן לְכוּן פֿל
דִּיקָרֵב בְּנִבְלָתְהוֹן יְהִי מְסַאֵב עַד רַמְשָׂא :

רש"י • על-פפיו • פגזן : פֶּלֶב וְדָב וְחִתּוּל . טַמָּאִים הֵם לָכֶם • לְמַעַן .

כח ודיטול ית נבלתהון יצבע לבושהי ויהי
מסאב עד רמשא מסאבין אננון לכוון :

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֶּמֶא בַּשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד
וְהַעֲכָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:

כט"א וְזֶה לָכֶם הַטֶּמֶא • כָּל טִמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר
אֲכִילָה, אֲלָא לְטִמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טִמָּא בְּמַגְעַן
וְנִאֲסָר לֵאכֹל תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים וְלִפְנֵס לְמַקְדָּשׁ.

(ל) וְהֶאֱנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְנַשְּׁמָת:

כט"ב וְהֶאֱנָקָה • הַרִיצוֹן • וְהַלְטָאָה • לִישְׁרָד"ה • וְהַחֲמָט • לִימִצ"א • וְהַתְנַשְּׁמָת • טִלְפ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטִּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֶעֱלֹי מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
כְּלִיעַן אוֹ בְּגָד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כְּלִי־אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּיּוֹם יוֹבֵא וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

כט"ג בַּיּוֹם יוֹבֵא • (יבמות עה) וְאֵף לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טִמָּא הוּא לְתְרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן – וְטָהַר • בְּהָעֶרֶב
הַשֶּׁמֶשׁ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש
בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי
אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור
מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת
השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה
אֶתֹו לַעֲת וְקָנָתוֹ מִכַּף מֵד כָּל־
אֵיבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל וַיִּצֹל מִכַּף:
ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעֵי מַחֲסִי
וּמִצְדָּתִי מִכְּצַר חֶזֶק וּמִפְּלִטָּתִי
וַיִּצֹל אוֹתִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי חֶזֶק אֲשֶׁר
אֲחַסֶּה מִתְּפִסָּה בּוֹ מִגִּנֵּי מִגֹּלִי
וְקָרָן וְחֶקֶר יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי
יַעַר לְנוֹס מֵאֵימִים הָאֵיב מִשְׁעֵי
מַחֲסִים מֵאִנְשֵׁי חָמָס תִּשְׁעֵנִי:
ד כַּאֲשֶׁר מוֹחֵל בְּהִלָּל כְּשֶׁאֲנִי מִתְּפַלֵּל
וְאֶקְרָא אֶל יְהוָה אוֹ וּמֵאֵיבִי
אֲשֶׁעֵ אֲנִי נִשְׁעֵ: ה כִּי אֶפְגֹּי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נַחֲלִי בְּלִיעַל יַעֲתֵנִי:

הפטרה ליום שביעי של פסח

בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֶתֹו מִכַּף כָּל־אֵיבָיו וּמִכַּף
שָׁאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעֵי וּמִצְדָּתִי וּמִפְּלִטָּתִי
לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי אֲחַסֶּה־בּוֹ מִגִּנֵּי וְקָרָן יִשְׁעֵי
מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי מִשְׁעֵי מַחֲסִים תִּשְׁעֵנִי:
ד מוֹחֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֵיבִי אֲשֶׁעֵ: ה כִּי

שי למורא

(א) בְּיוֹם הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף
כָּל אֵיבָיו, לַעֲת וְקָנָתוֹ לְאַחַר שְׁעָבְרוֹ
עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וַיִּצֹל מִכַּף. פְּרוּשׁ אַחֵר,
כָּל עַת שֶׁבָּאָה עָלָיו צָרָה וַיִּצֹל מִמֶּנָּה
הָיָה שֶׁר הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וּמִכַּף שָׁאוּל,
לִפִּי שְׁהָיָה אוֹיְבוֹ וְרוֹדְפוֹ מִכַּף, הַקִּבְרוֹ
לְחַיֵּי. (ב) סִלְעֵי, חֶזֶק, כְּמוֹ סִלַּע חֶזֶק.
וּמִצְדָּתִי, מִכְּצָרִי. וּמִפְּלִטָּתִי, לִי, מִפְּלִטָּה
אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה. וְגַם
בְּהִיּוֹתִי לְבָדִי. (ג) צוּרֵי, חֶזֶק, כְּמוֹ צוּר
וְסִלְעֵי וְקָרָן יִשְׁעֵי, הוּא לִי לְעוֹר כְּמוֹ
קָרָן לְבַעַל הַפָּרָעִים. מִשְׁגָּבִי, סוּמָד
אוֹתִי. וּמִנוֹסִי, שְׁהִיּוֹתִי גַם אֵלָיו לְעוֹרָה.
מַחֲסִים, מֵאִנְשֵׁי חָמָס. (ד) מוֹחֵל אֶקְרָא ה' וגו', כַּאֲשֶׁר אֲנִי קוֹרֵא אֶל ה'

ו חבלי פאבי שאול סבני קדמני אויבי לשים בדרך מלכשי המוליכים את מות: ז בצרלי או אקרא יהוה ואלהי אקרא וישמע מהיכלו מן השמים קולו ושועתי וצעתי באה באזניו: ח ויתגעש נעו ותרעש וישבי הארץ מרוב הפחד, מוסדות השמים ירגזו וחרדו ויתגעשו כי

פאשר חרה לו לקחת מהם נקמות:

ט עלה עשן באפו מישל על חרון

אפו באוהבים ואש מנורת דבר מפיו

תאכל ברשעים, גחלים בערו

ממנו לשורף בשונאי: י ויט שמים

וירד להקם מאויביו וערפל תחת

רגליו להיות מוכן להפרע מהם:

יא וירכב אלו על כרוב מלאך

ויעף במהירות וירא יהוה נראה בא

על כנפיהם: יב וישת שם

חשך סביבותיו סבות להיות מוכן

להחשיך לאויב, חשרת רבוי מים

המקשים בעבי שחקים: יג מנגה

מהאורה נגדו מאיר לאוהבו, ולשונאיו

בערו גחלי אש משמיע קול רעם:

יד ירעם מן שמים יהוה ועליון

יתן קולו: טו וישלח חצים הם

האישים המוערים שגרדו בחזק מהענן

ויפיצם ברכ ויהם מתחדשים מנוף

הברק ויהם: טז ויראו היו נראים

אפקי ים קרקעת מי הים כי נבקעו

המים וגלו מסדות תבל כי נבקע

התהום בנערת יהוה בקמים על

מנושמת מנושבת רוח אפו ותבל

הוא בדרך משל: יז ישלח ממרום

עורתי יקחני מיד האויב ימשני

הוציאני ממים רבים מיד הרבים

הקמים עלי: יח יצילני מאויבי עז

משנאי כי פאשר אמצו התחזקו

ממני: יט פאשר יקדמני הרע

ביום אירי בעת יקרני מקרה רע ויהי

יהוה משען לי ואף כי נפילתי, הנה

קמתי: כ ויצא למרחב למקום רחב

אתי ויחלצני ויציאני מן הפיצר כי

חפץ בי: כא וימלני יהוה

בעדקתי כפי עדקתי כבר בנקיות

ידי ישיב לי: כב כי שמרתי

דרכי יהוה ולא רשעתי לבנות

מאלהי: כג כי כל משפטיו לנגדי

וחקתיו לא אסור אפילו מאחת ממנה: כד בשעלה בלבי לחטוא בדרך

ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני נשמרתי מאותו עון: כה לכד וישוב

אפפני משפרימות נחלי בליעל יבעתני:

ו חבלי שאול סבני קדמני מקשיימות:

ז בצרלי אקרא יהוה ואלהי אקרא

וישמע מהיכלו קולי ושועתי באזניו:

ח ויתגעש ותרעש הארץ מוסדות השמים

ירגזו ויתגעשו בייחרה לו: ט עלה עשן באפו

ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו: י ויט

שמים וירד וערפל תחת רגליו: יא וירכב

על כרוב ויעף וירא על כנפיהם: יב וישת

חשך סביבותיו סבות חשרת מים עבי

שחקים: יג מנגה נגדו בערו גחלי אש:

יד ירעם מן שמים יהוה ועליון יתן קולו:

טו וישלח חצים ויפיצם ברכ ויהם: טז ויראו

אפקי ים וגלו מסדות תבל בנערת יהוה

מנושמת רוח אפו: יז ישלח ממרום יקחני

ימשני ממים רבים: יח יצילני מאויבי עז

משנאי כי אמצו ממני: יט יקדמני ביום אירי

ויהי יהוה משען לי: כ ויצא למרחב אתי

ויחלצני בייחפץ בי: כא וימלני יהוה בעדקתי

כבר ידי ישיב לי: כב כי שמרתי דרכי יהוה

ולא רשעתי מאלהי: כג כי כל משפטיו

לנגדי וחקתיו לא אסור ממנה: כד ואהיה

תמים לו ואשתמרה מעוני: כה וישוב יהוה

ביום שתיה קורה לי מקרה רע היו אויבי מקדמים לבוא עלי: כא כבר ידי,

כפי שני ברורות ונקיות מעול: כג כי כל משפטיו לנגדי, כי כל משפטי

תורתי לנגד עיני תמיד להתנהג לפיהם: כה כבר לנגד עיניו, בכריותי

בחלל, או אני נושע: ה) אפפני, סבבני. מושברי מות, צרות שוכרות מובילות אל מות. פרוש אחר, גלי מות. נחלי בליעל, גיסות שומפות כנחל, מאגשי בליעל. יבעתני, יבעיתו ויחרדו אותו: ו) חבלי שאול, מכאובי מות. "חבלי", כמו "חבלי וילדה" (הושע יג:ג). קדמני, באו לפני.

ח) ויתגעש ותרעש הארץ, געש ורעד ורעש תקפו את אויבי יושבי הארץ. מוסדות השמים ירגזו, שהרעיש הקב"ה גם את צבא השמים בשבילי. כי חרה לו, פאשר חרה לו על מעשיהם ונקם מהם נקמתי.

ט) עלה עשן באפו, הוא ענן פעם. כמו "או יעשן אף ה'" (דברים כט:ט). תאכל, תשרף את הקמים עלי: י) ויט שמים וירד, נטה את השמים למטה לארץ וירד עליהם להתקרב אל שונאי לחכות בהם.

יא) וירכב על כרוב ויעף וגו', הוא משל על מהירותו לבוא לעונת. יב) וישת חשך סביבותיו שם את החשך סביבותיו לסקה להגן עליו. כענין שנאמר "ויהי הענן ויתחשך" (שמות י"ד). שהיה מפקסין בין המצרים לישראל. חשרת מים עבי שחקים, קשור המים בענני השמים, מהם בא החשך.

יג) מנגה נגדו וגו', מתוך האור שלפניו אשר חפצו להאיר ולהושיע לו, מנה עצמו בערו גחלי אש באויביו.

יד) ירעם, יתן בהם רעמים. טו) ויראו אפקי ים, נראו מעמקן הים. כלומר, נתגלו דברים סתומים ונפלאים. וגלו מסדות תבל, נתגלו הסודות העמוקים של ישוב העולם: יז) ימשני ממים רבים, כלומר, שהצילתי ממצות רבות.

יח) מאויבי עז, מאויבי שהיה חזק. כי אמצו ממני, פאשר התחזקו ממני: יט) יקדמני ביום אירי,

ביום שתיה קורה לי מקרה רע היו אויבי מקדמים לבוא עלי: כא) כבר ידי, כפי שני ברורות ונקיות מעול: כג) כי כל משפטיו לנגדי, כי כל משפטי תורתי לנגד עיני תמיד להתנהג לפיהם: כה) כבר לנגד עיניו, בכריותי

ביום אירי בעת יקרני מקרה רע ויהי יהוה משען לי ואף כי נפילתי, הנה קמתי: כ) ויצא למרחב למקום רחב אתי ויחלצני ויציאני מן הפיצר כי חפץ בי: כא) וימלני יהוה בעדקתי כבר בנקיות ידי ישיב לי: כב) כי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי לבנות

מאלהי: כג) כי כל משפטיו לנגדי וחקתיו לא אסור ממנה: כד) בשעלה בלבי לחטוא בדרך ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני נשמרתי מאותו עון: כה) לכד וישוב

מאלהי: כג) כי כל משפטיו לנגדי וחקתיו לא אסור ממנה: כד) בשעלה בלבי לחטוא בדרך ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני נשמרתי מאותו עון: כה) לכד וישוב

שי למורא

עטרת מרים

אשר היא לנגד עיניו. (כו) גבור תמים, כמו "גבר תמים". תתפוס, אתה נהג עמו בתמימות. (כו) עם נבר תתבר, עם איש ברור ונקי, תתנהג בבריות. ועם עקש תתפל, ועם איש המתנהג בעקמומיות, תבוא עליו בדרכו הנפתלת והמקשמת. (כח) עם עני, מקנע קעני. ועיניך על רמים

תשפיל, ותתן עיניך על המתנאים להשפילם. (כט) כי אתה גירי, כי אתה תאיר לי כגיר. ג'יה חשפני, ואיר לי את החשד, כלומר, יוציאני מן הצרה. (ל) כי בכה ארוץ גדות, כי בעזרתך ארוץ אל גדות הנוים. אדלג שור, אקפץ על החומות של ערי אויבי לנבשם. (לא) תמים דרכו, לנמל לאיש כמפעלו. צרופה, נקיה מפסלות, כקשר צרות. (לב) מעוני חיל, מחזק אותי בכח. ויתר תמים דרכי, והתיר ופתח דרכי במלחמה באפן תמים ושלם. שלא נחסר אחד מאנשי במלחמה. (לד) משינה רגלי פאילות, משיה רגלי קלות לרוץ אחר האויב, פאילה זו שרצה מהר. ועל כמותי יעמידני, והעמיד אותי על גבתי ויגדלתי. (לה) ונחת קשת נחוישה ורעתי, ונדרכה קשת נחוישה על ידי ורעותי. "קשת נחוישה" הוא כנף לקשת עשויה מפתכת חזקה ונמישה. (לו) מגן ישעך, ישעך היה לי למגן. וענתך תרבני, הענה שפך להשיגני בי, עשתה אותי כאלו הייתי עם רב. (לז) תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימערדו רגלי. כלומר, שלא נפלתי בירי שונאי. (מ) ותורני חיל למלחמה, אורח אותי בכח להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי תפיל לכרע תחתני. (מא) תתה לי ערף, נתת אותם שניסו והפכו לי ערפם. משנאי ואצמיתם, וגם משנאי ונוסו, ועם כל זה אשיגם ואכריחם. (מב) ישעו ואין מושיע וגו', כמו "ישעו אל ה'" ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' וקצם לא נכון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק וארדיר אותם על פני האדמה. (מד) מריבי עמי, מאנשי מלחמתי אשר בבני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתני מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם

לי בצדקתי כברי לנגד עיניו: כו עם-חסיד תתחסד עם-גבור תמים תתפוס: כז עם-נבר תתבר ועם-עקש תתפל: כח ואת-עם עני תושיע ועיניך על רמים תשפיל: כט כי-אתה גירי יהוה ויהוה יגיה חשפני: ל כי בכה ארוץ גדות באלהי אדלג-שור: לא האל תמים דרכו: לב כי מריאל מבעדני יהוה ויהוה יגיה חשפני: לד משינה רגלי פאילות ויתר תמים דרכי: לה מלמד ידי למלחמה ונחת קשת-נחוישה ורעתי: לו ותתן-לי מגן ישעך וענתך תרבני: לז תרחיב צעדי תחתני ולא מערדו קרסלי: לח ארדפה אויבי ואשמידם ולא אשוב עד-פלותם: לט ואכלם ואמחצם ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותאזרני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם: מב ישעו ואין משיע אלי-יהוה ולא ענם: מג ואשחקם כעפר ארץ בטיט-חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי תשמרני

יהוה לי בצדקתי כברי לנגד עיניו ולא נגר בני אדם ולהתחיר: כז עם-נבר תתבר ועם-עקש תתפל: כח ואת-עם עני תושיע ועיניך על רמים תשפיל: כט כי-אתה גירי יהוה ויהוה יגיה חשפני: ל כי בכה ארוץ גדות באלהי אדלג-שור: לא האל תמים דרכו: לב כי מריאל מבעדני יהוה ויהוה יגיה חשפני: לד משינה רגלי פאילות ויתר תמים דרכי: לה מלמד ידי למלחמה ונחת קשת-נחוישה ורעתי: לו ותתן-לי מגן ישעך וענתך תרבני: לז תרחיב צעדי תחתני ולא מערדו קרסלי: לח ארדפה אויבי ואשמידם ולא אשוב עד-פלותם: לט ואכלם ואמחצם ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותאזרני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם: מב ישעו ואין משיע אלי-יהוה ולא ענם: מג ואשחקם כעפר ארץ בטיט-חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלטני

עם כי נוסו, אשיגם ואצמיתם אכרות אותם: מב ישעו יפנו אל מלכי האדמה ואין משיע לאמר זמן יפנו אלי-יהוה להתפלל אליה, אבל ולא ענם: מג ואשחקם אכחש אותם להיות דק כעפר ארץ בטיט המושלך בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארמסם: מד ותפלטני

מריבי עמי, מאנשי מלחמתי אשר בבני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתני מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם

מִרְיָם עָמִי כְמוֹ שְׂאוֹל וְנָבֵל וְאַחִיתוֹפֶל וְאַבְשָׁלוֹם תִּשְׁמְרֵנִי מִיַּד בָּיִלִים, עַד שְׁחִיתִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתִּי וְהֵם יַעֲבֹדֵנִי: מַה בְּנִי נָכָר יִתְפַּח־שׁוּלִי לְכַבֹּד לִי מִדְּרֹתָם אוֹתִי, וְיֹאמְרוּ לֹא חָטָאנוּ לָךְ, אֲפִילוּ שְׂלֵא בְּנִי לִשְׁמַע אֶזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי וְהָיוּ נִשְׁמָעִים אֵלַי כְּכֹל אֲשֶׁר אֶצְוֶה: מוֹ בְּנִי נָכָר יִבְלֹו וְהָיוּ אֲבוּדִים וְיִחָגְרוּ וְיִהְיוּ חֲגָרִים מִמִּסְגְּרוֹתָם מְקוּשִׁי יִסּוּרִי מִסַּגֵּר שְׂאֵנִי מִיִּסְרוֹן בָּהֶם: מוֹ חִי־יְהוָה הַעֲשֵׂה לִי אֵלֶּה וּבְרוּךְ עַל כָּל בְּרָכָה וְהַחֲלֵה צוּרֵי תַקְפִּי וְחֻקֵּי וְיָרֵם הוּא רֵם עַל כָּל רָמִים אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי וְלֹא־לֹא אֵרָא שֶׁתִּקְצֹר יְדֵי מַלְאֲכָיו: מַח הָאֵל הַגִּתָּן נִקְמָת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: מִט וּמוֹצִיאִי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תְרוֹמָמִנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצְלֵנִי: נ עַל־כֵּן אֹדֶךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נא מְגִדּוֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

עטרת מרים

הַמִּשִּׁיחַ וְנִצַּר נִמְעַ מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה יַעֲשֶׂה פֶרִי: בִּנְוָתָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ נְבוּאָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וְגִבּוּרָה רוּחַ דַּעַת וִירָאת יְהוָה: ג גִּהֲרִיחוֹ בְּמַעַט הַכֹּהֵן כְּמוֹ רִיחַ יְרֵאִשׁ וְיִבְחִין בְּנֵי אָדָם הַטּוֹבִים הַחַטָּה אִם רָעִים, וְהִכֵּל בִּירְאֵת יְהוָה שֵׁשׁ לוֹ וְלֹא יִצְמָד לְמִרְאָה עֵינָיו כִּי שִׁישְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אוֹזְנוֹ כִּי שִׁוְכִיחַ כִּי בִלְבָבוֹ יִבֵּן מִדַּעְתּוֹ: ד וְשִׁפְטָם בְּצִדֵּק אֵת מִשְׁפַּט דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר כִּפֵּי הָרָאִי לְעִנְיֹנ־אֶרֶץ שְׂלֵא יִגְלוּם עוֹד וְהִכָּה רִשְׁעֵי אֶרֶץ בְּשִׁבְטָם בְּקִלְלַת פִּיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי: ה וְהִיהָ צֶדֶק וְאֱמוּנָה שֶׁחֻקֵּי בָהֶן יִהְיוּ לוֹ אֲזוּר מִתְּנוּ לַחֻקֵּי וְהָאֱמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו: ו וְגַר יְדִיד זָאֵב עַם־כֶּבֶשׂ וְנִמְרָ עַם־גְּדִי

וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעִנְיֹנ־אֶרֶץ וְהִכָּה־אֶרֶץ בְּשִׁבְטָם פִּיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי: ה וְהִיהָ צֶדֶק אֲזוּר מִתְּנוּ וְהָאֱמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו: ו וְגַר יְדִיד זָאֵב

מִרְיָם עָמִי כְמוֹ שְׂאוֹל וְנָבֵל וְאַחִיתוֹפֶל וְאַבְשָׁלוֹם תִּשְׁמְרֵנִי מִיַּד בָּיִלִים, עַד שְׁחִיתִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתִּי וְהֵם יַעֲבֹדֵנִי: מַה בְּנִי נָכָר יִתְפַּח־שׁוּלִי לְכַבֹּד לִי מִדְּרֹתָם אוֹתִי, וְיֹאמְרוּ לֹא חָטָאנוּ לָךְ, אֲפִילוּ שְׂלֵא בְּנִי לִשְׁמַע אֶזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי וְהָיוּ נִשְׁמָעִים אֵלַי כְּכֹל אֲשֶׁר אֶצְוֶה: מוֹ בְּנִי נָכָר יִבְלֹו וְהָיוּ אֲבוּדִים וְיִחָגְרוּ וְיִהְיוּ חֲגָרִים מִמִּסְגְּרוֹתָם מְקוּשִׁי יִסּוּרִי מִסַּגֵּר שְׂאֵנִי מִיִּסְרוֹן בָּהֶם: מוֹ חִי־יְהוָה הַעֲשֵׂה לִי אֵלֶּה וּבְרוּךְ עַל כָּל בְּרָכָה וְהַחֲלֵה צוּרֵי תַקְפִּי וְחֻקֵּי וְיָרֵם הוּא רֵם עַל כָּל רָמִים אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי וְלֹא־לֹא אֵרָא שֶׁתִּקְצֹר יְדֵי מַלְאֲכָיו: מַח הָאֵל הַגִּתָּן נִקְמָת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: מִט וּמוֹצִיאִי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תְרוֹמָמִנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצְלֵנִי: נ עַל־כֵּן אֹדֶךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נא מְגִדּוֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

הפטרת אחרון של פסח לבני חו"ל

ישעיה פרק י

לִב עוֹד הַיּוֹם בְּנָב לְעֹמֶד יִנְפֹף יְדוֹ הַר בַּת־צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: א הִנֵּה הָאֲדוֹן יְהוָה צָבָאוֹת מְסַעֵף פְּאֶרְהָ בְּמַעֲרֶצָה וְרַמֵּי הַקּוֹמָה גִּדְעִים וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְףָּ סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזָל וְהַלְבִּנּוֹן בְּאֵדִיר יְפוֹל: י א וִיֵצֵא חֲטֹר מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל וְנִצַּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה: ב וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וְגִבּוּרָה רוּחַ דַּעַת וִירָאת יְהוָה: ג גִּהֲרִיחוֹ בִּירְאֵת יְהוָה וְלֹא־לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אוֹזְנוֹ יוֹכִיחַ: ד וְשִׁפְטָם בְּצִדֵּק דְּלִים

לִב מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֲמַר עוֹד הַיּוֹם בְּנָב עֲלֵנוּ לְעֹמֶד כִּי מִשֶּׁם נִרְאִית יְרוּשָׁלַם וְאִי יִנְפֹף יְדוֹ עָלֶיהָ בְּרֹדֶף לַעַג בְּאִמּוֹר הֲלֹא בְּנָקֵל אֲכַבְשֶׁנָּה לְהַר בַּת־צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: לֹא אֵבֶל לֹא הָיָה כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁב כִּי הִנֵּה בְּלִילָה הָיָה הָאֲדוֹן יְהוָה צָבָאוֹת מְסַעֵף פְּאֶרְהָ בְּרַחֲטֵי בְּמַעֲרֶצָה בְּמִשְׁוֹר, כְּלוּמַר, שֶׁלַח הַמַּלְאָךְ וְהִכָּה בָהֶם וְרַמֵּי הַקּוֹמָה הַיָּרִים הַגְּדוֹלִים גִּדְעִים נִכְרְתוּ וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְףָּ וְיִכְרֹת סִבְכֵי הַיַּעַר הַעֲנָפִים הַמְּסַבִּכִים זֶה הוּא בְּבִרְזָל רֹצֵחַ לִמְרָ: חִלּוֹ הָרֵב יִמְתּוֹ עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ וְהַלְבִּנּוֹן מְרִיבֵית חִלּוֹתָיו בְּאֵדִיר עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ הָאֲדִיר וְהַחֹק יְפוֹל: א אֵל תַּחֲמֹדוּ מִתְּפִלָּה הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁעָשָׂה בִּימֵי חֻקָּהוֹ בְּמַפְלַת מַחֲנֶה אֲשׁוּר כִּי יָבֹא וְזֶן בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ שֶׁלֹּאִי לַעֲשׂוֹת עוֹד וְיִתֵּר מִזֶּה וְיֵצֵא חֲטֹר שִׁבְט מַלּוּכָה מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל מִדַּעַד דוֹד הוּא מֶלֶךְ

עטרת מרים

יִרְבֵּן וְעַגְל וְכַפִּיר וּמְרִיא בְּהֵמָה פְּטוּמָה יַחֲדוּ וְנָעַר קָטָן נִהַג בָּם יוֹלִיד אוֹתָם: זֹוּפְרָה וְדָב תַּרְעִינָה יַחֲדוּ וְלֹא יִתְּרוּ זֶה מִנָּה יִרְבְּצוּ וְגִדְלוּ יִלְדֵיהֶן וְאֶרְיָה בְּבֶקֶר יֹאכֹל־תֵּבָן: ח וְשַׁעֲשַׁע יוֹנָק יִתְּעַסֵּק לְשִׁמּוֹת בְּחֻשְׁשֵׁת יָדוֹ עַל־חֵר פֶּתֶן אֲשֶׁר הִפְתָּן יוֹשֵׁב שָׁם וְלֹא יִתְּקֶנּוּ וְעַל מְאוֹרֵת

הַבֶּקֶע שִׁיּוֹשֵׁב שָׁם צַפְעוֹנִי גָמוּל יָדוֹ

הָדָה יוֹשִׁיט שָׁם: ט הַחֲשִׁים הָרַעִים לֹא־יָרְעוּ עוֹד וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ מִיִּשְׁהוּ בְּכֹל־חֵר קִדְשִׁי הַטּוֹבָה הַזֹּאת תִּתֶּנָּה בִּי־מִלָּאָה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת־יְהוָה בַּמָּיִם לַיָּם מְכַסִּים: י וְהִיָּה בָּיִם הַהוּא מִשִּׁיחַ הַיִּצָּא מִשְׁרַשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עִמָּד לָגַם עַמִּים בָּיִם קְבוּץ גְּלוּת אֱלֹוִי כָל גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ כִּי לַעֲשׂוֹת מַה שְׁצִוִּים וְהִיתָה מִנְחָתוֹ לְכָבוֹד כִּי כָל הַגּוֹיִם יִכְבְּדוּהוּ וְיַעֲבֹדוּהוּ: יא וְהָיָה בָּיִם הַהוּא יוֹסִיף אֲדָנִי: יב שְׁנִית כְּנָנִד גְּאוּלֵּת מִצְרַיִם יָדוֹ לְקִנּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ אֶת הַנְּשֹׂאִים בְּגוּלָה אֲשֶׁר לֹא מָתוּ אֲשֶׁר־יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹם וּמִכּוֹשׁ וּמִבְּעִילִים וּמִשְׁנַעֲרֵל וּמִחֲמֹות וּמֵאִי־הַיָּם: יכ וְנִשְׂאָ גַם לְגוֹיִם לַעֲוֹר לֵב הַפְּרָסִים לְשַׁלּוֹחַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוּלָה וּכְנֹה וְאֶסֶף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצּוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת הָאָרֶץ: יג וְסָרָה קִנְיָת וְצִרִי יִפְתָּרוּ אֶפְרַיִם לֹא יִתְקַנּוּ בִּיהוּדָה וְצִרִי יְהוּדָה חֵם בְּנֵי אֶפְרַיִם יִפְתָּרוּ אֶפְרַיִם מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף לֹא־יִקְנָא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה אֶת מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד לֹא־יִצֹּר אֶת־אֶפְרַיִם: יד וְעַפּוֹ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים

עטרת מרים

וּכְמָרוֹ בַּעוֹף הַפּוֹרִחַ לִלְכֹּת בְּכַתֵּף בְּצֹר פְּלִשְׁתִּים יִמָּוֶה בְּמַעֲרָכָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יַחֲדוּ יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם יָבֹזוּ אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלּוֹחַ יִשְׁלַחוּ יָדָם לְכַזּוֹם וּבְגֵן עֵמּוֹן יִסּוּרוּ אֶל מִשְׁמַעְתֶּם לְקַבֵּל מִצְוֹתָם: טו וְהַחֲרִים יִכְרִית יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יָם מִי נִדְחֵי מִצְרַיִם וְהַנִּיף יָדוֹ עַל־הַנֶּהָר פָּרָת בַּעִים רִחוּ וְהַפְּהוֹ

יִתְּלַק אוֹתוֹ לְשַׁבְעָה נִחְלִים עִם הַרְדֵּי

בִּנְיָמִן וְהַרְדֵּיף יִדְרִיף עֲלֵיהֶם אֶת בְּנֵי

הַגּוּלָה בְּנִעְלִים אֲשֶׁר בְּרָנְלֵיהֶם לְשׁוֹב

מִהַגּוּלָה: טז וְהִיתָה מִסְלָה הַרְדֵּי

סִלּוּלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ שְׁלֹא מָתוּ בְּגוּלָה

אֲשֶׁר יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר כֹּאֲשֶׁר

הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל מִסְלָה בָּיִם סוֹף

בָּיִם עֲלָתוֹ מֵאַרְץ מִצְרַיִם:

א וְאֶמְרָת בָּיִם הַהוּא אוֹרְדֵּי

יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי וְהִגִּילְתִּי וְכַפֵּר

גְּלוּתִי עָלַי יֵשֵׁב אֶפְדָּ וְתִנְחַמְנִי

בְּהַבָּאת הַטּוֹבָה: ב הַהִנֵּה עָמִי

אֵל יִשְׁוֹעֲתִי אֲבֻטָּח אֲשַׁכּוֹן בְּטָח

וְלֹא אֶפְחַד עוֹד כִּי עָנִי הִתְשׁוּעָה

הִיתָה לְמַעַן תִּרְאוּת חֲזָקוֹ וְזִמְרָת יְהוָה

וּלְמַעַן אֲזַמֵּר בְּשִׁבְחוֹ יְהוָה וְיִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה:

ג וְשִׁאֲבַתְּ־מַיִם בְּשִׁשׁוֹן

כְּמוֹ הַשּׁוֹאֵב מַיִם מִן הַמַּעַיִן הַנּוֹבֵעַ

כִּי לֹא יִדָּאָן פֶּן יִכְלוּ הַמַּיִם, כֵּן

הַשּׁוֹאֵב בְּשִׁשׁוֹן אֶת הַיִּשׁוּעָה מִמַּעַיִנִי

הַיִּשׁוּעָה: ד וְאֶמְרָתֶם בָּיִם

הַהוּא הוֹדּוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ

הוֹדִיעוּ בַּעֲמִים עֲלִילָתוֹ הוֹפִיְרוּ

כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ: ה זַמְרוּ יְהוָה כִּי

נִגְאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־

הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן

כִּי־גִדְלוֹ בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

עִם־פָּבֶשׁ וְנִמְר עִם־גִּירִי יִרְבֵּן וְעַגְל וְכַפִּיר

וּמְרִיא יַחֲדוּ וְנָעַר קָטָן נִהַג בָּם: ז וּפְרָה וְדָב

תַּרְעִינָה יַחֲדוּ יִרְבְּצוּ יִלְדֵיהֶן וְאֶרְיָה בְּבֶקֶר

יֹאכֹל־תֵּבָן: ח וְשַׁעֲשַׁע יוֹנָק עַל־חֵר פֶּתֶן וְעַל

מְאוֹרֵת צַפְעוֹנִי גָמוּל יָדוֹ הָדָה: ט לֹא־יָרְעוּ

וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ בְּכֹל־חֵר קִדְשִׁי בִּי־מִלָּאָה הָאָרֶץ

דַּעָה אֶת־יְהוָה בַּמָּיִם לַיָּם מְכַסִּים: י וְהִיָּה בָּיִם

הַהוּא שְׁרַשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עִמָּד לָגַם עַמִּים אֱלֹוִי

גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ וְהִיתָה מִנְחָתוֹ כָּבוֹד: יא וְהִיָּה בָּיִם

הַהוּא יוֹסִיף אֲדָנִי: יב שְׁנִית יָדוֹ לְקִנּוֹת

אֶת־יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ אֲשֶׁר־יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר וּמִמִּצְרַיִם

וּמִפְתָּרוֹם וּמִכּוֹשׁ וּמִבְּעִילִים וּמִשְׁנַעֲרֵל וּמִחֲמֹת

וּמֵאִי־הַיָּם: יכ וְנִשְׂאָ גַם לְגוֹיִם וְאֶסֶף נִדְחֵי

יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצּוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת

הָאָרֶץ: יג וְסָרָה קִנְיָת אֶפְרַיִם וְצִרִי יִפְתָּרוּ

יִפְתָּרוּ אֶפְרַיִם לֹא־יִקְנָא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה

לֹא־יִצֹּר אֶת־אֶפְרַיִם: יד וְעַפּוֹ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים

יִמָּוֶה אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלּוֹחַ יָדָם וּבְגֵן עֵמּוֹן מִשְׁמַעְתֶּם: טו וְהַחֲרִים יִכְרִית יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יָם־מִצְרַיִם וְהַנִּיף יָדוֹ עַל־הַנֶּהָר בַּעִים רִחוּ וְהַפְּהוֹ לְשַׁבְעָה נִחְלִים וְהַרְדֵּיף בְּנִעְלִים: טז וְהִיתָה מִסְלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר כֹּאֲשֶׁר הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל בָּיִם עֲלָתוֹ מֵאַרְץ מִצְרַיִם: יז

א וְאֶמְרָת בָּיִם הַהוּא אוֹרְדֵּי יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֵשֵׁב אֶפְדָּ וְתִנְחַמְנִי: ב הַהִנֵּה אֵל יִשְׁוֹעֲתִי אֲבֻטָּח וְלֹא אֶפְחַד

כִּי עָנִי וְזִמְרָת יְהוָה וְיִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה: ג וְשִׁאֲבַתְּ־מַיִם בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיִנִי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאֶמְרָתֶם בָּיִם

הַהוּא הוֹדּוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בַּעֲמִים עֲלִילָתוֹ הוֹפִיְרוּ כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ: ה זַמְרוּ יְהוָה כִּי נִגְאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־

הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גִדְלוֹ בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

♦ שבת קודש כ"ב ניסן ♦

(לג) וְכָל-כְּלִי-חָרֹשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ:

כ"ג • אֶל-תּוֹכוֹ • אין כלי חרס מטמא אלא מאוירו (ספרים אחרים: צריך לומר: 'בתוכו') • וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ • (ת"כ) למד שאין לו טהרה במקוה.

(לד) מִכָּל-הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיֵּם יִטְמָא וְכָל-מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי יִטְמָא:

כ"ד • מִכָּל-הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוסב על מקרא העליון: כל אשר בתוכו יטמא.. מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא - יטמא; וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא - יטמא. למדנו מכאן דברים הרבה: למדנו שאין אכל מכשר ומתקן לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים פעם אחת, ומשבאו עליו מים פעם אחת, מקבל טמאה לעולם ואפלו נגוב; והיין והשמן וכל הנקרא משקה, מכשיר ורעים לטמאה כמים, שכן יש לדרש המקרא: 'אשר יבוא עליו מים, או כל משקה אשר ישתה בכל כלי - יטמא האכל'. ועוד למדו רבותינו (פסחים ב) מכאן שאין ולד הטמאה מטמא בלי, שכן שנינו: 'כול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס? תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא... מכל-האכל", אכל ומשקה מטמא מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים

(לה) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִבְּנֵי-הַתֵּנוּר יִטְמָא וְהָיוּ לָכֶם וּכְרִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם:

כ"ה • תֵּנוּר וּכְרִים • (כלים יא) כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על נקב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתין • שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם.

(לו) אֵךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוּה-מִיִּם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעָ בְּנֵבִילָתָם יִטְמָא:

כ"ו • אֵךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוּה-מִיִּם • המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לה ללמד. יהיה טהור • הטובל בהם - מטמאות. ונגע בנבילותם יטמא • (ת"כ) אפלו הוא בתוך מעין ובור ונגע בנבילותם,

לד מכל מיכלא דמתאכל די יצלון עלוהי מ'א יהי מסאב וכל משקה די ישתתי בכל מאן יהי מסאב:

מטמאין מאויר כלי חרס, לפי שהשרץ אבי הטמאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטמאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא בלי שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שגפול לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת: התנור - ראשון, והפת - שניה; ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה ויהא הפת תחלה, שאם אתה אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת ורעים, אלא-אם-כן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחבר, אין לה שלא באו עליו מים. ומהו אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא-אם-כן יש בו כביצה (ת"כ. יומא ב), שגאמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת'.

לה וכל די יפל מנבילותהון עלוהי יהי מסאב תנור וכרים יתעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון:

שלא תאמר: 'מצוה אני לנתצם', תלמוד לומר: "וטמאים יהיו לכם"; אם רצה לקימן בטמאתן - רשאי.

לו ברים מעין וגוב בית כנישות מ'א יהי דכי ודיקרב בנבילותהון יהי מסאב:

יטמא. שלא תאמר קל-וחמר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל-וחמר שיציל את הטהור מלטמא, לכה נאמר: "ונגע בנבילותם יטמא".

(לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־זֶרַע אֲשֶׁר יִזְרַע מִן הַזֶּרַע לָנוּ מִן־הַזֶּרַע וְנִיבָרַע עָלָיו מִיָּדָה דְּכִי הוּא:

מִיָּדָה הוּא:

כ"י זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: (דניאל א) "ויתנו לנו מן הזרעונים".

מִיָּדָה הוּא • לְמִדָּה הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא הִכְשֵׁר וְנִתְקַן לְקִרְוֹת אֶכָּל לְקַבֵּל טֶמְאָה עַד שֶׁיִּבְאוּ עָלָיו מִיָּדָה.

(לח) וְכִי יִתֵּן מִיָּדָה עַל־זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טֶמְאָה הוּא לָכֵם: ׀

לח וְכִי יִתֵּן מִיָּדָה עַל־זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טֶמְאָה הוּא לָכֵם: ׀

כ"י וְכִי יִתֵּן מִיָּדָה עַל־זֶרַע • לְאַחַר שְׁתַּלְשׁ. שָׂאם תֹּאמַר: "יֵשׁ הִכְשֵׁר בְּמִחְבָּר", אֵין לָךְ זֶרַע שֶׁלֹּא הִכְשֵׁר! מִיָּדָה עַל זֶרַע • בֵּין מִיָּדָה בֵּין שָׂאֵר מִשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נָפֵל לְתוֹכָן; הַכֹּל נִדְרָשׁ

בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו • אִף מִשְׁנֹבֵב מִן הַמִּיָּדָה, שֶׁלֹּא הִכְפִּידָה תוֹרָה אֶלָּא לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם אֶכָּל, וּמִשְׁיָרָד עָלָיו הִכְשֵׁר קִבְּלַת טֶמְאָה פֶּעַם אַחַת, שׁוֹב אֵינוֹ נִצְטָקֵר הִימָנוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודות שיחות כרך כו עמ' 74)

וְכִי יִתֵּן מִיָּדָה עַל זֶרַע • טֶמְאָה הוּא לָכֵם (יא, לח) מִאֲכָל יָבֵשׁ – רוֹמֵז לְעִבּוּדֵת ה' 'בְּשֵׁה'. מִאֲכָל רֹטֵב – רוֹמֵז לְעִבּוּדָה מִתּוֹךְ חַיִּיּוֹת וְלִחְלוּחִיּוֹת. וּמִאֲכָל אֵינוֹ מִקַּבֵּל טֶמְאָה עַד שֶׁיִּבְאוּ עָלָיו מִיָּדָה, שֶׁכֵּן הַטֶּמְאָה נִמְשַׁכֶּת דִּקְאָה לְמִקּוֹם

שֵׁשׁ בּוֹ קִדְשָׁה יִתְּרָה, כְּדִי לְקַבֵּל מִשֵּׁם תּוֹסֶפֶת חַיִּיּוֹת. וְכִפִּי שְׁמֻצִּינוּ לְגַבִּי נְגִיעָה בְּמִאֲכָל לִפְנֵי נְטִילַת יָדַיִם: "לְנִגְיַעַת הַנֶּכְרִים אֵין לְחוּשׁ, כִּי רוּחַ טֶמְאָה זֶה אֵינָה מִתְאַוָּה לְשִׁרְוֹת אֶלָּא • • בְּמִקּוֹם קִדְשָׁה שְׁנִסְתַּלַּק".

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֵם לְאִכְלָהּ הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

לט וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֵם לְאִכְלָהּ הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כ"י בְּנִבְלָתָהּ • (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וְטַלְפִּים, וְלֹא בַּעֲזָרָה.

(מ) וְהֵאכֹל מִנִּבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְטֶמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְהִנֵּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְטֶמְאָה עַד־הָעֶרֶב:

מ וְהֵאכֹל מִנִּבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְטֶמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְהִנֵּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְטֶמְאָה עַד־הָעֶרֶב:

כ"י וְהִנֵּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ • חֲמוּרָה טֶמְאָה מִשָּׂא מִטְמָא מִטְמָא מִטְמָא בְּגִדִים, וְהִנֵּשָׂא אֵין בְּגִדָיו טֶמְאִין, שֶׁלֹּא נֹאמַר בּוֹ: "יִכָּבֵס בְּגִדָיו". וְהֵאכֹל מִנִּבְלָתָהּ • יָכוֹל תִּטְמָאנוּ אֶכִּילָתוֹ? כִּשְׂהוּא אוֹמֵר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: "לִקְמֹן כֵּב" "נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֵאכֹל לְטֶמְאָה־כֵּה", אוֹתָהּ מִטְמָאָה בְּגִדִים בְּאִכְלִיתָהּ וְאֵין

נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמָאָה בְּגִדִים בְּאִכְלִיתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תִּחְבֶּה לוֹ חֲבֵרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מִה תִּלְמוּד לומר "הֵאכֹל"? לִתֵּן שְׁעוֹר לְנוֹשָׂא וְלִנְוֹגֵעַ כְּדִי אֶכִּילָהּ, וְהוּא כְּפִיּוֹת (נדה מב). וְטֶמְאָה עַד־הָעֶרֶב • אִף־עַל־פִּי שֶׁטֶבֶל, צָרִיף הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ.

(מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵּץ הוּא לֹא יֵאכֹל:

מא וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵּץ הוּא לֹא יֵאכֹל:

כ"י הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ • (חולין טז) לְהוֹצִיא אֶת הַתִּיּוֹשִׁין שֶׁבְּפִלִּיסִין וְשֶׁבְּפּוֹלִין וְאֶת הַזִּיּוֹת שֶׁבְּעִדְשִׁים, שֶׁהֵרִי לֹא שָׂרָצוּ עַל הָאָרֶץ אֶלָּא בְּתוֹךְ הָאֶכָּל, אֶכָּל מִשְׁצָאוֹ

לְאוֹרִי וְשָׂרָצוּ, הֵרִי נִצְטָרוּ. לֹא יֵאכֹל • לְחַיֵּב עַל הַמִּאֲכִיל כְּאוֹכֵל. וְאֵין קְרוִי "שָׂרָץ" אֶלָּא דְּבָר נִמְוָךְ קָצֵר רְגֵלִים שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כְּרוֹחֶשׁ וְנֵד.

(מב) כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גְּחָוִין וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מְרִבָּה רְגֵלִים לְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֵאכְלוּם כִּי־שֶׁקֵץ הֵם:

מב כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גְּחָוִין וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מְרִבָּה רְגֵלִים לְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֵאכְלוּם כִּי־שֶׁקֵץ הֵם:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת שמיני צה

אשקרבֹוֹט בַּלַּעֲזֹ וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָהּ. מְרִבָּה רְגָלִים • זֶה נָדַל, שְׂרָץ שֵׁשׁ לוֹ רְגָלִים מְרֹאשׁוֹ וְעַד זָנְבוֹ לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹרִין צִינְטִפִיד"ש.

כִּי הִלֵּךְ עַל־גָּחוֹן • זֶה נָחַשׁ. וְלִשׁוֹן "גָּחוֹן", שְׁחִיָּה, שֶׁהוּלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ. כָּל הוּלֵךְ • לְהִבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָהּ. הוּלֵךְ עַל אֲרֻבַּע • זֶה עֶקְרֵב. כָּל • לְהִבִּיא אֶת הַחֲפוּשִׁית

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי־שיחות כרך יז, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

ראשו וְלִהְיוֹת "הוֹלֵךְ שָׁח". וְעַל־דִּיּוֹזָה יָכוֹל הַיִּצְרָה־רַע לְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם, רַחֲמָנָא־לִי־צֵלָן, עַד שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבָּד שִׁיְהִיָּה "הוֹלֵךְ" עַל מַעֲיוֹ, אֲלָא שִׁיְהִיָּה "נוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ", דְּהִינּוּ שִׁיְהִיָּה שְׂקוּעַ לְגַמְרִי בַתְּאוּזוֹת רַחֲמָנָא־לִי־צֵלָן.

וּכְמֵאִמֶּר חֲכָמֵינוּ ז"ל (שבת קה, ב) "כִּף אוֹמְנוֹתָי שֶׁל יִצְרָה־רַע, הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כִּף וְכוּ' עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ עֲבוֹד עֲבוּדָה־זָרָה".

וְהַעֲצָה לְהַנְצִל מִזֶּה הִיא לְהִיָּת שְׂקוּעַ בְּעִנְיֵי "מְרוֹם" וְ"שְׁמַיִם" שֶׁהוּא הַעֲסָק בַּתּוֹרָה בְּכָל־וּבְכָפִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּפֶרֶט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי־שיחות חלק ד' עמוד 1038-9), דְּכָשׁ"מֵרִים" רֹאשׁוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, הָרִי הוּא נִצּוֹל מִ"הַנָּחֵשׁ דָּא יִצְרָה־רַע".

מג לא תִשְׁקָצוּ יָת נַפְשִׁיתְכֶם בְּכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ וְלֹא תַסְמָאֲבוּן בְּהוֹן וְתַסְמָאֲבוּן פּוֹן בְּהוֹן:

בְּאַרְצָךְ, אִף אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה.

מד אַרִי אָנָּא יִי אֱלֹהֵינוּ וְתַתְקַדְשׁוּן וְתַהוֹן קְדִישִׁין אַרִי קְדִישׁ אָנָּא וְלֹא תַסְמָאֲבוּן יָת נַפְשִׁיתְכֶם בְּכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֲרַעָא:

עֲלִיָּהֶם בְּלֹאִין הַרְבֵּה; וְכָל לֹאֹ – מְלָקוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא: אֲכַל פּוֹטִיתָא – לֹקָה אֲרֻבַּע, נְמָלָה – לֹקָה חֲמֵשׁ, צִרְעָה – לֹקָה שֵׁשׁ.

כִּי הִלֵּךְ עַל־גָּחוֹן • זֶה נָחַשׁ. וְלִשׁוֹן גָּחוֹן שְׁחִיָּה, שֶׁהוּלֵךְ שָׁח, וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ (יא, מב. ובפירוש רש"י)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַטַּעַם שֶׁנִּקְטָה הַפְּתוּב מִכָּל תְּכוּנוֹת הַנָּחֵשׁ דִּןְקָא "לִשׁוֹן גָּחוֹן שְׁחִיָּה, שֶׁהוּלֵךְ שָׁח" – בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ: אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (זהר חלק א לה, ב) "נָחַשׁ דָּא יִצְרָה־רַע". וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַפְּתוּב, שֶׁאִין הַיִּצְרָה־רַע בָּא לְאָדָם לְפַתּוּתוֹ שִׁיְהִיָּה "הוֹלֵךְ עַל מַעֲיוֹ", שִׁיְהִיָּה שְׂקוּעַ בַּתְּאוּזוֹת הָאֲכִילָה וּבְעִנְיָנִים אֲרֻבַּעִים, אֲלָא בְּרֹאשׁוֹנָה אוֹמֵר הַיִּצְרָה־רַע לְאָדָם שִׁיְהִיָּה "הוֹלֵךְ שָׁח".

כְּלוּמַר: בְּנִגּוּד לְהוֹרָאתָ הַתּוֹרָה שֶׁזֶּאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרֹאז מִי בְּרָא אֱלֹהִי (ישעיה מ, כו), שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת רֹאשׁוֹ, וְלְהַתְּבַוֵּן בְּגִדְלוֹת הָאֵל, אוֹמֵר הַיִּצְרָה־רַע לְאָדָם לְהוֹרִיד

(מג) אַל־תִּשְׁקָצוּ אֶת־נַפְשִׁיתְכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תַטְמָאוּ בָהֶם וְנִטְמָתֶם בָּם:

כִּי אַל־תִּשְׁקָצוּ • בְּאֲכִילָתָן, שֶׁהָרִי כְּתִיב: "נַפְשִׁיתְכֶם". וְאִין שְׂקוּץ נֶפֶשׁ בְּמַנְעָה. וְכֵן וְלֹא תַטְמָאוּ, בְּאֲכִילָתָם. וְנִטְמָתֶם בָּם • אִם אַתֶּם מְטַמְּאִין בָּהֶם

(מז) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תַטְמָאוּ אֶת־נַפְשִׁיתְכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הָרִמֵּשׁ עַל־הָאָרֶץ:

כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּשֶׁם שֶׁאֲנִי קְדוֹשׁ, שֶׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּף: "וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם", קְדָשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לְמַטָּה. וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים • לְפִי שֶׁאֲנִי אֶקְדֹּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא תַטְמָאוּ וְגו' • לַעֲבֹר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי־שיחות כרך לב, עמוד 66 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות בבל תִשְׁקָצוּ לְטַהֲרַת הַנֶּפֶשׁ

וְיֵשׁ לַעֲיֹן מִדּוּעַ כְּתִב הַרְמָב"ם שֶׁ"הַנִּזְהָר בְּדָבָרִים אֱלוֹ" דִּןְקָא שֶׁהֵם הַדְּבָרִים שֶׁאֲסֻרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי "כָּל תִּשְׁקָצוּ", מְבִיא קְדוּשָׁה וְטַהֲרָה יְתֵרָה לְנַפְשׁוֹ, וְלֹא כְּתִב כֵּן לְגַבִּי דְבָרִים הַמְּפוֹרָשִׁים בְּקָרָא שֶׁהֵם בְּ"כָל תִּשְׁקָצוּ"? וְיֵשׁ לִזְמֹר, דְּבִנְיָה הַשְּׁמִיעֵנוּ גְּדֵר הַזְּהִירוֹת מִהַדְּבָרִים שֶׁהֵם בְּ"כָל תִּשְׁקָצוּ" מִדְּבָרֵיהֶם. דְּהִנֵּה הַדְּבָרִים שֶׁאֲסֻרוּ חֲכָמִים מִשּׁוֹם "כָּל תִּשְׁקָצוּ", הֵם

אַל־תִּשְׁקָצוּ אֶת־נַפְשִׁיתְכֶם גו' וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי (יא, מג-מד)

כְּתִב הַרְמָב"ם בְּסוֹף הַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת, לְאֲחֵרֵי שְׁמוּנָה אֶת הַדְּבָרִים שֶׁאֲסֻרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם "בְּכָל־אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשִׁיתְכֶם", "כָּל הַנִּזְהָר בְּדָבָרִים אֱלוֹ מְבִיא קְדוּשָׁה וְטַהֲרָה יְתֵרָה לְנַפְשׁוֹ, וּמִמַּרְק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקִּבְ"ה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".

אלו צריכה להיות לא רק מצד טבע גופו, אלא מפני ש"הנזהר מדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו וממקור נפשו לשם הקב"ה" היינו שזה נוגע לקדושת וטהרת הנפש.

דברים "שנפש רוב בני אדם קהה מהן כו' מתאוננת מהם" (לשון הרמב"ם כאן הלכה כט), ואם כן יש מקום לתמוה, מה ראוי חכמים להזהיר שצריך להמנע מדברים אלו, כאשר בלא-הכי טבע רוב בני אדם להתרחק מהם? וזה משמיענו הרמב"ם, שכונת האדם בהירותו בדברים

מה ארי אָנא יי דאסק יתכון מארעא דמצרים למתוי לכון לאלה ויהיו קדישין ארי קדיש אָנא:

(מה) כי אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להית לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני:

העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אמות – דים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון "מעלה".

כ"י כי אני ה' המעלה אתכם • על-מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. [דבר אחר: "כי אני ה' המעלה אתכם", בכלן פתיב: "הוצאתי", וכאן פתיב: "המעלה". תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא

מודא אורייתא דבעירא ודעופא ודכל נפשיתא חיתא דרחשא במיא ולכל נפשא דרחשא על ארעא:

(מו) זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל-נפש השרצת על-הארץ:

מז לאפרשא בין מסאבא ובין דכיא ובין חיתא דמתאכלא ובין חיתא די לא מתאכלא: פ פ פ

(מו) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פפפ

של קנה לנשחט רבו. ובין החיה הנאכלת • צריך לומר בין צבי לערוד? והלא כבר מפרשים הם?! אלא בין שנוולדו בה סימני טרפה כשרה, לנוולדו בה סימני טרפה פסולה:

כ"י להבדיל • לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ויבקי בהן. בין הטמא ובין הטהור • צריך לומר בין חמור לפרה? והלא כבר מפרשים הם?! אלא בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקרי"ש כרך ז ע' 65, משיחת שבת פרשת שמייני תשכ"ה)

כיון שכל דבר שהקדוש-ברוך-הוא מזמון לאדם, הרי זאת כדי שהאדם יברר ויזכר את הנצוץ האלקי הטמון בדבר, ואם כן – טוען הוצר הרע – כיצד תוכל להמנע משמוש במאכל ולדחות את הנצוץ האלקי שבו? אכן, יש ספק, שמא הדבר אסור, אף מדוע עליך לחשש לך? ובכלל – כן טוען הוצר הרע – כאשר שוחטים בהמה, הרי זו שחיטה כשרה. רב השחיטות הן כשרות, ומדוע להעלות חשש ומשום כן לדחות את הנצוץ האלקי שבדבר? אף כאשר יש ליהודי דרגה של "שמיני" שלמעלה מהשתלשלות, יש לו רצון אמתי שלא לעבר חס-ושלום על רצון העליון אף פחוט השערה, ויש לך תוקף הנעלה מהגבלות השכל – אז אין נכנעים לפתויי הוצר, כי הנפש הבהמית אינה יכולה להכניע את הרצון העצמי של היהודי, שהוא 'למעלה מהשתלשלות' בנפש.

כידוע בענין התשובה, שעל ספק של חטא, התשובה קשה ועמקה יותר מאשר על חטא ודאי, ומשום כן ערכו של קרבן חטאת הוא דנקא (דוקא, או פחות), וערכו של אשם – שתיים (שני סלעים – 48 דנקא). וכך גם לגבי המנעות מאסור מלכתחלה, שפדי להשמר מספק אסור, ובמיוחד

כבר הסבר פעמים רבות, ששם הפרשה מכיל את תכנה של כל הפרשה והפסוקים שבה, ועל-אחת-כמה-וכמה את סיומה, בבחינת "נעוץ תחלתו בסופו וסופו בתחלתו". וצריך להבין: מהו הקשר בין המלים והמשמעות של "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" לבין שם הפרשה "שמיני"? ולהיפך: "שמיני" הוא מספר מקדש, ומפני המעלה שב"שמיני" – אף, ביינה של תורה, מלשון "שמן" – נטל יום זה עשר עטרות, וכאשר מדבר על דרגה כה געלה, שנאמר לגביה "לא יגורף רע", כיצד תתכן טמאה, שבגינה יש צורך בהבדלה "בין הטמא ובין הטהור"? ההסבר לך הוא: כאשר עוסקים בהבדלה בין טמא לטהור המתבטאת בדקות, פחוט השערה, כן שנתן לחשב שהטמא הוא טהור, ובכל זאת נדרשים להבדיל ולהדגיש שהוא טמא ולדחותו – לשם כן יש צורך בנתינת פח מיחדת, דוקא מהדרגה הנעלית של "שמיני":

בדרגה של "שבעת ימי הבינו", בדרגת "השתלשלות", קשה להבדיל כראוי בספק דק פחוט השערה. אדרבה: הוצר הרע, שהוא ה"פסח", עוטה "גלימה של משי", איצטלא דקדושה, וטוען כלפי האדם:

מִקְסַף שֵׁשׁ צֶרֶף לְהַבְדִּיל בו' - י' ש צָרָף בְּדָרְגַת "שְׁמִינִי".
זֶהוּ גַם הַקָּשֶׁר בֵּין פְּרֻשֶׁת שְׁמִינִי לְפָרֶשֶׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה - "אֲשֶׁה
כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר": עַל־יְדֵי שְׁמֵעוֹרָרִים אֶת דָּרְגַת
ה"שְׁמִינִי" שֶׁנִּפְשָׁשׁ, שָׁאִין בָּהּ שְׁנֵינִים, אֶף כָּאֲשֶׁר הִגְדִּין שׁוֹנָה

מִהָרָצוֹן הָעֲלִיוֹן, בְּכָל זֹאת עוֹמְדִים בְּתִקְלָה וְכו' - אִזּוּ מִגִּיעִים
ל"וִילְדָה זָכָר", שִׁיר חֲדָשׁ, בְּלִשׁוֹן זָכָר, בְּגֹאֲלָה הֶעֱתִידָהּ,
גֹּאֲלָה שָׁאִין אַחֲרֶיהָ גְלוּת (לְמַעַלָּה מִשְׁנֵנוּיִם), בְּגֹאֲלָה
הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה, בְּבִיאַת מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְוֹב מָוֶשׁ.

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמini

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' א

אלו האופנים. בְּשִׁלְמָא בְּרִישָׁא, שתלה בבית דין, בדרך ל'א ז' אף
ז' קָתְנִי ו-שנתה המשנה, שבכל אופן יש חידוש יותר מהאופן
שלפניו, שאין היחיד פטור רק באופן שעשה עם בית דין ממש,
אלא אף אם עשה אחריהם, ולא רק באופן זה אלא אף אם לא
עשו בית דין כלל. אֵלָא בְּסִיפָא, שידע שטעו, דְּלִחְיוּבָא - שנאמרו
כל אלו בכדי לחייבו קרבן, אִיפְכָא מִיָּדָא לִיה - היתה המשנה
צריכה לשנות אופנים אלו בסדר הפוך, שאין הוא חייב רק באופן
שלא עשו בית דין כלל, אלא אף אם עשו בית דין וועשה
אחריהם, ולא רק באופן זה, אלא אף אם עשה איתם ממש.

מִאי מַעֲמָא, אִמְר קָרָא (במדבר טו כו) - כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁנְהָה, שאין
מביאים פר העלם דבר עד שִׁיחֵהוּ בּוֹלֵן - כל רוב הציבור שוגגים
בְּשִׁנְהָה אֶחָת על פי בית דין, והרי כאן חצי ציבור שגגו שחלב מותר
על פי בית דין, ויחיד זה שגג בין חלב לשומן, ולכן אין זו שגגה
אחת ואינו מצטרף עמהם.
שנינו במשנה: הורו בית דין וכו' והלך היחיד ועשה שוגג על פיהן,
בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה עִמָּהֶן ב' בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו
ועשה, פטור וכו'. הורו בית דין וידע אחר מהן שטעו וכו', בין
שעשו ועשה עמהן בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה
חייב וכו'. מקשה הגמרא: לָמָּה לִיה לְמִיתָא ו-לשנותו כָּל הַנִּי - כל

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' ב

לברייתא החיוב של מיעוט הציבור (שלא בהוראה) מהחיוב של
רוב ציבור, ומה שנצרך ריבוי מיוחד הוא לרוב הציבור (שלא
בהוראה). שאילו לשיטת רב פפא שהברייתא סוברת שיחיד
שעשה בהוראת בית דין פטור, קשה, וְנִתְקַדַּר בְּרִישָׁא על מיעוט
דְּמִיתִיב בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה, ולכפוף נִתְקַדַּר על רובא לְחִיּוּבָא בְּשִׁנְהָה
מַעֲשֶׂה - שהיה לברייתא לחזר אחר כך לבקש דרשה נוספת לחייב את רוב
בשגגת מעשה, ורק אחר כך לבקש דרשה נוספת לחייב את רוב
הציבור בשגגת מעשה, אֵלָא לֹא מְדַלָּא מְהֵרָה על מיעוט דְּמִיתִיב
בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה וּבְסוֹף מְהֵרָה על רובא לְחִיּוּבָא בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה - אלא
מכך שלא דרשה הברייתא באופן זה, שלא דרשה מתחילה לחייב
מיעוט ציבור בשגגת מעשה ואחר כך לחייב רוב ציבור בשגגת
מעשה, ודאי שִׁמְעָה מִינָה - מוכח מכך שודאי לברייתא שִׁמְעָה
ציבור בְּהוֹרָאָה חִיבִין הֵן בְּשִׁבְעָה וְשִׁעִירָה ו-חטאת יחיד, ולכן פשוט
לברייתא ששלא בְּהוֹרָאָה בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה חִיבִין הֵם חטאת יחיד כמו
כן, ואם כן, מוכח מהברייתא שיחיד העושה בהוראת בית דין חייב.
לעיל אמר רב יהודה בשם שמואל, שלדעת רבי יהודה יחיד
התולה בבית דין פטור, ולדעת חכמים הוא חייב, והביאה הגמרא
שתי ברייתות, אחת מהן סוברת שיחיד פטור באופן זה והשניה
סוברת שהוא חייב. הגמרא מבררת מנין לנו שהברייתות הללו
אכן נשנו על ידי רבי יהודה וחכמים.
מְבַדֵּי תְרִיבִיּוֹהוּ סְתָמִי תָנִי - הרי שתי הברייתות נשנו באופן סתמי,
ולא נזכר מיהו התנא שגג כל אחת מהן, ואם כן מִמָּא דְּקִמְיָתָא
- מנין לנו שהברייתא הראשונה היא אכן דעת רבי יְהוֹדָה,
וּבְתִרְיָתָא - והברייתא האחרונה היא רַבִּנָּה, אִימָא אִיפְכָא - אולי
נאמר להיפך, שהראשונה (הפוטרת יחיד התולה בבית דין) היא
דעת חכמים והשניה (המחייבתו) היא דעת רבי יהודה, ואם כן
משנתנו הפוטרת יחיד זה היא כדעת חכמים.
מתרצת הגמרא: הרי הברייתא הראשונה דורשת מהפסוק 'ואם
נפש אחת וגו' שלשה מיעוטים, וּמָאן שִׁמְעָה לִיה דְּדִרִישׁ מִעוּטֵי כִי
הִיא גְּוֹנָא - איזה תנא מצינו שדורש מיעוטים באופן זה, רַבִּי יְהוֹדָה
היא, דְּתִנְיָא, רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר,

קרבן חטאת יחיד.
מבאר הגמרא: אֵלָא לֹא הָיָה קָאָמֵר - האם אין כוונת הברייתא
לומר כך, מִיעוּט קָהֵל שֶׁחֲמָא בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה (שלא בהוראה), פשוט
הוא שחייבין קרבן יחיד, משום שֶׁאִין בֵּית דִּין מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶן פֶּר
בְּהוֹרָאָה - משום שבאופן שחטאו על פי הוראת בית דין, אין
מביאים בית דין פר (ושהרי אינם רוב ציבור), ומדברי הברייתא
הללו מוכח שסוברת הברייתא הִיא הֵן חִיבִים - שמיעוט הציבור
שעשו על פי הוראת בית דין אכן חייבים קרבן חטאת וּמִכָּאן
שהיה פשוט לברייתא שאף כששגגו מיעוט הציבור שלא בהוראה
יהיו חייבים קרבן, כלומר שדעת הברייתא היא שיחיד התולה
בבית דין חייב, וביאור המשך דברי הברייתא הוא, יָכוֹל הִיִּת
לפרש שרוב צָבּוּר שֶׁעָשׂוּ בְּשִׁנְהָה מַעֲשֶׂה וּבִלָּא הוֹרָאָה, לא יֵאָדָּא
דינם כמיעוט, אלא יֵהוּ פְטוּרִין, שֶׁחֲרִי בֵּית דִּין מְבִיאִין עֲלֵיהֶם פֶּר
[בְּהוֹרָאָה] - ושהרי באופן שחטאו בהוראת בית דין, בית דין
מביאים פר והציבור פטורים, ואם כן אולי נאמר שרוב הציבור
פטורים אף כשחטאו שלא בהוראה, תְּלָמוּד לֹאֵמֵר - מלמדנו
הכתוב באומרו מִעַם הָאָרֶץ, לרבות שֶׁאִפִּילוּ רֹבּוֹ של ציבור
שחטא שלא בהוראה, חִיב בְּקִרְבֵּן יָחִיד.
רב פפא מקשה על ביאור זה בדברי הברייתא: אִמְר רַב פָּפָא, מִמָּא
- מהיכן מוכח מהברייתא שיחיד התולה בבית דין חייב, דְּלָמָּא -
אולי כוונת הברייתא היא שאף שהדין באופן שעשו מיעוט
הציבור על פי הוראת בית דין הוא שלא הֵן וְהַצִּיבּוֹר (לֹא בֵּית דִּין
חייבים, כלומר יחיד התולה בבית דין פטור, מכל מקום היתה הה
אמינא לברייתא לפטור רוב ציבור שלא בהוראה, משום שבית דין
מביאים עליהם פר בהוראה.
מתרצת הגמרא: אִי הָיָה - אם אכן זו דעת הברייתא, מִאי אִירִיָּא
דְּקָמְהֵרָה עַל רֹבָא לְחִיּוּבָא - מדוע דורשת הברייתא את הריבוי
'(מעם הארץ)' לחייב רוב ציבור שלא בהוראה, ופשוט לה יותר
לחייב מיעוט ציבור שלא בהוראה, לֹא מְכַלֵּל דְּמִיעוּט בְּהוֹרָאָה
קִימָא לִיה דְּמִיתִיבּוֹ בְּהוֹרָאָה - האם אין זה משום שודאי לברייתא
שמיעוט ציבור בהוראה חייב קרבן יחיד, ולכן יותר פשוט

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז ניסן פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט ניסן פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז ניסן פרק כ, מפרק פג עד סוף פסוק פז	יום חמישי - כ' ניסן פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח ניסן פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א ניסן פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב ניסן פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 110, והנה אף דרחילו... עד עמ' נו, באריכות:

מעין עולם הבא, אלא עדין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו כל היום, ואינו מרוה צמאנו - לאלקות, כמי התורה שלפניו - תרי זה כמי שעומד בנהר וצועק: "מים! מים!" לשתות, כמו שקובל עליו הנביא¹⁶: "הוי כל צמא לכו למים", - חכמינו ז"ל

מפרשים: "מים" היינו

"תורה" - אין מים אלא

תורה¹⁷ - ואותו "צמא"

שהנביא קובל עליו, אינו

מתכוון שהוא צמא

ללימוד התורה, שהרי אם

כך, ירוה בעצמו את

צמאנו בלימוד תורה -

מדוע, איפוא, קובל עליו

הנביא וקורא לו ללמוד

תורה? אלא, ה"צמא" כאן

מתכוון, שהוא צמא

ומקוננת בו אהבה חזקה

לאלקות, ועל כך אומר לו

הנביא ומצביע שעליו

לרוות את צמאנו

לאלקות - בלימוד

התורה, ובלשון ה"תניא":

הפסוק "הוי כל צמא",

שהצמאון הוא ללימוד

התורה, אינו מוכן, דמי שהוא צמא ומתאווה ללמד,

פשיטא שילמד מעצמו, ולמה לו - איפוא, לנביא לצעק

עליו "הוי"? - אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, שהוא

צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) בשלעצמה,

משום "תכלית" - היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה

את האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא

ה"עבודה" הבאה מן האהבה - לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שבל

יסתפק באהבה עצמה, אלא - ילמד תורה, ובכך ירוה את

צמאנו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וכמו שנתבאר

במקום אחר באריכות:

ליקוטי אמרים

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב"ס דקדושה מקום מצות מעשיות וכן מקרא אבל במשנה מתגלה היחוד ואור אין סוף ברוך הוא ביצירה ובתלמוד בבבא' דהיינו שכלימוד מקרא מתפשט היחוד ואור א"ס ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה עד היצירה לברא ובתלמוד עד הבריאה לברא כי כולן באצילות אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לכ"ע כמ"ש בפרע"ח):

לקבל שכר ומי שלא הגיע למדה זו לטעום מעין עוה"ב אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו כל היום ואינו מרוה צמאנו במי התורה שלפניו הרי זה כמי שעומד בנהר וצועק מים מים לשתות כמו שקובל עליו הנביא הוי כל צמא לכו למים. כי לפי פשוטו אינו מוכן דמי שהוא צמא ומתאווה ללמוד פשיטא שילמוד מעצמו ולמה לו לנביא לצעוק עליו הוי וכמ"ש במ"א באריכות:

1 והנה, אף דרחילו ורחימו - יראה ואהבה, הם גם-כן
2 מתרי"ג מצות, אף-על-פי-כן נקראין - התורה והמצוות,
3 "גדפין", - כנפיים, להיות כי תכלית האהבה היא העבודה
4 מאהבה. - הרי, אף שגם אהבת ה' היא מצוה, אבל התכלית

5 במצוה זו, היא לא

6 האהבה כשלעצמה, אלא

7 שהאהבה תביא לעבודת

8 ה'. ומכיוון שהאהבה

9 משמשת כאמצעי

10 לעבודת התורה והמצוות,

11 היא (וכן היראה) נקראת

12 "גדפין" (כנפיים) - כמו

13 הכנפיים שתפקידן לשמש

14 את גוף העוף. ואהבה בלי

15 עבודה, - אהבה שאיננה

16 מביאה ל"תכלית", לקיום

17 התורה והמצוות, אלא

18 היא "תכלית" לעצמה -

19 היא "אהבה פתענוגים",

20 - מדרגה עליונה ביותר

21 באהבה, להתענג

22 מאלקות, להתענג על ה'

23 מעין עולם הבא - ענינו

24 של עולם הבא, הוא הרי

25 "נהנין מזיו השכינה" -

26 תענוג מאלקות, ואהבה זו

27 היא מעין התענוג שבעולם הבא, ונקבלת שכן, - באהבה זו

28 יש גם משום קבלת שכר (ולא ענין של עבודה), כלומר: יש

29 לאותו אדם, כאן למטה בעולם הזה, מעין, משוה, מהשכר

30 שנותנים בעולם הבא עבור עבודה; ו"היום לעשותם", בתיב,

31 ו"למחר לקבל שכרם"¹⁵. - והרי כתוב "היום לעשותם,

32 "היום" - בעולם הזה הוא הזמן ל"מעשה", ל"עבודה", ו"למחר"

33 - בעולם הבא, ב"גן עדן", הוא הזמן של קבלת שכר. לפיכך, הרי

34 "היום", כאן בעולם הזה, ובזמן של "עבודה" - נוגעת האהבה

35 המביאה ל"עבודה" ולקיום תורה ומצוות. ומי שלא הגיע

36 למדה זו, לטעם מעין עולם הבא, - "אהבה בתענוגים" שהיא

יום שני י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, פרק מא ברם... עד עמ' 112, ותפילין.

77 מצוות-העשה, שלצורך קיומן כראוי, הדבר צריך להיות תוצאה של
78 אהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו - שבגלל זה הוא
79 מקיים מצוה, משום שעל ידה הוא מתדבק עם הקב"ה; יראת ה' היא
80 שורש לקיומן של כל מצוות-הלא-תעשה, הימנעותו של יהודי לעבור

73 פֶּרֶק מא. כפי שמובא בדף-השער של ספר זה, מבוסס ספר

74 ה"תניא", על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך

75 לעשותו", שקרוב וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם הלב, מתוך

76 אהבת ה' ויראת ה'; אהבת ה' היא השורש לקיומן של כל

1 עבירה, באה מיראתו ופחדו להמרות ציווי של הקב"ה.
 2 בפרקים הקודמים למדנו גם כן שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים" (גדפין).
 3 על ידן מתעלות התורה והמצוות בספירות העולמות העליונים; כשחסרה
 4 בקיום המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' – המצוות הן או, כגוף בלי
 5 נשמה. בפרק מ"א, אותו אנו
 6 מתחילים ללמוד, יוסבר,
 7 שיראת ה' היא ראשיתה
 8 ועיקרה של עבודת ה',
 9 ולמרות שכאמור, אהבת ה'
 10 היא שורש קיומן של מצוות'
 11 עשה, בכל זאת, לא די
 12 ב"אהבת ה'" בלבד לשם קיום
 13 מצוות-העשה, ומן ההכרח
 14 לעורר, לשם כך, לכל הפחות,
 15 גם דרגה קטנה של "יראת ה'",
 16 שכן, יש לשרת את הקב"ה
 17 באופן של עבודה דוקא
 18 (עבודת ה'), ככתוב: "ועבדתם
 19 את ה' אלקיכם, ואתו
 20 תעבדו", כמו עבד המשרת
 21 את אדונו. ובעבודת עבד

22 נדרש ענין היראה. לכן, יראה היא ראשיתה ועיקרה של עבודה (ובאהבת
 23 ה' ויראת ה' – יראה קודמת לאהבה). כָּרָם, צִרְיָה לְהִיט לְזַכְרֵן
 24 תְּמִיד – ולתשומת לב מתמדת את ראשית העבודה – עבודת
 25 ה', וְעִקְרָה וְשִׁרְשָׁהּ. והוא, כִּי אֵף שֶׁהִירָאָה הִיא שֶׁרֶשׁ לְ"סוּר
 26 מֵרַע" – למרות שיראת ה' היא השורש להימנעות מעשיית רע,
 27 שלא לעבור על מצות לא-תעשה, וְהֵאָהֳבָה – היא שורש,
 28 לְ"עֲשֵׂה טוֹב", – לקיום מצוות-עשה, אֵף-עַל-פִּיכֵן לֹא דִי
 29 לְעוֹרֵר הֵאָהֳבָה לְבָדָה לְ"עֲשֵׂה טוֹב", – גם לשם קיומן של
 30 מצוות-העשה, לא די ליהודי לעורר בקרבו "אהבת ה'" בלבד,
 31 ואילו "יראת ה'" תישאר חבייה עמוק בלבו; וּלְפָחוֹת צִרְיָה –
 32 לשם קיום המצוות, לְעוֹרֵר תַּחֲלָה הִירָאָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶּרֶת
 33 בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, – המביאה, שְׁלֹא לְמַד מִלֵּךְ מַלְכֵי
 34 הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא, כְּנֹכַח לְעֵיל, – שבלב כל יהודי
 35 ישנה יראה מסותרת טבעית – פחד שלא להמרות ציווי של
 36 הקב"ה. יראה זו לכל הפחות, עליו לעורר כדי לקיים "ועשה
 37 טוב", כלומר: לאמיתו של דבר, על יהודי לעורר יראה מהקב"ה
 38 על ידי התבוננות בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך –
 39 עליו, לכל הפחות, לעורר את היראה הטבעית המסותרת בלבו,
 40 שלשם כך לא נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה', באותה מדה
 41 שהדבר נדרש, כשהוא רוצה לעורר את המדרגה העליונה
 42 יותר שביראה (על ידי התבוננות). שְׁתֵּהָא – יראה זו, בְּתַתְּנִלוֹת
 43 לְבֹא אוֹ מוֹחַ עַל-כָּל-פָּנִים. – גם בהתעוררות יראה זו, ישנם
 44 שני אופנים: (א) הוא מעורר את היראה עד לידי הרגשתה בלבו.
 45 ("בהתגלות לבו"). (ב) אין בכוחו לעורר יראה זו בהרגשת הלב,
 46 אלא, שתהא מורגשת במוחו ובמחשבתו בלבד ("מוחו על-כל-

ליקוטי אמרים

פרק מא ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא

כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב. אעפ"כ לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב ולפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד בממ"ה הקב"ה כנ"ל שתהא בהתגלות לבו או מוחו עכ"פ דהיינו להתבונן במחשבתו עכ"פ גדולת א"ס ב"ה ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו

פנים"), דְּהֵינּוּ – כיצד מעורר אדם בקרבו יראה זו? – על ידי
 שהוא מביא את עצמו לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ עַל-כָּל-פָּנִים –
 כדי לעורר יראת ה' בהתגלות בלב – יש להתבונן מתוך העמקת
 הדעת, ואילו אם אין בכוחו של אדם להגיע לכך – עליו לפחות
 להתבונן במחשבתו, בלי
 העמקת הדעת, בְּגִדְלָת
 אִינְסוֹף בְּרוּךְ-הוא,
 ומלכותו אֲשֶׁר הִיא –
 מלכותו, היא, "מַלְכוּת
 כָּל עוֹלָמִים" – עֲלִיּוֹנִים
 וְתַתְּנִיּוֹנִים, – וככל
 שגדולה יותר מלכותו של
 מלך, היא מעוררת יותר
 מורא ופחד מהמלך,
 ואִיהוּ "מַמְלָא כָּל
 עֲלָמִין" – הקב"ה "ממלא"
 את כל העולמות ומחיה
 אותם בחיות פנימית. חיות
 זו אפשר שתהא מורגשת
 בנבראים, ונבראים אפשר
 שתהיה להם השגה והבנה
 בחיות אלקית זו, וְ"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", – והקב"ה "סובב" כל
 העולמות, הוא מחיה אותם גם בחיות שאינה מורגשת בנבראים
 ואין ביכולת הנבראים להשיג חיות זו; וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא
 אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא", – אומר הקב"ה, וּמִנִּיחַ
 הָעֲלִיּוֹנִים וְתַתְּנִיּוֹנִים – הקב"ה "מניח" את הנבראים של
 העולמות העליונים והתחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים
 תכלית הבריאה, ואין הקב"ה מייחד מלכותו עליהם, שייקרא
 אלקה ומלך שלהם, אלא, וּמִיַּחַד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 בְּכֻלָּל, – שכן, הקב"ה נקרא "מלך ישראל", וְעַלֵּיו בְּפָרְט, –
 מייחד הקב"ה את מלכותו, כִּי חַיֵּב אָדָם לומר: בְּשִׁבְלִי
 נִבְרָא הָעוֹלָם, – כל כוונת הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה
 מלך, הרי זה "בשבילי", שיהיה מלך עלי, ובפשטות – האמת
 אכן כך היא, כי כל ישראל הם הרי קומה אחת שלימה, כמו גוף
 אחד, המכיל אברים שונים – הרי כל אבר נוגע לגוף כולו,
 וכשאדם הוא חסוי-שלום בעל מום, ביד או ברגל, מהווה הדבר
 פגם בכל הגוף, כולל הראש – כך גם ביחס למה שהקב"ה מייחד
 מלכותו על עם ישראל, הרי כאשר חסר משהו ביהודי אחד –
 חסר בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה מייחד מלכותו
 עליו בפרט, מטיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת עול מלכות
 שמים – ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו הנדפסת
 בסוף פרק זה), הרי זה חל עליו במיוחד בתור יחיד. וְהוּא גַם
 הוּא מְקַבֵּל עָלָיו – מצדו, מַלְכוּתוֹ, לְהִיט מִלֵּךְ עָלָיו, –
 שהקב"ה יהיה מלך עליו, וְלְעַבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹנוֹ כְּכֹל מִינֵי
 עֲבוֹדַת עֲבָד, – בענין זה עליו להתעמק במחשבתו, כדי לקבל
 על עצמו עול מלכות שמים. שכן, יהודי בכלל צריך שיהיה לו

שעומד בעצמו לפני מלך. ויעמיק - ויתעמק, במחשבה זו
ויראך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו, וכפי הפנאי
שלו, - שיש ביכולתו להקדיש להתבוננות זו. שעתה של
התבוננות זו, היא: לפני עסק התורה, או המצוה, כמו -
למשל, לפני לבישת
טלית ותפילין. - לפני

שהוא עוסק בעבודת ה',
בלימוד תורה או בקיום
מצוות, יתעמק
בהתבוננות האמורה, כדי
שה"עבודה" שהוא עומד
לעשות תהיה מתוך יראת
ה' שהוא יעורר בקרבו על

ידי התבוננות. להלן מסביר רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות,
שאיננה התבוננות כללית שצריכה להיות כאמור לפני עבודת
ה' בכלל - אלא התבוננות פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית
- התבוננות זו קשורה בתוכנה וחיידשה של כל מצוה,
והשפעתה על נפשו.

עול מלכות שמים ולהיות נכון לעשות רצון הקב"ה, כמו עבד
שעושה רצון אדונו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהתבוננות זו
(כדי לעורר את היראה הטבעית במוחו כו') צריכה להיות לא
רק שהקב"ה מייחד עליו מלכותו באופן כללי - כי אם, יתירה

מזו, ובלשון כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "ולא רק מייחד

מלכותו בכללות כ"א עוד
זאת: "והנה ה' נצב
עליו", ו"מלא כל
הארץ - הוא רק,
בבדודו, ומביט עליו, -
לא זו בלבד שהקב"ה
נמצא בכל מקום ורואה

כל דבר, אלא, הוא מביט עליו באופן מיוחד, ובוהן פליות
ולב - הקב"ה בוחן רגשותיו ורעיונותיו הפנימיים של האדם,
אם עובדו כראוי, ועל כן צריך - האדם, לעבד לפניו
באימה וביראה, - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק כזה
שנמצא במדינת המלך, כי אם, בעומד לפני המלך. - כמי

יום שלישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 112, וגם יתבונן איך... עד עמ' נז, ליודעים:

- ציצית ותפילין, של המתבונן לפני לבישה זו, הוא ממשך
אורו ותפילה עליו, דהיינו על "חלק אלוה ממשל" שבתוך
גופו, - על נפשו

האלקית, המחיה את גופו
שהיא חלק אלקה ממעל,
וזאת כדי, לפלל ולבטל
באורו ותפילה. - זו תהיה
פעולת התורה שהוא
לומד והציצית שהוא
לובש, על נפשו האלקית
בכלל, וביתר פירוט הרי
פעולת הנחת תפילין על
כוחות הנפש האלקית,

היא, כפי שנלמד מיד, על המוח והלב - ודרך פרט, - באופן
מפורט, תהיה הפעולה על נפשו: בתפילין - על ידי התפילין
שהוא מניח, תהיה הפעולה, לבטל ולפלל בחינת חכמתו
ובינתו ששנפשו האלהית בחינת חכמתו ובינתו של
איין-סוף ברוך-הוא, המלכשות דרך פרט בפרשיות:
"קדש", "והיה כי יביאך", - בפרשיות "קדש" ו"והיה כי
יביאך" שבתפילין, מלובשות חכמתו ובינתו של איין-סוף ברוך-
הוא: בפרשת "קדש" - חכמה, ובפרשת "והיה כי יביאך" -
בינה; וחכמתו ובינתו של האדם המניח את התפילין, נכללות
ובטלות בחכמתו ובינתו של איין-סוף ברוך-הוא שבשתי פרשיות
אלו. דהיינו - במה מתבטאת ונראית התכללותן וביטולן של
חכמתו ובינתו? הרי זה, שלא להשתמש בחכמתו ובינתו

וגם יתבונן, איך שאור איין-סוף ברוך-הוא, ת"סובב כל
עלמין" ו"מלא כל עלמין", - כל העולמות, הוא רצון
העליון, - כפי שלמדנו
בפרקים הקודמים,

שהרצון העליון הוא מקור
חיות כל העולמות,
המחיה אותם באופן של
"סובב" ו"ממלא" - ורצון
זה, הוא מלכש באותיות
והחכמת התורה, -
אותיות התורה הנאמרות
על ידו, וחכמת התורה
שהוא מבין - בהן מלובש

רצון הקב"ה, כפי שלמדנו בפרק ד', שהרצון העליון התלבש
באותיות הדיו שנכתבו על קלף של ספר תורה ובחכמת התורה
- מה שחכמת התורה מחייבת שהדבר כשר או פסול, בכך גלום
הרצון העליון, כך רוצה הקב"ה שדבר זה יהיה כשר או פסול -
וכשאדם מתבונן לפני עסקו בתורה יתעמק בכך, איך שאור אין
-סוף ברוך-הוא (הרצון העליון), מלובש באותיות ובחכמת
התורה שהוא עומד ללמוד, או בציצית ותפילין אלו, - אם
ההתבוננות היא לפני שהוא עומד ללבוש ציצית או להניח
תפילין - יתבונן איך שהרצון העליון מלובש בציצית ובתפילין
אלו שהוא עומד ללבוש - שכן, זהו רצונו של הקב"ה, שיהודי
ילבש ציצית ויניח תפילין, ובקריאתו ולימוד התורה
שלו, כאשר ההתבוננות היא לפני עסקו בתורה, או בלבישתו

שמקבל על עצמו עול מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, היא
 - הרי, אמתית בלי שום ספק, שְׁתֵּרִי היא - קבלה זו, טבע
 נפשות כל ישראל שלא למד במלך הקדוש יתברך -
 בהקב"ה הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת
 קבלה זו - של מלכות
 שמים, ומחמת המשיכה
 היראה שבמחשבו, נקראות
 - תורה ומצוות אלו, בשם
 "עבודה שלמה", -
 עבודה שלימה היא דוקא
 זו שבאה מתוך יראה
 מהקב"ה, כפי שנלמד
 להלן - ככל עבודת
 העבד לאדונו ומלכו. -
 שהיא באה מתוך יראה.
 כל האמור הוא, כשאדם
 מעורר בקרבו, לפחות,
 דרגה קטנה של יראה, גם
 אם זה במחשבה בלבד,
 וביראה זו הוא לומד
 תורה ומקיים מצוות. כהן
 שאין בו אם לומד
 ומקיים המצוה באהבה
 לבדה, - בלי יראה כלל,
 כדי לזכרה בו - יתברך,
 עלי-ידי תורתו ומצוותיו
 - אינה נקראת - עבודה
 זו, בשם עבודת העבד,
 והתורה - הרי, אמרה:
 "ועבדתם את ה'
 אלהיכם וגו'", - הרי
 שנאמר "ועבדתם", לשון
 עבודה, כמו עבודת עבד,

שהיא מתוך יראה, "ואותו תעבדו וגו'" - גם כן לשון
 עבודה, וכמו שכתוב בזהר [פרשת בהר]: "בהאי תורה
 דיהבין עליה על בקדמיתא בגין לאפקא מניה טב לעלמא
 בו", - כאותו שור ששמים עליו עול בתחילה, כדי להפיק ממנו
 טוב לעולם, הכי נמי אצטרך לבר נש לקבלא עליה על
 מלכות שמים בקדמיתא בו, - כך צריך גם האדם לקבל על
 עצמו בתחילה עול מלכות שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת
 ה'). ואי האי לא אשתבח נבה - לא שריא ביה קדשה בו";
 - ואם אין בו קבלת עול מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה.
 [וב'רעיא מהימנא' שם דף קיא עמוד ב] - נאמר: שכל אדם
 צריך להיות - בעבודת ה', בפשתי בחינות ומדרגות, והן:
 בחינת "עבד" ובחינת "בן". - עבד - שעבודתו היא מתוך

שכנפשו, בלתי לה' לבדו, - שישתמש בחכמתו ובינתו
 לתורה ומצוות בלבד, להבין את התורה וגדלות ה' וכו'; וכן
 לבטל ולכלל בחינת הדעת שכנפשו, - החלק השלישי
 שבמחשבו, הנכלל - מוח הדעת כולל בתוכו, חסד וגבורה, שהן
 יראה ואהבה שבלבו, -
 מוח הדעת כולל אותן

ליקוטי אמרים

שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שכנפשו בלתי לה'
 לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שכנפשו הכולל
 חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון
 הכולל חו"ג המלוכש בפ' שמע והיה אם שמוע והיינו
 כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו' ובעטיפת ציצית
 יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא
 מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עליו ע"י מצוה זו והוא
 כענין שום תשים עליך מלך ואזי אף אם בכל זאת לא
 תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו מ"מ מאחר
 שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו ית'
 בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמחשבו וקבלה זו היא
 אמיתית בלי שום ספק שהרי היא טבע נפשות כל
 ישראל שלא למד במלך הקדוש ית' הרי התורה
 שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת
 המשיכה היראה שבמחשבו נקראות בשם עבודה שלימה
 ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו משא"כ אם לומד
 ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי
 תורתו ומצוותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד
 והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו
 תעבדו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורה
 דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מניה טב
 לעלמא כו' הכי נמי אצטרך לב"נ לקבלא עליה עול
 מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתבח גביה
 לא שריא ביה קדוש כו' [ובר"מ שם ד' קי"א ע"ב] שכל
 אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן
 יכוין כמו שכתוב בזהר:
 להמשיך עליו מלכותו יתברך, אשר היא - למרות
 שמלכותו היא, "מלכות כל עולמים" וכו', - אף על פי כן
 יכוין ויפעול, לייחדה - את מלכותו יתברך, עליו על-ידי מצוה
 זו, - של לבישת ציצית, המסוגלת במיוחד להמשיך עליו
 קבלת מלכות שמים. והוא כענין "שום תשים עליך מלך".
 - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שפי" - שלפני השימה אין לו
 מלך ועתה הוא משים ע"ע מלך. כלומר: לפני שהוא שם על
 עצמו מלך, אין לו מלך, ועכשיו הוא שם על עצמו מלך. ואזי,
 - כשהוא יתבונן בהאמור, אף אם בכל זאת לא תפול עליו
 אימה ופחד בהתגלות לבו, - לפני הקב"ה, מכל-מקום
 מאחר שמקבל עליו מלכות שמים, וממשיך עליו יראתו
 יתברך בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמחשבו, וקבלה זו -

12 מדה שהתורה קוראת בשם "עבודה"; וכשאין ביכולת האדם
13 ליצור הרגשת יראה מהקב"ה בלבו — יעורר לכל הפחות יראה
14 במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות, ירגיש יראה זו. להלן
15 יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל לעורר אפילו במוחו
16 יראה מוחשית ומורגשת —
17 בכל זאת, כיוון שהוא
18 מתעמק בדברים
19 האמורים, וכוונתו בשעת
20 לימודו תורה וקיומו
21 מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר בכך
22 משום עבודה אמיתית.

ליקוטי אמרים

1 ואף ריש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא
2 למדרגה זו של בלי קדימת היראה עילאה כידוע ליודעים:

1 יראה, הוא ירא מאדונו, כך על האדם לעבוד את ה' מתוך
2 יראה; בן — עושה למען אביו מתוך אהבה, כך, על האדם להיות
3 בבחינת בן ולעבוד את ה' מתוך אהבה. ואף ריש — מדרגה של
4 "בן" שהוא — בד בבד, גם-כן "עבד", הרי אי אפשר לבא
5 למדרגה זו בלי קדימת
6 היראה עילאה, כידוע
7 ליודעים. — כלומר: גם
8 מדרגה זו של בן (שהוא)
9 עבד, קדמה לה יראה. —
10 על כל פנים, רואים אנו שגם כשישנה לאדם אהבת ה', אלא
11 שחסרה לו יראה ה', אין בכך משום קיום תורה ומצוות, באותה

יום רביעי י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, והנה אף מי... עד עמ' 114, כנ"ל.

54 היראה גם לא במוחו, אך מכיוון שהוא מתעמק בענינים
55 שעליהם לעורר יראה, ובמחשבתו הוא מהרהר בענינים של
56 יראה — הוא אף מקיים בכך מצות יראה. ועוד, — יתירה מזו,
57 שבאמת מקיים גם מצות יראה — לא רק מצות ה"עבודה",
58 כמה — על ידי, שממשיך
59 היראה במחשבתו, —
60 שבמחשבתו הוא מהרהר
61 אודות יראה זו ומנסה
62 לעורר אותה, כי בשעה
63 ורגע זו על-כל-פנים
64 מורא שמם עליו, על-
65 כל-פנים כמורא בשר-
66 ודם הדיוט לפחות
67 שאינו מלך, המביט
68 עליו, שנמנע בעבורו
69 מלעשות דבר שאינו
70 הגון בעיניו, — כשמישהו
71 מסתכל עליו, גם אם הוא
72 אינו מלך, כ"אם בשר-
73 ודם פשוט — מונעת אותו

ליקוטי אמרים

1 והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
2 יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה
3 ממדרגות תחתונות ר"ס דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין
4 בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה
5 כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג
6 ואינו מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות
7 יראה כמה שממשיך היראה במחשבתו כי בשעה ורגע
8 זו עכ"פ מורא שמם עליו עכ"פ כמורא בשר ודם הדיוט
9 לפחות שאינו מלך המביט עליו שנמנע בעבורו מלעשות
10 דבר שאינו הגון בעיניו שזו נק' יראה כמו שאמר
11 רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שיהא מורא
12 שמם עליכם כמורא בשר ודם כו' תדעו כשאדם עובר
13 עבירה אומר שלא יראני אדם כו' רק שיראה זו נקראת
14

23 והנה, אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
24 יראה ובושה, — שההתבוננות האמורה — כיצד מייחד הקב"ה
25 את מלכותו עליו, ויתירה מזו — איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט
26 אם הוא עובדו כראוי וכו' — איננה מעוררת בו הרגשת היראה,
27 גם לא במוחו ומחשבתו
28 בלבד, וסיבת הדבר היא —
29 מפני פחיתות ערך
30 נפשו ממקור חוצבה,
31 ממדרגות תחתונות
32 דעשיה דעשיה,
33 — שמקור נפשו הוא
34 מהעולם התחתון ביותר,
35 "עולם העשיה", ובעולם
36 זה עצמו — מהמדרגות
37 התחתונות ביותר בעשר
38 הספירות שבו — ומשום
39 כך, אין ביכולתו לגלות
40 בקרבו הרגש אלקי, של
41 יראה אלקית, גם לא
42 במוחו, אף-על-פי-כן,
43 מאחר שמתכוין בעבודתו — בקיום תורה ומצוות, כדי לעבד
44 את המלך — את הקב"ה, שהוא המלך שלו, הרי זו עבודה
45 גמורה, — לא חסר מאומה במה ששייך ל"עבודה" — קיומו
46 תורה ומצוות הוא באופן ההולם את התואר "עבודה", כי
47 היראה והעבודה — יראה, ועבודת השי"ת, נחשבות לשתי
48 מצות — נפרדות, במנין תרי"ג, — 613 מצוות, ואינו מעכבות
49 זו את זו. — ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה, כי על
50 היראה להיות מורגשת בלב, או לכל הפחות במוח — בכל זאת,
51 אין בכך משום עיכוב בקיום מצות עבודת ה', בלמודו תורה
52 ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו
53 הזקן ממשיך ואומר יתר על כן שלמרות שאין הוא מרגיש את

74 הסתכלות זו לעשות דברים בלתי הוגנים — באותה מדה הוא
75 מונע את עצמו, בשעה שהוא מהרהר בעניני אותה יראה,
76 מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, שזו — ביטוי פשוט זה של
77 מורא, נקראת יראה, כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי
78 לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא שמם עליכם כמורא
79 בשר-ודם כו", — וכשתלמידיו שאלוה: האם אין מורא נעלה
80 מכך? — ענה: תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני
81 אדם כו". — הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכם מלעבור
82 עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא מורא שמם —
83 יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא
84 שלו מבשר-ודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי,

43 מאחר שמתכוין בעבודתו — בקיום תורה ומצוות, כדי לעבד
44 את המלך — את הקב"ה, שהוא המלך שלו, הרי זו עבודה
45 גמורה, — לא חסר מאומה במה ששייך ל"עבודה" — קיומו
46 תורה ומצוות הוא באופן ההולם את התואר "עבודה", כי
47 היראה והעבודה — יראה, ועבודת השי"ת, נחשבות לשתי
48 מצות — נפרדות, במנין תרי"ג, — 613 מצוות, ואינו מעכבות
49 זו את זו. — ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה, כי על
50 היראה להיות מורגשת בלב, או לכל הפחות במוח — בכל זאת,
51 אין בכך משום עיכוב בקיום מצות עבודת ה', בלמודו תורה
52 ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו
53 הזקן ממשיך ואומר יתר על כן שלמרות שאין הוא מרגיש את

לְעִילָא, – העבודה מתוך יראה לבדה, אינה "פורחת" (עולה) 45
למעלה, אַף שֶׁנִּקְרָאת "עֲבוֹדַת עֶבֶד". – שכן, העבודה הרי 46
נעשית מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די 47
ב"עבודת עבד", וְצָרִיךְ לְהוֹיֹת גַּם־כֵּן בְּחִינַת "בֵּן", – עבודה 48
מתוך אהבה, הנקראת 49

בחינת "בן", שכן בן עושה 50
למען אביו מתוך אהבה – 51
לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַמְּבַעִיִּת 52
עַל־כָּל־פְּנִים – להקב"ה, 53
הַמְּסַתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, שֶׁתִּהְיֶה 54
בְּהַתְּגַלּוּת מוֹחוֹ עַל־כָּל־ 55
פְּנִים, לְזַכֵּר אֶהְבָּתוֹ לַה' 56
אֶחָד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ 57
וּבְרִצּוֹנוֹ, לְדַבֵּק בּוֹ 58
וְתִקְרָה. – זכרון אהבתו 59
המסותרת, תעורר בו את 60
הרצון להיות דבוק 61
בהקב"ה; וְזֹאת תִּהְיֶה 62

בְּוִנְתּוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמְּצִיָּה הַזֶּה, – שהוא עומד להתעסק 63
בה; לְדַבֵּק בּוֹ – בהקב"ה, נִפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית וְתַהֲיוּנִית 64
וּלְבוֹשִׁיהָ, בְּנוֹכַח לְעִילָא. – כפי שלמדנו, שהעסק בתורה 65
ומצוות פועל על הנפש האלקית ועל הנפש החיונית ולבושיה, 66
שתהיינה דבוקות בהקב"ה. הרי, שבעבודתו של יהודי צריכות 67
להיות שתי הבחינות: בחינת "עבד" – העובד את הקב"ה מתוך 68
יראה, כעבודת עבד לאדונו, ובחינת "בן" – העושה למען אביו 69
מתוך אהבה. למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה 70
ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, – ורבנו 71
הזקן ממשיך ומוסיף, יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל 72
ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שֶׁנִּפְשׁוֹ 73
תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל 74
ישראל – יהיה דבוק בהקב"ה, על־ידי־זה מייחדים, כלומר – 75
מאחדים ומדבקים את קודשא־ברוך־הוא (הקב"ה) ושכינתיה 76
(ושכינתו). שכן "קודשא־ברוך־הוא" הוא מקור התורה 77
והמצוות, ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל – זהו פירוש 78
הנוסח "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד 79
קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" – "שפי" 80
– והיחוד (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל – וע"פ הג"ל 81
מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור 82
נפשות כל ישראל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: 83
משמעות "בשם כל ישראל" היא, שהיחוד (וזאת אומרת: מעשה 84
המצוה) הוא בשם כל ישראל – שעשיית המצוה היא בשביל 85
ובשם כל כלל ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות 86
(של קודשא־ברוך־הוא), הנוצרת על־ידי קיום המצוה הוא עם 87
"שכינתיה" (השכינה שלו), שהיא מקור כל ישראל. 88

1 שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו
2 במחשבתו על ידי התבוננות. רַק שִׁירָאָה זו נִקְרָאת "יִרְאָה
3 תַּתְּמָא" – "יראה תחתונה" וכן וְ"יִרְאָה חֲמָא" – לא "יראת
4 ה'" או "יראת אלקים", כִּי־אם "יראת חטא" – הוא ירא לעבור

5 עבירה, ויראה זו היא
6 שְׁקוּדְמַת לְחֻמְתּוֹ¹², –
7 היא משמשת כהקדמה
8 ל"חכמה", שהיא קיומן
9 של תורה ומצוות (כי
10 תכלית חכמה תשובה
11 ומעשים טובים¹³, ולכן
12 נקראים המעשים הטובים
13 של קיום התורה
14 והמצוות, בשם "חכמה").
15 הרי יראה זו, עליה אנו
16 לומדים כעת, היא
17 הקדמה ל"חכמה" –
18 לקיום התורה והמצוות

19 (שכן, אנו לומדים¹⁴: "אם אין חכמה אין יראה"¹⁵, ש"חכמה"
20 היא הקדמה ל"יראה", ומאידך אנו לומדים ש"אם אין יראה
21 אין חכמה", ש"יראה" היא הקדמה ל"חכמה", מכאן שישנן
22 שתי מדריגות ביראה: א) "יראה תתמא" – יראה תחתונה,
23 והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות, הנקרא "חכמה",
24 ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". ב) "יראה עילאה" –
25 יראה עליונה, יראה זו באה אַחֲרֵי קיומן של תורה ומצוות,
26 ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין יראה") ואילו וְ"יִרְאָה
27 עֲלִיָּא" הוא "יִרְאָה בְּשֵׁת" בּוֹ, – היראה העליונה היא יראה
28 המבוססת על הבושה שלו מפני גדלות ה', דְּאִיתִּי יִרְאָה וְאִיתִּי
29 יִרְאָה בּוֹ. – יש יראה ויש יראה. כאמור ישנן שתי מדריגות
30 ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה הנוצרת
31 על ידי קיום תורה ומצוות. אֲבָל כָּלִי יִרְאָה כָּלִל – אם אין
32 אפילו "יראה תתמא" לֹא פִּרְחָא לְעִילָא – אין עבודתו בקיום
33 תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, בְּאֶהְבָּה לְבָדָה, – אם
34 הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה זו
35 מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, כְּמוֹ
36 שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יוֹכֵל לִפְתֹּחַ בְּכַנְף אֶחָד¹⁶, דִּדְחִילוֹ וְרָחִימוֹ הֵן
37 תְּרִין גְּדִפִין – שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, [כְּמוֹ שֶׁתּוֹכֵן
38 ב'תִּקְוִינִים']. – ב"תיקוני זוהר" – ששתי הכנפיים ("גדפין") של
39 אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן)
40 לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים.
41 אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות
42 מתוך אהבה בלבד – הרי שקיימת כאן "כנף" אחת בלבד,
43 וב"כנף" אחת אין ביכולת התורה והמצוות לעלות למעלה. וְכֵן
44 הִירְאָה לְבָדָה – בלי אהבה, הִיא כְּנֵף אֶחָד, וְלֹא פִּרְחָא בָּהּ

12. ראה אבות פרק ג משנה ט. 13. ברכות יז, א. 14. ראה בתחילת פרק מג באריכות. 15. אבות פרק ג משנה יז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ במדרש הובא בתור"ה כנפי' (שבת מט, א) 'פורחת באחת' – הרי בשעת מעשה יש להם גם כנף שני, וכסהים 'ונינוחת באחת' – משא"כ בנידוד שאין לו אלא כנף אחד. ולגירסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת – גם בכנף הב', לפי שא"א לפרוח באחד".

יום חמישי כ' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' נח, החסדים:

ברוך-הוא, שלימוד התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור
נפשות כל ישראל – "יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה" –
מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות
ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות
למעלה, שחסד וגבורה,
שהן הפכיות ומנוגדות זו
לזו, יהיו לענין אחד, על
ידי המשכת אור שלמעלה
משתי מדות אלו, עד
ששתיהן בטלות לעומת
אור זה, והניגוד שבין מדה
אחת לחברתה – מתבטל
ממילא. אור זה, המביא
יחוד זה במדות, הוא
הרצון העליון הנמשך על
ידי קיום תורה ומצוות –
שכן, תורה ומצוות הן הרי
רצונו של הקב"ה
שלמעלה מעלה מהמדות
חסד וגבורה – וכשרצון
עליון זה, שהוא מקור
החסדים, נמשך ומתגלה
על ידי לימוד תורה וקיום
מצוות, מתאחדות מדות
אלו, ו"גבורה" נהפכת
ל"חסד". * (וגם על-ידי
זה – על ידי קיום תורה
ומצוות, יתמתקו גם כן
הגבורות בחסדים –
התוקף של ה"גבורות"
ימתק ממילא,

אך אמנם
אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן
יתכוין ליחוד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור
נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם
שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין
להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור
הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות
מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה
ע"י עסק התורה והמצוות שהוא מלוכש בהן ויתכוין
להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל
לייחדן וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו
פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

הנהגה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
הגבורות בחסדים ממילא
בהתכללות המדות וייתרם על ידי
גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
למעלה באתערותא דלתתא הוא
גילוי למטה בעסק התורה
והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש
באורא רבא ובמשנת חסידים
מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות
התורה נמשכות מחזורתא דא"א
שהוא רצון העליון מקור
החסדים):

בהתכללות – על ידי התכללות, המדות ויחודם, – שהמדות
למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, על-ידי גילוי רצון
העליון ברוך-הוא, המתגלה למעלה באתערותא דלתתא,
– על ידי התעוררות מלמטה, הוא גילוי למטה בעסק התורה
והמצוה – בעסק זה מתגלה הרצון העליון, שהן – התורה
והמצוות, הן רצונו יתברך; – ובשעה שיהודי, ממשך ומגלה,
על ידי עיסוק בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה –
מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא
את ההתכללות וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות ונהפכות
ל"חסדים". וכמו שכתוב ב'אדרא רבא' וב'משנת חסידים'
מסכת ארידאנפין פרק ד, שתר"ג מצות התורה נמשכות
מ'תורתא' ד'ארידאנפין', שהוא רצון העליון, מקור

1 אך אמנם אמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "לעולם אל
2 יוציא אדם עצמו מן הכלל", – ולכן, לא די במה שהוא
3 מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו
4 שלו בהקב"ה, אלא – לכן יתבונן בעבודתו, ליחד ולדבקה בו
5 יתברך, מקור נפשו
6 האלהית ומקור נפשות
7 כל ישראל, שהוא –
8 מקור נפשו האלקית
9 ונפשות כל ישראל, הוא
10 רוח פיו יתברך, הנקרא
11 בשם "שכינה", על שם
12 ששוכנת ומתלבשת תוך
13 כל עלמין – בתוך כל
14 העולמות, להחיותן
15 ולקיימן, והיא –
16 ה"שכינה", היא
17 המשפעת בו – באדם
18 הלומד תורה, כח הדבור
19 הזה שמדבר בדברי
20 תורה, או כח המעשה
21 הזה לעשות מצוה זו. –
22 שהוא עוסק בהן כעת –
23 הרי שעל-ידי לימוד
24 התורה או קיום המצוה,
25 יתכוון לדבק ולאחד באור
26 אינסוף, את מקור כוח
27 הדיבור או כוח המעשה,
28 שהוא גם מקור נפשו
29 האלקית ונפשות כל
30 ישראל, ויחוד זה, – של
31 מקור נפשות ישראל באור
32 אינסוף הוא על-ידי המשכת אור אינסוף ברוך-הוא
33 למטה, על-ידי עסק התורה והמצוות שהוא – אור אינסוף
34 ברוך-הוא, מלבש כהן. – בתורה ובמצוות; ויתבונן להמשיך
35 אורו יתברך על מקור נפשו ונפשות כל ישראל ליחדן, –
36 לאחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, וכמו
37 שכתבאר לקמן פירוש יחוד זה באריכות, ע"ן שם. וזהו
38 פירוש "לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה בשם כל
39 ישראל". – שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום
40 מצוות, יהיה יחוד קודשא-ברוך-הוא (הקב"ה). מקור התורה
41 והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", כי כאמור, שכינה
42 היא מקור כל נפשות ישראל. הנהגה בהגדה שאנו עומדים
43 ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אינסוף

12 – "יחוד קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה" – יש להזדקק כבר
13 לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח
14 להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית
15 – ובעבודת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא,
16 אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? – מסביר רבנו הזקן להלן,
17 שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, אבל מכיון שיש בה קצת
18 מן האמת – שהרי כל יהודי רוצה לקיים רצונו של הקב"ה (וענין
19 זה, שיהיה יחוד קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה, הוא הרי רצונו
20 האמיתי של הקב"ה), לכן, כל ימנע עצמו מלכוון כוונה זו, כי אין
21 בכך משום רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא
22 אמיתית כולה.

1 הַחֲסִידִים): – אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא כאמור,
2 שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם.
3 למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די
4 שיכוון לדבק על־ידיה את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו
5 גם לכוון לדבק ולאחד על־ידיה את מקור נפשות כל ישראל
6 באור איך־סוף ברוך־הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה:
7 רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה – באים
8 מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש
9 לו אהבה להקב"ה – הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא – כוונה
10 זו היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל־ידי התורה
11 והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור איך־סוף

יום שישי כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, ואף שלחיות כוונה... עד עמ' נח, באריכות.

57 נפשו עבור אביו ואמו – כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל
58 אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא
59 זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדרגה נעלה ביותר של אהבה?
60 מְכַלֵּמְקוֹם יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהַרְגִיל עֲצֻמוֹ בְּכוּנָה זוּ, כִּי אֵף
61 שְׂאִינָה בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ
62 לְנִמְרֵי בְּלָבוֹ שִׁיחְפֵּץ בָּזֶה
63 בְּכָל לְבוֹ, – שכאמור,
64 נדרשת לכך מדרגה
65 נעלה ביותר של אהבה,
66 מְכַלֵּמְקוֹם מַעֲט מוֹעֵד –
67 במדה מועטה לפחות,
68 חֲפֵץ לְבוֹ בָּזֶה בְּאֵמַת,
69 מִפְּנֵי אֲהֶבָה הַמְבַעֵיט
70 שֶׁבְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל –
71 ואהבה טבעית זו מניעה
72 אותו לַעֲשׂוֹת כָּל מָה
73 שֶׁהוּא רָצוֹן הַעֲלִיז
74 בְּרוּךְ־הוא, וְיִחַד זֶה –

ליקוטי אמרים

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
הגבורות בהסדרים ממילא
בהתכללות המדות ויחודם על ידי
גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
למעלה באתערותא דלתתא הוא
גילוי למטה בעסק התורה
והמצוה שהן רצוני ית' וכמ"ש
באורא רבא ובמשנת חסידים
מסכת א"א פ"ד שתרי"ג מצות
התורה נמשכות מחזורתא דא"א
שהוא רצון העליון מקור
החסידים):

75 של מקור נפשות כל
76 ישראל באור איך־סוף
77 ברוך־הוא, הוא – הרי,
78 רצונו הָאֵמֶת, – של
79 הקב"ה, וְהִינֵנו יְחִיד
80 הַעֲלִיז שְׂבָאֲצִילוֹת,
81 הַנַּעֲשֶׂה בְּאֵתְרֵיהֶן
82 דְּלִתְתָּא, – על ידי
83 התעוררות מלמטה, עַל־
84 יְדֵי יְחִיד נַפְשׁ הָאֱלֹהִית
85 וְהַתְּכַלּוֹתָהּ בְּאֹרֶךְ ה'
86 הַמְּלֻבָּשׁ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁעוֹסֶקֶת בָּהֶן, וְהִיו – הנפש האלקית
87 ואור ה', לְאֲחָדִים מִמֶּנּוּ, – מאוחדים כדבר אחד ממש, בְּמִוֹ
88 שְׂנֵתְבָאָר לְעִיל, – שעל־ידיה נעשה היחוד ב"עולם
89 האצילות", כִּי עַל־יְדֵיהֶן מְתִיחִדִּים נִסְכָּן מְקוֹר הַתּוֹרָה
90 וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהוּא תְּקוּדָשׁ־בְּרוּךְ־הוא, עִם מְקוֹר נַפְשׁוֹ

23 וְאֵף שְׁלֵחוֹת בְּוָנָה זוּ אֲמִיתִית בְּלָבוֹ, שִׁיחֶה לְבוֹ חֲפֵץ
24 בְּאֵמַת יְחִיד הַעֲלִיז הָזֶה, – של מקור כל נפשות ישראל באור
25 איך־סוף ברוך־הוא, צָרִיף לְהִיזוֹת בְּלָבוֹ אֲהֶבָה רַבָּה לַה' לְבָדוֹ,
26 – שכן, כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר
27 מזה מפני שזה טוב לו,
28 (והיינו שבעצם הוא אוהב
29 את עצמו – את מה שטוב
30 לעצמו); על־דִּרְרִיזָה גַם
31 באהבתו של יהודי
32 להקב"ה ורצונו להיות
33 דבוק בו על ידי קיום תורה
34 ומצוות – הרי גם זה נובע
35 ממה שהוא רוצה את
36 הטוב שלו, מה שטוב
37 לנפשו שלו. אך כדי לרצות
38 שמקור נפשות כל ישראל
39 יהיה דבוק בהקב"ה, והרי
40 אין בכך משום ענין שטוב
41 לו עצמו, שמספיקה לשם
42 כך אהבה להקב"ה
43 שמורגש בה מה שטוב
44 לעצמו – אלא, לשם כך,
45 נדרשת אהבה כזו שהיא
46 כל כולה רק להקב"ה
47 בלבד – לַעֲשׂוֹת נַחַת רִיחַ
48 לְפָנָיו לְבָד, וְלֹא לְרוּחַ –
49 צמאון, נַפְשׁוֹ – הנפש
50 שלו, הַצִּמְאֻן לַה', אֵלָּא
51 בְּבָרָא דְאֲשַׁתְּדַּל בְּתֵר

ואף שלחיות כוונה זו
אמיתית בלבו שיהיה לכו
חפץ באמת יחוד העליון
הזה צריך להיות בלבו
אהבה רבה לה' לבדו
לעשות נחת רוח לפניו
לבד ולא לרוות נפשו
הצמאה לה' אלא כברא
דאשתדל בתר אביו ואמי'
דרחים לון יתיר מגרמיה
ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל
בשם רעיא מהימנא]. מ"מ
יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה
באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפץ בזה בכל לבו
מ"מ מעט מועד חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה
המבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא
רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד
העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י
יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוּבָּשׁ
בתורה ומצוות שעוסקת בהן והיו לאחד' ממש כמ"ש
כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצוות שהוא
הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה
אָבִיו וְאִמִּיה – כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דְּרָחִים לִזְן
יְתִיר מִגְרָמִיה וְנַפְשִׁיה כו' – שהוא אוהב אותם יותר מאשר
גופו ונפשו, [כְּמוֹ שְׂנֵתְבָאָר לְעִיל – בפרק י', בְּשֵׁם רַעֲיָא
מְהִימָנָא], – שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את
נפשו לשם יחוד קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה, כבן המוסר את

- 1 הָאֱלֹהִית, הִנֵּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", - על ידי יחוד הנפש עם
- 2 אור ה' שבתורה ומצוות, מתהווה היחוד של מקור הנפש -
- 3 "שכינה", עם מקור התורה והמצוות - "קודשא בריך הוא", שְׁהֵן
- 4 ביחס לאורות העליונים הכלליים: בְּחִינַת "מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין"
- 5 וּבְחִינַת "סוֹבֵב כָּל
- 6 עֲלָמִין", כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא
- 7 בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאַרְיֻכּוֹת. 1 שהן בחי' ממלא כל עלמין ובחי' סובב כל עלמין כמ"ש
- 8 - אך, כל האמור הוא 2 במ"א באריכות.
- 9 ביחס לכך שעל יהודי
- 10 לבחון לפעול יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה

ליקוטי אמרים

יום שבת קודש כ"ב ניסן
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.

- 21 אֲבָל יַחֲדוֹ נִפְשׁוֹ וְהִתְכַּלְלוּתָהּ בְּאֹרֶה ה' - שהנפש שלו תהיה
- 22 מאוחדת וכלולה לגמרי באור ה', לְהִיּוֹת - הנפש ואור ה',
- 23 לְאַחֲדִים, בְּזֶה חֶפֶץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ לְגַמְרִי
- 24 כָּבֵל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ - ובא, מֵאַהֲבָה הַטְּבַעִית הַמְּסַתֶּרֶת כָּלֵב
- 25 כָּל יִשְׂרָאֵל, לְדַבְּקָה בַּה',
- 26 וְלֹא לִפְרֹד וּלְהִיּוֹת נִכְרֵת
- 27 וּנְבִדָּל חֲסִידֵי שְׁלוֹם
- 28 מִיַּחְדּוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ
- 29 בְּשׁוּם אִפֶּן, אִפֶּלוּ
- 30 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ. -
- 31 האהבה המסותרת שבלב
- 32 כל אחד מישראל
- 33 להקב"ה, מעוררת ויוצרת
- 34 את הרצון להתאחד עם
- 35 הקב"ה ושלא להיות בשום
- 36 אופן נפרד ונבדל מאחדות
- 37 ה', גם אם זה קשור
- 38 במסירת נפש ממש,
- 39 ולמשל: כשכופים עליו
- 40 לעבוד חלילה עבודה-
- 41 זרה, או אפילו רק
- 42 להשתחוות בצורה
- 43 חיצונית בלבד לעבודה-
- 44 זרה - ימסור את נפשו
- 45 שלא לעשות זאת, כדי
- 46 שלא להיות נכרת

ליקוטי אמרים

- אבל יחוד נפשו והתכללותה באור
- ה' להיות לאחדים בזה חפץ כל אדם מישראל באמת
- לאמיתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית
- המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד
- ולחיות נכרת ונבדל ח"ו מיחודו ואחדותו ית' בשום אופן
- אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה
- הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף
- במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף
- אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה
- והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש
- שזהו כל עסק הנשמות כג"ע כדאיאת בגמרא ובוזר
- אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה'
- וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי
- נשמה וכו' ואתה נפחתה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני
- כו' כלומ' מאחר שאתה נפחתה בי ואתה עתיד ליטלה
- ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחודה
- באחדותך וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא והיינו על ידי
- התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך
- מאחדות ה' וְעֵסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְהִתְפַּלָּה הוּא נִסְכֵּן עֲנִין -
- של, מִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ בְּצֵאתָה - של הנשמה, מן הגוף
- בְּמִלְאָת - לה, שְׁבַעִים שָׁנָה, שְׁאִינָה מְהַרְהֶרֶת - אז, בְּצִרְכֵי
- הַגּוּף, אֵלָּא מִחֲשַׁבְתָּהּ מִיַּחְדָּת וּמְלֻכְשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
- וְהִתְפַּלָּה, שְׁהֵן דְּבַר ה' וּמִחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ - הנפש
- ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה,
- לְאַחֲדִים מִמֶּשׁ, שֶׁהָיוּ כָּל עֵסֶק הַנְּשָׁמוֹת בְּגוֹיֵעֵדוֹ, כְּדֵאיָתָא -

- 1 באותיות התורה והתפלה, - שיהודי חושב ומדבר בהן, **בְּאִמְרָהּ לֵה' לְנִכְתָּ, כְּמוֹ "כְּרוֹךְ אֶתְּהוּ", וּבְהֵאֵי גִּוְנָא.**
 2 מתאחדים ומתקשרים **ליקוטי אמרים**
 3 מחשבתו ודיבורו **הקב"ה בברכה זו, באופן**
 4 במחשבתו ודיבורו של **באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנכת** בלתי אמצעי, בלשון
 5 הקב"ה, **ובפֿרָט** ² כמו ברוך אתה וכה"ג נוכח,

פירוש התוספות למס' הוריות דף ג עמ' ב

כל הוראה שיתנה ברוב צבור — למעוטי דאם חצי צבור ועשה גם הוא — חייבין. **שעירי** עבודה זרה — משום הכי נקט לשון רבים, דאיכא טובא שעירים: שעירי ראש חודש ושעירי רגלים, שהן מרובים, ואידי דקאמר התם "שעירים" — נקט נמי הכא, אף

על גב דאינו (אלא) אחד כמו פר העלם. **משל** דרבי אליעזר כו' — תימה: דהתם בספק אבל — ספק לו ולכולי עלמא, אבל הכא — לו אין ספק, וכן בסמוכוס? מיהו, יש לומר דבהא תרווייהו שוין, דספק הוי.

פירוש התוספות למס' הוריות דף ד עמ' א

שהביא כפרתו בין השמשות — משמע אבל קודם לכן נתכפר, אף על גב דקרב אחזר תמיד בין הערבים. וקשה: דבתוספתא משמע דפסולין, וכן משמע בפסחים, דרמי התם: כתיב "לא ילי עד בוקר" הא כל הלילה — ילין. ובתיב "השלמים" — עליה השלם כו'. ולא משני: הא לכתחלה הא דיעבר, אלמא דפסולין. ושנא הכא נמי איירי במחוסר כפורים בערב פסח, כדאמרינן התם: אין מתעכב אחר התמיד בין הערבים אלא קטרת ונרות ומחוסר כפורים בערב פסח. **קרי** ביה ונעלם מדבר — דמס' מ'ונעלם" קאי להכא ולהכא. ואמר בירושלמי דאיכא דאמר גורעין ודורשין מתחלת פרשה לסופה, ואיכא דאמר אף באמצע פרשה. "ויצקת עליה שמן" — הצקת שמן המנוחה, ללמד כל המנוחות ליציקה. הקשה רבינו יהודה בן קלונימוס ברבי מאיר: מאי שנא דהכא דרשינן "ונעלם מדבר", וגבי עדות "קום דבר" לכולי עלמא דרשינן: דבר ולא חצי דבר. ויש לומר: דודאי "דבר" כולה דבר משמע, והכא מעניינו דקרא. מכדי כתיב "אחת מכל מצות ה'" דמשמע מצוה שלמה, למאי הלבנת כתב "דבר"? אלא על כרחך למודש "ונעלם מדבר" אפילו דבר אחד מן המצות. וכן בכל דוכתי גורעין ומוסיפין ודורשין משום דוחקא דקרא. דאיזו דחוק ומוקם אנפשיה. כי הווא ד"דחוק" דהוה ליה למכתב "דחמישיתו יוסף עליך" כי היכי דכתיב גבי מעשר. ובפרק "יש נוהליך" הוה ליה למכתב "אשתו תירש את הנחלה", וכי כתב קרא — צריך ליישב המקרא על ידי גרעון ותוספת. תימה: מנא לן דאתי קרא לחייב רק קיום מקצת וביטול מקצת? דלמא קרא אתא אפילו לחייב בכך, וכל שכן בביטול כל הגוף. כדאמר בפרק "הנוהקין" גבי עבודה זרה דכתיב "מן הדרך" אפילו מקצת דרך, וחייב בקיום מקצת ובין על כל הגוף, אבל בשאר מצות אינו חייב אלא בביטול כל הגוף. ויש לומר: דהתם כתיב "ללכת בזה", ותניא בספרי: ולא העושה במקצת, משייר מקצת מיעוט בהדי קיום מקצת. להכי, בעבודה זרה דגלי קרא — חייב אפילו במקצת הגוף. וגם בביטול כל הגוף חייב, דלא גרע משאר מצות. ואי לאו מיעוט דשאר מצות

והוי כתיב סתמא, היה חייב נמי בשאר מצות בכל ענין. והכי נמי הכא, ולהכי כתיב הכא "דבר" למעוטי כל הגוף, וליכא למימר אפכא, ד"דבר" כולו דבר משמע, דתניא בתורת כהנים: כתיב הכא "מכל מצות ה'" וכתיב במשיח "מכל מצות ה'" ואי לא דמחייב אלא בעוקר כל הגוף — לא משכחת במצות האמורות אלא בתו מאנוסות ואם חמיות ואם חמיו, דבר שאין הצדוקין מודין בו. הושתק מפירוש רבינו שמחה זכר עדיק לברכה. **רב** אשי אמר יליף דבר דבר מוקן ממרא — והתם יליף תוספתא: "בין דם לדם" — ולא כל דבר, והני דהכא לא שמעי להו ברייתא דילן מטעמא אחרינא. **ברכר** שאין הצדוקין מודין בו — והא דאצטרף למעוטי כולה דבר, ולא נפיק משום דצדוקין מודין בו. כמו בתו מאנוסות דלית להו גזירה שוה, או אם חמיו ואם חמיות. ומתניתין דנקט נדה ושבת ועבודה זרה — לא משום דאהנו דוקא קאי, אלא רק לפרש קיום מקצת נקטינהו. **יש** נדה אבל הכא על שומרת יום כו' — בגדה גופה הוי מצי לאשכוחי טובא, כגון בדם אורוס בדם שחור, וטובא דחשיב בתורת כהנים. אלא דאתא לאשמועינן אפילו בשומרת יום ובגדה מקרי קיום מקצת וביטול מקצת. ובגמרא דפרקי: אי הכי אפילו נדה נמי — הכי פירושו: אפילו נדה בכהאי גוונא, אי הוה דברר שאין הצדוקין מודין בו — הוי קיום מקצת. **הכתיב** — וספרה לה לא גרסינן, דהא בשמעתא בתרייתא נדה מפיק לה ממשכב נדחה ויהיה לה. **שלא** כדרכה נמי הכתיב כו' — משמע דצדוקין מודין בו, ובפרק "אחד דיני ממונות" גבי טעה בנואף ותואפת משמע דאין צדוקין מודין בו — התם בהעראתה שלא כדרכה. **הכתיב** כל ימי זובה — הוה מצי לאתויי קרא קמא דכתיב "זוב דמה ימים רבים". **דאמרי** הוצאה אסירה והכנסה שריא — ותנא הוצאה הכנסה קרי לה, כדאמרינן במסכת שבת (ב, ב) ובמסכת שבתות (ה, א). **איכא** דאמרי הוצאה והכנסה (שריא) (הוא דאסירא) — אף על גב דהכנסה לא כתיבא, סברא היא: מה לי אפוקי מה לי עיולי (שבת צו, ב).

פירוש התוספות למס' הוריות דף ה עמ' א

אם חלב אבל חייב כו' — תימה: מי דמי? התם בין בחלב בין בנותר חד קרבן הוא, אבל הכא קרבן דעבודה זרה אינו שוה לחלבו וצריך לומר: דהכי נמי ידעי דלא איירי אלא בעניינים שקרבנם שוה, כעין חלב ודם, כדפריש רש"י. **ורבי** שמעון תלחא קהל' כתיבי כו' — יש ספרים דגרס: תרי קהל כתיבי. וכן נראה. ובעי למימר דחז "קהל" כוליה קרא לאורחא דקרא, וחז "קהל" דרשינן "קהל" "הקהל", וחינו תרי "קהל". ולרבי מאיר חד "קהל" כוליה לאורחא דקרא, ומיניה נמי שמעינן דאיירי בבית דין ולא בצבור. וחז "קהל" לגזירה שווה. ולפי הגירסא הכתוב בספרים בעי למימר דתרווייהו אתו לגזירה שווה, ולא נהירא. מיהו, אפשר דתלמודא בעי למימר לרבי שמעון ד"קהל" האמור למעלה הוא בית

דין עם הצבור, ואי לא כתיב הווא "קהל" — הוה אמניא ד"קהל" למטה חיינו צבור ולא בית דין, ולרבי מאיר משמע איפכא. ועוד קשה: אליבא דרבי שמעון, לימא ארבעה "קהל" כתיבי, ומייתר ליה חד "קהל" למעשה תלוי בקהל, ולא הוה צריך לאהדורי אקרא אחרינא? מיהו, ליכא למפרך לרבי מאיר לדרוש שלשה "קהל" כרבי שמעון למודש מעשה תלוי בקהל. כיון דאית ליה גזירה שווה ד"קהל" בבית דין אמור, אם כן לא מצי למילף משם מעשה תלוי בקהל. דאז לעיל אמר "הקהל ועשו" — הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. אם כן מי שלמד משם סובר ד"קהל" האמור למעלה בצבור מיירי. ולרבי מאיר לא סבירא ליה הכי דבצבור מיירי.

יום ראשון

יום רביעי טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר ה'תש"ג
ליל ב' דחג המצות - קריאת שמע שצל המטה כמו בכל יום טוב.
שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לצלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לצלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

יום שני

יום חמישי יז ניסן, שני לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

"הרי זה משבח" - "זה" מורה על מדרגה דקדשה, "הנה אלקינו זה" - וכל המרבה כו', "זה" ש"ל הוא משבח.

יום שלישי

יום ששי יח ניסן, שלשה לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.
במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שנת תר"ח אמר ה"צמח צדק" מאמר על הפסוק "אם כסף תלוה גו'", כסף הוא הנשמה, על שם שהיא תמיד בכסף [=בגעגועים] ותשוקה לעלות למעלה, וכדכתיב "רוח האדם היא העולה למעלה", דאדם הם נשמות ישראל, "אתם קרויים אדם", והנשמה נתונה בהלואה להאדם, וכתיב "ימים יצרו גו'", דיש מספר קבוע כו', וחסר יומא חדא - חסר לבושא חדא [וכשחסר יום אחד - חסר לבוש אחד].

יום רביעי

שבת יט ניסן, ארבעה לעומר ה'תש"ג
גם בשמחה ובצחלה.
שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעידתא, ויתן לך - אומרים בלחש.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.

פעם פרש אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מה בשתנה הלילה - גלות שנמשל ללילה - הנה - האחרון - מכל הלילות - גליות שקדמוהו.
שבכל הלילות אין אנו מטבילין - לשון מרוק, נקיון וטהרה - אפילו פעם אחת - לא נגמר

המרוק בהם, כי הרי הִיָּה אַחֲרֵיהֶם עוֹד גְּלוּת – הַלִּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים – מְרוּק גּוֹף וְגִלּוֹי הַנֶּפֶשׁ.

שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ אוֹ מֶצֶה – הֵינּוּ כִּי גַם אַחֵר הַגְּלוּת, הָעֲבוּדָה הִיא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מֶצֶה בְּטוֹל, וּמִצַּד נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, חֲמִץ יִשּׁוּת – הַלִּילָה הַזֶּה – אַחֵר גְּלוּת הָאֲחֵרוֹן – בָּלֹא מֶצֶה – שִׁיעָבֵר רוּחַ הַטְּמָאָה.

שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת – כָּל הַמִּקְנָא פְּנִי מוֹרִיקוֹת, וּבְכָל הַגְּלוּת הַרְבֵּה בְּחִינּוֹת בְּקִנְיָה: קִנְיַת סוּפְרִים וְהִדּוּמָה – הַלִּילָה הַזֶּה – אַחֵר גְּלוּת הָאֲחֵרוֹן – בָּלֹא מְרוֹר – קִנְיָה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה, עַל דֶּרֶךְ מִאֲמֵר רז"ל כָּל צָדִיק נִכְוֶה מִחֻפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵיין בֵּין מְסֻבִּין – כָּל הַגְּלוּיִים שְׁעַל יְדֵי הַגְּלוּת – אוֹכְלִין – בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג, וְיֵשׁ הַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וְהַתַּעֲנוּג הָעֲצָמִי, וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּגִּיעַ בְּעֲבוּדָתוֹ לְהַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וְיֵשׁ לְתַעֲנוּג הָעֲצָמִי – הַלִּילָה הַזֶּה – אַחֵר גְּלוּת הָאֲחֵרוֹן – בָּלֹא מְסֻבִּין – שְׁכָל יִשְׂרָאֵל יִגִּיעוּ לְבַחֲבִינַת תַּעֲנוּג הָעֲצָמִי.

יום חמישי

יום ראשון

כ ניסן, חמשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז"ק.
תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב. וסיפר אז – הרח"א – שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתיה, אָבער נעמען אליין מעג מען.

פעם נכנס כבוד קדֹשֶׁת הרב חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב [=חג שמחת]. וסיפר אז – הרב חיים אברהם – שרבינו הזקן אמר: בְּפֶסַח אֵין לְאַחֵד לְכַבֵּד אֶת זולתו באכילה ושתיה, אֵין לְקַחַת לְבַד מִתֵּר.

יום שישי

יום שני

כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר

ה'תש"ג

בַּעַת קְרִיאַת הַשִּׁירָה – עוֹמְדִים.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: קד"ק.
תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ – אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאָהר האָב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאָפען שש"פ – מ'דארף לערנען א גאנצע נאכט.

בליובאוויטש הייַנעוֹרִים בְּשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח – גַּם בְּשִׁבְעוֹת וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה. כְּשֶׁהָיִיתִי בֶּן תֶּשַׁע שָׁנִים, כְּכֹר לֹא שָׁכַחְתִּי לִישֹׁן בְּשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח – יֵשׁ לְלַמֵּד לִילָה שְׁלֵמָה.

שבת
קודש

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחול], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קוקן.

תניא: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב.

ביום מנהגים: לקדש, אחר-כך מתפללים תפלת המנחה, ואחריה סעדת יום-טוב.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ
איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחד"פ בהיכל
הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם
התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הבעל שם טוב היה אוכל ג' סעודות באחרון של פסח.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעל שם טוב – "סעודת משיח". "סעודת
משיח" היא באחרון של פסח, כי באחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחד"פ בהיכל
הלימוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון של פסח אכל אדני אבי מורי ורבי
[הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

המשך ביאור למס' הוריות ליום חמישי עמ' ב

שדי, פרה ורבה, גוי וקהל גוים יהיה ממך, שצוהו להוליד עוד
ילדים והבטיח לו שהם יהיו 'קהל', ומאן אתליד ליה התיא שעתא
– מי עוד היה עתיד להיוולד לו אחר אותה הבטחה, רק בנ"מין,
שכן שאר ילדיו נולדו לפני כן, ואם כן שמע מינה שהכי קאמר לו
ר'המנא, מתליד לך השתא קהל אחרניא – יולד לך עכשיו 'קהל'
נוסף על ילדך שנולדו כבר, כלומר מי שיוולד לך עכשיו יקרא
'קהל', ואם כן מוכח שבנימין, שהוא שבט אחד, נקרא 'קהל'.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב שבתא לרב כהנא, דלמא ששבט אחד
אינו 'קהל', והכי קאמר ליה ר'המנא ליעקב, לבי ו-כאשרו מתליד
לך בנ"מין, אז הוא דהו ו-הם יהיו שנים עשר שבטים דמתקריית –
שיהיו נקראים 'קהל', כלומר שרק שנים עשר שבטים יחד קרויים
'קהל', וכאשר יולד בנימין נמצא שיש 'קהל'. מתרצת הגמרא:
אמר ליה רב כהנא לרב שבתא, אלמא לפי דברך שלפני לידת בנימין
לא היו השבטים 'קהל', האם יתכן שרק שנים עשר שבטים איקרו
קהל אך אחד עשר שבטים לא איקרו קהל, והרי לעיל הוכח
מ'יועמד דהושפט' וגו' שאף שני שבטים קרויים 'קהל'. אלא ודאי
משמעות הפסוק היא שהקדוש ברוך הוא מבטיח ליעקב שיוולד
לו 'קהל' נוסף, ומוכח ששבט אחד קרוי 'קהל'.
הגמרא מקשה על רבי מאיר: תניא, רבי שמעון אומר, מה תלמוד
לומר – מה מלמד הכתוב שנאמר לגבי הקרבנות שהוקרבו
כשהוקדשו הלוים לעבודת המקדש, 'ולקחו פר וגו' ופר שני כן
בקר תקח להקטאת' (במדבר ח ח), ומה מלמדנו המילה 'שני', אם
ללמד שהם שנים – שצריך להביא שני פרים, והלא כבר נאמר (שם)
פסוק יב) 'ועשה את האחד קטאת ואת האחר עולה לח', ומוכח
שהפריים הם שנים. [אלמא] כך מלמדנו הפסוק, ש'כול היית לומר
ש[תהא] נאכלת קטאת זו ללוים – לכהנים, בדרך ששאר חטאות
נאכלות, תלמוד לומר (שם פסוק ח) 'ופר שני', ומשמעות 'שני' היא
שפר החטאת הוא שני לעולה, ודינו כעולה לענין זה שדורשים מה
עולה לא נאכלת, שהרי עולה מוקטרת כליל על המזבח,

באופן שחטא שבט אחד. אלמא לאו רבי שמעון היא, ומוכח שהוא
מחשיב אף שבט אחד כמרובים ולא כיחידים, ולכך אף שבט אחד
שהוא מיעוט קהל שחטא בהוראת ב"ד הגדול, חייב. מסיקה
הגמרא: אכן שמע מינה.
מבואר במשנה שלרבי יהודה ורבי שמעון, כל שבט מביא פר,
כלומר שמה שאמרה תורה 'והקריבו הקהל', כל שבט נקרא
'קהל'. הגמרא מבררת את מקור הדיון: ורבי יהודה ורבי שמעון,
שבט אחד דאקרי קהל, מנא להו. משיבה הגמרא: אמרי, המקור
הוא מה שנאמר כשבאו בני מאב ועמון להלחם ביהודה, ונקבצו
יהושפט המלך עם כל יהודה אל בית המקדש להתפלל, דכתיב
שם (דברי הימים ב' ח) 'ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים, (נכח)
חצר בית ה' תהדושה'. ומזהלשון 'קהל יהודה' מבואר ששבט יהודה
לבדו נקרא 'קהל', ואם כן מוכח ששבט אחד נקרא 'קהל'. הגמרא
מבארת את הפסוק: מאי חדשה – מדוע נקראת חצר בית המקדש
'חצר חדשה', הרי לא היתה חדשה בימי יהושפט. אמר רבי יוחנן,
קראה הפסוק 'חדשה' מפני שאותו היום חדש בה דברים –
הלכות, ואמר, מכול יום אל יבנם במנהג ליה – לעזרת נשים,
שגזרו להוסיף על קדושת עזרת נשים, שלא יכנס בה טבול יום, אף
שמותר מדאורייתא. הגמרא דוחה שאין מהפסוק ראיה ששבט
נקרא קהל: מתקופה לה רב אהא בר יעקב, מפא, דלמא שאני – אולי
שונה שבט יהודה, שנקרא 'קהל' כשהיה בירושלים מפני דהוה נמי
שבט בנ"מין שם מלבד יהודה, שהרי ירושלים היא גם בחלקו של
בנימין. ואם כן אין מוכח שאפילו שבט אחד נקרא 'קהל'.
הגמרא מבארת את המקור: אלמא אמר רב אהא בר יעקב, המקור
הוא הפסוק שבו מספר יעקב ליוסף את דברי ה' אליו, דכתיב
(בראשית מד ח) 'ויאמר אלי הנני מפקד והרביית ונתתך לקהל עמים'
וגו', וכוננת יעקב לדברי הקדוש ברוך הוא שנאמר לו לפני שובו
לארץ ישראל, ויצא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפקד ארם ויברך
אתו' (בראשית לה ט), ונאמר שם (שם יא) 'ויאמר לו אלהים אני אל

הוראת בית-דין המבוססת על טעות יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ח

שעשה על פי הוראתם חייב חטאת (גם אם זו 'הוראה' ולא 'טעות'), וכן כתב הרמב"ם (להלן פי"ג ה"א) שאם מיעוט הקהל עשו על פי בית דין ונודעה השגגה - "המיעוט שעשו חייבין וכל אחד ואחד מביא חטאתו". ואם כן, מדוע הוצרך הרמב"ם להסביר ש"אין זו הוראה אלא טעות", הרי כאן היחיד (האשה שנשאת) עשה על פי הוראת ב"ד ולא 'רוב הקהל'?

ומבאר ה'חלקת מחוקק' (אהע"ז סי' יז סקע"ח):

אמנם יחיד שעשה בהוראת ב"ד ששגו חייב חטאת, אך הלכה היא (להלן פי"ג ה"ד) שאם הורו ב"ד למיעוט הקהל ואחר כך הורו בשגגה למיעוט אחר, מצטרף מיעוט אחד לחבירו (אף שהן שתי הוראות נפרדות) ונעשים 'רוב הקהל' וכל יחיד פטור מקרבן. ולכן כתב הרמב"ם שאם התירו בית-דין לאשה להינשא ואחר כך נודע שבעלה קיים חייבת קרבן כי "אין זו הוראה אלא טעות", להשמיענו שאף אם תהיה הוראה נוספת בשגגה ואשה זו תצטרף ל'רוב הקהל' – עדיין חייבת היא להביא קרבן על שגגתה.

הלכות שגגות פרק ה, הלכה ה: הַאִשָּׁה שֶׁהֵלַךְ בְּעֵלָהּ לְמִדֵּינָה הֵימָּה, וְשָׁמָּה שָׁמְתָה, אוּ כְּאִזְּזָה עֲדִים שָׁמְתָה, וְנִשְׁאַתָּה... עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִדְעָ שֶׁבְּעֵלָהּ קָיָם - חַיֵּבֶת קֶרְבָּן.

מבואר בגמרא (יבמות צב, א) שבית-דין שהתירו לאשה להינשא על סמך עד אחד שמת בעלה, ונודע שבעלה קיים, אינה 'הוראה' ש'הורו' היתר להינשא (והעושים על פיה פטורים מקרבן) אלא 'טעות' והאשה חייבת בקרבן חטאת. וכן כתב הרמב"ם להלן (פי"ד ה"ג) שאם הורו בית-דין על סמך טעות במציאות (ולא טעות בהלכה) והתירו אשת איש להינשא "לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה, ואחר כך בא בעלה, אין זו הוראה אלא טעות" וחייבת חטאת.

והקשה ה'לחם משנה' (וכן הקשה המשנה למלך להלן שם):

הלכה זו שההוראה להתיר לאשה להינשא על סמך ידיעה מוטעית אינה 'הוראה' אלא 'טעות', היא לדעת רבי יהודה (הוריות ב, א) שיחיד העושה על פי הוראת בית דין ששגו פטור מחטאת, אבל לדעת חכמים רק אם רוב הקהל עשה על פי הוראת בית דין ששגו אין היחידים מביאים חטאת, אבל יחיד

הזכות לחיות יהודי יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ח

ניתן לגייר שהרי מדובר בתינוק שהתגייר בקטנותו בין הגויים, ומוכת מכך שאפשר לגייר אע"פ שמן הסתם לא יתחנך כלל לתורה ומצוות.

אמנם, ניתן לדחות ולומר כי כאן מדובר באופן שהגירות נעשתה במטרה להוציאו מבין הגויים למקום של יהודים אלא שבסופו של דבר נשאר בין הגויים ולפי זה אין ראייה שניתן לגייר כאשר על פי הנתונים העומדים לפנינו בשעת הגירות לא יתחנך לשמירת מצוות.

אך מסתבר יותר לפרש שההלכה לא נאמרה רק במקרה מסוים זה אלא גם כאשר מן הסתם ישאר בין הגויים ולא יתחנך לשמירת מצוות ניתן לגיירו. והטעם, כי אף אם לא ישמור מצוות, הרי נכנס לקדושת ישראל ויקבל שכר על מעשיו הטובים אף אם עשה אותם שלא לשם מצוה, ואילו האיסורים שיעבור יהיו רק שוגג, ולכן גם לגבי הגירות היא זכות.

(דברות משה שבת סי' טד, הנחה יא)

הלכות שגגות פרק ז, הלכה ב: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שִׁבְתָּ... אוּ שֶׁנִּשְׁכַּח וְהוּא קָטָן לְבֵין הַגּוֹיִם, אוּ נִתְּנָה קָטָן וְהוּא בֵּין הַגּוֹיִם... אֵינוּ חַיֵּב אֵלָּא חֲטָאת אֶחָת.

האם ניתן לגייר תינוק גוי המאומץ על ידי הורים יהודים שאינם שומרי מצוות?

בגמרא (כתובות יא, א) מבואר שניתן לגייר ילד קטן על סמך הכלל 'זכין לאדם שלא בפניו'. כלומר: על אף שאין בו דעת כדי להחליט בעצמו על הגירות, מאחר וזו זכות עבורו להצטרף לעם היהודי, יכולים בית הדין לעשות זאת בשבילו. אך לכאורה הדברים אמורים רק בתינוק העתיד לזכות לחינוך יהודי כשר, ואילו בתינוק הגדל על ידי הורים שמן הסתם לא יחנכוהו למצוות, הכניסה לעם ישראל אינה זכות אלא נטל, שהרי הוא עתיד לעבור על איסורי תורה חמורים, שבעודו גוי לא היה מצווה בהם והיה די לו בקיום שבע מצוות בני נח. ומאחר וגידור זה אינו זכות אלא חובה לא נוכל לגיירו! אך מדברי הרמב"ם כאן יש להוכיח שאפילו במצב כזה

איזו חטאת העוף באה על הספק? יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ח

ולא ידוע אם הנפל הוא וולד גמור) - מביאה עולה, ומתנה עליה: אם חייבת, תהא לחובתה ואם לאו הריהי נדבה, אבל על החטאת אי אפשר להתנות, כי אין חטאת באה בנדבה (רש"י כריתות ז, ב. ד"ה מביאה). והגמרא (נדר כט, א) לומדת מלימוד מיוחד שחטאת העוף כן באה על הספק.

ומבאר כאן הרמב"ם שחטאת העוף באה על הספק רק ב'מחוסרי כפרה', האסורים באכילת קדשים קודם הבאת הקרבן, והקרבן מתיר את אכילתם (ראה הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"א).

הלכות שגגות פרק יא, הלכה ב: יִרְאָה לִי, שְׂאֵלֹו הַחֵיבִין בְּקֶרְבָּן מִסֶּפֶק - אֵינָן מְבִיאִין קֶרְבָּן, שְׂמָא וְכִנְסוּ חֵלִין לְעִזְרָה. וְאֵם תֹּאמַר: 'וְהִלָּא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֶּפֶק, וְאֵינָה נִאֲכָלֶת'? מִפְּנֵי שֶׁחֲמִיכָא אוֹתָהּ מִחֶסֶר בְּפוּרִים, וְאִסּוּר לֶאֱכֹל בְּקֶרְשִׁים עַד שִׁיבִיא בְּפֶרְתָּהּ; אֲבָל מִי שְׂאֵינֵי מִחֶסֶר בְּפוּרִים, אֵינוּ מְבִיא קֶרְבָּן מִסֶּפֶק.

יולדת, שהיא אחת מ'מחוסרי כפרה', מביאה קרבן עולה וחטאת העוף (לעיל פ"ה ה"ב). ואם היא 'ספק יולדת' (שהפילה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קיג

הקרבן. ואם כן, איך כתב הרמב"ם כאן "מי שאינו מחוסר כיפורים אינו מביא קרבן מספק"?
ומבאר ה'דברי נחמיה':

טעמו של הרמב"ם ש'מחוסר כפורים' יכול להביא קרבן מספק כדי שיוכל לאכול בקדשים, הוא: כיון שהקרבן מתקן חסרון באדם זה, יש להביאו גם מספק, ולא שב'מחוסר כפרה' ה'תיקון' הוא בהתרת אכילת קדשים, ואילו בניזיר ה'תיקון' הוא בכך שאחר הבאת הקרבן יוכל להתחיל למנות נזירות בטהרה, ולולא זאת יצטרך להיות נזיר עולם.

אבל בספק טומאת מקדש וקדשיו שאינו 'מחוסר כפורים' (שהרי יכול לאכול בקדשים אף לפני הבאת הקרבן), אינו מביא חטאת העוף מספק, שמא עובר על האיסור להביא חולין בעזרה (הל' שחיטה פ"ב ה"א).

והקשו אחרונים (שער המלך שחיטה פ"ב ה"ב. דברי נחמיה י"ד סי' כא אות ג):

נזיר שנטמא מביא חטאת העוף לטהרתו, ונפסקה הלכה שמביא את חטאתו אף בספק טומאה (הל' נזירות פ"ט ה"ט), אף שאינו 'מחוסר כפרה' ויכול לאכול קדשים לפני הבאת

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ח

שבט קרוי 'קהל'

בטומאה (פסחים פ, א).

אך הרמב"ם סובר שרק כאשר רוב הקהל (או מחצית הקהל) היו טמאים עושים את הפסח בטומאה, ולא הביא להלכה שגם שבט אחד שנטמא עושה את הפסח בטומאה, ולפי דבריו כאן ש"כל שבט ושבט קרוי קהל", מדוע לא יקריבו בטומאה (מג"א)?

ותירץ:

בפר העלם דבר של ציבור, נאמר בתורה במפורש "והקריב הקהל", ושבט אחד אקרי קהל, ולכן צריך כל שבט להביא חטאת, אבל בפסח שלא נאמר 'קהל', והדבר נלמד רק מדיוק בפסוק "שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם – יחידים נדחים ואין הציבור נדחה" (הל' ק"פ שם), יש לומר כי "התורה לא מיעטה אלא דוקא כל או רוב ישראל, אבל שבט אחד – אף על גב דמקרי קהל גם כן – מכל-מקום אפשר דלפעמים גם כן הוא בכלל איש, ולא נתמעט" (מחצית השקל על המג"א שם).

הלכות שגגות פרק יב, הלכה א: ואם בשאר המצוות שנגנו, מביאין שנים עשר פרים חטאות. וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר של צבור', שנאמר: "והקריבו הקהל" – כל קהל וקהל, וכל שבט ושבט קרוי "קהל".

שגו בית דין בהוראה ועשה הקהל כהוראתם, מביא הקהל חטאת. ונחלקו בדבר בגמרא (הוריות ד, ב). לדעה אחת, כל שבט נקרא קהל וצריך להביא קרבן 'פר העלם דבר של ציבור', ולדעה שניה "שבט אחד לא אקרי קהל" ודי בקרבן אחד עבור כל השבטים. ופסק הרמב"ם, "מביאין שנים עשר פרים", כי "כל שבט ושבט קרוי קהל".

והקשה ה'מגן אברהם' (אר"ח סי' ריח סק"ג):

בהלכות קרבן פסח, פסק הרמב"ם (פ"ז ה"א), "יחידים נדחים ואין הציבור נדחה". כלומר, יחיד שהיה טמא מת בזמן קרבן הפסח נדחה לפסח שני, אך אם רוב הקהל נטמאו מקריבים את הפסח בטומאה. וכאשר רק שבט אחד נטמא ושאר השבטים טהורים, לפי הדעה ש"שבט אחד אקרי קהל", אין אנשי השבט נדחים לפסח שני אלא עושים את הפסח

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ח

מתי מושלמת הגירות?

ואסור באכילת קדשים למרות שנחשב כישראל לשאר הדינים, משום שהגירות כוללת שני ענינים: דין ישראל לעניין חיוב מצוות, ובנוסף לכך קדושת ישראל ורוממותם על העמים. ולעצם הכניסה לחיוב מצוות די במילה וטבילה וקבלת מצוות, אך קדושת ישראל שמכוחה הם מותרים באכילת קדשים היא רק על ידי הקרבת הקרבן שבוה נעשה שותף לעבודת המקדש (משך חכמה פרשת שלח ד"ה 'כל האזרח').

ולפי זה מיושבת עור קושיא: איך יתכן שגר שלא הביא קרבן ייאסר באכילת קדשים והרי אפילו לגוי גמור אין זה איסור (ורק הישראל מצווה שלא להאכיל אותו) שהרי גוי אינו מצווה בשום איסור מלבד שבע מצוות בני נח?

ולפי האמור מובן, כי על ידי המילה והטבילה נעשה כישראל לכל דבר, וממילא חלים עליו כל דיני התורה ובכללם איסור אכילת קדשים לפני הבאת הקרבן (תורת מיכאל סי' ג).

הלכות מחוסרי כפרה פרק א, הלכה ב: גר ששלל וטביל, ועדיין לא הביא קרבנו – אף על פי שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו, אינו ממחסי כפרה; שיקרבנו עקבו להיות גר נמור, ולהיות ככל פשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים, שעדיין לא נעשה כפשרי ישראל.

הפוסקים דנו האם גר שעדיין לא הביא את קרבנו אסור להינשא לבת ישראל או שהקרבן מעכב רק לאכילת קדשים. יש שלמדו מזה שהרמב"ם הביא את חיוב הקרבן גם בין שאר דיני הגירות (בהל' איסורי ביאה פ"ג ה"ה) שהקרבן מעכב לא רק לאכילת קדשים אלא אף להינשא לבת ישראל (אבני נזר י"ד סי' שמד).

אך יש שדייקו מדבריו להיפך, שכן בהלכות איסורי ביאה (שם) לא הזכיר שאינו נחשב 'כפשרי ישראל' כמו בהלכה זו ומזה יש ללמוד שרק לאכילת קדשים אין הוא 'כפשרי ישראל' אך לשאר הדינים הוא ישראל גמור (צפנת פענח הל' איסורי"ב שם).

מצורע חסר בוחן יכול להיטהר? יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ח

גם במצורע: אם היו לו בהונות בעת שנצטרע ואחר כך נקטעו, אינו יכול להיטהר, ואם היו חסרים מתחילה יש לו טהרה.

ולפי זה הקשה ה'תוספות יום טוב' (נגעים שם): כאן כתב הרמב"ם שמצורע מחוסר בוחן אין לו טהרה עולמית ולא חילק בין נקטע הבוחן לאחר שנצטרע או שהיה חסר קודם לכן, ואילו בהלכות סנהדרין (פ"ד ה"ח) פסק שרק "אם נקטע יד העדים אחר העדתם פטור ממיתה, אבל אם היו גידמים מתחילה, יהרג בידי אחרים"!

ומבאר ה'משנה אחרונה' (נגעים שם):

לדעת הרמב"ם יש לחלק בין העדים למצורע: ב"ד העדים' הדין צריך להתקיים כמו שכתוב, אך בגידם מתחילה יש לומר שזו ה'יד' שלו שהרי מצינו בתורה 'יד' אף שאינה 'יד' כפשוטו (לדוגמא: 'וירא ישראל את היד הגדולה', 'ויקח את ארצו מידו') וגם 'יד העדים' אינו כפשוטו אלא שהריגת העדים באה מכח עדותם, אבל במצורע 'בוחן' ידו' ו'בוחן' רגלו' הוא כפשוטו ובין אם נקטע ובין שהיה חסר מתחילה לא מתקיים הכתוב בתורה. ולכן במצורע סתם הרמב"ם וכתב "אין לו בוחן יד..." אין לו טהרה" כי אף אם היה חסר מתחילה אי אפשר לטהרו.

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה א: אין לו בוחן יד ומניית, או בוחן רגל ומניית... אין לו טהרה עולמית.

ביום השמיני לטהרתו, מביא המצורע קרבן אשם והכהן נותן מדם האשם על בוחן ידו הימנית של המצורע ועל בוחן רגלו הימנית (ויקרא יד, יד). ואם אין לו בוחן יד או בוחן רגל, לדעת חכמים (נגעים פ"ד מ"ט) אי אפשר לטהרו. ומבואר הטעם בגמרא (סנהדרין מה, ב) משום ש'קרא כדכתיב', היינו קיום המצוה צריך להיות עם כל הפרטים האמורים בה, ואחד הפרטים לטהרת המצורע הוא נתינת הדם על הבהונות. וכיון שאי אפשר לקיימו, אינו יכול להיטהר.

וכתבו התוספות (שם ד"ה אין. וכ"כ הרע"ב נגעים שם) כי זהו רק אם נקטעו הבהונות לאחר שנטמא, אבל אם היו חסרים לפני שנצטרע – אין זה מעכב ויש לו טהרה, כי הגמרא (שם) מדמה את המצורע לחייב מיתת בית-דין שאם נקטעה יד העדים לפני ביצוע הדין, נפטר ממיתה שנאמר 'יד העדים תהיה בו בראשונה', והרי 'קרא כדכתיב' ואם נקטעה היד, אין הדין יכול להתקיים. וזהו דוקא אם נקטעה היד לאחר שהעידו, כי 'יד העדים...' משמעו ה'יד' שהיתה לעדים בשעת העדות היא 'תהיה בו בראשונה להמיתו', אבל אם היו גידמים מתחילה, חייבים להמיתו כי זו אותה 'יד' שהיתה להם מתחילה. וכך

מתי דיבור נחשב כמעשה? שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ח

דיבור שאינו מביא למעשה ממשי, והלכך אינו חשוב מעשה. וזה ההבדל בין המקרים: החוסם בהמתו בקולו לוקה, כי גרם בכך למעשה – שהבהמה תסגור את פיה ותימנע מאכילה. לעומת זאת בממיר קרבן, בהמת החולין התקדשה כתוצאה שנגרמה מאליה מהדיבור, ואין כאן כל 'מעשה' (נודע ביהודה תנינא, יו"ד קסח).

וה'שפת אמת' (תמורה ג, א) מיישב כך את הסתירה:

כאשר על ידי הדיבור מתבצעת בסופו של דבר הפעולה אותה רצה האדם לבצע – דיבורו אכן ייחשב כמעשה. לכן חסימת הבהמה בקולו מוגדרת מעשה, שהרי דיבורו הביא את התוצאה המבוקשת ומנע מהבהמה לאכול. אבל המרת בהמת קרבן בבהמת חולין נעשתה כדי שבהמת הקרבן תיהפך לחולין. רצון זה לא מתבצע, שהרי בהמת הקרבן נשארת בקדושתה. אי לכך, דיבור כזה אינו נחשב מעשה.

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: מפי השמועה למדנו, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה, אין לוקין עליה – חוץ מנשבע, וממיר.

האם ניתן להעניש על אמירה גרידא?

בהלכה כאן מדובר על מקרה כזה. האדם הממיר אינו עושה כלום מלבד אמירה שבהמת חולין תהא תמורת הקרבן, ודיבורו מוגדר כלאו שאין בו מעשה שבודרך כלל אינו מחייב מלקות.

לכאורה, דברים אלו סותרים את הנאמר בהלכות שכירות (פ"ג, ה"ב. ומ"מ שם), שהחוסם בהמתו כדי למנוע ממנה את האכילה בשעת מלאכה לוקה משום 'לא תחסום', אף אם לא עשה מעשה אלא חסם אותה בקולו בלבד, היינו שדיבורו כן מוגדר כמעשה!

אלא שיש להבחין בין סוגי הדיבור: יש דיבור שכתוצאה ממנו היה מעשה, ובהתאם לכך הוא מוגדר כמעשה; ויש

פירוש התוספות למס' הוריות דף ה ע"ב ב

שבטים והן רובן כו' – תימה: אם כן מאי טעמא דרבי שמעון דלא מחייב אלא פר אחד? הא לא אשכחן דפליג ארבי יהודה אלא דבעי נמי פר לבית דין, אבל מודה מיהו לרבי יהודה דשבט אחד איקרי קהל. והנני מפרך והרבייתך וגו' – תימה דשביק קרא דאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב 'גור וקהל גוים יהיה ממך'.

הוזה אמרנו עד דעבדי בית דין בחדי רובא כו' – תימה: השתא אף על פי שמיעוט נשארו מצבור לא חיישין, כל שכן דלא ניהוש לבית דין כיון דרובא נינהו. בשלמא אי הוי בעינן כוליהו – ניהא דליבעי בית דין בחדייהו. **שבועה** שבטים הוא דמיתו כו' – לרבי יהודה דקאמר בברייתא לעיל אפילו שני שבטים – הוה מצי למיבעי אבל בשני שבטים לא. אלא אמתניתין מיבעי ליה, דאיירי בשבעה שבטים. **כגון** שחטאו ששה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קטו
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב ניסן תשע"ח

היתר, אבל חתיכה זו מעולם לא הייתה בחזקת היתר, ולכן נאמן הוא להעיד עליה שהיא חלב.

ג. כָּבֵד פֶּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמִּפְרִישׁ 16
חֲטָאתוֹ עַל הַחֶלֶב שְׂאֵכָל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשִּׁבְתָּה 17
שְׁחָלָל אוֹ עַל הַדָּם שְׂאֵכָל; שְׁנָאָמַר: וְהִבִּיא קֶרְבְּנוֹ 18
שְׁעִירַת עִזִּים וְגוֹמֵר עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - עַד 19
שִׁיחֶיהָ קֶרְבְּנוֹ לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שִׁיקְרִיבָהּ מִחֲטָא עַל 20
חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב - פְּסָלָהּ 15. יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: 21
הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֶלֶב שְׂאֵכָל אָמַשׁ - לֹא יִבְיָאָה 22
עַל חֶלֶב שְׂאֵכָל הַיּוֹם; וְאִם הִבִּיא - כִּפּוּר. וְאֵין צָרִיךְ 23
לֹמַר, שְׂאֵם הַפְּרִישָׁה אָבִיו וְיָמָת, וְהִיא הֵבֵן מִחֶיב 24
בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא 16 - שֶׁלֹּא יִבְיָאָה הֵבֵן עַל חֲטָאוֹ 17, כִּמּוֹ 25
שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם 18. 26

(15) כן הוא בכריתות כז: "הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם, על הדם והביאה על החלב הרי לא מעל ולא כיפר וכו' קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו". ובזבחים ט: אמרו: "רב אחא בריה דרבא מתני כולהו (=חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, לשם חטאת עבודה זרה, לשם חטאת נזיר) לפסולא, מאי טעמא (ויקרא ד, לב) ושחט אותה לחטאת, לשם אותה חטאת". (16) לפי נוסחה אחת בדברי רבינו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אמש והביאה על חלב שאכל היום - אם הביא כיפר, ולפי זה משמיענו כאן שחטאת של אב אינה מכפרת על הבן אפילו באותו החטא (לחם משנה שם). [ולפי הנוסחה השנייה שם ש"אם הביא לא כיפר", צריך לומר, שבחטאת של אב היה מקום לטעות, כי הבן עומד במקום האב, ומשמיענו כי אין הדבר כן]. (17) דקדק לכתוב על חטאו (=על חטאו שלו) שעל חטאו של אביו בוודאי שאין להביא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות. ונלמד בברייתא שם ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "קרבנו" - "בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו". (18) [פרק ד הלכה א, שחטאת שמתו בעליה - תמות. הרי שאין היורשים מקריבים אותה לעצמם].

ד. הַמִּבִּיא חֲטָאתוֹ 19 עַל שְׁנֵי חֲטָאִים 20 - תִּרְעָה עַד 27
שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם וְתִמְכָּר 21, וְיִבְיָא בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ לְחֲטָא 28
זֶה וּבְדָמֵי חֲצִיָּהּ לְחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנִים שֶׁהִבִּיאוּ 29
חֲטָאת אַחַת עַל שְׁנֵי חֲטָאֵיהֶם 22 - תִּרְעָה עַד שְׁיִפֹּל 30
בָּהּ מוֹם וְתִמְכָּר, וְיִבְיָא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ וְיִבְיָא 31
זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ. 32

(19) כלומר, הפריש חטאת אחת. (20) וכיוון שפירש כי חטאת זו על שני החטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים, ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. (21) שהרי אסור לפדות קדשים הראויים למזבח עד שיפול בהם מום.

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ח

הלכות שגגות

פרק שלישי

(1) יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו.

א. מִי שֶׁהֶעִידוּ עָלָיו עֵדִים 2 שֶׁחָטָא 3 חֲטָא שְׁחִיבִין 1
עָלָיו חֲטָאת קְבֻעָה, וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ 4 אֲלֹא אָמְרוּ: 2
רְאִינוּךְ שְׁעָשִׂיתָ מִלֵּאכָה בְּשִׁבְתָּ אוֹ שְׂאֵכֶלֶת חֶלֶב, 3
וְהוּא אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוַדָּאי שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי דָּבָר זֶה 4
- אֵינוֹ חֵיב חֲטָאת. הוּאִיל וְאִם יֵאמָר מִזִּיד הִיִּיתִי - 5
יִפְטֹר מִן הַקֶּרְבֶּן, כִּשְׂאֵמַר לָהֶן לֹא אֶכְלָתִי וְלֹא 6
עָשִׂיתִי - נַעֲשֶׂה פְּאוּמֵר לֹא אֶכְלָתִי בְּשִׁגְגָה אֲלֹא 7
בְּזִדּוֹן 5, שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרְבֶּן, וְלֹא הִכְחִישׁ אֶת 8
הָעֵדִים 9.

(2) שני עדים או יותר. (3) בשוגג. (4) שאילו התרו בו הרי הוא מזיד, ואינו מביא חטאת. (5) במשנה שם: "אמרו לו [חכמים לרבי מאיר]: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור", ופירשו בגמרא שם יב. שהוא נאמן משום "מיגר", ופירשו בתוספות (דיבור המתחיל או) שהכוונה בזה, שמתרץ דיבורו, שמה שאמר לא אכלתי, היינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד, שאם לא כן הרי הוא "מיגר במקום עדים" ואינו נאמן וכן דברי רבינו. (6) אבל אם מכחיש את העדים ואומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן, וחייב חטאת.

ב. שֶׁתֵּק וְלֹא הִפְלִיג 7 אֶת הָעֵדִים 8, (אֲלֹא) אֲפִלּוּ 10
אָמְרָה לוֹ אִשָּׁה 9: אֶכְלָתִי חֶלֶב אוֹ עָשִׂיתָ מִלֵּאכָה 11
בְּשִׁבְתָּ, וְשֶׁתֵּק - חֵיב לְהִבִּיא חֲטָאתוֹ 10. אָמַר לוֹ עַד 12
אֶחָד: חֶלֶב הוּא זֶה, וְשֶׁתֵּק 11, וְחָזַר וְאָכְלוּ בְּשִׁגְגָה - 13
מִבִּיא חֲטָאת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ 12 - לֹקֶה עָלָיו 13, אֶף עַל 14
פִּי שֶׁעָקַר הָעֵדוֹת בְּעַד אֶחָד 14. 15

(7) כלומר, לא חלק על העדים = לא הכחישם. (8) בין עד אחד בין שני עדים. (9) ואף שנשים פסולות לעדות נתרבו כאן נשים, בתורת כהנים (פרק ז) ממה שנאמר (ויקרא ד, כח): "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה לו אשה אפילו אמרה לו שפחה. (10) שם בגמרא: "עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור - טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק מיחייב". (11) שאם מכחישו אין העד נאמן. (12) בשני עדים. (13) כדין אוכל חלב בהתראה, שחייב מלקות, נוסף על עונש כרת. (14) כן הוא בירושלמי (סוטה פרק ו הלכה ב גזיר פרק ח הלכה א): "אמר לו עד אחד: חלב הוא, והתרו בו שניים - לוקה. ועיקר עדותו לא בעד אחד?" (משנה למלך). ואף על פי שעד אחד אינו נאמן אלא להתיר ולא לאסור - זה אינו אלא בדבר שיש לו חזקת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החטאים שחטא בהיותו מומר אינו מביא קרבן, שהרי אינו שב מידיעתו. (32) לא מצד שהוא רוצה לעבור על האיסור בזדון, כדי להכעיס, אלא בגלל שהוא מתאוה לאכול בשר, וכיוון שאין לו בשר של היתר - אוכל של איסור.

ח. מי ששגג³³ והפריש חטאתו ואחר כך³⁴ נעשה¹⁸ מומר³⁵ וחזר בתשובה, או נשתטה³⁶ וחזר ונשתפה³⁷, אף על פי שנדחה הקרבן בינתיים³⁸ - הרי זה חזר ונראה³⁹; שאין בעלי חיים נדחין⁴⁰, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. לפיכך יקריבה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר⁴¹ ונתרפא - יחזר לכשרותו⁴², כך אם נדחו הפעלים וחזרו ונראו - יקרב.

(33) ועשה אחד מן הדברים האסורים ועונשם בשוגג חטאת. (34) אחר שהפריש ולפני שהקריב. (35) לכל התורה, או לעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאין מקריבין קרבנו. (36) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבין קרבנו, מפני שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. (37) נתרפא וחזר לאיתנו. (38) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה. (39) הקרבן חוזר להיות ראוי להקרבה אחרי חזרו בתשובה, ואחרי שנשתפה. (40) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה, שוב לא יוכלו להקריבו לעולם - אלא מיד שמסתלקת הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקרבה, וכבר ביומא סד. הסובר שבעלי חיים אינם נדחים, ולא כר' יוחנן שאמר (בזבחים שם) שאם אכל חלב והפריש קרבן והמיר את דתו וחזר בתשובה, או נשתטה וחזר ונשתפה, שאין הקרבן חוזר ונראה. (41) כלומר, מום העובר במשך הזמן, אבל כל זמן שלא עבר - אין להקריבו. (42) שנאמר (ויקרא כב, כח): "כי משחתם בהם מום בם לא יירצו לכם", ולמדו מזה: "מום בם הוא דלא יירצו" (=כל זמן שמום בהם לא יירצו) הא עבר מומן יירצו.

ט. חיבי חטאות⁴³ ואשמות ודאים שעבר עליהן יום הפגורים - חזקין להביא לאחר יום הפגורים⁴⁴, וחזקין אשמות תלוין - פטורים⁴⁵. שנאמר: מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. כך למדו מפי השמועה⁴⁶, שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' נתפטר לו. לפיכך⁴⁷, מי שבא על ידו ספק עברה⁴⁸ ביום הפגורים, אפלו עם חשכה⁴⁹ - פטור מאשם תלוי, שכל היום מכפר⁵⁰. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע של יום הפגורים אשם תלוי, אלא אם לא כפר לו יום הפגורים כמו שיתבאר.

(43) שעברו בשוגג על דבר שחייבין על זדונו כרת. (44) ואף על פי שכתב רבינו בהלכות תשובה, כי יום הכיפורים מכפר לשבים על כל העבירות (שם פרק א, הלכה ג) - אם נתחייב קרבן או מלקות, אין יום הכיפורים מכפר אלא אם מביא קרבנו, או ילקה. (45) להביא אשם תלוי אחר שעבר עליהם יום הכיפורים וגם זה במשנה שם. ואם נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב

(22) שאי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאיהם, שהרי כתוב "קרבנו על חטאתו" ואם אחד אינו יכול להביא קרבן אחד על שני חטאיו - כל שכן שני אנשים על שני חטאיהם, ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חברו.

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב אי זו שירצה, והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה²³.

(23) והרי זה כמפריש שתי חטאות לאחריות (שם תאבד האחת יביא את השנייה), שמתכפר באיזו שירצה, והשנייה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה (=שנותן המעות בתיבה מיוחדת שהייתה לשם כך במקדש, ובית דין מקריבים באותם המעות שבתיבה עולות נדבה).

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים²⁴ - זו תשחט לשם חטא האחד, והשניה לשם החטא השני.

(24) הפריש סתם ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

ז. כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמומר לעבודה זרה²⁵ או לחלל שבתות בפרהסיא²⁶ - אין מקבלין ממנו קרבן כלל²⁷, והמומר לעברה²⁸ משאר עבירות²⁹ - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא³⁰. פיצד? מומר לאכל חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד שיחזר בתשובה³¹. אפלו היה מומר לאכל חלב לתאבון³², ונתחלף לו חלב בשמן ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין ממנו. שמשאכל בזדון, בין להכעיס בין לתאבון, הרי הוא מומר. היה מומר לאכל חלב ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

(25) שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה. (26) שהוא ככופר במעשיו של הקדוש-ברוך-הוא ומעיד עדות שקר, שח"ו לא ברא את עולמו ולא שבת במעשה בראשית. (27) אף על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל התורה כולה, שנתמעט מן הקרבן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס קרבן", מכס, ולא כולכם, להוציא המומר (גמרא חולין שם). (28) עבירה אחת לעבור עליה בזדון. (29) "והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה". (30) שם ה: "רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, אשר לא תעשינה בשגגה ואשם (ויקרא ד, כב), השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו, אינו מביא קרבן על שגגתו" (=כלומר שוגג כזה, שאם היה יודע שדבר זה אסור היה נזהר ונבדל מלעבור - מקבלים ממנו קרבן על שגגתו. אבל שוגג כזה, שאם היה יודע כי דבר זה אסור גם כן היה עובר, אין מביא קרבן על שגגתו) ודווקא על אותו החטא אינו מביא קרבן, אבל על חטא אחר מביא. (31) מה שכתב רבינו "עד שיחזור בתשובה", היינו שאחרי שיחזור בתשובה וייכשל בשוגג יביא אז חטאת, אבל על

59) כלומר, סתם, שטיה, שקינא לה בעלה ונסתרה, וספק אם נטמאה אם לא נטמאה, שחייבת להביא מנחת קנאות. 60) כריתות כו. אף שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא ה' - אלו צריכים להביא קרבנותיהם אפילו אחר שעבר יום הכיפורים, משום שנאמר ביום הכיפורים (ויקרא טז, טז-טז) "וכיפר על הקודש וגו' לכל חטאתם - והתוודה וכו' לכל חטאתם", ודרש ר' אושעיא (שם) "לכל חטאתם ולא לכל טומאתם". וכל אלו (=ספק נזיר, ספק מחוסרי כפרה וספק שטיה) אין קרבנותיהם אלא לטהרה, או להתירם באכילת קדשים, ולא לכפר על החטא (גמרא שם).

17 יב. מי שהוא מחיב חטאת או אשם והרי הוא יוצא
18 מבית דין להרג: 61: אם היה זבחו זבוחי 62 - משהין
19 אותו עד שיזרק הדם ואחר כך יהרג; ואם עדין לא
20 נשחט הזבח - אין משהין אותו עד שיקריבו עליו 63.

61) שחנן ממה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. והמדובר בכל עבירות שבתורה חוץ מעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאף אם עבד עבודה זרה וחילול שבת פעם אחת נעשה מומר ואין מקבלין ממנו קרבן. 62) כלומר, שנגמר דינו אחר שנשחט קרבנו. 63) ברייתא בערכין ז. ומפרש ר' יוסף (שם) שלכך אין משהין אותו עד שישחטו ויזרק הדם - משום שאסור לענות את הדין, אלא משנגמר דינו הורגין אותו מיד, אבל אם זבחו זבוח כפר, שהשהיה היא קצרה, משהין אותו עד שייזרק הדם כדי שיתכפר על החטא.

פרק רביעי

1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

21 א. העושה עבירות 2 הרבה בהעלם אחת 3 - חיב
22 חטאת על כל אחת ואחת. 4. אפלו עשה הארבעים
23 ושלש אלו שמנינו 5 בהעלם אחת - חיב ארבעים
24 ושלש חטאות. 6. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא
25 חיב עליו משום שמות הרבה 7 - חיב על כל שם
26 ושם 8. והוא שהיו האסורין פלן באין כאחת 9 או
27 אסור מוסיף 10 או אסור כולל 11. כיצד? השוחט
28 בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה -
29 חיב שלש חטאות 12: משום שוחט קדשים בחוץ,
30 ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה;
31 שהרי שלש האסורין באין כאחת 13. במה דברים
32 אמורים? 14 באומר בגמר זביחה הוא עובד אותה 15;
33 אבל אם לא היתה פונתו לכך 16 - משישחט בה מעט
34 לשם עבודה זרה תאסור 17, ואינו חיב משום שחוטאי
35 חוץ עד שישחוט שנים 18 או רב שנים 19, ונמצא
36 בשגגה השחיטה שחט בהמה האסורה לקרבן,
37 שאינו חיב עליה משום שוחט בחוץ 20, כמו
38 שבארנו 21. היתה 22 חטאת העוף 23, והיה חצי קנה
39 שילה פגום 24, והוסיף בו 25 כל שהוא 26 בשבת לשם
40 עבודה זרה - חיב שלש חטאות 27, שהרי שלש

להביא חטאת. 46) שם כה: בשם ר' אלעזר. ורב תחליפא משמו של רבא למד מדקדוק פסוק זה על חייבי קרבנות שמכירים בהם, כגון חטאות ואשמות וודאים - שחייבים. 47) כיוון שחייבי אשמות תלוין, שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים מקרבן. 48) שנסתפק אם עבר בשוגג על אחת מחייבי כריתות. 49) קודם שתחשך (ראה שבת לד. ופרק מהלכות שבת הלכה ג). כשאחר מעשה העבירה יש עוד שהות מן היום. אבל אם חטא סמוך לשקיעת החמה שאין עוד שהות מן היום, אין יום הכיפורים מכפר (שבועות יג:). 50) ואין צריך ליום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו מכפרת.

1 י. אין יום הכיפורים ולא החטאת ולא האשם
2 מכפרין אלא על השבים 51 המאמינים בכפרתן; אבל
3 המבעט בהן - אינן מכפרין בו. כיצד? היה מבעט
4 והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו
5 שאין אלו מכפרין, אף על פי שקרבן כמצינו - לא
6 נתפטר לו, וכשיחזור בתשובה מבעיטתו צריך להביא
7 חטאתו ואשמו 52. וכן המבעט ביום הכיפורים 53 -
8 אין יום הכיפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב
9 באשם תלוי ועבר עליו יום הכיפורים והוא מבעט
10 בו - הרי זה לא נתפטר לו, וכשיחזור בתשובה אחר
11 יום הכיפורים חיב להביא כל אשם תלוי שהיה חיב
12 בו 54.

51) שגמרו לשוב אל ה' מדרכם הרעה. [וראה שם הלכה ב שעל מצוות קלות, כגון לא תעשה ועשה שאין בהן כרת, שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה]. 52) שהרי לא נתכפר בקרבן שבעט בו. 53) שאמר או חשב בליבו, שאין יום הכיפורים, מכפר. 54) כיוון שיום הכיפורים לא כיפר עליו.

13 יא. כל אשמות שפותרה מעכבין את הכפרה 55, חוץ
14 מאשם נזיר 56. ספק נזיר 57 וספק מחסרי כפרה 58
15 וספק סוטה 59 - כלם מביאין קרבנותיהן אחר יום
16 הכיפורים 60.

55) כלומר, כל חייבי אשמות שבתורה אינם מתכפרים עד שיביאו את קרבנם [וברייתא היא בנזיר יח: "לפי שמצינו שכל אשמות שבתורה שהן מעכבין"]. 56) הנזיר מביא אשם אם נטמא, ואין האשם הזה מעכב את כפרתו, אלא מיד לאחר שמביא את חטאתו מתחיל למנות ימי נזירות חדשים (שהאשם הזה אינו אלא לדורות בלבד), ולמדו כן (נזיר יט). ממה שנאמר (במדבר ו, יב): "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם", הרי הקדים הפסוק "והזיר" ל"והביא האשם" ללמד שאף על פי שלא הביא אשמו נתכפר. 57) כריתות כו. כלומר, שמסתפק אם נטמא אם לא (רש"י שם). 58) כגון זב, זבה, יולדת ומצורע. זב שנסתפק אם ראה שתי ראיות או שלוש ראיות, שמביא חטאת העוף הבאה על הספק; וזבה שנסתפקה אם היא זבה גדולה או זבה קטנה, שמביאה חטאת העוף הבאה על הספק, ואף ספק יולדת חייבת חטאת העוף מספק.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 - כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא
 2 אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים
 3 דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. (12) ברייתא בחולין
 4 מ. (13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא",
 5 אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד - בשעת שחיטה.
 6 (14) שהוא חייב שלש חטאות. (15) לעבודה-זרה, גמרא
 7 שם: (16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה
 8 מיד עם התחלת השחיטה. (17) דברי עולא שם. כי
 9 במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח
 10 מהלכות ע"ז הלכה א). ואף-על-פי שאין אדם אוסר דבר
 11 שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה -
 12 כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול
 13 לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י - לח"מ). ולפי מה
 14 שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין
 15 אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא
 16 לצערו, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי
 17 בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצערו (מרכבת
 18 המשנה בהלכות ע"ז שם). (18) שני הסימנים = הקנה
 19 והוושט. (19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז.
 20 "שחט רוב שנים בבהמה, שחיטתו כשרה". וראה שם מ.
 21 שאינו חייב משום שחוטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד.
 22 דברי הגמרא שם, שהוא כמתחך בעפר. (21) בפ"ח
 23 מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על
 24 שחיטת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח.
 25 (22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. (23) שהעוף מותר
 26 בשחיטת רוב סימן אחד (חולין כז). ואף-על-פי שהכשירו
 27 בפנים (=בעזרה) במליקה - לענין "שחוטי חוץ", אינו חייב
 28 אלא אם שחטו (זבחים ק"א: במשנה). (24) חתוך.
 29 (25) שחט אותה. (26) וע"י הכל-שהו נגמרת השחיטה
 30 בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א
 31 מהלכות שחיטה הלכה יא). (27) חולין מ:
 32 שבשחיטת הכל-שהו עובר הוא על שחוטי חוץ, על
 33 שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. (29) בשוגג.
 34 (30) גם משום שבת וגם משום יוהכ"פ. והיא מחלוקת
 35 בברייתא חולין ק"א: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה
 36 ו. (31) בברייתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, ג'כז)
 37 "שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל
 38 לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין
 39 צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלח. (32) החי,
 40 ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. (33) משנה
 41 ביבמות לג: (34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן
 42 נדתה. (35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור.
 43 (36) סנהדרין נד. (37) שם. (38) וגם משום "ואת זכר לא
 44 תשכב". (39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו,
 45 אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שנים, ראה להלן פ"ה
 46 הלכה ג. (40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו
 47 שנים. (41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג.,
 48 ופסק כר"ע (כסף-משנה). (42) שר"ע דורש שם "לא
 49 תשכב", קרי ביה גם "לא תשכיב", ונחשב כאילו בא הוא
 50 פעמיים על הזכר הזה בהעלם אחד. (43) אותה הבהמה
 51 שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. (44) כריתות שם.
 52 ולדברי אב"י, גם ר' ישמעאל שמחייב שנים אצל הבא על

1 הַאִסוּרִין בָּאִים בְּאַחַת²⁸. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלֶאכָה²⁹ בְּיוֹם
 2 הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - חַיֵּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת³⁰,
 3 מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵי הָאִסוּרִין בָּאִין בְּאַחַת³¹. הֵבֵא עַל אֶשֶׁת
 4 אָחִיו הַקָּדִים³² בְּשִׁהּיָא נָדָה - מִבֵּיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת³³:
 5 מִשּׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם אֶשֶׁת אָח, וְהֵן שְׁנֵי אִסוּרִין
 6 הַבָּאִין בְּאַחַת, וּמִשּׁוּם נָדָה, שֶׁהוּא אִסוּר מוֹסִיף³⁴;
 7 שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁנִּתְּסַף בָּהּ אִסוּר זֶה לְבַעֲלָהּ - נוֹסֵף
 8 לְיִבְמָהּ³⁵. וְכֵן פְּיוּצָא בְּזֶה. הֵבֵא עַל אָבִיו - חַיֵּב
 9 שְׁתֵּים³⁶: אַחַת מִשּׁוּם עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, וּמִשּׁוּם
 10 וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁקַב. וְכֵן הֵבֵא עַל אָחִי אָבִיו - חַיֵּב
 11 שְׁתֵּים³⁷, שֶׁנֶּאֱמַר: עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה³⁸. הֵבֵא
 12 עַל הַזָּכוּר וְהַבִּיא זָכוּר עָלָיו³⁹ בְּהֶעֱלֵם אַחַת, אֵף עַל
 13 פִּי שֶׁהֵן שְׁנֵי גּוֹפִין⁴⁰ - אֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא חֲטָא אַחַת⁴¹;
 14 שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁקַב - הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁקָב שֵׁם
 15 אֶחָד⁴² הוּא. וְכֵן הֵבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְהַבִּיא בְּהֵמָה
 16 עָלָיו⁴³ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא חֲטָא אַחַת⁴⁴.
 17 עָשׂוֹ הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁקָב בְּבְהֵמָה וּזְכוּר בְּבַעֲלָהּ אַחַת.

(2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (3) כן
 בכתב-יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים
 חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד
 (וכל-שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו
 כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחר שעשה
 כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. (4) דברי ר'
 יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על
 אחותו חיוב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ,
 יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם
 יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו
 אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות
 כולן - חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן
 רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל
 אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר
 "ואל נדה בטומאתה לא תקרב" - ללמדך שהוא חייב על
 כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. (5) למעלה פ"א
 הלכה ד. (6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא
 שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי
 אביו" ו"שוכב עם בהמה". ובגבר לא שייך "האשה
 שמביאה עליה את הבהמה" (לחם-משנה). (7) כלומר,
 משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. (8) משנה בכריתות
 יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. (9) שאם
 לא כן "אין איסור חל איסור" (פ"ז מהלכות איסורי ביאה
 הלכה ח). (10) כשבא על אשת אחיו הקיים, כשהיא נדה,
 כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. (11) כאן
 לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פירשה
 בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח"ט, והדגימה
 באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל
 גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד
 ל"איסור מוסיף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור
 גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגורשה אסורה לכהן הדיוט,
 אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו

הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

ב. יש בועל⁴⁵ בעילה אחת⁴⁶ וחיב עליה שמונה חטאות⁴⁷. כיצד? יעקב⁴⁸ שהיתה לו בת מזלפה⁴⁹ ושמה תמנע, נשא לכן⁵⁰ תמנע⁵¹ והוליד ממנה בת ושמה סרח, ואין ללכן בת⁵² אלא רחל לבדה⁵³, נמצאת סרח בת בת יעקב⁵⁴ ואחות אשתו⁵⁵ מאביה⁵⁶ הן שני אסורין הפאין פאחת⁵⁷. נשאת סרח לראובן⁵⁸ ונאסרה⁵⁹ על שאר בני יעקב⁶⁰, נוסף בה⁶¹ אסור ליעקב והרי היא פלתו⁶². מת ראובן או גרש ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו⁶³ - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב⁶⁴, נוסף ליעקב בה⁶⁵ אסור אשת אחיו⁶⁶. מת או גרש⁶⁷ ונשאת סרח זו לישמעאל⁶⁸ - מתוך שנאסרה על שאר אחי ישמעאל⁶⁹, נוסף ליעקב בה⁷⁰ אסור אשת אחי אביו. מת ישמעאל ונפלה ליבום לפני יצחק⁷¹, ועבר יצחק ויבמה אף על פי שהיא שניה לו⁷² - מתוך שנאסרה על שאר אחיו⁷³, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו ומשום אשת איש, ששני האסורין פאין פאחת⁷⁴. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה⁷⁵ בחי יצחק בעלה⁷⁶ ובחי רחל אשת יעקב⁷⁷ - הרי זה חיב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו⁷⁸, ומשום אחות אשתו⁷⁹, ומשום פלתו⁸⁰, ומשום אשת אחיו⁸¹, ומשום אשת אחי אביו⁸², ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

(45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא. (46) אסורה. (47) משום שמונה שמות. משנה שם. (48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. (49) שהיא אשתו השניה, ואינה בתו של לבן. (50) שהוא חותנו של יעקב. (51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו. (52) אחרת חוץ מסרח. (53) שעדיין אין על יעקב שום איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו, כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם-משנה). (54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב. (55) רחל. (56) לבן. ולא מאמה. (57) שמיד עם לידתה של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. (58) בן יעקב, שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (59) בנישואין אלו. (60) משום "אשת אחיו". (61) בנישואין אלו. (62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל. (63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל ונפלה לייבום לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו

לייבום, כמפורש בפ"ו מהלכות יבום וחליצה שערוה פטורה מן החליצה ומן היבום (כסף-משנה), ואפילו אם עבר ויבמה אינה "אשת אבי", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד, שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אח, ולא חל עליהם שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו. (64) משום אשת אח. (65) בנישואין אלו, על האיסורים הקודמים. (66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף. (67) בעלה, שהוא אח של יעקב. (68) דוד יעקב, שהוא אחי יצחק אביו. (69) באיסור אשת אח. (70) בנישואין אלו. (71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק לייבמה, ורק מדרבנן אסור לייבם בת נכדתו, משום איסור שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". (72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. (73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. (74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. (75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. (76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. (77) שהיא אחות אשתו, שאיסור מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). (78) סרח בת תמנע בת יעקב. (79) שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב. (80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). (81) שהרי נישאה לאחי מאמו, ועיין שם הלכה ב. (82) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. כל אלו שתאסר זו הערנה עליהן באסור מוסיף, צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם⁸³ כדי שתאסר עליהן, ומתוך שתאסר עליהן יתוסף אסור אחר לזה; אבל אם אינן מצויין - אין אומרינן: הואיל ואלו היה לזה בנים או אחים היתה נאסרת עליהן - יתוסף אסור לזמן⁸⁴, שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בהן.

(83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מודה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי ידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה איסור מוסיף (כסף-משנה). (84) לזה שהיא אסורה עליו מקודם באיסור אחר.

ד. מי שהיה נשוי לשלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית⁸⁵, אף על פי שזקנה זו היא חמותו ואם חמותו ואם חמיו ושלשה שמות הן⁸⁶ ואסור בת אחת היא⁸⁷ - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸⁸. לפי שנאמר באשה ובתה: ובת בנה ובת בתה שארה הנה זמה היא - הכתוב עשה שלשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 גופין כגוף אחד⁸⁹, לפיכך יחשבו השלשה שמות
2 בשם אחד⁹⁰.

85 כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לבן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובא על אשת לבן (אחר מות) שהיא אמם של לאה ורחל אחיהן. 86 ג' איסורים הם. 87 כגון שקידש את שלשתן בבת אחת על-ידי שליח. 88 משנה בכריתות יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם אחד הן". 89 כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן). 90 וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו, שלשתן שם אחד הן".

3 ה. אבל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו והיא
4 אחות אמו - חייב שלש חטאות⁹¹; שגאמר: ערות
5 אחותו גלה - חייב על אחותו בפני עצמה ואף על פי
6 שהיא אחות אמו ואחות אביו⁹². והיאך תהיה זאת?
7 כגון שפא על אמו והוליד ממנה שתי בנות, ובעל
8 אחת מבנותיו והוליד ממנה בן; כשיבוא הממזר
9 הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת,
10 שהיא אחות מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חייב
11 שלש חטאות. וכן כל פיוצא כזה⁹³.

91 משנה וגמרא שם טו. 92 שהענין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. 93 אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה הלכה א.

פרק חמישי

1 יבאר דין הבא על ערוה אחת בביאות הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה.

12 א. הבא על ערוה² ביאות הרבה³ בהעלם אחת⁴, אף
13 על פי שהיה בין בעילה ובעילה זמים הרבה⁵,
14 הואיל ולא נודע לו פינתים⁶ והרי היא גוף אחד⁷ -
15 הרי הפל שגגה אחת ואינו חייב אלא חטאת אחת⁸.
16 אבל אם שגג בה ואחר כך נודע לו, וחזר ושגג בה
17 עצמה ובעלה ואחר כך נודע לו, וחזר ושגג בה
18 עצמה ובעלה - חייב על כל בעילה ובעילה⁹;
19 שהידיעות מחלקות השגגות¹⁰.

2 אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). 3 בא עליה וחזר ובא עליה על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. 4 כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי אשה זו אסורה עליו. 5 להלן פ"ו ה"ב לענין שבת (אם ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת

בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים מחלקים את השגגה האחת לחיבו כמה חטאות. והיינו מפני שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה - הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ו ה"א, ובכריתות יז, א. 6 בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו בהעלם אחד. 7 וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את ההעלמה האחת לחיבו בכמה חטאות. 8 כריתות טו, א. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים. 9 קרבן חטאת. 10 כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר זה בשבת עא, ב - ובכריתות יז, ב - במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת וכו'".

20 ב. הבא על הערוה ביאות הרבה בהעלם אחת, וזו
21 הנבעלת היתה לה ידיעה בין כל ביאה וביאה¹¹,
22 שגמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא
23 מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה
24 וביאה¹². הוא היו לו ידיעות פינתים¹³, והיא בהעלם
25 אחת - הוא מביא חטאות הרבה¹⁴, והיא מביאה
26 חטאת אחת¹⁵.

11 כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות. 12 תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם). 13 שנודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באיסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. 14 על כל ביאה וביאה. 15 תוספתא, שם.

27 ג. הבא על עריות הרבה¹⁶ בהעלם אחת¹⁷, אף על פי
28 שפלן משם אחד¹⁸, הואיל והן גופים מחלקים¹⁹ - חייב
29 על כל אחת ואחת²⁰. כיצד? הרי שבעל חמש נשים
30 נדות או שפא על חמש אחיותיו או על חמש בנותיו
31 בהעלם אחת - חייב על כל גוף וגוף. מפאן²¹ אפה
32 למד, שזה שאמרו חכמים²²: הבא על הזכור והביא
33 זכור עליו בהעלם אחת - חייב חטאת אחת²³, במה
34 דברים אמורים? כשהיה אותו הזכור עצמו²⁴; אבל
35 אם היה זכור אחר, בין שפא על שניהם²⁵ בין שפא על
36 זה²⁶ והביא זה עליו²⁷ - חייב על כל גוף וגוף²⁸. והוא
37 הדין בבא על הפהמה והביא הפהמה עליו²⁹.

16 בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. 17 שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. 18 כלומר, משום איסור אחד. 19 מכיון שהביאות הללו לא היו כגוף אחד אלא בכמה גופים. 20 על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, 21

לחנשא אפילו בלא הוראת בית-דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). (34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניהם עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על-פי בית-דין. (35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחיבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על-פי בית-דין תצא ופטורה מן הקרבן" - נדחה מן ההלכה, שכן אמרו זעירי ורבא (שם צב.) שאין זו הוראה כלל, אלא טעות היא, וראה להלן פ"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם. (36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב.) לענין הורוה בית-דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול וכו', והוא-הדין, לפי ההלכה, בנישאת על-פי בית-דין שחיבת בקרבן) ופסק כחכמים, שחיבת קרבן אחד על כל הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. (37) שם: "מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם שחיבת קרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים מוחלקים". (38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא, והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם אותי לפנויה. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת על-פי ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חייבת קרבן, כל-שכן זינתה, חייבת בקרבן (ועי' 'מאירי' שם פז:). (39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה אסורה. (40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה. (41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז.). (42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם אחד. (43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד. (44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו בעת נדתה השניה. וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) - כמו כן גם הטבילות שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השניה, נחשבות כמו הימים שבין השבתות. (45) שהבא עליהן בהעלם אחד, חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מוחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. (21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א. (22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא. (23) ראה למעלה פ"ד ה"א. (24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר-כך עליו. (25) שני זכרים. (26) על זכר אחד. (27) זכר אחר. (28) כן הוא ב'ירושלמי' סנהדרין פ"ז ה"ט, ובבבלי כריתות שם, אבל מהבבלי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב'אור שמח' כאן, וב'מעשה וקוח' פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. (29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת - חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בהעלם אחת - חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה³⁰, שהרי גופין מחלקין; והרי זו פמי שנבעלה לאנשים הרבה בהעלם אחד, שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש³¹.

(30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף-משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כ"י-אם חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. (31) ראה להלן ה"ה.

ה. האשה שהלך בעלה למדינת הים, ושמעה³² שמת או שבאו עדים שמת, ונשאת, בין על פי עצמה³³ בין על פי בית דין³⁴, ונודע שבעלה קיים - חייבת קרבן³⁵ אחד³⁶. ואם נשאת לאנשים הרבה או שזנתה עם אנשים הרבה³⁸ - חייבת חטאת על כל איש ואיש, מפני שהן גופים מחלקין, ואף על פי שהפל בשגגה³⁹ אחת. הבא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדה וטבלה, וחזרה וראתה נדה, ובא עליה פעם שניה בראתה שגגה עצמה⁴⁰ - חייב על כל פעם ופעם⁴¹, אף על פי שהוא בהעלם אחת⁴². והוא גוף אחד⁴³; שזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית⁴⁴, והרי הן כשתי נשים נדות⁴⁵.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה⁴⁶ וראתה דם בשעת התשמיש⁴⁷ - הרי אלו⁴⁸ פטורין מקרבן חטאת, מפני שהן כפאנוס הוא ולא שוגג⁴⁹. שהשוגג⁵⁰ היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה ודקדק בשאלות - לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה צריך פפרה; אבל זה - מה לו לעשות? הרי טהורה היתה ושלל בשעת וסתה בעל. אין זה אלא אנס. ולפיכך⁵¹, בין שנמצא דם על עד שלה⁵² בין שנמצא על עד שלה⁵³ -

(32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערוה פחות משנים - הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשאנה בנות ישראל עגונות (פ"ב מהל' גירושין ה"טו, ופ"ג הכ"ט). (33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה

משך זמן זה קינחה עצמה. (69) על המטלית שקינחה בה. (70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם, מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

ז. מי שעבר ובעל סמוך לנסת⁷¹ על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש ואמרה לו נטמאתי - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה⁷², כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה⁷³. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש כשהוא מתקשה - חיב שתי חטאות⁷⁴: אחת על פניסתו, שהרי בעל נדה⁷⁵, ואחת על יציאתו⁷⁶, שייציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים?⁷⁷ כשידע שאסור לבעל בשעת הנסת ודמה שתקדם בעילתו לראיתו, ולא ידע שאסור לפרש מיד, שנמצאו לו שתי העלמות⁷⁸ בשתי הבעילות⁷⁹; אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הנסת⁸⁰, ולא ידע שאסור לפרש מן הטמאה מיד, אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸¹; מפני שפניסתו ויציאתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחת עשה הכל⁸². והוא הדין בשאר העריות⁸³, שאם שגג וקא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד, שייציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸⁴, שהכל שגגה אחת היא.

(71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו). (72) כשהאבר עדיין חי. (73) פ"ד הי"א. (74) משנה, שבועות יד, ב: "היה משמש עם הטוהרה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". (75) בשוגג. (76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. (77) שם יח, א - בגמרא. (78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מוזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדין של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבועות שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שיטתו ידעה באמצע. (79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. (80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. (81) (שבועות, שם). (82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירוש רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע

1 פטורין⁵⁴. אבל אם עבר וקא עליה סמוך לנסת⁵⁵,
2 ודמה שיקבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת
3 התשמיש - חיבין בקרבן. שזו היא שגגה⁵⁶. לפיכך⁵⁷,
4 אם נמצא דם על עד שלו⁵⁸ - שניהם טמאים⁵⁹ וחיבין
5 בקרבן⁶⁰. נמצא⁶¹ על עד שלה: אם קנחה עצמה מיד
6 כשפרש הבעל ולא שהתה⁶² - שניהם טמאים וחיבין
7 בקרבן⁶³; ואם שהתה⁶⁴ כדי שתושיט ידה לתחת הפר
8 או לתחת הפסת ותטל עד לבדק בו ואחר כך קנחה
9 עצמה - שניהם טמאים בספק⁶⁵ ופטורין מקרבן⁶⁶;
10 ואם שהתה כדי שתדיר מן המטה ותדיר את פניה⁶⁷
11 ואחר כך קנחה עצמה⁶⁸ ונמצא דם⁶⁹ - בעלה טהור⁷⁰.

(46) קביעותה לראות דם. (47) והרי נכשל וקא על נדה. (48) שניהם הבעל ואשתו. (49) שבועות יח, א. (50) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. (51) כלומר, כיון שזה אנוס. (52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש. (53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה סמוך לוסת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. (54) אף כי ודאי בעל נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אנוס גמור, ואין חיוב חטאת אלא על השוגג. (55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה לוסתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה שם הי"ב, ועיי"ש כמה הוא זמן עונה). (56) כלומר, אין זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין זה אנוס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא, וראה למעלה פ"ב ה"ט בדיון אומן. (57) כיון שזהו שוגג, וחייבים חטאת. (58) שהוא קינח בו אחר התשמיש. (59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום שהבועל נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים". (60) חטאת כל אחד מהם, משנה נדה יד, א. לפי מה שביארו בשבועות יח, א - שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לווסתה. ואף-על-פי שקינח זמן רב אחרי התשמיש - כיון שנמצא על שלו, בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם. (61) הדם. (62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך לפרישתו. (63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום (=תיקף) טמאין וחיבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר שראתה דם בשעת התשמיש. (64) מזמן פרישתו של הבעל, ועד שקינחה את עצמה. (65) טומאת שבעה. שיתכן כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. (66) מן החטאת (שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם תלוי (גמרא, שם טו). (67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה" (רבינו בפי"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו המקום (ראה רש"י, שם). (68) כלומר, ששהתה זמן שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר

שיעור אכילת חלב לעניין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא בכזית. (10) בשתי קערות ושנתבשל חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחוין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. (11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. (12) בין להקל ובין להחמיר וכתבי עקיבא. (13) אין הכוונה שלא ישהה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת החצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב: "כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. (14) כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שישנה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כר' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש בצים. (15) לכזית שלם. (16) לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

ב. אכל נותר¹⁷ מתמשה זבחים, פזית¹⁸ מקל זבח, 17
בהעלם אחת, אף על פי שאכלן בהמשה תמחוין¹⁹ 18
- אינו חיב אלא חטאת אחת; שפולן שם אחד הן²⁰, 19
והתמחוין אינן מחלקין²¹. וגופי הזבחים אינן 20
מחלקין²², שאחד האוכל פשוט מזבחים רבים או 21
מזבח אחד²³. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ²⁴ 22
בהעלם אחת - אינו חיב אלא חטאת אחת²⁵. הא 23
למה זה דומה? למשתחוה לחמש צורות²⁶ בהעלם 24
אחת²⁷. 25

(17) בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. (18) כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. (19) נתבשלו כל זבח וזבח בקערה אחרת. (20) כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. (21) את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות (22) לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים - שם בעריות אי אפשר לבעול כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הזבחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. (23) שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכתבי עקיבא במשנה שם. (24) בחוץ לעזרה. (25) במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. (26) של עבודה זרה. (27) בהשתחוואה פשוט הדבר בהעלם אחד, שהרי בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה - לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

ג. הקיז דם²⁸ לבהמתו²⁹ וקבלו³⁰ בשני פוסות ושחטן 26
בהעלם אחת - אינו מביא אלא חטאת אחת³¹. 27

שאסור לבעול סמוך לווסת, ונחשב הכל להעלמה אחת. (83) פשוט הוא (כסף-משנה). (84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה בינתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה - מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חייב אלא חטאת אחת ('אור שמח'). וראה ב'הר המוריה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ח

פרק נשיי

(1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

א. דין שגגת המאכלות² כדין שגגת הבעילות³. 1
לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם 2
אחת⁴, אף על פי שיש ביניהן ימים רבים - אינו חיב 3
אלא חטאת אחת⁵. כיצד? אכל חלב היום ואכל חלב 4
למחר וחלב למחר⁶ בהעלם אחת, אף על פי שהן 5
בשלשה תמחוין⁷ - אינו חיב אלא אחת. אבל אם 6
אכל פזית חלב ונודע לו, וחזר ואכל פזית חלב 7
ונודע לו - חיב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות 8
מחלקות השגגות⁸. אבל פחצי זית חלב⁹ וחזר ואכל 9
פחצי זית חלב בהעלם אחת, אף על פי שהן שני 10
תמחוין¹⁰ ואף על פי שהפסיק ביניהן¹¹ - הרי אלו 11
מצטרפין ומביא חטאת; שאין התמחוין מחלקין¹². 12
והוא שלא ישהה ביניהן¹³ יותר מכדי אכילת שלש 13
ביצים¹⁴, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. 14
שפושם שמצטרף השעור¹⁵ למזיד למלקות, כך 15
מצטרף השעור לשוגג לקרבן¹⁶. 16

(2) האסורים. (3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: (4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. (5) על כל האכילות, כי לעניין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חייב אלא אחת. (6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. (7) נתבשלו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחוין מחלקים במעילה, אבל לעניין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו:): כי אין התמחוין מחלקים את ההעלם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חייב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחוין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. (8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם הייתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". (9) כי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. האוכל ושותה ביום הפסורים בהעלם אחת - 16
 אינו חיב אלא חטאת אחת. אכילה ושתיה אחת 17
 היא. 43. 18

(43) כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתיה נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חיב אלא חטאת אחת.

ו. העושה מלאכה ביום הפסורים שחל להיות 19
 בשבת - חיב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין 20
 הפאין פאחד. 44. 21

(44) דין זה מובא גם למעלה פרק ד הלכה א (ופורש שם) וחזר רבינו ושנאו כאן לחלק בינו לבין אוכל ושותה שקדם (כסף משנה).

ז. אכל פחצי זית חלב וכחצי זית דם בהעלם אחת 22
 - אינו חיב קרבן. פשם שאין האסורין מצטרפין 23
 למלקות. 45, כמו שבארנו בהלכות מאכלות 24
 אסורות. 46, כך אין מצטרפין לקרבן. 25

(45) ראה בפרק יט מהלכות סנהדרין הלכה א כי האוכל כזית חלב או כזית דם וכו' במזיד - חיב מלקות, נוסף לחיוב הכרת. (46) פרק ד הלכה יז ופרק יד הלכה ה, שאם אכל כחצי זית מאיסור אחד ועוד חצי זית מאיסור אחר אין מצטרפין לכזית שלם לחיב מלקות.

ח. אכל פחצי זית 47 ונודע לו 48 וחזר ושכח 49, ואכל 26
 פחצי זית אחר 50 בהעלם שני - פטור. 51; שהרי נודע 27
 לו בינתיים, ויש ידיעה לחצי שעור. 52. וכן אם כתב 28
 אות אחת [בשבת] 53 בשגגה ונודע לו וחזר ושכח, 29
 וכתב אות שניה סמוכה לה 54 בהעלם שני - פטור 30
 מקרבן חטאת. 55. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם הוציא 31
 שתי אמות בשוגג 56 ושתי אמות במזיד ושתי אמות 32
 בשוגג 57: אם בזריקה 58 - חיב. לא מפני שאין ידיעה 33
 לחצי שעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה 59, 34
 לפיכך לא הועילה לו הידיעה שבינתיים. 60. ואם 35
 בהעברה 61 - פטור; שיש ידיעה לחצי שעור 62, כמו 36
 שבארנו. 37

(47) מדבר איסור, בשוגג. (48) שאכל דבר איסור. (49) כי דבר זה אסור באכילה. (50) מאותו איסור. (51) מחיוב חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. (52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם לחיבו. (53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות. (54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חיב על כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו עם זו. (55) שיש ידיעה לחצי שיעור. (56) כלומר, הוציא ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים בשבת בשוגג חיב חטאת. (57) שיש לו בזה

(28) חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשותה דם זה במזיד - חיב כרת, ובשוגג מביא חטאת. (29) בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. (30) לדם. (31) ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

ד. האוכל מאכלות הרבה משמות הרבה בהעלם 1
 אחת - חיב על כל שם ושם. 32. פיצד? כגון שאכל 2
 חלב ודם ונותר ופגול. 33, פזית מפל אחד ואחד, 3
 בהעלם אחת - מביא ארבע חטאות. וכן כל פיוצא 4
 באלו. וכל האוכל פזית אחד שנתקבצו בו שמות 5
 הרבה 34 בהעלם אחת. 35, אם נתקבצו באסור מוסיף 6
 או באסור כולל או באסור פת אחת. 36 - חיב על 7
 כל שם ושם. 37. לפיכך, הטמא שאכל פזית חלב 38
 ונותר 39 ביום הפסורים - מביא ארבע חטאות 9
 ואשם. 40: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, 10
 ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר, 11
 ואחת משום יום הפסורים. והוא שיעטרף אכל 12
 אחר עם פזית זה עד שישלימו לככותבת. 41. ומביא 13
 אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש 14
 בשגגה. 42. 15

(32) חטאת מיוחדת. (33) שעל כל אלו חיב חטאת בשוגג. (34) כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (35) שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (36) אבל חוץ מהאופנים הנ"ל - אין איסור חל על איסור. (37) משנה בכריתות יג: "יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא יד. אמרו כי באיסור מוסיף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". (38) מבהמת קדשים. (39) שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. (40) "אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסוימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חיב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסיף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". (41) ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככותבת הגסה (=תמרה גדולה). (42) כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנהנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

אָחַד מֵהֶן, וְחֹזֵר וְאָכַל פְּזִית אַחֵר בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל שְׁנִי, 14
וְהִבִּיא חֲטָאת עַל הָרֹאשׁוֹן⁷² - רֹאשׁוֹן וְשְׁנִי 15
מִתְּפַרְיָן⁷³, אָכַל שְׁלִישִׁי לֹא נִתְּכַפֵּר⁷⁴; אֲלֹא כְּשִׁינְדֵעַ 16
לֹו עָלָיו - יִבִּיא חֲטָאת אַחֶרֶת. הִבִּיא חֲטָאת עַל 17
הַשְּׁלִישִׁי⁷⁵ - שְׁלִישִׁי וְשְׁנִי מִתְּפַרְיָן, שְׁשִׁינְהֵם 18
בְּהֶעֱלֵם אַחֶת, וְרֹאשׁוֹן לֹא נִתְּכַפֵּר בְּחֲטָאת זֶה. הִבִּיא 19
חֲטָאת עַל הָאֻמָּצֵעִי⁷⁶ - שְׁלִשְׁתֵּן מִתְּפַרְיָן, מִפְּנֵי 20
שֶׁהָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל אֻמָּצֵעִי; וְכְּשִׁינְדֵעַ 21
לֹו עַל הָרֹאשׁוֹן וְעַל הַשְּׁלִישִׁי - אֵין צָרִיךְ לְהִבִּיא 22
חֲטָאת אַחֶרֶת. 23

(71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. (72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. (73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שידיעות מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגזרת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. (74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרבה חזר בו ופסק שהשלישי נגזר אחרי השני ומתכפר איתו - אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:); והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרירה) ולפיכך גזר הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידיעות מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגזר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגזור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרירה אחר גרירה. (75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. (76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקדשה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

יב. מִי שְׁאָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת⁷⁷ וְנִסְתַּפֵּק לֹו 24
אִם אָכַל חֶלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאָכַל חֲתִיכָה אַחֶרֶת מִשְׁתֵּי 25
חֲתִיכוֹת⁷⁸ וְנִסְתַּפֵּק לֹו אִם אָכַל חֶלֶב אוֹ שֶׁמֶן, וְאַחֵר 26
כֶּף נֹודֵעַ לֹו בְּדֹאֵי שֶׁחֶלֶב אָכַל בְּרֹאשׁוֹנָה וּבִשְׁנִינָה - 27
אֵינוֹ חֵיב אֲלֹא חֲטָאת אַחֶת⁷⁹; שְׁיִדְיעַת סִפֵּק שְׁהִיְתָה 28
לֹו בִּינְתִים, אֵף עַל פִּי שֶׁמֶן לִקְחָה לְאַשְׁמוֹת⁸⁰, אֵינָה 29
מִחֲלָקֶת לְחֲטָאוֹת⁸¹. 30

(77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. (78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. (79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. (80) לחייבו שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. (81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה-זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

א. הַמְשַׁתְּחֶה² לַעֲבוֹדָה זָרָה³ וְנִסַּף⁴ וְקִטַּר⁵ וְזִבְחָה⁶ 31
בְּהֶעֱלֵם אַחֶת⁷ - חֵיב אֶרְבַּע חֲטָאוֹת⁸. וְכֵן אִם פָּעַר 32

ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. (58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. (59) כרבה בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה. (60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל. (61) שהעבירו ברגליו. (62) בשבת שם אמר רבה שאפילו לרבן גמליאל האומר "אין ידיעה לחצי שיעור", אין זה אלא באופן ששיעור המלאכה נגמר כשהוא שוגג, אבל כאן ששיעור ארבע אמות (עם כלות שתי האמות השניות) נגמר בהיותו מזיד, מודה רבן גמליאל שהוא פטור. [ולפי מה שרבינו פוסק כרבנן, שיש ידיעה לחצי שיעור - אפילו אם לא היה מזיד אלא באמצע ולא במשך שתי אמות שניות, באופן ששיעור המלאכה נגמר בהיותו שוגג, גם כן פטור].

ט. הָאוֹכַל פְּזִית חֶלֶב וְכִזְית חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחֶת, 1
וְנֹודֵעַ לֹו עַל הָרֹאשׁוֹן וְחֹזֵר וְנֹודֵעַ לֹו עַל הַשְּׁנִי - 2
מִבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת; שְׁהִידְיעַת מִחֲלָקוֹת⁶³ וְאֵף עַל 3
פִּי שְׁעָדִין לֹא הִפְרִישׁ הִקְרָבָן⁶⁴. אָכַל אִם נֹודֵעַ לֹו עַל 4
שְׁנֵיהֶן בְּאַחֶת - מִבִּיא חֲטָאת אַחֶת. וְכֵן יִרְאֶה לִּי, 5
שֶׁהוּא הָדִין בְּפָעִילוֹת⁶⁵. 6

(63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. (64) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש הקרבן. (65) שאף על פי שלענין "גופים מחלקים" יש הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול כולן בבת אחת, - כאן לענין "ידיעות מחלקות" אין הבדל בין אכילות אסורות לבין ביאות אסורות שבשתייהן אמרו ידיעות מחלקות.

י. אָכַל פְּזִית וּמִחְצָה⁶⁶ בְּהֶעֱלֵם אַחֶת, וְנֹודֵעַ לֹו עַל 7
פְּזִית⁶⁷, וְחֹזֵר וְאָכַל חֲצִי זֵית בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל שְׁנֵי⁶⁸ - 8
אֵינוֹ חֵיב אֲלֹא חֲטָאת אַחֶת⁶⁹; שְׁאֵין חֲצִי זֵית 9
הָאַחֲרֹון מִצְטָרֵף לְרֹאשׁוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא 10
בְּהֶעֱלָמוֹ, שְׁהִי נֹודֵעַ לֹו עַל מִקְצַת הָעֵלְמָה 11
רֹאשׁוֹנָה⁷⁰. 12

(66) חלב. (67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו. (68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין לא נודע לו עליה עד שגמר לאכול גם המחצית השנייה. (69) על אכילת הכזית הראשון. (70) והרי זה כאילו נודע לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.

יא. אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחֶת⁷¹ וְנֹודֵעַ לֹו עַל 13

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה-זרה של כסף וזהב אסור.
 ב. כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ בַּשֶּׁבֶת¹⁶: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שֶׁבֶת¹³ וְשִׁכַח שְׁנַצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל¹⁷ עַל הַשֶּׁבֶת, או שְׁנַצְטָה¹⁴ וְהָיָה קָטָן לְבִין הָעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים¹⁸, או נִתְגַּיֵּר קָטָן¹⁵ וְהָיָה בֵּין הָעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים¹⁹, אָף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה מְלֹאכּוֹת הֶרְבֵּה בַּשֶּׁבֶת הֶרְבֵּה - אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת²⁰, שֶׁהִכֵּל שְׁגָגָה אַחַת הִיא²¹. וְכֵן חַיִּב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל חֶלֶב שְׂאֵכָל²², וְחֲטָאת אַחַת עַל דָּם²³ שְׂאֵכָל, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה בַּעֲבוּדוֹת²⁴ אֵלּוּ²⁵.
 וְכֵל הַיָּדֵעַ עֵקֶר שֶׁבֶת אֶבֶל שִׁכַח שְׁהִיּוֹם שֶׁבֶת וְדָמָה שֶׁהָיָה חֵל, אָף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה בּוֹ מְלֹאכּוֹת הֶרְבֵּה - חַיִּב חֲטָאת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן חֲטָאת עַל כָּל שֶׁבֶת וְשֶׁבֶת שְׁשֻׁגָּה בּוֹ²⁶.

(16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירוש המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד ב"מספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמור"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד סו. (17) במשנה (שם סז): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח): "ששוכח עיקר השבת" הוא בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתגייר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצוננו לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". (18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח): וראה למעלה פ"ב הלכה ו. (19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית-דין אין צורך להודיעו (כסף-משנה). (20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות - משנה שם. (21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט): למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמורו" - "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה שבתות, אם שכח עיקר השבת. (22) כרבנן (שם סח): ולא כמונבו הפוטרו לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא-הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. (23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. (24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. (25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבו החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי.

1 עֲצָמוּ לַפְעוּר⁹ וְזָרָק אֶבֶן¹⁰ לְמִרְקוּלִים¹¹ בְּהָעֶלֶם אַחַת
 2 - חַיִּב שְׁתֵּים¹². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹³ יְהֵא חַיִּב עַל
 3 כָּל עֲבוּדָה וְעֲבוּדָה. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בַּשְּׁהִיז
 4 בַּעֲבוּדָה זָרָה וְשִׁגָּג בַּעֲבוּדוֹת אֵלּוּ; אֶבֶל אִם הִיזִיד
 5 בַּעֲבוּדוֹת אֵלּוּ וְשִׁגָּג בַּעֲבוּדָה זָרָה - אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא
 6 חֲטָאת אַחַת¹⁴. כִּי־עַד? יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה זָרָה וְשִׁאֲסוּר
 7 לַעֲבֹדָהּ, אֶבֶל לֹא יָדַע שֶׁהִיא שְׁתַּחֲוָיָה וְהִנְסוּף עֲבֹרָה,
 8 וְהִשְׁתַּחֲוָה וְנָסַף - חַיִּב שְׁתֵּים. יָדַע שֶׁאֵלּוּ עֲבוּדוֹת הֵן
 9 וְאֲסוּר לַעֲבֹד בָּהֶן לֹאל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה
 10 זָרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁל כֶּסֶף וְזָהָב¹⁵, וְעַלָּה עַל
 11 דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין קְרוִינִין עֲבוּדָה זָרָה אֶלָּא שָׁל כֶּסֶף וְזָהָב,
 12 וְעֲבָדָה בְּכָל הָעֲבוּדוֹת - אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת.

(2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע - נסקל (פ"ו שם הלכה ח). (3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). (4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "כל אסיר נסכיחם מדם" (סנהדרין שם). (5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולחקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטיר בשר או קטורת מבשמים". (6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". (7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים. (8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקטיר וניסך והשתחוה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת - (שם סג). אמר ליה, פוק תני לברא [דטעות הוא - רש"י]. ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוואות בעבודה-זרה (=לא תשתחוה להם" - שמות שם, "כי לא תשתחוה לאל אחר - שם לד, יד, "לא תשתחוה לאלהיהם" - שם כג, כד) למה? - אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. (9) עושה צרכיו לפני עבודה-זרה שנקראת פעור, וזו היא דרך עבודתה. (10) או מסלק אבן (רבינו בפיה"מ סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). (11) שדרך עבודתה בזריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבח, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבח (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי - בתלמוד הוא לשון שבח, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפעור ובמרקוליס, אבל בעבודה-זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך - פטור (שם סא). (12) כמבואר למעלה שהשתחוואה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. (13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. (14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" - פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה-זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה-זרה וזדון עבודות. (15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר

- שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד. ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה שכתב בשם הר"א בן רבינו) [וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עבד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

- 15 ז. עֲשֶׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת³⁷, כְּגוֹן
- 16 שְׁזָרַע³⁸ וְהִבְרִיךְ³⁹ וְהִפְכִּיב⁴⁰ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיִּב
- 17 אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁴¹. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שִׁבְת⁴²
- 18 הָאֲבוֹת⁴³ וְהַתּוֹלְדוֹת⁴⁴ וְהַמְּלָאכֹת שֶׁהֵן מֵעֵין אֲבוֹת⁴⁵.

(37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה ג. (38) זרעים. (39) כפף ענף עץ בקרקע וכסחו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. (40) שם ענף רך בעץ אחר, ויכל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוין" (רבינו בהלכות שבת שם). (41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שזרע ונטע והבריק והרכיב וזמר בהעלם אחד". (42) פ"ז. (43) שם בהלכה א. (44) שם בהלכות הו. (45) שם בהלכות ב-ג-ד.

- 19 ח. עֲשֶׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת בְּשִׁבְתּוֹת
- 20 הַרְבֵּה⁴⁶, בֵּין בְּזִדּוֹן שִׁבְת⁴⁷ וּשְׁגָגָה מְלָאכֹת בֵּין בְּשִׁגְגָה
- 21 שִׁבְת⁴⁸ וּזְדוּן מְלָאכֹת - חַיִּב עַל כָּל מְלָאכָה
- 22 וּמְלָאכָה⁴⁷. בִּיצֵד? יָדַע שֶׁהַיּוֹם שִׁבְת⁴⁸ וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי
- 23 שְׁלֹא יָדַע שֶׁהַיּוֹמָה מְלָאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְת⁴⁹ שְׁנִיָּה יָדַע
- 24 שֶׁהוּא שִׁבְת⁵⁰ וְנָטַע בָּהּ מִפְּנֵי שְׁלֹא יָדַע שֶׁהַיּוֹמָה מְלָאכָה
- 25 אֲסוּרָה מִשּׁוּם מְלָאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְת⁵¹ שְׁלִישִׁית הַבְּרִיךְ
- 26 מִפְּנֵי שְׁלֹא יָדַע שֶׁהַבְּרִיכָה מְלָאכָה - חַיִּב עַל כָּל
- 27 אַחַת וְאַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת,
- 28 מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁבְתּוֹת כְּגוֹפִין מִחֻלְקִין⁴⁸.

(46) כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחרת. (47) משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידיעה לחלק או לא, ופשט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפ"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת (קריית ספר, וראה בלח"מ). (48) כאילו בא על כמה עריות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה

(26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת סט): ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - "שמירה אחת לכל שבת ושבת".

- 1 ג. וְכָל הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שִׁבְת⁵² וְשָׁגַג בְּמְלָאכֹת וְלֹא יָדַע
- 2 שֶׁמְּלָאכֹת אֵלוֹ אֲסוּרוֹת⁵³ או שֶׁיָּדַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא
- 3 יָדַע שֶׁחַיִּבִּין עָלֵיהֶן פֶּת⁵⁴, וְעָשָׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה -
- 4 חַיִּב חֲטָאת עַל כָּל אֶב מְלָאכָה וּמְלָאכָה. אֶפְלוּ עָשָׂה
- 5 הָאֲרָבָעִים חֹסֵר אַחַת⁵⁵ בְּהֶעֱלֵם אַחַת⁵⁶ - מְבִיא
- 6 שְׁלִשִׁים וְתֵשַׁע חֲטָאוֹת⁵⁷.

(27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". (28) כ"ר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. (29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. (30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, כמה ידע שהיום שבת? (לחם-משנה, ועיין כסף-משנה). (31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.

- 7 ד. שִׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שִׁבְת⁵⁸ וְשָׁגַג אֵף בְּמְלָאכֹת וְלֹא יָדַע
- 8 שֶׁמְּלָאכֹת אֵלוֹ אֲסוּרוֹת - אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא חֲטָאת
- 9 אַחַת⁵⁹.

(32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:): "העלם זה וזה בידו, מהו?". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

- 10 ה. הַעוֹשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו⁶⁰ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינוֹ חַיִּב
- 11 אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁶¹. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת
- 12 הַרְבֵּה שֶׁל אֶב אֶחָד, שְׁאִינוֹ חַיִּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁶².

(33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. (34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפיה"מ "מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות זח. (35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפיה"מ שם "כגון שיהיה ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

- 13 ו. עֲשֶׂה תּוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה
- 14 בְּהֶעֱלֵם אַחַת - יִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא חַיִּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת⁶³.

(36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב?

(מספרות הגאונים לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמור"ר הגרמני"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגורגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחייב שתיהן אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'. (63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" - שאין גרירה אחר גרירה (שם עא.). (65) שם. (66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

י.א. המִתְפַּנֵּן לַחֲתָךְ⁶⁷ אֶת הַתְּלוֹשׁ⁶⁸ וְחֲתָךְ אֶת הַמִּחְבֵּר⁶⁹, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתֶּנּוּ לַחֲתִיכָה⁷⁰, הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה מִחֲשָׁבְתוֹ⁷¹ - פֶּטוּר מִן הַחֲטָאִת⁷²; וְשָׁזָה כְּמִתְעַסֵּק⁷³, וְלֹא אָסְרָה תוֹרָה אֶלָּא מְלֹאכֶת מִחֲשָׁבְתוֹ⁷⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ כְּפָה פְּעָמִים⁷⁵.

(67) בשבת. (68) תלוש מן הקרקע. (69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג.). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם עב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

יב. הַחוֹתֶה גְּחָלִים⁷⁶ בְּשֶׁפֶת, וְשֹׂהֵא מִכְּבֶּה אֶת הָעֲלִינּוֹת וּמְדַלֵּק אֶת הַתַּחֲתוֹנוֹת⁷⁷, אִם נִתְּנָן לִכְבוֹת וְלִהְבֵּעֵיר - חֵיב שְׁתֵּים⁷⁸. חֲתָה גְּחָלִים לְהַתְחַמֵּם מֵהֶם וְלִהְבֵּעֵיר מֵאֲלִיָּה⁷⁹ - חֵיב שְׁתֵּים⁸⁰; מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה - חֵיב עֲלִיָּה⁸¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת שֶׁפֶת⁸², וְכֵשֶׁם שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה פֶּרֶת, כֵּן חֵיב עַל שְׁגָגָתָה קֶרֶן חֲטָא.

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העלינויות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי-אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו - והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידיים אלא מאליה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג.

מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

ט. שָׁגַג שֶׁהָיִים שֶׁפֶת וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִזְרִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשֶׁפֶת שְׁנִיָּה שֶׁכָּח שֶׁהוּא שֶׁפֶת וְנִטְעַ בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִנְטִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁלִּישִׁית שֶׁכָּח שֶׁהוּא שֶׁפֶת וְהִבְרִיף אֵף עַל פִּי שִׁיזְדַּע שֶׁהִבְרִיכָה מְלֹאכָה - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהֵימִים שֶׁבִּין שֶׁפֶת לְשֶׁפֶת הָרִי הֵן כִּידִיעָה אַחַת⁴⁹ לְחֵלְקִי⁵⁰.

(49) כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. (50) וראה למעלה הלכה ב בדברינו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחיבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת סט: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי⁵¹ שֶׁקָּצַר וְטָחַן כְּגוֹרְגֶרֶת⁵² בְּשֶׁגֶגַת שֶׁפֶת וְזָדוֹן מְלֹאכֹת, שְׂאִינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָא אַחַת⁵³, וְחֲזַר וְקָצַר וְטָחַן כְּגוֹרְגֶרֶת⁵⁴ בְּזָדוֹן שֶׁפֶת⁵⁵ וְשֶׁגֶגַת מְלֹאכֹת, שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה⁵⁶, וְנֹדַע לוֹ עַל קִצְרָהּ שֶׁל שְׁגָגַת שֶׁפֶת וְזָדוֹן מְלֹאכֹת⁵⁷ - קִצְרָהּ⁵⁸ גּוֹרֶרֶת קִצְרָהּ⁵⁹ וְטָחִינָה⁶⁰ גּוֹרֶרֶת טָחִינָה⁶¹, וְכֹאֵלוּ עָשָׂה אֶרְבַּעַתָּן בְּשֶׁגֶגַת שֶׁפֶת וְזָדוֹן מְלֹאכֹת, שְׂאִינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָא אַחַת; וְכִינּוֹ שֶׁהִקְרִיב חֲטָאֵת זֶה נִתְּפָר לוֹ עַל הַכֹּל, וְכִשְׂדִּיעָם אַחֵר כֵּן - אִינוֹ צְרִיף לְהִבִּיא חֲטָאֵת אַחֶרֶת⁶². אֲבָל אִם נֹדַע לוֹ תְּחִלָּה עַל קִצְרָהּ שֶׁל זָדוֹן שֶׁפֶת וְשֶׁגֶגַת מְלֹאכֹת וְהִקְרִיב חֲטָאֵת - נִתְּפָר לוֹ עַל זֶה הַקִּצְרָה שֶׁנֹּדַע לוֹ עָלֶיהָ וְעַל הַקִּצְרָה וְהַטָּחִינָה שֶׁל שְׁגָגַת שֶׁפֶת וְזָדוֹן מְלֹאכֹת; מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיהֶן כְּמִלְאכָה אַחַת⁶³, וְנִגְרְרָה קִצְרָהּ וְטָחִינָה עִם הַקִּצְרָה, וְתִשָּׂאֵר הַטָּחִינָה שֶׁל זָדוֹן שֶׁפֶת עַד שִׁיזְדַּע לוֹ עָלֶיהָ וְיִבִּיא חֲטָאֵת שְׁנִיָּה⁶⁴. קָצַר כְּחֻצֵי גְּרוֹגֶרֶת בְּשֶׁגֶגַת שֶׁפֶת וְזָדוֹן מְלֹאכֹת, וְחֲזַר וְקָצַר כְּחֻצֵי גְּרוֹגֶרֶת⁶⁵ בְּזָדוֹן שֶׁפֶת וְשֶׁגֶגַת מְלֹאכֹת - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. קִצְרָהּ גּוֹרֶרֶת קִצְרָהּ⁶⁶. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בְּזָה בְּשָׂאֵר מְלֹאכֹת.

(51) שבת ע: מימרא של רבא. (52) כלומר, קצר כגורגרת וטחן כגורגרת (רש"י שם). (53) למעלה הלכה ב. (54) אף כאן: קצר כגורגרת וטחן כגורגרת כנ"ל. (55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (56) למעלה הלכה ג. (57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. (58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. (60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". (62) ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחר הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת

ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

- ב. אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם אסור קבוע.⁸ כיצד? אכל חלב,⁹ וספק אם היה¹⁰ פזית או פחות מפזית;¹¹ או שהיה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שמן;¹² ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בבית,¹³ בעל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל; שבת וחול,¹⁴ ועשה מלאכות באחד מהם ואין ידוע באי זה יום עשה; או שעשה מלאכה¹⁵ בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה¹⁶ עשה - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל פיוצא פזה. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שמן, ואכלה - פטור, שהרי אין פאן אסור קבוע.¹⁷ וכן האוכל חלב הכזי¹⁸ - פטור מאשם תלוי.¹⁹ שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן הפא על אשה שהיא ספק נדה²⁰ או ספק ערוה של קרוב בשור²¹ - פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה²² לאחר זמן²³, והנזשא יבמתו בתוך שלשה חדשים²⁴ וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון²⁵ או בן שבועה לאחרון²⁶ - הרי אלו פטורין מן הקרבן²⁷. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.²⁸

(8) כרב נחמן (שם יח.). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים ('הר המוריה' ו'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" - הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם-משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הנ"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודא אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף-על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק

ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתים, מפני שהוא מכבה את העלינות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאלוהן, תנא-קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב - שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זו כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה - פסק כרבי יהודה. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי - כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאלוהן, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור, ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

פרק שמיני

(1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

- 1 א. כל חטא שחייבין על שגגתו¹ חטאת² קבועה³ -
- 2 חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי.⁴ ומהו לא
- 3 נודע? אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג
- 4 - הרי זה מצוה להקריב אשם, שנאמר: ולא ידע
- 5 ואשם ונזשא עונו, והביא איל תמים מן הצאן
- 6 בערפו לאשם. והיו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא
- 7 מכפר על הספק ותולה לו⁶ עד שייודע לו בודאי
- 8 שחטא בשגגה ויקריב חטאתו⁷.

(2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט ה"א). (4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. - 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב - במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אלו - מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש ('קריית ספר'). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא – חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

ד. מי שֶהָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב
וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וְיָבֵא עֹבֵד פּוֹכְכִים
אוּ פֶלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה³⁵, אוּ שֶׁאָכַל עֹבֵד פּוֹכְכִים
אוּ פֶלֶב אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְיָבֵא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה³⁶,
אוּ שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּזֶדוֹן³⁷ וְשִׁנְיָה בְּשִׁגְגָה³⁸, אוּ
שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְשִׁנְיָה בְּזֶדוֹן³⁹ - הָרִי זֶה חֵיב
בְּאֲשָׁם תְּלוּי, הוֹאִיל וְהָיָה שֶׁמָּה אִסּוּר קְבוּעַ. אָכַל
שְׁתֵּיהֶן בְּזֶדוֹן - פְּטוּר מִקֶּרְבָּן⁴⁰. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בְּשִׁגְגָה
- מִבֵּיא חֲטָאת⁴¹. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְיָבֵא
אֲחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה - שְׁנֵיהֶן חֵיבִין בְּאֲשָׁם
תְּלוּי⁴². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(35) ברייתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמן סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בברייתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"אם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בברייתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק – כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתייה בשגגה. (40) שם בברייתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא-הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בברייתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. חֶלֶב וְנוֹתֵר לִפְנֵינוּ, אָכַל אַחַת מֵהֶן⁴³ וְאֵין יָדוּעַ
אִי זֶה מֵהֶן אָכַל; אֲשֶׁתוּ נָדָה וְאַחֲתוּ עִמּוֹ בְּפִית,
וְשִׁגְגָה בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן פָּעַל; שִׁפְתָּ
וְיוֹם הַכַּפּוֹרִיִּים, וְעָשָׂה מִלֵּאכָה בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת⁴⁵

עליו – פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר דברי רבא, ומזה נראה שהגמרא סוברת כמותו ('תוספות יום-טוב' כריתות פ"ד מ"א). (18) כיון הוא ספק היה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א – במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כיון חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע – פוטרו מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קניחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו – בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"ה ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

ג. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: זֶה שֶׁאָכַלְתָּ
חֶלֶב הִיָּה, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר: לֹא אָכַלְתָּ חֶלֶב²⁸, אֲשֶׁה
אוֹמֶרֶת²⁹ אָכַל, וְאֲשֶׁה אוֹמֶרֶת לֹא אָכַל, הוֹאִיל וְנִקְבַּע
הָאִסּוּר³⁰ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ³¹ אִם חָטָא אוּ לֹא חָטָא -
הָרִי זֶה מִבֵּיא אֲשָׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל הַבָּא עַל אֲשֶׁת אִישׁ
שֶׁעַד אֶחָד אוֹמֵר מֵת בְּעֵלָהּ וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא מֵת
- חֵיב בְּאֲשָׁם תְּלוּי³². וְהוּא הָדִין לְסִפֵּק מְגִרְשֵׁת³³,
שֶׁהָרִי נִקְבַּע הָאִסּוּר³⁴. אָכַל סִפֵּק מְקַדְּשֵׁת - לֹא נִקְבַּע
הָאִסּוּר.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה – כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת – נתברר כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" – אפילו אמרה אשה ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הראב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף-משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" – "ולא שידועוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא-הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' 'לחם משנה' ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות קיז, ב – אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפי"ב מהל' גירושין ה"ט כתב רבינו שאם נשאת

ח. כָּשֶׁם שֶׁיָדִיעַת וְדָאֵי בִּינְתִים⁵⁵ מַחֲלֶקֶת לַחֲטָאוֹת⁵⁶,
כֶּן יָדִיעַת סֶפֶק בִּינְתִים מַחֲלֶקֶת לְאֲשָׁמוֹת⁵⁷. לְפִיכָךְ,
אִם אָכַל חֲמֹשֶׁה יִזְיִי חֶלֶב בְּהַעֲלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ
יָדִיעַת סֶפֶק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחֹזֵר וְנוֹדַע לוֹ יָדִיעַת
סֶפֶק אַחֶרֶת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חֵיב
אָשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

(55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר
שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני.
(56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט.
(57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו
בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ז), כמו כן בידיעה שלאחר
האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אָכַל אַחַת
מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הָיָא, וְהִבִּיא אָשֶׁם תְּלוּי, וְחֹזֵר
וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מְבִיא חֲטָאוֹת⁵⁸. וְכֵן אִם אָכַל אַחֵר
אֶת הַשְּׁנִיָּה - מְבִיא הָאֶחָד אָשֶׁם תְּלוּי⁵⁹, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁰.

(58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השנייה, מביא חטאת".
(59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נֹתֵר⁶¹, אָכַל
אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הָיָא - מְבִיא חֲטָאוֹת
עַל הַחֶלֶב⁶² וְאָשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם נֹתֵר⁶³. אָכַל אֶת
הַשְּׁנִיָּה בְּהַעֲלֵם שְׁנִי⁶⁴ - מְבִיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁶⁵. וְאִם
הָיָה בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה⁶⁶ - מְבִיא אָשֶׁם וְדָאֵי מִשּׁוּם
מַעֲיֵלָה⁶⁷. אָכַל אַחַד אֶת אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן, וְבָא אַחֵר
וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מְבִיא חֲטָאוֹת וְאָשֶׁם תְּלוּי, וְזֶה
מְבִיא חֲטָאוֹת וְאָשֶׁם תְּלוּי⁶⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת.
(62) כי הרי ודאי אכל חלב. (63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט ה"א.
(64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השנייה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כִּי־אם ידיעה אחת ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השנייה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת - אינו חייב על אכילת החלב כִּי־אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א

שְׁבִינִיהֶן⁴⁵ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִקָּרְבָּן. וְאֵינוֹ מְבִיא
חֲטָאוֹת⁴⁶, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָאוֹת⁴⁷, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸; וְאֵינוֹ מְבִיא אָשֶׁם תְּלוּי⁴⁹, שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ
בְּוַדָּאֵי שֶׁחֲטָאוֹ⁵⁰.

(43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' ב'ערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" - עד שיודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודא, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". (50) כן הוא בבביתא (שם): בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

ו. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל וְדָאוֹ חֲטָאוֹת קְבוּעָה⁵¹ אַחַת
- חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אָשֶׁם תְּלוּי אֶחָד, וְכָל
דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל וְדָאוֹ חֲטָאוֹת הֶרְבָּה - חֵיבִין עַל לֹא
הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הֶרְבָּה כְּמִנְיֵן הַחֲטָאוֹת⁵².
פְּיֹצֵד? כָּשֶׁם שֶׁאִם אָכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל
בְּהַעֲלֵם אַחַת - חֵיב אֶרְבַּע חֲטָאוֹת, כֶּן אִם נִסְתַּפֵּק
לוֹ אִם אֶכְלָן אוֹ לֹא אָכַל אֲלֹא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֶר
שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מְבִיא אֶרְבַּעַת אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם
נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָאִשָּׁה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אִשְׁתּוֹ אוֹ פְּלוּגִית
הַעֲרוּהָ שֶׁהִיתָה עִמָּה שֶׁחֵיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חֲטָאוֹת⁵³
- הָרִי זֶה מְבִיא שְׁמוֹנֶה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

(51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. (52) משנה, שם יז, ב. (53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלויות, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלויות" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל
חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אָכַל, וְאַחֵר שֶׁנֹּלַד לוֹ הַסֶּפֶק
אָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת אַחֵרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם
שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁנֵי
אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין⁵⁴.

(54) פסק כרבי, בבביתא שם יח, ב. ואף־על־פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף־משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתכפר הקרבן". ועדיין צריך להבין, אם התשובה עושה כל מזיד לשוגג, היו צריכים כל הקרבנות לכפר על מזיד, שהרי בכל קרבן ישנו התנאי ש"שב מדיעתו" היינו תשובה, והרי כבר נעשה ממזיד שוגג, ומדוע אינו יכול להתכפר על-ידי הקרבן?

(על-פי יין מלכות ספר קרבנות סימן י)

(2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. (3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ומקודשת לעבד עברי וכו'". (4) שנטמא במת בין בשוגג בין במזיד. (5) כלומר, הנזיר והמצורע, בנזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה" את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, י"ב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". (6) שנאמר (שם יט, כ"א) "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה" אל פתח אהל מועד איל אשם". (7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" - "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר שנסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). (8) השפחה החרופה. (9) שהיא בת ענשים וחייבת מלקות, אבל קטנה אינה בת עונשין. (10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' ישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא). שמה שאמרו במשנה "שעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה - מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. (11) ולא אנוסה. (12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). (13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה [ואף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה - "נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה]. (14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. (15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. (16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

- ב. ומפי השמועה למדו, שבזמן שהיא חקת מלקות¹¹ - הוא חייב בקרבן, ובזמן שהיא פטורה מן המלקות - הוא פטור מן הקרבן¹².¹³

(17) שהיא מזידה, וגדולה. (18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד - כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

וה"ט. (65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). (66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. (67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. (68) כתנא-קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק תשיעי

(1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי.

- 1 א. על חמש עבירות מביא קרבן אשם. והוא הנקרא
- 2 אשם ודאי, שהרי אינו בא משום ספק². ואלו הן:
- 3 על שפחה חרופה³, ועל הגזל, ועל המעילה, ועל
- 4 טמאת נזיר⁴, ועל הצרעת פשיטה ממנה⁵. על
- 5 שפחה חרופה פיצד? הבא על שפחה חרופה⁶, בין
- 6 בזדון בין בשגגה - מביא אשם⁷. והוא שתהיה⁸
- 7 גדולה⁹ ומזידה¹⁰ ובצרונה¹¹, ותהיה בעולה¹²
- 8 בקרבנה¹³, ובגמר ביאה¹⁴, כדי שתלקה¹⁵; שנאמר:
- 9 בקרת תהיה והביא את אשמו - היא לוקה¹⁶ והוא
- 10 מביא קרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הבא על שפחה חרופה, בין בזדון בין בשגגה, מביא אשם גזילות ומתכפר לו על הכל על הזדונות ועל השגגות".

וממשיך "כל מי שיש בידו משהו פרוטה ומעלה ממון ישראל... הרי זה מביא אשם על חטאו", וכן "הנשבע שבועת עדות בין בזדון בין בשגגה" מקריב קרבן עולה ויורד.

וידוע ביאור אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש' בעניין פרה אדומה הנעשית מחוץ לשלוש מחנות ולא בפנים כקרבן חטאת, כי טהרת פרה אדומה היא משלוש קליפות הטמאות שלמטה מנוגה "... משא"כ קרבנות שעל גבי המזבח מכפרין על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה", כי כאשר יהודי עובר עבירה בשוגג אינו נמצא עדיין "בחוף" מקום הקליפות, ולכן יכול להתכפר ע"י קרבן הנעשה בפנים.

וקשה איך יתאים הביאור הנ"ל עם מה שמצינו שיש קרבנות המכפרים הן בשוגג והן במזיד. והנה אדמו"ר המהר"ש כתב בנוגע לאשם גזילות "ובאשם גזילות הקרבן צריך להיות עם התשובה, התשובה עושה ממזיד שוגג, ואז

הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחמש העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. (33) שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. (34) שהגופים הם המחלקים לחיובו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

- ו. בעל שפחה³⁵ והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר²⁰ שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; ²¹
- שההפרישה מחלקת³⁶, ונמצא כמי שהקריב ואחר ²²
- כך בעל. וכן אם בעל חמש בעילות בהעלם אחת ²³
- בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן³⁷ והפריש ²⁴
- אשמו, ואחר כך נודע על השניה - מפריש אשם ²⁵
- אחר³⁸. אף על פי שבהעלם אחת היו פלן, הואיל ²⁶
- ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר ²⁷
- שהפריש. שדין השוגג והמזיד בשפחה אחד הוא³⁹. ²⁸

(35) כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. (36) כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדידן, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. (37) שאף על פי שלעניין אכילת חלב ידיעה שלאחר עבירה מחלקת - כאן בשפחה חרופה, שאין הידיעה מחלקת באמצע, בוודאי שאינה מחלקת לאחר עבירה, אלא אם כן יש עימה גם הפרשה. (38) [אף על פי שבגמרא (שבת שם) לא אמרו אלא: "מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא", כלומר, אם בעל ונודע לו והפריש קרבן, ואחר כך שוב בעל, אבל לא הזכירו דין הפרשה שלאחר המעשים אם היא מחלקת - למד זאת רבינו ממה שאמרו שם: "מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול, הכי נמי דאינו חייב אלא אחת"? - הרי הזכירו "בעל וחזר ובעל" ומזה נראה שחייב כאן שלושה אשמות: שניים על שתי הבעילות שקדמו להפרשה ואחד על בעילה שלאחר הפרשה - הרי מפורש שהפרשה שלאחר המעשים מחלקת]. (39) ולפיכך אין הידיעות בלבדן מחלקות עד שתהיה איתן גם הפרשה.

- ז. על הגזל⁴⁰ ביצד? כל מי שיש בידו משוה פרוטה ²⁹
- ומעלה⁴¹ מממון ישראל, בין שגזלו⁴² בין שגנבו⁴³, ³⁰
- בין שהפקידו אצלו או הלוינו, או משום שתפוח או ³¹
- משאר דרכים⁴⁴, וכפר⁴⁵ ונשבע לשקר, בין בודון ³²
- בין בשגגה⁴⁶ - הרי זה מביא אשם על חטאו. וזהו ³³
- הנקרא אשם גזלות. ומפרש בתורה, שאין מתפטר ³⁴
- לו באשם זה עד שישביח הממון שבידו לבעליו⁴⁷; ³⁵
- אבל החמש⁴⁸ אינו מעכב הפטרה⁴⁹. כבר בארנו ³⁶
- בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו ³⁷
- שפקריב עליה אשם זה⁵⁰, ואימתי יהיה פטור ³⁸
- ממנה; ועל אי זו דרך יתחייב אשמות רבות ממנה ³⁹
- חייב השבועות, ועל אי זו דרך לא יהיה חייב אלא ⁴⁰
- אשם אחד⁵¹. ⁴¹

- ג. בן תשע שנים ויום אחד¹⁹ שפא על שפחה ¹
- חרופה²⁰ - היא לוקה והוא מביא קרבן²¹. ויראה לי, ²
- שאינו מביא עד שנגדיל ויהיה בן דעת²². ³

(19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. (20) גדולה ומזידה. (21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר ואיש". (22) ראה להלן בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

- ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות מה היא ⁴
- השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאין חייבין²³ ⁵
- עד שיבעול בדרבה ויגמור²⁴. לפיכך²⁵, אם אמרו לו ⁶
- שנים²⁶: בעלת שפחה חרופה, והוא אומר: לא ⁷
- בעלתי - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהן; שהרי ⁸
- הוא יודע אם גמר ביאתו²⁷ או לא גמר, וזה שאמר ⁹
- לא בעלתי - כלומר לא גמרתי²⁸. ¹⁰

(23) הבועל - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. (24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. (25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. (26) שני עדים. (27) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. (28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר. וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:) שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

- ה. הבא על השפחה²⁹ ביאות הרבה - אינו חייב אלא ¹¹
- אשם אחד³⁰. ביצד? הבא על השפחה ביאות הרבה ¹²
- בודון, או שפא עליה בשגגה ונודע לו וחזר ובא ¹³
- עליה בשגגה ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה ¹⁴
- העלמות³¹ - מקריב אשם אחד³² ומתפטר לו על ¹⁵
- הכל, על הזדונות שבה ועל השגגות. במה דברים ¹⁶
- אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות ¹⁷
- הרבה, אפלו בהעלם אחת³³ - חייב אשם על כל ¹⁸
- שפחה ושפחה³⁴. ¹⁹

(29) חרופה. (30) ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו'" על חטאתו אשר חטא" "שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו". וכל זה הוא לבועל, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". (31) שאם לא נודע לו הרי גם בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. (32) אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי שסובר שבאשם וודאי צריך שיוודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן

מיני תבשילים. (58) משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בעולם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". (59) כלומר, כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. (60) ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים אין תמחויין מחלקים. (61) כלומר, אם אחד נותן לשני דבר הקדש שיאכלנו או שיהנה ממנו - חייב הנותן, ולא זה שקיבל (רש"י שם). (62) שאם אכל חצי זית מדבר שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל חצי זית שני - מצטרפין שני חצאי הזיתים לחייבו ואשם מעילה, ולמדו זאת (שם יח:): ממה שנאמר (שם, טו) "תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם צירוף כזה. (63) שאמר לו תן בשר זה לאורחים ונתן. (64) משנה מעילה כ. "השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין שליח לדבר עבירה" והשליח חייב.

י. פל המחייב אשם ודאי צריך שידע לו חטאו
תחלה ואחר כך יקריבו⁶⁵ אשמו; אבל אם הקריבו
קדם שידע לו ונדע לו אחר שהקריב - אינו עולה
לו⁶⁶. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד
הפלג ואחד כהן משוח⁶⁷ או שאר עם הארץ שוין
בו⁶⁸.

(65) פשטות הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי "חטא ואשם" והשיב את הגזלה וכו' ואת אשמו יביא וכו'". (67) וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית ראשון, שנמשח בשמן המשחה. (68) שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוח אינו חייב בו. וכמו כן לעניין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שעיר עזים, והכהן המשוח - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

יא. פל חטא שחייבין עליו אשם ודאי, אם נסתפק
לו אם עשאהו או לא עשאהו - פטור מכלום⁶⁹.
לפיכך, הפא על ידו ספק מעילה - אינו חייב
כלום⁷⁰, פמו שפארנו בהלכות מעילה.

(69) שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. (70) הזכיר באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של
הקדש, אבל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא -
פטור⁷¹; חזר ואכל את השנייה - מביא אשם על
מעילתו⁷²; אבל אחר את השנייה - שניהן פטורין⁷³.

(71) שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. (72) שהרי וודאי מעל. (73) כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

(40) שיש על זה קרבן אשם. (41) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור משבועת הפקדון. (42) שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא בחזק יד. (43) שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו לתוך כיס חבירו ואין הבעלים יודעים. (44) כגון עושק, או מצא אבידה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. (45) כשתבעו שיחזיר לו הממון. (46) ולמדו זה בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת העדות. (47) שנאמר (שם כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם" והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ושלם אותו וגו' ואת אשמו יביא וגו'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם. ובבבא קמא קי. במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר אלא אחר כך, אחרי ששיב את הגזילה לכהן. (48) שהוא מחייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו וחמישיתיו יוסף עליו". (49) בבא קמא שם במשנה: "נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה, אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. (50) כלומר, אימתי מתחייב קרבן אשם גזלות על שבועה זו ואימתי פטור. (51) על כמה וכמה שבועות.

ח. על המעילה⁵² פיצד? פל הנהנה משוה פרוטה⁵³
מן ההקדש שפגגה⁵⁴ - מחזיר מה שפגגה ויוסיף
חמש ויקריב אשם ויתכפר לו⁵⁵. וכבר פארנו
בהלכות מעילה, שהקרן והקרן מעכבין הכפרה,
ואין החמש מעכב⁵⁶.

(52) ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם. (53) משנה מעילה יח. ובבא מציעא נה. "הנהנה בשווה פרוטה מן ההקדש מעל". (54) אבל במזיד לוקה ומשלם קרן בלבד. (55) שנאמר (שם, טו"ט) "נפש כי תמעול מעל וחתאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגו'". (56) שנאמר (שם) "יכפר עליו באיל האשם" - איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו פחמשה תמחויין⁵⁷
בהעלם אחת, אף על פי שהוא מזבח אחד, אם יש
בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה - חייב אשם על
כל אחד ואחד⁵⁸; שהתמחויין מחלקין במעילה,
והרי הן כמיני הרבה⁵⁹, אף על פי שאין מחלקים
בחייב הבריות⁶⁰. חמרא יתרה יש במעילה: שהרי
עשה בה המהנה פגגה⁶¹, ומצטרפת לזמן מרבה⁶²,
ושליח שעשה שליחותו⁶³ - חייב המשלח⁶⁴; מה
שאין דברים אלו בשאר האסורין.

(57) שמתבשלים בחמש קערות נפרדות, כלומר, בחמשה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"א הלכה ד. (4) שנאמר (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". (5) שנאמר (שם יב, ו-ח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". (6) שידעו העדים עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבועת העדות (פרק א מהלכות שבועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, ו-ז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". (7) משנה שם ט. ובגמרא שם, גלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשוגג. (8) שנשבע (=לעתידי) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, ו-ז) "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". (9) שנאמר (שם, ד) "ונעלם ממנו". (10) שנאמר (שם, ב-ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה פ"א הלכה ג.

ב. קָרְבַּן הַיֹּלֶדֶת¹¹: אִם הָיְתָה עֲשִׂירָה - מִבִּיאָהּ כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחַטָּאת; וְאִם אֵין יָדָהּ מִשְׁגָּת - הָרִי קָרְבָּנָהּ יוֹרֵד וּמִבִּיאָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. אֲפִלּוּ הָיְתָה יָדָהּ מִשְׁגָּת לְשָׂה וְאִנָּה מִשְׁגָּת לְנִסְכָּיו¹² - מִבִּיאָהּ קָרְבָּן עֲנִי¹³.

(11) שם יב, ו-ח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים: עשרון סולת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. (13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם, א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה ואין לה הדברים הנצרכים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

ג. הַמִּצְרֵעַ פְּשִׁיטָהּ - מִבִּיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת¹⁴. מִהֵן שְׁנֵי כֶּבֶשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכִבְשָׂה¹⁵ לְחַטָּאת. אִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת - מִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת, וְכִבְשָׂה לְאֶשֶׁם.

(14) שם יד, י, כא-כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (15) נקבה מן הכבשים.

ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת¹⁶ וְעַל שְׁגִגַּת שְׁבוּעַת בְּטוּי¹⁷

יג. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב¹⁴ וְחֲתִיכָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֵן⁷⁵ - מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם חֶלֶב; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה⁷⁶ - מִבִּיא חַטָּאת עַל הַחֶלֶב⁷⁷ וְאֶשֶׁם וְדָאֵי שֶׁל מַעֲיֵלָה עַל הַהֶקְדָּשׁ⁷⁸; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - אֶף הַשְּׁנִי מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁷⁹. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב⁸⁰ וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב הַקֹּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֵן - מִבִּיא חַטָּאת⁸¹; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה אַחֵר שֶׁנִּדְּעַ לֹא עַל הָרָאוּשׁוֹנָה⁸² - מִבִּיא שְׁתֵּי חַטָּאוֹת⁸³ וְאֶשֶׁם וְדָאֵי עַל מַעֲלָתוֹ⁸⁴; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מִבִּיא חַטָּאת וְזֶה מִבִּיא חַטָּאת⁸⁵ בְּלִבְד⁸⁶. כֶּבֶר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵאִיזָה טַעַם נוֹסֵף אֲסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל אֲסוּר חֶלֶב⁸⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ הָאֲסוּרִין.

(74) חולין. (75) בשוגג. (76) בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. (77) שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. (78) שהרי אחת מהן הוא של הקדש. (79) שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. (80) חולין. (81) שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. (82) שהדיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. (83) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. (84) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחוז' מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. (85) שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. (86) ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. (87) שאף על פי ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חל על איסור".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו.

א. שֶׁשָׁה² מִצֹּתָן שִׁיקְרִיבוּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד³, וְאֵלוֹ הֵן: א. הַמִּצְרֵעַ⁴. ב. הַיֹּלֶדֶת⁵. ג. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת⁶ בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה⁷. ד. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת בְּטוּי לְשִׁקָּר⁸ בְּשִׁגְגָה⁹. ה. וְהַטָּמָא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה¹⁰. ו. וְהַטָּמָא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה.

(2) אנשים. ובמשנה (כריתות ט). תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשתיים (כסף-משנה). (3) כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה" ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה, אף כאן (בקרבת עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל קודש בטומאה. (30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא נלמד בגזירה-שוה. (31) בתורה. (32) במזיד.

(33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא-תעשה עז, ובהערה שם שי. (34) במזיד. (35) בברייתא שבועות ו: "מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו') מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאיין מחייבו על מגע אלא-אם-כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה). ודין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזדון - רש"י] וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשהחייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו".

- ו. פל קרבנות³⁶ שהאשה חייבת - בעלה מביא³⁷ על ידיה³⁸. אם היה עני - מביא קרבן עני, ואם היה עשיר - מביא על ידיה קרבן עשיר³⁹. ומביא אדם⁴⁰ על ידי פנו⁴¹ ועל ידי בתו ועל ידי עבדו ושפחתו⁴² קרבן עני⁴³ ומאכילין פזיחים⁴⁴.

(36) לדעת הר"ש (פי"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. (37) חייב להביא, משנה בנגעים שם, וברייתא בנדרים לה: ובזיר כד. ובבא מציעא קד. (38) בשבילה (רבינו בפי"מ שם). (39) דברי ר' יהודא במשנה שם, ואין חולק עליו (כסף-משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפי"מ לרבינו, בנגעים שם. (40) שהוא עשיר. נגעים שם. (41) בשביל בנו. (42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. (43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ושפחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרח להביא בשבילם קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילם קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמיענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילם קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם).

ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו¹⁸ מביא כשבה¹⁹ או שעירה²⁰, כשאר החטאות הקבועות²¹. ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת לעוף - מביא עשירית האיפה²² סלת. והיא הקרויה מנחת חוטא, שפבר נתפרשו מעשיה בהלכות מעשה הקרבנות²³.

(16) בין בזדון בין בשגגה (למעלה הלכה א). (17) שם ה, ד, וז. (18) שם, ב"ג, וז. (19) נקבה מן הכבשים. (20) נקבה מן העזים. (21) ראה למעלה פ"א הלכה ד. (22) שם, יא. (23) פי"ז.

ה. פל הקרבנות האלו מפרשין בתורה ומפרש זה שחייב להביאן, חוץ מטמא שזכרנו למקדש בשגגה או אכל קדש²⁴. שפך פתוב שם: ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה²⁵ וגומר. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא²⁶ וגומר. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים²⁷ וגומר. והיה כי יאשם לאחת מאלה וגומר. מפי השמועה למדו²⁸, שהיה שחייב פאן קרבן לטמא - כשנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש והוא לא ידע²⁹. אף על פי שהדבר מפי הקבלה³⁰ - הרי הוא מפרש³¹, שהרי בפרוש חייבה תורה פרת לטמא שאכל קדש ולטמא שזכרנו למקדש³². באוכל נאמר: והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה. ויבננס למקדש נאמר: ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל פי את מקדש ה' טמא³³. וכיון שחייבה תורה פרת³⁴ על טמאת מקדש וקדשיו, פרש הקרבן שמביאין על שגגתן³⁵.

(24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. (25) זוהי שבועת העדות. (26) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. (27) זוהי שבועת ביטוי. (28) בשבועות ו: ז. (29) שם ז. אמר רבא, שלמדו גזירה-שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש, נלמד (שם) בברייתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר (שבקרבת עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו", ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו", הרי שבהמה בכלל חיה) ולמה לו להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה

פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, - השמיטו משום שבמלך אינו שייר, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא כהדיוט]. (47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד, מהו קרבן עולה ויורד. (48) שהמלך מביא שעיר עזים (זכר), והכהן המשוש - פר בן בקר, וההדיוט - שעירת עזים (נקבה) או נקבה מן הכבשים. (49) כלומר מצוות לא-תעשה. (50) למעלה פ"א הלכה א. (51) המלך והכהן המשוש וההדיוט. משנה שם (ט): "כל המצוות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית-דין מביאין פר וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הן". (52) פרקים ד"ו, ט"י. (53) פ"א ופ"ד.

14 ח. כל המביא קרבן על הזדון כשגגה⁵⁴, אם היה
15 אָנוס - פטור מן הקרבן⁵⁵. ואין צריך לומר שאם
16 עברות שאינן חייב חטאת אלא על שגגתן⁵⁶, שאם
17 היה אָנוס - פטור⁵⁷.

(54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א), ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). (55) תוספתא בכריתות פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באונס פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם חייב על האונס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה בקרית-ספר ולחם-משנה כאן. (56) ולא על זדונן, שכיון שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד - כל-שכן שלא חייבה על האונס. (57) ראה בשבועות יז: וית. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

18 ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאת⁵⁸ וצריך
19 לה⁵⁹ - הרי זה מביא שעירה⁶⁰ ויחלל אותם המעות
20 על השעירה⁶¹ ויהנה בהן⁶². וכן אם הפריש
21 לשעירה⁶³ ולקח כשפה⁶⁴ - יהנה בהן.

(58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"א הלכה ד, שמביא כבשה או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת - יפלו לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. (59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה פחותים מדמי הכבשה. (60) משנה בכריתות כז: (61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת, והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין. (62) במעות האלו שחשך מההפרש שבין כבשה לשעירה.

(44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבנן, וראה שם הלכה ה.

1 ז. המלך וכהן משיח מביאין קרבנן⁴⁵ על שבועת
2 העדות או על שבועת בטוי או על טמאת מקדש
3 וקדשיו⁴⁶ כשאר הדיוטות⁴⁷; שלא חלק הכתוב קרבן
4 מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח⁴⁸ אלא
5 במצוות⁴⁹ שחייבים על שגגתן חטאת קבועה, כמו
6 שפארנו⁵⁰, אבל בקרבן עולה ויורד כל שוים⁵¹. כבר
7 בארנו בהלכות שבועות⁵², אימתי יהיה חייב על
8 שבועת העדות ועל שבועת שגגת בטוי, ואימתי
9 יהיה פטור עליהן; ועל אי זה דרך יהיה חייב קרבנות
10 הרבה כמנין השבועות, ועל אי זה דרך לא יהיה חייב
11 אלא קרבן אחד. ובהלכות מחסרי כפרה⁵³ אבאר,
12 באיזה דרך תתחייב היולדת והמצרע קרבנות הרבה,
13 ובאי זה דרך יתחייב כל אחד מהן קרבן אחד.

(45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין (כהן המשיח ובית-דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפיה"מ שם) שאין כהן המשיח מביא פר, והמלך שעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד וכסף-משנה כאן). ומה שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות הלכה א "היו עדי וכו' או שהיה המלך אחד מעידיו שאינו ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא לבית-הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית-הדין והנתבעים לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. (46) [למעלה (ה"א) מנה רבינו גם מצורע ויולדת", וכאן השמיט; לפי ש"יולדת" אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלקים ה"ה, שאין מעמידים מלכה), ולא ככהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א, שבכנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע", אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד קטן יד: "והצורע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל השנה כרגל וכו' שמעמינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל", היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורם, כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז, גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו, ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם ח"ב עמודים ידיח הערה (8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככהן גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא

אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא-משמע-לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין הירוש לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

יא. עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ פֶּשֶׁבֶה או שְׁעִירָה וְנֹפֶל בָּהּ 11
מוֹם⁷⁴ [וְהֶעֱנִי] - אִם רָצָה⁷⁵, יָבִיא בְדָמֶיהָ עוֹף. אָכַל 12
אִם הֶפְרִישׁ עוֹף וְנֹפֶסֶל⁷⁶ - לֹא יָבִיא בְדָמָיו עֲשִׂירִית 13
הָאִיפָה, שְׁאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן⁷⁷. 14

(74 ברייתא כריתות כז: (75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחת, אף-על-פי שעכשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. (76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). (77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירוש המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י, ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד.

יב. הֶפְרִישׁ⁷⁸ עֲשִׂירִית הָאִיפָה⁷⁹ וְהֶעֱשִׂיר: עַד שְׁלֹא 15
קָדְשָׁה בְּכָלִי⁸⁰ - הֲרִי הִיא כָּל הַמְּנַחֲוֹת⁸¹, וְתִפְדָּה 16
וְתִאָכַל⁸²; וּמִשְׁקָדְשָׁה בְּכָלִי⁸³ - תִּעָבֵר צוֹרְתָהּ וְתִצָּא 17
לְבֵית הַשְּׁרָפָה⁸⁴. 18

(78) תוספתא כריתות פ"ד. (79) כדין עני. (80) כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). (81) שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. (82) אף-על-פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אלעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, י"ג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). (83) מִשְׁשָׁם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). (84) תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר-כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

יג. עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ קֶן⁸⁵ לְמִכְרָה וְלִקַּח בְּדָמֶיהָ פֶּשֶׁבֶה 19
או שְׁעִירָה⁸⁶ וְהֶעֱנִי⁸⁷ - יָבִיא קֶן זֶה⁸⁸, אָף עַל פִּי 20
שְׁהִיא קָדְשֵׁת דָּמִים שְׁהִיא נִדְחִית⁸⁹. וְלָמָּה לֹא 21
נִדְחִית⁹⁰? מִפְּנֵי שְׁדִּיחוֹ מַעֲקָרוֹ אֵינוֹ דְּחוּי⁹¹, וְהֲרִי 22

ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה, ו') "מחטאתו" - "מחטאתו" - ממקצת חטאתו. כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות, וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירוש"י במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה מרכבת המשנה. (63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה. (64) וחילל את המעות על-ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

י. הֶפְרִישׁ מְעוֹת לַפְּהֶמָה⁶⁵ וְהֶעֱנִי⁶⁶ - יִקַּח שְׁתֵּי 1
תוֹרִים או שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁶⁷ וְיַחֲלִל עֲלֵיהֶן אוֹתָם 2
הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָּהֶם. הֶפְרִישׁ מְעוֹת לְבְנֵי יוֹנָה או 3
לְתוֹרִים⁶⁸ וְהֶעֱנִי - יָבִיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה⁶⁹ וְיַחֲלִל 4
עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הָיָה 5
עֲנִי וְהֶפְרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאִיפָה וְהֶעֱשִׂיר - 6
יוֹסִיף עֲלֵיהֶן⁷⁰ וְיָבִיא עוֹף. הֶפְרִישׁ לְעוֹף וְהֶעֱשִׂיר - 7
יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא פֶּשֶׁבֶה או שְׁעִירָה. אָפְלוּ 8
הָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵס⁷¹ - הֲרִי זֶה עֲנִי⁷² עַד שְׁיָמוּת 9
מוֹרִישׁוֹ וְיִירָשְׁנוּ⁷³. 10

(65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. (66) ירד מנכסיו, וראה למעלה הלכות ב"ג ד כי קרבן העני - שתי תורים או שני בני יונה. (67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" - "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. (68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. (69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני היונה - כיון שהעני עוד, מביא רק עשירית האיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עוד, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האיפה. (70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני - כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. (71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. (72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. (73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירשו (שם יח. בגמרא) שכוונת המשנה שהיה

פִּינֵן שְׂיַדַּע בְּסוֹף, אָף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה; 28
וּבְטִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי נֶאֱמָר: וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא 29
יָדַע וְאָשֵׁם. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמָר וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ, מִכָּלל 30
שֶׁהֵיחָה שֵׁם יָדִיעָה בְּתַחֲלָה, וְנֶאֱמָר וְהוּא יָדַע. 31
[וְאָשֵׁם] הָא לְמִדָּת, שֶׁהוּא צָרִיךְ יָדִיעָה בְּתַחֲלָה 32
וְיָדִיעָה בְּסוֹף וְהָעֵלָם בִּינְתָיִם.¹⁵ 33

(2) כלומר, טמא שנכנס למקדש. (3) טמא שאכל קודש, ושניהם חייבים כרת במזיד, ומביאים קרבן עולה ויורד בשוגג (למעלה פ"א ה"ג). (4) ידיעה שהוא נטמא. (5) ידיעה שזהו קודש (באכל את הקודש). (6) ידיעה שזהו מקדש (בנכנס למקדש). (7) לפני ששגג ואכל את הקודש, או לפני שנכנס למקדש. משנה, שבועות ב, א: "ידיעות הטומאה שנים שהן ארבע וכו' את שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, הרי זה בעולה ויורד". ולדעת רבי (שם יד:) צריך ידיעה גם למקדש. (8) ולא ידע שנטמא. (9) כלומר, נטמא ולא ידע שנטמא ואכל קודש. (10) שידע לפני זה שנטמא, אלא שלא ידע שזה שאכל הוא קודש, ורק עכשיו נודע לו. (11) משנה, שם יד, א. (12) כרבי ורבי ישמעאל, שמחייבין גם על העלם מקדש, במשנה שם יד, ב. ובגמרא שם. (13) כלומר, שנעלמו ממנו שני הדברים גם יחד, ששכח שזה בשר קודש או שזה מקדש, וגם שכח שהוא טמא, או שידע שהוא טמא וחשב שמותר לטמא לאכול קודש וליכנס למקדש. (14) כלומר, שלשה באוכל קודש בטומאה, והם: א. ידע שזהו קודש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו קודש. ג. נעלם ממנו זה וזה. ושלשה בנכנס למקדש בטומאה: א. ידע שזהו מקדש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו מקדש. ג. נעלם ממנו זה וזה. וראה בגמרא שם יד, ב. (15) ברייתא, שם ד, א. כרבי, אבל רבי עקיבא לומד זאת ממה שנאמר פעמים "ונעלם - ונעלם" = "ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) "ונעלם ממנו והוא ידע" (שם, ג).

ב. נְטָמָא וְיָדַע שֶׁנְטָמָא [וְיָדַע שֶׁזֶה קֹדֶשׁ וְשֶׁזֶה 34
מִקְדָּשׁ] אָבֵל לֹא יָדַע בָּאֵי זֶה אֲב נְטָמָא, וְשִׁכַּח 35
שֶׁנְטָמָא וְאַחַר כֵּן נִכְנס לְמִקְדָּשׁ או אָבֵל קֹדֶשׁ, וְנִדַּע 36
לֹא אַחֵר שֶׁנִּכְנס או אַחֵר שֶׁאָבֵל בָּאֵי זֶה אֲב נְטָמָא¹⁶ 37
- [הָרִי זֶה חֵיב קֶרְבָּן]¹⁷; אָף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע 38
בְּתַחֲלָה בָּאֵי זֶה אֲב נְטָמָא, הוֹאִיל וְיָדַע שֶׁהוּא טָמֵא 39
- הָרִי הֵיחָה שֵׁם יָדִיעָה טָמֵא בְּתַחֲלָה. אָבֵל אִם 40
נִעְלָמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טָמֵא, כְּגוֹן שֶׁנְטָמָא כְּפַעֲדָשָׁה 41
מִן הַשְּׂרִיץ, וְיָדַע שֶׁהַשְּׂרִיץ מְטַמֵּא וְלֹא יָדַע בְּשַׁעוֹר¹⁸, 42
וְשִׁכַּח שֶׁנִּגַּע בַּשְּׂרִיץ כָּלל וְנִכְנס או אָבֵל, וְאַחֵר כֵּן 43
נִדַּע לוֹ [שֶׁנִּגַּע] כְּפַעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִיץ - הָרִי זֶה סָפֵק 44
אִם חֵיב קֶרְבָּן או פְּטוּר¹⁹. וְכֵן מִי שְׁלֹא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ 45
מִיָּמֵי וְלֹא הִבִּין מִקוֹמוֹ²⁰, אִם נְטָמָא וְיָדַע²¹ שֶׁנְטָמָא 46
וְנִכְנס לְמִקְדָּשׁ, וְלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה²² שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ 47
שֶׁהָרִי לֹא רָאָהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחֵר כֵּן זָכַר הַטָּמֵא וְיָדַע 48
שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם יָדִיעָה שֵׁשׁ מִקְדָּשׁ 49

נִרְאָה כֵּן זֶה לֹא עֲתָה. עֲנִי שֶׁהִקְרִיב²² קֶרְבָּן עֲשִׂיר - 1
יָצָא, וְעֲשִׂיר שֶׁהִקְרִיב קֶרְבָּן עֲנִי - לֹא יָצָא. 2

(85) בכריתות כז: כח. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". (86) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. (87) שיכול להביא קרבן עני. (88) לאחר שיפדה אותה ויקדישה לקרבן עני. (89) כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. (90) כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקרב (לחם-משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק טו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. (91) בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד, ובפס"ט ממעשה הקרבנות ה"ד, ובפ"ח למעלה פ"ג שם. (92) נגעים פ"ד מ"ב. וראה למעלה ה"א.

פרק אחד עשר

(1) יבאר דיני קרבן עולה ויורד.

א. שְׁנוּי יֵשׁ בְּשִׁגְגַת טִמְאַת מִקְדָּשׁ² וְקִדְשֵׁי³ מֵה 3
שְׂאִין כֵּן בְּשִׁאָר כִּרְתוֹת. שְׁכָל הַכִּרְתוֹת, פִּינֵן שֶׁשִּׁגְגַּ 4
וְנִדַּע לוֹ בְּסוֹף שִׁחָטָא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הֵיחָה לוֹ 5
יָדִיעָה בְּתַחֲלָה - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת; אָבֵל בְּטִמְאַת 6
מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי - אֵינוֹ מְבִיא קֶרְבָּן עוֹלָה וְיִוֵּרֵד עַד 7
שֶׁתִּהְיֶה לוֹ יָדִיעָה לְטִמְאַה⁴ וְיָדִיעָה לְקֹדֶשׁ⁵ או 8
לְמִקְדָּשׁ⁶ בְּתַחֲלָה, וְיָדִיעָה לְטִמְאַה וְיָדִיעָה לְקֹדֶשׁ או 9
לְמִקְדָּשׁ בְּסוֹף, וְהָעֵלָם בִּינְתָיִם. כִּיצַד? נְטָמָא⁸ וְנִכְנס 10
לְמִקְדָּשׁ או אָבֵל קֹדֶשׁ, וְאַחֵר כֵּן נִדַּע לוֹ שֶׁנְטָמָא 11
וְשֶׁהֵיחָה טָמֵא בְּשַׁעֲה שֶׁאָבֵל או שֶׁנִּכְנס, וְשִׁכַּח הֵיחָ 12
זֶה שֶׁאָבֵל¹⁰ או מִקְדָּשׁ הֵיחָ זֶה שֶׁנִּכְנס לוֹ - הָרִי זֶה 13
פְּטוּר מִקֶּרְבָּן, עַד שְׂיַדַּע שֶׁנְטָמָא [וְשֶׁזֶה קֹדֶשׁ] וְשֶׁזֶה 14
מִקְדָּשׁ קֹדֶשׁ שֶׁיִּכְנס או קֹדֶשׁ שִׁיֵּאכֵל. כִּיצַד? נְטָמָא¹¹ 15
וְיָדַע שֶׁנְטָמָא וְיָדַע שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ¹² וְשֶׁזֶה קֹדֶשׁ, וְאַחֵר 16
כֵּן נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ הַטָּמֵא וְשִׁכַּח שֶׁנְטָמָא וְנִכְנס 17
לְמִקְדָּשׁ או אָבֵל¹³ קֹדֶשׁ, וְהוּא יָדַע שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ 18
וְשֶׁזֶה קֹדֶשׁ; או שֶׁשִּׁגְגַּ וְשִׁכַּח שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ או שֶׁזֶה 19
בְּשִׁר קֹדֶשׁ, וְהוּא יָדַע שֶׁהוּא טָמֵא, וְנִכְנס או אָבֵל; 20
או שֶׁשִּׁגְגַּ או שִׁכַּח שֶׁנְטָמָא וְשִׁכַּח שֶׁזֶה בְּשִׁר קֹדֶשׁ 21
וְשֶׁזֶה מִקְדָּשׁ, וְנִכְנס או אָבֵל; וְאַחֵר כֵּן נִדַּע לוֹ 22
דְּבָרִים שֶׁנִּעְלָמוּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְבִיא קֶרְבָּן עוֹלָה 23
וְיִוֵּרֵד בְּכָל צִד וְצִד מִשֵּׁשׁ מַחְלוקוֹת אֵלּוּ¹⁴. וּמִנֵּין 24
שְׂדֵינִי שִׁגְגַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי כֵּן הוּא? שֶׁהָרִי בְּשִׁאָר 25
שִׁגְגוֹת נֶאֱמָר: כְּפַעֲדָה אַחַת מִמִּצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא 26
תַּעֲשִׂינָהּ וְאָשֵׁם, או הוֹדַע אֱלֹוֹ חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - 27

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידיעה בתחילה, ואין לחייבו בקרבן, ראה למעלה ה"א).
 (30) שמחוייב למהר ולצאת בבהילות בדרך קצרה, ואם שהה בשוגג חייב קרבן, ראה פ"ג מהל' ביאת המקדש הכ"א-כב.
 (31) בגמרא שם טז, ב - למדו מזה שנאמרו בתורה שני פסוקים לגבי חיוב קרבן בטומאת מקדש: "את משכן ה' טמא" (במדבר יט, יג) ו"את מקדש ה' טמא" (שם, כ) - אחד לנטמא בחוץ ואחד לנטמא בפנים, ששניהם חייבים קרבן. (32) השתחויה, שהוא כדי לקרות את דברי הפסוק: "ויכרעו אפים ארצה וגו'" שבדבריהם, ב, ז' ג'.
 (33) שם הכ"ג.

ד. מי שטמא עצמו³⁴ במזיד³⁵ ולא שעה פשעור -
 הרי זה ספק, אם שעור השתחויה³⁶ לאנוס בלבד³⁷
 או אף למזיד³⁸. ולפיכך, אם נעלם ממנו³⁹ ויצא ולא
 שעה - אינו מביא קרבן⁴⁰. וכן אם תלה עצמו באויר
 עזרה⁴¹ - הדבר ספק, אם אויר עזרה פעורה או אינו
 פעורה⁴².

(34) כשהוא בעזרה. (35) שידע שהוא במקדש, אלא שלא ידע שחייבים כרת על טומאת מקדש, שדינו כשוגג לענין קרבן והוא בכלל "שב מדיעתו", כמפורש למעלה פ"ב ה"ב (הגהות מצפה איתן, שבועות יז. וראה משנה-למלך). (וצריך לומר שאע"פ שלא ידע שחייב כרת - כיון שידע שטמא וידע שזהו מקדש, הרי זו ידיעה לגבי טומאת מקדש וקדשו (ראה למעלה ה"א) לחייבו בקרבן, וראה להלן בסמוך. ודלא כ'מנחת חינוך' מצוה קכג ס"ק א). (36) כלומר, מה שצריך לחיוב קרבן שישהה בעזרה כדי השתחויה אחר שנטמא, כמבואר למעלה. (37) ראה למעלה ה"ג. אבל במזיד, אפילו לא שהה כלום - חייב קרבן. (38) שגם טימא עצמו במזיד ונעלם ממנו אינו קרבן עד שישהה כדי השתחויה, וזוהי בעייתו של רב אשי שם יז, א. ונשארה בתיקו. (39) (כן הוא בפירוש ר"ח שם. ואע"פ שבחיוב קרבן אחרים, כיון ששגג בכרת, חייב הוא בקרבן (למעלה פ"ב ה"ב) - כאן בטומאת מקדש וקדשו שמפורש בתורה "ונעלם - ונעלם", אינו חייב אלא אם נעלמה ממנו הטומאה או המקדש וקדשו, לגמרי, אלא שצריך שיהיה בתחילה שוגג בקרבן (ראה למעלה), שאם לא כן לא תועיל ההעלמה שבסוף, שהרי הוא אינו שב מדיעתו). (40) ראה למעלה ה"ב, כי מי שאינו מחוסר כיפורים אינו מביא קרבן חטאת מספק, שמא יכניסו חולין בעזרה. (41) כלומר, נטמא בעזרה ושהה כדי השתחויה באויר העזרה. (42) שם בעייתו של רבא, ונשארה בתיקו. וכגירסת הספרים שהובאה ב'תוספות' שם ד"ה תלה. ואע"פ שלענין קבלת הדם, אמרו שאם תלה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר (זבחים כו. ופ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב), הרי שאויר העזרה כעזרה - אף כאן ידעו זאת, אלא שהסתפקו אם קדושת האויר היא קדושה עצמית והרי הוא כמי שהלך בעזרה ממקום למקום, שאם יצא בדרך ארוכה, שאינו צריך ללכת בה, שהוא חייב אף אם לא שהה (פ"ג מהל' ביאת מקדש הכ"ב) או שכל קדושתו היא מחמת קרקע העזרה, ואם כן אינו כבא בדרך ארוכה אלא כעומד במקומו שצריך שהייה ('אור שמח').

1 בעולם ידיעה, או עד שידע מקומו תחלה. יראה לי,
 2 שאלו החיובים קרבן²³ מספק - אינן מביאין קרבן,
 3 שמא יכניסו חולין לעזרה. ואם תאמר: והלא
 4 חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת?²⁴ מפני
 5 שהמביא אותה מחסר פפורים²⁵ ואסור לאכל
 6 בקדשים עד שיעביא כפרתו²⁶; אבל מי שאינו מחסר
 7 פפורים²⁷ - אינו מביא קרבן מספק²⁸.

(16) אם בשרץ או בנבלה. (17) כרבי עקיבא (במשנה שם יד: , ובגמרא יח:) שמספיק אם ידוע שהוא טמא, אף אם אינו יודע מהות הטומאה. וממה שכתב רבינו "ונודע לו אחר וכו' באי זה אב נטמא", נראה שהידיעה שבסוף צריכה להיות גם במה נטמא, ובזה גם רבי עקיבא מודה. וראה למעלה פ"ב ה"ג שצריך שידע החטא שחטא בו. וראה 'לחם משנה' שהקשה על זה מגמרא נדה כח, ב. (18) כלומר, לא ידע כמה יהא בשרץ ויטמא. (19) בעיית רב פפא, שם יד, ב - ונשארה בתיקו. (20) כלומר, לא הבין בשכלו לקבוע, לפי ידיעותיו, את מקום המקדש. (21) בכת"י תימן ובדפוס רומי, נוסף "ושכח שנטמא". וכן נראה ממה שכתב להלן "ואחר-כך זכר הטומאה וידע שזה מקדש". אבל צריך עיון, שהרי גם אם ידע שנטמא הרי הוא שוגג, שהרי לא ידע שזהו המקדש. (22) בעיית רבי ירמיה, שם יד, ב: "כן בבל שעלה לארץ ישראל, ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וכו' כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא, או דילמא כיון דמקומו לא ידע ליה, העלמה היא". ונשאר הדבר בתיקו (23) חטאת. שאין חטאת באה בנדבה, ואינו יכול להתנות. אם הוא מחויב הרי הוא קרבן חובה, ואם לאו הרי הוא קרבן נדבה, אבל בקרבן אחר שבא בנדבה, אפשר להתנות כנ"ל. (24) נזיר כט, א: "מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת", כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת (פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י). (25) שכן זבה ויולדת הן מחוסרות כיפורים. (26) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א. (27) כגון טומאת מקדש וקדשו, שאין ידו משגת ומביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת (ויקרא ה, ז). (28) כן מפורש בתוספתא כריתות פ"ב, "המביא חטאת ושחטה, ספק נזרק הדם, ספק לא נזרק הדם, יצא ואינו מביא אשם תלוי, אם היה מחוסר כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה, הרי זה מביא חטאת העוף בספק", הרי שרק מחוסר כפרה מביא חטאת העוף בספק ('אור שמח'). ועי' 'תוספות' גיטין כח, ב - ד"ה אבל ('הר המוריה').

8 ג. מי שנטמא²⁹ בעזרה³⁰ - צריך שידע תחלה
 9 שנטמא ושהה מקדש, ואם נעלם ממנו אחריו כן
 10 שנטמא והרי הוא זכור שעה מקדש, או שנטעלם
 11 ממנו שעה מקדש ולא שכח שנטמא, או שנתעלמו
 12 ממנו זה וזה - פשידע לו יביא קרבן עולה ויזיר³¹.
 13 והוא שישעה פשעור³², כמו שפארנו בהלכות ביאת
 14 מקדש³³.

(29) משנה, שבועות יד, ב. (ומדובר שידע שהוא טמא, אלא שנטמא באונס, ראה להלן ה"ד, שאם נטמא בשוגג, אין זו

24 שָׁאם יִרְצָה, יֹאמֶר מִזִּיד הִיִּיתִי⁵⁵. אָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: 25 טָמֵא הָיִיתָ כְּשֶׁנִּכְנַסְתָּ לְמִקְדָּשׁ וּבִפְנֵינִי נִטְמָאתָ וַיִּדְעַתָּ 26 שְׁאֵתָה טָמֵא, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה בֵּין טָמֵאָה זֶה 27 שְׁמַעֲיָדִין בָּהּ וּבֵין כְּנִיסָתוֹ לְמִקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, 28 שְׁאִפְשָׁר לוֹ שְׂיֹאמַר כְּכֹר טְבִלְתִּי, הוֹאִיל וְהִכְחִישׁ אֶת 29 הָעֲדִים וְאָמַר לֹא נִטְמָאתִי מֵעוֹלָם - הֲרִי אֱלוֹ 30 נְאֻמִּים⁵⁶ וּמִבֵּיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶם. אִם הִבִּיאוּהוּ שְׁנִים 31 לַיָּדִי מִיָּתָה חֲמוּרָה, קַל וְחֹמֶר שְׂיִבִּיאוּהוּ לַיָּדִי קֶרֶבֶן 32 הַקָּל, שְׁהֲרִי הִכְחִישָׁן.

(55) כלומר, הוא לא מכחיש את דיבורו הקודם שאמר לא נכנסתי, כי כוונתו היתה להוסיף על דבריו לאמר: "לא נכנסתי בשוגג אלא במזיד". וראה להלן דברי הברייטא והגמרא בכריתות יב, א. (56) ואינו יכול לתרץ דבריו לומר: לא עמדתי בטומאתי וטבלתי, כי הרי אמר תחילה שלא נטמא. והוא ברייתא שם: "יכול אפילו שנים מכחישין אותו (= שהם אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאת, שיהיה פטור בנכנס למקדש). אמר רבי מאיר, אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל! רבי יהודה אומר, נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש, ומודים חכמים לרבי יהודה בחלבים (= באוכל חלב) ובביאת המקדש (= שהם אומרים נכנסת למקדש בטומאה, והוא אומר לא נכנסתי, שנאמן משום שכוונתו להוסיף על דבריו: "לא נכנסתי שוגג אלא מזיד", ראה בתחילת ההלכה כאן), אבל בטומאה לא". ומפרש רבינא (שם): כי מחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בטומאה ישנה (= שיש לו אפשרות לומר כבר טבלתי), ובאמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נטמאת, שחכמים סוברים שאין מיישבין דבריו לומר לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי, כי בזה הוא מכחיש את דבריו הראשונים שאמר לא נטמאתי מעולם, ורבי יהודה סובר שמיישבין דבריו, אף אם בזה מכחיש דבריו הראשונים. אבל בטומאה חדשה (= שאמרו לו נטמאת היום ואפילו יטבול היום, הרי אסור לטבול יום ליכנס למקדש) - גם רבי יהודה מודה שאינו נאמן, משום שאין כאן מינו, וגם מה שר"י מאמין לו בטומאה ישנה הוא מחמת מינו, ולא מחמת שאדם נאמן על עצמו (כס"ד דגמ' שם). ולענין ההלכה, נאמר שם בגמרא: אמר רב נחמן, הלכה כרבי יהודה. אמר רב יוסף, לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו, ומפרש רבינו (לא כרש"י) שרב יוסף חולק על רב נחמן, וסובר שאין הלכה כרבי יהודה אלא חכמים (ראה 'מרכבת המשנה'), ופסק רבינו כרב יוסף (וראה בהשגות הראב"ד, כסף-משנה ולחם-משנה).

33 ט. טָמֵאתָ מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁי⁵⁷ שְׁהִיָּה לָהּ יְדִיעָה 34 בַּתְּחִלָּה⁵⁸ וְלֹא הָיָה לָהּ יְדִיעָה בַּסּוּף⁵⁹ - שְׁעִיר שֶׁל 35 יוֹם הַכִּפּוּרִים הַנֶּעֱשֶׂה בַּפְּנִים⁶⁰ וַיּוֹם הַכִּפּוּרִים⁶¹ 36 תּוֹלִיץ⁶², עַד שְׂיִדְעַע לֹא⁶³ וְכִבִּיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וַיּוֹרֵד. 37 וְשָׂאִין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה⁶⁴ אָכֵל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה 38 בַּסּוּף⁶⁵ - שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ⁶⁶ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וַיּוֹם 39 הַכִּפּוּרִים מִכִּפְּרִין⁶⁷. וְעַל שָׂאִין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה 40 וְלֹא בַּסּוּף - שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים⁶⁸ וְשְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים

1 ה. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ 2 בְּטָמֵאָה אוֹ לֹא - אֵינוֹ מִבֵּיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴³; שָׂאִין 3 מִבֵּיאִין קֶרֶבֶן⁴⁴ עַל לֹא הוֹדַע אֲלֵא בְּכֶרֶת שְׁחִיבִין עַל 4 שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה⁴⁵.

(43) משנה, כריתות ב, א: "על אלו חייבין, על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי, חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד". וכן הוא בגמרא שם ז, א: "חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאינו מביא אשם תלוי". (44) כלומר, אשם תלוי. (45) אבל טומאת מקדש וקדשיו שמביא בשוגג קרבן עולה ויורד (ראה למעלה פ"א ה"ג), אינו מביא אשם תלוי בספק. והיא משנה בכריתות כה, א: "וחכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (קבועה)".

5 ו. מִי שְׁהִיָּה לְפָנָיו שְׁנֵי שְׁבִילִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד 6 טָהוֹר, הֵלֶךְ בְּרֹאשׁוֹן וַחֲזָר וְהֵלֶךְ בְּשֵׁנִי, וַיַּבֵּעַת שְׁהֵלֶךְ 7 בְּשֵׁנִי שִׁכַּח שְׁהֵלֶךְ בְּרֹאשׁוֹן, וַנִּעְלָמָה מִמֶּנָּה טָמֵאָה זֶה 8 וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ - חֵיב. וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא 9 הָיְתָה לוֹ בַּתְּחִלָּה יְדִיעָה גְּמוּרָה לְטָמֵאָה אֲלֵא מִקְצַת 10 יְדִיעָה, שְׁהֲרִי לֹא יָדַע שְׁהֵלֶךְ בְּשֵׁנִי שְׁבִילִין שְׁבִיחָלוֹךְ 11 שְׁנִיָּהֵן יְהֵא טָמֵא בְּדָאִי, וְאָף עַל פִּי כֵּן חֵיב חֲטָאת, 12 שְׁמִקְצַת יְדִיעָה כָּכֵל יְדִיעָה⁴⁶. הֵלֶךְ בְּרֹאשׁוֹן וְנִכְנַס 13 לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק 14 טָמֵא⁴⁷.

(46) פלוגתא בברייטא, שבועות יט, א. ובכריתות יח, ב. ולפי ביאורו של רבא בשבועות שם עמוד ב, ובכריתות יט, א. ופסק כת"ק. (47) שמה השביל הראשון הוא הטהור, ואין חייבין אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, ראה למעלה ה"ה. והוא בברייטא שם, לפי הגירסא שבכריתות שם.

15 ז. הִנֵּה שְׁלִישִׁי וְשְׁבִיעִי⁴⁸ וְטָבֵל, וְאַחֲרָי⁴⁹ שְׁנִכְנַס 16 לְמִקְדָּשׁ הֵלֶךְ⁵⁰ בְּשֵׁנִי וַחֲזָר וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ⁵¹ - חֵיב⁵²; 17 שְׁהֲרִי נִכְנַס בְּשֶׁהוּא טָמֵא לְמִקְדָּשׁ בְּדָאִי, אוֹ בַּפֶּעַם 18 רִאשׁוֹנָה אוֹ בַּפֶּעַם שְׁנִיָּה. וְאָף עַל פִּי שְׁכָּל יְדִיעָה 19 מִהֵן סָפֵק יְדִיעָה הִיא⁵³, שְׁהֲרִי כָּל שְׁבִיל מִהֵן סָפֵק 20 הוּא - כָּאֵן בְּטָמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁיו עָשׂוּ סָפֵק יְדִיעָה 21 כִּידִיעָה⁵⁴.

(48) כדין טמא מת, שמזים עליו מי חטאת ביום שלישי וביום שביעי לטומאתו, וטובל ביום השביעי אחר ההזאה (פ"א מהל' פרה אדומה ה"א). (49) בכת"י תימן: אחר. כלומר, אחר שנכנס למקדש הזה ג' וז' וטבל. (50) כבדפוס רומי. (51) אחר ששכח טומאתו. (52) פסק כתנא-קמא בברייטא, שם. (53) שבכל פעם שנכנס למקדש לא היתה לו ידיעה וודאית. (54) שם, דברי רבי יוחנן בביאור דברי תנא-קמא.

22 ח. הָיָה טָמֵא וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: נִכְנַסְתָּ לְמִקְדָּשׁ, וְהוּא 23 אוֹמֵר לָהֶם: לֹא נִכְנַסְתִּי - נְאֻמָּן וַאֲינוֹ מִבֵּיא קֶרֶבֶן;

שאינ מכיר בו אלא ה' (ואילו החוטא אינו יודע כלל) יהא שיעיר זה מכפר, ושעירי רגלים שמכפרים, נלמד לרבי יהודה (שם:) ממה שנאמר ברגלים (שם, טז) "ושעיר עזים" ב"וי"ו" – "וי"ו" מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעירי רגלים לשעירי ר"ח, מה שעירי ר"ח אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. (70) שידע שנטמא ואסור לו ליכנס למקדש לאכול קודש, ואעפ"כ עשה כן בודון. וכגון שלא התרו בו, שאם התרו בו אינו מתכפר אלא במלקות (תפארת ישראל). (71) משנה, שבעות ב, ב. ואין הכהנים מתכפרים בשעיר הנעשה בפנים, שנאמר (ויקרא טז, טו) "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם", ואמרו בגמ' (שם יג:) "אשר לעם" שאין הכהנים מתכפרין בו, ובמה מתכפרין? – בפרו של אהרן, ואף-על-פי שנאמר בפרו של אהרן (שם טז, ו) "אשר לו" – "לו, לא לאחרים", הרי נאמר עוד (שם) "וכיפר בעדו ובעד ביתו" וכל הכהנים הם בכלל ביתו, שנאמר (תהלים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ולא רק על זדון טומאת מקדש וקדשיו פרו של כהן גדול מכפר על הכהנים, אלא אף על השוגג. ראה בגמרא שם (לחם-משנה). (72) במשנה, שם. (73) בשעיר הנעשה בפנים. (74) ונאמר עוד שם "ומפשיעיהם לכל חטאתם" – "פשעים אלו המרדים" (שם יב:).

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

(1) יבאר כל דבר שחיבינן על שגגתן חטאת קבועה, ושגג בית-דין הגדול בהוראה.

- א. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה⁶, אִם שִׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁷ בְּהוֹרָאָה וְהוּרִי לְהַתִּירוֹ, וְשִׁגְגוּ הָעָם⁸ בְּהוֹרָאָתָן וְעָשׂוּ הָעָם וְהֵם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתָן⁹, וְאַחֲרָיָה נִזְדַּע לְבֵית דִּין שֶׁטָעוּ - הֲרִי בֵּית דִּין חִיבִין לְהֵבִיא קֶרֶבֶן חֲטָאת עַל שִׁגְגָתָן בְּהוֹרָאָה¹⁰, וְאִם עָלָיו שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵן בְּעֶצְמָן מַעֲשֶׂה; שֶׁאִין מְשַׁחֲחִין עַל עֲשִׂית בֵּית דִּין כָּלֵל בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ, אֲלָא עַל הוֹרָאָתָן בְּלִבְדָּ¹¹. וְשֶׁאֵר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקֶּרֶבֶן¹², וְאִם עָלָיו שֶׁהֵם הָעוֹשִׂין, מִפְּנֵי שֶׁתָּלוּ בְּבֵית דִּין¹³. וְזֶה הוּא הַקֶּרֶבֶן שֶׁמִּבִּיאִין עַל שִׁגְגָה זוֹ? אִם בְּעִבּוּדָה זָרָה שִׁגְגוּ וְהוֹרָאָה¹⁴ - מִבִּיאִין פֶּר לְעוֹלָה וְשֶׁעִיר לְחֲטָאת מִכָּל שִׁבְט וְשִׁבְט¹⁵. וְקֶרֶבֶן זֶה הוּא הָאֱמוּר בְּפֶרֶשֶׁת שְׁלַח לָךְ, שֶׁנֶּאֱמָר: וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה¹⁶. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁבְּשִׁגְגַת עִבּוּדָה זָרָה הוּא מְדַבֵּר¹⁷. וְאִם בְּשֶׁאֵר קִרְתוֹת שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה שִׁגְגוּ וְהוּרִי - מִבִּיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט פֶּר חֲטָאת. וְזֶהוּ הָאֱמוּר בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, שֶׁנֶּאֱמָר: וְאִם כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ¹⁸. נִמְצָאת לָמָד, שֶׁאִם שִׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה בְּעִבּוּדָה זָרָה -

- 1 מְכַפְּרִין¹⁹. וְעַל זֶדוֹן טָמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁיו²⁰ - פֶּר כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִם הָיָה הַמִּזִּיד מִן הַכֹּהֲנִים²¹; וְאִם הָיָה מִיִּשְׂרָאֵל - דָּם שֶׁעִיר הַנִּצְעָה בַּפְּנִים יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר²², שֶׁנֶּאֱמָר²³: וְכִפֹּר עַל הַקִּדְּשׁ מִטָּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל²⁴.

(57) משנה, שבעות ב, א. (58) שלפני שנכנס למקדש או אכל קודש, ידע שזה מקדש או שזה קודש, וידע שנטמא, ובשעה שנכנס למקדש או אכל קודש, נעלם ממנו שזה מקדש וקודש או שנעלם ממנו שנטמא, ראה למעלה ה"א. (59) כלומר, לא נודע לו בסוף מה שנעלם ממנו בתחילה, ובאופן זה אינו חייב בקרבן (למעלה ה"א). (60) הוא השעיר שעלה עליו הגורל לה' שעשהו חטאת (ויקרא טז, ט – טו). (61) עצם היום. (62) מכפרין להגן עליו מן היסורים (שבעות ח. בגמרא) שאע"פ שלא עשה מזיד, ראויין לבוא עליו ייסורים, על שלא נזהר שלא יבוא לידי איסור בשוגג (ראה רש"י במשנה שם, ו'תפארת ישראל) ולמדו זאת (שם ז: ממה שנאמר (שם, טז) "וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל" – "מטומאות ולא כל טומאות". והכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, שחלק אותה הכתוב משאר עבירות שחייבה עליה קרבן עולה ויורד, ולדעת רבי שמעון יש ללמוד כן ממה שנאמר (שם) "ומפשיעיהם לכל חטאתם" – חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים שאינם בני קרבן, שהם במזיד, אף חטאים שאינם בני קרבן, ומניין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה, ת"ל "לכל חטאתם" הראויה לבוא לכלל חטאת אם יודע לו, משא"כ אם לא היו לו ידיעה בתחילה, שלא יבואו לכלל קרבן לעולם, אין שעיר זה מכפר. ויום הכיפורים עצמו שמכפר על כך, נלמד ממה שנאמר (שם כג, כח) "כי יום כיפורים הוא" (רש"י במשנה, שם ב.). (63) שאז אין מכפרין עליו עוד. (64) "זה אפשר בחינוך שנשבה לבין הגויים, ולא קדמה לו ידיעה שהוא איסור על בני ישראל ביאה למקדש והוא טמא, ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש" (רבינו בפיה"מ, שבעות שם). (65) שנודע לו אח"כ שבשעה שנכנס למקדש היה טמא. וכי אסור לטמא ליכנס למקדש (שם). (66) זהו שעיר של מוסף, הנזכר במדבר כט, יא. (67) שם במשנה. ונלמד זאת (שם) ממה שנאמר בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר שם) "שעיר עזים אחד חטאת (= שעיר הנעשה בחוץ) מלבד חטאת הכיפורים (= שעיר הנעשה בפנים)" – הוקשו זה לזה ללמד, על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בתחילה), אף החיצוני אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בסוף). וזה מכפר כפרה גמורה בלא תליה, שהרי לעולם לא יבוא לידי קרבן, כיון שלא ידע בתחילה (רש"י במשנה, שם). ויום הכיפורים עצמו שמכפר, שנאמר (שם) "כי יום כיפורים הוא", כנ"ל. (68) שעירי חטאת שמביאין בכל הרגלים. (69) במשנה שם, וספק כרבי יהודה ולא כרבי שמעון (שם) האומר ששעירי ראשי חדשים אינם מכפרים. ולמד רבי יהודה דבר זה (שם ט). ממה שנאמר בשעירי ראשי חדשים (במדבר כח, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה" – חטא

מביאין כל הקהל שנים עשר פרים¹⁷ עולות ושנים
עשר שעירים חטאות. והם נשרפות, שהרי דמן
נכנס לפנים¹⁸. והם הנקראין שעירי עבודה זרה.
ואם בשאר המצות שגגו - מביאין שנים עשר פרים
חטאות. והן נשרפות¹⁹, מפני שדמם נכנס לפנים²⁰.
וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של צבור.
שנאמר²¹: והקריבו הקהל - כל קהל וקהל; וכל
שכבט ושכבט קרוי קהל²², שנאמר: ויעמד יהושפט
בקהל יהודה²³. בין שעשו כל ישראל שבארץ
ישראל²⁴ על פי בית דין שהורו, בין שעשו רב
ישראל אף על פי שהן מעוט מנגן השבטים²⁵, בין
שעשו רב השבטים אף על פי שהן מעוט כל
ישראל²⁶ - מביאין כמנגן כל השבטים, פר לכל
שכבט ושכבט, ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שכבט
ושכבט, שאף אלו²⁷ שלא חטאו מביאין²⁸ על ידי
החוטאים²⁹. אפלו עשה שכבט אחד בלבד והוא רב
הקהל³⁰ - הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים,
ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושנים עשר
שעירים.

(2) משנה הוריות ח. "אין בית-דין חייבין עד שיוור בדבר
שזדונו כרת ושגגתו חטאת". ולמדו זאת (בגמרא שם)
בגזירה שווה "עליה - עליה", נאמר בשגגת הוראת בית-דין
(ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ונאמר
בפרשת עריות (שם יח, יח) "ואשה אל אחותה לא תקח
לצרור לגלות ערוותה עליה בחייה", מה להלן דבר שזדונו
כרת ושגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, ושגגת עבודה זרה שהורו בית דין ועשה העם על
פיהם שאינה כתובה כאן, נלמדה (שם) בגזירה שווה אחרת
- "מעני - מעני", נאמר כאן בשגגת הוראה באיסורים
אחרים (שם ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר
מעני הקהל וגו'", ונאמר בשגגת הוראה בעבודה זרה
(במדבר טו, כד) "והיה אם מעני העדה נעשתה לשגגה",
מה כאן בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כמבואר למעלה,
אף בשגגת עבודה זרה, אין חייבין אלא בדבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, יצאו חיבוק ונישוק שאין בהן כרת. ואם
הורו בית דין להתיר בדבר שחייבין עליו אשם וודאי ועשו
העם על פיהם, בית-דין פטורין, משום שבאשם וודאי נאמר
(שם ה, א) "ונפש" ובית-דין אינם בכלל נפש. (3) אבל
דבר שחייבים עליו קרבן עולה ויורד, אין בית דין חייבים
להביא קרבן על שגגתם. ולמדו כן (בגמרא שם) בגזירה
שווה: נאמר בחטאת של בית דין (ויקרא ד, יג) "ואם כל
עדת ישראל ישגו וגו' ואשמו", ונאמר בחטאת של יחיד
(שם, כז) "ואם נפש אחת תחטא וגו' ואשם" - מה "ואשם"
שנאמרה ביחיד - בחטאת קבועה, אף "ואשמו" שנאמר
בבית דין - בחטאת קבועה. (4) של שבעים ואחד.
(5) כלומר, רוב העם. (6) של בית דין, אבל אם תולים
בעצמם להיתר, אף שגם בית הדין הורו להתיר, חייב כל
אחד ואחד מהעם קרבן חטאת בפני עצמו. (7) להלן
בהלכה זו כתב רבינו שכל שכבט ומביא פר, ואם כן

מה שכתב כאן ש"בית דין חייבין", היינו שבית דין חייבים
להביא לכל שכבט ושכבט, או שכל שכבט ושכבט מביא בשביל
בית דין (כסף משנה). (8) משנה שם ד: "הורו בית דין
שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין (בית דין) פר".
(9) בהוריות ג. אמרו שאם הורו בית דין ועשו הם ולא עשו
רוב הקהל - שהם פטורים, ולמדו זאת ממה שנאמר (שם)
"ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעני הקהל ועשו
אחת מכל מצוות ה' וגו'", הרי שמעשה תלוי בקהל והוראה
תלויה בבית-דין. וסובר רבינו שמכאן יש ללמוד גם, שאם
עשו רוב הקהל ובית-דין לא עשו - שבית דין חייבים.
(10) כלומר, פטורים מלהביא כל אחד ואחד קרבן יחיד.
(11) שם ב: "יכול רוב ציבור שעשו בשגגת מעשה יהיו
פטורין, שהרי בית דין מביאים עליהם פר [בהוראה] [והם
פטורים - רש"י שם]". (12) שמואל לכרוע לעבודה זרה
בלי פישוט ידים ורגלים. (13) כרבי יהודה במשנה שם ד:
שאל הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין
י"ב שבטים י"ב פרים, ובעבודה זרה מביאין י"ב פרים וי"ב
שעירים. (14) "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו'
ושעיר עזים אחד לחטאת". (15) לפי שנאמר (שם, כב)
"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה'
אל משה", ואמרו (שם): "איזו היא מצוה שהיא שקולה
כנגד כל המצוות הוי אומר זו עבודת כוכבים" (שכל המודה
בה ככופר בכל התורה כולה) (16) "ונעלם דבר מעני
הקהל ועשו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת וגו'".
(17) ואפרים ומנשה אינם נחשבים לשבטים נפרדים אלא
לעניין נחלה, אבל לא לדבר זה. (18) להזות על הפרוכת
ועל מזבח הזהב. "ולא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן
ולהיכן הוא נותן אלא לפי שהן חטאות הקהל, דינן כדן פר
העלם דבר, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו: למתן
דמים ולשריפה וכו'". (19) שנאמר (שם, כא) "והוציא את
הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (20) כמו שנאמר (שם,
טז) "והביא הכהן המשיח מדם הפר (=פר העלם דבר של
צבור) אל אהל מועד" ועוד נאמר (שם ו, כג): "וכל חטאת
אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל,
באש תשרף". (21) כלומר, משום כך חייבין להביא מכל
שכבט ושכבט. (22) לפיכך חייב כל שכבט ושכבט להביא
קרבן. (23) וירושלים. הרי שגם שני שבטים (=יהודה
ובנימין) נקראים "קהל". ואם כן מה שנאמר (בראשית מח,
ד) "ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים",
- אי אפשר לפרש שמעכשיו, עם לידתו של בנימין, שיהיו
י"ב שבטים, יקראו "קהל", שהרי כבר למדנו מהפסוק
הקודם שגם שני שבטים נקראים "קהל", ועל כרחנו צריך
לפרש שעכשיו נולד קהל, היינו ששכבט בנימין לבדו נקרא
"קהל", הרי ששכבט אחד נקרא "קהל". (24) ש"אין
משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני
ארץ ישראל". (25) כלומר, כשמספר אנשי חמשה שבטים
הוא יותר גדול ממספר אנשי שבעת השבטים. (26) כרבי
שמעון בן אלעזר בברייתא שם. שאמר: "חטאו שישה
שבטים והם רובו של קהל, או ז' (שהם רוב השבטים) אף
על פי שאינו רובו של קהל - מביאין", ולמד זאת (שם)
ממה שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעני העדה",
שמשמע אפילו מיעוט, מעני ולא כל עני, ונאמר עוד (שם),

פטורים, שלא נגמרה עדיין הוראתם. (40) כלומר, אין צורך שכל הקהל או רובו ישמע ההוראה מפי בית-דין [שאם לא כן למה הוצרכו להוציא את יושבי חוצה לארץ מכלל זה], אלא אפילו אם שומעים איש מפי איש כי בית דין פסק ואמר: "מותירים אתם לעשות" - כל העושים על פיהם (אם הם יושבי ארץ ישראל), מצטרפים לקהל לחייב בית דין בקרבן. (41) משנה שם ד: "הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובו על פיהם מביאין פר", שהרי בכל התורה כולה קיימא לן רובו ככולו. (42) כלומר, הם תולים את מעשיהם בהוראת ההיתר של בית דין הגדול. (43) אבל אם ידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו שאף על פי כן מצוה לסמוך על הוראתם - חייב כל אחד ואחד קרבן בפני עצמו. ואם ידעו שאסור לסמוך על הוראתם זו, ובכל זאת עשו, הרי הם מזידין, ופטורים מקרבן. (44) [והשמיט רבינו שצריך שיהיה בדבר שאינו מפורש בתורה, שכל הטועה בדבר המפורש בתורה הרי הוא כעוקר כל הגוף, ואם כן הוא בכלל מה שכתב "ויוורו לבטל מקצת וכו'"] לא שיעקרו כל הגוף. (45) ששגגו. (46) ברייתא שם ה. "תנו רבנן ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין תלמוד לומר (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת", ולא שיוודעו החוטאין."

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר שישנם אופנים שיפטרו בית-דין ויתחייבו העושיין.

- א. ביצד אם חסר אחת² מכל הדרכים שבארנו³ -
- יפטרו בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית
- דין של אחד מן השבטים⁴ להם שחלב הקבה⁵
- מתר⁶, ואכלוהו אנשי מקומם⁷ על פיהם - אותו בית
- דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה⁸ על
- שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב
- מתר⁹, ולא היה ראש ושיבה עמה¹⁰, או שהיה אחד
- מהן אינו ראוי להיות ממנה בפנהדרין¹¹, כגון שהיה
- גר או ממזר¹² או זקן¹³ או שלא ראה בנים¹⁴ וכיוצא
- בהן¹⁵, ועשו העם על פיהם¹⁶ ואכלו דם הלב - הרי
- בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה
- על שגגתו¹⁷. ומניין שאין הכתוב מדבר אלא בבית
- דין הגדול? שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו
- וגומר¹⁸. ומנין שעד שהיה פלן ראויין להוראה¹⁹?
- שנאמר²⁰ ואם מעיני העדה²¹ - עד שהיה להם
- פעינים²². ולהלן²³ הוא אומר: ושפטו העדה; מה
- העדה האמורה בדיני נפשות - פלן ראויין
- להוראה²⁴, אף עדת האמורה בשגגה²⁵ - עד
- שהיה פלן ראויין להוראה²⁶. וכן אם הורו, וידע
- אחד מהן שטעו ואמר להם: טועים אתם, ורבו
- עליו המתירים והתירו - הרי בית דין פטורין²⁷, וכל
- מי שעשה על פיהם חיב להביא חטאת קבועה על
- שגגתו; שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו - עד
- שישגו כל הפנהדרין²⁸. ידע אחד מן הפנהדרין או
- מעוטן שטעו המתירין ושתקו, הואיל והורו ולא
- היה שם חולק ופשטה ההוראה בלב הקהל²⁹ - הרי

(כו) "כי לכל העם בשגגה" הרי שרק כולו או רובו (שרובו ככולו, ראה נזיר מב). "הא כיצד? עשו ר' והן רובו של קהל או ד' אף על פי שאינן רובו של קהל חייבין". (27) השבטים. (28) קרבן. (29) כלומר, הם נגזרים אחרי השבטים החוטאים ומתחייבים בקרבן על ידם. (30) שם: "איבעיא להו שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול מי מייתי שאר שבטים או לא", ונפשטה הבעיא שם כי אף בשבט אחד, נגזרים שאר השבטים להתחייב בקרבן, וברור הדבר כי המדובר באופן שהשבט הזה הוא רוב הקהל, שאם לא כן, אין כל ספק כי אינו גורר את שאר השבטים.

- ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או לא
- שגגו³¹ - אינן חייבין באשם תלוי³²; שנאמר³³:
- ונודעה החטאת - עד שתודע ואחר כך יתחייבו
- בקרבן³⁴, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים שבית
- דין חייבין ואלו העושים על פיהם פטורין מן
- הקרבן? כשהיו המורים בית דין הגדול של שבטים
- ואחד; ויהיה ראש ושיבה³⁵ עמה³⁶ בהוראה³⁷; ויהיו
- כלן ראויין להוראה³⁸; ויטעו פלן או רבן³⁸ בדבר
- זה שהורו בו; ויוורו בפרוש ויאמרו לעם: מתרין
- אתם לעשות³⁹, וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם
- אמרו לאחרים: מתרים אתם לעשות⁴⁰; ויעשו כל
- הקהל או רבו⁴¹ על פיהם⁴²; ויהיו העושים שוגגים
- על פיהם ומדמים שהדבר שהורו בו פדת הורו⁴³;
- ויוורו לבטל מקצת ולקדם מקצת, לא שיעקרו כל
- הגוף⁴⁴; וכשיודע להם⁴⁵ ידעו גופו של דבר שהורו
- בו בשגגה⁴⁶. בכל אלו המארכים הוא שהיו בית דין
- חייבין בקרבן והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר
- אחת מכל אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן
- הקרבן, וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת
- קבועה על שגגתו.

(31) וכגון שהיו שם שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, והתירו אחת ואינם יודעים איזו התירו, שהרי גם ביחיד אין חיוב אשם תלוי אלא באופן שנקבע האיסור. (32) משנה שם ט. "אשם תלוי, היחיד והנשיא חייבין ומשיח ובית דין פטורין". (33) בקרבן צבור. (34) כלומר, לא חייבה תורה קרבן בבית דין אלא באופן שנודע להם חטאתם, אבל באשם תלוי, שהוא בא על לא הודע החטאת, לא חייבה תורה. ובכהן משיח שלא נאמר "ונודעה החטאת" הוצרכו ללמוד מפסוק אחר. (35) מופלא שבסנהדרין. (36) כלומר: גם הוא יהיה עמהם בשגגתם. שאם לא יהיה מופלא של בית דין (=ראש ושיבה) שם (=עמהם בשגגת ההוראה) אין בית דין חייבין קרבן. (37) אבל אם היו בין הסנהדרין גר או ממזר וכו', שאינם ראויים להוראה - פטורין. (38) שם ג: דוחה הגמרא דברי ר' יונתן הסובר שאין חייבין עד שיוורו כולן, אלא אפילו הורו רובן והיתר שתקו בית דין חייבין, אבל אם אמר להם אחד מהן: טועים אתם, - בית דין פטורים. (39) אבל אם אמרו להם רק "מותירים אתם" ולא הוסיפו לומר גם "לעשות", הם

1 בֵּית דִּין חֵיבִין בְּקֶרְבָּן³⁰, וְכָל שְׁעֵשָׂה עַל פִּיהֶם פֶּטוּר.
2 וְאֵלּוּ שְׁשִׁתָּקוּ, אִם עָשׂוּ עַל פִּי אֱלֹהִים³¹ - הָרִי
3 אֱלֹהֵי חֵיבִין³², מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תָלוּ בְּבֵית דִּין³³. וְכֵן אִם
4 נִשְׁאָו וְנִתְּנוּ³⁴ בְּדִבְרֵי וְאִמְרוּ³⁵: דָּבָר זֶה מִתֵּר הוּא, וְלֹא
5 הוּרִי לָעֵם וְלֹא אָמְרוּ לָהֶם: מִתְרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת³⁶,
6 וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ מִהֵן בְּעַת שְׁגָמְרוּ מִתֵּר וְהִלֵּךְ וְעָשָׂה
7 כְּפִי מִה שֶׁשָּׁמַע - הָרִי כָּל הָעוֹשֶׂה חֵיב חֲטָאת
8 קְבוּעָה, וּבֵית דִּין פֶּטוּרִין, שֶׁהָרִי לֹא הוּרִי לָהֶם
9 בְּפִרְשׁ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן אִם הוּרִי וְעָשׂוּ מַעוֹט הִקְהֵל עַל
10 פִּיהֶם וְנִדְרָעָה הַשְּׁגָגָה - הָרִי בֵּית דִּין פֶּטוּרִין, וְאֵלּוּ
11 הַמַּעוֹט שֶׁעָשׂוּ חֵיבִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבֵּיא
12 חֲטָאתוֹ³⁷.

(2 בכ"י תימן: "אחד", כנ"ל. (3 למעלה פי"ב. (4 ולא
בית-דין הגדול של שבעים ואחד, ראה למעלה פי"ב הלכה
ב. (5 העקום כמו קשת, והוא אסור (פ"ז מהלכות מאכלות
אסורות הלכה ו). וראה להלן הלכה ה, ובהוריות ג.
ובמשנה-למלך להלן הלכה ה. (6 אף-על-פי שאינם
עוקרים גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד הלכה א) שהרי
לא התיירו אלא חלב הקיבה בלבד ולא כל החלב, ואין זה
מפורש בתורה שחלב הקיבה אסור, ראה להלן שם (לחם-
משנה כאן). (7 ואפילו היה שבט זה רוב ישראל, ראה
למעלה פי"ב הלכה א. (8 כחכמים (הוריות ה). שאינם
חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול בלבד. וראה להלן,
בהמשך ההלכה. ולפיכך חייב כל אחד ואחד להביא חטאת
קבועה על שגגתו. (9 אף-על-פי שהוראה זו אינה עוקרת
גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד שם), שהרי לא התיירה
אלא דם חלב בלבד, ואין איסורו מפורש בתורה, ראה להלן
שם (לחם-משנה). (10 משנה הוריות ד: וראה למעלה
פי"ב הלכה ב. "ואפילו היה מניינם (בלעדו) שלם, רוצה
לומר שבעים ואחד" (רבינו בפי"ה מ"שם). (11 במשנה
שם. (12 ראה להלן בהמשך ההלכה שנלמד מפסוק
בתורה, שאין ממנין לסנהדרין רק "מיוחסין". (13 "מופגל
בשנים שיש בו אכזריות" (כיון ששכח כבר צער גידול בנים
- רש"י סנהדרין לו:), שאין מעמידין אותו לב"ד (פרק ב
מהלכות סנהדרין הלכה ב). (14 שאין מושיבין אותו
לסנהדרין (הלכות סנהדרין שם). "משום שהוא אכזרי ולא
ירחם על בני אדם, לפי שאינו יודע אהבת בנים" (ראה
בפי"ה מ"שם). וכן הוא בברייתא סנהדרין לו: "אין מושיבין
בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים", וכן הביא רבינו
בהלכות סנהדרין שם. "אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן
מופגל בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות. ולא מי
שאין לו בנים, כדי שיהא רחמן". אבל בדפוסים אחרים
בנוסח בדברי רבינו כאן: "זקן שלא ראה בנים". ולפי זה,
זקן ולא ראה בנים הם אחד, וכן הוא במשנה שם, וכן הוא
בפירוש המשניות שם. (15 כגון נתין (= מבני הגבעונים,
שגזר עליהם יהושע ונתנם לחוטבי עצים ושואבי מים -
יהושע ט, כג) הנזכר במשנה שם (מעשה רוקח). שאין
מושיבין בב"ד אלא רק מיוחסין. (16 כלומר, כל העם או
רוב העם (ראה למעלה פי"ב הלכה ב). (17 במשנה שם.
(18 ולא עדת אותו שבט (שם במשנה ה. המשך דברי

חכמים). (19 נראה שנשמטה כאן בבא שלימה, וכן צריך
להיות: "[ומנין שעד שיהיה ראש הישיבה עמהם], ומנין
שעד שיהיו כולם ראויין להוראה". [וכללם יחד מפני שלמד
שניהם מפסוק אחד ("מעני העדה"), ראה להלן]. וראה
בלחם-משנה ובהגהות מעשה ר"ב. (20 בשגגת עבודה-
זרה. (21 בפסוק שם: "והיה אם מעני העדה".
(22 כלומר, לפיכך צריך שיהיה ראש ישיבה עמהם שהוא
עשוי עינים לעדה (ירושלמי הוריות פ"ד הלכה ד). וראה
לחם-משנה ומעשה ר"ב. ובבבלי שם נתנו טעם אחר, מפני
שהיה להם ללמוד ולא למדו, והרי הם קרובים למזיד (ראה
ברש"י שם ד. ד"ה זיל קרי בי רב). (23 בדיני נפשות.
(24 שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך", ואמר רב נחמן
בר יצחק (הוריות ד:): "אתך בדומין לך", שיהיו ראויים
להוראה. (25 היינו "והיה אם מעני העדה", וכן כתב
רבינו בפי"ה מ"שם. וראה למעלה הערה יח. ורש"י (שם)
כתב עד האמורה כאן (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל
ישגור", וראה לחם-משנה כאן. (26 משנה שם ד:
(27 במשנה שם. (28 בגמרא שם ג: (29 ראה למעלה
פי"ב הלכה ב. (30 בהוריות שם: "אמר ר' יונתן, מאה
שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן, שנאמר: ואם כל
עדת ישראל ישגור, עד שישגו כולן". ולפי דבריו, אפילו ידע
אחד מהן ושתק פטורין, אבל הגמרא שם דוחה דבריו,
מביריתא שנשמע בה שאם ידע אחד מהן שטעה ושתק
שהם חייבין. (31 שטעו וחשבו כי אף שהב"ד טועים,
מצוה לשמוע דברי חכמים (רש"י שם ב. ד"ה או תלמיד)
ולפיכך הם נחשבים לשוגגין, שחייבין חטאת. (32 קרבן
בפני עצמן, אף כי ב"ד מביאין פר העלם דבר של ציבור
(במשנה שם). (33 שהרי ידעו כי ב"ד הם טועים. משנה
שם "הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו וכו' ועשה על פיהן
וכו' הרי זה חייב, מפני שלא תלה בב"ד". (34 הסנהדרין
התווכחו בינם לבין עצמם באחד מן הדברים. (35 הגיעו
לידי החלטה סופית בוויכוח זה. (36 מחלוקת בגמרא (שם
ב). אם צריך לומר "מותרים אתם לעשות, או שמספיק
אפילו אמרו "מותרים אתם". ופסק רבינו כשמואל בלשון
השני, וכרב דימי בלשון הראשון, כי אין ב"ד חייבין עד
שיאמרו להן "מותרין אתם לעשות", וראה למעלה פי"ב
הלכה ב. (37 במשנה שם: "הורו ב"ד לעבור על אחת
מכל מצוות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שוגג על
פיהם וכו' פטור מפני שתלה בב"ד", ובגמרא (שם ב:)
"אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה, אבל חכמים
אומרים יחיד שעשה בהוראת בית-דין חייב". ופסק רבינו
כחכמים.

ב. וְהַסְנֵה־דִּרְיִן עֲצָמָן שֶׁעָשׂוּ בַּהֲרָאתָן³⁸ - אֵינָן
מִצְטָרְפִין לָרֵב הִקְהֵל³⁹, עַד שֶׁיְהִי הָרֵב שֶׁעָשׂוּ חוּץ
מִן הַסְנֵה־דִּרְיִן. עָשׂוּ רֵב אֲנָשִׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁰ עַל
פִּיהֶם אֵף עַל פִּי שְׂאֵלֵי הָעוֹשִׂים שִׁבְט אֶחָד⁴¹, וְכֵן
אִם עָשׂוּ רֵב הַשִּׁבְטִים אֵף עַל פִּי שֶׁהָן מַעוֹט הִקְהֵל
- בֵּית דִּין חֵיבִים⁴², וְהָעוֹשִׂין פֶּטוּרִין. פִּיצֵד? הִיּוּ
יֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשׁ מְאוֹת אֲלָף וְאַחַד, וְהִיּוּ
הָעוֹשִׂין בַּהֲרָאתָ בֵּית דִּין שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֲלָף וְאַחַד
וְהָרִי כָּלָן בְּגִי יְהוּדָה בְּלִבָּד, או שֶׁיְהִי הָעוֹשִׂים בְּגִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) אחר שעת החטא, שאם היו החוטאים בשעת החטא רוב הקהל, ב"ד פטורים וכל אחד ואחד מביא קרבן לעצמו. ופסק כחכמים שחולקים על ר"ש במשנה הוריות י. לענין נשיא וכהן משיח, ובגמרא שם ג. אמרו כי הם חולקים גם בענין זה.

ד. הורו בית דין בחלב מן החלבים⁵² שהוא מותר, ואכל מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחזרו בהן⁵³, ואחר כך הורו שעבודה זרה פלונית מתרת⁵⁴, ועבד אותה עבודה זרה מעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רב - הרי אלו מצטרפין⁵⁵, אף על פי שהיתה להן ידיעה ביניהם⁵⁶. במה דברים אמורים? בשהיה המורה בית דין אחד⁵⁷; אבל אם מת בית דין שהורה תחלה⁵⁸, ועמד אחר⁵⁹ והורו⁶⁰ - אין אלו מצטרפין⁶¹ לאלו.

52) כגון שהורו על חלב הקיבה שהוא מותר, שאין זה עוקר גוף מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה א, ולמעלה הלכה א), שהרי לא התירו כל החלבים. 53) כן הוא בגמרא שם. באיבעיא הראשונה: "הורו ב"ד חלב מותר, ועשו מיעוט הקהל, וחזרו ב"ד בהן, והורו ועשו מיעוט אחר, מהו וכו'" ואחר כך איבעיא להו "מיעוט בחלב ומיעוט בעבודה-זרה", ומשמע שגם זה ב"חזרו ב"ד בהן". 54) שלא עקרו גוף עבודה-זרה מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה ב), שהרי לא התירו כל מיני עבודה-זרה. 55) שאין כל אחד ואחד מביא חטאת בפני עצמו, והחויב הוא על ב"ד. ודבר זה הוא איבעיא שם ג. ונשאר הדבר בתיקו, אבל רבינו "נראה שאינו גורס כאן תיקו, אלא שמשיבין שאלה זו עם שאלה שאחריה, באם-תמצילומר. כלומר, אם-תמצילומר אידי ואידי כרת הוא, הורו ב"ד ומתו וכו' וכבר ידעת כל שבאם-תמצילומר, הלכה היא ברוב מקומות" (מאירי שם, וראה בראב"ד, בכסף-משנה, במרכבת המשנה ובאור שמח). ויש חולקים בזה, איזה קרבן מביאין הב"ד: של עבודה-זרה או של חלב. ויש אומרים שמביאים שניהם, גם של עבודה-זרה וגם של חלב (ראה בתוספות ובמאירי שם). 56) כמבואר למעלה. 57) שהורו גם על עבודה-זרה וגם על חלב. 58) על החלב. 59) ב"ד אחר. 60) על עבודה-זרה. 61) המיעוט שאכל חלב, עם המיעוט שעבד עבודה-זרה, להוות ביחד רוב קהל, אלא כל אחד ואחד מביא קרבן על שגגת עצמו, והיא בעיא שלא נפשטה שם (ראה בכסף-משנה). אבל אמרו שם, שזה אינו אלא למי שסובר ציבור מייתי (=היינו ר') שמעון במשנה שם ה. שסובר שב"ד מביאים פר מיוחד, ואם-כן על-כרחינו שכל הפרים הם עבור הבית-דין - מרכבת המשנה שם) לא תיבעי לך שהרי אינם כבר (שם), ורבינו פסק למעלה פ"ב הלכה א, כי ב"ד הם החייבים, ומה שכתב שם שכל שבט ושבט מביא פר, היינו שהציבור מביא בשביל הב"ד (ראה מאירי הוריות ד: במשנה, ובכסף-משנה פ"ב שם).

ה. ⁶²אפלו הורו שני בתי הדינים בדבר אחד, כגון חלב וחלב או דם ודם⁶³. ⁶⁴וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה⁶⁵ - הרי בית דין פטורין, וכל

1 שבעה שבטים כלן אף על פי שיש בהן מאה אלה
2 - הרי בית דין חייבין, וכל העושים על פיהם
3 פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ⁴³,
4 שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל⁴⁴. ושבט
5 מנשה ואפרים אינן חשובין פשני שבטים לענין
6 ההזהרה⁴⁵, אלא שניהם שבט אחד⁴⁶.

38) כלומר, בהוראת עצמן. 39) כלומר, אינם מצטרפים עם הקהל להוות עמהם רוב קהל (כגון שחטאו רק מחצית הקהל בלעדי הסנהדרין) שיתחייבו ב"ד פר העלם דבר של ציבור, ועל כל אחד ואחד מהחוטאים להביא קרבן חטאת בפני עצמו. כן הוא בברייתא שם ג. "הורו ועשו, רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין" ומפרש רב פפא שפלוגתם היא אם ב"ד משלים לרוב ציבור, שרבי מאיר פוטר את הציבור, שלא יביאו כל אחד ואחד קרבן לעצמו, משום שב"ד משלים לרוב ציבור, וחייבים ב"ד להביא פר העלם דבר של ציבור, וחכמים מחייבין לכל אחד ואחד מהחוטאים (כולל גם כל אחד ואחד מהסנהדרין), להביא קרבן לעצמו, משום שאין ב"ד משלים לרוב ציבור, ואין ב"ד מביאין קרבן העלם דבר של ציבור. ופסק רבינו כחכמים. 40) ראה להלן בהמשך ההלכה ש"אין משגיחין על יושבי חוצה לארץ". 41) ראה למעלה פ"ב הלכה א. 42) להביא קרבן העלם דבר של ציבור. 43) כלומר, אין מתחשבים בתושבי חוץ-לארץ בענין רוב קהל ומיעוט קהל. 44) כלומר, אצל קרבן העלם דבר של ציבור כתוב (ויקרא ד, יד) "והקריבו הקהל", ובהוריות ג. "אמר רב אסי, ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר (מלכים-א, ח, סה) "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' וגו'", מכדי כתיב וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, למה לוי? - שמע-מינה הני (=בני ארץ ישראל) הוא דאיכרי קהל, אבל הנך (=בני חוצה-לארץ) לא איכרי קהל". והרי כאן בשגגת הוראה נאמר (ויקרא ד, יג) "ונעלם דבר מעיני הקהל". 45) שאם חטאו שבטי מנשה ואפרים, ועמהם עוד חמשה שבטים, והם מיעוט הקהל, אין חיוב להביא קרבן העלם דבר של ציבור, שאין כאן רוב שבטים. וכן אם חטאו כל הקהל או רובו (שחייבין כל שבט ושבט קרבן) אין מביאין אלא שנים עשר פרים בלבד, פר לכל שבט, ולאפרים ומנשה קרבן אחד, ראה למעלה פ"ב הלכה א. 46) כרבא, שם ו: שמה שנאמר (בראשית מח, הו') "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לוי", היינו רק לנחלה, כמו שנאמר שם "על שם אחיהם יקראו בנחלתם" - לנחלה הוקשו, ולא לדבר אחר.

7 ג. היו העושים מרבין⁴⁷ בשעת החטא ומועטין⁴⁸
8 בשעת ידיעה, או מועטין⁴⁹ בשעת החטא ומרבין⁵⁰
9 בשעת ידיעה - הכל הולך אחר שעת המעשה⁵¹.

47) כלומר, רוב הקהל. 48) כגון שמתו חלק מן החוטאים לפני שנודע החטא, באופן שמעתה אינם אלא מיעוט הקהל. 49) מיעוט הקהל. 50) כגון שמתו חלק מהקהל שלא חטאו, באופן שמעתה מהווים החוטאים רוב הקהל.

נחלק לו חלב בשומן ואכלו חייב. (76) להשלים, שיהיו החוטאים רוב קהל (שם). (77) כן הוא בגמרא שם. (78) בגמרא שם: אמרו: "זה הכלל, התולה בעצמו חייב - לרבות מבטע בהוראה". ומפרש רבינו שהוא האומר שאינו צריך להוראתו, אלא הוא עצמו יודע שזה מותר (כסף-משנה, וקריית ספר). (79) משנה שם. (80) שיהיו רוב. "וזה דבר פשוט" (כסף-משנה).

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בזדון⁸¹, ויעשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהן מזידין⁸², וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם חייב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג⁸³. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו⁸⁴ ושאין ראוי לקבל מהן⁸⁵, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן⁸⁶. בית דין פטורין - שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתן שהטעם; וכל העושים פטורין מן הקרבן - מפני שמזידין הם⁸⁷, שהרי ידעו שטעו ושאין ראוי לעשות.

(81) שידעו שהדבר אסור ואף-על-פי-כן הורו להתיר. (82) והרי נאמר (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו", בעיני שוגגין בב"ד (רש"י הוריות ד: במשנה). "ואעפ"י שמשל ציבור היה בא, הואיל ולשם ב"ד היה בא, פטורין, שהרי מזידין הם ואין מקום לקרבן הבא על שמם" (מאירי שם). (83) משנה שם ד: "הורו ב"ד וכו' מזידין ועשו שוגגין מביאין (=כל אחד ואחד מן הקהל) כשבה ושעירה". (84) הב"ד. (85) כלומר, ידעו גם שבמקום טעות אין מצוה לשמוע דברי חכמים. (86) משנה שם: "שוגגין (=הב"ד) ועשו (=הקהל) מזידין, הרי אלו פטורין". (87) ואין הקרבן בא אלא על השוגג, ראה למעלה פ"א הלכה א.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר ב"ד ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם.

א. בית דין ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה², ויעשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין³, וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה⁴; שגגא⁵: ונעלם דבר - ולא כל הגוף⁶.

(2) כגון שאמרו אין איסור נדה בתורה, אין דיני שבת בתורה, אין איסור ע"ז בתורה, ראה להלן ה"ב. (3) מלהביא קרבן, משנה הוריות ג, ב. וראה למעלה פ"ב ה"ב. (4) כדין כל חוטא בשוגג. (5) בקרבן העלם דבר של ציבור. (6) ברייתא שם ד, א: "ונעלם דבר, ולא שיעקר המצוה כולה". ומפרש עולא, שם: "קרי ביה ונעלם מדבר" כי ה"מ"ם של "ונעלם" נקראת גם עם "ונעלם" וגם עם "דבר" - "ונעלם מדבר", מדבר ולא כל דבר" (רש"י שם).

ב. לעולם אין בית דין חייבין⁷ עד שיהיו לבטל מקצת ולקיים מקצת⁸ בדברים שאינן מפרשין בתורה ומבארים⁹, ואחר כך¹⁰ יהיו בית דין חייבין בקרבן,

העושים חייבין. פיצד? הורו בית דין לאכל חלב הקבה בלוי⁶⁶, וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור, ואכלו מפני הוראתו, שהיה עולה על דעתו⁶⁷ שמצוה לשמע מבית דין אף על פי שהם טועים - הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו⁶⁸, ואינו מצטרף למנן השוגגים על פיהם⁶⁹. במה דברים אמורים? בששהיה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה; אבל אם היה עם הארץ - הרי זה פטור⁷⁰, שאין ידיעתו באסורין ידיעה ודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם. וכן אם לא ידע שטעו⁷¹, ונתפון לאכל שמן⁷² וחלב⁷³, ואכל חלב הקבה⁷⁴ שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב הקבה - הרי זה חייב⁷⁵; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה. ואינו מצטרף למנן השוגגים על פיהם⁷⁶, שגאמר: לכל העם בשגגה - עד שתהיה שגגה אחת לכלל⁷⁷. וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקבה שהורו להתירו לא מפני הוראתו אלא מפני שהוא מתר בדעתו - הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו⁷⁸. זה הכלל: כל התולה בבית דין - פטור⁷⁹, והוא שיהיו שם כל הדברים שמנינו; וכל החייב בפני עצמו - אינו מצטרף לרב השוגגים⁸⁰.

(62) בכ"י תימן אין כאן ציון הלכה, והא דלהלן שייך למעלה, וציון ההלכה להלן לפני המלים "וכן אם לא היו העושים". וכן נראה בדפוס רומי. וכן הגיה אור שמח. (63) שהרי האיבעיא בגמרא שם בהוראת שני בתי דינים, היא בחלב וחלב, ופסק רבינו שאין מצטרפים. וראה למעלה. (64) כן בכ"י תימן, וכן נראה בדפוס רומי, וכן הגיה אור שמח. (65) של הב"ד. (66) כי בחלב שע"י הקיבה יש חלק שהוא מותר באכילה, והוא חוט משוך כמו יתר. ויש חלק שאסור באכילה והוא עקום כמו קשת, ראה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו. והב"ד הורו שכל החלב שע"י הקיבה מותר באכילה (שער יוסף ג, א). (67) צ"ל על דעתו (מעשה רקח). (68) משנה הוריות ב. "הורו ב"ד, וידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהן וכו' הרי זה חייב (=קרבן לעצמו) מפני שלא תלה בב"ד", ובגמרא שם: אמרו שחשב שמצוה לשמוע מב"ד אף-על-פי שידע שהם טועים. ולפיכך אינו נחשב לתולה בב"ד, שהרי ידע שהם טועים, וגם אינו מזיד שהרי טעה שמצוה לשמוע דברי חכמים, וחייב קרבן לעצמו. (69) כלומר, אם היו החוטאים מחצית הקהל, אינו מצטרף זה אליהם לעשותם רוב הקהל. (70) בגמרא שם אמרו על דברי המשנה: "וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה", שצריך להיות או גמיר (=למד הדבר) או סביר (=מבין דבר מתוך דבר), אבל אם הוא לא גמיר ולא סביר (=עם הארץ), הרי הוא תולה בבית-דין. (71) ב"ד, להתיר חלב הקיבה. (72) של התר. (73) תיבה זו מיותרת, ובכ"י תימן איננה. (74) אלא חשב שזהו שומן. (75) קרבן בפני עצמו, כאיכא-דאמרי אמר רבא שם. שאם

פירש: "כיון דאפשר לו ללמוד ולידע, לא הוי שוגג מעליא, וקרוב למזיד הוי". (15) שהוא בעצמו אינו מוציא את ההפץ מרשות לרשות, אלא זורקו או מושיטו והוא עצמו נשאר במקומו. וזה אינו מפורש בתורה, שהרי לא נאמר אלא: "אל יצא איש ממקומו". (16) שאינם מפורשים בתורה. (17) בגמרא שם ד, ב: "בעי רב יוסף, אין חרישה בשבת מהו, מי אמרינן כיון דקא מודו בכולהו מילתא, כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, או דילמא כיון דקא עקריין ליה לחרישה כל עיקר - כעקירת גוף דמי", וסובר רבינו כי כל שאלתו של רב יוסף אינה אלא על החרישה המפורשת בתורה, שנאמר (שמות לד, כא) "בחריש ובקציר תשבות" (ראה במנחות עב. שפסוק זה לענין שבת. ועי' פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"א, ובפירוש המשנה לרב נתן אב הישיבה, שביעית פ"א הערה 52). אבל אב מלאכה ממלאכות אחרות, שאינו מפורש בתורה, פשוט הוא שאין זה נחשב כ"אם למבטל מקצת ומקיים מקצת וחייבים. וצריך לומר שרב יוסף לית ליה הא דשמואל, דאמר אין חייבין עד שיוור בדבר שהצדוקים מודים בו, ולפיכך שאל על זה (תוספות הרא"ש שם). אולם לדעת רבינו שפסוק כשמואל - אין זו בעיא כלל, ואם הורו שאין חרישה בשבת, אין זו הוראה, שהרי כתוב מפורש: "בחריש ובקציר תשבות". וראה ב'מאירי' שם, ב'כסף משנה' ו'לחם משנה', ב'הפץ ה' ר'שערי יוסף'. (18) וזהו מקיים מקצת ומבטל מקצת, שאין הצדוקים מודים בו, שהשתחויה משמע לצדוקים רק בפישוט ידים ורגלים, כמו שנאמר (בראשית יט, א) "וישתחו אפים ארצה" (שם ד.). (19) וזהו מבטל מקצת ומקיים מקצת, בדבר שאין הצדוקים מודים בו, שהצדוקים משמע להם שהאיסור אינו אלא אם ראתה דם ביום, אבל ראתה דם בלילה אינה אסורה (שם בגמרא). (20) כשהאבר מוקשה, ראה למעלה פ"ה ה"ז, ופ"ד מהל' איסורי ביאה הי"א, כי אסור לפרוש כשהוא מתקשה, כשפירסה אשתו נדה בשעת תשמיש. והוא במשנה שם ח, ב: "חייבין על עשה ועל לא-תעשה שבנדה כו' פרוש מן הנדה", וראה בפירוש המשניות שם. (21) שאין הצדוקים מודים בו, וזה הוראה של קיום מקצת וביטול מקצת. (22) ודבר זה אין הצדוקים מודים בו. וכן מוכח מדברי הגמרא (הוריות ג.) "מיעוט בחלב ומיעוט בדם, מהו". ועיי' ש' בתוספות' שהקשו הלא דם הוא דבר שהצדוקים מודים בו, ולדברי רבינו אתי שפיר ('הר המוריה').

ג. הורו בית דין שִׁיִצֵא הַשֶּׁבֶת, לְפִי שְׁנֵתִפְסִית הַחֶמֶה²³ וְדָמוֹ²⁴ שֶׁשָּׁקְעָה חֶמֶה²⁵, וְאַחֵר כֶּף זֶרְחָה²⁶ - אֵין זֶה הוֹרָאָה²⁷ אֲלָא טְעוּת²⁸, וְכָל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה חֵיב, אֲבָל בֵּית דִּין פְּטוּרִין. וְכֵן אִם הִתִּירוּ בֵּית דִּין אֶשֶׁת אִישׁ לְהַנְשֵׂא, לְפִי שֶׁהֵעִידוּ בַּפְּנֵיהֶם²⁹ שְׁמַת בְּעֵלָה, וְאַחֵר כֶּף בָּא בְּעֵלָה - אֵין זֶה הוֹרָאָה³⁰ אֲלָא טְעוּת³¹, וְהָאִשָּׁה וּבְעֵלָה הָאֲחֵרוֹן חֵיבִין תַּטָּאת עַל שִׁגְגָתָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.³⁴

(23) בעננים. (24) נדמה היה להם. (25) ועשו רוב העם מלאכות האסורות בשבת. (26) החמה, והתברר שחיללו את השבת. (27) בשוגג. (28) ואין זה "העלם דבר",

וְהַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין. פִּיצָד? שִׁגְגוּ וְהוּרִי שִׁמְתָר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבֹדָה זָרָה¹¹, או שִׁמְתָר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשְׁוֹת בַּשֶּׁבֶת¹², או שִׁמְתָר לְבֹא עַל שׁוּמְרַת יוֹם כִּנְגַד יוֹם¹³ - הָרִי אֵלוֹ כְּמִי שֶׁאָמְרוּ: אֵין שֶׁבֶת בַּתּוֹרָה, או אֵין עֲבֹדָה זָרָה בַּתּוֹרָה, או אֵין נְדָה בַּתּוֹרָה, שֶׁעָקְרוּ כָּל הַגּוֹף, וְאֵין זֶה וְכִיּוּצָא בְּזָה שִׁגְגַת הוֹרָאָה אֲלָא שִׁכְחָהּ¹⁴. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְפֶּן, וְכָל הָעוֹשֶׂה עַל פִּיהֶן חֵיב תַּטָּאת בַּפְּנֵי עַצְמוֹ. אֲבָל אִם טָעוּ וְהוּרִי וְאָמְרוּ: הַמוּצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשְׁוֹת הוּא שֶׁחֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֲבָל הַזּוֹרֵק אוֹ הַמוֹשִׁיט¹⁵ מִתָּר, או שֶׁעָקְרוּ אֵב מֵאֲבוֹת מְלָאכֹת¹⁶ וְהוּרִי שֶׁאֵינָה מְלָאכָה - הָרִי אֵלוֹ חֵיבִין¹⁷. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: הַמְּשַׁתַּחֲוִה לַעֲבֹדָה זָרָה בַּפְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם הוּא הַחֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר, אֲבָל הַפּוֹרֵעַ עַל הָאֶרֶץ וְלֹא פָשַׁט יָדָיו וְרַגְלָיו הָרִי הוּא מִתָּר - הָרִי אֵלוֹ חֵיבִין¹⁸. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: הַבָּא עַל שׁוּמְרַת יוֹם כִּנְגַד יוֹם שֶׁרָאָתָה דָם בְּיוֹם הוּא חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל יָמִי זֹכָה, אֲבָל רָאָתָה בְּלִילָה מִתָּר לְבֹא עָלֶיהָ¹⁹; וְכֵן אִם הוּרִי וְאָמְרוּ, שְׁמִי שֶׁפָּרַשָׁה אֶשְׁתִּי נְדָה בַּשֶּׁעַת תִּשְׁמִישׁ מִתָּר לְפָרֹשׁ מִמֶּנָּה כִּשְׁהוּא מִתְקַשָּׁה²⁰ - הָרִי אֵלוֹ חֵיבִין²¹. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ, שֶׁהָאוֹכֵל דָם שִׁיִצֵּא בַּשֶּׁעַת שֶׁחִיטָה הוּא הַחֵיב, אֲבָל הָאוֹכֵל דָם הֵלֵב מִתָּר - הָרִי אֵלוֹ חֵיבִים²². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בַּטְּעִיּוֹת אֵלוֹ, אִם הוּרִי בִּהֶן וְעָשׂוּ רַב הַקֶּהֱלָל עַל פִּיהֶן - פְּטוּרִין, וְכֵן דִּין מְבִיאִין קֶרְפֶּן עַל שִׁגְגָתָן.²⁶

(7) משנה, שם ג, ב. (8) של איסור. (9) דברי רב יהודה אמר שמואל, שם ד, א: "שאין ב"ד חייבין (קרנן העלם דבר של ציבור) עד שיוורו (בשוגג) בדבר שאין הצדוקים מודים בו (כלומר, שאינו מפורש בתורה), אבל בדבר שהצדוקים מודים בו (שהוא מפורש בתורה) פטורין, מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא", וראה להלן. (10) כלומר, רק באופן זה יהיו ב"ד חייבין וכו'. (11) שלא התירו איסור עבודה-זרה בכללה, אלא השתחויה בלבד. ואיסור השתחויה לעבודה-זרה מפורש הוא בתורה, שנאמר (שמות לד, יד) "לא תשתחוה לאל אחר" (הוריות ד.). (12) כלומר, מרשות היחיד לרשות הרבים. וגם זה מפורש בתורה, שנאמר (שם טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (הוריות שם, לפי נוסחא אחרת. וראה בדברי רבינו להלן), כאילו נאמר "אל יוציא איש וגו'", (וראה בעירובין יז: שהפסוק הזה עוסק באיסור יציאה חוץ לתחום, וכן הוא בפכ"ז מהל' שבת ה"א, וב'ספר המצוות' לא-תעשה שכא). (13) התבאר בפ"ו מהל' איסורי ביאה ה"א-ז. ונקראת כן משום שצריכה לשמור "מים נקיים" כמספר הימים שראתה דם, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה" - מלמד שסופרת יום כנגד יום (הוריות, שם). (14) כן הוא בפירוש המשניות, שם. והוסיף על זה, שם: "והוא ענין אמרם (בגמרא שם ד.) זיל קרי בי רב הוא". ורש"י שם

לְדָרְךָ, וְעָשָׂה עַל פִּיהֶם מֵאֲחֵר שְׂיִדְעוּ - הָרִי זֶה
פֶּטוּר.⁴²

(35) כלומר, שעשו רוב ציבור, אבל אם לא עשו רוב ציבור - חייבים היחידים להביא כל אחד ואחד, חטאת קבועה (למעלה פי"ב ה"ב, ופי"ג ה"א). (36) כלומר, מכיון שנודע אח"כ לב"ד שטעו וחזרו מהוראתן. (37) כרבי אליעזר, במשנה שם ג, ב - האומר "ספק", כלומר, שהוא ספק תולה בב"ד וספק תולה בעצמו, ופירושו בגמרא שם, שכוונת רבי אליעזר לחייבו באשם תלוי. (38) שחייב באשם תלוי. ושם גמרא: "א"ר זירא, משל דרבי אליעזר למה הדבר דומה, לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן נודע לו, שמביא אשם (תלוי)". (39) שחייב אשם תלוי, משום שהיה לו לשאול. (40) במשנה שם: "איזהו ספק (כלומר, למי מחייב רבי אליעזר אשם תלוי) ישב לו בתוך ביתו חייב, הלך לו למדינת הים פטור, אמר רבי עקיבא מודה אני בזה (בהולך למדינת הים) שהוא קרוב לפטור מן החובה. (41) כלומר, הממחר ללכת למדינה אחרת. (42) כרבי עקיבא ולא כבן עזאי (שם ד.) שמכיון שהוא טרוד, לא היתה לו שום אפשרות לשמוע שחזרו הב"ד מהוראתם, והוא נחשב לתולה בב"ד שהוא פטור (רש"י שם). ו"דוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על-פי ב"ד (ראה למעלה בתחילת ההלכה), אבל אם עשה זה ולא חטאו רוב הקהל - מביא חטאת יחיד, שהרי פסק למעלה (פי"ב ה"ב, ופי"ג ה"א) יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב" (השגות הראב"ד).

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

(1) יבאר אימתי יהיה חייב הכהן המשיח פר על שגגתו, וכזה משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו עם המעשה.

א. כָּכָר בְּאַרְנֵי, שְׁכָל שְׁגָגָה שֶׁהִדְיוּט מְבִיא עָלֶיהָ
חֲטָאת הַקְּבֻעָה כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, אִם שְׁגָג בָּהּ
הַנְּשִׂיא - מְבִיא שְׁעִיר², וְאִם שְׁגָג בָּהּ כֹּהֵן מְשִׁיח³ -
מְבִיא פָּרִי⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁפֶּהַן מְשִׁיחַ מְבִיא
פֶּר עַל שְׁגָגָתוֹ? כְּשֶׁטָּעָה בְּהוֹרָאת עֲצָמוֹ⁵, וְעָשָׂה
מַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגַת הוֹרָאתוֹ⁶ לְבָדָה⁷. וְהוּא שְׂיִהִיה חָכֶם
מִפְּלֵא⁸. שְׁנֵאמַר: אִם הִפְּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאַשְׁמַת
הָעֵם - הָרִי מְשִׁיחַ כְּצִבּוֹר: מָה הַצִּבּוֹר, שֶׁהָן בֵּית דִּין,
אֵינָן חִיבִין בְּקָרְבָּן עַד שְׂיִהִיו חָכְמִים רְאוּיִין
לְהוֹרָאָה, וְיִטְעוּ בְּהוֹרָאָה, וְיַעֲשׂוּ הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם,
וְיִדּוּ לְבַטֵּל מִקְצֵת וּלְקַבֵּץ מִקְצֵת, כֹּךְ הַמְּשִׁיחַ בְּכָל
הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ⁹.

(2) נאמר (ויקרא ד, כב-כג) "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (3) "כהן גדול שנמשח בשמן המשחה ולא המרובה בבגדים". (4) שנאמר (שם ו, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (5) שהורה לעצמו בטעות כי דבר זה מותר. (6) משנה הוריות ו: ר"ז: "הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר וכו' שהוראת

יבמות צב, א. וכרבא נגד רב נחמן שהוא בתרא (כסף-משנה). (29) עדים הנאמנים להעיד שמת בעלה (ראה פי"ב מהל' גירושין הט"ו). והיינו "נשאת על-פי בית-דין" שבמשנה (יבמות פז, ב). אבל אם העידו עליו שני עדים כשרים, אין זה "נשאת על-פי בית-דין" ואין כאן שום חידוש שחייבת קרבן. (30) בשוגג. (31) ואין זה העלם דבר, במשנה יבמות שם: "ניסת על-פי ב"ד, תצא ופטורה מן הקרבן" ובברייתא שם צב, א: "רבי אליעזר אומר, יקוב הדין את ההר ותביא (האשה שנשאת ע"פ ב"ד) חטאת שמינה". ובגמרא שם, אמר זעירי, וכן רבא "ליתא (= אין אנו פוסקים) למתניתין (שכתוב בה שהיא פטורה) מרתנא בי מדרשא וכו' שאין זו הוראה אלא טעות". ובאמת הלכה זו מיותרת, שהרי כל הסוגיא הנ"ל היא לפי מי שסובר "יחיד שעשה בהוראת ב"ד, פטור", אבל לפי מה שפסק רבינו (למעלה ה"ב ופי"ג ה"א) ש"יחיד שעשה בהוראת ב"ד, חייב" - אין צריך לטעם זה משום שהיא "טעות", שהרי אפילו לא היתה זו הוראה מעליא, גם כן היו שניהם חייבין, וראה 'משנה למלך' ו'אור שמח' - כאן, ו'לחם משנה' למעלה פ"ה ה"ה.

ד. בֵּית דִּין שֶׁהוּרִי בְּשִׁגְגָה וְשִׁכְחוּ עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטֵא
שֶׁהוּרִי בוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהָן יוֹדְעִים בּוֹדָאי שֶׁחֲטָאוּ
בְּשִׁגְגָה³², וְאָף עַל פִּי שֶׁהָעֵם מוֹדִיעִין אוֹתָן וְאוֹמְרִים
לָהֶן: כֹּכָךְ וְכֹךְ הוֹרִיתֶם לָנוּ³³ - הֵם פֶּטוּרִין, וְהַעוֹשִׂים
עַל פִּיהֶם חִיבִין בְּפָנֵי עֲצָמָן; שְׁנֵאמַר: וְנִדְּעָה
הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עָלֶיהָ - לֹא שְׂיִדְעוּ אוֹתָהּ
הַחוֹטְאִים³⁴. בֵּינֵיהֶם? שְׁנֵאמַר וְהִתִּירוּ חֶלֶב שְׁעַל גְּבִי
הַקֶּבֶה וְאֶכְלוּהוּ רַב הָעֵם, וְאַחֵר שְׂיִדְעוּ שֶׁשְּׁגָגוּ
בְּהוֹרָאָה וְשֶׁהִתִּירוּ דָּבָר שֶׁחִיבִים עַל וְדוֹנוֹ כֶּרֶת וְעַל
שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבֻעָה נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם מִקְצֵת הַחֲלָכִים
הִתִּירוּ אוֹ מִקְצֵת הַדְּמָיִם הִתִּירוּ - הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין,
וְכָל מִי שֶׁאֵבֵל מְבִיא חֲטָאת קְבֻעָה.

(32) כלומר, שהורו בשוגג. (33) והם עצמם לא נזכרו אפילו לאחר שהודיע להם. (34) ברייתא, הוריות ה, א: "תנו רבנן, ידעו שהורו וטעו מה הורו, יכול יהיו חייבין, ת"ל ונודעה החטאת - ולא שידעו החוטאין". ורבינו גרס שם "שידעו" (ולפני רש"י היתה הנוסחא: "שידעו", עיי"ש).

ה. בֵּית דִּין שֶׁהוּרִי בְּשִׁגְגָה וְנִדְּעָה לָהֶם שְׁגָגָתוֹ, בֵּין
שֶׁהִבִּיאוּ כְּפָרְתָן בֵּין שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ, כָּל הַעוֹשֶׂה כְּפִי
הוֹרָאתוֹ שֶׁשִּׁפְטָה בְּרַב הַצִּבּוֹר³⁵ מֵאֲחֵר שְׂיִדְעוּ³⁶ -
הָרִי זֶה מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי³⁷; הוֹאִיל וְהָיָה לוֹ לְשֶׁאֵל
בְּכָל עֵת עַל דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּבֵית דִּין וְלֹא שֶׁאֵל
- הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא³⁸.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹? בְּמִי שֶׁהָיָה עִם בֵּית דִּין
בְּמִדְיָנָה; אֲבָל מִי שֶׁרָאָה הַהוֹרָאָה וְהִלֵּךְ לְמִדְיָנָה
אַחֲרָתָּהּ, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אַחֵר שְׂיִדְעוּ - פֶּטוּר, מִפְּנֵי
שֶׁתִּלָּה בָּהֶן וְהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְשֶׁאֵל⁴⁰. וְלֹא עוֹד,
אֲלֵא הַנִּבְהָל לְצִאתוֹ⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יָצָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **בַּעֲבוּרָה זָרָה בֵּין בִּשְׁאָר מִצֻּת - אֵינוֹ מִבְּיֵא קֶרְבָּן**
22 **כָּלֵל²⁰.**

17) במשנה שם "שאין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודת כוכבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת". (18) ברייתא (שם): "דתינא משיח בעבודת כוכבים וכו' ושווין שבשעירה וכו' מנלן דאמר קרא (במדבר טו, כז) ואם נפש אחת - אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולם נפש אחת הן". (19) משנה שם. "אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן המשיח ולא בעבודת כוכבים אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה" ובמסקנת הגמרא שם אמרו כי מה שאמרו במשנה "וכן המשיח" מוסב גם על סוף המשנה "ולא בעבודת כוכבים וכו'". וכן דעת חכמים בברייתא שם ודלא כרבי. (20) "תנו רבנן ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ (ויקרא ד, כז) - פרט למשיח וכו' שיכול משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה מביא פה, על שגגת מעשה לחודיה מביא כשבה ושעירה, תלמוד לומר מעם הארץ - פרט למשיח".

23 ד. הוֹרָה הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית דִּין²¹, וְשָׁגָג הוּא
24 וְהֵם בְּהוֹרָא, אָף עַל פִּי שְׁעִשׂוֹ²² עַל פִּי הַהוֹרָא
25 הַזֹּאת שְׁטַעוּ בָּהּ²³, הוֹאִיל וְלֹא סִמְךָ²⁴ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה
26 עַל הוֹרָאָתוֹ לְבָדָה אֲלֵא עַל הוֹרָאָתוֹ עִם הוֹרָאָת בֵּית
27 דִּין²⁵ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר וְאֵין צָרִיךְ לְהִבְיֵא בַּפֶּה בַּפְּנֵי
28 עֲצֻמוֹ²⁶. אֲלֵא אִם הָיוּ בֵּית דִּין מִבְּיֵאִין קֶרְבָּן -
29 מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הַצִּבּוּר²⁷; וְאִם הָיוּ הַעוֹשִׂים הֵם
30 הַמִּבְּיֵאִים קֶרְבָּן²⁸ - הוּא אֵינוֹ מִבְּיֵא קֶרְבָּן, שֶׁהֲרִי אֵין
31 צָרִיךְ בַּפֶּה בַּפְּנֵי עֲצֻמוֹ²⁹.

21) כלומר, הורו בית דין בשוגג להתיר וגם הכהן המשיח הצטרף עמהם בשוגג בהיתר זה. (22) הקהל וכן הכהן המשיח. (23) הכהן המשיח ובית-הדין. (24) הכהן המשיח. (25) היינו, שהיה אחד מהסנהדרין או שעל כל פנים ידע מהוראת בית דין. אבל אם לא ידע כלל מהוראת בית דין חייב קרבן בפני עצמו. (26) שזה נחשב לשגגת מעשה לבד בלי שגגת הוראה ואינו מחוייב. (27) משנה שם ז. "הורה עם הצבור (=בית-דין) ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". ובברייתא שם נלמד ממה שנאמר בכהן משיח (ויקרא שם, ג) "על חטאתו אשר חטא", הא כיצד חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור. (28) כגון שלא עשו רוב הקהל, שכל אחד ואחד מביא קרבן יחיד לעצמו. (29) שהרי זה כשגג במעשה בלבד בלי הוראה.

32 ה. הוֹרָה עִם בֵּית דִּין בַּשָּׁגָגָה, וְשָׁגָגוּ הֵם בְּדָם וְהוּא
33 בְּחֵלֶב - אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצִּבּוּר, אֲלֵא מִבְּיֵא פֶה
34 לְעֲצֻמוֹ.

35 ו. כִּהֵן הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ חֵיב קֶרְבָּן אֲלֵא
36 שָׁגָג הוֹרָאָה עִם הַמַּעֲשֶׂה, אוֹ לֹא שָׁגָג אוֹתָהּ - אֵינוֹ
37 מִבְּיֵא אֶשֶׁם תְּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהּ כַּצִּבּוּר³⁰ שְׂאִינָן

כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח. ודבר זה נלמד (שם ו:): ממה שנאמר בכהן משיח (שם) "לאשמת העם", הרי משיח כציבור, אבל אם לא הורה לעצמו להתיר אלא שגג ועשה בלי הוראתו להתיר, אינו מביא כלל קרבן. (7) שאם הורה עם בית דין, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה - הרי זה פטור. (8) אבל אם אינו מופלא אין הוראתו הוראה מעליא. ומופלא הוא שהוסמך להוראה, כמו מופלא שבבית דין אצל זקן ממרא, אבל לא צריך שיחיה ראש ישיבה כמו במופלא שבבית דין שבמשנה ד: "או שלא היה מופלא של בית דין". (9) עניין "שיבטל מקצת ויקיים מקצת". וברור כי אינו חייב אלא בדבר שאין הצדוקים מודים בו, כדין הצבור. וכן נראה מדברי רבינו להלן (הלכה ב). שההגים רק בזורק מרשות לרשות, ולא במוציא מרשות לרשות.

1 **ב. בַּיֵּצֵד¹⁰ ? כִּהֵן מְשִׁיחַ שְׁטַעַה בְּהוֹרָאָה לְעֲצֻמוֹ**
2 **וְדָמָה שֶׁהַזּוֹרֵק מִרְשׁוֹת לִרְשׁוֹת בִּשְׁכַּת מִתְּרִי¹¹, וְזָרַק**
3 **מִרְשׁוֹת לִרְשׁוֹת וְהוּא תוֹלָה בְּהוֹרָאָתוֹ לְעֲצֻמוֹ -**
4 **בְּשִׁינְדַע לוֹ חֲטָאוֹ וְיָבִיא פֶה לְחִטּוֹת. אֲבָל אִם לֹא**
5 **תוֹלָה בְּהוֹרָאָתוֹ, אֲלֵא שָׁגָג וְזָרַק בַּשָּׁגָגָה, אוֹ שֶׁתוֹלָה**
6 **בְּהוֹרָאָתוֹ וְלֹא הָיָה חֶכֶם מִפְּלֵא¹², אוֹ שֶׁעָקַר כָּל הַגּוֹף**
7 **בְּהוֹרָאָתוֹ¹³ לְעֲצֻמוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁגָג בְּהוֹרָאָתוֹ לְבִטּוֹ**
8 **מִקְצָת, וְלֹא עָשָׂה וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הוֹרָאָתוֹ, אֲלֵא**
9 **עָשָׂה בַּשָּׁגָגָה אַחֲרָת¹⁴, אוֹ שֶׁהָיָה מְזִיד בְּהוֹרָאָה וְשָׁגָג**
10 **בַּמַּעֲשֶׂה¹⁵ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר מִקֶּרְבָּן כָּלֵל; שְׂדִינוֹ**
11 **לְהוֹרָאָת עֲצֻמוֹ בְּדִין הַקֹּהֵל לְהוֹרָאָת בֵּית דִּין לְכָל**
12 **דָּבָר. הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ וְשִׁכַּח מֵאֵי זֶה טַעַם הוֹרָה,**
13 **וּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה אָמַר: הֲרִינִי עוֹשֶׂה עַל דַּעַת הוֹרָאָתִי**
14 **- הֲרִי זֶה מִבְּיֵא פֶה חֲטָאָת¹⁶.**

(10) חייב כהן משיח להביא פה לחטאת. (11) אבל אם הורה שהמוציא מרשות לרשות בשבת מותר - אינה הוראה, כמפורש למעלה. (12) שם ז. שהוראתו אינה כלום. (13) משנה שם. "שאין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח". (14) כלומר, הורה להתיר חלב הקיבה, ועכשיו רוצה לאכול שומן של היתר ונתחלף לו ואכל בשוגג חלב הקיבה. (15) וכגון שידע שהתיר במזיד מטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמתעם נכון הורה ואכלו בחזקת היתר. (16) משנה שם "שוגג ועשה שוגג מביא פה", ובגמרא שם: "אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה ובשעה שטעה אמר הריני עושה על דעת הוראתי".

15 **ג. הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ לְבִטּוֹל מִקְצָת וּלְקִיּוֹם מִקְצָת**
16 **בַּעֲבוּרָה זָרָה¹⁷ וְעָשָׂה כְּפִי הוֹרָאָתוֹ - הֲרִי זֶה מִבְּיֵא**
17 **שְׁעִירָה כְּהִדְיוּט¹⁸. וְהוּא שִׁשְׁשָׁג בְּהוֹרָאָה¹⁹, כְּמוֹ**
18 **שֶׁבְּאַרְנוֹ. שְׂאִין הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ חֵיב קֶרְבָּן אֲלֵא**
19 **בְּהֵעֵלָם דָּבָר בְּהוֹרָאָה עִם שָׁגָגָה הַמַּעֲשֶׂה כַּצִּבּוּר;**
20 **אֲבָל אִם שָׁגָג בַּמַּעֲשֶׂה בְּלִבְד בְּלֵא הוֹרָאָה, בֵּין**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מניין (=שאסור בבעולה) תלמוד לומר והוא". וסובר רבינו שהוא הדין לכל דיני כהונה גדולה. (37) שחייבו עליה כהן המשיח, בפר. (38) הוא הנאמר בויקרא טז, ג "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". (39) זהו מנחת חביתי כהן גדול שמביא כל יום שנאמר (שם ו, יג-טו) "זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה סולת מנחה תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם".

- ח. נָשִׂיא שֶׁעָשָׂה⁴⁰ עִם הַצִּבּוֹר בְּהוֹרָאת בֵּית דִּין⁴¹ - 19
הָרִי זֶה מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הָעָם⁴². שָׂאֵם הָיָה בֵּית דִּין⁴³ - 20
הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל שִׁגְגָתָן⁴³ - כָּל הָעָם וְהַמֶּלֶךְ פְּטוּרִין⁴⁴ - 21
מִן הַקֶּרֶבֶן, כִּמּוֹ שֶׁאֲבָרְנוּ; וְאֵם הָיָה הַעוֹשִׂים עַל פִּי⁴⁵ - 22
בֵּית דִּין הֵם שֶׁחֵיבִין בְּקֶרֶבֶן⁴⁴, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ מִן⁴⁵ - 23
הַעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מְבִיא שְׂעִיר; שֶׁשְׂעִיר נָשִׂיא בְּמִקּוֹם⁴⁶ - 24
כְּשֶׁבָה אוֹ שְׂעִירָה שֶׁל הַדִּיּוֹט הוּא עוֹמֵד⁴⁵. 25

(40) עבירה בשוגג. (41) שהורו בית דין בשוגג להתיר דבר האסור. (42) בקרבן פר העלם דבר של ציבור שחייבין בית דין להביא מכל שבט ושבט. ברייתא שם ז. "נשיא חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור". (43) וכגון שחטאו רוב הקהל וכו'. (44) וכגון שחטאו רק מיעוט הקהל וכו'. (45) שנאמר (שם ד, כב-כג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים".

- ט. נָשִׂיא שֶׁנִּצְטָרַע - עֶבֶר מְנִשְׂאִיאוֹתוֹ⁴⁶, וְנָשִׂיא שֶׁעָבַר⁴⁷ - 26
מְנִשְׂאִיאוֹתוֹ - הָרִי הוּא כְּהִדְיוּט⁴⁷. חָטָא כְּשֶׁהָיָה נָשִׂיא⁴⁸ - 27
וְעָבַר מִגְדֻלְתּוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׂעִיר; שֶׁנֶּאֱמָר: עַל⁴⁹ - 28
חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא⁴⁸ - כְּשֶׁצֵּאת חֲטָאתוֹ הוּא מְבִיא. 29

(46) ברייתא וגמרא שם י. "תנו רבנן, אשר נשיא יחטא (שם, כב) וכו' - פרט לנשיא שנצטרע שנאמר (מלכים ב טו, ה) 'וינגע ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשי וייתם בן המלך על הבית". ומדקאמר בבית החפשי מכלל דעד השתא עבד הוה", כלומר, נעשה חפשי מן המלכות, שכשהיה מלך היה כעבד, שהשררה היא כעבדות, שמוטל עליו עול ציבור. (47) במשנה שם ט: "וכן הנשיא שעבר מגדולתו, ואחרי כן וכו' כהדיוט" ובגמרא שם י. נלמד ממה שנאמר (שם) "אשר נשיא יחטא", כשהוא נשיא, אבל לא כשהוא הדיוט. (48) פסוק זה לא נאמר בנשיא, אלא בכהן משיח, וממנו למדו (שם י.) שכהן משיח שעבר ואחר כך חטא גם כן מביא פר.

- י. כִּהֵן מְשִׁיחַ אוֹ מֶלֶךְ שֶׁחָטָא עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנֵּהוּ, אָף⁵⁰ - 30
עַל פִּי שֶׁלֹּא נִדְרַע לָהֶם אֵלָּא אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֵּהוּ - הָרִי אֵלָּו⁵¹ - 31
כְּהִדְיוּט; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא, אִם הִפְתָּן⁵² - 32
הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא - עַד שֶׁיִּחָטָא כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא וְכִשְׁהוּא⁵³ - 33
מְשִׁיחַ. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל סֶפֶק חֵלֶב כְּשֶׁהוּא הַדִּיּוֹט⁴⁹, 34
וְנִדְרַע לוֹ עַל סֶפֶקוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֵּהוּ לְהִיטֵב כִּהֵן גְּדוֹל⁵⁰ - 35
- הָרִי זֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁵¹. אָכַל חֶצִי זֵית חֵלֶב⁵² - 36

- מְבִיאִין אֶשֶׁם תְּלוּי עַל לֹא הוֹדַע שֶׁל שִׁגְגַת הוֹרָאָה. 1
אָכַל הַנָּשִׂיא, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא 2
- מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי כְּשֶׁאֵר הַהִדְיוּטוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִין 3
שִׁגְגָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּהוֹרָאתוֹ³¹. אִי זֶהוּ נָשִׂיא הָאָמֹר 4
בְּתוֹרָה? זֶה מֶלֶךְ, שֶׁאִין עָלָיו רְשׁוֹת מֵאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל 5
וְאִין לְמַעַל מִמֶּנּוּ בְּמַלְכוּתוֹ אֵלָּא ה' אֱלֹהֵיו³². בֵּין 6
שֶׁהָיָה מְבִית דִּיּוֹד אוֹ מִשְׁאֵר שְׂבִטִי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיָה 7
מְלָכִים רַבִּים וְאִין אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵד אֶת חֲבֵרוֹ - כָּל 8
אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן מְבִיא שְׂעִיר עִזִּים עַל שִׁגְגָתוֹ³³. וְאִי 9
זֶהוּ כִּהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כִּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן 10
הַמְּשָׁחָה, לֹא הַמְּרַבָּה בְּבָגְדִים³⁴. 11

~ נקודות משיחות קודש ~

"איזהו נשיא האמור בתורה, זה מלך שאין עליו רשות מאדם מיישראל ואין למעלה ממנו במלכותו כו'".

וצריך עיון בלשונו ש"אין עליו רשות אדם מיישראל כו'". והלא מקורו במשנה (הוריות יא, א.) ושם הלשון "שאיין על גביו אלא ה' אלקיו".

(30) כלומר, דינו כזה כדין הציבור. (31) והרי הוא בכלל מה שנאמר "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג" - מי שחטאו בשגגה, חייב. (32) משנה שם י. "איזהו נשיא זה מלך שנאמר (שם ד, כב) מכל מצוות ה' אלוקיו - שאין על גביו אלא ה' אלוקיו". (33) ברייתא שם: "מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו מביאין לעצמם ואלו מביאים לעצמם" וביארו שם בגמרא: "התם לא כייפי אהרדי" (מלך ישראל ומלך בית דוד אינם שולטים אחד על השני). (34) משנה שם. "ואיזהו המשיח המשוח בשמן המשחה לא המרובה בבגדים". "ומרובה בגדים הוא שלא נמשח בשמן המשחה אבל לבש שמונה בגדים ובלבשו אותם נתרבה על שאר הכהנים וכו' וכן היו כהני בית שני, שנעדר בו שמן המשחה". כי יאשיהו המלך גנז את צלוחית שמן-המשחה.

- ז. כִּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמְּשָׁחָה וְעָבַר מִעֲבֻדָּתוֹ 12
מִפְּנֵי מוֹם אוֹ זָקְנָה³⁵ וְכִיּוּצָא בִּהְיוֹתוֹ³⁶ וְחָטָא בְּשִׁגְגָה 13
זוֹ³⁷ - מְבִיא פֶר עַל שִׁגְגָתוֹ. לְפִי שֶׁאִין בֵּין כִּהֵן 14
מְשִׁיחַ הַמְּשַׁמֵּשׁ לְכִהֵן מְשִׁיחַ שֶׁעָבַר אֵלָּא פֶר יוֹם 15
הַכִּפּוּרִים³⁸ וְעִשְׂרִית הָאִיפָה שֶׁל כָּל יוֹם³⁹, שֶׁאִין 16
מְקָרִיב אוֹתָן אֵלָּא כִּהֵן הַמְּשַׁמֵּשׁ בְּכִהְנָה גְּדוֹלָה; אָכַל 17
פֶר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת - שְׁוִים הֵם בּוֹ. 18

(35) שהוא פסול לעבודה. (36) משנה שם ט: "משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא וכו' מביא פר" ובגמרא שם י. למדו זאת ממה שנאמר (שם, ג) "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאתו משעבר, ומפרשה רבינו גם בעבר מחמת מום, שכן אמרו שם יב: "בעא מיניה רבה מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה, מידחא דחי או מיפטר פטר (פירוש: מידחא דחי מדברים שאי אפשר לקיימן כשהוא מצורע, אבל איסור אלמנה וכיוצא בה שאפשר לקיימה לא מדחי, או דילמא מפטר פטור מכל דין כהונה לגמרי והרי הוא מותר באלמנה, תוספות הרא"ש) - תנינא

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואמרין בזבחים מחוסר כיפורים דזב כזב דמי, ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה". ושיטתו ברורה שגדרו של מחוסר כיפורים הוא שכל עוד שלא הביא קרבן עדיין נשארה בו (חלק) מהטומאה.

(על"פ לקו"ש חלק כ" עמוד 80 והערה 11)

ובבאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה, וגר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו.

- 12 א. ארבעה הן הנקראין מחסרי כפרה: ²הזבה, ³והיולדת, ⁴והזב, ⁵והמצרע. ולמה נקראו מחסרי כפרה? שכל אחד מהן, אף על פי שטוהר מטהר אתו ⁶וטבל ⁷והעריב שמשו, עדין הוא חסר, ולא גמרה טהרתו כדי לאכל בקדשים ⁸עד שיביא קרבנו ⁹, וקדם שיביא כפרתו אסור הוא לאכל בקדשים ¹⁰, כמו ¹¹שבארנו בפסולי המקדשין.

2) משנה כריתות ח: 3) ראה להלן הלכה ו, איזו היא הזבה. 4) ראה להלן פ"ב, ה"א, איזהו הזב. 5) כלומר זב, ומה מצורע שספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה לזכר, ושמונים יום מיום הלידה לנקבה. 6) כל אחד מהם כדינו: היולדת, הזבה והמצורע שטבלו במקוה; והזב שטבל במעין, ראה תוספתא זבים פ"ג, ופ"א מהלכות מקוואות הלכה ה. 7) כלומר, שקע שמשו של יום שביעי, אצל זב, זבה ומצורע; ואצל יולדת ששקע שמשו של יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה. 8) אע"פ שהוא טהור לאכילת תרומה (פ"ז מהלכות תרומות, ה"ב). 9) ראה להלן ה"ג פרטי דיני קרבנותיהם. 10) נגעים פ"ד משנה ג, ויבמות עד: "הביא כפרה אוכל בקדשים", ולמדו זאת (יבמות שם) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן, אע"פ שטבל והעריב שמשו - אינו טהור לאכילת קדשים. 11) פרק יח הלכה יד.

- 19 ב. גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו ¹², אף על ¹³פי שהוא אסור לאכל בקדשים עד שיביא קרבנו ¹⁴ - אינו ממחסרי כפרה ¹⁵; שקרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל פשרי ישראל ¹⁶, ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה כפשרי ישראל ¹⁷, וכיון שיביא קרבנו ונעשה ישראל פשוט אוכל בקדשים. הביא ¹⁸פרידה אחת ¹⁹בשחרית - אוכל בקדשים ²⁰לערב ²¹, וביא פרידה שניה ²². שקרבנו של גר עולת ביהמה או שני בני יונה או שתי תורים ²³ ושניהן עולה ²⁴, כמו שבארנו במעשה הקרבנות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה כו".
ובהלכות איסורי ביאה (פי"ב) כתב "בשלושה דברים נכנסו

- 1 פשהוא הדיוט וחצי זית פשהוא נשיא בהעלם אחת,
- 2 או שאכל חצי זית פשהוא נשיא ⁵² וחצי זית אחר
- 3 שעבר - אינו מצטרף ופטור ⁵³. אכל חצי זית פשהוא
- 4 הדיוט, ונתמנה ועבר, ואכל חצי זית פשהוא הדיוט
- 5 - הרי זה ספק אם מצטרף או כבר הפסיקה
- 6 הנשיאות ⁵⁴.

49) שאם אכל אחר שנתמנה לכהן גדול, אינו מביא אשם תלוי. 50) כתב רק כהן גדול, שהרי המלך מביא אשם תלוי גם אם אכל אחר שנתמנה. 51) כיוון שהלכה כחכמים שהולכים אחר זמן החטא, פשוט הוא שמביא אשם תלוי. 52) [כאן נקט "נשיא" בדווקא, אבל בכהן משיח בוודאי מצטרף ומביא פר, שהרי גם אם אכל כזית לאחר שעבר - מביא פר, כמפורש למעלה בהלכה י]. 53) ברייתא שם "מעם הארץ" פרט לנשיא שאינו מביא כשבה או שעירה כעם הארץ, ובגמרא אמר רב זביד הכא במאי עסקינן כגון שאכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא. 54) בעיא בגמרא שם, אם מצטרפים לחייבו קרבן הדיוט, ולא איפשטא.

סליקו להו הלכות שגגות בסיעתא דשמיא

הלכות מחסרי כפרה

- 7 יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן: א)
- 8 שתקריב הזבה פשתטהר קרבן. ב) שתקריב היולדת
- 9 פשתטהר קרבן. ג) שתקריב הזב פשיטהר קרבן. ד)
- 10 שתקריב מצרע פשיטהר קרבן. ואחר שתקריבו
- 11 קרבנותיהן תגמר טהרתן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואחר שיקרבו קרבנותיהן תיגמר טהרתן..."

מחוסר כיפורים הוא זה שטבל ועלה והעריב שמשו, אבל עדיין לא הביא קרבנו שאסור באכילת קדשים, ואם שימש בבית המקדש חייב מיתה ופוסל את העבודה. לשיטת הרמב"ם, גדר מחוסר כיפורים הוא שלא נגמרה טהרתו ולא שיש עליו עוד טומאה כלשהי. והביא את הדרשה "וטהרה, מכלל שהיא טמאה" בשני מקומות: במחוסר כיפורים שעבד ש"עבודתו פסולה", ולגבי איסור כניסה למקדש שינה מלשון הדרשה, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה", ובלשונו משמיענו שיטתו שחסרונו של מחוסר כיפורים אינו מצד הטומאה שעליו אלא שחסר בטהרתו.

ויש בזה נפקאמינה להלכה, כי מכיון שלמד הרמב"ם כך את גדרו של מחוסר הכפרה, פסק גם שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש אינו חייב מיתה, כי לשיטתו גדרו הוא שחסר בטהרתו, אבל לא שיש עליו עוד טומאה. משא"כ הראב"ד השיג עליו והקשה מהגמרא במסכת מכות "עוד טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים, ועוד וטהרה" כתיב ביולדת, מכלל דעד השתא טמאה היא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן, וכן לדורות כו" ובהלכה שאח"כ כתב "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן".

ובטעם הדין שבזמן הזה נעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, כתב הרוגוצובי "דוק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר כו". ובמקום אחר כתב "והו' כמו בן נח לקדשים", וצריך להבין אף שאינו נקרא גר גמור רק לעניין אכילת קדשים, ואכילת קדשים אינה בזמן הזה, היאך יתכן שכל הגרים שהתגיירו משחרב בית המקדש וביניהם כמה וכמה מגדולי ישראל, אין עליהם דין ישראל גמור והו' כבן נח. ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ממעלת בני ישראל, שהם מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים למי שאמר והיה העולם, והרי על-פי הנ"ל שגר שנתגייר בזמן הזה הו' כבן נח, איך כותב הרמב"ם לר' עובדיה הגר שמעלתו גדלה ממעלת שאר בני ישראל.

ויש לומר שבגדר שלושת הדברים שבהם נכנסו ישראל לברית, ישנם שני עניינים. האחד הוא מילה וטבילה, שבלעדיהם אין נכנסים בברית כפשוטו, והשני הוא הקרבן שאינו בגדר תנאי לכניסה בברית אלא בבחינת הסרת המונע "ארי" הוא דרביע עליה. ועל-פי-זה תובן תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר, כי איסור אכילת קדשים עד שיביא קרבנו הוא מפני דבר צדדי, ואין זה חיסרון בגברא. ומדויק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור", היינו שאין הבאת הקרבן עושה אותו גר (כמו מילה וטבילה) אלא כיון שמחוייב להביא קרבן, הרי שאי הבאתו מעכבתו מלהיות "גר גמור".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 290)

12) ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה ה"ד והלכה ה, שאם ירצה הגוי להכנס לברית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם - אף גר כן". 13) שם ח: "ת"ר גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו". 14) כחכמים במשנה שם. ולא כר' אליעזר בן יעקב, הסובר שגר מעוכב כפרה הוא. וסובר רבינו שהביריתא הנ"ל, שהוא אסור לאכול בקדשים היא גם לפי דעת חכמים החולקים על ר' אליעזר בן יעקב. ובפירוש המשניות שם כתב, שלדעת החכמים אין הקרבן אלא למצוה לכתחילה בלבד, ואינו מעכבו מלאכול בקדשים. 15) שם בגמרא. 16) כלומר: לפיכך לא נמנה הגר עם מחוסרי הכפרה (שם). 17) הגר. ברייתא שם. 18) כלומר, תור אחת או בן יונה אחד, וראה להלן ה"ג שקרבנו שתי תורים או שני בני יונה. 19) ואע"פ שצריך להביא שנים - אינו מעכבו באכילת

קדשים אלא האחד (שיטה מקובצת). 20) שהרי גר שנתגייר הרי הוא כפורש מן הקבר (פ"ו מהלכות קרבן פסח, הלכה ז) וצריך הזאה שלישי ושביעי (רש"י בפסחים צב). וגם הערב שמש (ראה בפ"א מהלכות פרה, הלכה א, ובהלכות קרבן פסח שם) וכן כתבו התוספות בזבחים צח: צט. ד"ה טבול יום, שבגר צריך הערב שמש ("הר המוריה"). 21) פירוש: ובלבד שיביא אפילו לאחר זמן את הפרידה השניה, שהרי אמרו בבביריתא שם ט. "להביא פרידה אחת אי-אפשר", וכן כתב רש"י שם ח: ד"ה אוכל בקדשים. 22) שם. 23) אע"פ שכל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה - כאן שתיהן עולות, משום שנאמר (במדבר טו, יד) "וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח נחוח לה", כאשר תעשו כן יעשה", ודרשו (שם) איזהו דבר שכולו לה', הו' אומר זה עולת העוף (=שהרי עולת בהמה עורה לכהנים). ואע"פ שבקבלת התורה נאמר: "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים" (שמות כד, ו) - נאמר כאן בגר (במדבר שם, טו): "ככם כגר יהי לכם" - לכם הקשתיו, ולא לקרבנותיכם" - כלומר, במקצת הקשתיו. ומסתבר שלעולה הוקש, שכולה לה' (רש"י שם). ועיין בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות, ה"ו, שהביא רבינו עולה ושלמים. 24) שם.

- 1 ג. הַזֵּב וְהַזֵּבָה - קָרְבָּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ
- 2 שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאתָּ. וְהִיֻּלְדָּת -
- 3 קָרְבָּנָהּ כָּכֶשׁ עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר חֲטָאתָּ. 26. וְאִם
- 4 אֵין יָדָה מִשְׁגָּתָּ 27 - מִבִּיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי
- 5 יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאתָּ. 28. וְהַמְצָרֶע - קָרְבָּנוֹ
- 6 שְׁלֹשָׁה כָּכֶשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשָׂה
- 7 לְחֲטָאתָּ. 29. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּתָּ 30 - מִבִּיאָה קָן 31, אֶחָד
- 8 עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאתָּ, וְכָכֶשׁ לְאֶשָׁם 32.

25) כן מפורש בתורה אצל זב (ויקרא טו, יד-טו) ואצל זבה (שם, כט-ל). 26) שם יב, ו. 27) להביא כבש. 28) שם ח. 29) שם יד, י. 30) להביא שלשה כבשים. 31) כלומר, שתי תורים או שני בני יונה. 32) שם, כא-כב.

- 9 ד. הַזֵּב וְהַזֵּבָה וְהַמְצָרֶע - מִבִּיאָה כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן
- 10 כְּפָרְתָּ 33. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שְׁפָל אֶחָד מֵהֶן
- 11 סוֹפֵר שְׁבַעַה יָמֵי טְהָרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
- 12 וּמַעֲרִיב שְׁמֶשׁוֹ, וּמַקְרִיב קָרְבָּנוֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי 34.

33) קרבנו, שיכפר עליו. 34) במצורע נאמר (שם, ח"י) "ורחץ במים וטהר וגו' וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים. והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו'; וזבה נאמר (שם טו, יג"ד) "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו'"; וזבה נאמר (שם, כח-כט) "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר טהרה. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה וגו'".

- 13 ה. הִיֻּלְדָּת אֵינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָהּ בַּיּוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אשמו מעכב". וכן גם בפירוש רבינו חננאל, ורש"י מחקה. ולפי זה נחלקו תנא-קמא ור"י בנו של ר"י בן ברוקא בזה שלת"ק אינו מעכב אלא חטאת ולא אשם, ולר"י בנו של ר"י בן ברוקא גם אשם מעכב. וכעין זה נחלקו בנייר יח: ופסק רבינו כתנא-קמא. וכן פסק בפ"י מהלכות נזירות הלכה ח. וכן כתב המאירי בפסחים שם, שרק החטאת מעכבת ולא העולה והאשם. וראה להלן פ"ה הלכה ג, ולמעלה בפ"ג מהלכות שגגות הלכה יא, וצריך עיון. (44) פ"ד הלכה י. (45) נדרים לה: א"ר יוחנן, הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן וכו'. (46) נגעים פ"ד משנה יב: "מביא אדם ע"י בנו ובתו, עבדו ושפחתו, קרבן עני ומאכילן בזבחים". (47) נדרים שם, דברי ר' יוחנן. ולמד זאת מן הכתוב (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב", בין גדול בין קטן. (48) נגעים שם.

או פיום שמונים לנקה³⁵, אלא מערכת שמשה ומביאה קרבנה למחר, שהוא יום ארבעים ואחד לקרב יום שמונים ואחד לנקה. והוא היום שנאמר בו: ובמלאת ימי טהרה לכן או לבת³⁶ תביא וגומר. ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת³⁷ - לא יצאת³⁸. אפילו הביאה על ולדות הראשונים³⁹ בתוך ימי מלאת של ולד זה - לא יצאת⁴⁰. עברו ימים אלו ולא הביאו פפרתן - הרי אלו מקריבין פפרתן לאחר זמן. וכל זמן שלא הקריבו חטאתם אסורים לאכל בקדשים⁴², אבל העולה (והאשם) אינן מעכבין⁴³. כבר בארנו במעשה הקרבנות⁴⁴, שכל מחיבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ ממחוסרי כפרה שאין צריכין דעת בעלים⁴⁵, שהרי אדם מביא קרבן על פניו ובנותיו⁴⁶ הקטנים⁴⁷ אם היו מחוסרי כפרה ומאכילן בזבחים⁴⁸.

ו. אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה⁴⁹ בלא עת נדתה⁵⁰. וזו היא זבה גדולה⁵¹, שצריכה ספירת שבועה⁵² וחיבת בקרבן⁵³. וכבר בארנו בענין הנדה⁵⁴, אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה⁵⁵, ומתי תהיה ספק זבה⁵⁶. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבועה - הרי היא חיבת להביא קרבן וחטאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה - הרי זו מביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת⁵⁷; ושכבר בארנו⁵⁸, שחטאת העוף הבאה על הספק תשרף⁵⁹. ושם בארנו⁶⁰, מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן וחטאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה - הרי זו פטורה מן הקרבן⁶¹.

(35) ראה שם יב, בה, שהיולדת זכר טמאה שבעת ימים, ושלושים ושלושה ימים יושבת בדמי טהרה, שהם ביחד מ' יום; והיולדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששה ימים יושבת על דמי טהרה, - שהם ביחד שמונים יום. (36) כלומר, אחר שמלאו ימי הטהרה, שעברו ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה. (37) תוך ארבעים יום לזכר או תוך שמונים יום לנקבה. (38) ידי חובת הבאת קרבן, שהוא רק אחר שעברו מ' לזכר ופ' לנקבה; וכן מפורש בספרא שדרשינן (פרשת תזריע תחילת פרק ג) "ובמלאת - אינה מביאה בתוך מלאת. ואם הביאה תוך מלאת, לא יצא". וראה למעלה פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח"ט. (39) שילדה מלפני זמן רב, אלא שהשתהה קרבנותיה. (40) אף כי בספרא אמרו: "יכול לא תביא בתוך מלאת על הולדות הראשונות, ת"ל תביא" (ראה כס"מ כאן) - אין זה אלא אם עבר זמן רב ולא הביאה קרבנותיה, ואחרי כן ילדה אבל אם ילדה נקבה וחזרה והפילה תוך פ', ושוב חזרה והפילה תוך פ' לשניה (כמו שמדובר בנייר סד:) שזה חשוב כלידה אחת, ואין מביאה אלא קרבן אחד, ולפיכך אם הביאה תוך מלאת של השלישית קרבן על שתי הלידות הראשונות, שזוהו אחרי מלאת שלהם, לא יצאה ידי חובה. וראה בהשגות הראב"ד כאן (מרכבת המשנה). (41) כלומר: יום השמיני אצל זכר וזבה ומצורע, וארבעים ואחד או שמונים ואחד ביולדת. (42) ראה למעלה הלכה א. ובספרא (פרשת תזריע פרק ג הלכה ה) מפורש: "והקריבו" - אחד מעכב, ואין שנים מעכבין אותה וכו'. כשהוא אומר וכפר, מה מצינו בכל מקום כפרה - בחטאת". וכן שם פרק ד הלכה ג: "ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול בזבחים". (43) כן מפורש שם פרשת מצורע פרק ג הלכה יג: "ועשה הכהן את החטאת וכפר וגו', מלמד שכפרה בחטאת". והכסף משנה מוחק המלה "והאשם", שהרי מפורש בפסחים נט. שאשם מצורע מעכב. אבל בכתב"ד דקדוקי סופרים שם גרס: "וכי תימא אשם לא מעכב, והתניא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שחטאתו מעכבתו, כך

(49) כך דרשו בספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשה ד הלכות ה"ט על הפסוק (שם, כה) "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" - "ימים שנים, רבים שלשה". (50) ויקרא שם. (51) ראה בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכות זח. (52) ימים נקיים (שם). (53) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה הלכה ג. (54) שם הלכות ב"ו. (55) כגון דם הקושי (שם, הלכה א) או דם טוהר (שם, הלכה ז). (56) שם פרק ו הלכה יט. (57) שהרי חטאתה באה מן העוף, ראה למעלה הלכה ג. (58) פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י. (59) משנה תמורה לד כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. וכתב רש"י שם שדינה ככל פסולי המוקדשין שהם בשריפה. (60) בהלכות איסורי ביאה פ"י, וכן בפ"ה שם לענין מפלת. (61) "שכתוב (שם יד, ו) "ובמלאות ימי טהרה לכן או לבת תביא" וגו', כל שטמאה לידה ויש לה ימי טהרה - מביאה קרבן, אבל שאינה טמאה לידה אינה מביאה קרבן (קריית ספר).

ז. האשה שלא החזקה עפרה⁶² והפילה ולא ידעה מה הפילה, אם נפל שחיבת עליה קרבן⁶³ או דבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנדה מ. (73) שהם מ' לזכר ופ' לנקבה, ראה למעלה
הלכה ד. (74) גם זה נלמד (שם) מהפסוק הנ"ל "זאת תורת
היולדת", יכול ותיבא קרבן אחד על הלידה שלפני מלאת,
ועל הלידה שלאחר מלאת? - ת"ל "זאת". (75) כגון
שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, ונתעברה והפילה לאחר
מ' יום של יצירת הולד, שזה נד ימים ללידה הראשונה. וכל
זה רק אצל נקבה, אבל אצל זכר אין אפשרות כזאת, שהרי
יולדת זכר אסורה לבעלה שבועת ימים, וימי מלאת של זכר
הוא ארבעים יום, ואם נתעברה שנית, והפילה בתוך ארבעים
יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, שאין הולד
נוצר עד מ' יום, ואין זה בכלל חיוב קרבן (רש"י כריתות
שם ד"ה האשה). (76) משנה שם. (77) שזהו אחר ימי
מלאת, והוא-הדין לבלי שמונים ואחד, וכבית-הלל שם ז':
וכן פסק רבינו להלן פרק ג הלכה ד (לחם-משנה).
(78) כלומר, אם הפילה ולד ודאי. אבל אם הפילה ספק ולד,
אינה מביאה אלא קרבן אחד, ראה להלן הלכה י. (79) שם
ט: (80) כלומר, שהיא פטורה להביא קרבן מיוחד גם על
הולד השלישי וכו'. (81) כלומר הוא נחשב עם הנפל
השלישי, שהרי היא הפילתו בתוך השמונים של השלישי.
(82) כחכמים שם במשנה, ולא כר' יהודה הסובר שהוולד
הרביעי או השלישי שהפילה אחר יום מלאת של הראשון
אינו נחשב עם הלידה הראשונה, אף כי את השני הפילה
בתוך יום מלאת של השלישי.

ט. היולדת טמטום או אנדרוגינוס⁸³ והפילה נפל
אחר ארבעים מיום לדתה⁸⁴ - הרי זו מביאה קרבן
על נפל זה, שמה זכר הוא הראשון⁸⁵ והרי הפילה
אחר מלאת; ואין חטאתה נאכלת, שמה נקבה היא
הראשונה⁸⁶ ובתוך מלאת הפילה שהיא פטורה
מקרבן⁸⁷ שני.

(83) שהם ספק זכר ספק נקבה, שיש עליה חומרת זכר
וחומרת נקבה, מונה ארבעה-עשר ימי טומאה כבנקבה, ורק
ארבעים ימי טהרה כזכר; ראה נדה כח. במשנה, ובדברי
רבינו בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח "וחיוב קרבן
ליולדת טומטום או אנדרוגינוס יש ללמוד ממה שנאמר
(ויקרא יב, ה) "ואם נקבה תלד", ולא נאמר "ואם נקבה
היא", הרי שהכל תלוי בלידה (קריית ספר). (84) כגון מיום
מ"א, ומכיון "שאין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים
יום" (איסורי ביאה שם ה"א) - על-כרחינו שכאן מדובר
כשבא עליה באיסור בשוגג מיד אחרי הלידה (כסף-משנה
בשם ר' אברהם בנו של רבינו). אבל יש מקום לפרש
שהמדובר כשבא עליה בהיתר לאחר ארבעה-עשר ימי
טומאה, ונולד ביום החמישים וארבעה (לח"מ). (85) וימי
טהרתה הם רק עד מ' יום ללידה. (86) וימי טהרתה הם
פ' יום אחר הלידה. (87) על נפל זה, שהרי היא מביאה
קרבן אחד על כל הוולדות שתלד בתוך ימי מלאת, ראה
למעלה בהתחלת הלכה ח.

י. האשה⁸⁸ שיש עליה ספק חמש ילדות⁸⁹ או ספק
חמש זיבות⁹⁰ - מביאה קרבן אחד⁹¹ ואוכלת
בזבחים⁹², ואין השאָר עליה חובה⁹³. הרי עליה⁹⁴
חמש ילדות ונדאות וחמש זיבות⁹⁵ ונדאות - מביאה⁹⁶

שאינה חייבת עליו קרבן⁹⁷ - הרי זו ספק יולדת,
ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת⁹⁸. וכן שתי נשים
שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו⁹⁹
והנפל האחר פטורה עליו¹⁰⁰, ואין אחת מהן מפרת
נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק¹⁰¹, ואין
חטאת אחת משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הנפלה
על הספק נשרפת¹⁰², שמה אינה חייבת ונמצאת חטאת
זו חלין שנשחטו בעזרה¹⁰³ שהן אסורין בהנאה, כמו
שפארנו בהלכות שחיטה¹⁰⁴.

(62) לא ידעה אם היא מעוברת. (63) כגון שהיתה לו צורת
אדם (פ"י שם הלכה ח). (64) כגון המפלת כמין דגים
וחגבים ושקצים ורמשים שאינה חייבת קרבן, ראה משנה
כריתות ז: (65) משנה שם "ואלו מביאות ואינן נאכלות,
המפלת ואין ידוע מה הפילה וכו'". ובנדה כט. מפרשת
הגמרא שהמשנה שם מדברת באופן שלא הוחזקה עוברת
(ראה הגהות עמק המלך, כאן). (66) שהנפל היה בצורת
אדם, וחיבים עליו קרבן. (67) כגון שהיה הנפל שפיר
מלא מים או דגים וחגבים. (68) כחכמים במשנה שם, ולא
כר' יוסי הסובר שביאו חטאת אחת ויתנו ביניהן, אם אני
היא החייבת הרי היא שלי, ואם אני החייבת היא שליך.
(69) ראה למעלה הלכה ו. (70) נזיר כט: ושם נט. למדו
שרק להקריב התירה התורה, ולא לאכול. ועוד מפורש שם,
שיש גם איסור נבילה, שהרי חולין אינם נאכלים במליקה.
(71) פרק ב הלכה ב, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים
בהנאה כבשר בחלב.

ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ילדות
הרבה - הרי זו מביאה קרבן אחד לכלן⁷². והוא
שתלד פלן בתוך ימי מלאת⁷³. אבל אם הפילה אחר
ימי מלאת - מביאה אף על השני⁷⁴. כיצד? ילדה
נקבה - כל נפלים שתפיל⁷⁵ מיום הלידה עד סוף יום
שמונים הרי הן נחשבין עם הולד הראשון, וכאלו
ילדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה אלא קרבן
אחד⁷⁶. הפילה נפל ביום שמונים ואחד⁷⁷ ומיום
אחד ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן⁷⁸ -
הרי זו מביאה עליו בפני עצמו⁷⁹. ילדה נקבה ולאחר
ששים או שבועים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל
שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה פטורה
עליו⁸⁰. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים
או שבועים יום של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל
בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני
שהוא חשוב עם הנפל השלישי⁸¹, והנפל השלישי
חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו,
והשני חשוב עם הראשונה, ואינה מביאה אלא
קרבן אחד על הכל⁸².

(72) כן למדו (כריתות ט: ממה שנאמר (שם יב, ו) "זאת
תורת היולדת" - "מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות
הרבה" - משמע תורה אחת ליולדת ולדות הרבה (רש"י

100) אף כי קרבן אחד מטהר אותה (לענין אכילת קדשים) מחמש לידות או מחמש זיבות - כשהיא גם לידה וגם זבה, אין קרבן אחד מטהרה, וכן אמרו בספרא מגלת מצורע פרק ג הלכה יג "וכפר על המטהר מטומאתו, ולא מזובו". פירוש, שאם היה זב ומצורע, אין קרבן זה עולה לשתיהן (קרבן אהרן), והיינו אף לטהרו לאכילת קדשים (רש"י לכריתות שם). (101) קרבן חטאת. (102) ראה למעלה בתחילת ההלכה. (103) ראה למעלה ה"ו וה"ז, שספק זיבה או ספק יולדת אין חטאתה נאכלת, שחטאת העוף הבא על הספק תשרף. (104) ראה למעלה בהתחלת הלכה זו.

8 **יֵא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיְרָה יִלְדָּה**¹⁰⁵ **אוּ מִשְׁנֵתִּיבָה יִלְדָּה**¹⁰⁶ - **הָרִי זֶה מִבִּיָּאָה**¹⁰⁷ **קֶרְבֵּן מִסְפֵּק**¹⁰⁷, **וְאֵין חֲטָאתָה נֹאכֶלֶת**¹⁰⁸. **כָּכֵר בְּאַרְנוּ**¹⁰⁹ **בְּהִלְכוֹת שְׁגוּגוֹת**¹⁰⁹, **שֶׁפֶל מִחֲסֵרִי פִּפְרָה מִסְפֵּק שְׁעֵבֶר**¹¹⁰ **עֲלֵיהֶם** [יום הכפורים] - **חֵיבִין לְהֵבִיא אַחֵר יוֹם**¹¹¹ **הַכְּפוּרִים**¹¹⁰, **שֶׁקֶרְבֵּן זֶה מְכַשֵּׁרֵן לְאָכֹל בְּקָדָשִׁים**¹¹¹.

105) ולא נתחייבה להביא קרבן על הלידה. 106) ונתחייבה להביא קרבן. (107) בחולין קלד. אמר רב חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור, קרבן אשתו וכו' לחיוב, ומפרש רש"י קרבן אשתו, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים, ספק ילדה משנתגיירה מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתיבא כפרה, דמחוסרי כיפורים אסורים בקדשים וענוש כרת. (108) שחטאת העוף הבא על הספק תשרף, ראה למעלה ה"ו וה"ז. (109) פ"ג הלכה יא. (110) ואף כי יום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. (111) כלומר שקרבן זה לא לכפרה בא, שהרי נתכפרו כבר, יולדת בצער לידה, ומצורע מנגעיו, והקרבן אינו בא אלא להכשיר אותם לאכילת קדשים, ועל זה אין יום הכיפורים מועיל (כריתות כו.).

14 **יֵב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּשָׁה עָלֶיהָ לְדָה אוּ זִיבָה**¹¹² - **מִבִּיָּאָה**¹¹³ **מַעוֹת הַקְּנִיִּים**¹¹³ **וְנוֹתְנָה בְּשׁוּפָר**¹¹⁴ **וְאוֹכֶלֶת**¹¹⁵ **בְּקָדָשִׁים לְעֶרְבָה**¹¹⁶. **חֲזָקָה שְׁאֵין בֵּית דִּין שָׁל כְּהֻנָּה**¹¹⁷ **עוֹמְדִין מִשָּׁם**¹¹⁷ **עַד שֶׁיִּכְלּוּ כָּל הַמַּעוֹת שֶׁבְּשׁוּפָר**¹¹⁸ **וְיִקְרִיבוּ כִּנְיָן קָנִים**¹¹⁸, **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּשִׁקְלִים**¹¹⁹ **וּבְהִלְכוֹת כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲוֹבְדִין**¹²⁰.

112) ברייתא בעירובין לב. (113) כסף של שתי תורים. (114) קופסא בצורת שופר, ראה שקלים פ"ו משנה ה, כי י"ג שופרות היו במקדש, ואחד מהם היו כתוב בו "קנינים" להטיל שם מעות הקנינים, והיתה כל אשה ואשה צוררת לה מעותיה בצרור מיוחד כדי שלא יתערבו המעות עם של אחרת, ומטילה לשופר (תוספות פסחים צ: ד"ה עד). (115) [לפנינו בגמרא שם: "וטובלת ואוכלת". ולפי זה, יש מקום לומר, שמה שאמרו "ואוכלת לערב" היינו מפני שצריכה הערב שמש (ראה תוספות חגיגה כא. ד"ה האונן). אבל לפי נוסחת רבינו, יותר מסתבר כמו שמבואר להלן, וכמו שכתבו התוספות שם]. (116) אבל לא לפני זה, שמא עדיין לא הקריבו את קרבנותיה. (117) יורדים מן המזבח.

1 **קֶרְבֵּן אֶחָד**⁹⁶ **וְאוֹכֶלֶת בְּזָבָחִים, וְהִשָּׂאָה עָלֶיהָ חוֹבָה**⁹⁷.
2 **וְכֵן הִדִּין בְּזָבָח**⁹⁸. **הָיָה עָלֶיהָ חֵמֶשׁ לְדוֹת**⁹⁹ **וְדָאוֹת**¹⁰⁰ **וְחֵמֶשׁ לְדוֹת סָפֶק, אוּ חֵמֶשׁ לְדוֹת וְדָאוֹת וְחֵמֶשׁ**¹⁰¹
3 **זִיבוֹת סָפֶק - מִבִּיָּאָה שְׁנֵי קֶרְבָּנוֹת**¹⁰²: **אֶחָד עַל**¹⁰³ **הַיָּדָאִי, וְנֹאכֶל**¹⁰⁴, **וְהִשָּׂאָה הַיָּדָאוֹת עָלֶיהָ חוֹבָה**¹⁰⁵,
4 **וְאֶחָד עַל הַסָּפֶק, וְאֵינוֹ נֹאכֶל**¹⁰⁶, **וְאֵין הִשָּׂאָה עָלֶיהָ**¹⁰⁷ **חוֹבָה, וְאוֹכֶלֶת בְּזָבָחִים**¹⁰⁸.

88) כל הלכה זו היא במשנה כריתות ת. (89) פירוש, שהפילה כמה פעמים ואין ידוע לה אם הפילה מין חיוב שהוא צורת וולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים ושליא מלאה מים. וראה למעלה הלכה ז שספק לידה מביאה קרבן. וחמש שכתב לאו דוקא, ואפילו פחות או יותר, אלא שלשון המשנה נקט. (90) פירוש, שראתה כמה פעמים דם, ובכל פעם נמשך שלשה ימים רצופים, והיא מסופקת אם זה היה בעת נידתה שאינה זבה, או שזה היה בלא עת נידתה והיא זבה שחייבת קרבן, ראה למעלה הלכה ו. וספק זבה מביאה קרבן (ראה למעלה הלכה ז). (91) כלומר, קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות, כדי שתהיה מותרת לאכול בקדשים, ראה למעלה הלכה א, שיוולדת זבה הן מחוסרי כפרה, ואינן אוכלות בקדשים עד שיביאו כפרתן. ואף כי יש כאן ספק כמה לידות ושלא בתוך ימי המלאת - מועיל קרבן אחד לכל הלידות, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא כטבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות. (92) פירוש, בקדשים. אבל החטאת שלה אינה נאכלת. ראה למעלה הלכה יז. (93) לא הצריכוה להביא קרבן על כל ספק לידה ולידה, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבח, ורק לקרבן אחד התירו בקושי להביא כדי לטהרה לאכול בקדשים, ראה רש"י שם. (94) במשנה שם. (95) כלומר: או חמש זיבות (רש"י שם). (96) כלומר: קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות. (97) שאף-על-פי שלענין טהרה, קרבן אחד מטהר אותה לאכול בקדשים כמו טבילה אחת שעולה לכמה טומאות, - אינה נפטרת מחיובה אלא-אם-כן מביאה קרבן על כל לידה ולידה, אם היו הלידות כל אחת אחרי יום המלאת של הלידה הקודמת. ולמדו כן (שם ט:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ז) "זאת תורת הניולדת" - "זאת" לחייב על לידה שלפני מלאת ועל לידה שאחרי מלאת. ואף-על-פי שלפנינו במשנה שם אמר רבן שמעון בן גמליאל שאין השאר עליה חובה, נראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם "והשאר עליה חובה", כמו שכתב רבינו-רם בתוספות בבא בתרא קסו: ד"ה הכי גרסינן נכנס (השמיטה ללחם-משנה סוף הלכות מחוסרי כפרה, וראה בראב"ד, במרכבת המשנה, ובהגהות בן אריה כאן). (98) אם היו עליו כמה זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה. (99) צ"ל: זיבות (רש"י ובן אריה, הר המוריה וחזון איש, וכן הגיהו הב"ח ומסורת הש"ס בגמרא שם), שהרי גם לחמש לידות ודאיות מספיק בקרבן אחד כדי לטהרה, וכל-שכן לוודאי לידה ולספק לידה ביחד. וראה בגליון הש"ס להגרע"א שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(118) דברי רב שמעיה בעירובין שם. (119) פ"ב הלכה ב.
(120) פ"ז הלכה ט.

1 יג. האשה¹²¹ שהביאה חטאתה ומתה - יביאו
2 הירשים עולתה¹²². אף על פי שלא הפרישה
3 אותה¹²³ מחיים, פקר נשתעבדו נכסיה לקרפון,
4 והשעבוד דין תורה¹²⁴ הוא.

(121) יולדת או זבה. (122) קנים פ"ב משנה ה, אבל אם הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה (שם במשנה) שאין חטאת באה לאחר מיתה. (123) לעולה. (124) קידושין יג: מחלוקת בין רב אסי בשם רבי יוחנן לבין רב יהודה בשם שמואל, ופסק כר' יוחנן, שאמר אפילו לא הפרישה מחיים, משום שמן התורה משועבדים הנכסים של המת לחוב המוטל עליו.

פרק שני

(1) יבאר אי זהו זב האמור בתורה.

5 א. הזב האמור בתורה² הוא שכבת זרע הפא מחלי
6 החללים³ שהיא מתקבצת בהן⁴. וכשיצא הזב -
7 אינו יוצא בקשי⁵ כשכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה
8 ולא הנאה, אלא נגרר ויוצא כמו צצק של שעורים⁶,
9 כהה⁷ כלבן ביצה המוזרת⁸. אכל שכבת זרע - לבנה
10 קשורה כלבן ביצה שאינה מוזרת⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~
"הזב האמור בתורה כו".

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין ראי' ראשונה שני' ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני' אינה מטמאת אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא אם כן היתה הראי' הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הראי' השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבתו קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הראי' הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בבעל שתי ראיות שגם אם הראי' הראשונה באונס - טמא בראי' שני' (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: ענין הזב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

ראי' ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הראי' השנייה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

(על-פי "לקו"ש חלק ל"ו עמוד 43)

(2) ויקרא טו, ב: "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) מקומות חלולים בתוך הגוף. (4) כלומר, שכבת הזרע יוצאה בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהן בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובריאים, וראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב מ"ב. (5) כלומר, לא בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת, וכן מפורש בתוספתא זבים פ"ב: "זוב בא מבשר המת, שכבת זרע בא מבשר החי". (6) נדה לה, ב: "אמר רב הונא, זוב דומה למי בצק של שעורים". (7) בכת"י תימן: "דוהה". וכן בדפוס וויניציאה (ובדפוס רומי, בטעות "מהה") וכן הוא בתוספתא זבים שם, ובנדה שם. (8) ביצה שאינה מזכר, "זוב דיהה ודומה כלובן ביצה המוזרת" - "וביאור דיהה, עכור מעט הבחירות" (רבינו בפיה"מ נגעים פ"ב מ"ב). (9) תוספתא וגמרא שם: "ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת" (שמשרצת אפרוח תחת תרנגולת).

11 ב. הרוצה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב¹⁰
12 מחמת חללי¹¹ או אנס וכיצא בהן - אינו זב;
13 שנאמר: זב מבשרו¹² - מחמת בשרו¹³ הוא שיהיה
14 טמא, לא מחמת דבר אחר¹⁴. מכאן¹⁵ אמר¹⁶:
15 בשבעה דרכים בודקין את הזב: במאכל ובמשתה,
16 במשא ובקפיצה, בחלי ובמראה ובנהור. פיצד?
17 אכל אכילה גסה או שתה הרבה, או שאכל או
18 שתה¹⁷ אכלין או משקין המביאין לידי שכבת
19 זרע¹⁸, או שנשא משוי פבד, או שקפץ ממקום
20 למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו¹⁹, או שהיה
21 חולה, או שראה אשה והתאוה שכיבתה²⁰, או
22 שהרהר בעסקי בעילה אף על פי שלא הרהר
23 בקיעילת אשה שהוא מפירה²¹, אם קדם אחר מקל
24 אלו וראה ראיה של זב - תולין בו ואינו מטמא.

(10) כלומר, ראייה שניה (להלן ה"ו), אבל ראייה ראשונה מטמאה אפילו באונס (להלן ה"ה). (11) של שאר אברי הגוף ולא של אברי כלי הזרע, ראה למעלה ה"א. (12) "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא". (13) מחמת חולשת כלי הזרע, ראה בדברי רבינו בפיה"מ זבים פ"ב מ"ב. (14) כריתות ח, ב: "דניתא, מבשרו ולא מחמת אונסו". (15) מלימוד זה של "מחמת בשרו, ולא מחמת דבר אחר". (16) חכמים, במשנה נזיר סה, ב. ובמסכת זבים פ"ב מ"ב. (17) אפילו במדה מועטת. (18) תוספתא זבים פ"ב: "ר"א בן פנחס אומר בשם ר' יהודה בן בתירא, החלב והגבינה ובשר שמן ויין ישן וגריסין של פול וביצים ומוריס, מרגילין לדבר זיבה". (19) וכן כתב רבינו במסכת זבים שם, וכן נראה בחולין נא, א. נא, ב. (20) זהו מה שאמרו במשנה זבים פ"ב מ"ב: "ראה עד שלא הרהר". (21) זהו מה שאמרו שם במשנה: "הרהר עד שלא ראה". ועי' בפיה"מ שם, ובכסף משנה כאן.

25 ג. הרוצה קריי²² - אינו מתטמא בזוב²³ מעת לעת²⁴;
26 שראיה זו של זב מחמת שכבת זרע היא²⁵. וכן
27 למראה ולהרהור תולין בהן מעת לעת²⁶. אכל

(33) בכת"י תימן, זה מחובר עם מה שלמעלה. וכן נראה בדפוס רומי. (34) שלא יהיה עליו דין זב. בתוספתא שם: תינוק תולין לו וכו' בחולי שלו ובחולי אמו. (35) שאמו מקנחתו (סוכה כח): שהיונק ממנה או שצריך לאמו, נדבק ממחלת אמו. וראה כתובות עז, ב: הזהירו מזבובים) של בעלי ראתן (= מוכי שחין). רבי זירא לא הוא יתיב בזיקיה (= לא ישב במקום שמנשבת הרוח עליו ועל החולה). (36) בכת"י תימן מתחילה כאן הלכה חדשה, וכן נראה בדפוס רומי. (37) להלן ה"ו. (38) נדה לה, א: אמר רב הונא, ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס, שנאמר (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה שכבת זרע מטמאה באונס, אף ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס. (39) ולא מחמת אונסו, ראה למעלה ה"ב. (40) שמה שמפורש בתורה שזב חייב קרבן, אינו אלא אם ראה שתי ראיות זוב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראיא ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף-על-פי שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אף לאחר ראיא שלישית. בנדה לה, א: "ת"ש, ראה ראיא ראשונה של זב בודקין אותו (זבים פ"ב מ"ב) מאי לאו לטומאה, לא לקרבן", ומפרש רש"י שאם הראייה הראשונה של זב היתה מחמת אונס, איננה מצטרפת לשלש ראיות לחיבו קרבן, אלא לראייה השניה שהיתה מחמת בשרו ולא באונס, לספור שבעה נקיים. (41) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחיבו קרבן (זבים פ"ב מ"ב, וכתנא-קמא). (42) כן הוא במשנה שם: "בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו', ראה ראיא ראשונה בודקין אותו, בשניה בודקין אותו, בשלישית אין בודקין אותו", הרי שמה שלא בודקים בשלישית הוא מפני שכבר נזקק לזיבה. ואם ראה ראיא ראשונה באונס, אינה מצטרפת לשלישית להבאת קרבן, הואיל והיה האונס לפני שנוזקק לזיבה.

- 22 ו. הַרְוָאָה רֵאִיָּה אַחַת שָׁל זֹב - הָרִי הוּא כְּבֵעַל
- 23 קָרִי.⁴³ רֵאִה שְׁתִּים - הָרִי זֶה זֹב, וְצִרִיף סְפִירַת
- 24 שְׁבַע.⁴⁴ וּבִיאַת מֵי חַיִּים⁴⁵, וְאִינוּ חֵיב בְּקָרְבָּן. רֵאִה
- 25 שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת - הָרִי זֶה זֹב גָּמֹר וְחֵיב בְּקָרְבָּן.⁴⁶ וְאִין
- 26 בֵּין זֹב שְׂרָאָה שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת לְרֹאָה שְׁלֹשׁ אֵלָא קָרְבָּן
- 27 בְּלִבְד.⁴⁷ וְדָבָרִים אֵלּוּ פֶּלֶן דְּבָרֵי קְבֻלָּה מִפִּי מֹשֶׁה
- 28 רְבִינוּ מִסִּינֵי.⁴⁸

(43) כבית-הלל, זבים פ"א מ"א, והוא כמו ראשון לטומאה (פ"ה מהל' אבות הטומאה ה"א). (44) ימים נקיים מכל זוב, וצריך שיהיו רצופים זה אחר זה. (45) טבילה במעיין ולא במקוה, משום שנאמר (ויקרא טו, יג) "ורחץ בשרו במים חיים וטהר", והוא מטהר בכלשהו, כלומר: אינו צריך ארבעים סאה כמו מקוה (פ"ט מהל' מקוואות ה"ח). (46) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה פ"א ה"ג. (47) משנה, מגילה ח, א. ונלמד שם בגמרא, ממה שמנה הכתוב (שם, ב"ג) שתיים וקראו טמא (הזכיר שתי פעמים זב "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא") ומנה שלש וקראו טמא ("וזאת תהיה טומאתו בזובו, רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו,

1 לְמֵאכָל וּלְמִשְׁתָּה וּלְקַפִּיצָה וּלְמִשָּׂא - תּוֹלִין בֶּהֶן כָּל
2 זְמַן שְׁמִצְטָר.²⁷

(22) שכבת זרע הבאה בקושי, כמבואר למעלה ה"א. (23) אם ראה בראיה שניה, ראה להלן ה"ו. (24) עשרים וארבע שעות לאחר שראה את הקרי, זבים שם מ"ג, וכת"ק שם, וראה להלן ה"ד לעניין גוי שנתגייר. (25) כיון שראה קרי, הזיבה מחמת חולשה דקרי ('קרי' ספר') וכן הוא בנוזר סו, א. וראה ב'לחם משנה'. (26) אם ראה זיבה בתוך המעט-לעת מאז שהרהר או ראה, תולין בהרהור ובמראה, אבל יותר ממעט-לעת אין תולין בהרהור ובמראה, והוא בתוספתא זבים פ"ב "כשם שתולין שכבת זרע מעט לעת, כך תולין למראה ולהרהור מעט לעת". (27) תוספתא שם, ופירושו שמרוב האכילה והשתיה שהכבירו עליו, וכן מהקפיצה והמשא שנחלשו כחותיו ומצטער משום כך, ראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים שם מ"ב.

- 3 ד. מִי שְׁמָל וְאַחַר כֶּף רֵאָה זֹב,²⁸ בֵּין עֹבֵד כּוֹכְבִּים
- 4 בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין בְּמִלָּה כָּל זְמַן שְׁמִצְטָר.²⁹
- 5 עֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׂרָאָה קָרִי וְאַחַר כֶּף נִתְגַּיֵּר - מִטְמֵא
- 6 בְּזִיבָה מִיָּד, וְאִין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לַעֲתָ.³⁰ קָטָן³¹ - אִין
- 7 תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָה וְלֹא בְּהִרְהוּר, שְׂאִין לְקָטָן
- 8 מִרְאָה וְהִרְהוּר הַמְּבִיא לִידֵי זֹב. לְפִיכָף בּוֹדְקִין אוֹתוֹ
- 9 בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים בְּלִבְד.³²

(28) ראיא ראשונה או שניה, ראה להלן בכיורו הדברים (זיבה שלישית, שהיא זיבה שניה אחר שנתגייר, ראה להלן בדברי ה'אורח מישור'). (29) תוספתא, זבים שם. "והטעם שאין לך חולי גדול מהמילה, והא קי"ל (למעלה ה"ב) שהחולי הוא אחד מהדרכים שבודקים את הזב" (כסף-משנה), ואינו זב אפילו אחר מעט-לעת של המילה, כל זמן שמצטער. (30) אע"פ שבישראל תולין מעט-לעת אחר ראיית קרי (ראה לעיל ה"ג) ואין הראייה הראשונה מצטרפת לראייה השלישית לחיבו קרבן (ראה להלן), - בגר, שהוא כקטן שנולד, אין משגיחים לדבר מעניניו הקודמים (רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב, וראה בלחם-משנה). (31) ראה להלן פ"ג ה"ו, ואפילו בן יום מטמא בזיבה. (32) תוספתא זבים שם, "תינוק תולין לו בחמשה דברים, במאכל ובמשתה, במשא ובקפיצה, בחולי שלו" וכו'.

- 10 ה.³³ וְכֵשֶׁם שְׁתּוֹלִין לְקָטָן בְּחָלִי, כֶּף תּוֹלִין לוֹ בְּחָלִי
- 11 אִמּוֹ³⁴, אִם הָיָה יוֹנֵק מִמֶּנָּה אוֹ צִרִיף לְאִמּוֹ.³⁵ בְּמָה
- 12 דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁבוֹדְקִין אֶת הַזֹּב בְּדָרְכִים אֵלּוּ?
- 13 בְּרֵאִיָּה שְׁנִיָּה שָׁל זֹב, שְׁבָה יַעֲשֶׂה זֹב כְּמוֹ
- 14 שְׁתִּיתָבָאָר.³⁷ אֲבָל רֵאִיָּה רֵאִיָּה שְׁנִיָּה, אֲפִלּוּ רֵאָה אוֹתָהּ
- 15 בְּאִנְסָ³⁸ וְרֵאִיָּה שְׁנִיָּה מִחֻמַּת בִּשְׂרָו³⁹ - הָרִי זֶה טְמֵא
- 16 טְמֵאָת זִיבוֹת; וְאִף עַל פִּי כֵן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּרֵאִיָּה שְׁנִיָּה,
- 17 כְּדִי לְמַנּוֹת בֶּה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת לְחֵיבֻ קָרְבָּן.⁴⁰ רֵאִיָּה
- 18 שְׁלִישִׁית - אִין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בֶּה, אֵלָא אֲפִלּוּ רֵאָה
- 19 אוֹתָהּ מִחֻמַּת אִנְסָ⁴¹. הוֹאִיל וְנִזְקָק לְטִמְאָה⁴², שְׁהָרִי
- 20 רֵאִיּוֹת שְׁנַעֲשֶׂה בֶּהֶן זֹב מִחֻמַּת בִּשְׂרָו הָיָה, לְפִיכָף
- 21 יִתְחַיֵּב בְּקָרְבָּן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם). (62) זבים פ"א מ"ג: "ראה וכו' שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות, הרי זה זב גמור".

ט. רֹאֵת הַזֵּב אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֹא הֲרֹאָה פֶּל שֶׁהוּא 17
- טָמֵא⁶³; שְׁנֵאמֶר: הַחֲתִים בָּשָׂרוֹ - כֹּל שֶׁהוּא נָכַר 18
בְּבָשָׂרוֹ מְטֵמֵא⁶⁴. 19

(63) משנה, נדה מ, א: "אבל הזב ובעל הקרי וכו' ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".
(64) 'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"א ה"ג), (ראיות) קטנות מנין, ת"ל "תהיה" אפילו כל שהוא, "החתים" אפילו כל שהוא, "בשרו" אפילו כל שהוא.

י. הִיָּה הַזֵּב נִגְרָר וְיִוצֵא וְלֹא פָּסַק: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת 20
הָרֹאֵה עַד סוּפָה פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּג⁶⁵ או יָתֵר - הֲרִי 21
זו נִחְשָׁבֶת כְּשִׁתִּי רֹאִית⁶⁶, הוֹאִיל וְהִיא אֲרָפָה 22
כְּשִׁתִּים⁶⁷; וְאִם לֹא הִיָּתָה אֲרָפָה כְּשֶׁעוֹר הָיָה⁶⁸, אֲפִלּוּ 23
פָּסַק הַזֵּב בִּינְתָיִם⁶⁹ - הֲרִי זוֹ רֹאֵה אַחַת. וְכֵן אִם 24
הִיָּתָה רֹאֵה אַחַת אֲרָפָה כְּשֶׁלֶּשׁ רֹאִית, שְׁנִמְצָא 25
מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּפָה כְּשִׁתִּי טְבִילוֹת וְשְׁנֵי סִפּוּגִין - 26
הֲרִי זוֹ נִחְשָׁבֶת כְּשֶׁלֶּשׁ רֹאִית וְיִבֵּיא קֶרְבָּן⁷⁰. 27

(65) זבחים פ"א מ"ד, ובתוספתא (שם פ"א) והיא כשיעור מהלך חמישים אמה של אדם בינוני (פירוש הרא"ש למסכת זבים פ"א מ"ג, וראה ב'סיפרא' שם, ה"ד). (66) כת"ק נגד רבי יוסי, בתוספתא זבים, שם. (67) משום שזב אין לו שיעור (ראה למעלה ה"ט), א"כ כשראה ראה אחת ארוכה, כיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשיך לראות, אנו חושבים לראיה זו כשתי ראיות ('קריית ספר'), וראה למעלה ה"ו דין הרואה שתי ראיות. (68) שם בתוספתא "ואם לאו (שאינ מתחילת הראיה עד סופה כדי טבילה וסיפוג) אין בידו אלא אחת". (69) פירוש, ראה זב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג. (70) זבים פ"א מ"ה, ולמדו זאת ב'סיפרא' פרשת מצורע (שם) מן הפסוק (ויקרא שם, ג) "בזבוב רר" "מלמד שהוא מטמא בג' ראיות. אין לי אלא גדולות, קטנות מנין, ת"ל "תהיה", אפילו כל שהוא וכו', אם נאמר בגדולות למה נאמר בקטנות, אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש, שהוא כמגד יון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים, הרי זה זב גמור".

יא. רָאָה רֹאֵה אַחַת בַּיּוֹם וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה 28
וְסִפּוּג⁷¹, וְאַחֵר כֶּף רָאָה שְׁתִּים⁷² או אַחַת אֲרָפָה 29
כְּשִׁתִּים⁷³; או שְׁרָאָה שְׁתִּים או אַחַת מְרַבָּה כְּשִׁתִּים 30
וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחֵר כֶּף רָאָה רֹאֵה 31
אַחַת - הֲרִי זֶה זָב גָּמוּר⁷⁴. 32

(71) בא להשמיענו שההפסק בין ראה לראה הוא כדי טבילה וסיפוג, אבל אם ההפסק בין ראה לראה היה פחות מכדי טבילה וסיפוג, נחשבות שתי הראיות (אם נמשכו כל אחת מהן פחות מכדי טבילה וסיפוג, ראה למעלה ה"י) לראה אחת. (72) ובין אלו השתיים היה הפסק גדול יותר

טומאתו היא"), הא כיצד? שתים לטומאה ושלש לקרבן, ועוד נאמר (שם, טו) "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזבחו", ולמדו מזה (שם) "מזבחו" מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאים קרבן, הא כיצד? ראה שלש מביא קרבן, ראה שתים אין מביא קרבן. (48) שזה לא מפורש בתורה אלא נלמד בקבלה מן הפסוקים הנ"ל.

ז. אַחַד הֲרֹאָה שְׁתֵּי רֹאִית או שְׁלֹשׁ בְּשַׁעֲה אַחַת זו 1
אַחֵר זוֹ, או שְׁרָאָה רֹאֵה בְּכָל יוֹם זֶה אַחֵר זֶה⁴⁹ - 2
הֲרִי זֶה זָב. לְפִי שְׁתֵּלָה הַפְּתוּב אֶת הַזֵּב⁵⁰ בְּיָמִים, 3
שְׁנֵאמֶר: כִּי יָזוּב זָב דְּמָה יָמִים רַבִּים⁵¹, וְהַזֵּב⁵² לֹא 4
תֵּלָה אוֹתוֹ בְּיָמִים⁵³. 5

(49) כלומר, בשלשה ימים רצופים זה לזה, ראה כל יום ראה אחת. (50) הנקבה. (51) ודרשו ב'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"ד ה"הט) "ימים שנים, רבים שלשה". ואם ראתה שלש פעמים ביום אחד, אינה זבה עד שתראה שלשה ימים. (52) הזכר. (53) שנאמר (שם, ג) "וזאת תהיה טומאתו בזבוב" - תלה הכתוב את הזב בראיות, וכתוב שם שלש פעמים "זב" וכתוב "טומאתו", שמשמע שבאלו השלש הוא טמא, וכתוב גם (שם) "והזב את זבוב לזכר ולנקבה" מקיש זכר לנקבה (ולא נקבה לזכר) מה נקבה בימים, אף זכר בימים ("כך כד. וכריתות ח:), הרי שהזב נטמא בראה שלש ראיות בשעה א', וגם בג' ראיות בג' ימים.

ח. וְאִם הִפְסִיק הַזֵּב בֵּין רֹאֵה לְרֹאֵה יוֹם גָּמוּר⁵⁴ - 6
אֵינָן מְצַטְרְפוֹת⁵⁵. פִּיּוּד? רָאָה רֹאֵה בְּשַׁבָּת⁵⁶ וְרֹאֵה 7
שְׁנֵיהֶם בְּשַׁבָּת - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת וְאֵינוּ זָב⁵⁷. וְכֵן 8
אִם רָאָה רֹאֵה שְׁנֵיהֶם בְּאַחַד בְּשַׁבָּת⁵⁸ וְרָאָה רֹאֵה 9
שְׁלִישִׁית בְּשְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת - אֵינוּ חַיִּב בְּקֶרְבָּן⁵⁹; שְׁאֵין 10
זו מְצַטְרַפֶּת לְשִׁתִּים, שֶׁהֲרִי הִפְסִיק בִּינֵיהֶן יוֹם אַחַד. 11
אֲבָל אִם רָאָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת בְּלַיְלָה שְׁלֹשָׁה רֵיו - 12
הֲרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶⁰. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שְׁאִם רָאָה 13
אַחַת בְּלַיְלָה וְשְׁנֵיהֶם בַּיּוֹם - שֶׁהֵן מְצַטְרְפוֹת⁶¹. וְכֵן אִם 14
רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאִית בְּשִׁלְשָׁה לַיְלֹת זֶה אַחֵר זֶה - הֲרִי 15
אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶². 16

(54) מעת לעת שלם, היינו עשרים וארבע שעות. (55) כך נשמע מדברי המשנה, זבים פ"א מ"א ומ"ו. (56) ראה ראשונה. (57) אלא בעל קרי, ראה למעלה ה"ו. (58) וראה ראשונה ראה בשבת. (59) אלא טמא טומאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה, ראה למעלה ה"ו. (60) אף-על-פי שהלילה אינו שייך ליום שלפניו, אלא ליום שלאחריו. (61) ששתי הראיות היו ביום אחד, ואין זה בכלל ראיית שלשה ימים, אלא בכלל שלש ראיות שזב נטמא בהם אף אם לא היו בשלשה ימים, ראה למעלה ה"ז. ומה שכתב רבינו "ואין צריך לומר", הוא על-פי מה שאמרו בבבא קמא כד, א - גבי שור המועד "ריחק נגיחותיו, חייב (נזק שלם). קירב נגיחותיו, לא כל-שכן". ורק בזבה אינו כן מפני שמיצט הכתוב זבה מראיות, ולא טמאה אלא בימים

16 חֲשׂוֹבָה פְּשָׁתִים⁸⁶, וְהָרִי רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת שֶׁהוּא חֵיב
17 בְּקָרְבָן⁸⁷. וּלְפִיכָן מְבִיא קָרְבָן וְאֵינוֹ נֶאֱכָל⁸⁸.

(83) "וכגון שלא היו באותו הזמן (אלא ראה ראשונה בתחילת בין השמשות של ערב שבת, וראה שניה בסוף בין השמשות של מוצאי שבת)", "ר"ש זבים, שם. (84) זבים שם, ותוספתא שם פ"א. (85) ראה למעלה ה"ח, שאם הפסיק יום גמור בין ראה לראה - אינן מצטרפות. אבל יתכן שאחת מן הראיות היתה בשבת, ולא היה הפסק יום גמור בין ראה לראה והוא זב לטומאה. (86) ראה למעלה ה"ב. (87) ואולי אף אחת משתי הראיות לא היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ואין כאן שלש ראיות ואינו חייב קרבן. (88) שחטאת העוף באה על הספק ונשרפת, ראה למעלה פ"א ה"ר"ז, ולמעלה בפרק זה ה"ג.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ח

פרק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

18 א. כָּל הַיָּמִים שֶׁהַזֵּב רוֹאֶה בֵּהֶן זִיבוֹת הָרִי הוּא
19 טָמֵא². וְכַשִּׁיפְסָק הַזִּיבוֹת³ מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים⁴
20 בְּזָבָה, וְטוֹבֵל בְּשָׁבִיעִי⁵ וּמַעְרִיב שְׁמֹשׁ, וּבְשָׁמִינִי
21 מְבִיא קָרְבָּנוֹ⁶ אִם הָיָה פָּעַל שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת. וְאִם רָאָה
22 רֵאִיָּה שֶׁל זֹב, אֶפְלוּ בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי אַחֵר שְׁטָבֵל
23 - סֵתֵר הַפֶּל, וּמִתְחִיל לְמָנוֹת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים⁷
24 מֵאַחֵר יוֹם רֵאִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה⁷.

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, יג, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו". (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשור במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

25 ב. זֵב שֶׁרָאָה קָרִי בְּאַחַד מִשְׁבַּעַת יָמֵי הַסְּפִירָה - אֵינוֹ
26 סוֹתֵר אֶלָּא יוֹמוֹ בְּלִבְדּוֹ, וּמִשְׁלִים שְׁבַעַת יָמִים וּמְבִיא
27 קָרְבָּנוֹ. פִּינֵצַד? רָאָה קָרִי בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי - סוֹפֵר
28 אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים⁸, וְטוֹבֵל בְּשָׁלִישִׁי, וּמְבִיא קָרְבָּנוֹ
29 בְּרִבְעִי.

(8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

30 ג. זֵב שֶׁבִּדֵּק בַּיּוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּא
31 טָהוֹר, וְלֹא בִּדֵּק כָּל שְׁבַעַת, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּדֵּק
32 וּמִצָּא טָהוֹר - הָרִי זֶה פְּחֻזָּקֶת טָהֳרָה. אֶפְלוּ בִּדֵּק
33 בַּיּוֹם הַטְּמֵאָה עֲצָמָה⁹ וּמִצָּא טָהוֹר, וּפְסָק הַזֹּב¹⁰,

מאשר כדי טבילה וסיפוג. (73) ראה למעלה שם. (74) זבים פ"א מ"ד, ובא להשמיענו שאף ראה אחת ארוכה כשתיים מצטרפת עם ראה אחת קצרה לחייבו קרבן, כמו שלש ראיות נפרדות, שלא נטעה לומר: כיון שראה אחת ארוכה למדו ב'סיפוג' מ'בזובו רר', וראה קצרה למדים מ'החתים' (ראה למעלה שם) וכיון שהפסוק אומר "או החתים", הכוונה או זה או זה ואינן מצטרפות (מ'משנה אחרונה' זבים שם).

1 יב. רָאָה רֵאִיָּה אַחַת מְקַצָּתָה בְּסוֹף הַיּוֹם וּמְקַצָּתָהּ
2 בְּתַחֲלִית הַלַּיְלָה⁷⁵, אֵף עַל פִּי שְׁאִינָה אֶרְכָּה פְּשָׁתִים⁷⁶
3 - הָרִי אֵלּוּ שְׁתֵּי רֵאיוֹת, שֶׁהֵימִים מְחַלְקִין הָרֵאִיָּה⁷⁷.
4 לְפִיכָן, הַרוֹאֶה רֵאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת, שֶׁהוּא
5 סָפֵק מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה⁷⁸ - הָרִי זֶה סָפֵק לְטַמְאָה⁷⁹.

(75) פירוש, אם היה ידוע לנו זמן של סוף היום וזמן של תחילת הלילה, והוא ראה ראה אחת שהתחילה בסוף היום ונגמרה בתחילת הלילה (ראה פירוש הרא"ש זבים פ"א מ"ו). (76) אלא נמשכה רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (77) תוספתא זבים פ"א: "ומודה רבי יוסי, שאם ראה ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, יש בידו שתי ראיות, מפני ששני ימים חולקים אותה". (78) "תנו רבנן, בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה (כלומר, ספק אם יש בו משניהם. רש"י) וספק שהוא כולו מן היום וספק שהוא כולו מן הלילה" (שבת לד:). ובין השמשות הוא משך הזמן משתקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים (ראה בהל' שבת פ"ה ה"ד). (79) תוספתא שם, ופ"א דמס' זבים מ"ו. כלומר, ספק טמא כזב שצריך ספירת שבעה נקיים או אינו טמא אלא כבעל קרי (ראה למעלה ה"ו), שמא בין השמשות הוא גם יום וגם לילה, והוא ראה מקצת היום ומקצת הלילה, והימים חולקים את הראיה לשתי ראיות.

6 יג. רָאָה רֵאִיָּה אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת - הָרִי
7 זֶה וְדֹאֵי לְטַמְאָה⁸⁰ וְסָפֵק לְקָרְבָּן⁸¹, וּמְבִיא קָרְבָּן
8 וְאֵינוֹ נֶאֱכָל⁸².

(80) כלומר, לספור שבעה נקיים, כי יש כאן שתי ראיות לפחות. (81) שמא ראיית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן (ראה למעלה שם), או שאין כאן אלא שתי ראיות בלבד ואין כאן קרבן, ודין זה הוא במס' זבים שם. (82) שחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, ראה למעלה פ"א ה"ו וה"ז.

9 יד. [רָאָה] רֵאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת [שֶׁל שַׁבָּת]
10 וְרֵאִיָּה שְׁנִיָּה בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת⁸³ - הָרִי
11 זֶה סָפֵק לְטַמְאָה וְסָפֵק לְקָרְבָּן⁸⁴. סָפֵק לְטַמְאָה -
12 שְׁמָא רֵאִיָּה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּשְׁנִיָּה
13 בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהָרִי הַפְּסִיק שַׁבָּת בִּינֵיהֶן וְאֵין פֶּאֶן
14 זִיבוֹת פְּלִלִי⁸⁵; וְהָרִי הוּא סָפֵק לְקָרְבָּן - שְׁמָא אַחַת
15 מֵהֶן הָיְתָה מְקַצָּתָה בַּיּוֹם וּמְקַצָּתָה בַּלַּיְלָה, שֶׁהִיא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְלֹא בָדַק לְמַחֵר בַּתְּחִלַּת יְמֵי הַסְּפִירָה¹¹, וּבְדַק
2 בְּשִׁבְעֵי¹² אוּ בְּשִׁמְנֵי¹³ וּמִצָּא טְהוֹר - עָלוּ לוֹ יְמֵי
3 הַסְּפִירָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה.

(9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן.
(10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור".
(11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי
הטהרה. (12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי
הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה
שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (13) כלומר: שהבדיקה
השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה
ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת
הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי,
וכרב, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה
בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה
בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף
הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור
לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלת
ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום
השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו'
מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זבה: "וכן אם
בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח'
ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך
שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום
השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק
ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג'
לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי
הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת
טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזוב" (לחם משנה).

4 ד. כָּל רֵאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֶרֶת אֵינָה מְבִיאָה לְיָדֵי קֶרְבֵּן.
5 מִיָּצֵד? רֵאִיָּה שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת וְהַפְסִיק יוֹם אוּ יוֹמִים, וְהָרִי
6 הוּא מוֹנֶה שֶׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים, וּבִתּוֹף הַשְּׁבַעָה רֵאִיָּה
7 רֵאִיָּה שֶׁל זוֹב - אֵינָה מְצַטְרֶפֶת לְשֵׁתִים, אֶלָּא סוֹתֶרֶת
8 וּמִתְחִיל לְמָנוּת¹⁴ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֶפְלוּ רֵאִיָּה בִּתּוֹף יְמֵי
9 הַסְּפִירָה שֶׁלשׁ רֵאִיּוֹת זוֹ אַחֵר זוֹ, אֶפְלוּ רֵאִיָּה אוֹתָם
10 בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רֵאִיָּה שֶׁלשׁ רֵאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי
11 שֶׁל שְׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיאַ קֶרְבֵּן, שֶׁרֵאִיּוֹת
12 אֵלוֹ לְסִתְיָרָה הֵן. רֵאִיָּה שֶׁלשׁ רֵאִיּוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁵ -
13 מְבִיא קֶרְבֵּן, שְׁאִין רֵאִיּוֹת אֵלוֹ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים
14 אֲמוּרִים? בְּזֶב בְּעַל שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת¹⁷; אֲבָל זֶב בְּעַל שֶׁלשׁ
15 שֶׁרֵאִיָּה שֶׁלשׁ רֵאִיּוֹת¹⁸ בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁹ שֶׁלְאַחַר שְׁבַעָה
16 יָמִים נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבֵּן שְׁנֵי עַל שֶׁלשׁ רֵאִיּוֹת
17 אֵלוֹ, אֶלָּא קֶרְבֵּן אֶחָד עַל הַשֶּׁלשׁ הָרֵאשׁוֹנוֹת. שְׁאֵף עַל
18 פִּי שְׁאִין שֶׁלשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הָרִי לֹא יֵצֵא לְזִמָּן
19 שֶׁרֵאִיָּה לְקֶרְבֵּן²⁰. וְהִלְיָלָה מִחֹסֶר זָמָן הוּא²¹ לְכָל²²,
20 חוּץ מִיּוֹלָדֶת²³ שֶׁהִפְלִיָּה בְּלִיל שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיא
21 מְבִיאָה קֶרְבֵּן שְׁנֵי²⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה מִפִּי
22 הַקְּבֵלָה²⁵.

(14) שבעה ימים נקיים אחרים. (15) אחר שנגמרו שבעה

ימים נקיים. (16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים.
(17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכן
אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות
- מתחייב הוא בקרבן. (18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב
קרבן ביום השמיני. (19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש
ראיות. (20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת
שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני
כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות.
(21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו
משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא
משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם
ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה
ארוכה. (22) לכל דיני התורה. (23) ראה למעלה פרק א'
הלכה ח', שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה,
שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה.
(24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא
ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל
זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאה
ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל
(כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד.
(25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

23 ה. רֵאִיָּה רֵאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשְׁתֵּי רֵאִיּוֹת בְּיוֹם
24 שְׁמִינִי - הָרִי אֵלּוֹ מְצַטְרֶפִּין, וּמְבִיא קֶרְבֵּן שְׁנֵי עַל
25 זִיבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת; שֶׁהָרִי רֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל זֶב
26 בְּשִׁכְבָּת זָרַע הִיא חֲשׂוּבָה²⁶, וְאִם רֵאִיָּה אַחֲרִיָּה שְׁתֵּים
27 - מְצַטְרֶפֶת עִמָּהֶם לְקֶרְבֵּן²⁷. אֲבָל אִם רֵאִיָּה שְׁתֵּים
28 בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מְצַטְרֶפֶת,
29 וְאֵינּוּ מְבִיא קֶרְבֵּן עַל הַזִּיבָה זֶה הָאֲחֵרוֹנָה²⁸.

(26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי.
(27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי,
ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן -
אם ראה ראיה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה
מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות
שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (28) שם המשך דברי
רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר
הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

30 ו. הַכֹּל מִתְטַמֵּאִין בְּזִיבָה, אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹,
31 וְהַגְּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחֹרֵשׁ וְשׁוֹטֵה. וְיִרְאֶה לִי,
32 שֶׁמְבִיאִין עֲלֵיהֶן³¹ כִּפָּרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקָדָשִׁים³³
33 וְחֲטָאֲתוֹן נֶאֱכָלָת, שֶׁהָרִי הֵן כְּקָטָן שְׁאִינוּ בֶּן דַּעַת.
34 וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמֹה³⁵ מִתְטַמֵּאִין בְּזִיבָה כְּכֹל
35 הָאֲנָשִׁים³⁶.

(29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתווי קטן בן יומו,
דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - ?
לרבות תינוק בן יום אחד שמתמא בזיבה. (30) עבדים
כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות. (31) [על החרש
והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור
לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות,
בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב].

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנגע. (3) ראה בהלכות טומאת צרעת פי"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). (5) צמח קטן. (6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7) כמו שנאמר (שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". (8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". (9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה, ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר". (10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדד ישב, מחוץ למחנה מושברו; ממה שכתוב "בדד ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זה וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לוייה ואסור במחנה שכינה, וזב אסור גם במחנה לוייה ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפיה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשמיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א). (11) ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). (12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'. (13) משנה בנגעים שם. (14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". (15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). (16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). (17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). (18) יומא ל: (19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. (20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים. (21) ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

(32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זה. (33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (34) שנותר על ידי אדם. (35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנולד סריס ממעי אמו. (36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות.

1 ז. הַטְּמֵאִים וְהַנִּדְרִיגִּינוֹס³⁷ - נוֹתְנִין עָלֵיהֶן חֲמִירֵי
2 הָאֵישׁ³⁸ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְּטַמְּאִין בְּדָם כְּנָשִׁים,
3 וּבִלְבָּן פְּאֻנָּשִׁים. וְטַמְּאָתָן בְּסִפְקָ⁴⁰. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
4 אֶחָד מֵהֶן פֶּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיוֹת⁴¹ אוֹ זָכָה שְׁרָאָתָה דָם
5 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה⁴² - מְבִיאִין קֶרֶבֶן⁴³ וְאֵינוֹ
6 נֶאֱכָל⁴⁴. הָיָה מוֹנֶה שֶׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים לְלֶכֶן וְרָאָה
7 אָדָם, אוֹ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לֶכֶן - הָרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

(37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א). (38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם. (39) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן. (40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתו וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (41) של זוב שאז חייב הזב להביא קרבן. (42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (43) חטאת העוף הבאה על הספק. (44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46) את הספירה, שאף על פי שמטמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשסופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

8 א. כְּשִׁיתְרַפָּא הַצָּרוּעַ מִצָּרְעָתוֹ²¹, אַחֵר שֶׁמִּטְהַרִּין
9 אוֹתוֹ²³ בְּעֵץ אֲרִז²⁴ וְאִזּוֹב²⁵ וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת²⁶ וּשְׁתֵּי צַפְרִים²⁷
10 וּמְגַלְחִין אֶת כָּל בְּשָׁרוֹ²⁸ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ²⁹, אַחֵר כָּל
11 זֹאת יִכְנֹס לִירוּשָׁלַיִם³⁰ וּמוֹנֶה שֶׁבַעַת יָמִים³¹, וּבִיּוֹם
12 הַשְּׁבִיעִי מְגַלַּח תְּגֻלָּתוֹ שְׁנִיָּה³² כְּתִגְלַחַת הָרִאשׁוֹנָה³³
13 וְטוֹבֵל³⁴, וְהָרִי הוּא טוֹבֵל יוֹם³⁵ וּמַעֲרִיב שֶׁמֶשׁ³⁶,
14 וְלִמָּחָר בְּשָׁמִינִי טוֹבֵל פֶּעַם שְׁנִיָּה³⁷ וְאַחֵר כֶּךָ
15 מִקְרִיבִין קֶרֶבֶן תִּיּוֹ. וּמִפְּנֵי מֶה טוֹבֵל בְּשָׁמִינִי אַחֵר
16 שֶׁטוֹבֵל מֵאֲמָשׁ? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה רִגִּיל בְּטַמְּאָה³⁸ בִּימֵי
17 חִלּוּטוֹ³⁹, וְאֵינוֹ נִזְהָר מִשּׁוּם טַמְּאָה, וְשָׁמָּה נִטְמָא
18 אַחֵר שֶׁטַּבֵּל. לְפִיכָךְ טוֹבֵל בְּשָׁמִינִי בַּעֲזֵרַת הַנָּשִׁים
19 בְּלִשְׁכַּת הַמַּצְרְעִים שֶׁשָּׁם⁴⁰, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִסִּיחַ
20 דַּעְתּוֹ⁴¹.

ב. נִתְאַחַר וְלֹא גִלַּח בְּשָׁבִיעִי וְגִלַּח בְּשָׁמִינִי אוֹ אַחֵר
כְּמֶה יָמִים - בִּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יִטְבֵּל וְיַעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ,
וְלִמָּחָר יָבִיא קֶרֶבֶן תִּיּוֹ²² אַחֵר שֶׁיִּטְבֵּל פֶּעַם שְׁנִיָּה
כְּמוֹ שֶׁבִּפְאָרְנוֹ²³. כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? הַמַּצְרַע עוֹמֵד חוּץ
לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴ כְּגֵנָה פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקָפֶת²⁵ שֶׁעַר
נִיקְנוֹר²⁶ וּפְנֵיו לְמַעֲרֵב²⁷. וְשָׁם עוֹמְדִים כָּל מַחֲסְרֵי
כְּפָרָה בָּעֵת שֶׁמִּטְהַרִּין אוֹתָם²⁸, וְשָׁם מִשְׁקִין אֶת
הַסּוֹטוֹת²⁹. וְהִכְהִין לִקְחָם אֶשֶׁם שֶׁל מַצְרַע כְּשֶׁהוּא
חַי³⁰ וּמְנִיפּוֹ³¹ עִם לֶג הַשֶּׁמֶן³² בְּמִזְרָח³³, כְּדֶרֶךְ כָּל
הַתְּנוּפוֹת³⁴. וְאִם הִנִּיף זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ
- יֵצֵא³⁵. וְאַחֵר כֶּךָ מְבִיא אֶת הָאֶשֶׁם שֶׁל מַצְרַע עַד
הַפֶּתַח³⁶, וּמִכְנִים שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוּמָה עָלָיו,
וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד³⁷. וּמִקְבְּלִין שְׁנֵי כְּהֻנִּים אֶת דָּמּוֹ,
אֶחָד מִקְבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד

(2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי

1 בְּיָדוֹ 38 הִימָנִית 39 וּמִצֶּרֶה 40 לִידוֹ הַשְּׁמָאֲלִית וּמִזֶּה 41
2 בְּאֶצְבָּעוֹ הִימָנִית 42. וְאִם שָׁנָה וְקָבֵל בְּשִׁמְאֵל תַּחֲלָה -
3 פֶּסֶל 43. הִכְהֵן שֶׁקָּבֵל מִקְצֵת הָדָם בְּכָל מוֹלִיכּוֹ וְזוֹרְקוֹ
4 עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה. וְאַחֵר כֶּף יָבֹוא הִכְהֵן שֶׁקָּבֵל הָדָם
5 בְּכָפוֹ אֶצֶל הַמִּצְרֶה 44, הִכְהֵן מִבְּפָנָיו וְהַמִּצְרֶה
6 מִבְּחוּץ 45, וּמִכְנִיס הַמִּצְרֶה רֹאשׁוֹ 46 וְנֹתֵן הִכְהֵן מִן
7 הָדָם שֶׁבְּכָפוֹ עַל תַּנּוּף אֲזָנוֹ 47 הִימָנִית 48. וְאַחֵר כֶּף
8 יָכְנִיס יָדוֹ הִימָנִית וְיִתֵּן עַל בֶּהֱן יָדוֹ, וְאַחֵר כֶּף יָכְנִיס
9 רִגְלוֹ הִימָנִית וְיִתֵּן עַל בֶּהֱן רִגְלוֹ 49. וְאִם נָתַן עַל
10 הַשְּׁמָאֵל - לֹא יֵצֵא 50. וְאַחֵר כֶּף 51 יִקְרִיב תְּשֻׁאָתוֹ
11 וְעוֹלֹתָ 52. וְאַחֵר שִׁיתֵּן הָדָם 53 עַל הַבְּהוֹנוֹת נוֹטֵל
12 הִכְהֵן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן וְיִזְעַק לְתוֹף כֶּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ 54
13 הַשְּׁמָאֲלִית 55. וְאִם יֵצֵק לְתוֹף כֶּף עֲצָמוֹ 56 - יֵצֵא.
14 וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הִימָנִית 57 בְּשֶׁמֶן שֶׁבְּכָפוֹ וּמִזֶּה שְׁבַע
15 פְּעָמִים 58 כִּנְגַד בֵּית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים 59, עַל כָּל הַיָּה
16 טְבִילַת אֶצְבָּע בְּשֶׁמֶן 60. וְאִם הָיָה וְלֹא כֶּן כִּנְגַד בֵּית
17 קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים - כְּשֵׁרוֹת 61. וְאַחֵר כֶּף יָבֹוא אֶצֶל
18 הַמִּצְרֶה וְיִתֵּן מִן הַשֶּׁמֶן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשׁ בְּתַנּוּף
19 אֲזָן וּבֶהֱן יָדוֹ וּבֶהֱן רִגְלוֹ 62. וְהִנְתֵּר מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכָפוֹ
20 יִתְּנֵנוּ עַל רֹאשׁ הַמַּתְטָּהֶר 63. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִפָּר 64.
21 וְשָׂאֵר הַלֵּג 65 מִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים 66.

(22) פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כסף-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז). (23) למעלה הלכה א. (24) לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כסף-משנה). (25) משקוף (=סף). ראה בפיה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז) שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. (26) נגעים פ"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירוע נסים, ראה ביומא לח. (27) ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטטה את האיש המטטה לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". (28) חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ח. וראה רש"י שם). (29) משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' (שם, בגמרא). (30) משנה במנחות סא. (31) הכהן מניפו,

ואין המצורע משתתף בזה. ואע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף - זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקריב יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מניין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפונה של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

67) בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג שמן של מצורע וכו' ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

פרק חמישי

1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

- א. אי זהו תנוך אוזן? זה גדר האמצעי.⁶⁷ נתן על צדי הבהונות⁶⁸ - פשוט; נתן על צדי צדיהן⁶⁹ - פסול.⁷⁰
- בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה⁷¹ בין שנתן בצד הדם⁷², אפילו נתקנה הדם קדם שיתן השמן על הבהונות⁷³ - יצא⁷⁴; שצאמר: על מקום דם האשם⁷⁵. אין לו בהן יד ימנית או בהן רגל ימנית⁷⁶ או שאין לו אוזן ימנית - אין לו טהרה עולמית⁷⁷.

2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבולט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "וצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוחן ידו הימנית ועל בוחן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתנית השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוחן ידו ורגלו הימניות). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר – להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" (סיפרא' שם, ה"י). (13) נגעים פ"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם ה"א וכתנא קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) "זאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א (קריית ספר), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן,

תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "נותן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל. (50) דלא כר' שמעון (שם), שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" לעיכובא (קריית ספר כאן). (51) אחר שגמר סדר האשם. (52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". (53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב'משנה אחרונה' לנגעים, שם משנה י. (54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טז): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזהה היה יוצק על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). (55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". (56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזהה עצמו (קריית ספר). (57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". (58) במנחות כז: אמרו: "בהזאות וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. (59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "וזהו מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. (60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "וזהו" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). (61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 480,23) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). (62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". (63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". (64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה. (65) שאר השמן שבלוג. (66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

- ג. שירי הלג אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה⁶⁷
- כשאר קדשי קדשים, שהרי הקש לאשם⁶⁸. ואסור
- לאכל מלג השמן עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן
- בהונות⁶⁹. ואם אכל - לוקה⁷⁰, פאכל קדשים קדם
- זריקה⁷¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כתנא-קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואעפ"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת לוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחור כל שהוא, וראה במנחות ט, ב - שגם מנחה שחורה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירוש, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פ"ד מ"י, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט). וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק וגו'" – "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק - ימלאנו, משיצק - יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא." (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"ה-ו.

- 12 ה. יצק מן השמן לכפו והתחיל להזות³² ונשפך
- 13 הלג: אם עד שלא גמר מתן שבע נשפך הלג - יביא
- 14 אחר ויתחיל במתן שבע³³; גמר מתן שבע ונשפך
- 15 הלג - יביא אחר ויתחיל לכתחלה בפהונות³⁴. התחיל
- 16 בפהונות³⁵ ונשפך הלג קדם שיגמר - יביא אחר
- 17 ויתחיל לכתחלה בפהונות. גמר הפהונות ואחר כך
- 18 נשפך הלג³⁶ קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש
- 19 המטהר³⁷ - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת
- 20 הראש אינה מעכבת³⁸, שנאמר: והנותר בשמן³⁹,
- 21 ומיתר השמן⁴⁰.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קריית ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קריית ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכפך, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קרי' אורה' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו'", ודרשו ביומא סא, א

שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע, אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה רוקח' כאן.

- 1 ב. אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁴ שֶׁשָּׁחַטוּ שְׁלֹא לְשִׁמוֹ¹⁵ או שְׁלֹא נָתַן
- 2 מִדְּמוֹ עַל גְּבִי הַבְּהוֹנוֹת¹⁶ - הָרִי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷,
- 3 וְטֻעֵן נִסְכִּים¹⁸ כְּנִסְכֵי אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁹, וְצָרִיף הַמְצָרַע
- 4 אֲשֶׁם אַחֲרָיו²⁰ לְהַקְשִׁירוֹ²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה. (18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח, שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי-אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ז. (19) הם: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ו). (20) שזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

- 5 ג. הַקָּדִים חֲטָאתוֹ לְאַשְׁמוֹ²² - לֹא יִהְיֶה אַחֵר מִמֶּרֶס
- 6 בְּדַמָּה²³, אֲלֵא תַעֲבֹר צִוְּרָתָהּ וְתַצֵּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה, בבא-קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לא עבודה היא, ינענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקריש, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לבו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) ניחא את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:) ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

- 7 ד. יֵשׁ לְאָדָם לְהִבִּיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלִגְוֹ אַחֵר עֲשֶׂרָה
- 8 יָמִים²⁵. וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הִלָּג לְאֲשֶׁם מְצָרַע אַחֵר -
- 9 מִשְׁנָה, אָף עַל פִּי שֶׁקָּדַשׁ בְּכָל²⁶, חֶסֶר הִלָּג²⁷ עַד
- 10 שְׁלֹא יִצָּק²⁸ - יִמְלֶאנּוּ²⁹; חֶסֶר מֵאַחֵר שֶׁיִּצָּק³⁰ - יִבִּיא
- 11 אַחֵר בְּתַחֲלָה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. 51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב'כסף משנה'. 52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"י על הרמב"ם). 53) בשלישית. 54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. 55) אותם הוא מביא מיד כשיפרא מן הצרעת (שם, שם ד). 56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. 57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

ט. מצרע שהביא קרבן עניי 58) והעשיר או עשיר 59) והעני קדם שיקריב קרבנותיו - הפל הולך אחר האשם 60) : אם היה בשעת שחיטת האשם עשירי 61) - ישלם קרבן עשירי, ואם היה עני - ישלם קרבן עניי 62).

58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא"כ). וראה למעלה פ"א ה"ג. 59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. 60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. 61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. 62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. שני מצרעים 63) שנתערבו קרבנותיהן 64) ונזרק דם אחת משתי החטאות שלהן 65) ואחר כך מת אחד מן המצרעים 66) - כיצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה 67) אינו יכול, שפא זו שנוזק דמה חטאתו היא, ואין מביאין חטאת בהמה על הספק 68); ולהביא חטאת העוף 69) אינו יכול, שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא 70). וכיצד יעשה? יכתב כל נכסיו לאחר ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק 71) ולא תאכל, כמו שבארנו 72), ונמצא אוכל בקדשים 73).

63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. 64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע). 65) נראה מדברי רבינו, שרק החטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם

- מ"והנותר" ו"מיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קרבן אורה' שם).

1 ו. הקדים מתן שמן למתן דם 41 - ימלא הלג שמן 42
2 ויחזור ויתן השמן אחר הדם 43. הקדים מתן שמן על
3 הבהונות למתן שבע 44 - ימלא הלג ויחזור ויתן על
4 הבהונות אחר מתן שבע 45. שנאמר: זאת תהיה תורת
5 המצרע - שתהיה כל תורתו על הסדר 46.

41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. 42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם משנה למעלה ה"ד). 43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" ('קריית ספר'). 44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נותן השמן על הבהונות. 45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשוט הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכן ימלא ויתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. 46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ו'מרכבת המשנה' כאן.

6 ז. נתן שבע המתנות 47 שלא לשמן 48 - לא הרצה, והכשיר המצרע 49.

47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. 48) שלא לשם המצורע הזה. 49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קרבן אורה' מנחות שם.

8 ח. מצרע שנתנגע אחר שהביא אשמו 50 - צריך
9 קרבן אחר לצרעת שניה 51. וכן אם הביא אשמו 52
10 ונתנגע 53 - צריך קרבן על כל אחת ואחת 54. אכל אם
11 נתנגע ונרפא והביא צפוריו 55, ויחזור ונתנגע 56 ונתרפא
12 והביא צפוריו - קרבן אחד לכל 57.

לכן יש לומר שבדין זה ישנם שני גדרים, מצד מעשה הקרבנות מספיק שהעשיר יביא עבור המצורע העני קרבנות עני, משא"כ מצד הלכות מחוסרי כפרה מחוייב העשיר להביא קרבנות עשיר.

וטעם הדבר: הדין ש"חטאת ואשם... אינן באין בנדר ונדבה.. האומר עלי חטאת או אשם לא אמר כלום". אבל אם אמר חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו". ושני חידושים בדין זה, האחד: מצד הלכות נדרים שהאומר הרי עלי חטאת לא אמר כלום, רק כשאין שום צד חיוב בקרבן החטאת. אבל כאשר הנודר אומר חטאתו של פלוני (שמחוייב בדבר) עלי, חל על הנודר חיוב להביא קרבן מצד דין נדר. והשני מצד המתכפר, הגם שהחיוב חל כמובן על מי שנכשל בחטא, חידשה התורה שמצד דין ערבות של בני ישראל, יכול יהודי אחר להביא קרבנות על ידו.

וזהו החילוק בין שני הדינים, בהלכות מעשה הקרבנות בא הדין "האומר קרבן מצורע זה עלי" בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו בחיוב המוטל על הנודר לקיים את נדרו, ולכן כתב הרמב"ם ש"מביא הנודר קרבן עני" כי זה מה שנדר. משא"כ בהלכות מחוסרי כפרה התוכן הוא כפרת המצורע, ומודגש בזה שהנודר מביא את הקרבן לא לשם קיום נדרו אלא לשם כפרת המצורע, ולכן אם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר.

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן יא)

74 פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. 75 אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני – חייב הוא להביא קרבן עשיר. 76 ערכין יז, א – במשנה ובגמרא שם. 77 שם. 78 כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת מְחַסְרֵי בְּפָרָה בְּסִיעָתָא דְּשִׁמְיָא

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ח

הַלְכוֹת תְּמוּרָה

- 1 יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פְּרָטִין: (א) שְׁלֹא יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהְמָה. (ב) שִׁתְּהִיָּה הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ אִם הִמִּיר. (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ.
- 2 וּבִבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

- א. כָּל הַמִּמִּיר² - לֹקֶה³ עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה⁴ שִׁמְיָא, שְׁנֵאמַר: לֹא יִחְלִיפֻנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁶, שְׁפָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בִּה מַעֲשֵׂה - אִין לֹקִין עָלֶיהָ⁷,

נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. 66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה – תמות, ואם עדיין לא הקריב אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. 67) אחרת מן השוק. 68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. 69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. 70) נגעים פ"ד מ"ב. 71) אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו, הרי זו חטאתו, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. 72) למעלה פ"א ה"ז. 73) כלומר, על-ידי-זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

- 1 יֹא. עֲשִׂיר שְׁאֵמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי⁷⁴,
- 2 וְהַמִּצְרַע הָיָה עֲנִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת
- 3 עֲשִׂיר⁷⁵, שֶׁהָרִי יָד הַנּוֹדֵר מְשַׁגֵּת⁷⁶. וְעֲנִי שְׁאֵמַר:
- 4 קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלִי, וְהָיָה הַמִּצְרַע עֲשִׂיר - הָרִי
- 5 זֶה מְבִיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר⁷⁷, שֶׁהָרִי זֶה הַנּוֹדֵר
- 6 חֵיב⁷⁸ בְּקָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והמצורע היה עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד העשיר משגת". וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת, הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, ואמר קרבנו של זה העני עלי וצריך להתחייב בקרבן עני בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות "מביא הנודר קרבן עני" סתם, ולא פירט שזה רק אם היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אמנם, תירוצו מתאים רק לשיתט ה'כסף משנה' שהרמב"ם בספרו סומך במקום אחד גם על מה שכתב מאוחר יותר, אבל לפי הדעות (וכך מסתבר) שהרמב"ם סומך רק על מה שכבר כתב, אין לומר שבמעשה הקרבנות לא פירט שרק אם הנודר עני מביא קרבן עני, כי סמך על מה שפירט כאן בהלכות מחוסרי כפרה, שאם הוא עשיר ואמר הרי עלי קרבן עני זה שמביא קרבן עשיר.

מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג.
בשם רבי יוסי הגלילי. (7) משום שנאמר (דברים כח, נח)
"אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את
מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג:) שרק ב"לעשות" (שיש
מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.
(8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם
ה' אלוֹקֶיךָ לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים
אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו.
(9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו".
(10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר
(דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את
ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבריו
בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא
ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבריו
בלא שם - אינו לוקה. (11) וכל איסורן אינו אלא על ידי
דיבור. (12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא
לנהוג קדושה בשתייה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק
לעשה אין לוקין עליו. (13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו"
(שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין
(תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים
ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני האווין במקום
אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה,
כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. (14) שאין הלאו דומה
לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר
תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח
ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם
חייבים בו. (15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של
שותפין. (16) [כלומר, הציבור והשותפין הממיר, אבל אם
רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה
תמורה כלל, ואפשר שגם אוהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה
אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של
בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי
שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה
כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכולה",
שהרי אין כולה שלו. (17) ובכל זאת אין התמורה קודש,
ולמדו כן במשנה (תמורה יג.) ממה שנאמר בלשון יחיד:
"לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין
הציבור והשותפין עושים תמורה". (18) ואף על פי שנאמר
"לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי
שני האווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד
בשל עצמו. (19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת
הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה
בשותפות. (20) בבהמת חולין שהיא שלו. (21) יחיד
בבהמת חולין שלו. (22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו
חלק בהם. (23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על
כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן.
(24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג.) ממעשר בהמה
שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו
והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל
הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר
קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות) - פרק ו מהלכות בכורות
הלכה י' יצאו קרבנות צבור והשותפין".

1 חוץ מַשְׁפָּע⁸ וּמִמִּיר⁹ וּמִקָּלֵל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰.
2 שְׁלֹשָׁה לְאוּיִן אֵלּוּ אִי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה בָּהֶן מַעֲשֵׂה
3 קָלָל¹¹ לְלוֹקִין צִלְיָהֶן. לְמַעַל לְלוֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי
4 לְאוֹ שֶׁבָּה נִתַּק לַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר: וְאִם הִמִּיר יִמִּירֵנוּ
5 וְהָיָה הוּא וְתִמְרוֹתָיו יִהְיֶה קֹדֶשׁ¹²? מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּה
6 עֲשֵׂה וּשְׁנֵי לְאוּיִן¹³. וְעוֹד, שְׂאִין לְאוֹ שֶׁבָּה שְׂוֶה
7 לַעֲשֵׂה¹⁴; שֶׁהַצְבּוֹר וְהַשְּׁתָּפִין¹⁵ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם
8 הַמִּיר¹⁶, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִמִּירוּ¹⁷.
9 נִמְצְאָתָא אֹמֵר, שֶׁהַיְחִיד שֶׁהִמִּיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ.
10 וְאִפְלוּ הַמִּיר בְּשִׁבְתָּ - לֹקֶה אֲרָבָעִים¹⁸. וְאֶחָד מִן
11 הַשְּׁתָּפִין¹⁹ שֶׁהִמִּיר²⁰, אוּ מִי שֶׁהִמִּיר²¹ בְּקָרְבָן
12 מִקְרָבָנוֹת הַצְּבּוֹר²², הוּאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶן שְׁתָּפוֹת²³ -
13 הָרִי זֶה לֹקֶה וְאֵין הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו, אע"פ שהם
מוזהרין שלא ימירו...".

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש,
אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה אבל אין
התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארנו
בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי
התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו
הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה
אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר
כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה
שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע
כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין
כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא
חצי בלבד, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו
של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא
על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות
קניינו של השותף או של הציבור.

(על-פי "זין מלכות" ספר קרבנות סימן יג)

(2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו
(=החולין) תחת זו (=הקרבן)". (3) סופג מלקות ארבעים.
(4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת
אחת, לוקה כמה פעמים. (5) שהרי התמורה נעשתה על
ידי דיבור, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי
שלעניין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות
שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא
מציעא ז:) שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי
יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך
רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד:
שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד,
הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה
מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא
כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (6) כלומר, אין זה

הַנְּזִיר³⁷ - אוֹתוֹ הַנְּזִיר הוּא שְׁעוֹשָׂה בֵּהֶן תְּמוּרָה, אֲבָל
לֹא זֶה שֶׁהִקְדִּישׁ³⁸, לְפִי שְׁאִינָן שְׁלוֹ³⁹.

(36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתר המתכפר אזלינן".
(37) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (38) דבתר מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

ה. הַיּוֹרֵשׁ⁴⁰ מִמִּיר⁴¹. הַנִּיחַ בְּהֶמָּה לְשָׁנִי בְּנִי וְמַת -
הָרִי זֶה קֶרְבָּה⁴², וְאֵין מְמִירִין בָּהּ; שֶׁהָרִי הֵם בָּהּ
שֶׁתְּפִין⁴³, וְהַשְׁתַּפִּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת.
(41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה.
(42) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים, ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבצא (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

ו. אֵין קֹדֶשִׁי נְכָרִים⁴⁴ עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁵ מִן הַתּוֹרָה;
אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁהַנְּכָרִי שֶׁהִמִּיר - הָרִי זֶה
תְּמוּרָה⁴⁶. הַקְדִּישׁ הַנְּכָרִי בְּהֶמָּה שִׁיתְּכַפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל
וְהִמִּיר בָּהּ הַנְּכָרִי - הָרִי זֶה סֶפֶק תְּמוּרָה⁴⁷.

(44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו.
(45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:): "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון".
(46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדברנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

ז. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אִם הִמִּירוּ - עוֹשִׂין
תְּמוּרָה⁴⁸.

(48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

ח. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנָת נְדָרִים⁴⁹ שֶׁהִמִּיר, אֵף עַל פִּי

ב. אֶחָד הִמִּיר בְּזוֹדוֹן²⁵ אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה
עוֹשָׂה תְּמוּרָה²⁶ וְלוֹקָה. פִּיצֵד²⁷? הַמְתַּכֵּן לומר: הָרִי
זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה שֵׁשׁ לִי, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת
שְׁלָמִים שֵׁשׁ לִי²⁸ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְלוֹקָה²⁹. אֲבָל אִם
דָּמָה שֶׁמֶתֶר לְהִמִּיר וְהִמִּירוּ³⁰, אוֹ שֶׁאָמַר: אֲנִסָּה לְבֵית
זֶה וְאִמִּיר מִדַּעַתִּי, וְנִכְנַס וְשִׁכַּח וְהִמִּיר שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ³¹
- הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְאִינוֹ לוֹקָה עָלֶיהָ³².

(25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "ייהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמתר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

ג. אֵין אָדָם מִמִּיר בְּהֶמָּה בְּקֶרְבָּן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ³³. וְאִם
אָמַר בְּעַל הַקֶּרְבָּן: כָּל הָרוֹצֵה לְהִמִּיר בְּבִהְמָתִי יָבוֹא
וְיִמִּיר - הָרִי זֶה מִמִּיר בָּהּ³⁴. הִמִּיר קֶרְבָּנוֹ בְּבִהְמָה
שְׁאִינָה שְׁלוֹ³⁵ - אֵינָה תְּמוּרָה, שְׁאִין אָדָם מִקְדִּישׁ
דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ.

(33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

ד. הַמְתַּכֵּפֶר הוּא שְׁעוֹשָׂה תְּמוּרָה, אֲבָל לֹא
הַמְקַדִּישׁ³⁶. פִּיצֵד? הַקְדִּישׁ בְּהֶמָּה שִׁיתְּכַפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ,
כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ קֶרְבָּנוֹת נְזִיר שִׁיתְּכַפֵּר בָּהֶם פְּלוּנִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **שְׁאִינוּ לֹקְהָהּ** 50 - **יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ**
2 **אֵינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה** 51.
- 49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" - לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו הקדש. 50) שקטן אינו בר עונשין. 51) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר.
- 3 **ט. אֵין הַפְּהִנִּים מְמִירִין פְּחֻטָּא וּבִאֲשָׁם** 52; **שְׁאָף**
4 **עַל פִּי שֵׁהֶם שְׁלֵהֶם** 53 - **אֵינָן זֹכִינן בְּהֵן מַחִיִּים** 54,
5 **שְׁאִין לָהֶם בְּבִשְׂרָה עַד שִׁזְזָה הָדֵם** 55. **וְאֵין הַפְּהִנִּים**
6 **מְמִירִין בְּבִכּוּרָה; שְׁאָף עַל פִּי שֶׁהוּא זֹכֶה בּוֹ**
7 **מַחִיִּים** 56 - **אֵינוּ זֹכֶה בּוֹ מִתְחַלֵּה, שֶׁהִי תְּחִלָּתוֹ**
8 **בְּבִית יִשְׂרָאֵל** 57 **הוּא. אֲבָל הַבְּעִלִּים** 58 **שֶׁהִמִּירוּ**
9 **בְּבִכּוּר כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא בְּבִיתָם - עוֹשִׂים תְּמוּרָה. וְכֵן**
10 **פְּהִין שֶׁהִמִּיר בְּבִכּוּר שְׁנוּלֵד לוֹ** 59, **לֹא בְּבִכּוּר שְׁלֵקָה**
11 **מִיִּשְׂרָאֵל - הִרִי זֶה תְּמוּרָה** 60.
- 52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. 53) ראה בפרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. 54) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. 55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. 56) שמצוה להפריש בכור וליטנו לכהן. 57) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיוולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. 58) ישראל. 59) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. 60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים".
- 12 **י. אֵילוֹ שֶׁל פְּהִין גְּדוֹל** 61 **עוֹשֶׂה תְּמוּרָה** 62, **אֲבָל פְּרוֹ** 63
13 **אֵינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה** 64; **אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשָׁלוֹ** 65,
14 **הוֹאִיל וְאֶחָיו הַפְּהִנִּים מִתְּפָּרִין בּוֹ** 66 - **הִרִי הֵם בּוֹ**
15 **פְּשִׁתִּין** 67.
- 61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. 62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. 63) פר החטאת של כהן גדול. 64) שלא הסתפקו בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד" - אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבעא, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. 65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו". 66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם
- ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:): שמתכפרים מקיבעא. 67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.
- 16 **י. הַעוֹפוֹת וְהַמְּנַחוֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שְׁלֹא**
17 **נֹאמַר אֵלָּא בְּהִמָּה** 68.
- 68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".
- 18 **י. קִרְבָּנוֹת בִּדְק הַבֵּית 69 אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. שְׁנֹאמַר**
19 **בְּמַעֲשֵׂר: לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְרִנּוּ** 70.
20 **וְהָלֹא הַמַּעֲשֵׂר בְּכָלֵל כָּל הַקְּדָשִׁים הִיָּה** 71, **וְלָמָּה**
21 **יִצְאֵהוּ? לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל** 72: **מָה מַּעֲשֵׂר קִרְבֵּן יַחֲדָה** 74,
22 **יִצְאֵהוּ קִרְבָּנוֹת צִבּוֹר וְכֵן הַשְׁתַּפִּיז** 75. **מָה מַּעֲשֵׂר קִרְבֵּן**
23 **מִזְבֵּחַ** 76, **יִצְאֵהוּ קִדְשֵׁי בִדְק הַבֵּית. מָה מַּעֲשֵׂר בְּהִמָּה**
24 **הַקָּשׁ לְמַעֲשֵׂר דִּגְוֹן** 77, **שְׁאִין חֲזִיבִין בּוֹ אֵלָּא יִשְׂרָאֵל**
25 **וְלֹא נְכָרִים** 78, **יִצְאֵהוּ קִרְבָּנוֹת נְכָרִים שְׁאִין עוֹשִׂין**
26 **תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ** 79.
- 69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. 70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). 71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. 73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". 74) ואינו בא בשותפות. 75) שאין עושין תמורה. 76) שמקריבו על המזבח. 77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. 78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג.). 79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.
- 27 **י. הַמְּקַדִּישׁ בְּעֵלֶת מוֹם קְבוּעָה** 80 - **אֵינָה עוֹשֶׂה**
28 **תְּמוּרָה, מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְקַדַּשׁ גּוֹפָה קְדוּשָׁה גְּמוּרָה, וְאֵינָה**
29 **אֵלָּא קְדֻשַׁת דָּמִים** 81. **אֲבָל הַמְּקַדִּישׁ בְּעֵלֶת מוֹם**
30 **עוֹבֵר** 82, **אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחַר כֵּן נוֹלֵד לָהּ מוֹם**
31 **קְבוּעָה - הִרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה** 83.
- 80) כגון שהיה מחוסר אבר. 81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. 82) שקדושה קדושת הגוף. 83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זה תמורת זו", או "הרי זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב ניסן - ספר קרבנות - הלכות תמורה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין חולין עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין.
(97 כלומר, בבהמת הקדש.

טז. אין ממירין איברים או עפרים בשלמים ולא
שלמים בהן. פיצד? האומר: רגלה של בהמה זו או
ידה תחת עולה זו⁹⁸, או שאמר עפר בהמה זו תחת
עולה זו - אינה תמורה. וכן האומר: בהמה זו תחת
ידה או רגלה של עולה זו, או שאמר: בהמה זו
תחת עברה של חטאת⁹⁹ זו - אינה תמורה¹⁰⁰.

(98 ייתכן כי בכונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים
שאינן הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה
של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה.
(99 המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של
"וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד
מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן
אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן
נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו
עושה תמורה (לחם משנה). (100 אפשר שלמדו כן ממה
שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה
בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

יז. הממיר בכלאים¹⁰¹ או בטרפה¹⁰² ויוצא דפן¹⁰³
או בטמטום¹⁰⁴ ואנדרוגינוס¹⁰⁵ - אין הקדשה חלה
עליה, והרי זה כמי שהמיר בגמל או בחמור¹⁰⁶,
לפי שאין במינו קרבן¹⁰⁷, ולפיכך אינו לוקה. מה
בין אלו לבצל מום¹⁰⁸? בעל מום יש במינו קרבן¹⁰⁹,
אלו אין במינו קרבן¹¹⁰.

(101 בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל
(=כבשה). (102 כלומר, בהמת החולין היתה טריפה.
(103 בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו
דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. (104 "שאינ
לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום
(=סתום)". (105 "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות
והוא ספק אם זכר אם נקבה". (106 שאין במין הגמל או
החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. (107 ראה
בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א-ג שכלאיים,
טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח.
(108 שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה
ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה.
(109 במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל
מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא
מותר באכילת בני אדם. (110 שבהמות תמימות אינם מין
אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון
שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

יח. הרובע¹¹¹ והנרבע¹¹² - הרי הם פבצל מום¹¹³
ועושיין תמורה¹¹⁴. וכן כל פיוצא בהן¹¹⁴.

(111 שור שבא על אשה. (112 בהמה שנבעלה על ידי
אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה
שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו

חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של
"תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו
מפרשים דבריו, שלחילול נכתובין ולא לתמורה ואינו לוקה.
יז. אחד הממיר תמים פבצל מום⁸⁴ או בעל מום
בתמים⁸⁵, או שהמיר בקר פצא⁸⁶ או צאן פבקר⁸⁷,
או פכשים בעזים⁸⁸ או עזים פככשים⁸⁹, או נקבות
פזכרים או זכרים פנקבות⁹⁰, או שהמיר אחד
במאה⁹¹ או מאה פאחד⁹², בין פבת אחת בין פזו
אחר⁹³ - הרי זו תמורה, ולוקין פמנן הפהמות
שהמיר⁹⁴.

(84 כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת
מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה.
(85 בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע,
ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז,
י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע,
זה בעלת מום) וכתיב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא
ותמורתו יהיה קודש". (86 המיר בקר של חולין בעז או
כבש של הקדש (משנה שם). (87 צאן של חולין בבקר
של הקדש. (88 כבשים של חולין בעזים של הקדש.
(89 עזים של חולין כבשים של הקדש. (90 וכל אלו
הדברים למדו בברייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם
המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה.
(91 המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש.
(92 המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש,
כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה
שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות
בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה".
(93 שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר
זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון
שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר
בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים
שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה.
(94 כן מפורש בתמורה כז. שהממיר בבת אחת לוקה על כל
בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין
מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל
זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל
אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא
אחד.

טו. אין התמורה עושה תמורה⁹⁵, ולא ולד פהמות
ההקדש⁹⁶ עושה תמורה. שפאמר: והיה הוא
ותמורתו; 'הוא' - ולא ולד, 'ותמורתו' - ולא
תמורת תמורתו. אבל הממיר בבהמה⁹⁷ וחזר והמיר
בה וחזר והמיר, אפלו אלה - פלן תמורה, ולוקה על
כל אחד ואחד, כמו שפארנו.

(95 בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה
קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין
אחרת, משנה בתמורה יב. (96 שהקדיש בהמה ונתעברה
אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין
זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט),

(126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפס בהמת חולין.

פרק שני

(1) יבאר איך היא התמורה.

- א. התמורה² הוא שִׁיאֵמַר בַּעַל הַקֶּרֶבֶן עַל בְּהֵמַת חֲלִין שֵׁשׁ לוֹ: הָרִי זֶה³ תַּחַת זֶה⁴, או הָרִי זֶה חֲלִיפַת זֶה⁵. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם אָמַר: הָרִי זֶה תַּחַת חֲטָאת זֶה או תַּחַת עוֹלָה זֶה - שֶׁהִיא תְּמוּרָה⁶. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי זֶה תַּחַת חֲטָאת שֵׁשׁ לִי בְּתוֹךְ הַפֵּת או תַּחַת עוֹלָה שֵׁשׁ לִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה תְּמוּרָה. וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ⁷. אֲבָל אִם אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: הָרִי זֶה תַּחַת עוֹלָה⁸ או הָרִי זֶה תַּחַת חֲטָאת⁹ - לֹא אָמַר כְּלוּם¹⁰. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי זֶה מְחַלֵּל עַל זֶה¹¹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹².

(2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת ההקדש. כלומר, שהוא מתפס את החולין בהקדש, והוא במשנה תמורה כו: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום, ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג. במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת. (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם, "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כו: שכיון שאמר בלשון חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת לחולין (רש"י שם).

- ב. הָיוּ לְפָנֵינוּ¹³ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חֲלִין וְאַחַת הֶקְדֵּשׁ שֶׁנֶּפֶל בָּהּ מוֹם¹⁴, הֵנִיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת חֲלִין וְאָמַר: הָרִי זֶה תַּחַת זֶה - הָרִי זֶה תְּמוּרָה¹⁵ וְלֹקֵה¹⁶. הֵנִיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת הֶקְדֵּשׁ וְאָמַר: הָרִי זֶה תַּחַת זֶה - הָרִי זֶה חֲלִלָה עַל בְּהֵמַת הַחֲלִין, וְאֵין זֶה תְּמוּרָה, אֵלָּא כְּפֻרָה בַּעֲלַת מוֹם בְּזוֹ הַבְּהֵמָה¹⁷.

(13) שם כז. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר

בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העידו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

- יט. בְּהֵמָה שֶׁחֲצִיָּה קָדֵשׁ וְחֲצִיָּה חֲלָל¹¹⁵ - לֹא עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹¹⁶ וְלֹא נַעֲשִׂית תְּמוּרָה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

- כ. כָּל הַחֲטָאוֹת שֶׁיֵּדִינָן שְׁיִמּוּתוֹ¹¹⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹⁹, וְכָל חֲטָאת שֶׁיֵּדִינָה שְׁתַּרְעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוֹם וְתִמְכָּר¹²⁰ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פריחה הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובבבלי חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאין התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

- כא. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפָסְחוֹ אוּ לְעוֹלָתוֹ אוּ לְאַשְׁמוֹ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²²; אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן רְאוּיִין לְקָרְבָּן¹²³, הוֹאִיל וְיִרְדּוּ לְקִדְשֵׁי דָמִים וְהָרִי הֵם תְּמִימִים¹²⁴ - יִרְדּוּ לְקִדְשֵׁי הַגּוֹף. אֲבָל הַמִּפְרִישׁ שְׁעִיר¹²⁵ לְחֲטָאתוֹ, וְנִשְׂאִי¹²⁶ שֶׁהִפְרִישׁ שְׁעִירָה¹²⁷ לְחֲטָאתוֹ, וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחֲטָאתוֹ¹²⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה; שֶׁכָּל הַמִּשְׁנָה בַּחֲטָאוֹת - לֹא נִתְקַדְּשָׁה כָּלָל וְאִפְלוּ קִדְשֵׁי דָמִים¹²⁹, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

(122) אם התפס בהם בהמת חולין, כרבנן בבביתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן.

הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר, שאין אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין ב' בהמות וכו'. ואחריו שאל מה הדין בד' בהמות, שהחזק במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיון, שהרי הפך את סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות, ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא החזק במלקיות, בוודאי כונתן לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו קנימים³², ותמכר³³ ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים³⁴. אומר: הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים, אם נתפון לכך מתחלה³⁵ - דבריו קנימים³⁶; ואם לא נתפון בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר תמורת שלמים, אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד³⁷.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדין האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חזן ממקדיש ומימר, מחרף, ועובר עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

פרק שלישי

(1) יבאר שיש תמורה קריבה, ותמורה שאינה קריבה.

א. כיצד דין התמורות לקרב? תמורת העולה² - תקרב עולה³. ואם היתה תמורתה נקבה⁴ או בעלת מום⁵ - תרעה הנקבה עד שיפול בה מום, ותמכר ויביא בדמיה עולה⁶. תמורת החטאת⁷ - תמות⁸, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁹. תמורת האשם¹⁰ - תרעה עד שיפול בה מום¹¹, ויפלו דמיה לנדבה¹². תמורת השלמים - בפשלמים לכל דבר¹³, טעונה סמיכה¹⁴ ונסכים¹⁵ ותנופת חזה ושוק¹⁶. תמורת התודה - פתודה¹⁷, אלא שאינה טעונה לחם¹⁸, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין¹⁹. תמורת הפסח: אם המיר בה קדם חצות יום ארבעה עשר - אין תמורתה קרבה²⁰, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בה אחר חצות -

הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול, כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחשת אביא זהב" (שם בגמרא).

ג. הרי לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת מום¹⁸ שהרי היא עומדת לפדיון¹⁹, ושלש בהמות תמימות חלין, ואמר: הרי אלו תחת אלו²⁰ - הרי שנים מן החלין תחת שנים התמימות תמורתן תמורה, ולוקה עליהם שנים; והבהמה השלישית היא תחת בעלת מום שנתחלה עליה²¹, ולחלה נתפון ולא להמיר בה. שפיון שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה²², ודרך התר, והוא החלול²³ - חזקה היא שאין אדם מניח ההתר ועושה האסור²⁴, ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות²⁵. וכן אם אמר: עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו, ואחת מהן בעלת מום²⁶ - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה העשירית²⁷ לחלה נתפון ולא להמיר בה²⁸. שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה²⁹, הואיל ויש שם דרך התר - אינו מניח דבר ההתר ועושה האסור³⁰. שתי בהמות של הקדש ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין ואחת מהן בעלת מום, ואמר: הרי אלו תחת אלו - הרי התמימה תמורת התמימה ולוקה אחת, ובעלת המום מחללת על בעלת המום³¹; שאינו מניח ההתר ועושה האסור.

(18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על ההקדש, ראה רש"י תמורה כז. (21) שבעלת המום יצאה לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפס את החולין בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין. (24) בתמורה כז. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב אמר: אם-תמצי-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. וידועה דעתו של רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כ"א שתי מלקיות על שתי הבהמות התמימות שהתפס בשתי הבהמות של ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות" משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קריט ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על

שחיתת השני, שכיון שאפשר להקריבו פסח ואפשר להקריבו שלמים, ואין בו קדושה אחת קבועה, אין בו כח להתפיס לתמורתו ליקרב, אלא רועה עד שיסתאב, כמפורש פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו ('מרכבת המשנה' שם), וראה להלן. (21) שחצות היום קבע את הכבש שהפריש לפסח, להיקרב לקרבן פסח, ואם הוא מתפס בו בהמה אחרת

נחשבת תמורה זו למותר הפסח, שהדין הוא שקרב שלמים ('מרכבת המשנה' שם). וכל זה אינו אלא אם הפריש כבש אחד לפסח, אבל אם נאבד הפסח והפריש אחר תחתיו ואחר-כך נמצא הראשון והמיר בו, הדין הוא שאם "נמצא אחר שחטיטה" והמיר בו, התמורה קרבה שלמים, אבל אם נמצא לפני שחטיטה והמיר בו אפילו לאחר חצות – כיון שיש כאן שני כבשים ואיזה שירצה יכול להקריב, נחשב זה כאילו פסח ושלמים מעורבים בכל כבש וכבש, ואין תמורתו קריבה. וכרבה בפסחים צו, ב - ודלא כרבי זירא שם, ראה בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו ('מרכבת המשנה' חלק ב, פ"ד מהל' קרבן פסח שם, וחלק א כאן. 'מעשה רוקח' כאן. וכן נראה בדברי ה'מאיר' בפסחים, שם. וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן). (22) (כן הוא לפי כת"י תימן, וראה להלן). (23) מעשר בהמה. (24) שאפילו לאחר שיפול בהם מום, אינו מביא בדמיהם קרבן, ראה להלן בהמשך הלכה זו ובה"ב. (25) אביי ורבא, בתמורה ה, ב. (וראה שם כא. וזבחים לז: ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל קודש הם, ובלחם-משנה כאן). (26) שהרי בבכור נאמר (שמות יג, יב) "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לב) "כל אשר יעבור תחת השבט", ולמדו מעשר מבכור בגזירה-שוה "עברה עברה" (חולין לז:). (27) של בכור ושל מעשר. (28) משנה, תמורה כא, א: "תמורת הבכור והמעשר וכו', הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים".

ב. תמורת הבכור - לפניהם, ותמורת המעשר - לבעלים.²⁹ וכשם שאין פודין בכור ומעשר שפול ב'הן מום'.³⁰ כמו שפארנו בהלכות אסורי זבוח,³² כך אין פודים תמורתן.³³

(29) (בכת"י תימן, אין כאן הפסק, ו'תמורת הבכור וכו' מחובר למה שלפניו: "עד שיפול בם מום ותאכל תמורת הבכור וכהנים וכו'", וכן נכון). (30) כלומר, מה שאמרו במשנה שם "תמורת הבכור והמעשר הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים", היינו כשם שהמעשר שייך לבעלים, והבכור שייך לכהנים והם בעליו, כמו כן תמורתם: המעשר לבעלים והבכור לכהנים, שהם הבעלים שלו ולא ישראל שהמיר. וכן נראה בזבחים ט, א - משאלת הגמרא בענין מותר הפסח שהוא שלמים - "אימא, אם שחטו לשם בכור שיהיה בכור וכו' ליתביה לכהן", והוא הדין לתמורה שכתוב בה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", שהיא שייכת לכהן, אבל דעת ה'תוספות' (זבחים עה: דיבור-המתחיל "בכור") שתמורת הבכור לבעלים, היינו לישראל ולא לכהן, וראה להלן פ"ד ה"ו ('אור שמח'). (31) ראה מה שכתב רבינו בפ"א מהל' בכורות ה"ז לעניין בכור, ובפ"ו שם ה"ה-ז לעניין מעשר בהמה. (32) פ"א

הרי התמורה עצמה תקרב שלמים.²¹ תמורת הבכור והמעשר.²³ - אינם קרבין לעולם.²⁴ שנאמר בבכור: 'לה' הוא, מפי השמועה למדו:²⁵ הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר בבכור.²⁶ תמורתן תרעה עד שיפול ב'ה מום ותאכל'.²⁸

(2) שהמיר זכר בעולה. (3) משנה, תמורה יח, ב. ולמדו כן (שם יז:): ממה שנאמר (דברים יב, כ"ז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרך, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו'" - "רק קדשך, אלו תמורות וכו', תשא ובאת, יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו, ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם, כדרך שאתה נוהג בעולה, אתה נוהג בתמורה וכו', כדרך שאתה נוהג בשלמים, אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה", וראה להלן. (4) ואין נקבה קריבה עולה, ראה למעלה פ"א הכ"א, וראה שם ה"ד, שממירים נקבות בזכרים, וזכרים בנקבות. (5) ואסור ליקרב על המזבח. (6) שהרי המקדש נקבה לעולה, דינה שתועה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה עולה (במשנה, שם יח:). ותמורת עולה כעולה, והוא-הדין שבעלת מום, שהזכיר רבינו לפני כן - "תימכר ויביא בדמיה עולה". (7) בין זכר בין נקבה. (8) משנה, שם כא, ב. (9) פ"ד ה"א, ודבר זה הלכה למשה מסיני. ומיתה זו היא: שמכניסה לבית ונועל עליה הדלת עד שמתה (רבינו, שם). (10) בין זכר בין נקבה. (11) משנה, שם כ, ב - כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר. "שכל שבחטאת מתה - באשם רועה" - "עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה" (שם יח. ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ד, וראה להלן פ"ד ה"ד). (12) במשנה, שם. "והוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש (ראה פ"ב מהל' שקלים ה"ב), ובית-דין מקריבים באותן מעות עולות נדבה" (להלן פ"ד ה"ה). (13) ראה למעלה הערה ב. (14) שישמוך שתי ידיי על ראש הקרבן סמוך לשחיתתו. (15) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים עם הקרבן, וראה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כמה הוא שיעור הנסכים. (16) ראה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, סדר התנופה והלכותיה. (17) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר נאכל ליום ולילה (משנה, תמורה יח: וראה רש"י שם). ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות תמורות וחליפות וולדות תודה. (18) במשנה, שם. ואף-על-פי שהמביא תודה מביא לחם, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות וגו'" - תמורת תודה אינה חייבת בלחם, ולמדו כן מהפסוק הנ"ל: "התודה - תודה טעונה לחם, ולא ולד תודה ולא תמורת וחליפת תודה טעונות לחם" (תמורה שם, וראה להלן פ"ד ה"א). (19) פ"ב ה"ח. ושם מבואר, שאין הדברים אמורים אלא בתודת חובה, ולאחר שכיפר בתודה העיקרית, אבל לפני הכפרה או בתודת נדבה, אפילו לאחר כפרה - צריך לחם. (20) משום שהפסח קודם חצות לא נקבע עדיין בשם פסח, ואם רצו הבעלים יכולים להפריש פסח אחר, ופסח ראשון יהיה מותר הפסח, שדינו שקרב שלמים - דינו כפסח שאבד, ונמצא אחר חצות קודם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר קרבנות – הלכות תמורה קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פשטה קדושה בכולה, ונשאר רק חצי עולה, ושוב פשטה קדושה בכולה כנ"ל]. (41) והואיל ואף אחד מהם אינו נתפס לחצאין, והואיל ולא שייך באף אחד מהם "פשטה קדושה בכולה", כיון שכל אחד השני עומד כנגדו – על כרחנו שכוונתו היתה לומר או חצייה תמורה או חצייה מעשר, ועי' באור שמח]. (42) אם כוונתו לתמורה הנוהגת בכל הקרבנות, או כוונתו למעשר בהמה שיש לו חומרות אחרות (תמורה שם).

ד. המקדיש בעלת מום עובר⁴³, ואין צריך לומר⁸ תמימה⁴⁴, ואחר כך נולד בה⁴⁵ מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית – הרי זו תמורה⁴⁶, ואינה קרבה ואינה נפדית⁴⁷, אלא מגיחה עד שתמות⁴⁸. אינה קרבה – מפני שפאה מכח קדשה דחוייה⁴⁹, ואינה נפדית – שאין בכח קדשתה לתפש פדיונה⁵⁰.

(43) שאילו בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה (למעלה פ"א הי"ג). (44) כלומר, הקדיש בהמה תמימה. (45) כלומר, לתמימה או לבעלת המום העובר. (46) בבכורות טז, א: "בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה", שהרי "אינם יוצאים לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרים בגזיה ועבודה אחר פדיונם" (להלן ה"ה, ועי' 'תוספות' שם ד"ה "ותמורה"). (47) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת. (48) דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה, בבכורות שם. (49) שהתפס אותה בבהמה שנפדתה כבר. (50) בבכורות שם.

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחילתן⁵¹ – הרי אלו יפדו, ואינן יוצאין לחלין לכל דבר כדי שיהיו מתירין בגזיה ועבודה אחר פדיונן⁵². שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע⁵³, שנאמר: או רע בטוב, ורע האמור פאן הוא פעל מום⁵⁴ וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף על פי כן קתוב בו יהיה קדש⁵⁵.

(51) כלומר, אף-על-פי שהיו בעלי מומין קבועים מתחילתן, וכל-שכן אם היו תמימים מתחילתן ואח"כ נפל בהם מום. (52) משנה, תמורה טז, ב. יז, א. (53) כלומר, אע"פ שבהקדש אם הקדיש בעל מום בתחילה, מותר בגזיה ועבודה אחר פדויה (ראה פ"א מהל' מעילה ה"ט), לפי שלא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד – בתמורה חלה קדושת הגוף אף על בעל מום. (54) ראה במשנה, תמורה ט, א. (55) ראה רש"י שם יז, א.

ו. עולה שנתערבה בזבחים⁵⁶ והמיר⁵⁷ באחת מן התערובות⁵⁸ – הרי זה מביא⁵⁹ בהמה אחרת ואומר: אם תמורת עולה היא זו – הרי בהמה זו שלמים⁶⁰, ואם תמורת שלמים היא זו – הרי בהמה זו עולה⁶¹. ונמצא הבהמה שהביא עם התמורה פעולה ושלמים שנתערבו זה בזה⁶². חזר והמיר⁶³ באחת משתייהן ואין ידוע פאי זו מהן המיר⁶⁴ – מביא זבחה⁶⁵ אחר מתוך ביתו ואומר על התמורה השניה⁶⁶: אם תמורת

הי"ב. (33) בזבחים עה, ב - פשט רבא בעייתו של רמי בר חמא, לעניין תמורת בכור, מהברייתא "בכור ומעשר שהוממו, עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" (וראה ב'תוספות' הנ"ל שם). ובתמורה יג, ב - מפורש כן לעניין תמורת מעשר בהמה, שאינה נגאלת ('יד איתן').

ג. בהמה שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים³⁴ - תמורתה³⁵ פמורה³⁶. וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחילת הקדשה³⁷ - הרי תמורתה פמורה³⁸. אמר: חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה - הרי זו תקרב עולה³⁹. חצייה עולה וחצייה מעשר - תקרב עולה⁴⁰. חצייה תמורה וחצייה מעשר⁴¹ - הרי זו ספק⁴², ואינה קרבה.

(34) שהיא "קדושה ואינה קריבה אלא רועה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים (פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ג, וראה למעלה פ"ב ה"ד). (35) אם המיר בה. (36) שאינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. והוא בברייתא תמורה כו, א. (37) נראה, שהכוונה לבעלת מום עובר, או הקדיש תמימה ואחר-כך נולד לה מום קבוע, שעושות תמורה (למעלה פ"א הי"ג) ורובע ונרבע וכיוצא בהן (למעלה שם הי"ח), והמפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו (שם הכ"א), שכולן אינן קריבות אלא נפדות אחר שנופל בהן מום קבוע (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז-יז, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד). (38) נלמד מדין בהמה, שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, שלמעלה (כסף משנה). (39) [בתמורה כו, ב: "אמר אביי, אמר חצייה עולה וחצייה מעשר, דברי הכל עולה קריבה". "ואפשר שבנוסחאות שלו (= של רבינו) מצא חצייה עולה וחצייה תמורה, דברי הכל עולה קריבה וכו'" (הראב"ד, וראה להלן). וכעין זה כתב ה'כסף משנה': "ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים, היכא דאמר חצייה תמורה וחצייה עולה, דברי הכל קריבה. חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה". והראב"ד הטעים בזה "כיון דאיכא איסורא (= שאסור להמיר) לא איכין מעיקרא לאיסורא, ולבסוף הוא דטעה ואימליך (= ונמלך) והמיר". אבל זה אינו אלא לפי גירסתו "חצייה עולה וחצייה תמורה", אבל לפי דברי רבינו "חצי בהמה זו תמורה, וחצייה עולה" שהקדים "תמורה" ל"עולה", אין לומר כדברי הראב"ד. וצריך לומר כמו שכתבנו למעלה (פ"א הט"ז, הערה קטז), שאע"פ שאין ממירים באיברים, אם אמר "לבה או ראשה של בהמה זו תמורה" פשטה קדושה בכולה, ואם כן כאן באומר "חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, שוודאי נתכוון לשתייהן, אין מקום להתפשטות הקדושה בכולה ע"י החצי של התמורה, שהרי החצי השני – עולה, ומכיון שכך לא חלה התמורה כלל, שהרי אין ממירים באיברים, ולעומת זאת, חצי העולה – נשאר, שהרי אפשר להקדיש חצי עולה ושוב פשטה קדושה בכולה, וראה להלן]. (40) [אף כאן, כמו למעלה בתמורה, אין מעשר בהמה לחצאין (הראב"ד, וכן הוא בעירובין ג.) והואיל והחצי השני הוא עולה, לא שייך לומר

קען שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ז ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמת חולין (כספ-משנה). (66) שהמירה על אחד מהתערובת השניה (= תמורת ספק וקרבת פסח). (67) כלומר, תמורת תמורה ראשונה. (68) זו התמורה השניה. (69) כלומר, החולין שהביא מתוך ביתו נשאר חולין כמו שהיה, שהרי גם התמורה, השניה שעמה היא חולין, כמבואר למעלה (ובפ"א הט"ו). (70) כלומר, התמורה השניה היא תמורת הבחמה האחרת, שהביא אותה בצירוף התמורה הראשונה (היא ספק הקרבן). (71) כלומר, החולין שהביא מביתו. (72) כלומר, אם התמורה השניה היא עולה - הרי הוא מקדיש זו החולין לשלמים, ואם התמורה השניה היא שלמים - הרי זו לעולה. (73) תוספתא, שם. כלומר, ספק זבח וספק תמורה (שהרי יש גם ספק חולין). (74) פ"ו.

ז. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹכּוֹר אוּ בְּמַעֲשֵׂי 75 וְהָמִיר בְּאַחַד מֵהֶן 76 - הָרִי זֶה לֹא יִקָּרֵב 77, אֲלֵא יִרְעָה עַד שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם וְיִפְדָּה 78, וַיֹּאכֵל בְּכֹכּוֹר אוּ בְּמַעֲשֵׂי כָמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ 79.

(75) תוספתא, תמורה פ"ג: "שלמים שנתערבו בככור, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו בככור" (וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ד). (וברור שצריך לפדות את זה שהוא שלמים, אע"פ שאינו יודע מי הוא, כדלהלן). (76) ואם כן, התמורה היא ספק שלמים ספק בכור (או מעשר). (77) תוספתא שם, שהרי תמורת הבכור (או המעשר) אינם קריבים, אלא נאכלים במום (ראה למעלה ה"ב). (78) אף שתמורות הבכור והמעשר שנפל בהן מום, אינם צריכים פדיון (למעלה ה"ב) - צריך כאן פדיון משום תמורת שלמים, שדין תמורת שלמים כשלמים (למעלה ה"א). ובדפוס רומי וויניציאה ובכת"י תימן, חסרה המילה "ויפדה", וראה ב'לחם משנה' 'מעשה רוקח' 'אור שמח'. (79) למעלה ה"ב.

1 תְּמוּרָה 67 היא זו 68 - הָרִי זֶה שֶׁהֵבִיא חֲלִין 69, וְאִם 2 תְּמוּרַת עוֹלָה אוּ שְׁלָמִים היא 70 - הָרִי זֶה שֶׁהֵבִיא 71 3 עוֹלָה אוּ שְׁלָמִים 72. וְהָרִי זֶה שֶׁהֵבִיא עִם הַתְּמוּרָה 4 הַשְּׁנִיָּה כְּזָבַח וְתְּמוּרָה 73 שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה. וְכִבֵּר 5 בְּאַרְנוֹ דִּין הַתְּעַרְבוּת בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין 74.

(56) כלומר, בשלמים - בתוספתא תמורה פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 555, 13): "עולה שנתערבה בזבחים, ירעה (צ"ל: ירעו) עד שיסתאבו וימכרו, ויביא בדמי יפה שבהן זבח, ובדמי יפה שבהן עולה". והביאה רבינו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ה"ו. (57) בתוספתא, שם. (58) ואינו יודע באיזה מהן (תוספתא, שם). והרי תמורה זו הראשונה ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריבה על המזבח, אלא תרעה עד שתסתאב ויפול בה מום ויפדה אותה ויביא בדמיה עולה או שלמים, אחד משני הקרבנות האלה, ויביא מביתו לקרבן השני. אלא שחששו שמא עד שיפול בה מום - ישכחו שספק הוא ולא יפדו אלא על קרבן אחד, ולכן הצריכוהו לקחת בהמה אחרת, כדלקמן, כדי שיהיו לפניו שני קרבנות, ולכשיסתאבו ויפלו בהם מומים, יפדו שניהם (לחם-משנה, ועי' ראב"ד). (59) תוספתא, שם. (60) כלומר, מקדישה נדבה. (61) נדבה כנ"ל. (62) שדינם נתבאר למעלה, ומפורש בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין שם, שירעו עד שיסתאבו וכו'. (63) תוספתא, שם. (64) שאם ידע שהמיר בזה התמורה (הראשונה) - הרי זו חולין "שאין התמורה עושה תמורה" (למעלה פ"א הט"ו) אבל עכשיו שאינו יודע באיזו המיר, הרי היא מוטלת בשני ספקות שהם שלשה: א' שמא היא תמורת התמורה והרי היא חולין, ב' שמא היא תמורת השניה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, וגם בזה אי אפשר שתירעה עד שתסתאב ותיפדה מספק כיון שהביא אחת, שמא ישכחוהו ויפדוהו על אחת (כנ"ל בשם לחם-משנה). (65) תוספתא, שם. כלומר,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב ניסן תשע"ח

16 יִשְׁאָר מִכָּל מַחְזוֹר שֶׁל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה שְׁעָה אַחַת 17 וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים, כָּמוֹ 18 שְׁאַמְרֵנוּ, וְיִהְיֶה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה 2 אֶחָד וְחֲשָׁעִים 19 יוֹם וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת וְחֲצִי שְׁעָה. וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אַחַת 20 בְּאֵי זֶה יוֹם בְּאִיזוֹ שְׁעָה הִיא, תִּתְחִיל לְמִנּוֹת מִמֶּנָּה 21 לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׁאַחֲרֶיהָ, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, 22 עַד סוֹף הָעוֹלָם.

(2) ארבע תקופות בשנה: תקופת ניסן - התחלת האביב; תקופת תמוז - התחלת הקיץ; תקופת תשרי - התחלת הסתיו; תקופת טבת - התחלת החורף.

ג. תקופת ניסן היא השְׁעָה וְהַחֲלָק שֶׁתִּפְגַּס בוֹ 23 הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל טַלָּה, וְתְּקוּפַת תַּמּוּז - הִיּוֹת 24

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ח

הלכות קידוש החדש

פרק תשיעי

(1) ימי שנת החמה.

10 א. שְׁנַת הַחֲמָה - יֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאוּמְרִים, 11 שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וּרְבִיעֵ יוֹם, 12 שֶׁהוּא שֵׁשׁ שְׁעוֹת; וְיֵשׁ מֵהֶן שְׂאוּמְרִים, שֶׁהוּא פְּחוֹת 13 מִרְבִּיעֵ הַיּוֹם. וְכֵן חֲכָמֵי יוֹן וּפְרַס יֵשׁ בִּיגִיָּהֶן מִחֲלָקַת 14 בְּדָבָר זֶה.

15 ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שִׁס"ה יוֹם וּרְבִיעֵ יוֹם,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ז ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45 וְלֹאֲשֶׁר יִגִּיעַ הַחֹשֶׁבּוֹן בּוֹ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן. וְלִמָּה
46 מוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה? לְפִי שֶׁתְּקוּפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שָׁנָה
47 יֵצִיגָה הִיתָה בְּתַחֲלַת לַיִל רִבְעִי.

48 ה. בִּצְדָה? הֲרִי שָׂרְצִינוּ לִידַע תְּקוּפַת נִסָּן? שֶׁל שָׁנָה
49 תִּשָּׁע מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִיגָה -
50 כְּשֶׁתִּשְׁלֹף הַכֹּל שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים,
51 תִּשְׁאַר שָׁנָה אַחַת; תִּקַּח לָהּ יוֹם אֶחָד וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת
52 וְתוֹסִיף עָלָיו שְׁלֹשׁ, נִמְצָאָה תְּקוּפַת נִסָּן בְּלֵיל
53 חֲמִישִׁי שֶׁשׁ שָׁעוֹת בְּלֵילָהּ. וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע
54 שָׁעוֹת וּמִחְצָה - הֲרִי תִּהְיֶה תְּקוּפַת תַּמּוּז בְּשָׁעָה
55 וּמִחְצָה מִיּוֹם חֲמִישִׁי; וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת
56 וּמִחְצָה - תִּהְיֶה תְּקוּפַת תְּשֵׁרִי בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת מִיּוֹם
57 חֲמִישִׁי; וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמִחְצָה -
58 תִּהְיֶה תְּקוּפַת טֵבֶת בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וּמִחְצָה מְלִיל
59 שְׁשִׁי; וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמִחְצָה - תִּהְיֶה
60 תְּקוּפַת נִסָּן הַבָּאָה בְּתַחֲלַת יוֹם שְׁשִׁי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
61 צֶד סוֹף הָעוֹלָם, תְּקוּפָה אַחֵר תְּקוּפָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנת תשע מאות שלושים וארבעה אלפים ליציגה... שנת
תתק"ל שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס"

וצריך להבין, לפי זה נמצא שכתובת הדברים היתה בשנה
זז, אבל בהלכות שאח"ז כתב "...משנה זו שהיא שנת י"ז
ממחזור ר"ס שהיא שנת תתקל"ח - שמונה שנים לאחר
זה! והרי לא יתכן שעבר משך זמן של שמונה שנים בין
כתיבת פרק ט' לכתיבת פרק י"א, שכן הרמב"ם עצמו
כותב שכתובת חיבורו נמשכה עשר שנים. וגם לולי מה
שכתב הרי ידוע שעריכת חיבורו נשלמה בשנת תתק"מ
וא"כ איך יתכן שכתובת הלכות קידוש החודש שבתחילת
ה"יד החזקה" היתה בשנת תתקל"ח, היינו קרוב לסוף זמן
הכתיבה.

והביאור בזה: ידוע שלאחר שכתב הרמב"ם ספרו חזר
והגיהו ותיקנו בשנים או שלוש מהדורות (כנזכר במכתבו
לחכמי לונלי) ומוכן שלא תיקן את כל הספר אלא רק את
הדברים הצריכים תיקון. ולכן, מה שכתב בסוף פרק י"א
"שהיא שנת תתקל"ח וארבעת אלפים ליציגה" היה
כשתיקן ההלכה במהדורה השנייה, ולכן בכתיבת השנה
כתב את השנה שעמד בה בשעת התיקון ולא את התאריך
הישן של שעת הכתיבה הראשונה, ומה שכתב בפרק ט'
לא היה צריך תיקון ולכן נשארה השנה כפי שהיתה בשעת
הכתיבה.

(על פי "יין מלכות" ספר זמנים סימן מג)

(4 באיזה יום בשבוע ובאיזו שעה.

62 ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת
63 ניסן של שנה זו⁵ - תדע תחלה באי זה יום מימי

1 הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל סְרָטָן, וְתְּקוּפַת תְּשֵׁרִי - הִיִּת
2 הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל מֵאֲזִנִּים, וְתְּקוּפַת טֵבֶת - הִיִּת
3 הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל גְּדִי³. וְתְּקוּפַת נִסָּן הִיִּתָה בְּשָׁנָה
4 הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יֵצִיגָה לְפִי חֹשֶׁבּוֹן זֶה קֹדֶם מוֹלַד
5 נִסָּן: בְּשָׁבָעָה יָמִים, וְתִשָּׁע שָׁעוֹת, וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
6 וּשְׁנָיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. סִמְנָה: ז"ט תרמ"ב.

(3 מזל = קבוצת כוכבים. הקדמונים מנו שנים עשר מזלות.

7 ד. דֶּרֶךְ חֹשֶׁבּוֹן הַתְּקוּפָה כִּף הִיא: תִּדַּע תְּחִלָּה כִּמָּה
8 מִחְזָרִין שְׁלָמִים מִשָּׁנָה הַיֵּצִיגָה עַד הַמִּחְזָר
9 שֶׁתִּרְצָה, וְקַח לְכָל מִחְזָר מִהֵן שָׁעָה אַחַת וְתַפ"ה
10 חֲלָקִים; וְקַבֵּץ כָּל הַחֲלָקִים - שָׁעוֹת, וְכָל הַשָּׁעוֹת -
11 יָמִים, וְתִגְרַע מִן הַכֹּל שְׁבַעָה יָמִים וְתִשָּׁע שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ
12 מֵאוֹת וּשְׁנָיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהִשְׁאָר תוֹסִיף אוֹתוֹ
13 עַל מוֹלַד נִסָּן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמִּחְזָר; יֵצֵא
14 לָךְ בְּאֵי זֶה שָׁעָה וּבְכִמָּה בְּחֹדֶשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן
15 שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִן הַמִּחְזָר, וּמִמָּנָה תִּתְחִיל לִמְנוֹת
16 אֶחָד וְתִשָּׁעִים יוֹם וְשְׁבַע שָׁעוֹת וּמִחְצָה לְכָל תְּקוּפָה
17 וְתְּקוּפָה. וְאִם תִּרְצָה לִידַע תְּקוּפַת נִסָּן שֶׁל שָׁנָה זֹה,
18 שֶׁהִיא שָׁנָה כִּף וְכָךְ בְּמִחְזָר שֶׁאֵתָּה עוֹמֵד בּוֹ - קַח
19 לְכָל הַמִּחְזָרִין הַשְּׁלָמִים שָׁעָה וְתַפ"ה לְכָל מִחְזָר,
20 וְכָל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשָּׁלְמוּ מִן הַמִּחְזָר - עֲשֶׂהָ
21 יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וּמֵאוֹתִים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים
22 לְכָל שָׁנָה, וְקַבֵּץ הַכֹּל, וְתִגְרַע מִמֶּנּוּ שְׁבַעָה יָמִים
23 וְתִשָּׁע שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁנָיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים,
24 וְהִשְׁאָר תִּשְׁלִיכֶם חֹדֶשִׁי הַלְּבָנָה - תִּשָּׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם
25 וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁעוֹת וְשְׁבַע מֵאוֹת וְשֵׁשׁ וְתִשָּׁעִים
26 חֲלָקִים, וְהַנִּשְׁאָר פָּחוֹת מִחֹדֶשׁ הַלְּבָנָה - תוֹסִיף אוֹתוֹ
27 עַל מוֹלַד נִסָּן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה, וְתִדַּע זְמַן תְּקוּפַת
28 נִסָּן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה כִּכְמָה יוֹם בְּחֹדֶשׁ הִיא וּבְכִמָּה
29 שָׁעָה. תְּקוּפַת נִסָּן לְפִי חֹשֶׁבּוֹן זֶה אֵינָה לְעוֹלָם אֵלָּא
30 אוֹ בְּתַחֲלַת הַלֵּילָהּ, אוֹ בְּחֻצֵּי הַלֵּילָהּ, אוֹ בְּתַחֲלַת
31 הַיּוֹם, אוֹ בְּחֻצֵּי הַיּוֹם; וְתְּקוּפַת תַּמּוּז לְעוֹלָם אֵינָה
32 אֵלָּא אוֹ בְּשָׁבָע שָׁעוֹת וּמִחְצָה, אוֹ בְּשָׁעָה אַחַת
33 וּמִחְצָה, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלֵילָהּ; וְתְּקוּפַת תְּשֵׁרִי לְעוֹלָם
34 אֵינָה אֵלָּא בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת, אוֹ בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת, בֵּין בַּיּוֹם
35 בֵּין בְּלֵילָהּ; וְתְּקוּפַת טֵבֶת לְעוֹלָם אֵינָה אֵלָּא אוֹ
36 בְּעֶשֶׂר שָׁעוֹת וּמִחְצָה, אוֹ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וּמִחְצָה, בֵּין
37 בַּיּוֹם בֵּין בְּלֵילָהּ. אִם תִּרְצָה לִידַע בְּאֵי זֶה יוֹם מִיָּמֵי
38 הַשְּׁבוּעָה וּבְאֵי זֶה שָׁעָה תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה - קַח שְׁנָיִם
39 גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשָּׁנָה הַיֵּצִיגָה עַד שָׁנָה שֶׁתִּרְצָה,
40 וְהִשְׁלֹף הַכֹּל שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים,
41 וְהַנִּשְׁאָר יוֹתֵר מִשְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים - קַח לְכָל שָׁנָה יוֹם
42 אֶחָד שֶׁשׁ שָׁעוֹת, וְקַבֵּץ הַכֹּל, וְהוֹסֵף עָלָיו שְׁלֹשָׁה,
43 וְהִשְׁלֹף הַכֹּל שְׁבַעָה שְׁבַעָה, וְהַנִּשְׁאָר מִן הַיָּמִים וּמִן
44 הַשָּׁעוֹת תִּתְחִיל לִמְנוֹת מִתְּחִלַּת לַיִל אֶחָד בְּשַׁבָּת,

40 הַלְבָּנָה: עֲשֶׂרָה יָמִים, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעָה, וּמֵאָה
41 וְאַחַד וְעֶשְׂרִים חֲלָק, וּשְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים רִגְעָה. סִימָן
42 לָהֶם: יכ"א קכ"א מ"ח. וְלֹא תִמְצָא תּוֹסֶפֶת בְּמַחְזֹר
43 שֶׁל תִּשְׁעָה עֲשָׂרָה שָׁנָה כָּלֵל, אֲלֵא בְּכָל מַחְזֹר מֵהֶם
44 יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחֲמָה עִם שְׁנֵי הַלְבָּנָה הַפְּשׁוּטוֹת
45 וְהַמְעַבְרוֹת.⁴

(2) ע"י פ"ט ה"א. (3) הכוונה ל"תקופת רב אדא", ועי' בהערה הקודמת ובהערה הבאה. (4) י"ט שנות המחזור הקטן על שבעת חדשי העיבור שבהן (גו"ח אדו"ט) הן מאתים ושלושים וחמשה חדשי לבנה. 29 יום, 12 שעות, 793 חלקים $X = 235 = 365$ יום, 5 שעות, 48/76 997 חלקים $X = 19$. המעברים חשבו, שהמחזור הקטן, על השנים המעוברות שבו גו"ח אדו"ט, בנוי על תקופת רב אדא. ואלה הנימוקים: 1. לפי תקופת שמואל, קיים הפרש של שעה אחת ותפ"ה חלקים בין י"ט שנות החמה ליי"ט שנות הלבנה. במשך מאות בשנים נצטבר הפרש של ימים. לפי זה יצא, שתקופת השמש של ניסן תהיה מרוחקת ממולד ניסן בראש המחזור מרחק ששיעורו כמספר הימים שנצטברו. אבל למעשה נוכחו לדעת, שהתקופה קרובה למולד ניסן בראש המחזור, ויי"ט שנות המחזור נגמרות בשווה עם רל"ה חדשי הלבנה בלי עודף. מכאן ששנת החמה קטנה יותר מזו שקבע שמואל. 2. תקופת ניסן חלה תמיד לפני ט"ז בניסן בהתאם לדעת רב אדא, שאם תקופת טבת נמשכת עד ט"ז בניסן, עלינו לעבר את השנה (ראש השנה כא. הגירסה בתלמוד שלנו - רב הונא; ה"פירוש" מביא רב "אדא"), ולפי תקופת שמואל, חלה תקופת ניסן פעמים רבות אחרי ט"ז בניסן. מכאן הסיקו, שיסוד העיבור של גו"ח אדו"ט במחזור הקטן מבוסס על תקופת רב אדא, שלפיה, אם מעברים גו"ח אדו"ט, תחול תקופת ניסן לפני ט"ז בניסן. השם "תקופת רב אדא" מקורו כנראה בזה, שהחשבון מתאים לדברי רב אדא הנ"ל (עי' יסודי העיבור לחיים זעליג סלוניםמסקי).

46 ב. בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה: אחד
47 ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה
48 עשר חלקים, ואחד ושלושים רגעים. סימן להם: צא"ז
49 תקי"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי
50 היתה - תחשב מאותו רגע מנ"ן זה, ותדע תקופה
51 שאחריה, על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא
52 רביע.⁵

(5) ע"י פ"ט.

53 ג. תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה
54 של יצירה קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות
55 ושנים וארבעים חלקים.⁶ סימן להם: ט' תרמ"ב.
56 וכן היא לעולם, בכל שנה ראשונה של כל מחזור,
57 קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים
58 וארבעים חלקים.⁷

(6) תקופת רב אדא מבוססת על דעת רבי יהושע, שלפיה אנו

1 השבוע תהיה, ובאי זה יום יקבעו ניסן של שנה זו,
2 וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור, ותקח לכל
3 שנה אחד עשר יום, ותוסיף על סכום הימים שבועה
4 ימים בזמנים אלו, והשליף הפל שלשים שלשים,
5 והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנותו מראש
6 חדש ניסן; אם יגיע ליום התקופה - מוטב, ואם
7 לא - הוסיף יום או שני ימים או שלשה ימים על
8 המניין, עד שגגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה
9 מעברת - תתחיל למנות מראש חדש אדר שני,
10 וליום שגגיע החשבון - באותו היום מן החדש
11 תהיה התקופה.

(5) בלי לדעת את השעה המדויקת.

12 ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה
13 תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא
14 שנה תשיעית במחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן
15 נקבע ב'ה בחמישי, ותקופת ניסן בחמישי; ולפי
16 שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים
17 הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר
18 יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; ותוסיף
19 שבועה, הרי הפל חמשה ותשעים; תשליף הפל
20 שלשים שלשים, נשאר חמשה ימים; כשתתחיל
21 למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן, שהיה
22 בחמישי, יגיע החשבון ליום שני; וכבר נדענו שאין
23 התקופה בשני בשבת אלא בחמישי, לפיכך ותוסיף
24 יום אחר יום עד שתגיע לחמישי, שהוא יום
25 התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני
26 מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה
27 ושנה.

28 ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחר יום עד שתגיע
29 ליום התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא
30 יום אחד או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא
31 שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת
32 שאתה צריך להוסיף יום על זה - תדע שטעית
33 בחשבון, ותחזור ותחשב בדקדוק.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) הימים שבין תקופה לתקופה.

34 א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות
35 מרביע - מחכמי ישראל² יש מי שאומר: שלש
36 מאות חמשה וששים יום, וחמש שעות, ותשע
37 מאות שבועה ותשעים חלקים, ושמונה וארבעים
38 רגעים.³ והרגע - אחד מששה ושבעים בחלק. ולפי
39 חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. וְחֶשְׁבוֹן שְׁתֵּי תְּקוּפוֹת הָאֵלוּ שֶׁבָּאֲרָנוּ דְּרָכָם - הֵפֵל
בְּקֶרֶב הוּא¹³, וּבְמַהֲלָךְ הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי, לֹא
בְּמִקּוּמָה הָאֲמֻתִּי¹⁴; אָכֵל בְּמִקּוּם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻתִּי
תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן בְּזִמְנִים אֵלּוּ בְּכִמּוֹ שְׁנֵי יָמִים קִדְּם
שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שְׂיוּצָאִין בְּחֶשְׁבוֹן זֶה - בֵּין בְּחֶשְׁבוֹן
מִי שֶׁחָשַׁב רְבִיעֵ יוֹם גָּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמָּחֻשָּׁב לְפָחוֹת
מְרַבֵּיעֵ יוֹם.

(13) חשבון לא מדויק. (14) בחשבון שתי התקופות, של שמואל ושל רב אדא, חילקו את אורך השנה לארבעה חלקים שווים. על-ידי זה נתקבל אורך אחד לכל תקופות השנה. לפי שמואל: $365 \frac{1}{4} = 91 \frac{1}{2}$ יום, 71/2 שעות. לפי רב אדא: רבע של שס"ה יום, ה' שעות, תתקצ"ז חלקים, מ"ח רגעים = צ"א יום, ז' שעות, תקי"ט חלקים, ל"א רגעים. אבל לאמיתו של דבר, אין התקופות שוות באורכן. עובדה זו היתה ידועה כבר להיפרכוס (תוכן יווני במאה השנייה לפני הספירה, מייסד האסטרונומיה המדעית), שקבע את אורך תקופת אביב - 94 יום וחצי, תקופת קיץ - 92 יום וחצי, תקופת סתיו - 88, תקופת חורף - 90 יום. (ועי' פ"א, ה"ד וט"ו).

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק אחד עש"ו

(1) דרכי החשבון במהלך הלכנה, וסוד העיבור.

א. לפי שאמרנו בהלכות אלו², שפית דין היו מחשבים בדקדוק ויודעים אם יראה הירח או לא יראה³, ידענו שכל מי שרוחו נכונה ולבו תאב לדברי החכמות ולעמוד על הסודות⁴ - יתאנה לידע אותן הדרכים שמחשבים בהם, עד שיידע אדם אם יראה הירח בליל זה או לא יראה.

(2) עי' למעלה פ"א ה"ו; פ"ב ה"ד; פ"ו ה"א. (3) בליל שלוש. (4) סוד העיבור, ועי' להלן הלכה ד'.

ב. ודרכי החשבון יש בהן מחלוקות גדולות בין חכמי הגוים הקדמונים, שחקרו על חשבון התקופות⁵ והגימטריאות⁶. ואנשים חכמים גדולים נשתמשו בהן, ונתעלמו מהן דברים, ונולדו להן ספקות. ויש מי שדקדק הרבה, ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח⁷, אלא צלל במים אדירים והעלה חרס בידו⁸.

(5) הזמן הדרוש לשמש להקיף את הארץ. (6) הנדסה, ובמובן רחב יותר - מתמטיקה בכלל. הסבר מפורט למונח "חשבון התקופות והגימטריאות" ראה "קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו" חלק שני ע' 25 לפסא 1859. (7) הכוונה לירח החדש שנראה אחרי הקיבוץ עם השמש. (8) זוהי מליצה תלמודית. השווה בבאקמא צא, א.

ג. ולפי ארף הימים ורב הבדיקות והחקירות נודעו למקצת החכמים דרכי חשבון זה⁹. ועוד, שיש לנו

מונים מניסן לא רק את חשבון התקופות, אלא גם את חשבון המולדות (ראש השנה ת, א). מולד ניסן היה ד', ט', תרמ"ב (עי' למעלה פ"ט ה"ג, הערה ט'). בתחילת ליל יום ד' זה - כשנבראו המאורות - היתה תקופת ניסן, התקופה הראשונה (לפי תקופת שמואל היתה תקופת תשרי ראשונה, אלא שלצורך חשבון התקופות מתחילים מניסן). מכאן שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן ט', תרמ"ב. (7) משום שלפי תקופת רב אדא, י"ט שנות הלכנה (על המעוברות שבהן) שוות ליי"ט שנות החמה, ללא שארית.

ד. כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור - תחשב ממנה אחד ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד ושלשים רגע, לכל תקופה ותקופה, עד סוף המחזור.

ה. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן⁸ לפי חשבון זה - תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור, ותקח לכל שנה מהן תוספת, והיא יכ"א קכ"א מ"ח, וקבץ כל הרגעים - חלקים, וכל החלקים - שעות, וכל השעות - ימים, פדרך שתחשב במולדות, ותגרע מן הכל תשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁹, והנשאר תשליך חדשי לבנה, והנשאר - שאין בו חדש לבנה - תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה, וברגע שיגיע המגזן בו תהיה תקופת ניסן של אותה שנה.

(8) בשנה מסוימת במחזור. (9) שקדמה תקופת ניסן הראשונה למולד ניסן הראשון (בניגוד לד', ט', תרמ"ב על-פי שמואל). הלכות אלה ג, ד, ה, מקבילות לחשבון התקופה על-פי שמואל בפ"ט, ה"ד. 1. ידיעת תקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור - הלכה ג'. לפי תקופת שמואל, אנו צריכים לדעת את מספר המחזורים השלמים שעברו משנת היצירה עד המחזור הנוכחי בגלל השארית שבכל מחזור. לפי תקופת רב אדא, אין צורך בידיעה זו, מכיון שאין שארית למחזור. 2. ידועה תקופת ניסן של השנה הראשונה מן המחזור, על פיה אנו מחשבים את כל התקופות בכל שנות המחזור - הלכה ד'. 3. לחשב את תקופת ניסן בשנה מסוימת במחזור, כשתקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור אינה ידועה - הלכה ה'.

ו. ונראין לי הדברים, שעל חשבון תקופה זו¹⁰ היו סומכין לענן עבור השנה בעת שפית דין הגדול מצוי, שהיו מעברין מפני הזמן או מפני הצרף¹¹, לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון¹², והוא קרוב מן הדברים שנתבארו באיצטגוניות יותר מן החשבון הראשון, שהיתה בו שנת החמה שלש מאות חמשה ושלשים יום ורביע יום.

(10) של רב אדא. (11) עי' פ"ד, הלכות א"ו. (12) זוהי גם דעת האסטרונומיה כיום.

לפי שיש פנגוד יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר
לאמתו בדרךים קרובים בלא חשבון ארץ, כדי שלא
יבהל האדם, שאינו רגיל בדברים אלו, ברכ
החשבונות שאין מועילין בראית הירח¹⁹.

(19) הרמב"ם ויתר על שבר קטן בחשבון במקום אחד בידעו
שחסרון זה יאוזן במקום אחר על-ידי יתרון שבר מתאים.
גמגמו היתה להקל על הקורא, ולעשות את החשבון פשוט
יותר.

ז. העקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל חשבונות
האיצטגנינות - בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר
דברים²⁰ - אלו הן: הגלגל²¹ מחלק בשלש מאות
וששים מעלות²². כל מזל²³ ומזל שלשים מעלות.
ומתחיל מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה -
ששים חלקים. וכל חלק וחלק - ששים שניות. וכל
שניה ושניה - ששים שלישיות. וכן תתקדק
החשבון²⁴ ותחלק כל זמן שתראה.

(20) כגון מקומם של שבעת כוכבי לכת. (21) גלגל
המזלות, שבו מקיפה השמש את הארץ במשך השנה.
(22) כדרך כל מעגל. נוסף על כך חילקו את הגלגל לשנים
עשר חלקים של שלושים מעלות כל אחד, לפי מספר חדשי
השנה. לכל חלק ניתן שם של קבוצת כוכבים מתאימה.
(23) קבוצת כוכבים. המזלות נקראו על-פי רוב, בשמות של
בעלי חיים על-ידי הבבלים והיוונים (עי' להלן הלכה ט').
(24) המספרים הנ"ל מאפשרים חשבון מדויק עד כדי השבר
הקטן ביותר.

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון, שפוכב פלוני
מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלשים חלקים
וארבעים שניות - תדע, שפוכב זה הוא מזל²⁵
תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה; לפי
שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים
מעלות, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים,
וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

(25) נכון יותר "במזל" תאומים, וכך הוא בכת"י התימני א,
מוסד הרב קוק, ובכת"י תימני ת"ב של הרב מימון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים
מעלות - תדע, שפוכב זה במזל דלי בעשרים
מעלות בו. ועל דרך זו בכל המנגנות. וסדר המזלות
כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה,
מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. החשבונות כלם²⁶, כשתקבץ שארית לשארית או
כשתוסיף מנגן על מנגן, תקבץ כל מין עם מינו:
השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים,
והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן
השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על
החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים

בעקרים אלו קבלות מפי החכמים, וראיות שלא
נכתבו בספרים הידועים לכל¹⁰. ומפני כל אלו
הדברים¹¹ פשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה, כדי
שיהיה נכון למי שמלאו לבו לקרבה אל המלאכה
לעשות אותה¹².

(9) של ראית הירח. (10) הרמב"ם מזכיר ב'מורה נבוכים'
את התוכן אבן אפלה האיטליי באנדלוסיה "אשר
התחברתי עם בנו", וכמו כן את "הפילוסוף המעולה
אבובכ"ר בן אלצ"א אשר קראתי עם אחד מתלמידיו,
והראה לפני ראיות" (חלק שני, פרק ט'). (11) דרכי
חשבון ראית הירח, ידועים למקצת החכמים בלבד. (12)
לרמב"ם היו קבלות וראיות שעדיין לא נתפרסמו, ולא היו
ידועות אפילו למקצת החכמים. (12) השווה שמות לו, ב.
שם כתוב: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות
אתה". הביטוי "מלאו לבו" לקוח ממגילת אסתר ז, ה.

ד. ואל יהיו דרכים אלו קלים¹³ בעיניך, מפני שאין
אנו צריכין להם בזמן הזה; שאלו הדרכים - דרכים
רחוקים ועמקים הן, והוא סוד העבור¹⁴, שהיו
החכמים הגדולים יודעים אותו, ואין מוסרין אותו
לכל אדם, אלא לסמוכים נבונים¹⁵. אבל זה החשבון
בזמן הזה, שאין בית דין לקבץ על פי הראיה, שאנו
מחשבים בו היום¹⁶ - אפלו תינוקות של בית רבן
מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים.

(13) קלי ערך. (14) הדרכים "שבת-דין היו מחשבין
בדקדוק, ויודעים אם יראה הירח או לא יראה" (למעלה
ה"א), "עבור" - על שם הוספת יום לחודש וחודש לשנה.
(15) לחכמים שהוכתרו בתואר "רבי", אבל אין מוסרים את
סוד העיבור לכל הסמוכים, אלא לנבונים שבהם בלבד. ועי'
למעלה פ"א ה"ר; פ"ה ה"א. (16) עי' למעלה פרק ו'
ופרק ז'. כוונת הרמב"ם היא, שבחשבון שאנו משתמשים
בו היום לשם קביעת החודש - אין חכמה, אבל החכמה
האמיתית היא בחשבון הראיה, שאין אנו משתמשים בו
כיום.

ה. שמה יתבונן חכם מחכמי האמות או מחכמי
ישראל, שלמדו חכמת יון, בדרךים אלו שאני
מחשב בהן לראית הירח, ויראה קרוב¹⁷ מעט
במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו
דבר זה, ולא ידענו שיש באותו הדרך קרוב - אל
יעלה זה על דעתו; אלא כל דבר שלא דקדקנו בו
- מפני שידענו בעקר הגימטריאות בראיות ברורות
שאינ דבר זה מפסיד בדיעת הראיה ואין חוששין
לו¹⁸, לפיכך לא דקדקנו בו.

(17) אי-דיוק. (18) הרמב"ם לא הקפיד על האי-דיוק
המתמטי, כשזה לא השפיע על ידיעת הראיה.

ו. וכן פשיא בדרך מן הדרכים חסרון מעט
מחשבון הראוי לאותה הדרך - בכונה עשינו זה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12. (29) שאר מן השבעה (כוכבי לכת), כלומר חמשת כוכבי לכת הנותרים (השווה למעלה פ"ז ה"ח: "ועיקר שאר הארבע דחיות"). (30) אינו ממחר ואינו מפגר. (31) היום כמו אמש, היום כמו מחר, היום כמו בכל יום ויום. (32) השווה הלכה י"ז. (33) זוהי דעת פטולומיאוס. הנחת היסוד שלו היא, שהשמש מקיפה את הארץ במעגל במהירות בלתי משתנית. מאידך גיסא נוכח לדעת, שהמהירות משתנית מפעם לפעם. כדי להתאים ההלכה למציאות - הניח, שהארץ איננה במרכז גלגל השמש. אורך הדרך שעוברת השמש בגלגלה בתקופת האביב הוא כמו אורך הדרך שהיא עוברת בתקופת הקיץ, אבל למתבונן שבארץ אין הדרכים נראות שוות, משום שנקודת מרכז הארץ אינה נקודת מרכז גלגל השמש. על כן מנקודת מבט גלגל המזלות, שהארץ במרכזו, נראות הדרכים בלתי שוות - ועי' ציור 1. (ממאה השבע-עשרה - קפלו - אנו יודעים, שהדרך שהארץ מקיפה את השמש, או בלשון הרמב"ם, שהשמש מקיפה את הארץ, יש לה צורת אליפסה, שהשמש היא אחת מנקודות המוקד שלה. הרדיוס וקוטר באליפסה אורכו משתנה, ומרחק השמש מן הארץ אינו תמיד שווה. לפעמים השמש קרובה יותר לארץ ולפעמים רחוקה יותר. וכשם שמרחק הארץ מן השמש משתנה, כך גם המהירות משתנית, לפי החוק השני של קפלר).

יד. לפיכך, אם תערוך מהלך כל אחד מהן לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המזלות - ישתנה הלכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השנה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו - הוא הנקרא אמצע המהלך; והמהלך שהיה בגלגל המזלות, שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמיתי³⁴, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמיתי.

(34) משום שנקודת מרכזו היא הארץ.

טז. כבר אמרנו³⁵, שאילו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד³⁶, לפיכך עשינו העקר, שממנו מתחילין³⁷ לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי, שיומו יום שלישי לחדש ניסן, משנה זו, שהיא שנת שבע עשרה ממחזור ר"ס³⁸, שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע ושמונים וארבע מאות וארץ לשטרות³⁹, שהיא שנת תשע ומאה וארץ לחרבן בית שני⁴⁰. וזו היא שאנו קוראים אותה שנת העקר בחשבון זה.

(35) למעלה ה"א וה"ב. (36) בליל השלושים. גם ההלכות, הדנות במהלך השמש, מטרותן היא אך ורק לברר את ראיית הירח אחרי הקיבוץ עם השמש. (37) הידיעה על המהלך האמצעי של הירח (או של כוכב אחר) אינה מספיקה כדי

אותו²⁷ מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ המעלות - תשליף אותן שלש מאות וששים, והנשאך משלש מאות וששים ולמטה - הוא שתופסין אותו לחשבון.

(26) זהו עיקרון מתמטי כללי, ואינו מיוחד לאסטרונומיה בלבד, וכן החשבון בהלכה י"א. (27) מוסב על "וכל" (אחרת היה צריך להיות כתוב "אותם").

יא. בכל החשבונות פלן, כשתרצה לגרע ממנו, אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו, אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, כדי שיהא אפשר לגרע זה המנון ממנו.

יב. ביצד? הרי שהצריכה החשבון לגרע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות - סימן: רנ"ם - ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלשים שניות - סימן: קכ"ל - תוסיף על המאה שלש מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים. ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע ארבעים משלשים - אי אפשר. תרים חלק אחד מן העשרים חלקים, ותעשה אותו ששים שניות, ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים. תגרע מהם הארבעים, ושאר חמשים שניות. ותחזור לגרע חמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שכבר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות, ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר, לפיכך תרים מעלה אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבעים. תגרע מהן החמשים, ושאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שכבר הרימות מעלה אחת ועשית חלקים, ושאר מאתים ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר סימן: רנ"ט כ"ט נ'. ועל דרך זו בכל גרעון וגרעון השמש והירח.

יג. וכן שאר השבעה²⁹ פוככים - מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו מהלך שנה, אין בו לא קלות ולא קבדות³⁰, אלא כמו מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום ויום³¹. וגלגל של כל אחד מהם, אף על פי שהוא מקיף את העולם³², אין הארץ באמצעו³³.

(28) המלים "השמש והירח" שבסוף ההלכה הקודמת, שייכות להלכה זו. הפתיחה איפוא היא: השמש והירח וכן... כך פותחת הלכה זו בכתב-יד התימנים (ועי' בנט, בדו"ח של בית המדרש לחכמת ישראל, ברלין 1898, ועי' מבוא לרמב"ם רומי ר"מ, הוצאת מוסד הרב קוק, סוף עמוד

צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה בא"ל יום, 19
אחר שתשליך כל שלש מאות וששים מעלות, כמו 20
שבארנו: מאתים וחמש וששים מעלות, ושמונה 21
ושלשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רס"ה 22
לח"ן. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום: 23
מאה שש וששים מעלות, ושמונה ועשרים 24
חלקים, ועשרים שניות. סימנם: קל"ו כ"ח כ'. ועל 25
הדרך הזה תכפל ותוציא מהלכה לכל מנין שתראה. 26
וכן אם תראה לעשות סימנין ידועים אצלך 27
למהלכה לשני ימים ולשלשה ולארבעה עד עשרה 28
- תעשה. וכן אם תראה להיות לך סימנין ידועים 29
מוכנין למהלכה לעשרים יום ולשלשים ולארבעים 30
עד מאה - תעשה. ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר 31
שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן 32
וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים 33
יום ולשלש מאות ארבעה וחמשים יום, שהן ימי 34
שנת הלבנה בזמן שחדשיה פסדרן, והיא הנקראת 35
שנה סדורה. שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו 36
מוכנין, יהיה החשבון הזה קל עליך לראית החדש. 37
לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד 38
ליל הראיה של חדש הבא, וכן בכל חדש וחדש אין 39
פחות מתשעה ועשרים יום לא יותר. שאין הפצנו 40
בכל אלו החשבונות אלא לרעת הראיה בלבד. 41
מליל הראיה של חדש זה עד ליל הראיה לאותו 42
החדש לשנה הבאה - שנה סדורה⁵ או שנה ויום 43
אחד⁶, וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי 44
לתשעה ועשרים יום - שמונה ועשרים מעלות, 45
וחמשה וששים חלקים, ושניה אחת. סימנך: כ"ח 46
ל"ה א'. ומהלכה לשנה סדורה - שלש מאות 47
ושמונה וארבעים מעלות, וחמשה וחמשים חלקים, 48
וחמש עשרה שניות. סימנך: שמ"ח נ"ה ט"ו. 49

(2) המהלך הממוצע של השמש בחודש לבנה ובשנת לבנה.
(3) ידיעת המהלך הממוצע תקל עליך את ראיית הירח בליל
שלושים. (4) בליל שלושים, משום שבלי ל"ט בוודאי
עדיין לא נראה, מכיוון שאין החודש פחות מכ"ט יום,
ובלי ל"א בוודאי כבר נראה, מאחר שהאורך הממוצע של
חודש לבנה הוא כ"ט יום, י"ב שעות, תשצ"ג חלקים. משום
כך מועיל חשבון המהלך האמצעי של השמש ל-כ"ט יום.
(5) משום כך מועילה ידיעת המהלך האמצעי של השמש
לשנ"ד יום. (6) כשחדשיה מלאים.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי 50
השבעה פוכבים. בעת שיהיה הפוכב בה, יהיה 51
גובה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקדה של 52
גלגל השמש ושאר הפוכבים, חוץ מן הירח, סוכבת 53
בשעה⁷. ומהלכה בכל שבעים שנה בקרוב מעלה 54
אחת. ונקדה זו היא הנקראת גבה השמש. מהלכו 55

לקבוע בכל פעם את מקומו של הירח ביום מסוים. נוסף על
כך, עלינו לדעת את מקום הירח בתאריך קבוע, שישמש
נקודת מוצא לחישובים לכל תאריך שהוא. הרמב"ם בחר
בשנה, שבה עסק כנראה בחיבור זה. בחר בניסן - בגלל
התקופה; בחר בליל שלישי לחודש, מכיון שבליילה זה
נראה הירח החדש. (38) 4938 לחלק 19 = 259 171
חלקים מתוך 19. (39) הספירה שהיתה מקובלת בשטרות.
את התחלת המנין קבע הרמב"ם לשנת י"ב אחרי מות
אלכסנדר הגדול. (40) הטעם למנין זה, מבוסס על
הפסוקים "'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." תהלים
קלו, ה'.

1 יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו
2 שבארנו⁴¹, עשינו כל דרכי חשבון הזה בנויים על
3 עיר ירושלים⁴², ולשאר המקומות הסובבין אותה
4 בכמו ששה או שבעה ימים, שבהן רואין את הירח
5 תמיד⁴³ ובאים ומעידים בבית דין⁴⁴. ומקום זה הוא
6 נוטה מתחת הקו השנה, המסבב באמצע העולם⁴⁵,
7 כנגד רוח צפונית בכמו⁴⁶ שנים וששים מעלות עד
8 חמש וששים ועד תשע ועשרים⁴⁷, וכן הוא נוטה
9 מאמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע
10 ועשרים מעלות⁴⁸ עד שבע ועשרים ועד אחת
11 ועשרים⁴⁹.

(41) למעלה פ"א ה"ח. (42) מקום מושב הסנהדרין
הגדולה, שקיבלה את עדי החודש. (43) סמוך לחידושו.
(44) אף-על-פי שלא יספיקו להגיע בזמן הנכון ממקומות
מרוחקים אלה, יש בכל זאת ערך לעדותם (עי' למעלה פ"ג,
הלכות ט"ז). (45) הארץ. (46) הרחב הצפוני של
ירושלים קרוב לשתים ושלושים מעלות (ביתר דיוק 47'
31*). (47) מקומות לצפון ירושלים במרחק שלוש מעלות,
ומקומות לדרום ירושלים במרחק שלוש מעלות. (48) את
חצי הכדור הצפוני בלבד חשבו למיושב. כמו כן, לא ידעו
עדיין על קיום חצי הכדור המערבי. אמצע הישוב הוא
תשעים מעלות. ירושלים רחוקה מקצה המערב ששים ושש
מעלות אורך. מכאן שהיא רחוקה מאמצע הישוב כעשרים
וארבע מעלות אורך מערבי. (49) כולל מקומות בתוך
שלוש מעלות אורך למערב ירושלים, ובתוך שלוש מעלות
אורך למזרח ירושלים.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

(1) מהלך השמש.

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע 12
ועשרים שעות - תשעה וחמשים חלקים, ושמונה 13
שניות. סימנם: כ"ד נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה 14
ימים: תשע מעלות, ואחד וחמשים חלקים, ושלש 15
ועשרים שניות. סימנם: טנ"א כ"ג. ונמצא מהלכה 16
במאה יום: שמונה ותשעים מעלות, ושלשה 17
ושלשים חלקים, ושלש וחמשים שניות. סימנם: 18

או השנים על העקר - יצא לך מקום גבה השמש
לאותו היום שתתרחצה. וכן אם תרחצה לעשות עקר
אחר שתתחיל ממנו, חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו
בשנה זו, כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור
ידוע או בתחלת מאה מן המאות - הרשות בידך.
ואם תרחצה להיות העקר שתתחיל ממנו משנים
שעברו קדם עקר זה או לאחר כמה שנים מעקר
זה - הדרך ידועה. כיצד היא הדרך? כבר ידעת
מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה
ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע,
שהשנה שחדשיה שלמים היא יתרה על הסדורה
יום אחד, והשנה שחדשיה חסרין היא חסרה מן
הסדורה יום אחד. והשנה המעברת: אם יהיו
חדשיה כסדרן - תהיה יתרה על השנה הסדורה
שלושים יום, ואם יהיו חדשיה שלמים - היא יתרה
על הסדורה אחד ושלושים יום, ואם יהיו חדשיה
חסרין - היא יתרה על הסדורה תשעה ועשרים יום.
ומאחר שכל הדברים האלו ידועים, תוציא מהלך
אמצע השמש לכל השנים והימים שתתרחצה, ותוסיף
על העקר שעשינו - יצא לך אמצעה ליום שתתרחצה
משנים הבאות¹⁴, ותעשה אותו היום עקר; או תגרע
האמצע שהוצאת מן העקר שעשינו, ויצא לך
העקר¹⁵ ליום שתתרחצה משנים שעברו¹⁶, ותעשה
אותו אמצע העקר. וכזה תעשה באמצע הירח
ושאר הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר נתבאר
לך מכלל דברינו, שכשם שתדע אמצע השמש לכל
יום שתתרחצה ממים הבאים, כך תדע אמצעה לכל
יום שתתרחצה ממים שעברו.

(7) כי מהירות הכוכבים במסלולם קצובה ואינה משתנית.
(8) כדי לחשב את מקום השמש בגלגלה (במהלכה האמצעי)
באיזה זמן שהוא, יש צורך לדעת את מקומה בנקודת זמן
מסוימת, המשמש נקודת מוצא לכל החישובים.
(9) המקום במהלך האמצעי. (10) בדיוק בתחילת הלילה,
כשם "שהעיקר שממנו התחלת החשבון" הוא מתחילת
הלילה (ליל ג' בניסן). (11) לפי שכל החשבונות הם לפי
חשבון "בקיורב" של מהלך השמש האמצעי, ולא של
מהלכה האמיתי בגלגל המזלות. במהלכה האמיתי אין
תנועת השמש סדירה וקצובה. פעם היא מהירה ופעם
איטית. (12) של הירח החדש. (13) מקום הירח במהלכו
האמצעי. (14) אחר שנת העיקר של הרמב"ם.
(15) כוונתו לאמצע. (16) לפני שנת העיקר של הרמב"ם.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

(1) מקום השמש ויום התקופה.

א. אם תרחצה לידע מקום השמש האמיתי בכל יום

בכל עשרה ימים - שנה אחת וחצי שנה, שהיא
שלושים שלישיות. נמצא מהלכו במאה יום - חמש
עשרה שניות, ומהלכו באלף יום - שני חלקים
ושלושים שניות, ומהלכו בעשרת אלפים יום -
חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה
ועשרים יום - ארבע שניות ועוד, ומהלכו בשנה
סדורה - שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו,
שהעקר שממנו התחלת חשבון זה הוא מתחלת
ליל חמישי, שיומו שלישי לחדש ניסן, משנת
שמונה ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים
לצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה
בעקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ושנים
ושלושים שניות ממזל טלה. סימנו: ז"ג ל"ב.
ומקום גבה השמש היה בעקר זה בשש ועשרים
מעלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה שניות
ממזל תאומים. סימנו: כ"ו מ"ה ח'. כשתתרחצה
לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן
שתתרחצה - תקח מנן הימים שמתחלת יום העקר עד
היום שתתרחצה, ותוציא מהלכה האמצעי באותן
הימים מן הסימנין שהודענו, ותוסיף הפל על
העקר, ותקבץ כל מין עם מינו, והיציא הוא מקום
השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד? הרי
שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל
השבת, שיומו ארבעה עשר לחדש תמוז, משנה זו
שהיא שנת העקר - מצאנו מנן הימים, מיום העקר
עד תחלת היום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש
בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום,
שהוא צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העקר, שהוא ז"ג
ל"ב, יצא מן החשבון: מאה וחמש מעלות, ושבעה
ושלושים חלקים, וחמש ועשרים שניות. סימנו:
ק"ה ל"ז כ"ה. ונמצא מקומה במהלך אמצעי
בתחלת ליל זה - במזל סרטן, בחמש עשרה מעלות
בו, ושבעה ושלושים חלקים ממעלה שש עשרה.
והאמצעי⁹ שיצא בחשבון זה - פעמים יהיה בתחלת
הלילה בשוה¹⁰, או קדם שקיעת החמה בשעה, או
אחר שקיעת החמה בשעה¹¹. ודבר זה לא תחוש לו
בשמש בחשבון הראייה¹², שהרי אנו משלימים
קרוב זה כשנחשב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת
תעשה תמיד לכל עת שתתרחצה, ואפלו אחר אלף
שנים: שתקבץ כל השארית ותוסיף על העקר - יצא
לך המקום האמצעי. וכן תעשה באמצע הירח¹³
ובאמצע כל כוכב וכוכב: מאחר שתדע מהלכו
ביום אחד כמה הוא, ותדע העקר שממנו מתחיל,
ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתתרחצה, ותוסיף
על העקר - יצא לך מקומו במהלך אמצעי. וכן
תעשה בגבה השמש: תוסיף מהלכו באותם הימים

16 מעלות, תהיה מנתו עשרים חלקים. ואם יהיה
17 עשרים מעלות, תהיה מנתו ארבעים חלקים. ואם
18 יהיה שלשים מעלות, תהיה מנתו שמונה וחמשים
19 חלקים. ואם יהיה ארבעים מעלות, תהיה מנתו
20 מעלה אחת וחמשה עשר חלקים. ואם יהיה חמשים
21 מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה ועשרים
22 חלקים. ואם יהיה ששים מעלות, תהיה מנתו מעלה
23 אחת ואחד וארבעים חלקים. ואם יהיה שבעים
24 מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ואחד וחמשים
25 חלקים. ואם יהיה שמונים מעלות, תהיה מנתו
26 מעלה אחת ושבעה וחמשים חלקים. ואם יהיה
27 תשעים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה
28 וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה מעלות, תהיה מנתו
29 מעלה אחת ושמונה וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה
30 ועשר, תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וחמשים
31 חלקים. ואם יהיה מאה ועשרים, תהיה מנתו מעלה
32 אחת וחמשה וארבעים חלקים. ואם יהיה מאה
33 ושלשים, תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה ושלשים
34 חלקים. ואם יהיה מאה וארבעים, תהיה מנתו מעלה
35 אחת ותשעה עשר חלקים. ואם יהיה מאה וחמשים,
36 תהיה מנתו מעלה אחת וחלק אחד. ואם יהיה מאה
37 ושלשים, תהיה מנתו שנים וארבעים חלקים. ואם
38 יהיה מאה ושבעים, תהיה מנתו אחד ועשרים
39 חלקים. ואם יהיה מאה ושמונים בשנה - אין לו
40 מנה, כמו שבארנו, אלא מקום השמש האמצעי הוא
41 מקומה האמיתי¹⁵.

15) המספרים מבוססים על יסודות ההנדסה, בה במידה
שהשמש מתרחקת מן הגובה או מן השפל הולכת המנה
וגדלה. בה במידה שהיא מתקרבת לנקודות אלה, הולכת
המנה ומצטמצמת. למקסימום מגיעה המנה באמצע, בין
גובה לשפל, כלומר במקום שהמסלול עולה תשעים מעלות
בגלגל המזלות, מכאן העליה המתמדת של המנה עד 59°
1* במסלול של 90°, והירידה המתמדת עד אפס במסלול
מן 90° עד 180°.

42 ה. יהיה המסלול יותר על מאה ושמונים מעלות,
43 תגרע אותו משלש מאות וששים מעלות ותדע
44 מנתו. כיצד? הרי שהיה המסלול מאתים מעלות -
45 תגרע אותו משלש מאות וששים, תשאור מאה
46 וששים מעלות. וכבר הודענו, שמנת מאה וששים
47 מעלות - שנים וארבעים חלקים; וכן מנת המאתים
48 - שנים וארבעים חלקים¹⁶.

16) כאשר המסלול הוא 180° (כלומר בפריגיאות), המנה
היא 0°. ק"ס מעלות הן 20° לפני הפריגיאות. 200° הן 20°
אחרי הפריגיאות. לזוויות שוות, מנות שוות.

49 ו. וכן אם היה המסלול שלש מאות מעלות - תגרע
50 אותו משלש מאות וששים, ישאר ששים. וכבר

1 שתרגע - תוציא תחלה מקומה האמצעי³ לאותו
2 היום על הדרך שבארנו⁴, ותוציא מקום גבה
3 השמש⁵, ותגרע מקום גבה השמש ממקום השמש
4 האמצעי, והנשאור הוא הנקרא מסלול השמש⁶.

2) מקום השמש בגלגל המזלות כשמתכלים בשמש
מנקודת ראות הארץ. מקום זה נקבע על-ידי הקו הישר
היוצא ממרכז הארץ עד השמש, והמגיע על גלגל המזלות
(עי' ציור 1). מדת אורכו נמדדת על ידי הזווית שיוצרים שני
הקווים היוצאים ממרכז הארץ: האחד לצד מקומה האמצעי
של השמש, והשני לצד מזל טלה, לנקודת האביב (0°).
3) המקום שאליו מגיעה השמש בגלגלה במהלכה השנה
(עי' למעלה פי"א, הט"ו). מדת אורכו נמדדת על-ידי הזווית
שיוצרים שני הקווים היוצאים ממרכז גלגל השמש (גלגל
היוצא), האחד למקום האמצעי והאחר לנקודת האביב.
4) למעלה פי"ב, ה"ב. 5) שם, שם. 6) דרך השמש
ומרחקה ממקום גובה השמש. כדי לדעת את ההפרש בין
האורך האמיתי של הדרך שעברה השמש לבין האורך
האמצעי, עלינו לדעת את מרחק השמש מגובה השמש
(הנקודה הרחוקה ביותר של השמש מן הארץ - אפוגיאות)
או מרחקה מן השפל (הנקודה הקרובה ביותר אל הארץ -
פריגיאות). כאשר השמש נמצאת באחת משתי נקודות אלה
(אפוגיאות או פריגיאות) אין הפרש בין האורך האמיתי ובין
האורך האמצעי, והמקום האמצעי הוא המקום האמיתי,
משום ששני הקווים היוצאים למרכז השמש, האחד ממרכז
הארץ והאחר ממרכז הגלגל היוצא (גלגל השמש) חופפים
זה את זה. בכל יתר הנקודות נחתכים שני הקווים הנ"ל
במרכז השמש ויוצרים זווית, ובהארכתם לצד גלגל המזלות
פוגעים בו בשתי נקודות שונות. הזווית הזאת היא קנה מדה
לגודל הקשת שבין שתי נקודות אלה בגלגל המזלות (מנת
המסלול). עי' ציור 1.

5 ב. ותראה כמה מעלות הוא מסלול השמש: אם
6 היה המסלול פחות ממאה ושמונים מעלות⁷ - תגרע
7 מנת המסלול ממקום השמש האמצעי⁸, ואם היה
8 המסלול יותר על מאה ושמונים מעלות⁹ עד שלש
9 מאות וששים - תוסיף מנת המסלול על מקום
10 השמש האמצעי¹⁰; ומה שיהיה אחר שתוסיף עליו
11 או תגרע ממנו - הוא המקום האמיתי¹¹.

7) כאשר השמש הולכת מן הגובה אל השפל. 8) משום
שבחלק זה גדול האורך האמצעי מן האורך האמיתי. שיעור
ההפרש ביניהם נקרא "מנה". 9) כאשר השמש הולכת מן
השפל אל הגובה. 10) משום שבחלק זה, קטן האורך
האמצעי מן האורך האמיתי. 11) עי' ציור 1.

12 ג. ודע, שאם יהיה המסלול מאה ושמונים בשנה¹²
13 או שלש מאות וששים בשנה¹³ - אין לו מנה¹⁴,
14 אלא יהיה המקום האמצעי הוא המקום האמיתי.

12) כאשר השמש בשפל. 13) כאשר השמש שוב בגובה.
14) עי' למעלה הלכה א', הערה ה'.

15 ד. וכמה היא מנת המסלול? אם יהיה המסלול עשר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החלקים בלבד. בהלכה הקודמת, לא הקפיד על החלקים, אלא על המעלות בלבד, משום שידעת המסלול דרושה לשם חישוב מנת המסלול, בה קובעות בעיקר המעלות. אבל בידעת מקום השמש, יש ערך גם לחלקים.

יא. ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתראה²² - בין תקופות הבאות אחר עקר זה שממנו התחלנו²³, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות.

(22) תקופת ניסן בהיות השמש בתחילת מזל טלה במהלכה האמיתי; תקופת תמוז - בתחילת מזל סרטן; תקופת תשרי - בתחילת מזל מאזנים; תקופת טבת - בתחילת מזל גדי. (23) עי' למעלה פי"ב, ה"ב.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ח

פרק ארבעה עשר

(1) שני מהלכים אמצעיים של הירח.

א. הירח - שני מהלכים אמצעיים יש לו²⁴. הירח עצמו מסבב בגלגל קטן, שאינו מקיף את העולם פלו, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא אמצע המסלול²⁵. והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול, המקיף את העולם, ובמהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם - הוא הנקרא אמצע הירח²⁶. מהלך אמצע הירח ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ועשרה חלקים, וחמש ושלשים שניות. סימנם: י"ג יל"ה²⁷.

(2) במהלך הירח חלות הפרעות, המשפיעות על מהירותו, פעם היא גדלה ופעם היא פוחתת. "שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו" - פי"ז הכ"ג (במהירות ובפיגור גם-כן ישנם שינויים: פעם ממחר יותר, ופעם - פחות; פעם מפגר יותר, ופעם - פחות). מכאן הקושי הרב בקביעת מקום הירח בתאריך מסוים. האסטרונומיה העתיקה (פטולומיאוס) נזקקה להנחה של ארבעה גלגלים, כדי להסביר את השינויים במהלך הירח. הרמב"ם הסתפק בשני גלגלים. אחד הוא הגלגל היוצא, כלומר מעגל שמרכזו איננו מרכז הארץ, והמקיף את העולם. תנועתו בכל יום היא 18" 37' 12" ממזרח למערב בכיוון הפוך לסדר המזלות שהוא ממערב למזרח. גלגל שני הוא הגלגל הקטן (אפיציקל), שאינו מקיף את העולם, והירח נע במסלולו במהירות של 53" 93' 3" ליום. מרכז גלגל זה הוא בהיקפו של הגלגל הגדול. מהלך הגלגל הקטן מסביב לגלגל הגדול בכל יום הוא 53" 4' 22" 24" ממערב למזרח לפי סדר המזלות. (3) בדפוס קושטא - אמצע המסלול, דוגמת אמצע הירח בהלכה זו, והשווה להלן פט"ו, ה"א. (4) כי מקום הירח נקבע לא על-ידי תנועתו מסביב לגלגל הקטן, אלא על-ידי תנועת הגלגל הקטן, שבו הירח, מסביב לגלגל הגדול. (5) אם ננכה את מהלך הגלגל הגדול בכיוון ההפוך לסדר המזלות בשיעור הנ"ל 18" 37' 12" 11" ממהלך הגלגל הקטן, מתקדם בכל יום על סדר המזלות בשיעור 3" 35'

ידעת, שמנת ששים מעלות - מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים; וכן היא מנת השלש מאות מעלות. ועל דרך זו בכל מנזן ומנזן.

ז. הרי שהיה המסלול חמש ושלשים מעלות, וכבר ידענו שמנת הששים היא מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים, ומנת השבעים היא מעלה אחת ואחד וחמשים חלקים, נמצא בין שתי המנות עשרה חלקים. ולפי חשבון המעלות יהיה לכל מעלה חלק אחד, ויהיה מנת המסלול שהוא חמש ושלשים מעלה אחת וששה וארבעים חלקים.

ח. וכן אלו היה המסלול שבע ושלשים, היתה מנתו מעלה אחת ושמונה וארבעים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל מסלול שיהיה במנזנו אחדים עם העשרות, בין בחשבון השמש בין בחשבון הירח.

ט. פיצד? הרי שראינו לידע מקום השמש האמיתי בתחלת ליל השבת, ארבעה עשר יום לחדש תמוז משנה זו - תוציא אמצע השמש תחלה לעת הזאת, וסימנו: ק"ה ל"ז כ"ח, כמו שבארנו¹⁷; ותוציא מקום גבה השמש לעת הזאת¹⁸ - יצא לך סימנו: פ"ו מ"ה כ"ג; ותגרע מקום הגבה מן האמצעי - יצא לך המסלול: שמונה עשרה מעלות, ושנים וחמשים חלקים, ושתי שניות. סימנם: י"ח נ"ב ב'. ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים, אלא: אם יהיו פחות משלשים - אל תפנה אליהם; ואם יהיו שלשים או יותר - תחשב אותם מעלה אחת, ותוסיף אותה על מנזן מעלות המסלול. לפיכך יהיה מסלול זה תשע עשרה מעלות, ותהיה מנתו על הדרך שבארנו שמונה ושלשים חלקים¹⁹.

(17) למעלה פי"ב, ה"ב. (18) עי' שם. (19) משום שבעשר מעלות ובעשרים מעלות, מנת כל מעלה היא שני חלקים.

י. ולפי שהמסלול הזה היה פחות ממאה ושמונים - תגרע המנה, שהיא שמונה ושלשים חלקים, מאמצע השמש, ישאר: מאה וארבע מעלות, ותשעה וחמשים חלקים, וחמש ועשרים שניות. סימנם: ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמיתי בתחלת ליל זה במזל סרטן²⁰ בחמש עשרה מעלות בו פחות חמש ושלשים שניות. ואל תפנה אל השניות²¹ כלל, לא במקום השמש ולא במקום הירח ולא בשאר חשבונות הראיה, אלא חקר על החלקים בלבד. ואם יהיו השניות קרוב לשלשים - עשה אותם חלק אחד, והוסיפו על החלקים.

(20) את המעלות אנו מתחילים לספור ממזל טלה = 0*. (21) בהלכה זו לא הקפיד הרמב"ם על השניות, אלא על

11) כלומר, מהלך הירח האמצעי בגלגל הקטן הוא 3' 54" 13* 13*. ביתר דיוק: 3' 93" 53, 13* 12) במהלך אמצע המסלול ביום אחד, נקט הרמב"ם מספר עגול 54", כלומר 0', 07 יותר. במאה ימים עולה ההפרש לשבע שניות, על כן הוא מנכה אותן ויוצא 53".

10' 13*. המשפט "מהלך אמצע הירח ביום אחד..." שבסוף הלכה א', שייך לפי הענין, לתחילת הלכה ב', וכך הוא בדפוס קושטא. וכן בכת"י תימן ת"א (ספריית מוסד הרב קוק).

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה: שלש מאות ושמשים מעלות, ושלש עשרה שניות, בלא חלקים. סימנם: ש"ה י"ג¹³. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור, מעלה אחת, וארבעה עשר חלקים, ארבעים ושלש שניות. סימנם: א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה: ארבע ושמנים מעלות, ושמנה ועשרים חלקים, ושתים וארבעים שניות. סימנם: פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל יום שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש¹⁴. ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה, התבונן בשמש ודע באי זה מזל הוא¹⁵.

13) משפט זה: "ונמצא שארית... ש"ה י"ג" שייך לסוף ה"ג, באופן מקביל לסוף ה"ב. עי' כת"י ת"א. 14) עי' למעלה פ"א, ה"ט. 15) עי' למעלה פ"ב, ה"ב, ה"ג. על-ידי הנוסחה (מהלך אמצע הירח ביום אחד = 35" 03' 10* 13*) (מקום אמצע הירח ביום העיקר) 43" 14' 31*, שבה n + מסמן מספר הימים מיום העיקר.

ה. אם תהיה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה - תניח אמצע הירח כמות שהיא¹⁶. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁷. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁸. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁹. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזנים - הנח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזנים עד תחלת מזל קשת - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים²⁰. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי - תגרע מאמצע הירח שלשים חלקים²¹. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

16) מטרת כל החשבונות האלה היא ידיעת ראיית הירח (עי' פ"א, ה"ט) בא"י (שם ה"ז). מקום השמש האמצעי היוצא לפי החשבון, יהיה לפעמים בתחילת הלילה בדיוק, כגון במזל טלה, ולפעמים שעה אחת לפני השקיעה או אחריה

ב. נמצא מהלכו בעשרה ימים: מאה ואחת ושלשים מעלות, וחמשה וארבעים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: קל"א מה"נ. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתים ושבע ושלשים מעלות, ושמנה ושלשים חלקים, ושלש ועשרים שניות⁷. סימנם: רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצאת שארית מהלכו באלף יום: מאתים ושש עשרה מעלות, ושלשה ועשרים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רי"ו כג"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מעלות, ושמנה וחמשים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: ג' נ"ח כ". ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום⁸: שתיים ועשרים מעלות, וששה חלקים, ושש וחמשים שניות. סימנם: כ"ב ונ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה⁹: שלש מאות וארבע וארבעים מעלות, וששה ועשרים חלקים, ושלש וארבעים שניות. סימן להם: שד"ם¹⁰ כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תכפל לכל מבין ימים או שנים שתראה.

6) אחר ניכוי מספר מהלכים שלמים, 360* כל אחד. 7) בחשבון מהלך אמצע הירח ביום אחד, השמיט הרמב"ם 0', 03, אולם בחשבון מאה ימים צירף אותו, מכיון שזה עולה לסך 3". 8) כי חשבון כ"ט יום חשוב לראיית החודש, עי' למעלה פ"ב, ה"א. 9) שנה שחדשה כסדרן, שיש לה שנ"ד יום, עי' למעלה פ"ב, ה"א. 10) בדפוס קושטא - שמ"ד. בגלל מובן המילה "שמד", שינו אח"כ את הסימן לשד"ם.

ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ושלשה חלקים, וארבע וחמשים שניות¹¹. סימנם: י"ג גנ"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים: מאה ושלשים מעלות, ותשעה ושלשים חלקים, בלא שניות. סימנם: ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתים ושש ועשרים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושלש וחמשים שניות¹². סימנם: רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום: מאה וארבע מעלות, ושמנה וחמשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: ק"ד נח"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מאות ותשע ועשרים מעלות, ושמנה וארבעים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום: שמנה עשרה מעלות, ושלשה וחמשים חלקים, וארבע שניות. סימנם: י"ח נג"ד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ב ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 הָרֵאָהּ שִׁירָאָה בַּהּ הֵיִרַח אֲלֵא מִחֻמֶּשׁ מַעֲלֹת עַד
16 שְׁתֵּים וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת, וְאֵי אִפְשָׁר שְׁיוֹסִיף עַל זֶה
17 וְלֹא יִגְרַע מִמֶּנּוּ.⁵

(5) מחמש מעלות.

18 ג. וְהוֹאִיל וְהִדְבֵּר בֶּן, הִתְבּוֹנֵן בְּמִרְחָק זֶה הַכְּפֹל:
19 אִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל חֲמֵשׁ מַעֲלֹת אוֹ קְרוֹב
20 לְחֻמֶּשׁ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתוֹסֶפֶת, וְלֹא תוֹסִיף כָּלוּם.
21 וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מֵשֶׁשׁ מַעֲלֹת עַד אֶחָת
22 עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל מַעֲלָה
23 אֶחָת. וְאִם יִהְיֶה מִרְחָק הַכְּפֹל מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
24 מַעֲלֹת עַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ
25 הַמַּסְלֹל שְׁתֵּי מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל
26 מִתְּשַׁע עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת עַד אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת -
27 תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה
28 הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מִחֻמֶּשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת עַד אֶחָת
29 וְשָׁלֹשִׁים מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל אַרְבַּע
30 מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מִשְׁתֵּים וְשָׁלֹשִׁים
31 מַעֲלֹת עַד שְׁמוֹנֶה וְשָׁלֹשִׁים מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל
32 אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל חֲמֵשׁ מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק
33 הַכְּפֹל מִתְּשַׁע וְשָׁלֹשִׁים מַעֲלֹת עַד חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים
34 מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל שֵׁשׁ מַעֲלֹת.
35 וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מֵשֶׁשׁ וְאַרְבָּעִים מַעֲלֹת עַד
36 אֶחָת וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל
37 שֶׁבַע מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מִשְׁתֵּים
38 וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת עַד תְּשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת - תוֹסִיף
39 עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל שְׁמוֹנֶה מַעֲלֹת. וְאִם יִהְיֶה
40 הַמִּרְחָק הַכְּפֹל מִשְׁתֵּים וְשָׁלֹשִׁים מַעֲלֹת עַד שְׁלֹשׁ וְשָׁשִׁים
41 מַעֲלֹת - תוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל תְּשַׁע מַעֲלֹת.⁶
42 וַיְמָה שְׁיִהְיֶה אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל אַחֵר שְׁתוֹסִיף עָלָיו
43 מַעֲלֹת אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מַסְלֹל הַנִּכּוֹן.

(6) במרחק כפול גדול יותר אין הרמב"ם עוסק, כי הוא מעוניין בליל הראייה בלבד.

44 ד. וְאַחֵר בֶּן תִּרְאֶה כְּמָה מַעֲלֹת הוּא הַמַּסְלֹל
45 הַנִּכּוֹן: אִם הִיָּה פְּחוֹת מִמָּאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלֹת -
46 תִּגְרַע⁷ מִנֵּת הַמַּסְלֹל הַזֶּה הַנִּכּוֹן מֵאֲמֻצֵּעַ הֵיִרַח
47 לְשַׁעַת הָרֵאָה; וְאִם הִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן יוֹתֵר עַל
48 מָאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלֹת, עַד שְׁלֹשׁ מָאוֹת וְשָׁשִׁים -
49 תוֹסִיף⁸ מִנֵּת זֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עַל אֲמֻצֵּעַ הֵיִרַח
50 לְשַׁעַת הָרֵאָה. וַיְמָה שְׁיִהְיֶה הָאֲמֻצֵּעַ אַחֵר שְׁתוֹסִיף
51 עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ - הוּא מְקוֹם הֵיִרַח הָאֲמִתִּי
52 לְשַׁעַת הָרֵאָה.

(7) כי כאן מהירות הירח אטית יותר ואמצע הירח גדול ממסלול הנכון. שיעור ההפרש נקרא מנת המסלול. (8) כי כאן מהירות הירח גדולה יותר ואמצע הירח קטן ממסלול הנכון.

(פי"ב ה"ג), כי אורך היום משתנה ותלוי במקום השמש במזלות. (17) העיקר שממנו מתחיל החשבון לראיית הירח הוא ג' בניסן, שאז השמש עומדת בראש טלה, ויום ולילה שווים. שקיעת השמש היא אז בשעה שש, מקום אמצע הירח, לפי החשבון, פירושו תחילת הלילה באופק המשווה (שעה שש), ואנו - לחשבון ראייה - מעוניינים בידעת מקום הירח באופק ירושלים. בחצי מזל דגים - חצי אדר - שקיעת השמש באופק ירושלים היא כרבע שעה לפני השקיעה באופק המשווה (כלומר, רבע שעה לפני שעה שש), בחצי מזל טלה - כרבע שעה אחרי השקיעה באופק המשווה. מהלך הירח בשעה הוא בערך 33' (עי' ה"א). כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה, מכיון שגם היא נעה ממערב למזרח, ישארו 30' בערך. לרבע שעה - פחות משמונה חלקים. להפרשים קטנים, למטה משמונה חלקים, אין הרמב"ם שם לב. משום כך, כאשר השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, אין הרמב"ם מוסיף מאומה לאמצע הירח. בהפרשים שלמעלה משמונה חלקים, הוא נוקט 15' (כדין חצי שעה) או 30' (כדין שעה). (18) מחצי ניסן עד תחילת סיון, מוסיף הרמב"ם 15', מכיון שהיום הולך וגדל והשקיעה מתאחרת, אולם אין ההפרש מגיע לשעה, משום כך דינו כהפרש של חצי שעה. (19) בכת"י אוקספורד - שלשים, כך גם בפירוש רבי עובדיה בן דוד - סוף פי"ב, וכן בכת"י ת"א ות"ב ('מיומן'). (20) כי היום פוחת והולך. (21) כאן גורעים ט"ו חלקים, כי השקיעה מקדימה לבוא לפני שעה שש באותו שיעור שהיא מאחרת מחצי מזל טלה עד תחילת מזל תאומים.

1 ו. וַיְמָה שְׁיִהְיֶה הָאֲמֻצֵּעַ אַחֵר שְׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע
2 מִמֶּנּוּ אוֹ תִּנִּיחַ אוֹתוֹ כְּמוֹת שְׁהוּא - הוּא אֲמֻצֵּעַ הֵיִרַח
3 לְאַחֵר שְׁקִיעַת הַחֹמָה בְּכַמּוֹ²² שְׁלִישׁ שְׁעָה בְּאוֹתוֹ
4 הַזְּמַן שְׁתוֹצִיא הָאֲמֻצֵּעַ לוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲמֻצֵּעַ
5 הֵיִרַח לְשַׁעַת הָרֵאָה²³.

(22) לפעמים שליש, ולפעמים פחות. (23) בליל שלשים.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) מקום הירח.

6 א. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הֵיִרַח הָאֲמִתִּי² בְּכָל יוֹם
7 שְׁתִּרְצֶה - תוֹצִיא תַּחְלָה אֲמֻצֵּעַ הֵיִרַח לְשַׁעַת הָרֵאָה
8 לְאוֹתוֹ הַלֵּילָה שְׁתִּרְצֶה, וְכֵן תוֹצִיא אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל
9 וְאֲמֻצֵּעַ הַשֶּׁמֶשׁ³ לְאוֹתוֹ הַעֵת, וְתִגְרַע אֲמֻצֵּעַ הַשֶּׁמֶשׁ
10 מֵאֲמֻצֵּעַ הֵיִרַח⁴, וְהַנֶּשֶׂאָר תַּכְפֵּל אוֹתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
11 מִרְחָק הַכְּפֹל.

(2) בגלגל המזלות. (3) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל הקטן. (4) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח. לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח.

12 ב. וּכְבָר הוֹדַעְנוּ, שֶׁלֹא בָּאנוּ בְּכָל אֵלּוּ הַחֲשׁבוֹנוֹת,
13 שְׁעָשִׂינוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ, אֲלֵא לְרַעַת רְאִית הֵיִרַח.
14 וְלַעֲוָלָם אֵי אִפְשָׁר שְׁיִהְיֶה מִרְחָק זֶה הַכְּפֹל בְּלִיל

מקום הירח האמיתי בו, תשעה ועשרים יום - תוציא
אמצע השמש תחלת ליל זה, יצא לך אמצעו: חמש
ושלשים מעלות, ושמונה ושלשים חלקים, ושלש
ושלשים שניות. סימנם: ל"ה ל"ח ל"ג. ותוציא
אמצע הירח לשעת הראיה לעת זו, יצא לך אמצעו:
שלש וחמשים מעלות, וששה ושלשים חלקים,
ותשע ושלשים שניות. סימנם: נ"ג ל"ו ל"ט.
ותוציא אמצע המסלול לעת זו, יצא לך אמצעו:
מאה ושלש מעלות, ואחד ועשרים חלקים, ושש
וארבעים שניות. סימנם: ק"ג כ"א מ"ו. תגרע
אמצע השמש מאמצע הירח, ישאר: שבע עשרה
מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ושש שניות. וזה
הוא המרחק. תכפל אותו, יצא לך המרחק הכפול:
חמש ושלשים מעלות, וששה וחמשים חלקים,
וששים עשרה שניות. סימנם: ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך
תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות, כמו
שהודענו, ויצא לך המסלול הנכון: מאה ושמנים¹⁰
מעלות, ואחד ועשרים חלקים. ואין מקפדין על
החלקים במסלול, כדרך שבארנו בשמש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצד הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי..."

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש
והירח שעל פיהם קובעים בית-דין את ראשי החדשים.
ובפנימיות העניינים:

מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון
ומולד, אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה
שינוי.

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסיהרא" כי אז
לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם היינו
חיבור שני אופני העבודה, צדיקים ובעלי תשובה, והוא
ענין "לכתחילה אריבער" שאף שבדרך כלל הוא ענין
לבעלי תשובה הקופצים ומדלגים על סדר העבודה,
מכל-מקום נפעל עילוי זה גם בעבודת הצדיקים וגם הם
שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ראש-חודש כמסמל את עבודת התשובה
מתבטא גם בפרטי החשבונות שבפרקים אלו. בסוף פ"ג
כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע
יום התקופה האמיתי כל תקופה שתראה, בין תקופות
הבאות אחר עיקר זה שממונו התחלנו, בין תקופות שעברו
משנים קדמוניות". כי בעבודת התשובה שתי דרגות:

האחת היא תשובה מיראה שעיקרה מכאן ולהבא - "כבעל
מום שנתרפא שמקצת שמו עליו". והשניה, תשובה
מאהבה שפעולתה גם למפרע - "נעקר עונו מתחילתו".
ענין זה מרמז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא -

ה. ודע, שאם יהיה המסלול הנכון מאה ושמנים
בשנה או שלש מאות וששים בשנה - אין לו מנה,
אלא יהיה מקום הירח האמצעי לשעת הראיה הוא
מקום האמיתי.

(9) כי נקודת מקום הירח האמיתי ונקודת מקום הירח
האמצעי הן בקו אחד.

ו. וכמה הוא מנת המסלול? אם יהיה המסלול
הנכון עשר מעלות, תהיה מנתו חמשים חלקים.
ואם יהיה המסלול הנכון עשרים מעלות, תהיה
מנתו מעלה אחת ושמנה ושלשים חלקים. ואם
יהיה שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות וארבעה
ועשרים חלקים. ואם יהיה ארבעים, תהיה מנתו
שלש מעלות וששה חלקים. ואם יהיה חמשים,
תהיה מנתו שלש מעלות וארבעה וארבעים חלקים.
ואם יהיה ששים, תהיה מנתו ארבע מעלות וששה
עשר חלקים. ואם יהיה שבעים, תהיה מנתו ארבע
מעלות ואחד וארבעים חלקים. ואם יהיה שמונים,
תהיה מנתו חמש מעלות. ואם יהיה תשעים, תהיה
מנתו חמש מעלות וחמשה חלקים. ואם יהיה מאה,
תהיה מנתו חמש מעלות ושמנה חלקים. ואם יהיה
מאה ועשר, תהיה מנתו ארבע מעלות ותשעה
וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה ועשרים, תהיה
מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה מאה
ושלשים, תהיה מנתו ארבע מעלות ואחד עשר
חלקים. ואם יהיה מאה וארבעים, תהיה מנתו שלש
מעלות ושלשה ושלשים חלקים. ואם יהיה מאה
וחמשים, תהיה מנתו שלש מעלות ושמנה
וארבעים חלקים. ואם יהיה מאה וששים, תהיה
מנתו מעלה אחת וששה וחמשים חלקים. ואם יהיה
מאה ושבעים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה
וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה ושמנים בשנה -
אין לו מנה כמו שאמרנו, אלא מקום הירח
האמצעי הוא מקום האמיתי.

ז. ואם יהיה המסלול הנכון יותר על מאה ושמנים
מעלות, תגרע אותו משלש מאות וששים ותדע
מנתו, כדרך שעשית במסלול השמש. וכן אם יהיו
במנן המסלול אחדים עם העשרות, תקח מן היותר
שבין שתי המנות האחרים; כדרך שבארנו במסלול
השמש במנות שלו, כך תעשה במסלול הנכון
במנות שלו.

ח. ביצד? הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי
בתחלת ליל ערב שבת, שיומו שני לחדש איר משנה
זו, שהיא שנת העקר, ומנן הימים הגמורים מתחלת
ליל העקר עד תחלת ליל זה, שאנו רוצים לידע

ושמונה, כי הוספנו חמש מעלות על אמצע המסלול, שהיה ק"ג מעלות.

ט. ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון, שהוא מאה ושמונה, נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד. ולפי שהמסלול הנכון היה פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה, שהוא חמש מעלות וחלק אחד, מן אמצע הירח, ישאר: שמונה וארבעים מעלות, ושלשה ושלשים חלקים¹¹, ותשע ושלשים שניות. תעשה השניות חלק, ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח האמתי בשעה זו במזל שור, בשמונה עשרה מעלות, ושלשה ושלשים חלקים ממעלת תשע עשרה. סימנם: י"ח ל"ו. ועל הדרך הזה תדע מקום הירח האמתי בכל עת ראיה שתראה, מתחלת שנה זו, שהיא העקר, עד סוף העולם.

(11) בעצם - ל"ה חלקים.

תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפועלת גם למפרע. ועפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו, כי הלך מן הקל אל הכבד, תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה. ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות כי בתקופות הבאות בבוא הזמן בהגיע התקופה הבאה אפשר לברר אם חשבוננו מדויק אם לאו, ולכן מקפיד לעשות חשבון מדויק. אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישוב נכון או לא, ולכן נדרשת השתדלות גדולה מאוד.

(על פי "יון מלכות" ספר זמנים סימן ענד)

(10) במקום ק"פ מעלות או מאה ושמונים צריך להיות: מאה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב ניסן תשע"ח

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבאים נדפסה ביום הקודם

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה עא.

המצוה הע"א — הצווי שצטטנו שמי שעבר עברות מסימות יקריב קרבן אשם ויתפטר לו — וזהו אשם ודאי. העברות שחייבים עליהן קרבן זה הן: מעילה וגזלה וביאת שפחה חרופה (חציה שפחה וחציה בת חורין. כגון שאחד השותפים בה שחררה) ושקר בשבועת פקדון (השומר על פקדון חבירו ונשבע לשקר על אחת הטענות הפטורות אותו להחזיר הפקדון): כל-המועל בשגגה, והוא שיהנה בשוה פרוטה מן-ההקדש — בין הקדש ביד הפית ובין הקדש מזבח — או הגזל חברו שוה פרוטה ולמעלה ונשבע; או הפא על שפחה חרופה או הכופר בפקדון ונשבע — (וכל אלו) בין בשוגג בין במזיד — הרי זה חייב להקריב קרבן על חטאתו, ואינו קרבן חטאת אלא קרבן אשם; וקרבן זה נקרא 'אשם ודאי' (כי ודאי שגג). אמר יתעלה במעילה: "והטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את-אשמו לה' איל תמים" (ויקרא ה, טו); ואמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על-שקר וגו' ואת-אשמו יביא לה' איל תמים" (שם, בא-כה). ואמר: "ואיש

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבאים — הוא הצווי שצטטנו להקריב קרבן מסיים אם יאירע לנו ספק באחת מאותן העברות הגדולות שחייבים על זדון פרת ועל שגגתן חטאת קבוצה — וקרבן זה נקרא 'אשם תלוי' ואין הספק הנה אשר אם יאירע חייבים עליו אשם תלוי, הוא: כגון שיש לפניו שתי חתיכות חלב, אחת מהן חלב הפליות (שהוא אסור) והאחרת חלב הלב (שהוא מותר), ואכל אחת מהן ואכל אחר את-השניה או שאבדה, ונסתפק ונתעורר אצלו חשש אם החתיכה שאכל היתה המתרת או האסורה — וזהו שמקריב קרבן על הספק המתעורר הנה כדי להתפטר בו, וזה נקרא 'אשם תלוי' (שרינו עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אם נתברר אחר-כך, שמה-שאכל הוא חלב הפליות — הרי נתאמת שזו שגגה ויקריב חטאת קבוצה. והפתוב האמור בקרבן זה הוא אמרו בפרשת ויקרא: "ואם-נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל-מצות ה' אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן-הצאן בערף לאשם אל-הכהן וכפר עליו כהן על שגגתו אשר שגג והוא לא-ידע" (ויקרא ה, יז-יח) — כלומר: על מה שלא ידע אם שגג או לא שגג. וענין זה קוראים לו חקמים 'לא הידע', וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פרתות (יו).

הקרבן — כף גם כאן אל תחוש למספר האנשים, 40
שכל אחד מהם נתחבב קרבן העוף? ידע (המקשה) 41
שקרבן זב וזכה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן 42
חובה במצב מסוים. אלו היה מצב הזוב באיש ובאשה 43
דבר אחד — כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל 44
זו "זכה" — כי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין 45
הדבר כן, כי הגדרת שכבת זרע מן האיש היא שחביב עליה 46
קרבן, אף אם נגר כעין שכבת זרע מן האשה אינה זכה, 47
אלא זוב הדם מן האשה הוא שחביב עליה קרבן; ואם 48
זב הדם מן האיש אינו חביב עליה קרבן. ומלת 'זיבות' 49
אין ענינה אלא הנזילה, ואין כל הנזולים אותו הדבר 50
עצמו. ובפרוש אמרו (נדה לב): "האיש מטמא בלבן 51
והאשה באדם", ואין דין זב וזכה דרין מצרע ומצרעת. 52
והראיה הברורה לזה אמרם בגרות (ח): "ארבעה 53
מחסרי פירה (שקרבן חטאת) שלהם (וכל הביטויים של 54
חטאת) ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם 55
המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה" מעכבן 56
מלאכול (בקדשים), ואלו הם: הזב והזכה והיולדת 57
והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזכה כשנים ומונים 58
מצרע כאחד — בין שהוא איש או אשה — לפי 59
זיבות האיש אינה זיבות האשה. והפסוק הנאמר על 60
קרבנה: "ואם טהרה מזוכה וגו' וביום השמיני תקחלה 61
שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-כט). 62

המצוה הע"ו — הצווי שנוצטוינו שכל יולדת תקריב 63
קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או תר 64
לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תורים או שני בני 65
יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרי פירה עד 66
שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לבן 67
או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו). 68

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה עד. עז.

המצוה הע"ד — הצווי שנוצטוינו שכל איש זב אם 69
נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים 70
או שני בני יונה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן 71
הזב, והוא מחסר פירה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב 72
היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-טהר הזב מזובו וגו' 73
וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו). 74

המצוה הע"ז — הצווי שנוצטוינו שכל מצרע 75
(שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן 76
שלוש בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני 77
— מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני יונה אחד 78
לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי פירה. והוא 79
אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים 80
וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם לאמר אדם: מדוע אינך מונה 81

1 כיישכב את-אשה שכבת-זרע והיא שפחה נחרפת לאיש
2 וגו' והביא את-אשמו לה' וגו'" (שם יט, כ"א). וכבר
3 נתבארו דיני מצות אלו במסכת פרתות (ט).

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה עב.

4 המצוה הע"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
5 עולה ויורד על עברות מסומות. העברות שחביבים עליהן
6 קרבן זה הן: טמאת מקדש וטמאת קדשיו ושבועת בטוי
7 ושבועת העדות. מי שנטמא באב מאבות הטמאות, כמו
8 שקבענו בהקדמת סדר טהרות, ונקנס למקדש בשגגה
9 — זוהי טמאת מקדש; או שאכל בשר קדש בשגגה —
10 זוהי טמאת קדשיו; או שנשבע שבועת בטוי (נשבע
11 לעשות או שלא לעשות דבר מה, ולא קיים) ולא קימה
12 בשגגה; או נשבע שבועת העדות (נשבע כאילו אינו יודע
13 עדות לחברו) לשקר — בין בשוגג בין במזיד — הרי
14 זה מקריב על אחד המעשים האלה שיעשה קרבן
15 הנקרא: "קרבן עולה ויורד". והוא אמרו יתעלה: "ונפש
16 כיישכב ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע
17 בכל-דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו' והוא ידע ואשם או
18 נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' ונעלם ממנו וגו'
19 והיה כייאשם וגו' והביא את-אשמו וגו' ואם-לא תגיע
20 ידו וגו' ואם-לא תשיג ידו וגו'" (ויקרא ה, א-יא). ולכן
21 נקרא 'עולה ויורד' — לפי שאינו קבוע במין, אלא פעם
22 יובא ממין זה ופעם ממין אחר, כפי אשר תשיג יד
23 החוטא החביב בקרבן. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו
24 במסכת פרתות (י) ובמסכת שבועות (ז).

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה סח. עה. עו.

25 המצוה הס"ח — הצווי שנוצטוינו שיקריב בית דין
26 קרבן, אם שנגי והורו שלא פהלכה, וזהו אמרו יתעלה:
27 "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל"
28 (ויקרא ד, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו והתנאים שבה
29 בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

30 המצוה הע"ה — הצווי שנוצטוינו שכל אשה זכה,
31 אם נתרפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא:
32 "שתי תרים או שני בני יונה" — וזהו קרבן זכה, והיא
33 ממחסרת פירה עד שתביאנה. ואולי יקשה עלי מקשה
34 ויאמר: כיון שקרבן הזב קרבן הזכה, והרי אתה מונה
35 (במנין המצוות) את-מין הקרבן — יהיה החיב בו מי
36 שיהיה — כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי
37 וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמניתי כל-אחד
38 מצוה בפני עצמה, ולא חששתי לרבויה החטאים (למנות
39 כל חטא בפני עצמו, מפני) ששל כל-אחד מהם חביבים אותו

25 (בהמת) הַקִּדְשִׁים (ולתת בהמה אחרת כתחליף) וְזוֹ הִיא
26 הַתְּמוּנָה, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֲלֶה: "לֹא יִחְלִיפֻנוּ וְלֹא יִמִּיר
27 אוֹתוֹ" (ויקרא כו, י). ויִכְבֵּר בָּא לֹא מִיָּחָד בְּמַעֲשֵׁר בְּלִבָּד.
28 וְהַטַּעַם לָכֵךְ מֵה שֶׁאָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת בחוקותי), וְהוּא
29 אָמְרָם: "מַעֲשֵׂר בְּכָל הָיָה וְלָמָּה יֵצֵא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו:
30 כִּשְׁם שֶׁהַמַּעֲשֵׂר קָדְשִׁי מִזְבַּח וְאִסּוּר לְהִמְיֹרוֹ — כִּךְ
31 כָּל־הַקִּדְשִׁים שֶׁהִזְהִיר עַל תְּמוּנָתָם בְּאָמְרוֹ: "לֹא יִחְלִיפֻנוּ"
32 אֵינָם אֶלָּא קָדְשִׁי מִזְבַּח בְּלִבָּד; וּמִי שֶׁהִמִּיר — לֹקֵה.
33 ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצֵּה זוֹ בְּמַסְכַּת תְּמוּנָה.

34 הַמַּצֵּה הַפ"ז — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ שֶׁתֵּהָא הַתְּמוּנָה
35 (בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף
36 שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא —) קָדֵשׁ,
37 וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֲלֶה: "וְהִי־הִיא וְהַתְּמוּנָתָּה יִהְיֶה־קָדֵשׁ"
38 (שם, לג). ויִכְפָּרוּשׁ אָמְרוּ בְּרִישׁ מַסְכַּת תְּמוּנָה (ד,); שֶׁאָמְרוּ
39 יַתְעֲלֶה: "לֹא יִמִּירֵנוּ" הוּא מְצֻת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה
40 (שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את
41 הלאו). אָמְרוּ: הֲלֹא מִמִּיר דָּלָא שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה הוּא? וְשֵׁם
42 נֶאֱמַר גַּם טַעַם לָכֵךְ שֶׁהִמְמִיר לֹקֵה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
43 לֹא שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה: "לֹא אֲתִי עֲשֶׂה וְעַקֵּר תִּהְיֶה לְאִין".
44 כְּלוּמָר: הֲלֹא עַל הַתְּמוּנָה נִכְפַּל פְּעָמִים: "לֹא יִחְלִיפֻנוּ"
45 וְ"לֹא יִמִּיר אוֹתוֹ" (שם, י), וְכֵן עֲשֶׂה אֶחָד — "וְהִי־הִיא
46 וְהַתְּמוּנָתָּה יִהְיֶה־קָדֵשׁ". הֵנָּה נִתְבָּאָר מֵה־שִּׁרְצִינוּ. ויִכְבֵּר
47 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצֵּה זוֹ בְּמַסְכַּת תְּמוּנָה, כְּלוּמָר: אִיךְ
48 תִּתְקַנֵּם וְאִיךְ לֹא תִתְקַנֵּם וּמֵה־דִּינָה וְאִיךְ קִרְבָּה.

1 קָרְבֵּן מִחֲסְרֵי כִפָּרָה כִּלְמֵס כְּמַצֵּה אֶחָד פִּינֵן שִׁישׁ לָהֶם עֲנִין
2 אֶחָד הַכּוֹלֵלִם, וְהוּא חֲסוּר הַכִּפָּרָה, וְאִזּוֹ זֶה הִיָּה מִין מִמִּינֵי
3 הַשִּׁהֲרָה מִן־הַטַּמָּאָה וְהִיָּיתָ אוֹמֵר: הַמַּצֵּה הַפְּלוּגִית —
4 הוּא הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ שֶׁלֹּא תִשְׁלַם טְהֻרַת מַקְצֵת הַטַּמָּאִים,
5 וְהֵם זָב וְזָכָה וְיִוִּלְדֵת וּמַעֲרַע, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּ קָרְבֵּן, שֶׁהִיָּה בֵּן
6 אֶתָּה מוֹנֶה טְהֻרָה בְּמִקְנֶה (מצות עשה קט) מַצֵּה אֶחָד —
7 יִתְחַיֵּב בָּהּ אִיזָה טָמֵא שִׁיְהִיָּה, וְאִיךְ חֹשֵׁשׁ לְמִין הַטַּמָּאָה
8 שֶׁנִּטְמָא בָּהּ — כִּךְ הִיָּיתָ יָכוֹל לְמַנּוֹת קָרְבֵּן מִחֲסְרֵי כִפָּרָה
9 כְּמַצֵּה אֶחָד, וְלֹא תַחֲשׁוּשׁ לְמִין טַמָּאָה? ! הַשֵּׁם יִדְעֵנָּה
10 שֶׁכִּךְ הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּהִחְלָט, אִלּוּ הִיָּה קָרְבֵּן כָּל־אֶחָד
11 מֵאַרְבַּעַת מִחֲסְרֵי כִפָּרָה אִלּוּ קָרְבֵּן אֶחָד שָׁאִין בּוֹ שְׁנוֹי, כְּמוֹ
12 טְהֻרָה בְּמִים (במקוה) שֶׁהִיא מִין טְהֻרָה וְחוּבָה עַל כָּל־
13 טָמֵא; אֲבָל מִכֵּינֵן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ קָרְבָנוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאֶתָּה רוֹאֶה,
14 צָרִיךְ לְמַנּוֹת כָּל־קָרְבֵּן לְבָדוֹ בְּהִכְרִית, כִּי הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמַת
15 טְהֻרָתוֹ שֶׁל זֶה אִינוֹ הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמַת טְהֻרָתוֹ שֶׁל זֶה.
16 וְהִיָּה זֶה כְּמוֹ מִי נִדָּה (מי הזאה שבהם היו מערבים את אפר
17 הפרה) וּמִי מִקְנֶה וְאַרְבָּעָה מִינֵין שֶׁבְּמַעֲרַע (בהם משתמשים
18 לטהרתם: צפרים, עץ ארז וכו') שֶׁהֵן שֶׁלֵּשׁ מְצֻת, אֶף־עַל־פִּי
19 שֶׁכָּלֵן לְטְהֻרַת טָמֵאִים כְּמוֹ שֶׁאָבָאָר (מצות עשה קי).
20 וְאַרְבַּעַת מִחֲסְרֵי כִפָּרָה אִלּוּ כִכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵיהֶם וְדִינֵי
21 קָרְבָנוֹתֵיהֶם בְּכָל־לֵלוֹת וּפְרָטוֹת בְּפָרָק ח' מִנְזִירוֹת וְסוֹף
22 נִגְעִים וּמַסְכַּת קָנִים וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים הַמִּסְפָּרִים בְּתַלְמוּד,
23 אֶלָּא שֶׁרַבֵּם כִּלְמֵס בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהִעִירוּנוּ עֲלֵיהֶם.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

24 הַמַּצֵּה הַק"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְהַחֲלִיף אֶת

המשך ביאור למס' הוריות ליום שבת קודש עמ' א

23 הוֹרָה וְהָטָא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, מִבֵּיא קָרְבֵּן בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, הוֹרָה וְהָטָא עִם
24 הַצִּבּוֹר, מִתְבָּכֵר לוֹ יָחִיד עִם הַצִּבּוֹר בְּקִרְבָנָם.
25 עֵתָה מִבְּרֵית הַגְּמָרָא כִּיכֵד יִתְכַּן הָדִין שְׁשִׁינוּ בְּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁאֵם
26 הוֹרָה כִּהֵן מִשִּׁיחַ לַעֲצָמוֹ בִּאִסּוּר אֶחָד, וְהוֹרָה בֵּית דִּין לְצִיבּוֹר
27 בִּאִסּוּר אֶחָד, וְעֵשֶׂה עַל פִּי הוֹרָאָה עֲצָמוֹ, חַיִּיב הַכֵּהֵן הַמִּשִּׁיחַ
28 לְהִבִּיא קָרְבֵּן בְּפִנֵי עֲצָמוֹ וְאִינוֹ נִפְטָר בְּקָרְבֵּן הַצִּיבּוֹר. שׁוֹאֵלֵת
29 הַגְּמָרָא: חַיִּיב דְּמִי — בְּמֵה מְדוּבֵר, אִילִּימָא — אִם נֶאֱמַר דְּהוּא מוֹפְלָא
30 — שְׁהוּא מִיּוּחָד בְּחִכְמָתוֹ בְּדוּרָה, וְהֵם אֵינָן מוֹפְלָאִין — אֵינָם מִיּוּחָדִים
31 בְּחִכְמָה כְּמוֹהוּ, פְּשִׁיטָא — פְּשׁוּט דְּמִתְבָּכֵר לוֹ לְכַהֵן הַמִּשִּׁיחַ בְּפִנֵי
32 עֲצָמוֹ, שְׁהִי הוֹרָאָה לְחֵהֵן — הוֹרָאָה בֵּית הָדִין אִינֵה וְלֹא כְּלוּם
33 לְחַיִּיב קָרְבֵּן הָעֵלֶם דְּבֵר, שֶׁכֵּךְ שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה לְעִיל (ד,); שֶׁאֵם לֹא
34 הִיָּה מוֹפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין עִמָּהֶם אִין הוֹרָאָה מְחַיִּיבֵת קָרְבֵּן, וְכֵאֵן
35 הַכֵּהֵן הַמִּשִּׁיחַ הוּא הַמוֹפְלָא שְׁבִדּוּר, וְהוֹרָה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ וְלֹא עִמָּהֶם.
36 וּמִכֵּינֵן שֶׁאִין כֵּאֵן הוֹרָאָה בֵּית דִּין, כְּעִי אֶתְוִי — צִרְכִּים לְהִבִּיא
37 בְּשִׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה כָּל חַד וְחַד מֵהַצִּיבּוֹר לְחִטָּא יָחִיד בְּדִין יָחִיד
38 שְׁחָטָא, וְלֹא כְּצִיבּוֹר שֶׁעֲשׂוֹ עַל פִּי בֵּית דִּין. וְאִי — וְאִם מְדוּבֵר דְּאִינוּן
39 — בֵּית דִּין הַגְּדוֹל מוֹפְלָאִין בְּחִכְמָה, וְהוּא לֹא מוֹפְלָא — וְהַכֵּהֵן
40 הַמִּשִּׁיחַ אִינוֹ מוֹפְלָא כְּמוֹתָם, אִמָּאִי מִתְבָּכֵר לוֹ בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, הָא
41 הוֹרָאָה דִּידֵיהּ וְלֹא כְּלוּם הִיא — הִרִי אִין נַחֲשֶׁבֶת הוֹרָאָה הוֹרָאָה
42 כָּלֵל, וְנִמְצָא שְׁחָטָא הִיָּה בְּשִׁגְתָּה מַעֲשֶׂה בְּלִבָּד לֹלָא שְׁקֵדֵם לְכָךְ
43 הָעֵלֶם דְּבֵר, וְאִם כֵּן אִינוֹ חַיִּיב קָרְבֵּן.

1 כְּבִשָּׁה אוֹ שְׂעִירָה, וְהוֹצִיאָהּ הַכְּתוּב מִן הַכָּלֵל וְחַיִּיבוּ לְהִבִּיא שְׂעִיר
2 זָכָר (ויקרא ד, כג). וְכֵמוֹ כֵּן מִשִּׁיחַ מוֹצֵא מְכַלֵּל יָחִיד, שֶׁאִף הוּא הִיָּה
3 בְּכָלֵל הַחַיִּיבוּ לְהִבִּיא כְּבִשָּׁה אוֹ שְׂעִירָה כְּכָל יָחִיד, וְחַיִּיבוּ הַכְּתוּב
4 לְהִבִּיא פֶּה. אִם כֵּן יֵשׁ לְלַמּוּד כִּהֵן מִשִּׁיחַ מְנַשֵּׂא בְּבִינֵן אִב וְלוּמֹר,
5 מֵה — כִּשְׁם שֶׁנִּשְׂאִי אִם הָטָא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, מִבֵּיא שְׂעִיר לְחִטָּא בְּפִנֵי
6 עֲצָמוֹ, וְאִם הָטָא עִם הַצִּבּוֹר, שֶׁעֲשֶׂה עַל פִּי בֵּית דִּין עִם הַצִּיבּוֹר,
7 מִתְבָּכֵר לוֹ עִם הַצִּבּוֹר בְּפֶה הָעֵלֶם דְּבֵר, אִף כִּהֵן מִשִּׁיחַ אִם הָטָא
8 בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, עַל פִּי הוֹרָאָה עֲצָמוֹ, מִבֵּיא פֶּה לְחִטָּא בְּפִנֵי עֲצָמוֹ,
9 הָטָא עִם הַצִּבּוֹר, שְׁהוֹרָה לַעֲצָמוֹ וְעֵשֶׂה, וְהוֹרָה בֵּית דִּין לְצִיבּוֹר
10 וְעֵשׂוֹ, מִתְבָּכֵר לוֹ עִם הַצִּבּוֹר.
11 דוּחָה הַבְּרִייתָא: לֹא, אִין לְלַמּוּד כִּהֵן מִשִּׁיחַ מְנַשֵּׂא, שְׁהִי אִם
12 אֶמְרֵת בְּנִשְׂאִי שְׂרָאוֹ שִׁתְכַפֵּר עִם הַצִּבּוֹר כְּשֶׁעֲשֶׂה עִמָּהֶם עַל פִּי
13 בֵּית דִּין, שֶׁכֵּן מִתְבָּכֵר לוֹ עִם הַצִּבּוֹר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עַל יַד שְׂעִיר
14 הַנִּעֲשֶׂה בְּפָנִים וְשְׂעִיר הַמוֹסָפִין הַמְכַפְּרִים עַל טוֹמָאֵת מִקְדָּשׁ
15 וְקִדְשֵׁי. הָאֵם תֵּאֱמַר שְׁהוּא הָדִין בְּנִשְׂאִי מִתְבָּכֵר לוֹ עִם
16 הַצִּבּוֹר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אִלָּא מִבֵּיא לְבָדוֹ פֶּה לְחִטָּא. מִמִּשְׁכִּיחַ
17 הַבְּרִייתָא, מִכֵּינֵן שֶׁבִּאֵנוּ לְדוּחֵיהּ זֶה, הוּאִיל וְאִין מִתְבָּכֵר לוֹ לְכַהֵן
18 הַמִּשִּׁיחַ עִם הַצִּבּוֹר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, יָכוֹל אֲנִי לֹמַר שֶׁיָּבִיא פֶּה לַעֲצָמוֹ
19 גַּם כְּשֶׁהוֹרָה יָחִיד עִם הַצִּבּוֹר בְּאוֹתוֹ אִסּוּר, תִּלְמִיד לֹמַר — מִלְּמַדְנוּ
20 הַכְּתוּב, וְהִקְרִיב עַל הָטָאֹת אֲשֶׁר הָטָא (ויקרא ד, ג), שְׁדוּקָא
21 כְּשֶׁהוֹרָה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ מִבֵּיא קָרְבֵּן בְּעֲצָמוֹ. הָא מִכֵּיד — מֵה בֵּא הַכְּתוּב
22 לְלַמּוּדְנוּ, אִימְתִי מִבֵּיא פֶּה לַעֲצָמוֹ וְאִימְתִי נִפְטָר בְּקָרְבֵּן הַצִּיבּוֹר,

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ז' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
- 2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום"
- 3 דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.
- 4 ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
- 5 "כחוט השערה":
- 6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף
- 7 ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל
- 8 המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן
- 9 בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!"
- 10 ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
- 11 הספירה.
- 12 והביאור בזה:
- 13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא ייכנסו
- 14 דברים בלתי רצויים. וכפי שיודע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
- 15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקטטו, ופשיטא - שלא יקרעו,
- 16 וכן שלא ייפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן -
- 17 מסכת סוטה.
- 18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
- 19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
- 20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
- 21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
- 22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עילוי
- 23 לגבי כל המסכת:
- 24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
- 25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
- 26 לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו
- 27 בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.
- 28 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין

(2) שעהיוה"א פ"א.

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח

(סכ"ג-כד).

שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששמן נזכר בגמרא⁴.

ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחז' את כל דפי המסכת כולה.

וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:

בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.

ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אוזח בהתחלה ממש)?! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".

יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".

ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה".

מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.

והעניין בזה:

הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?!

ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי' עניין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰ ?!

והביאור בזה:

ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א

ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

1 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע",
2 "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"13, וכמסופר
3 בגמרא14 בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"15. . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך
4 ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר
5 ונקתה ונזרעה זרע".

6 [ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל16 "גדול
7 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"17] שנכתב
8 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גודל העילוי
9 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"18, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
10 שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
11 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו".]

12 יב. ביאור העניין:

13 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
14 מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחר קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
15 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור19), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
16 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

17 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גודל
18 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש20 בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
19 שבדרך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
20 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה'"21, "כדרך22 שבא ליראות כן בא לראות"!
21 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

22 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
23 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"23 (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"24)!

24 אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי
25 כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

26 והביאור בזה:

27 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום
28 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא25, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
29 כלל;

30 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" -
31 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיוון שמצד
32 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

61.

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

(14) ברכות לא, ב.

(21) משפטים כג, יז.

(15) ש"א א, יא.

(22) חגיגה בתחלתה.

(16) במדב"ר פי"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

הל' חנוכה בסופן.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פי"א.

(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

(18) גיטין בסופה.

(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' 78. וש"נ.

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנתברר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - בשביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי'²⁷.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאן תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.

(30) עקב יא, יב.

(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סו"ג.

(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח

ע' 395. וש"נ.

(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' ב

בקיננו - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בה' ולא בסתיירה - שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מיפעי' ליה לתנא להביא. מתרצת הגמרא, ה'כי נמי קאמר - אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום שתלמוד לומר 'בה' ולא בקיננו 'בה' ולא בסתיירה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, ש'נאמא ב'עלמא בלא קיננו ובלא סתיירה - באופן שלא היה קינוי וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה, הדין הוא דלא מהימן עד אחר אלא צריך שנים, ודין זה מנלן, על זה משיבה המשנה, נאמר כאן, לגבי ערוה "כי מצא בה ערות דבר" ונאמר להלן "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים וקום דבר", ודורשים בגזירה שוה, מה 'דבר' האמור להלן מאמינים רק לעדים שנים, אף כאן לגבי ערוה מאמינים רק לעדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה - איזו עדות נקראת במשנה 'עדות ראשונה, זו עדות סתיירה - עדות שנסתרה. ואיזו עדות נקראת במשנה 'עדות אחרונה, זו עדות שזינתה - העדות שנבעלה לאחר קינוי וסתירה.

המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה - אם כן נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי ומה עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה, ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה - להעיד שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו בעד אחד. אין הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי ערוה "כי מצא בה ערות דבר", ולהלן הוא אומר "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים וקום דבר", ודורשים גזירה שוה 'דבר דבר, מה דבר האמור להלן - לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים עדים, אף כאן - לגבי ערוה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן. מקשה הגמרא על המשנה, האי מ'כי מצא בה ערות דבר' נפקא - האם דין זה - שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שוה, והרי מ'בה' נפקא - דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בזה' שדורשים דווקא בה - להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחד עם פלוני,
2 ונסתרה, דהיינו שעברה על ציווי והתייחדה עמו - היא הנקראת
3 סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדן אשת איש שזינתה, אלא אם
4 כן תיבדק בסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה וזאת פלוני.
5 סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול
6 משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה -
7 סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מוזקים לה המים - סימן הדבר
8 שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת
9 בבנים וזכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא
10 מגרשה ומפסידה כתובתה כדן אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה
11 האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
12 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה,
13 חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על
14 הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה. כדן אשת איש שזינתה.

15 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתייחדי עם איש פלוני,
16 והיא עברה על ציווי והתייחדה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה
17 נאסרת על בעלה כדן סוטה וכן אינו משקה אותה את המים
18 המאררים, אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - ציווה עליה בפני
19 שני עדים כשרים והעידו שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו
20 שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף
21 אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו אי על פי עצמו - או שהבעל
22 עצמו אומר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה, שאסורה
23 לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. רבי יהושע חולק
24 ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את
25 המים המאררים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
26 שנים שציוה עליה בפניהם שלא להתייחד עם אותו פלוני, ומשקה
27 על פי שנים - וכן שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.

28 כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
29 על ציווי. דנה המשנה ביצר מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה,
30 אם אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב
31 קינוי, ואף שעברה על ציווי ודברה עמו, ואפילו אם התייחדה עם
32 אותו פלוני צדיקין היא מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת
33 לאכול בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי
34 עם פלוני, והיא עברה על ציווי ונכנסה עמו - עם אותו פלוני לבית
35 הסתר - מקום מסתור, ושהתה עמו באותו מקום כדי שוממה - זמן
36 של העראה, אסורה לביתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול
37 בתרומה אם בעלה כהן, כדן אשת איש שזינתה, כל זמן שלא
38 השקה אותה והוכח שהיא טהורה. ואם לפני שהספיק להשקותה
39 מת הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
40 חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתייבמת, ובגמרא יתבאר טעם
41 הדבר.

42 גמרא. שואלת הגמרא, מדי תנא מניין סליק - הרי התנא סיים
43 לעסוק במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה
44 התנא בנזיר שדומה לסוטה שלכך הסמך לה את מסכת סוטה. עונה
45 הגמרא, בדרבי - על פי דברי רבי, תנא רבי אומר למה נסמכה
46 בתורה פרשת נזיר לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל
47 הרוצה סוטה בקלקולה - בניוולה, נזיר עצמו מן הנין - יקבל על
48 עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש,
49 שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם
50 התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן ולייתי
51 תחילה מסכת סוטה ויהיה ליתני מסכת נזיר כפי סדר פרשיות

התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום
שאיירי דתנא מאחר ששנה את מסכת כתובות ותנא בה את פרק
המדייר שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים, ואיירי
דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דתנא
לנדרים - שזירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. וקתני את
מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבי - ללמדך שכל הרוצה סוטה
בקלקולה יזיר עצמו מן הנין.

מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר -
רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדיעבד אין
לביתחילה לא - לבתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת
סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, שדיעבד תנא דידן
שאסור לקנאות - כיון שהקיניו גורם לריב בין הבעל לאשה על
שהודש בה.

אמר רבי שמואל בר רב יצחק, בי הנה פתח ריש לקיש בסוטה
- לדרוש בפרשת סוטה, אמר רבי, אין מוויגין לו לאדם אשה אלא
לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנאמר "כי לא ינות
שכמך הקשע על נזיר הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה
דיהם" הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רב
בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשין לוויגין - איש לאשה בקריעת
ים סוף אשר נשתנו בה סדרי בראשית, שנאמר "אלהים מושב
יחידים ביתה" - מושב את האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו
בית, ומציא אסירים בפשוטות - והוציא את ישראל שהיו אסורים
במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר,
הרי שהוקש ויווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש
לקיש, איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם
יצירת הולד הזכר, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני,
בית פלוני לפלוני, שהה פלוני לפלוני - ומבואר שאין היווג נקבע
לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה
צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשיתא, הא - מה שאמר רבי
יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הולד נקבע היווג
משמים, זהו בוגג ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש
לקיש שנקבע היווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו בוגג שני
שהוא לפי מעשיהם.

שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
יהושע אומר וכו'. מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר
ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקינוי
וקסתייה - שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי,
ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתייה, אבל
בסוממה - אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתייה, ובא עד אחד
והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, כולם מודים שהעד
אחד מחייב - ואין בודקים אותה במים המאררים, אלא יוצאת בלא
כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. ותנן גמי - וכן
מפורש במשנה לקמן, עד אחד אומר אני ראיתי ששניטמאת -
שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, לא היתה שותה את המים
המאררים, משום שמאמנים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
מדאורייתא מנל דהתימן עד אחד - מהו המקור בתורה שבאמן
עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששינוי בברייתא דתנא
רבינן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאה ועד
אין בה" - ואף שנכתב "עד" בלשון יחיד, בשנים חתוב מדבר -
כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו אלא אפילו
באחד - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן,
שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת",

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד א

תוספות

רש"י

המקנא

לְאִשְׁתּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם
וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצֻמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
אָמַר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וּמִשְׁקָה עַל פִּי שְׁנַיִם.
פִּיצַד מִקְנָא לָהּ, אָמַר לָהּ בְּפִי שְׁנַיִם אֶל תְּדַבְּרִי עִם
אִישׁ פְּלוֹנִי וְדַבְּרָה עִמּוֹ, עֲדִינן הִיא מוֹתֶרֶת לְבֵיתָהּ
וּמוֹתֶרֶת לְאֹכֹל בְּתֵרוּמָה. נִכְנָסָה עִמּוֹ לְבֵית הַפֶּתֶר
וְשִׁתְּתָה עִמּוֹ כְּדִי טוֹמְאָה, אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ וְאֲסוּרָה
לְאֹכֹל בְּתֵרוּמָה, וְאִם מֵת חוֹלְצָת וְלֹא מִתִּיבָמָה:
גְּמָרָא מְבַדֵּר תֵּנָא מְנִיז סָלִיק מֵאִי תֵּנָא דְקָא תֵּנָא
סוֹטָה, פְּדִרְבִּי דִתְנִיָא רַבִּי אֱמִיר לָמָּה בְּסִמְכָה פִּרְשָׁת
נִזִּיר לְפִרְשָׁת סוֹטָה לֹמַר לָךְ שְׁכָל הַרְוָאָה סוֹטָה
בְּקִלְקוּלָהּ יִזִּיר עֲצֻמוֹ מִן חֵינִן. וְלִיתְנִי סוֹטָה וְהִדֵּר לִיתְנִי
נִזִּיר, אִיִּידִי דִתְנָא כְּתוּבוֹת וְתֵנָא הַמְדִיר תֵּנָא גְּדִרִים,
וְאִיִּידִי דִתְנָא גְּדִרִים תֵּנָא נִזִּיר דְּדָמִי לְגְדִרִים וְקִתְנִי
סוֹטָה פְּדִרְבִּי. הַמְקַנָּא דִיעֲבַר אֵין לְכַתְחִילָהּ לֹא, קִסְכַּר
תֵּנָא דִינָן אֲסוּר לְקַנְאוֹת. אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב
יִצְחָק כִּי הָיָה פֶתַח רִישׁ לְקִישׁ בְּסוֹטָה אֲמַר הֵכִי, אֵין
מְוִוְנִין לוֹ לְאֶדָם אִשָּׁה אֱלֹא לְפִי מַעֲשֵׂיו שְׁנֵאמַר כִּי
לֹא יִנּוּחַ שִׁבְט הָרִשָּׁע עַל גּוֹרֵל הַצְדִּיקִים. אָמַר רַבָּה
בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְקָשִׁין לְוִוְנָן פְּקִירֵעַת
יָם סוֹף שְׁנֵאמַר אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָה מוֹצִיא
אֲסוּרִים בְּבוֹשְׁרוֹת. אִינִי, וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
רַב אֲרֵבְעִים יוֹם קוֹדֶם יֵצִירַת הָעוֹלָם בֵּית קוֹל יוֹצֵאת

הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ. לִשְׁנָא דְקָרָא נָקֻט, וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וּפְמִדָּהּ הִיא. וְלִקְלָן בְּגִי מִפְּרָשׁ מֵאִי
לְשׁוֹן קְנִי, וּבְמִתְנִיתִין מִפְּרָשׁ בִּיצַד מִקְנָא לָהּ, אָמַר לָהּ אֶל תְּסַתְרִי עִם אִישׁ
פְּלוֹנִי: מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם. אִם בָּא לְהַשְׁקוּתָהּ צָרִיךְ לְהִבָּא שְׁנֵי עֲדִים שְׂאֵמֵר לָהּ בְּפִתְחָהּ
אֶל תְּסַתְרִי עִמּוֹ, וְאִם לֹא קָנָא לָהּ בְּפִי שְׁנַיִם אֵינָה נִאָסֶרֶת עָלֶיהָ בְּתִסְתִירָתָהּ וְאִינוּ מִשְׁקָה:

וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצֻמוֹ. וְאִפְלוּ אֵין
עֲדִים שְׁנִסְתִירָתָהּ, אֱלֹא עַד אֶחָד אוֹ הוּא עֲצֻמוֹ
אוֹמֵר רֵאִיתִיהָ שְׁנִסְתִירָתָהּ אֲחֵר שְׂקָמָתִי לָהּ,
נִאָסֶרֶת בְּתִסְתִירָתָהּ עַד שִׁתְּשִׁתָּהּ. וְלִקְלָן יִלְפִין
מִקְרָאֵי שְׁתִּסְתִירָתָהּ אֲסוּרָתָהּ עָלֶיהָ מִסָּפֵק: ר' **יְהוֹשֻׁעַ אָמַר**, צָרִיךְ ב' עֲדִים אֶף לְסִתְתִירָתָהּ:
וְדַבְּרָה עִמּוֹ. שְׁלֹא בְּמִקּוֹם סִתְרָה עֲדִין [חֵינִן]
מִתְרָת לְבֵיתָהּ. לְשִׁמֶשׁ עִם בְּעֵלָהּ: וּמִתְרָת
בְּתֵרוּמָה. אִם אִשֶּׁת בָּנוּ הִיא: כְּדִי טְמֵאָה. כְּדִי
הַעֲרָאָה: אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ. מִסָּפֵק כְּדִלְפִין לְקָנָן
וְהָא (כח) שְׁלֹשָׁה וְנִטְמָאָה אֲמֹרִים בְּפִרְשָׁהּ, וְקָנָא
אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמָאָה, וְהַתְּסִירָתָהּ וְהִיא נִטְמָאָה,
תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה, אֲחֵר שְׂאֵמֵר לָהּ לְבַעַל,
וְאֲחֵר שְׂאֵמֵר לְבַעַל אִם יָמוּת בְּעֵלָהּ אוֹ
יִגְרָשָׁהּ, וְאֲחֵר שְׂאֵמֵר לְתֵרוּמָה: וְאִם מֵת. קִדֹּם
שִׁתְּשָׁהּ וְאֵין לוֹ בְּנִים וְהִיא וְקָנָה לָבֶם: חוֹלְצָת.
לְנִשָּׂא לְשׁוֹךְ וְלֹא מִתִּיבָמָה. וּבְגָמְרָא יִלְפִי לָהּ:
גַּמְרָא מְבַדֵּר תֵּנָא מְנִיז קָא סָלִיק, כִּי סֵדֶר הַמִּשְׁנָה,
סוֹטָה אֲחֵר נִזִּיר: מֵאִי תֵּנָא דִתְנִיָא סוֹטָה, מֵאִי אֲנָהּ
בְּנִזְרִית דְּדָמִי לְסוֹטָה דִּתְנָא סוֹטָה בְּתֵרָה:
בְּקִלְקוּלָהּ. בְּנִזְלָהּ וּבְקִשְׁתָּהּ שְׁמִנְלוּן אוֹתָהּ
בְּקִתְנִי מִתְנִי (נָקֻט דף א') קוֹשֶׁר חָבֵל לְמַעֲלָה
מִדִּבְרִיהּ: יִזִּיר עֲצֻמוֹ מִן חֵינִן. שְׁהִינן מְבִיא לִידִי
קִלּוֹת רֹאשׁ וְהוּא גֶרֶם לָהּ: לִיתְנִי סוֹטָה וְהִדֵּר
נִזִּיר. שִׁכַּר הִיא סְמִיכַת פְּרִשְׁתִּייהָ: וְתֵנָא הַמְדִיר.
פֶּרֶק אֲחֵר בְּקִבּוּת הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִיִּידִי
דִּאִיִּירִי בְּגְדִרִים תֵּנָא גְּדִרִים אֲחֵר כְּתוּבוֹת. וְאִיִּידִי
דִּתְנָא גְּדִרִים תֵּנָא נִזִּיר בְּתֵרָה, שְׂאֵף הַנִּזְרִית
בָּאָה עַל יְדֵי נִזִּיר, וְהִדֵּר תֵּנָא סוֹטָה בְּתֵרָה:
לְכַתְחִלָהּ לֹא. מִלְּאָל תֵּנִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר
מִקְנָא אֲדָם לְאִשְׁתּוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם: אֲסוּר לְקַנְאוֹת.
שְׂפִיכָה עֲצֻמוֹ לִידִי תֵּנִי בְּרָא וְאֶת אִשְׁתּוֹ לִידִי נוֹל
וְאִפִּי הִיא טְהוֹרָה: כִּי [וְהָיָה] פֶתַח. כְּשִׁתְּרָה כִּי
לְדִרֹשׁ בְּפִרְשָׁת סוֹטָה: מְוִוְנִין אִשָּׁה לְפִי מַעֲשֵׂיו.
צְנוּעָה לְצִדִּיק וּפְרָעָה לְרָשָׁע: כִּי לֹא יִנּוּחַ שִׁבְט
הָרִשָּׁע עַל גּוֹרֵל הַצְדִּיקִים. לֹא יוֹדוּג מִמְשַׁלַּת
רִשָּׁע בְּגוֹרֵל צְדִיק: וְקָשִׁין. לְפִנֵּי הַמִּקּוֹם: לְוִוְנָן.
הֵךְ דְּלִפִּי מַעֲשֵׂיו: בְּקִרְעֵת יָם סוֹף. שְׁנֵשְׁתִּנוּ
סוֹדֵי בְּרֵאשִׁית: מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָה אֲדָם יְחִיד
וְאִשָּׁה יְחִידָה, וְהוּא מְוִוְנֵם יְחִיד וּמִשְׁבַּח מִהֶם בֵּית:
מוֹצִיא אֲסוּרִים בְּבוֹשְׁרוֹת. הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ כֶּשֶׁר, לֹא חֶמֶד וְלֹא צִינָה, מִקִּישׁ
וְזוּג יְחִידִים לְיִצְיָאָה מִצְרַיִם: אִינִי. מִי הָיָה וְזוּג לְפִי
רִשָּׁע חֲבוּת, וְהָא מִקְדָּם יִצְרִיקָם שְׂאֵין נוֹדַע

הַמְקַנָּא. אִיִּידִי דִתְנָא גְדִרִים תֵּנָא נִזִּיר דְּדִמֵּא לְגְדִרִים. חֵימָה וְהָא בְּרִישׁ מִסְכַּת נִזִּיר
(דף כ.) אֲמַר דְּלֹא תֵנָא אֱלֹא אֲגַב סוֹטָה כְּדִרְבִּי וְיִלְ לֹא קְבֵעָה בְּסֵדֶר נְשִׁים
אֱלֹא אֲגַב סוֹטָה וּמִשׁוּם דְּדִמֵּא לְגְדִרִים קְבֵעָה בְּתֵר גְדִרִים מִר. וְחֵימָה אֲמַאי לֹא וְקָמַר ד'
קְבֵעָה אֲגַב גְדִרִים דְּהָא בְּפ"ד (דמיון) תֵּנָא מִשְׁנִית טוֹבָא דְּמִיירִי בְּגִדִרִי נְשִׁים וּבִפְתָרָה בַּעַל
וְיֵשׁ לֹמַר דְּעִדְפָא לִיה לְמִימַר מִשׁוּם סוֹטָה
דְּפִרְשִׁית נִמִּי נִסְכְּמוּ וּבְרִישׁ מִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף כ.)
דִּיִּיק נִמִּי בְּבִדָּה:

המקנא

דִיעבד אֵין. וְאִת וְכִי כָל הִיבָא דִתְנִי
הִיא בְּתִחְלִית לְשׁוֹן דְּעִבְד הוּא וְהָא

קִתְנִי בְּסוֹף אֲדָל עֲבָרִין (פְּסוּס דף ט.) הַהוּלָךְ
לְשַׁחוּשׁ אֶת פְּסוּד וּבַעֲבָדָה זָרָה פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר וְהָ
(ט.) הַמְנִיחַ עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּחִנּוּתוֹ דְּמִסִּיק
בְּשִׁמְעָתָהּ קָמִיתָא דְּשַׁחוּשׁת חוֹלִין (דף ג.) דְּמִיירִי
לְכַתְחִילָהּ וּבְפֶרֶק ב' דְּשַׁחוּשׁת חוֹלִין (דף ה.) הַשּׁוֹחֵט
אֶת הַמִּסְכֵּנָה וּבְפֶרֶק קָמַר דְּבִיצָה (דף ו.) הַשּׁוֹחֵט
אֶת הַתְּרַנְגּוֹלָת וּמוֹצָא כַּה בִּיצֵים גְּמוּרוֹת וְיֵשׁ לֹמַר
דְּכָל הִיבָא דִּיאֵכָא לְמִתְלִי בְּלִישְׁנָא דִּיִּיק הִכִּי בָנוּן
הִכָּא וּבְרִישׁ פ"ב דְּשַׁחוּשׁת חוֹלִין (דף ז.) הוֹחֵם נִמִּי
ב'פ' קָמַר (דף ט.) הַשּׁוֹחֵט בְּמִגְלָל יָד וּב'פ' קָמַר
דְּבִיצָה (דף י.) הַשּׁוֹחֵט חֵיחַ וְעוֹף יַחֲסוֹר בְּדִקְרָב
חֲבִית (פְּסוּס דף ק.) הִרְוֹחַ בִּמִּי מַעֲרָה אוֹ בִּמִּי
טְבִירָא וְחֵימָה הִכִּי דִיִּיק מִהִבָּא דְּאֲסוּר לְקַנְאוֹת
אֲמַאי לֹא מוֹרֶץ הַמְקַנָּא שְׂבֹא (וְלִמְלָךְ) כְּדִמְתִּירִין
ב'פ' דְּבִיצָה (דף י.) וְעַל כִּרְוָךְ אֵית לָן לְמִימַר
דְּהִבָּא מִמְשַׁנָּה יִתִּירָא דִיִּיק כְּדִפְרִישָׁה:

הא בּוֹג רֹאשׁוֹן הָא בּוֹג שְׁנֵי. חֵימָה ב'פ' וְאִלּוּ
מְגַלְחִין (מו"ק דף יח.) דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל מוֹתֵר
לֹאֲרֵס בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׂמַא יִקְדַּמְנָא אַחֵר פְּקִירִין
לִיה מִהִבָּא אֲרַבְעִים יוֹם קוֹדֶם יֵצִירַת הוֹלָה אֲמַאי
לֹא מוֹקִי הוֹחֵם מְלַחְתָּה דְּשְׁמוּאֵל בּוֹג שְׁנֵי:
קודם יֵצִירַת הוֹלָה. נִרְאָה לְרַבִּי קוֹדֶם יֵצִירַת
חֲבוּר בִּין אִם לֹא נִלְוֵה חֲקִיבָה עֲדִין
בִּין אִם נִלְוֵה:

אבל

בְּטוֹמָאָה עַד אֲחֵר מוֹחִינן. חֵימָה אֲדַרְבָּה
אֵיבָא לְמִימַר אֵיפְכָא אֲבַל בְּטוֹמָאָה בַּעֲיִין
תִּי בִיר וּמִשׁוּם דְּאֲסוּרָתָה אֲסוּר עוֹלַם אוֹ לֹא
מִמְתִּנִּי מוֹחִינִי מוֹחִינִי פְּשִׁיטָא לִיה לְמִימַר הִכִּי
וְיִלְ דְּעִדְפָא לִיה טוֹמָאָה מִקְנִי וְסִתְרִיה אֶף עַל
גַּב דְּאֲסוּרָתָה אֲסוּר עוֹלַם מִשׁוּם דְּרִגְלִים לְדַבְּרִי:
כָּל

בּוֹג בּוֹג. לֹא קִשְׂיָא, הָא בּוֹג
רֹאשׁוֹן הָא בּוֹג שְׁנֵי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכו': עַד פָּאָן לֹא פְּלוֹנִי
אֱלֹא בְּקִינִי וְסִתְרִיה אֲבַל בְּטוֹמָאָה עַד אֲחֵר מוֹחִינן וְתֵנָא נִמִּי עַד אֲחֵר אָמַר אִנִּי רֵאִיתִי
שְׁנִיטְמָאָת לֹא הִיתָה שׁוֹתָה. מְדֹאֲרִיתָא מְגַלְלָה דְּמוֹחִינן עַד אֲחֵר, דִּתְנִי רַבָּנִין "וְעַד אֵין בָּהּ"
בְּשְׁנַיִם הַתְּכּוּב מְדַבֵּר אוֹ אֵינוֹ אֱלֹא אֲפִילוּ בְּאֲחֵר, תְּלַמוֹד לֹמַר לֹא יָקוּם עַד אֲחֵר בְּאִישׁ.

ממשמע

מִלְּאָר מִקְרָא חֲרִץ שְׁמִים כְּדָאֲמַר בְּמִסְכַּת נֶדֶה (דף ט.) מִלְּאָר הַמְקַנָּה עַל הַתְּרִינִין נוֹטֵל טֶפֶה וּמִבִּיאָהּ לְפִנֵּי הַקּוֹסִם
וְאִמֵּר לְפִנֵּי, טֶפֶה זוֹ מֵת תֵּנָא עֲלֶיהָ, גְּבוּר אוֹ חֶלֶשׁ, חֶקֶם אוֹ טֶפֶשׁ, עֲשִׂיר אוֹ עֵנִי. אֲבַל צִדִּיק וְרָשָׁע לֹא קָאֲמַר לִיה, דָּאֵין זֶה בִּידֵי שְׁמִים: וְזוֹ רֹאשׁוֹן. לְפִי הַמְקַל: וְזוֹ שְׁנִי. לְפִי מַעֲשֵׂיו.
וְקִשָּׁה לְוִוְנָן לְפִי שְׂאֵינָה בֵּת וְזוּג: עַד פָּאָן לֹא פְּלוֹנִי אֱלֹא בְּקִינִי וְסִתְרִיה. כְּלוֹמַר עַד כָּאֵן לֹא שְׁמַעְנָה מִפְּלוגְתֵיהוּ דְּבַעֲיָנן שְׁנֵי עֲדִים אֱלֹא בְּקִינִי לְרִא וּבְסִתְרִיה לְר' יְהוֹשֻׁעַ: אֲבַל בְּשִׁמְאָה.
אִם יֵשׁ עֲדִים בְּקִינִי וְסִתְרִיה וְיֵשׁ עַד אֲחֵר שְׁקִלְקֵלָה בְּסִתְרִיהָ נֶאֱמָן וְאֵינָה שׁוֹתָה אֱלֹא יוֹצֵאָה בְּלֹא כְּתָבָה וְאֲסוּרָה לְבַעַל וְלִתְרִימָה: שְׁנִיטְמָאָה. בְּאוֹתָהּ סִתְרִיה: מְגַלְלָה דְּמוֹחִינן עַד
אֲחֵר. בְּטוֹמָאָה שֶׁל סִתְרִיה אַחֵר קִינִי. וְעַד אֵין בָּהּ שְׁנַיִם הַתְּכּוּב מְדַבֵּר. וְקָאֲמַר עֲדִים שְׁנַיִם אֵין בְּטוֹמָאָה זוֹ אֱלֹא עַד א', וְקָרָא בְּטוֹמָאָה קְמִשְׁתֵּי, וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרָע, וְגִידִים
שְׁנַיִם אֵין בָּהּ אֱלֹא א', וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה לֹא נֶאֱנָסָה, וּמִמִּילָא שְׁמַעֲיָן דְּמוֹחִינן מְדַכְתִּיב וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, לְהַחֲמִיר עֲלֶיהָ בֹּא הַתְּכּוּב לְדוֹנָה כְּמוּדִיה, וּמִרְיָא דְּקָרָא נִמִּי שְׁמַעְתָּ דְּמוֹחִינן
דְּקָאֲמַר וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ, וְאֵין מַעֲיֵד בְּדָבָר אֱלֹא זֶה. וְלִקְלָן זֶה (ג.) מִפְּרָשׁ דְּהָאִי קָרָא בְּתֵר קִינִי כְּתִיב, דְּכַתִּיב תְּהִירָה וְעֵבֶר עָלֶיהָ רוּחַ קָנָהּ וְגו' וְדִרְשִׁין לִיה לְקָלָן שִׁכַּב
עֵבֶר: אוֹ אֵינוֹ אֱלֹא אֲחֵר. דְּקָאֲמַר קָרָא דֹאֲפֵל עַד אֲחֵר אֵין בָּהּ. וְלִקְלָן פְּרִיךְ אֱלֹא בְּמֵאִי מִתְסַרָא דְּקָאֲמַר קָרָא וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה. אֱלִמָּא פְּשִׁיטָא דְּנִטְמָאָת מִדְּמַהֲדֵר בְּתֵר אֲנִס וְרִצּוֹן: תִּל

לֹא יָקוּם עַד א' וְגו'. מֵהֵאֵין קָרָא שְׁמַעֲיָן דְּכָל עַד הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה שְׁנַיִם הֵם כְּדִמְקַרְשׁ וְאִילוּ:

ממשמע

תוספות

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף ב עמוד ב

רש"י

ממשמע שנאמר עד. ולא נאמר עדים איני יודע דאחד קאמר, אלא מדיאצטריך למכתב
אחד שמע מנה דעד שנים משמע, דאינו אלא לשון עדות וספק עדות שנים; ואמר רחמנא
תרי לית בה. לעיל קאי לפרוש מסקנא דמלחיה היכי מירדש וגד אין בה אלא טעמא
בו. קושא היא, כלומר טעמא דכתיב לא יקום עד אחד, דהוא מוכח לך דהאי וגד אין

בה בתרי קאמר, הא לאו הכי הוה אמנא עד
דכתיב הקא בסוטה חד הוא וקאמרין אפלו
אחד אין בה; איצטריך. לא יקום עד אחד לגלוי
עליה דהאי ולאשמעין דחד מהיקין, דאי לאו
הכי הוה אמנא כל סתם עד אחד הוא ובסוטה
לא הוה אמנא דמתסרא ואפי' בעד א' וכל שכן
בלא עד, והכי הוה דרשין ליה וגד אין בה דקא
אמר רחמנא הכי קאמר וגד אחד אין נאמן בה
אלא שנים; ויפרינן אין נאמן בה. בתמיה אלא
מאי בעי. קרא עד דאיכא תרי בתמיה, אמאי
אתא קרא להאי לתשוק קרא מניה בור; דבר דבר
מספיקו. כתיב בגופת כי מצא בה עדות קרי
וקריס כל וכתבי בדני ממונות ע"פ שני עדים
יקום דבר וקריס יט; איצטריך. לא יקום לגלוי
עליה דהאי עד דבשנים הכותב מדבר, דאי לא
גלי עליה הוה אמנא עד חד משמע ואין נאמן
בה, קאמא קרא לאשמעין. ודקשיא לך לקח
לי קרא, סלקא דעתך אמנא סוטה שאמר קרי
וסתירה בא עד אחד והעדי שנטמא באותה
סתירה שאני וקריס להתאמינו כאן שהרי רגלים
לדבר; ופי' קצית אפרת. דאי לא גלי רחמנא
דכל עד שנים הם דאנא ודקרוהו אמנא דהאי עד
אין בה אין נאמן בה קאמר א"כ בא דכתוב
להקל עליה; והא מדכתיב והיא לא נתפשה
מכלל דפשיטא לך דנטמאה; והכי קאמר והיא
לא נתפשה אונעא אין בה, נהי דרשאי דקרא
איכא למימר ע"י שנים עדים, ושכב איש אותה
בעדים וגד אחד אין נאמן בה. אלא והיא לא
נתפשה היכי קאי אין נאמן בה, הא אפרת
דלא מתוקה לך בנבעלת; בה. בטמאה קאי דקא
מנה סליק, והיא נטמאה וגד אין בה, ודרשין
מנה בה קרי אלא דחי. עד אחד נאמן ולא
בקניו; סתירה עריפא. לאחמורי בה. שכן
אוסרתה. על הבעל ועל הבעל מספק בנטמאה.
ודאית בדרשין לקמן מגיד לך הכותב ששל
הספק אסורה. בפרק כשם שהמים בורדין וף
כח; שכן עקר גרם לה. שעי' הקניו סתירה
אוסרתה; מתני'. דקתני לר"א דקניו בשנים
וסתירה על פי עצמו; דלא בי האי תנא. דקתני
לר"א סתירה בשנים וקני על פי עצמו; לדבר
ר"י בר' יהודה אין לדבר ר' אליעזר סוף. ולקמן
מפרש לה: מאי ניהו. אין לדבר סוף דקאמרה
ואמר קנא. כשכונס עליה אומר קנאית לה
מפלוגי ומביא עדים שנסתרה עמו סתירה; לה
שהיא דכין דלא קנא לה לא וקתני בו: הא
למשנתנו יש סוף. לדבר רבי אליעזר בתמיה
והא זמנין דלא אסתתר. ואומר ראיתיה
שנסתרה; ולא מיבעיא למשנתנו. בתמיה איכא
עקר. שכבר התחיל בעדים שלא ע"י בעס; הקא
ליכא עקר. ולכשיכנס נקל לומר קנאית והוא
ימנא לה סתירות תרבה; לא ליכא איניש אפלו
בינו לבינה; ונסתרת. ונסתרת וקאסרת עליה
קנאה. בעס כמו הם קנאני בלא אל וקריס לו כי

כל מקום שנאמר עד דרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (ממלך לו)
מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (מנהלין ק' לו). בדרישא מן התלמידים ולא יזמת על
פי עד אחד (מכיים י) דרשין בפרק ראשון דמכות (ק' ו) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד וראה
מחלוק זה ואחד וראה מחלוק זה אבל קשיא דבגי שבעת העדות כתיב והוא עד (ויקרא ט)

ומחייבין אפילו אחד כדתנן (טעויה ק' לו) כפר
אחד והודה אחד הכופר חייב וי"ל דשבעת
העדות לא חייבה תורה אלא בתביעה כדלפנין
התם מקריא הילכך כל דיכא דמפסידו ממון
מדייב דבהפסד ממון תליא מילתא:

מאי טעמא דר' יהושע. בירושלמי מפי' ליה
מהני קריא מאי טעמא דרבי יהושע כי
מצא בה עדות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו
הקניו וילפנין דבר דבר מה דבר האומר להלן על
פי שנים אף כאן ע"פ שנים תרי בני יוסי בר' יהודה
וכי' משקה ע"פ שנים נאמר כי מצא ואין מצאיה
רוב מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי
אליעזר דבר דבר שהוא מרגיל לבא לדין ערוה
עוד בירושלמי כתיב ועבר עליו רוח קנאה וגו'
שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש
ולא מתוך גאון אלא מתוך דבר של אימה עבר
וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת
למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קנינו קניו
אם תאמר לעיכוב אין קנינו קניו אמר רבי מנא
אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב:
רבי

דלא נתפשה קא משמע לן: רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. מאי טעמא
דרבי יהושע, אומר קרא 'בה' ולא בקניו, בה ולא בסתירה. ורבי אליעזר אומר, בה ולא
בקניו. ואימא 'בה' ולא בסתירה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה.
קניו נמי איתקש לטומאה, דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה, הא מיטע רחמנא בה.
ומה ראיה, מסתברא סתירה עריפא שכן אוסרתה בטומאה. אדרבה קניו עריף שכן עיקר
גרם לה, אי לאו סתירה קניו מי איכא, ואי לאו קניו, סתירה מאי אהני, אפילו הכי
סתירה עריפא דאתחלתא דטומאה היא. מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי
יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו,
ומשקה לה על פי שנים. השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. מאי
טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, אומר קרא 'בה' בה ולא בסתירה. ואימא 'בה' ולא בקניו,
קניו איתקש לטומאה דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה. סתירה נמי איתקש לטומאה
דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, ההוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאמא. השיבו
חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, מאי ניהו, דזמנין דלא קני ואמר קנא.
הא למשנתנו יש לדבר סוף, זמנין דלא איסתתר ואמר איסתתר, אומר רב יצחק בר יוסף
אמר רבי יוחנן אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה, ולא מיבעיא למשנתנו, אדרבה למשנתנו איכא עיקר התם ליכא עיקר, אלא אי
איתמר הכי איתמר אומר רבי יצחק בר יוסף אומר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
אף למשנתנו אין לדבר סוף. אומר רבי חנינא מפורא לא ליכא איניש לאיתתיה בזמן הזה
לא תיפסתר בהדי פלוגי דילמא קנימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה דאמר קניו על פי עצמו
ומיסתרתא וליכא האידינא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עילוייה איסורא דלעולם. אומר ריש
לקיש מה לשון קניו, דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים, אלמא קסבר קניו על פי עצמו
וכולי' עקמא לא ידעי דקני לה ואמרי מאי דקמא דקא בדלה ואתו למיעבד קנאה בהדיה.
ורב יומר בר רבי שלמא משמיה דאבאי אבא, דבר המטיל קנאה בינו לבינה, אלמא קסבר
קניו על פי שנים עדים וכו' עקמא ידעי דקני לה ואיהו הוא דאיתי למיעבד קנאה בהדיה
אלמא

קנאה חמת גבר (מג' ו) מאי דקמא. מה יש לפניה, מה אידע עכשיו שזו בודלת מן האנשים; וכלי' עקמא ידעי דקני לה. שהעדים מגלין דבר ואין שונאין אותה; ואיהו דאיתי למיעבד
קנאה בהדיה. שזו מקניטונו על שחשדה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מזהיקש שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה
מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קנינו נמי אייתקש לטומאה,
דבתיב "קנא את אשתו והוא נמאח" ומדוע בקנינו מודה רבי
אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא מיעט בהקניא ביה, שרק
על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים שעל הקניו צריך שני
עדים. שואלת הגמרא, ומה ראית - הרי גם קנינו וגם סתירה הוקשו
לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקנינו צריך שני
עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך.
ומשיבה, מסתברא סתירה עדיף להחמיר בה שלא יצטרכו שני
עדים שכן אוסרתה בטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק
כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קנינו עדיף להחמיר
בו שלא יצטרכו שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקניו הוא
הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי לאו
סתירה קנינו מי אכא - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת
הקניו. שואלת הגמרא, ואי לאו קנינו, סתירה מאי אהני - הרי גם
בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קנינו, ואם כן מדוע עדיף להחמיר
בסתירה יותר מבקנינו. מתרצת הגמרא, אפילו הכי סתירה עדיף
להחמיר בה, משום דאיתתלתא דטומאה היא - היחוד הוא התחלת
הטומאה.
שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קנינו בפני שני עדים וסתירה בפני
עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא בי האי תנא
- אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דתנא רבי יוסי ברבי
יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי
עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך
ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר. המשך הברייתא, השיבו
חכמים לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, אם נחשב קנינו גם על פי עד
אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יוסי ברבי יהודה בדעת רבי
אליעזר, שלקניו מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה,
אמר קרא ב'ה' וממעטים ב'ה' - על טומאה נאמן עד אחד ולא
בסתירה. שואלת הגמרא, ואימא - שידרוש גם ב'ה' ולא בקנינו -
ומדוע בקנינו מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קנינו אייתקש
לטומאה דבתיב "קנא את אשתו והוא נמאח" - וכשם שלגבי
טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קנינו מועיל עד אחד. שואלת
הגמרא, סתירה נמי אייתקש לטומאה דבתיב "ונסתרה והיא
נמאח" - ומשיבה, והוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא
דאיתא - מהדק זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו
לידי טומאה.
שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין
לדבר סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר
סוף. ומשיבה דומין דלא קני ואמר קנא - פעמים שהבעל לא
קינא לאשתו, ומתוך שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן.
מקשה הגמרא, הא למשנתנו יש לדבר סוף - משמע מדברי
חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר
שנאמן על הסתירה ולא על הקניו, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי
זמין דלא אסתתר ואמר אסתתר - פעמים שלא נסתרה האשה
ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על
שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא, אמר
רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי
אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה, משמע שולא מיבעיא למשנתנו - על שיטת רבי אליעזר
במשנה פשוט שיש להשיב, וחדישו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב,
הרי אדרבה - מסתבר להיפך, שלמשנתנו איכא עיקר - שקינא
לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לו, אבל ה"ם - לשיטת רבי
יוסי ליכא עיקר - שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו

יש להקשות, הרי ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון
יחיד, איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר אחד? לשם מה
נאמר עד אחד, אלא זה בנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל
מקום שנאמר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי כאן
שנים, עד שיפוטו לה כתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש
'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר ואמר רחמנא תרי לית ב'ה' -
שהרי 'עד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אלא ה', ואף על
פי כן נאמר 'והוא לא נתפשה' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן
מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר
שוזנתה אם קינא לה ונסתרה.
מקשה הגמרא על הברייתא, אלא מעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה'
היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדבתיב "לא
יקום עד אחד באיש", הא לאו הכי הוה אמנא עד דסומה חד
הוא - אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה.
וקשה, שהרי ואי אפילו חד ליכא, אלא מיתסרא - אם אין
אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי
שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן
מהפסוק. מתרצת הגמרא, איצטריך - הברייתא הוצרכה ללמוד
זאת מהפסוק, שלולי כן סלקא דעתך אמנא שהפסוק 'עד אין בה'
בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן ב'ה' ואינה נאסרת
על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר
שעד אחד אין נאמן ב'ה' לומר שנבעלה, ואלא מאי בעי עד דאיכא
תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - והיינו
יודעים זאת, משום דאיתא דיני עריות נלמדים בגזירה שווה 'דבר'
'דבר' ממשון, ואנא ידענא שצריך שני עדים מדי דהוה אפילו
עדות שבתורה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות בדיני ערוה
בתורה. מתרצת הגמרא, איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו
דבר זה, משום שקלקא דעתך אמנא סומה שאני - דין סוטה שונה
משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל
מקום לגבי סוטה דרנלים לדבר - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה,
שהרי קינא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים שליתמינן ב'ה' עד
אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא
ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא ומקשה,
ומי מצית אמרת דאין נאמן ב'ה' ושריא - האם ניתן לפרש את
הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה,
והא דבתיב בהמשך הפסוק 'והוא לא נתפשה' - שמחמירים
עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מכיל דאסורה - מכוח
שהפסוק בא לאוסרה ולא להחמירה. מתרצת הגמרא, איצטריך -
ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שלולי כן
סלקא דעתך אמנא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן
ב'ה' עד דאיכא תרי. ובתרי נמי היא דלא נתפשה - והמשך הפסוק
'והיא לא נתפשה' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה
טומאה אלא אם הבעילה הייתה במידה. קא משמע לן מהפסוק 'לא
יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחדשה התורה שעד
אחד נאמן לאוסרה.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על
הקניו והסתירה, משיבה, אמר קרא 'ועד אין ב'ה'', ודרשה הגמרא
מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדיק רבי יהושע,
שדוקא ב'ה' - להעיד שנטמאה עד אחד נאמן ולא בקנינו, וכן ב'ה'
ולא בסתירה - אלא על הקניו והסתירה צריך שני עדים כשאר
עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, ורבי אליעזר הסובר שלגבי
הסתירה מועיל עד אחד, אומר שדורשים רק ב'ה' ולא בקנינו.
שואלת הגמרא, ואימא ב'ה' ולא בסתירה ונצריך שני עדים גם
נסתרה. ומשיבה, סתירה אייתקש לטומאה דבתיב "ונסתרה
והיא נמאח" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רשות - מותר לו לקנא לה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק
ואומר, חובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבאר הגמרא
את הראיה מהברייתא, אי אמרת בשלמא, שאדם מקנא משום
שנכנסת בו רוח טהרה, שפיר - מובן שנחלקו האם חייב לקנאות או
רשות בידו, אלא אי אמרת שאדם מקנא משום רוח טומאה
שנכנסה בו, וכי שייך לומר רשות וחובה לעיולי לאיניש רוח
טומאה בנפשיה - לשון של רשות או חובה שיכנס האדם לעצמו
רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי
שנכנס בו רוח טהרה.
גופא, חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "וקנא את אשתו"
רשות - מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם
פלוני, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר חובה - חייב הבעל
לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי
ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו,
שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא", אין כוונת התורה
שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא רשות - מותר לו להיטמא
להם, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא חולק ואומר חובה - מצווה
עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק
"לעלם בהם תעבדו", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם,
אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי רבי ישמעאל. רבי
עקיבא אומר חובה - מצווה עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא
לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.
מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה - ויש אומרים
שהקשה כן רב משמיא לרבא, לימא - האם נאמר שרבי ישמעאל
ורבי עקיבא בכל התורה כולה הכי פליגי - חולקים לגבי כל
מצוות עשה שבתורה, דמר אמר רשות ומר אמר חובה - שלרבי
ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא
חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי קבא
ברא פליגי - דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל
וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל
מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את
מחלוקתם הראשונה, "וקנא את אשתו" רשות דברי רבי ישמעאל,
רבי עקיבא אומר חובה. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי
ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש
שאין זה אלא רשות. ומשיבה, קבר לה כי האי תנא - סובר רבי
ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר כלפי
- מאחר שאמרה תורה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ואסור
לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, יכול - היינו יכולים לומר שגם בגון
זו - שרואה את אשתו מתחדדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי
שלא תשנא אותו. תלמוד לומר "ועבר עלי רוח קנאה וקנא את
אשתו" - מותר לו לקנאות ואינו עובר על "לא תשנא". ולכך סובר
רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה
התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על "לא תשנא", אבל
בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא,
ורבי עקיבא מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד
שמותר לקנאות. ומשיבה, קיינו אחרינא בתיב - חזרה התורה
וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו ודאי לא נטמאה", ומכך שכפלה
התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, ורבי
ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות
שחובה עליו לקנא. אלא אידי דרבי עקיבא לבייתב - כיון שהוצרכה
התורה לכתוב "והוא נטמאה" ויהא לא נטמאה - ללמדנו שגם
אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, בתיב גמי - חזרה
וכתבה שוב "או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו". ודרך התורה
לכפול כן לבד תנא דרבי רבי ישמעאל, דתנא דרבי רבי ישמעאל כל
פרשה ושנאמרה ונישנית שוב, לא נישנית אלא בשביל דרבי
שנתיירש ביה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור

אומרת הגמרא, אלא קסבר ריש לקיש ואביי דאסור לבעל
לקנאות לאשתו - שהרי אמרו שקינוי גורם קנאה וכעס. שואלת
הגמרא, ומאן דאמר שמוותר לבעל לקנאות - וצריך לומר
שלדבריו קינוי אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קינוי.
משיבה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק אין קינוי אלא לשון
התרה - שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא
אמר - מצינו קינוי מלשון התרה, שנאמר "וקנא ה' לארצו"
ויחמול על עמו" - שהתרה בחגבים שלא ישתיתו את הארץ.
תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בפתח והקדוש
ברוך הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון שאם פרוצה
שמונה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה
לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר "ועבר עלי
רוח קנאה וקנא את אשתו", ואין עבירה - אין מתפרש הלשון
ו'עבר' אלא לשון הכרה - שמשמים רוצים להכריז על מעשיה
ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו ש'ועבר' הוא לשון
הכרה, שנאמר "ויצו משה ויעבירו קול בסנה" - והיינו על ידי
הכרות קול. ריש לקיש אומר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
נכנס בו רוח שטות, שנאמר "איש איש כי תשנא אשתו", ומכך
שתשנא בתיב ולא תסתה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
לקנאות.
תנא דרבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחר בסוטה
- שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו,
ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום שהנשים לדבר - יש
לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, שהרי שני עדים מעידים
שקינא לה ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחר מעידה שהיא טמאה.
מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי מניין להנא שאין עד אחד
נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי בתיב
קיינו בתיב סתירה וטומאה הוא דבתיב - הרי הפסוק בתורה
שמדבר על קינוי - ועבר עליו רוח קנאה, כתוב אחרי הפסוק "והיא
נסתרה ועד אין בה" שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן
העד אחד גם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, אמר ליה
ועבר ועבר - הפסוק "ועבר עליו רוח קנאה" מתפרש כלשון
עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, אלא מעתה
ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק "ועבר לכם כל
הלוי" הכי נמי נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה
ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
המילה 'ועבר' לפי הענין, היום - לגבי בני גד ובני ראובן מדבית
בדמשק "ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשבו" - ו'תשבו' הוא
לשון להבא, משמע שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון דלקבא.
אלא קבא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך דבתיב ש'ועבר' הוא
עליון להבא, ומתפרש הפסוק בתיב טומאה וסתירה שכבר נאסרה
מלשון כך קשה קינוי למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה
עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש כלשון
עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר
קינא לה הבעל.
תנא דרבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
נכנסה בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר "ועבר עלי רוח קנאה
וקנא את אשתו". מבאר הגמרא, מאי רוח - איזה רוח מביאה את
האדם לידי קינוי. רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה
להחטיאו, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. רב אשי אמר רוח
טהרה - ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא,
ומסתברא במאן דאמר רוח טהרה - מסתבר כדברי רב אשי,
שפרש שכן דברי תנא דרבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה.
משום דתנא - שנינו בברייתא, מה שנאמר "וקנא את אשתו" אין
כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא

אֱלֹמָא קִסְכְּרִי דְאָסוּר לְקִנְיָנָא. כִּיּוֹן דְאִמְרִי לְשׁוֹן הִטְלַת קִנְיָא הוּא אֱלֹמָא אָסוּר וּלְמַד
מִתַּר לְקִנְיָנָא מֵאִי לְשׁוֹן קִנְיָא ה' לֵאמֹר. הִתְרַה בְּלִלָה וְחִסְלִי וְגוֹם שְׁלֵא יִשְׁחִיתוּ עוֹד
אֶת אֶרְצָא. דְּבִשְׁלוֹתָ גּוֹבֵאֵי מִשְׁתַּיְנָה פִּרְשָׁה לְעִיל. לֵאמֹרְצָא עַל אֶרְצָא. כִּמּוּ וּשְׁאֵלּוּ אֲנִישׁ
הַקּוֹסֵם אֲשֶׁלְתּוּ (בְּלִילָת ט) עַל אֲשֶׁלְתּוּ הָאֲתָם תִּרְבִּינּוּ לְבַעַל (וַאֲנִישׁ ו) אֲדָם עֹבֵר עֲבָרָה. כִּנּוֹן
אִשָּׁה פְרוּצָה עוֹבֵרָת בִּשְׁתֵּר: וְהִקְבִּי' הַקְבִּירִי
גְּנִילִי. שְׁנוֹת בָּלֵב בְּעֵלְתָּ לְקִנְיָנָא לֵה' וְהִדְבֵּר
מִפְרִסְם כְּגִילִי. וְאֵין עֲבָרָה גְרִיסָנָה לְשׁוֹן הִתְרַה.
הַקְבִּי' מִתְכַּן לְהַעֲבִיר קוּל: וְגִילִים לְדָבָר.
שְׁנִמְנָתָ: וְהָא כִּי בְתִיב קִנְיָ בְתַר סְתִידָה
וְסִמְנָתָ. דְאִתְהִיבְנָן בָּהּ עַד אֲחֵד כְּתִיב. וְנִסְתִּירָה
וְהָא נִסְמָתָ וְעַד אֵין בָּהּ וְגו'. וְנִסְתִּיר לִיהַ וְעֵבֶר
עֲלִיו וְגו'. אֱלֹמָא בְּלֵא קִנְיָ נִמַּד עַד אֲחֵד מִהִימָן
לְשׁוֹן הַקְבִּי' וְעֵבֶר לֵבָב בְּלִילָה. וְכִנּוֹן יָד וְבִגְנִי
רָבוּן מִתְבִּי: שְׁנֵי מִשָּׁה מִצְוָה אֲחֵד עֲבָרָה עַד
וְדוּשְׁעַ אֶת הַיָּדִי: תִּשְׁבוּ. מִכּוּכִי דְלִהְבָא הוּא:
נִבְנָה בּוּ רוּחַ. מִמְרוֹם. וְלִקְצֵן מִקְרֵשׁ רוּחַ סְתִירָה
אוּ רוּחַ סְמָאָה ע"י שְׁטֵן הָבָא לְהַחֲטִיאוּ לְהַקְנִיט
אֶת אֲשֶׁתּוּ. רִבְנָן. דְּכִי רַב אִישׁ אִמְרִי רוּחַ סְמָאָה
רוּחַ סְתִירָה. שְׁלֹאֵן אֶת הַפִּרְצוּת: וּסְסִתְרָא
בְּמִי". דְרוּחַ דְאָקָמָר רַבִּי יִשְׁמַעְלָא לֵהוּא:
דְאָקָמָר רַבִּי יִשְׁמַעְלָא רְשׁוּת. פְּלוּתָא
דְר' יִשְׁמַעְלָא ר' עֲקִיבָא לִקְצֵן מִקְרֵשׁ סְמִימִי
שְׁפִיר. אִי רְשׁוּת אִי חוּבָה: ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר חוּבָה.
שְׁאָסוּר לְשַׁחֵר עֲבָד: בְּכָל הַתּוֹרָה. בְּכָל עֲשֵׂה
שְׁבוּרָה. א"כ אֵין לָךְ מִצְוַת עֲשֵׂה לְרַבִּי
יִשְׁמַעְלָא חוּבָה: דְהִנָּה. לֹא רִסְיָנָה. אֵלֹא הִדֵּר
וְקִטֵּס לְמַלְתִּיהוּ לְפִרְשׁוּי בִּלְחָד בִּאִפִּי נִפְשָׁה:
בְּכָל. כִּמּוּ אֲחֵרִי שְׁאֲמָרָה תּוֹרָה שְׁאָסוּר לְהִבְיָא
עֲצֻמַּ לִידִי שְׁנָאָה וְתָנָה: בְּלֹא אֵין בּוּ. שְׁרָאָה
אֶת אֲשֶׁתּוּ עוֹבֵרָת עַל דַּת יְהוּדִית סְפִירָתָא עַם
שְׁכִינָה לֵה וְקָנָא לָהּ. בְּכָלִי לְשׁוֹן כְּנָגָה. תִּלְמוּד
לוֹמֵר וְקָנָא. אִם רָצָה לְקָנָא הָרִשׁוּת בִּידָה, וּמִשּׁוֹם
דְאִי לֹא כְתִיב קָרָא וְתָה אִמְיָנָא דְאָסוּר הוּא,
דְאִר' יִשְׁמַעְלָא הָבָא רְשׁוּת אָבֵל בְּכָל מִצְוַת
עֲשֵׂה שְׁבוּרָה לֹא אִמְרָה כִּי קִנְיָ אֲחֵרִינָא כְּתִיב.
וְעֵבֶר עֲלִיו רוּחַ סְמָאָה וְקָנָא אֲשֶׁתּוּ וְהָא לֵה
נִסְמָתָ. לֵה לִישׁוֹת וְתָה חוּבָה: וְכִי יִשְׁמַעְלָא.
אִמְרָה לֵה, אֲדָרְבֵּי לְמַכְתָּב וְהָא נִסְמָתָ וְהָא
לֹא נִסְמָתָ, שִׁסְפָּק הוּא בְּיָדֵינוּ וְאִנְעִי' אֲסָרָה
הַתּוֹב מִסְפָּק. כְּתִב נָמִי וְקָנָא אֲחֵרִינָא. וְאָף ע"ג
דְקִרְצִי לְמַכְתָּב כְּתִיב. וְעֵבֶר עֲלִיו רוּחַ סְמָאָה וְקָנָא
הָא אֲשֶׁתּוּ וְהָא נִסְמָתָ אוּ לֹא נִסְמָתָ, אֲפִלּוּ
כִי אֲוִרְחִינָא דְקָרָא לְחֻזּוֹר לְבִשְׁלוֹת אֶת הָאָמּוֹר
מִפְּנֵי דְכָר אַחֵר הַמְתַּחֲשֵׁת בְּכִפְלֵת: וְהָא אִישִׁינָא
לְמַכְתָּב לֵה יִשְׁמָא. לוֹמֵר שְׁמִיתָ לְשִׁמָּא לְקִרְוִים
הִלָּלָה מִכִּי אִם לְשִׁאֲרִי נִשְׁמָא לְנֶפֶשׁ לֹא יִשְׁמָא
בְּעֵמִי. כִּי אִם לְשִׁאֲרֵי הַקְרוֹב אֵלִיו לֹאֻמוּ וְלֹאֻבִי
וְגו' וְלֹאֻחוֹתוֹ הַתּוֹלָה. וְנִמְלִיכָא שְׁמִיעוֹן דְמִסְמָא
לֹאֻל: לֵה יִשְׁמָא. אִם מִתָּה, וְאִנְעִי מִסְמָא
לֹאֻבִי. אִם אֲחֵד מִכָּה שְׁחִין וְאִיבְרִין
נוֹפְלִין, אֵין מִדְּלִיקָא לֵה, דְקִימָא לֵה בְּהַעֵר
וְדִרְשֵׁב (וְלֵה עַד קִמָּה) אֲבָר מִן הַיָּדִי מִסְמָא אֲבָר מִן
הַמָּה, וְאִישְׁרִיחַ לֵה לְמַעֲטִי אִיבְרִי:
אֱלֹמָא קִסְכְּרִי דְאָסוּר לְקִנְיָנָא. כִּיּוֹן דְאִמְרִי לְשׁוֹן הִטְלַת קִנְיָא הוּא אֱלֹמָא אָסוּר וּלְמַד
מִתַּר לְקִנְיָנָא מֵאִי לְשׁוֹן קִנְיָא ה' לֵאמֹר. הִתְרַה בְּלִילָה וְחִסְלִי וְגוֹם שְׁלֵא יִשְׁחִיתוּ עוֹד
אֶת אֶרְצָא. דְּבִשְׁלוֹתָ גּוֹבֵאֵי מִשְׁתַּיְנָה פִּרְשָׁה לְעִיל. לֵאמֹרְצָא עַל אֶרְצָא. כִּמּוּ וּשְׁאֵלּוּ אֲנִישׁ
הַקּוֹסֵם אֲשֶׁלְתּוּ (בְּלִילָת ט) עַל אֲשֶׁלְתּוּ הָאֲתָם תִּרְבִּינּוּ לְבַעַל (וַאֲנִישׁ ו) אֲדָם עֹבֵר עֲבָרָה. כִּנּוֹן
אִשָּׁה פְרוּצָה עוֹבֵרָת בִּשְׁתֵּ

אֱלֹמָא קִסְבְּרִי דְאָסוּר לְקִנְאוּת, וּמִאֵן דְאָמֵר מוֹתֵר
לְקִנְאוּת, הִתּוּ לְשׁוֹן קִינּוּי, אָמֵר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק
אֵין קִינּוּי אֱלָא לְשׁוֹן הִתְרָאָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר 'וְקִנְאָה
ה' לְאִרְצוֹ'. תִּנְיָא הִיּוֹ רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אָדָם עוֹבֵר
עֲבִירָה בְּסִתֵּר וְהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִכְרִיז עָלָיו בְּגִלּוּי,
שְׁנֹאמֵר 'עֹבֵר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה' וְאֵין עֲבִירָה אֱלָא
לְשׁוֹן הִכְרִיז, שְׁנֹאמֵר 'וַיְצִיז מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה'.
רִישׁ לְקִישׁ אָמֵר, אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אֱלָא אִם בֵּין
נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׂטוּת, שְׁנֹאמֵר 'אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁמָטָה
אִשְׁתּוֹ' תִּשְׁמָטָה כְּתִיב. תִּנְא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, מִפְּנֵי
מָה הֵאמִינָה תוֹרָה עַד אַחַד בְּסוּמָה, שְׂרָגִלִים לְדָבָר
שְׁהִי קִינָא לָהּ וְנִסְתַּרְתָּה וְעַד אַחַד מַעֲיָדָה שְׁהִיא מִמָּאָה.
אָמֵר לִיה רַב פֶּפֶא לְאַבִּי וְהָא כִּי כְּתִיבָה קִינּוּי בְּתֵר
סְתִירָה וְיִטְמָאָה הוּא דְכְּתִיבָה, אָמֵר לִיה 'וְעֹבֵר' וְכֹבֵר
עֹבֵר. אֱלָא מַעֲתָה 'וְעֹבֵר לָכֶם כָּל חִלּוּץ' הִכִּי נָמוּ,
הֵתָם מוֹדְכִיתִיב 'וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחֲרֵי תִשְׁבּוּ'
מִשְׁמַע דְּלִחְבָּא, אֱלָא הָכָא אִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ בְּדְכִיתִיב,
'וְעֹבֵר' בְּתֵר טוּמְאָה וּסְתִירָה, קִינּוּי לְמָה לִי. תִּנְא דְבִי
רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, אֵין אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ אֱלָא אִם בֵּין
נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ שְׁנֹאמֵר 'וְעֹבֵר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנְאָה
אֵת אִשְׁתּוֹ'. מֵאִיר רוּחַ, רַבְּנָן אָמְרִי רוּחַ טוּמְאָה, רַב
אִשִּׁי אָמֵר רוּחַ טְהוֹרָה, וְנִסְתַּבְּרָא כְּמִאֵן דְאָמֵר רוּחַ
טְהוֹרָה, דְּתִנְיָא 'וְקִנְאָה אֵת אִשְׁתּוֹ' רְשׁוּת, דְּבִרִּי רַבִּי
יִשְׁמַעְיֵאל רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, חוֹבָה. אִי אָמַרְתָּ בִּשְׁלָמָא
רוּחַ טְהוֹרָה שְׁפִיר, אֱלָא אִי אָמַרְתָּ רוּחַ טוּמְאָה, רְשׁוּת
וְחוֹבָה לְעִיזָא לְאִינִישׁ רוּחַ טוּמְאָה בְּנַפְשִׁיהּ. גּוּפָא, 'וְקִנְאָה
אֵת אִשְׁתּוֹ' רְשׁוּת, דְּבִרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא
אֹמֵר, חוֹבָה. 'לָהּ וּמִמָּא' רְשׁוּת, דְּבִרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל.
וְרַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, חוֹבָה. 'לְעֵלָם בְּהֵם תַּעֲבִדוּ' רְשׁוּת,
דְּבִרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, חוֹבָה. אָמֵר
לִיה רַב פֶּפֶא לְאַבִּי, וְאָמְרִי לָהּ רַב מִשְׁרָשְׁיָא לְחִבָּא,
לִימָא רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ
הִכִּי פְּלִיגִי, דְּמֵר אָמֵר רְשׁוּת וּמֵר אָמֵר חוֹבָה. אָמֵר
לִיה, הָכָא בְּקָרָא פְּלִיגִי, 'וְקִנְאָה אֵת אִשְׁתּוֹ' רְשׁוּת, דְּבִרִּי
רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, חוֹבָה. מֵאִיר טַעְמָא
דְּתִנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר, כְּלָפִי שְׁאִמְרָה תוֹרָה
בְּגוֹן זוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר 'וְעֹבֵר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנְאָה אֵת
כְּתִיב. וְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, אִידִי דְּבַעֵי לְמוֹכֶתב 'וְהוּא נִכְנָס
'וְקִנְאָה אֵת אִשְׁתּוֹ'. לְכַדְתָּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, דְּתִנְא

יִשְׁמַעְעָל אֹמֵר רְשׁוֹת. תִּימָה לְרִבִּי וְכִי לִית לָהּ הָאֵל דָּאֲמֹר בְּשִׁלְדֵי מַסַּכַּת מְכוּת וְכִי
(כ:): עֵשׂ מֵאוֹת וְיָג מִצּוֹת וְנִאֲמָרוּ לְמַשֶּׁה מִסִּינִי וְכִי לְרִבִּי שְׁמַעְעָל דָּאֲמֹר רְשׁוֹת בְּצֵר
לָהּ אוֹ לִר' עֲקִיבָא שִׁפּוּ לָהּ וְנִרְאָה בְּדִשְׁאֵר מִצּוֹת וּמִפִּיק ר' יִשְׁמַעְעָל מִקְרָא עֲבִיד לִיה ר'
עֲקִיבָא אֲסַמְכָתָּה וְדִרִישׁ לִיה לְדִרְשָׁה אַחֲרִיתִי בִּירוּשְׁלַיִם אֲמַר ר' אֲלִיעֶזֶר אֲמַר חֻבָּה וְאִין
לִהְיֹשֶׁת אוֹ אֲמַרִין לֵאמָר לִקְצֹלָה הִמְקָנָא דִּיעֲבַד אִין
אֲלֵמָא קִסְבָּר אֲמֹר לִקְצֹלָה דִּתְנָא דִּידִן דּוֹקָא
דִּתְנִי כִי הָךְ לִישָׁנָא סְבִירָא לִיה הִכִּי אֲבַל ר'
אֲלִיעֶזֶר לֹא סְבִירָא לִיה הִכִּי וְהִכִּי נִמֵּי אֲמַר ר' בִּפ'
קִנְיָא דְקִדְוִשִׁין (ק: זל) וְגַלָּא אֵת מִמְכָּר אַחֲרִי ר'
אֲלִיעֶזֶר אֲמַר חֻבָּה וּבִפְרִק הַשּׁוּלָם (יִנְיָן ק: זל)
נִמֵּי (אֲמַר) אֲמַרִין לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ חֻבָּה וְאִין
לִהְיֹשֶׁת נִמֵּי מִפ' ב' מִתּוֹבָה (י: ז) דָּאֲמֹר ר' עֲקִיבָא
וְרִצָּח גִּזְלֵא הָדֵם רְשׁוֹת נִמֵּי חֲכִימִי יִצְחָק הִזְמַנָּה
אֲמַרִין וְקָנָא חֻבָּה דִּשְׁאֵנִי הָכָא מִשּׁוֹם דְּכַתְּבִי תִּרִי
קִנְיִין אֲבַל קִשְׁיָא מִירוּשְׁלַיִם דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲמַר
הָהִם רְשׁוֹת וּמִפְרֵשׁ עֲשֵׂמָא אֲתִיָּא דר' יְהוֹשֻׁעַ בְּבִית
הִילָל דְּבִית הִילָל אֲמֹרִים אִפ' הִקְדִּיחָה תְּבִשְׁלוּ
לִפּוֹם כִּי הָאֵל אֲמַר רְשׁוֹת רִצָּח לִקְנָא יִקְנָא רִצָּח
לִגְרֵשׁ יִגְרֵשׁ וְהָאֵל ר' עֲקִיבָא מִקָּל הָהִם טַפִּי מִבֵּית
הִילָל וְאֲמַר הָהִם אֲפִילוּ מִצָּא אַחֲרֵת לִיה הִזְמַנָּה
מִגְרֵשָׁה וְרִבִּי אֲמַר חֻבָּה וְהָהִם בִּירוּשְׁלַיִם
פְּלִג רִבִּי אֲלִיעֶזֶר עֲלִיהָ דר' יְהוֹשֻׁעַ וְאֲמַר חֻבָּה
וְאֲמַר אֲתִיָּא דר' אֲלִיעֶזֶר בְּבִית שְׁמַאי דְּבִית שְׁמַאי
אֲמֹרִים לֹא יִגְרֵשׁ אֲדָם אֵת אֲשֵׁתוֹ אֲלֵא אִי' מִצָּא
בָּה עֲרוֹת דָּבָר מִצָּא בָּה דְּבִרִים כְּעִירִים לִגְרֵשָׁה
אִינוּ יָכוֹל שְׂלֵא מִצָּא בָּה עֲרוֹת לִקְיָמָה אִינוּ יָכוֹל
שְׁמַנָּא בָּה דְּבִרִים כְּעִירִים לִפּוֹם כִּי אֲמַר
חֻבָּה וְהָאֵל תְּנִי מִשּׁוֹם בֵּית שְׁמַאי אִין לִי אֲלֵא
הִיצִיאַת מִשּׁוֹם עֲרוֹת מִנֵּן הִיצִיאַת מִשּׁוֹם דְּרֵאשָׁה
פְּרֻעַ וְצִדִּידָה מִפְּרוֹתֶיהָ וְהִרְעִיתֶיהָ לְחֹרֶת (מִנְיָן)
תִּל כִּי מִצָּא בָּה עֲרוֹת דָּבָר אֲמַר רִבִּי תַנָּא קִימַת
כָּאן בְּעִירִים וְכָאן שְׂלֵא בְּעִירִים וְהִזְמַנָּה לִפִּי
הִירוּשְׁלַיִם בֵּית דִּין דִּתְלָא קִינִי בִּירוּשְׁלַיִם וְלִיה לִיה
לְמִיתְנִי סוּטָה בִּין גִּישִׁין וּבִתֵּר סוּטָה נִזִּיר כִּסְדֵּר
פְּרִשְׁוִית וּבִתֵּר נִזִּיר נִרְדִּים וּבִתֵּר נִרְדִּים כְּתוּבוֹת:
לֹא נִשְׁנִית אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי דָּבָר שְׁנַתְּחַדְשֵׁה. תִּימָה
לְרִבִּי הִיכָא דִּיאִכָּא לְמַדְרֵשׁ כִּי הָכָא אֲמַאי
לֹא דִרְשִׁין לִיה לְדָאֲמֹר גִּבִּי קֵל חֻמָּר מִילְתָּא
דִּתְאִיָּא מִקֵּל חֻמָּר וּרְכֹחַ לֵב וְקָא וְאֲפִילוּ
הִכִּי דִּיאִכָּא לְמַדְרֵשׁ דִּירִשְׁוִין וְכֵן בִּפְרִק ל'
שַׁעַה (פִּסְחִים ק: זל): כִּל הִיכָא דִּיאִכָּא לְמַדְרֵשׁ לֹא
מוֹקְמִין לִיה בִּלְאָא יִתִּיר:
לֹא יִטְמָא מִצָּח. וְזִמֵּי לְעֹשֶׁק בְּמִצָּחָה כְּדָאֲמַרִין
בִּסְתָף פִּרְק מִשּׁוֹחַ מִלְחָמָה (לָקֵטן ק: זל).
וְלִטְמָאוֹת בַּעַל כִּרְחוֹ אִם לֹא יִרְצָה לִטְמָאוֹת
כְּדָאֲמַרִי בִּפְרִק טַבּוּל יִרְחִי (וְחִסִּים ק): מַעֲשֵׂה בִּישּׁוֹף
דְּחֻבָּה וְכו':

אֶת אִשְׁתּוֹ רִשׁוֹת, דְּבָרִי
אָמַר, חוֹבָה. מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי יִשְׁמְעֵאל, סָבַר לָהּ כִּי הָיִ תִּנָּא,
אֹמֵר, כֻּלָּפִי שְׁאִמְרָה תוֹרָה וְלֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחִיד בְּלִבְכֶּד' יָכוֹל
עָלָיו רוּחַ קָנָא וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ. וְרַבִּי עֲקִיבָא, קִינָּוִי אַחֲרֵינָא
דְּבָעִי לְמִיכְתָּב 'וְהוּא נִמְמָא' וְהָיָא לֹא נִמְמָא' פְּתִיב נִמְי
רַבִּי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל, דִּתְנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל כֹּל פְּרִשָׁה שְׁאִמְרָה
'רִשׁוֹת, דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, חוֹבָה. מֵאִי
אֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִמָּא בְּעִמּוֹ אִיזְטְרִיבָא לְמִיכְתָּב 'לָהּ'
, לְחוֹבָה. וְרַבִּי יִשְׁמְעֵאל, 'לָהּ' מִיטְמָא וְאִין מִיטְמָא לְאִיזְטְרִיבָה.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

רש"י

ורבי עקיבא איב לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (מזיר דף קנ"ג) לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידיה לא איצטריך לה לאיברים מאי דהו דריש בלה יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדדבי עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב לה:

למשרי

אחד מכל האומות. מהבא נפקא לן

דבאומות הלך אחר הזכר ולענין

יחסין:

כתיב נמי (ובאחיכם) (דהם) לכדתנא דבי רבי

ישמעאל. וא"ת הא איצטריך דדרשין

בפרק איהו נשך (כ"ז דף קנ"ג) מנין אם ראתו

נהג שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו

וכו' ויל' אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים

הוא כדי לייסור:

מה עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם.

תימה דהוה מצי למפורך מה לעדות

האחרונה שכן גולים לדבר שהרי קינא לה

ונסתרה:

ת"ל ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון דהוה

קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א'

דטומאה מסתמא בעל שחוק ולא מוכדש ליה

א"כ מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו

טומאה בעלמא בלא קנו וסתירה בבי האי גזונא

היה מזהימן כדאייתא בפרק האומר (קמסין דף טו.)

אשתו וינתה בעד אחד וכו' תינה לרבא דאמר

התם הוה דבר שבעירה אלא לאבי דאמר מזהימן

מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר

דלאבי לא איצטריך קרא אלא הויא דמכדש

א"ע"ג דקנא לה:

נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר. תימה

למה לי ג"ש אפילו בלא ג"ש מזהיבא

תיתי ליה דליתיהימן בה עד אחד מעדות

אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא:

כמה

ישמעאל כל פרשה שצאמרה ונישנית, לא

רב חסדא, ונותא בביתא פי קריא לשומשומא.

ואמר רב חסדא, תוקפא בביתא פי קריא

לשומשומא. אידי ואידי באיתתא אבל בגברא לית לן בה.

ואמר רב חסדא, בתחילה קודם

שחמאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שצאמר 'כי ה' אליהו מתהלך בקרב

מתנד', כיון שחמאו נסתלקה שכינה מהם, שצאמר 'ולא יראה כד ערות דבר ושכ מאחריה'.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת פעולם היה מקדמתו

והולכת לפניו לעולם הבא, שצאמר 'והלך לפניך צדקך' וכל העובר עברה אחת פעולם היה,

מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין, שצאמר 'לפתו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו'. רבי

אליעזר אומר, קשורה בו בכלב שצאמר 'ולא שמע אליה לשכב אצלה לחיות עמה', 'לשכב

אצלה' פעולם היה, 'לחיות עמה' לעולם הבא. תנן התם, שהיה בדין ומה עדות הראשונה

שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שאוסרתה איסור

עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים, תלמוד לומר 'ועד אין בה' כל שיש בה. וקל

וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה עדות האחרונה שאוסרתה איסור עולם מתקיימת בעד

אחד, עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד

לומר 'כי מצא בה ערות דבר' ולהלן הוא אומר 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים

יקום דבר' מה 'דבר' האומר להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים. הא, מ"כ מצא

בה ערות דבר' נפקא, מ"ב' נפקא, מ"ה' ולא בקניני, מ"ה' ולא בסתירה מיבעי ליה, הכי

נמי קאמר, תלמוד לומר 'בה' נפקא, מ"ה' ולא בקניני, מ"ה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובכלא סתירה דלא מזהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה 'דבר' האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

וכמה

אם בן. דלאו לחובה אתא אלא להך דרשא: לכתוב רחמנא לה ולשתוק. דמשמע לנפש לא טמא בעמיו כי אם לשאר וגו' ולאחרות הבתולה לה. כלומר לגופה שלם ולא לאיבריה לא תתהי כל נשמה. בשבחה אמות כתיב, החתי והגרנשי והאמורי והכנעני והפרזי והחוי והיבסי, למישרי אחד מן האמות. משאר שבטים אמות: שבא על הכנענית.

כל ד' אמות נקראו על שם כנען; והוליד בן.

דהלך אחר האב ומתיר להחיותו לה לעבה.

דתנא, דלהכי אתא קרא: בעבה. גרסי בבבית

וגם מבני התושבים וגו'. לעיל מניה כתיב מאת

הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה.

אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבחה

אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שבא

ממקום אחר ונתישב כאן, ואקמר קרא שמתר

לקנות מבניהם אשר יחיו להם מבנות ארצה: מן

הנולדים בארצכם. גוים הנולדים בארצכם והם

בני התושבים, דהיינו אחרים שצאו בארצכם

נשים אתה רשאי לקנות: ולא מן הגרים

בארצכם. ולא מן הכנים הנולדים לבני ארצכם

במקום אחר מבנות שאר אמות והביאם

לבניהם לגור שם: ולא באחיכם. עבודת עבד

ה"ג ורבי ישמעאל אידי דכתיב ובאחיכם כתיב

נמי בקם כדנתיא בו: קריא. תולעת את

שומשמן האוכלת, כך הנותן מתרבת את

הבית: תוקפא. כעס: אידי ואידי. תוקפא ונותא

דאמרין דמורכבת את הבית: באיתתא.

כשהתאשה מזה או כעסנית לפי שהתאשה

מתעסקת בנותיה ואינה עושה מלאכתה ולא

משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למנאפיה:

קדם שחמאו ישראל. בעריות: עם כל אחד ואחד.

בביתו: נסתלק מהם. מלבא לביתם דאינו יכול

לראות בעברות שבביתו: מקדמתו. לפני מיתתו

מכרת לפניו: מלפפתי. מורכבת: תנן. התם. כפי

מי שקנא (קמסין טו.) אמאי דקתני אמר עד אחד

ראיתיה שנטמאה לא היתה שותה: שותה בדין.

שלא להאמיני אי לאו דכתיב קרא: הראשונה

סתירה: אין אוסרתה איסור עולם. שאם חשתי

ותמצא טהורה מתרת לבעלה ולחרומה: אין

מתקיימת בפחות משנים. כדבעינן למיגמר דבר

דבר ממנו: האחרונה. טמאה שהיא אחד

הסתירה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן

כדדרשין לעיל ועד אין בה תרי אלא חד, וקא

אמר סתירה ונטמאה קאי דתא מנה סליק ותיא

נטמאה ועד אין בה: קל וחפר. שתתקיים בעד

אחד: תלמוד לומר. באשה מקלקלת כי מצא בה

ערות דבר ולהלן בו: ופרכין קמה לי למכתב

למילפא בגורא שרה: בה ולא בקניו בו' מיבעי

ליה. דכיון דכתיב בה מעוטא הוא ולא גמרי

שאר עדות דאשה מנה קמו להו במלתיהו

בכל עדות שבותרת: הכי נמי קאמר. וגורא שרה

למלתא אחריתי נקט, ומתניתין חסורי מחסרה

והכי תנא ליה ת"ל בה ולא בקניו וסתירה וגורא

שרה לטמאת אשה דעלמא שלא קנא לה בעלה

ובא עד אחד ואמר אני ראיתיה שנטמאה דלא

מזהימן וקאמר הוה דמזהימן משום דרגליה לדרב

כדי

אמר סתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובכלא סתירה דלא מזהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה 'דבר' האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

וכמה

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבד בו ואסור
לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבד בעבד עברי כמו בנכרי.
ומשיבה, באחיכם - דין זה שאסור לעבד בעבד עברי כמו בנעני,
מסיפא דקרא נפקא - נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם
תעבדו', שכתוב 'ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו
בפרך' - הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי. שואלת
הגמרא, אם כן ורבי ישמעאל - מדוע הוצרך ללמוד זאת מלעולם
בהם תעבדו. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת
פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל וגו''. ומכל מקום סובר רבי
ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' לא בא ללמדנו שחובה
להשתעבד בעבד נעני, אלא שאידי דכתיב 'ובאחיכם' פתיב נמי
ב'הם' - מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאחיכם בני
ישראל וגו' - שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את
הדין של עבד נעני 'לעולם בהם תעבדו' - שאותו מותר להעביד
עבודת פרך. לכדתניא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל,
כל פרישה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בפשיל דבר
שנתיחדש בה - וכפי שהתבאר לעיל.

אמר רב חסדא, ונתא פכיתא - זנות בבית, גורם להחרבת הבית
כי קריא לשומשומא - כמו שהתולעת אוכלת והורסת את
השומשום. ואמר רב חסדא הוקפא פכיתא - גם כעס בבית גורם
להחרבת הבית כי קריא לשומשומא. ומבאר הגמרא, אידי ואידי
באיתא - החרבת הבית אינה נגרמת אלא כאשר האשה מזנה או
כועסת, משום שמתעסקת בזנותה ואינה עושה את מלאכות הבית
ואינה שומרת עליו. אבל בנכרא לית לן בה - זנות וכעס של הבעל
אינם גורמים להחרבת הבית. ואמר רב חסדא פתחילא קודם
שחטאו ישראל באיסורי עריות היתה שכניה שויה עם כל אחד
ואחד - עם כל איש ואשה בביתם, כמו שנאמר 'כי ה' אליהם
מתהלך בקרב מחנה' - כלומר בתוך ביתך. כיון שחטאו בעריות
נפתלקה שכניה מהם, שנאמר 'ולא יראה בך ערות דבר ושב
מאחריך' - אם חוטאים בעריות ושב מאחריך, שמתולקת השכינה.
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה
אחת בעולם הנה, אותה מצוה מקדמתו והולכת לפניו - מקדימה
ומכריזה עליו כשמגיע לעולם הבא, שנאמר 'הולך לפניך דרךך'.
וכל העובר עברה אחת בעולם הנה, העבירה מלפניו - נכרכת
סביבו והולכת לפניו ליום תדון להעיד עליו שעבר, כמו שנאמר
'לפניו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו' - שהעבירה תהיה
כרוכה בו ותלך עמו לגהנום שהוא מקום תהו. רבי אליעזר אומר
העבירה שעבר קשויה בו ככלב, כמו שנאמר אצל יוסף כאשר
אשת פוטיפר ניסתה לשכנעו לעבור איתה עבירה, 'ולא שמע אליה
לשכב אצלה לחיות עמה', ודורשים, שלא רצה לשכב אצלה -
עמה בעולם הנה, כדי שלא יצטרך לחיות עמה - עם העבירה
לעולם הבא.

הגמרא לעיל הביאה מהמשנה שדי אחד נאמן להעיד על אשה
שזינתה, לאחר שקינא לה הבעל ונסתרה. מביאה עכשיו הגמרא את
המשך המשנה שם.

תנן היום, שהיה בדין - היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שלא יהיה
נאמן עד אחד להעיד שזינתה, שהרי ומה עדות הראשונה - להעיד
שנסתרה עם פלוני שקינא לה הבעל שלא תסתר עמו, שאין
אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי
סוטה ותימצא כשרה. ומכל מקום אינה מתקיימת העדות בפחות
משנים - שאם אין שני עדים שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה.
עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על
בעלה, אינו דין שלא תתקיים העדות בפחות משנים. אין הדין כן
משום שתלמוד לומר - אמרה התורה 'ועד אין בה' - ודורשים
שאין שני עדים שזינתה, אך כל שיש בה אפילו עד אחד נאמן. דנה

שואלת הגמרא ורבי עקיבא, מניין לו שמצוה על הכהן להיטמא
לקרוביו, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין מיטמא לאברים.
ומשיבה, אם כן שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מיטמא לאיברים,
ליכתוב רחמנא לה' ולישתוק - היתה התורה כותבת 'כי אם
לשאר וגו' ולאחותו הבתולה לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'ומטא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', שמע מינה -
ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרוביו.
שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'יטמא'.
ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחיוב
להיטמא, אלא שאידי דכתב לה פתב נמי 'ומטא' - מאחר שחזר
הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מיטמא לאיברים - חזר וכתב גם
'יטמא'. לכדתני דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, כל
פרישה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בפשיל דבר שנתיחדש
בה - וכפי שהתבאר לעיל.

מבאר הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
'לעולם בהם תעבדו' רשות - מותר להשתעבד בעבד נעני לעולם,
דבי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבד בו
לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל
שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
לעולם, אלא אידי דכתיב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
נפש' - שחובה להורגם, איצטריך נמי למכתב 'לעולם בהם
תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבא על
הכנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור
להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאותה
רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
והאב אינו משבעה אומות.

מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחרי האב,
דתניא, מנין לאחד מן שאר האומות שבא על הכנענית והוליד
ממנה בן שאותה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
תלמוד לומר 'ונם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבעים לעבדים, כיון
שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמה
נאמר שאף הכנעני שבא על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
בן שאותה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדווקא מן הנולדים
בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
משבעה אומות - אסור להחיותם.

חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
להשתעבד בעבד נעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
'לעולם בהם תעבדו' למה לי, על בורחך לחובה - ללמדנו שחיוב
לעבד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכך,
אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
נלמד ממהם תקנו. ומשיבה, שדורש ב'הם' - עבד נעני מותר
להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באחיכם - אך

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו **הָכָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** כדעת
רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא **כְּדִי חֲזָרָת דָּקְלָא**.
מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבְיִי**, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות
שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא **כְּדִי הִקְפָּה** של דקל,
היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת **כְּרָגְלָא** סביב הדקל, וחלק עליו
רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה שהשיעור
הוא **כְּדִי חֲזָרָה** של דקל, היינו **כְּרִיתָהּ** - כפי הזמן שחולף ממתי
שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחזור למקומו. **כְּעֵי רַב אֲשֵׁי**, מדי
כוננת רבי אליעזר שהשיעור הוא **כְּדִי זמן של חֲזָרָה** של הדקל
כְּרִיתָהּ, האם כי **הִכִּי דְאֵיִל וְהָדָר אֵתִי** - כפי הזמן שנדרש הענף על
יד הרוח וחזור למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. **אִו דִּילְמָא כִּי**
הִכִּי דְאֵיִל וְאֵתִי וְהָדָר קָאִי כְּרִיתָהּ - כפי הזמן שחולף ממתי
שהרוח מתחילה לנענעו, עד שנח מהנענעו ונעמד במקומו. מסיקה
הגמרא, תִּיקוּ. ממשכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין
הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה,
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא **כְּדִי מִזְיַת הַכּוֹס**, ואילו **הָכָא** -
בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא **כְּדִי חֲזָרָת דָּקְלָא**. מתרצת
הגמרא **אִידִי וְאִידִי חָד שְׁעִירָא הוּא** - מִזְיַת כּוֹס וחֲזָרָת דָּקְלָא הם
אותו שיעור של זמן.
מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה
בין הברייתות, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ**
שהשיעור הוא **כְּדִי לְשָׁתוֹתוֹ** - זמן שנדרש כדי לשותות כוס של
רביעית יין, ואילו **הָכָא** - בברייתא השניה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדִי**
מִזְיַת הַכּוֹס - זמן שנדרש כדי למוזג כוס של רביעית יין במים.
מיישבת הגמרא, **אָמַר** - צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור
הוא **כְּדִי לְמוֹזֵג וְלְשָׁתוֹת** - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס רביעית יין
ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִיָּמָא** - נתרץ
שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי**
חָד שְׁעִירָא הוּא - מִזְיַת ושתייה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת
הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא **כְּדִי**
מִזְיַת ושתייה, משום **שְׁאִים בֵּין** - שהשיעור הוא רק **כְּדִי מִזְיַת** אלא
שהוא אותו שיעור זמן כמו שתייה, **לִיָּינו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** - נמצא שאין
חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר
השיעור הוא **כְּדִי מִזְיַת**, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא
כְּדִי מִזְיַת ושתייה.
מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בן עזאי, **הָתָם** -
בברייתא הראשונה, **אָמַר בֵּין עֲזַאי** שהשיעור הוא **כְּדִי לְצִלּוֹת**
בִּיצָה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדִי**
לְשָׁתוֹתוֹ - את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי חָד**
שְׁעִירָא הוּא - צליית ביצה ושתיית כוס רביעית יין הם אותו שיעור
זמן.
מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, **הָתָם** -
בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהשיעור הוא **כְּדִי לְגֻמְעָה**
- את הביצה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא
כְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה. מתרצת הגמרא, **אָמַר** - צריך לומר בדעת רבי
עקיבא שהשיעור הוא **כְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וְלְגֻמְעָה**. שואלת הגמרא,
מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִיָּמָא** - נתרץ שאין סתירה בין הברייתות
בדעת רבי עקיבא, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי חָד שְׁעִירָא הוּא** - צליית
וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח
צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא **כְּדִי צליה וגמיעה**,
משום **שְׁאִים בֵּין** - שהשיעור הוא רק **כְּדִי צליה** אלא שהוא אותו
שיעור זמן כמו גמיעה, **לִיָּינו בֵּין עֲזַאי** - נמצא שאין חילוק בין רבי
עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא **כְּדִי צליית**
ביצה, אלא מוכח שכוננת רבי עקיבא לשיעור של צליה וגמיעה.
מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירה,
הָתָם - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא** שהשיעור

שואלת הברייתא, **וְכִפָּה זמן** הוא **שְׁעִיר סְתִירָה** - שאם התייחדה
האשה לזמן זה נאסרת על בעלה כדן סוטה. ומשיבה, **כְּדִי זמן**
שיכולה לבא בו לידי **טוּמְאָה**, כלומר זמן שיש בו **כְּדִי בִיָּאָה** - שיכול
לבוא עליה בזמן זה, והיינו **כְּדִי הַעֲרָאָה** - תחילת ביאה. מבארת
הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, **כְּדִי הַקְּפָת דָּקְלָא** - כפי הזמן
שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, **דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אָמַר כְּדִי מִזְיַת הַכּוֹס - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית
הלוג יין במים. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי לְשָׁתוֹתוֹ** -
את הכוס של רביעית הלוג יין. **בֵּין עֲזַאי אָמַר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
לְצִלּוֹת בִּיצָה. **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי לְגֻמְעָה** -
לשתות ביצה. **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא אָמַר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
לְמוֹעַ שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אחר זו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּין יְרֵמְיָה אָמַר** כפי
הזמן שנדרש **כְּדִי לְקַשׁוֹר נְרָדִי נִימָא** - שיקשור האורג חוטים
שיוצאים מהבד. **חֲנִין בֵּין פְּנִיָּה אָמַר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
שְׁתִּישִׁיט אשה יְדָה לְתוֹךְ פִּיָּה לִיפּוֹל קִיקָם הנמצא בין שיניה.
פְּלִימוֹ אָמַר כפי הזמן שנדרש **כְּדִי שְׁתִּישִׁיט** אשה יְדָה לִפְסֵל לִיפּוֹל
ממנו **כְּבָר**, ואף על פי שֶׁאֵין רָאָה מן המקרא לְכָבָר זה, שהשיעור
הוא כדי שתיתול ככר מהסל, מכל מקום יש וְכָבָר - רמז לְכָבָר,
שנאמר **"כִּי בְעַד אִשָּׁה זֹנֶה עַד כְּבָר לְחֵם"**, הרי שהוקשה אשה
זונה לככר לחם.
מקשה הגמרא על התנא של הברייתא, וְכָל הֵנִי לְמָה לִי - מדוע
האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה,
שהוא כדי העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר
השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי
טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר
השיעורים. מתרצת הגמרא, **צִרְיָכִי** - הוצרך התנא לכתוב כך, משום
דְּאִי תִנָּא רק **"כְּדִי טוּמְאָה"**, תוֹה אִמְנִיָּא שזמן סתירה הוא **כְּדִי**
טוּמְאָה וְאֶרְצִיתָהּ - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה
בדברים וגם לבוא עליה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך אמר התנא **"כְּדִי**
בִּיָּאָה" - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא
עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. **וְאִי תִנָּא** רק **"כְּדִי בִיָּאָה"**, תוֹה
אִמְנִיָּא שהשיעור הוא **כְּדִי גִמְרָא בִיָּאָה** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
יכול לבוא עליה ביאה גמורה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שזמן סתירה הוא אף
אם לא נתייחדה עמו אלא **כְּדִי הַעֲרָאָה** - דהיינו זמן שנדרש
לתחילת ביאה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ** רק **"כְּדִי הַעֲרָאָה"**, תוֹה אִמְנִיָּא
שהשיעור הוא **כְּדִי הַעֲרָאָה וְאֶרְצִיתָהּ** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
יכול גם לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך
אמר התנא תחילה שהשיעור הוא **"כְּדִי טוּמְאָה"**, ללמדנו שמה
שאמר לאחר מיכן **"כְּדִי בִיָּאָה"**, היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא
לזמן של ביאה עצמה בלא רציני - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע
הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר **"כְּדִי טומאה"**.
ומפרש התנא וְכִפָּה זמן הוא **כְּדִי הַעֲרָאָה**, **כְּדִי הַקְּפָת דָּקְלָא**.
וְרַמְיָנִי - הקשו בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, שאמר
לגבי סוטה וְנִסְתִּירָהּ, וְכִפָּה זמן הוא **שְׁעִיר סְתִירָה**, לֹא שְׁמַעֲנוּ -
לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אך בְּשִׁהוּא - הפסוק **אָמַר**
"וְהִיא נִטְמָא", הוּא **אָמַר** - אנו למדים ששיעור סתירה הוא **כְּדִי**
טוּמְאָה, והיינו **כְּדִי בִיָּאָה**, כלומר **כְּדִי הַעֲרָאָה**. וזמן תחילת ביאה
הוא **כְּדִי חֲזָרָת דָּקְלָא דְכָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר** **כְּדִי**
מִזְיַת הַכּוֹס, בֵּין עֲזַאי **אָמַר** **כְּדִי לְשָׁתוֹתוֹ**, **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר** **כְּדִי**
לְצִלּוֹת בִּיצָה, **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא אָמַר** **כְּדִי לְגֻמְעָה** - לשתות
את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, **קָא סְלָקָא דְעֵתִין** - הבנו
בתחילה שִׁתְּיָנו **הַקְּפָת דָּקְלָא** היינו **חֲזָרָת דָּקְלָא**, וזהי אותה פעולה
ישמעאל בברייתא הראשונה **"כְּדִי הקפת דקל"**, וזהי אותה פעולה
שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה **"כְּדִי חזרת דקל"**, ואם כן קשה
שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** שהשיעור
הוא **כְּדִי הַקְּפָת דָּקְלָא**, ופְּלִיג **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** עליה - ושם נחלק עליו

לדבר, דקרא לאו הו'שט יד ללל כתב ביה, יש
זכר וזמן מקנת דקדוקשא אשה זונה לכבר לחם:
וכל הני למה לי. למיתני ברישא' ליתני שיעור
סתירה כדי טמאה כדי הקפת דקל דאי תנא כדי
טמאה הוה אמינא, בכל שיעור ה'צריך לבא אידך
כך דהיינו שמתא רצוניה, שפיתא אמתה וליד
על לבא עד שתת'צוה: כמיל'. דמאי טמאה
ינאה לחדור, דאיבא למימר קדם הסתירה
והרצית לה: כמיל' כדי הערעה. דקילי בפרק
הבא על יבמתו (קמח טז.) הערעה כגמר ביאה
לכל העריות: ואי תנא כדי הערעה, ולא תנא
ברישא כדי טמאה, הוה אמנא כדי הערעה
וארצותה, ואפי' תנא כדי ביאה כדי הערעה לא
הוה מימיעט ארצותה, דאנא אמנא הערעה
למעטי גמר ביאה ומיהו ארצותה בעינן, דהכי
הוי משמע בקוה שיעור סתירה כדי ביאה ואנא
אמנא כל צרכי ביאה דהיינו ארצותה וגמר
ביאה, והדר מפרש מה היא ביאה הערעה,
אפתי ארצותה לא אימעטי, הלכך תנא ברישא
כדי טמאה דמשמע טמאה ארצותה והדר
פריש ומה היא טמאה כדי ביאה, ועל דהיינו
אימעטי ארצותה דתנא ביאה כלה גמר ביאה
משמע ולא מייעט אלא ארצותה, והדר תנא ומה
היא ביאה הערעה למעטי דלא בעינן גמר
ביאה, וממילא שבע' מנה נמי (דאי) לא תנא
כדי ביאה אפתי לא הוה ממעטא ארצותה,
דכדי דתנא גמר ביאה ארצותה אשכחא,
והערך דקמא בורה לא ממעטא אלא גמר
ביאה, הלכך איצטרכו כלה: וקשה. הוא שיעור
הערעה לחדור, כדי הקפת דקל. והא ליבא
לאקשוני, הואיל וסוף סוף שיעורא כדי הקפת
דקל הוא ליתני בקוה שיעור סתירה כדי הקפת
דקל, דאיבעי ליה לתנא לפרוש אסור סתירה
משום מאי או גמר ביאה או הערעה, משום חזרת
תנא כדי טמאה כדי ביאה כדברישיני' כדי חזרת
דקל. ס'ס' דהשתא דהיינו הקפה: בריית. שדורות
דוחפתי להענף והוא חזור למקומו: קאי
בדוכותיה. נח מניעצוה: איבא כדי לכוז
ולשתות. והאי כדי לשתות דקאמר לעיל,
אמרינא דקאמר רבי אליעזר קא מסיק ר' יהושע
ואמר שתייה נמי בעינן עם המזיגה, וכדי מזיגה
ותנא הבא בבתי'ריתא מידה ושתייה קאמר,
דסתם תנא כמשתיה' מידה וזאת, שאחר שמנו
תתקלקל אם משתיה אותה א"כ היינו רבי

וַיִּשְׁמַע לְנֹדֵד הַתְּעֵרָה, וְאֵי אֲשֶׁמְעִינוּ 'בְּדִי הַתְּעֵרָה' הוּהָ אֲמִינָא
מִשְׁמַע לְנֹדֵד טוֹמָא, וְכִמָּה בְּדִי [הַתְּעֵרָה], בְּדִי הַקֶּפֶת דְּקָל.
וְהוּד סְתִידָה, לֹא שְׁמַעְנוּ. כִּשְׁהוּא אֹמֵר 'וְהִיא נִמְאָה', הוּי אֹמֵר
הַתְּעֵרָה, בְּדִי חוֹרֵת דְּקָל, דְּבִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר,
אֹמֵר, בְּדִי לִשְׁתוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, בְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה. רַבִּי
לְגוֹמְעָה. קָא סֻלָּא דַּעְתִּין חֵינּוּ הַקֶּפֶת דְּקָל חֵינּוּ חוֹרֵת דְּקָל,
וְהַקֶּפֶת דְּקָל וְפִלְגִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲלֶיהָ, הֵבֵא אֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
הַקֶּפֶת בְּרַגְלִי, חוֹרֵת בְּרוֹת. בְּעֵי רַב אֲשִׁי, חוֹרֵת בְּרוֹת, פִּי חֵיכִי
פִּי חֵיכִי דְּאוּלִי וְאֵתִי וְהָדֵר קָאִי בְּדוֹכְמִיָּה, תִּיקוּ. הָתָם אֹמֵר
ס, הֵבֵא בְּדִי חוֹרֵת דְּקָל, אִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא. הָתָם
תוֹ, הֵבֵא אֹמֵר בְּדִי מוֹיֵנֶת הַפּוֹס, אִימָא בְּדִי לְכוּזֹנ וּלְשִׁתוֹת.
בְּדִי הוּא, אִם בִּן חֵינּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. הָתָם אֹמֵר בִּן עֲזַאי בְּדִי
לְשִׁתוֹת, אִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא. הָתָם אֹמֵר רַבִּי עֲקִיבָא
לְצִלּוֹת בִּיצָה, אִימָא בְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וּלְגוֹמְעָה. וְלִימָא אִידִי
ס בִּן חֵינּוּ בִן עֲזַאי. הָתָם אֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה בִּן בֶּתְרָא בְּדִי
ו, הֵבֵא אֹמֵר בְּדִי לְגוֹמְעָה, לְדִבְרֵי דְרַבִּי עֲקִיבָא קְאָמֵר, דְּקָאֹמֵר
טוֹמָא שְׁעִירָא גְּמִיעָה לְחוּדָה, בְּדִי לְגַמַּע שְׁלֹשׁ בִּיצִים זֶה אַחֵר זֶה
אֱלִיעֶזֶר בִּן יִרְמְיָה אֹמֵר בְּדִי שִׁקְשׁוֹר גְּרִידִי נִימָא: בְּעֵי רַב אֲשִׁי,
גִּין בִּן פְּנִחָם אֹמֵר בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יְדָה לְתוֹד פִּיה לִיפּוֹל קִיסָם:
לֹא מִתְּדַק, תִּיקוּ: פְּלִימוֹ אֹמֵר בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יְדָה לִפְל לִיפּוֹל
אִי דְלֹא מִתְּדַק, בְּחִדְתָּא אִי בְּעִתִּיקָא, בְּחִמְיָא אִי בְּקִרְיָא,
בְּרַחֲטָא

ותו, ובבתיקתא (נפיל) ודק) אמר רבי אליעזר חזרת דקל ואוקימנא דהיינו כדי מוניה, ואי
כוס: **חר שיעוריה הוא.** וליבא לאקשוני א"כ היינו ר' הושע, דבקמייתא אמר כדי לשותותו
וקא כדי לשותותו דר' הושע כדי למוזו ולשותו, וקאמר ליה בן עזאי: כדי לצלות ביצה
היה דבן עזאי דלעיל מניה קא מוסיף לה. ובבתיקתא דקאמר כדי לצלות ביצה לצלות
דאמר לצלות ולגמול. לדידך אדקמשעת בצליה וגמילה בחזא (שפיר) (ס"א שיעור)
ה מזה, דאיבא שהיה טפי: **בתיקתא.** התיסם בדיח בין השנים: **בתיקתא.** הכפר בדיח בתוך
שן ראש קסמין ששן קא אריגה: **בתיקתא וא' בתיקתא.** לתם הם נמקין ונשקט מן היד וצריך
לחזקתא:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

רש"י

נעקך מן העולם. תימה לרי' לפי רש"י דעובר על דברי חכמים חייב מיתה
מאי אריא נטילת ידיים אפי' כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הכא
דעונשו מיתה ובפ' במה אשה יוצאה (סנה' סז:) אמרין דעונשו עניות כדאמר שלשה
דברים מביאין את האדם לידי עניות המזולזל בנטילת ידיים ובפ' ערשין פסין (פירוקין
ק' טא) מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית
האסורים וכו' עד מה אעשה שהבירי חיובי
עליה מיתה גוראה דלולול שמוזלזל בה תמיד
עונשו עקרה ע"י עניות דקשה ממתיה ע"י
נחש ונעקך מן העולם דאמר (בסוכה' ק"ה סה):
וסנהדרין (ק"ה סה) כל המשתה שם שמם ודבר
אחר נעקך מן העולם ובפרק קטן י"ן (מ"ט) ק'
סנה' כל המשמש בחברה של תורה נעקך מן
העולם לאו בחודא מודחא ניהו דעניות אלא
מיתה חסופה או משונה. מר:
היא תעודו לדניה של גיהנם. ואמר נמי
בפ' דחגיגה (ק"ה ט) כל הבא על
אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם
וק"ק מפ' הובב (נ"ח ק' ט) דאמר הבא על
אשת איש מיתיה בחנק ויש לו חלק לעו"ב:
י"ל דהתם מיירי כשעשה תשובה והכי משמע
בפ' ג' דיבמות (ק"ה סה) היכא דלא הוליד ממזר
דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא
דאמר בפרק חלק (פסוקין ק"ה) אמר דוד כל
הכי נטרוד הווא גברא א"ל קבל עליו יסורים
התקן נמי כיסורין וכל המומתים מתוודין והאי
דאמר נטרד מן העולם פ' מן העולם עם אותו
עוד דבר הוא חמור אשת איש האסרה על
בעלה כמו על אחותו פניה והוליד ממנה
ממזר ריב"א. א"נ היכא דלא באו עליו יסורים
נטרד מן העולם.
כל
כ' אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה
תצור'. אמר רבא, האי 'נפש יקרה' נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצור מיבעי ליה,
אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים'
מפניה גרול שגונם לפני ולפנים, היא תצודו לדניה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח פאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא
'תועבת ה' כל גבה לב' וכתיב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן ידידיה אמר,
פאילו פפר בעיקר, שנאמר 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. רבי חמא בר חנינא
אמר, פאילו בא על כל העריות, כתיב הכא 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתיב התם 'פי את
כל התועבת האל וגו'. עולא אמר, פאילו בנה במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר
נשמה באפו פי במה נחשב הוא' אל תיקרי במה אלא במה. מאי יד ליד לא יקרה' אמר
רב, כל הבא על אשת איש, אפילו הקנהו להקדוש ברוך הוא שמים וארץ פאברהם אבינו,
דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ' לא יקרה מדינה של גיהנם.
קשיא להו לדבי רבי שילא, האי יד ליד לא יקרה' ידי מיבעי ליה, אלא אמרי דבי רבי
שילא, אפילו קיבל תורה פמשה רבנו, דכתיב ביה 'מימיניו אש דת לבו' לא יקרה מדינה
של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, האי יד ליד, יד מיד מיבעיא ליה, אלא אמר רבי יוחנן,
אפילו

קדרשת ליה. הכי איבעי ליה למכתב, ואשת איש נפש יקרה היא תצור אותה, אבל השתא משמע שאשת איש צדה את הנפש היקרה מבנה גרול. דאפלו ממזר תלמיד חכם קודם
לכנו עם הארץ לפתוח ראשון ולברך ראשון, ומתאי קרא 'לפניו ליה ברוך' וכו' ורם לעלוי פאלו שכתבו: כי את כל התועבות גבי עריות כתיב: בבות
כוכבים: אשר נשמה באפו. שמוחיק עצמו כבעל נפש, דהיינו גאון, שחשוכה נפשו בעיניו: מאי יד ליד לא יקרה. סיפיה דקרא דאירי ביה לעיל הוא. תועבת ה' כל גבה לב' יד ליד
לא יקרה: ח"נ כל שיש בו גסות הרוח אפילו הקנהו בו, ולג' כל הבא על אשת איש, דלא משתעי קרא אלא בגסי הרוח: הקנהו להקדוש ב' השלישו בשבחו על הכל, כאברהם
שקראו קונה שמם וארץ, ויהיו יד ליד, אפלו דומה לאברהם שאמר הרימתי ידי: קשיא להו לדבי רבי שילא. אהך דרשה דרב: הכי גרסין, האי יד ליד לא יקרה מיבעי ליה
אפילו הוא נשמה. שקבל מיד הקדוש ברוך הוא לידו תורה: יד מיד מיבעי ליה. דהא קרא במקבל מוקמין ליה ולא בנותן, וההו ליה למכתב: יד מיד לא יקרה, יד שקבל מיד אף הוא
לא יקרה.

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יְקָרָה תַּצוּר' - ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה
שמתגאה, תדרוך אחר אשת איש זונה. מקשה הגמרא, אִמֶּר רָבָא,
הָאִי - הרי לשון הפסוק נִפְשָׁא יְקָרָה אינו מתפרש כפי שדרש רבי
יוחנן, שהרי לדבריו, נִפְשָׁא גְבוּהָהּ - שהוא לשון גאווה מִיִּבְעֵי לִיָּהּ -
היה צריך לכתוב, וְעוֹד, הִיא תַּצוּר מִיִּבְעֵי לִיָּהּ - אם כוונת הפסוק,
שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצור',
ואילו מלשון הפסוק משמע שהאשת איש צדה את הנפש היקרה.
אֵלָּא אִמֶּר רָבָא הפסוק נדרש כך, כִּל הָבָא עַל אִשְׁתִּי אִישׁ ולא עשה
תשובה, אֲפִילוּ אִם לְמַד תּוֹרָה דְּכִתְבִּי בָּהּ 'יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים' -
ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר מַכְהֵן גָּדוֹל שְׂנֵכְנֵם
לְפָנֵי יְלָפְנִים - לקודש הקודשים, אף על פי כן הִיא - העבירה שבא
על אשת איש תַּצוּרָנָה לְדִינָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם - תביא אותו לגיהנום.
ומתפרש הפסוק כך, 'אשת איש' - מי שבא על אשת איש, אפילו
שהוא נִפְשָׁא יְקָרָה - שלמד תורה, עבירה זו 'תצור' אותו לגיהנום.
אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחִי כֵּל אֲדָם שֵׁשׁ בּוֹ נְפוֹת
הָרוּחַ - בעל גאווה, נחשב כְּאִילוּ שְׁעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים, ונלמד
ממה שנקראו שניהם תועבה, שְׁכִתְבִּי הָבָא - לגבי בעל גאווה
'תועבת ה' כֵּל גִּבָּה לֵב', וְכִתְבִּי הֵתָם - לגבי עבודה זרה 'וְלֹא
תִבְיָא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיָּה - בעצמו אִמֶּר, שבעל
גאווה נחשב כְּאִילוּ שְׁכִפֵּר בְּעֵינָךְ - בד', שְׁנֵאִמֶּר 'וְרָם לִכְבֹּד
וְשִׁכְחָתָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' - שעל ידי גאווה נחשב כְּאִילוּ שִׁכַּח אֶת
ד'. רַבִּי חֲמָא בֶר הֵינִינָא אִמֶּר בעל גאווה הרי הוא כְּאִילוּ שִׁבָּא עַל
כֵּל הַעֲרִיזוֹת, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, שְׁכִתְבִּי הָבָא -
לגבי בעל גאווה, 'תועבת ה' כֵּל גִּבָּה לֵב', וְכִתְבִּי הֵתָם - לגבי
עריות, 'כִּי אַתְּ כֵּל הַתּוֹעֵבָה הָאֵל וְגו' עוֹלָא אִמֶּר שבעל גאווה
הרי הוא כְּאִילוּ בִּנְתָּה כְּמָה - עבודה זרה, שְׁנֵאִמֶּר 'חֲדָלוּ לָכֶם מִן
הָאֲדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה כְּאָפָא בִּי כְּמָה נִחְשֵׁב הוּא', ודורשים, אֵל
תִּיִּקְרִי אֶת הַפִּסּוּק 'כִּי כְּמָה נִחְשֵׁב הוּא', אֵלָּא 'כִּי כְּמָה נִחְשֵׁב הוּא',
דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש - נחשב כְּאִילוּ עֵבֶר
עבודה זרה בבמה.
שואלת הגמרא, מַאי - מה דורשים מהפסוק 'יָד לֵיד לֹא יִנְקָה'.
עונה הגמרא, אִמֶּר רַבִּי יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כֵּל הָבָא עַל אִשְׁתִּי אִישׁ -
כל שיש בו גסות רוח, אֲפִילוּ אִם אוֹתוֹ אֲדָם הִקְנִהוּ לְחִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שְׁמִים וְאִרְיָ - שיבא את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו
והשליטו על שמים וארץ כְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ דְּכִתְבִּי בִּיה "הִרִימֹתִי יָדִי
אֵל ה' אֵל עֲלִיּוֹן קִנְה שְׁמִים וְאִרְיָ", אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה
שֶׁל גִּיהֶנֶם. מקשה הגמרא, קִשְׁיָא לְהוּ דְּרַבִּי - בני השיבה של רבי
שילא, הָאִי - הרי לשון הפסוק יָד לֵיד לֹא יִנְקָה לא מתפרש כמו
שדרש רב, שהרי לדבריו יָדִי מִיִּבְעֵי לִיָּהּ - היה צריך להיות כתוב,
כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. אֵלָּא אִמֶּרִי דְּרַבִּי רַבִּי שִׁילָא יֵשׁ
לְדִרוּשׁ אֶת הַפִּסּוּק כֵּךְ, אֲפִילוּ אִם הִבֵּעַ גִּאוּה קִיבֵּל תּוֹרָה מִיָּדִי
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִשְׁחָה רִבִּינוּ, דְּכִתְבִּי בִּיה - על קבלת התורה
'מִיִּמִּינוּ אִשׁ דֵּת לְמוֹ', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם.
קִשְׁיָא לִיָּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי - הרי לשון הפסוק יָד לֵיד לֹא יִנְקָה
כמו שדרשו תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם יָד מִיָּד מִיִּבְעֵי לִיָּהּ
- היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידיו מידו של הקדוש ברוך
הוא. אֵלָּא אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן

וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אוֹ בְּדִשְׁעָרִי - בכבר העשוי
מחזיטים שהוא חלק ונשמט מהיד, או בכבר העשוי משעורים שנדרש
פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אוֹ
בְּאִשְׁתִּי - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשמט מהיד,
או בעיסה קשה שנדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל
הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תִּיָּקוּ.
אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק בֶּר (רב) יוֹסֵף אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן כֵּל אֶחָד וְאֶחָד
מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, בְּעֵצְמוֹ שִׁיעָר - שיער כפי
הזמן שהיה שווה בעצמו בתחילת ביאה. שואלת הגמרא, וְהָאִיכָּא
בֶּן עֲזַאי דְּלֹא נָסִיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
הזמן שהוא עצמו שהה בביאה. עונה הגמרא, אִיבְעִיתִי אִימָא - אם
תרצה תשיב שְׁנִיבִי וּפִיִּרְשִׁי הָוָה - נשא אשה ובא עליה, אלא
שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. וְאִיבְעִיתִי אִימָא, מִרְבִּיָּה שְׁמִיעַ
לִיָּהּ - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
הביאה. וְאִיבְעִיתִי אִימָא, התקיים בו מה שנאמר 'סוֹד ה' לִרְאִיוֹ' -
שידע כמה זמן היה שווה אם היה נשוי.
דִּרְשׁ רַב עוּרִיָּא, וְזִמְנִין אִמֶּר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיָּה
דְּרַבִּי אִמֶּי, וְזִמְנִין אִמֶּר לָהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אִסִּי, כֵּל הָאוֹכֵל לָחֶם
כֵּל אֲשֶׁה וְיָדִים לִפְנֵי הָאוֹכֵל, מענישים אותו כְּאִילוּ כָּאֵל עַל אִשְׁתִּי
זוֹנָה. שְׁנֵאִמֶּר 'כִּי בְעַד אִשְׁתִּי זוֹנָה עַד כִּבֵּר לָחֶם', ונדרש הפסוק
מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, אִמֶּר רָבָא הָאִי -
הרי לשון הפסוק 'בְּעַד אִשְׁתִּי זוֹנָה עַד כִּבֵּר לָחֶם' אינו מתפרש כפי
שדרש רב עוריא, שהרי לדבריו 'בְּעַד כִּבֵּר לָחֶם עַד אִשְׁתִּי זוֹנָה'
מִיִּבְעֵי לִיָּהּ - צריך היה לכתוב, משום ש'בְּעַד' מתפרש על המעשה
שעשה, ו'עד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עוריא דרש את
הפסוק להיפך. אֵלָּא אִמֶּר רָבָא יֵשׁ לְדִרוּשׁ אֶת הַפִּסּוּק כֵּךְ, כֵּל הָבָא
עַל אִשְׁתִּי זוֹנָה, לְפִסּוֹת - סופו שִׁכְבַּבְשׁ כִּבֵּר לָחֶם, שמגיע לידי
עניות. אִמֶּר רַבִּי יוֹרְיָא אִמֶּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כֵּל הַמּוֹלֵל בְּנִשְׁתִּילַת
יָדִים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת וְנִעְקָר מִן
הָעוֹלָם.
אִמֶּר רַב חֵיָּא בֶר אִשִּׁי אִמֶּר רַב, כשנטול אדם מִים רַאשׁוֹנִים -
נטילת ידים שלפני הסעודה, צָרִיךְ שְׁנִיבִיָּהּ יָדָיו בשעת הנטילה
לְמַעַלָּה, וכשנטול מִים אַחֲרֵינִים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
צָרִיךְ שִׁישְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה. תִּנְיָא נָמִי הָכִי - וכן שנינו בברייתא,
הַנּוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ שְׁנִיבִיָּהּ יָדָיו לְמַעַלָּה, שאם לא יעשה כן יש חשש
שְׁמָא יֵצְאוּ הַמִּים שֶׁנִּשְׁמָאוּ בִּנְטִילָה הִרְאִשׁוֹנָה חוּץ לְפִרְקָא - מחוץ
למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, וְיִתְחַוֵּר לֹא צִבְעוֹתָיו
כשיטול פעם שנייה, וְיִטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים. אִמֶּר רַבִּי אֲבָהוּ כֵּל
הָאוֹכֵל פֶּת כֵּלָא נִינּוּב יָדָים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה,
הרי זה דבר מאוס, ונחשב כְּאִילוּ אוֹכֵל לָחֶם טָמֵא, שְׁנֵאִמֶּר לאחר
שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכך יהיה
לישראל בגלות, 'וְיִאמֶר ה' כִּבְה יִאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם
טָמֵא וְגו' - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
שואלת הגמרא, וּמַאי - מה דורשים מהמשך הפסוק 'וְאִשְׁתִּי אִישׁ
נִפְשָׁא יְקָרָה תַּצוּר'. עונה הגמרא, אִמֶּר רַבִּי חֵיָּא בֶר אֲבָא אִמֶּר רַבִּי
יוֹחָנָן, יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כֵּל אֲדָם שֵׁשׁ בּוֹ נְפוֹת הָרוּחַ - גאווה, לְכַסּוֹת
נִכְשָׁל בְּאִשְׁתִּי אִישׁ - באיסור אשת איש, שְׁנֵאִמֶּר 'וְאִשְׁתִּי אִישׁ נִפְשָׁא

רצה הקדוש-ברוך-הוא שקיום העולם יהיה עלידי עבודת האדם דווקא.

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֵין עֲפָרָה נִנְעָר - אינו קם לתחיית המתים, שְׁנֵאמַר 'הַקִּיצוּ וְרִנְנוּ שִׁכְנֵי עֶפֶר', ומדייקים מכך ששכבי עֶפֶר לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא 'שִׁכְנֵי עֶפֶר', שלא כל מי ששכב בעפר קיום לתחיית המתים, אלא רק מי ששָׁנְעָשׂ שִׁכְנֵי לְעֶפֶר כְּחַיִּי - שהשפיל עצמו כעפר. וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ שְׂכִינָה מְלִילָת - מקוננת ובוכה עָלָיו, שְׁנֵאמַר 'וְנִבְתָּ מִמָּרְחָק יִידֵעַ', ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'ממרחק' עוד לפני שבא הפורענות, יִידֵעַ' השכינה בוכה ומתאוננת עליו.

דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא וְאִיתִימָא - ויש אומרים שדרש זאת רַבִּי אֱלֵעָזָר, בֹּא וְרֵאָה שְׁלֵא כְּמִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מִדַּת בְּשָׂר וְדָם נְבִיתָה וְרֵאָה אֵת הַנְּבִיתָה - החשוב והמכובד מחשיב ומקרב את השווה לו בחשיבותו, אבל וְאֵין נְבִיתָה וְרֵאָה - מחשיב ומקרב את השפֵּל, אֲבָל מִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוּ בֵּן, אלא הוא נְבִיתָה ואף על פי כן וְרֵאָה אֵת הַשְּׁפֵל, שְׁנֵאמַר 'כִּי רַחֵם ה' וְשָׁפֵל וְרֵאָה'. אָמַר רַב חֲסִידָא וְאִיתִימָא מִר עֲזִירָא, כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵין וְהוּא יוֹבֵלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם יָחִיד, שְׁנֵאמַר 'מִלְשֵׁנִי כְּסִתְּרָה רַעְיוֹהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נִבְתָּ עֵינַי וְרַחֵם לֵבִי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל' אֵל תִּקְרֵי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֲלָא אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל - כלומר ש'ה' אינו יכול להיות יחד עם המתנאה בעולם. דְּמִתְנֵי לָהּ - את הדרשה שלא יכול ה' לְדוֹר אֵיתוּר בְּעוֹלָם, אֲמַסְפֵּר - על מספרי לְשׁוֹן הַדָּעַ, שְׁנֵאמַר בתחילת הפסוק 'מִלְשֵׁנִי כְּסִתְּרָה רַעְיוֹהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית', אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֲפִילוּ רִחַת קִימָא - פורענות קלה שבאה לעולם עוֹבְרָתָהּ - טורפת ומאבדת אותו מהעולם, שְׁנֵאמַר 'וְהִרְשָׁעִים בֵּינֵם נִגְרַשׁ וְכוּ' ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאוה הם כמו הים אשר משליך רפש סביבו ועובר את מימיו. ודורשים, וְכֵּן יֵשׁ בּו כְּמָה רִבְעִיּוֹת לוגים של מים, אף על פי כן אנו רואים שרִחַת קִימָא עוֹבְרָתָהּ - מערבת את מימיו, אִדָּם שֵׁאֵין בּו אֲלָא רִבְעִיּוֹת אחת של דם שעל ידה הוא מתקיים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂרוּחַ קֵלָה של פורענות עוברת ומאבדת אותו מהעולם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַי אֲשֵׁי אָמַר רַב, תְּלָמִיד חֲכָם צָרִיד שִׁיְהָא בּו אַחֵר מְשֻׁמְנָה בְּשִׁמְנִית - כלומר, שלא יחיה שפל ביותר אלא תהיה בו מידה קטנה של גאווה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל להוכיחם. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְעֵצָא לִיה - אותה מעט גאווה מוסיפה נוי לתלמיד חכם ב' סַאסָא לְשׁוֹבִלָתָא - כמו ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. אָמַר רַבָּא בְּשִׁמְנָתָא - בנידוי יחיה דְּאִיתָ בִּיה - תלמיד חכם שיש בו גאווה, וְכִשְׁמָתָא - ובנידוי יחיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שאין בו מעט גאווה. דַּעַה חוֹלְקָה, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרַי אֱלֵעָזָר לֹא מִינָהּ וְלֹא מִקְצָתָה - שלא תהיה לתלמיד חכם אפילו מעט גאווה, מִי וּזְמַר דְּכְתִיב בִּיה - וכי קטן הוא בעינינו חכם שכתוב על בעל גאווה 'תִּעֲבֹת ה' כָּל נִבְתָּ לֵב'. אָמַר חֻזְקָה אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אִדָּם נִשְׁמָעַת ומתקבלת, אֲלָא אִם בֵּן מִשִּׁים לְבֹו כְּבִשָּׁר - שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, שְׁנֵאמַר 'וְהָיָה מִדֵּי הַדָּשׁ בְּהַרְשֵׁי וְגו' [וְכֹא כָּל בְּשָׂר] לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגו' - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. אָמַר רַבִּי יוֹרָא, בְּשָׂר כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא - כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו נגע צרעת כתוב גם שרפא. אבל כאשר כתוב על אִדָּם שיש בו נגע לֹא כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא. ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אִם רְפוּאָה נִשְׁמָעַת בְּרַאשֵׁי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַה נִּקְרָא הָאָדָם בֵּשֶׁם אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּרְמַז בְּרַאשֵׁי הַתִּיבוֹת שֶׁל שֵׁם זֶה, שֶׁהָאָדָם יֵשׁ בּו אָפֶר - יסודו מעפר, דָּם - שגורם למחלות רבות וקוֹדֶה - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכן אין לו להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בֵּשֶׁם בְּשָׂר, שֶׁנִּרְמַז בְּרַאשֵׁי הַתִּיבוֹת, שלאחר מות האדם יש לו בְּשִׁיחָה - ביום הדין, ס' דוּחָה - גופו סרוח וקוֹה - שגופו מאכל לתולעים. אֲמַר רַבָּא דְּאִמְרֵי שְׁבָאוֹת ש' בֵּשֶׁם בשר נרמז המילה שְׁבָאוֹל - שסופו של האדם להיות בקבר. ואין לפרש שרמזת המילה סרוחה, מִשּׁוּם דְּכְתִיב בֵּשֶׁר בְּשִׁין וְלֹא בִשָּׁן. אָמַר רַבִּי אֲשֵׁי כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ לְשׁוֹן נְפִתָה - מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, שְׁנֵאמַר לגבי נגעים

אֲפִילוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אִדָּם צִדְקָה בְּסִתְּרָה - ויד ליד' הוא מלשון נתינה, שנותן צדקה מידו ליד העני, דְּכְתִיב עַל כָּךְ "מִתֵּן בְּסִתְּרָה לְכַסֵּה אֶף וְגו'", אף על פי כן לֹא יִקָּה מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֵנִם. שואלת הגמרא, אֲחֻזָּרָה לְנִפְי הָרוּחַ - שלא להתגאות, מִנִּין ומשיבה, אָמַר רַבָּא אָמַר וְעִירֵי מִהַפְסוֹק "שִׁמְעוּ וְהִיאֲנוּ אֵל תִּנְבְּיָהּ", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק אָמַר מִקָּמָא - שהאזהרה היא מהפסוק "וְרָם לְבָבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ", כלומר שהמתנאה בא לידי שכחת ה', וְכְתִיב "הַשִּׁמְרָ לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שמוזהר האדם שלא לשכוח את ה', וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה לשכחת ה'. וְכִדְרַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר - מה שאמרנו שהלשון 'השמר פֶּן תִּשְׁכַּח' היא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי אילעא, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר בתורה לשון של הַשְּׁמָרָה, פֶּן, וְאֵל, אֵינוּ אֲלָא לומר שהעובר על ציווי זה, הרי הוא עובר בלא תַעֲשֶׂה.

דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיחָה דְּרַב אֲסִי, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְׁמִיחָה דְּרַב אֲמִי, כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, לְשׁוֹן מִתְמַעֵט - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׁנֵאמַר 'רִמּוֹ מִקֶּעֶט' - ודורשים שאם מתרומם ומתנאה סופו להתמעט. ומשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשָׁמָּה תִּשְׁמָר יִשְׁנֵי בְּעוֹלָם - שחי בכל האדם, תְּלָמוּד לִזְמַר "וְאֵינִי" - שמת קודם זמנו. וְאִם חוּזַר בּו נַעֲשֶׂה עֵינֵי, הרי הוא נֶאֱסָף - מת בְּזִמְנָה בְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ האבות, שְׁנֵאמַר 'וְהִמְכּוּ כָּבֵל קִפְצוֹן' - ודורשים את המילה 'וְהוֹמְכּוּ', שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו 'כָּבֵל קִפְצוֹן' - שימות מות ישרים בְּאִבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּכְתִיב בְּהוּ בְּכָל מְכַל בְּלִי, וְהֵינִי כִּבְלִי קִפְצוֹן, כמו האבות שכתוב בהם 'כָּל וְאִם לֹא - אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק וְיִבְרָאשׁ שְׁבִלָתָהּ יָמָלוּ - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן.

שואלת הגמרא, מָאִי וְיִבְרָאשׁ שְׁבִלָתָהּ - מה כוונת הפסוק שבעל גאווה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב הוֹנָא, רַבִּי חֲסִידָא, רַבִּי אָמַר - אחד מהם אמר שיפול ב' סַאסָא דְּשִׁיבִילָתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו. וְחֵד אָמַר בְּשִׁיבִילָתָהּ עֲצָמָה שנופלת בזמן הלקיטה. מקשה הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר ב' סַאסָא דְּשִׁיבִילָתָהּ - כראש השיבולת, הֵינִי דְּכְתִיב - מובן מה שנכתב בפסוק שהמתנאה יפול 'וְיִבְרָאשׁ שְׁבִלָתָהּ, אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר ב' שִׁיבִילָתָהּ עֲצָמָה, קשה מָאִי וְיִבְרָאשׁ שְׁבִילָתָהּ' - והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב אֲסִי וְכֵן הֵנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁנִּכְנַם לְתוֹךְ שִׁדְּרוֹ לִקְטַט שיבולות, נְבִיתָה נְבִיתָה הוּא מְלִיטָה, דְּכֹוּ לְהַתְחִיל לִקְטַט את השיבולים הגבוהים שבוֹלְטִים לְמַעְלָה, ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שבוררים ושבורים תחילה את השיבולת שראשה גבוה.

מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מְרוֹם וְקִדְשׁ אֲשַׁכֵּן וְאֵת דְּבָא וְשָׁפֵל רִחוּ", נחלקו רַב הוֹנָא וְרַב חֲסִידָא בביאור המילה זֵאת, חֵד אָמַר אֲתִי דְּבָא - ה' מגביה את הדבא ושפל רוח אליו שישכנו עמו. וְחֵד אָמַר אֵין אֵת דְּבָא - ה' מרכז את שכנינו לשכון אתם. אומרת הגמרא, וּמִסְתַּבְּרָא בְּמָאן דְּאָמַר אֵין אֵת דְּבָא - שמוריד שכנינו אליהם, שְׁהָרִי מְצִינוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵינִי כָּל הָרִים וְנִבְעוֹת וְהַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי הַנִּמּוּךְ וְלֹא נִבְתָּ בִּיה סִינִי לְמַעְלָה - ולא הגביה ה' את הר סִינִי להשרות עליו את השכינה, הרי מציאנו שמוריד ה' את השכינה לעניו. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם לְמַד אִדָּם מְדַעַת קוֹנֵו לֵאחֹב את השפלות והענוה, שְׁהָרִי בַּמֶּתֶן תּוֹרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵינִי כָּל הָרִים וְנִבְעוֹת וְהַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי שְׁהִידָה עֵינֵי. (וְהֵינִי כָּל אֵילָנוֹת מוֹבִילֹת וְהַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ בְּסִנֵּן - באילן שלא נותן פירות). אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ רָאוּי לְגִדְעוּ - לשברו ולעקרו בְּאֲשִׁרָה - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשורש עץ שעברו אותו לעבודתו דף גזרה. ונלמד מכך שבשניהם נאמר לשון גדיעה, כְּתִיב בְּכָא - לגבי בעל גאווה, "וְרִמּוֹ הַקּוֹמָה נְרוּעִים", וְכְתִיב הָתֵם - לגבי עוודה זרה, "וְאֲשִׁירֵיהֶם תַּגְדִּיעוּן". אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד א

רש"י

אפילו עושה צדקה בפתר. שנותן מידו לידו של העני, והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא יקחה דכתיב ביה מתן בפתר בו' לאו דשיקר האי קרא בקרא דלעיל, אלא רבותא היא שאע"פ שמכפה אף וקמה אינו מכפר על גסות הרוח, אוקרה. שלא יהא גס רוחו. ורם לכתב ושבחה. אלקמא מגבה לב בא ליד שכהה ששוכח את בורא, ובשכהה הוא מקור השמר לק פן תשכח. מתעב. מחשיבותו ודמו בעי. כיון שרמו מתמעט. ישנו בעולם. מתקדם והפכו. ואם חור ונעשה עניו שממיר את עצמו. ככל. באותו שנאמר בהן בלי: יקפצו. מן העולם. ימנחו מות ישרים. אברהם כתיב ביה וד' ברך את אברהם בכל, יצחק כתיב ביה ואוכל בכל, יעקב כתיב ביה כי חנני אלהים וכי ילי כל, והכי מפרש בתקרא בקראשית רבה (דבשלקמא

כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו נענר. תימה אמאי לא חשיב האי במשנת חלק והא דאמר פרק בתרא דכתובות (קף קיל) מתיים שבחור'ל אינן חיים וכו' גרסין התם ע"ה אינן חיים אא"כ ידנו תלמידי חכמים ומלו ובריות רבות מצינו באגדה שאינן חיים לעולם הבא. תוס' ר"י: אדם שאין בו אלא רביעית דם. פרי"ח הוא דם הצלול שממנו משתית הלב אין בו אלא משקל כיה שלעים שהוא רביעית הלוג: דא

אפילו עושה צדקה בפתר, דכתיב 'מתן בפתר יכפה אף וגו' לא יקחה מדינה של גיהנם. אוקרה לגפי הרוח מנין, אמר רבא אמר עירי, "שמעו והאזינו אל הגבהו". רב נחמן בר יצחק אמר מהכא 'ורם לכתב ושבחה' וכתוב 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך' וכדרכי אבין אמר רבי אילעא, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שנאמר 'השמר פן ואל' אינו אלא בלא תעשה. דרש רב עירא, זמנין אמר לה משימיה

דרב אסי וזמנין אמר לה משימיה דרב אמי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפשו מתמעט, שנאמר 'ורמו מעט' ושמא תאמר ישנו בעולם, תלמוד לומר 'ואיננו'. ואם חוזר בו, נאספ' בזמנו באברהם אבינו שנאמר 'והמכו ככל יקפצו', באברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו 'בכל מופל בל' ואם לאו 'וכראש שבלת ימלו'. מאי 'וכראש שבלת', רב הונא ורב חסדא, חד אמר כי סאסא דשיפלתא וחד אמר בשיפולת עצמה, בשלקמא למאן דאמר כי סאסא דשיפלתא, היינו דכתיב 'וכראש שבלת'. אלא למאן דאמר 'כי שובלתא עצמה' מאי 'וכראש שבלת'. אמר רב אסי וכן תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם ששכנס לתוך שדרו גבוהה גבוהה הוא מלקט: 'ואת דבא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא, חד אמר אתי דבא וחד אמר אני את דבא, ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דבא' שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכניו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. אמר רבי יוסף, לעולם ילמד אדם מידת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכניו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכניו בפניה). אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, ראוי לגדעו כאשירה, כתיב הכא 'ורמי הקומה גדועים' וכתוב התם 'ואשירהם תגדעו'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אין עפרו נענר, שנאמר 'הקיצו ורגנו שכני עפר' שכני בעפר לא נאמר אלא שכני עפר, מי ששעשה שכן לעפר בחייו. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח שכניו מיללת עליו, שנאמר 'וגבה מרחק ידע'. דרש רב עירא ואיתימא רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם גבוה וראה את הגבוה ואין גבוה וראה את השפל אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, הוא גבוה וראה את השפל, שנאמר 'כי רם ה' ושפל יראה'. אמר רב חסדא ואיתימא רב עוקבא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל' אל תקרי אותו אלא אותו לא אוכל. איפא דמתני לה אמספרי לשון הרע, שנאמר 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית'. אמר רבי אלכסנדר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימא עוברת, שנאמר 'והרשעים כים נגרש' ומה ים שיש בו כמה רביעיות, רוח קימא עוברת. אדם שאין בו אלא רביעית אחת, על אחת כמה וכמה. אמר רבי חייה בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמיניות. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, ומעמרא ליה כי סאסא לשבולתא. אמר רבא, בשמחא דאית ביה ובשמחא דלית ביה. אמר רב נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה, מי וזמר דכתיב ביה 'תועבת ה' כל גבה לב'. אמר חזקיה, אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו בבשר, שנאמר 'והיה מרי חדש בחדשו [וגו']' [בוא כל בשר להשתחוות וגו']. אמר רבי יורא, בשר כתיב ביה ונרפא, אדם לא כתיב ביה ונרפא. אמר רבי יוחנן, אדם - א"פר ד"ם מ"רה, ב"ש"ר - ב"ושה ס' ויחה ר"מה, איפא דאמר, שאול דכתיב בשיו. אמר רב אשי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפשו נפתח, שנאמר 'ולשאת

בכל מכל וכל רבותא הוא שנתקברו בכל, אבל וכל אשר תתן לי מלקח בעלמא הוא דקאמר: בסאסא דשבלתא. גבהו של שבלת שחורין וכן השבולת, והוא נשבר ונפל מאלה גבוהה גבוהה הוא סלקט. והיינו ובראש שבלת שראשה נראית למעלה מתברותיה: אתי דבא. אני מגביר עד ששוכן אצלי, והיינו אשכח את דבא: אני את דבא. אני מרחין שכני אצלי: לרם אדם מדת קונו. לאוהא את הנמיכות כל הרים וגבעות. כגון תבור וכרמל שבאו שם. כדכתיב לקח תרצון הרים גבנים (סליס סח): באשירה. ידעו וישרו אתריה כאשירה שצריך דגדעו אתריה דכתיב ואבדתם את שמם (קדסי יב): נענר. מקין בתחתית המתיים: שכני בעפר לא נאמר. דלישתמע על כל המתיים: שכן לעפר משפיל עצמו לעפר: מיללת. מקוננת: וגבה מרחק ידע. רשיה דקרא כי רם ה' ושפל יראה: וגבה - והגבה מרחק מקדם שחבא עליו פורענות ימים רבים - ידע. שכניו מתאוננות ומשתכרת עליו, כמו וידע אלמנתיו (קחליל יט) וידע בהם אנשי סבות (אופסי ח) ידע כמביא למעלה (סליס מר), לשון שבה וראה את (השפל) (הגבה). לקרבו ולהשתדל עמו, והשוב בעניו. כמו (סליס ט) כמבוכה בתאגא בראשיתה ראיתי את אבותיכם, נתתי עיני לקרבם ולהכבדם: ואיפא דסתני לה אמספרי לשון הרע. משום רישא דקרא מלשני בסתר רעהו וגו: רוח קימא עוברת. פורענות קלה טורפת ומאבדת: והרשעים. גסי הרוח, דקראי דלעיל משתעי בשפלים ונדכאים. להחיות רוח שפלים וגו' כי לא לעולם אריב עם אותן שפלים בעון בעון וגו' דרבי ראיתי וגו' בורא נב שפתים וגו', אבל הרשעים שאינן שפלים ונדכאים כים נגרש, כים המגרש ומשפיל רשע וטש לשפתיו סביביו: כמה רביעיות. לוי מים אגו רואים שרוח קימא עוברתו עוברת את מימיה אדם שאין בו אלא רביעית אחת. שברביעית דם הוא מתקיים. שיעור זה הלקח למשה מסיני שרביעית דם מת מטמא באהל, מפני שהוא נפש וקריא ביה על כל נפשות מת לא בא: אחד משמונה בשמיניות. משקל קטן הוא והיינו שולא. כלומר צריך שיהיה בו מעט נאדם. שלא יהא קלי הראש מסתוללין בו ויהא דכריו מתקבלין עליהן בעל כרחם. ומעמרא ליה כי סאסא לשבולתא. גסות מונע גאון ודוגמת לו תלמיד חכם ומעשרתו כסאסא המעשרת את השבולת: בשמחא דאית ביה. גסות הרוח ובשמחא דלית ביה. גסות פירא. לפי שאין בני עירו רואים ממנו ואין בו כח להוכיחם: לא מסנה ולא מסקנתה. לא יתפוצץ אדם לא בכלה ולא במקצתה, דמי וזמר מאי דקרי ליה קרא תועבת ה': בבשר. שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה: להשתחוות. להתפולל, אותם שהם בשר ובאו ויתפוללו כי הם נשמעים לפני, אבל שיהיה לא: וכאם בשר כתיב ביה ונרפא. ובשר כי יהיה בו בעור שחין ונרפא. אדם כי יהיה בעור בשרו, נגע צרעת כי תהיה באדם, לא כתיב בחד מנייהו ונרפא. לפי דרך אמת למה, שמי שראו רך ונעני בבשר קרוב להתרפאות מיוסרין והבאין עליו. אבל מי שהוא קשה באדמה אין רפואה למכותיו: אדם. לקח נקרא שמו אדם, שהוא אפר דם מרה. כלומר כלו הכל, לכן אל יתגאה. מרה היא ליחלוצית מרה היוצאה מן המזירה שבכבד ומתנגבת באדם הכל לפי החידוש ושנוי העתים ולפי המאכל שאוכל, ועל ידיה באין כללים ונגעים ומאבדות. יש שקורין בדברי הרופאים מריה שחורה ויש שקורין מריה אדמה: שאול. מקום שאול ביתו: נפתח. מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים: ולשאת

לפני, אבל שיהיה לא: וכאם בשר כתיב ביה ונרפא. ובשר כי יהיה בו בעור שחין ונרפא. אדם כי יהיה בעור בשרו, נגע צרעת כי תהיה באדם, לא כתיב בחד מנייהו ונרפא. לפי דרך אמת למה, שמי שראו רך ונעני בבשר קרוב להתרפאות מיוסרין והבאין עליו. אבל מי שהוא קשה באדמה אין רפואה למכותיו: אדם. לקח נקרא שמו אדם, שהוא אפר דם מרה. כלומר כלו הכל, לכן אל יתגאה. מרה היא ליחלוצית מרה היוצאה מן המזירה שבכבד ומתנגבת באדם הכל לפי החידוש ושנוי העתים ולפי המאכל שאוכל, ועל ידיה באין כללים ונגעים ומאבדות. יש שקורין בדברי הרופאים מריה שחורה ויש שקורין מריה אדמה: שאול. מקום שאול ביתו: נפתח. מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים: ולשאת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נטא הכא לישנא דריש מס' מכות (ף ג.) כיצד העדים נעשים וזוממין כיצד אין העדים נעשים וזוממין מבני ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא לה מבני ליה וחתם מתוך שפיר אבל הכא אפילו לפי היתרוץ הוה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה ונראה דלהכי לא פריך הכא משום דמצני למימר אל תדברי דרישא פירושו סתירה

דהיינו קניו גמור ואיך שפיר לישנא דכיצד מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא דלישא ודפ' הכא אלמא פירוש דמתני' דריבור סתירה הוא מדמתני כיצד מקנא ולשון נקי הוא כדמתני בפרק קמא דכתובות (ף ו.) ראה מדברת ומפרש בגמ' מאי מדברת נסתרה אי' תישי סיפא דתני דריב' עדיין מותרת לביתה ואי פירוש דריבור דמתניין סתירה אמאי מותרת אלא דריב' ממש הוא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרצי דריב' דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא הנהם סוף דבר שחידר עמו האם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירה כלום פירוש בתמייה דבורה אתא מימר לך אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לביתה לשון נקי הוא מתני' פ' דריב' דרישא לשון נקי מיהו דסיפא אית לן למימר על כרחי דריב' ממש:

לאחר ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה שנפלו לה נכסים (ומכונות דף פא.) בשמעתין דשומרת יבם דפריך הנהם והא בעינן לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אמר רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון נתני ב"ד שויה כאחר אבל באחר דקרא אין היתא בכלל והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (פ"ק דף כה.) דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר לך לכן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשדוא אומר איש הרי את אמוך הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לכן דמשמע נעמא דכתבי איש הא לאו הכי לא הוי את בכלל אחר וכ"ש גבי יבם דבא מוכח נשואי אחיו דלאו אחר הוא והכי אמרינן נמי בפ' קדושין (ף ו.) אמר קרא רב ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני דיבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר (קדושין דף סז.) דנפקא לן מהבא בפרק האומר דלא תפסי קדושין באחות אשה אימר דאיצטריך קרא דוקא ליבם משום דרמאי עליה ליבומי כדאמר' בשמעתין ואכתי אחות אשה מנול ועוד תקשה דהבא אינ' דכתיב איש אחר ממעטין יבם ובערכין מרבין יבם מאיש וממעטין בן מאחר ואי' מאיש וממעטין ב' האומר (נ"ז טז) קרובים ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשתי בהי:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא הא האי קרא בסוטה דאי ע"י עדים כתיב וילפין דבר דבר ממזון בסוף מסכת גיטין (ף ג.) וסוטה דאי אמר בפ' דיבמות (ף ו.) דפטורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כעריות תריץ דלאחר לא איצטריך למכתב אלא לרצואת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית טומאה דכתיב בה:

אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אבהו בר מרדכי דיל ווא סוטה ודאית ואיילונית היבא דהכיר בה ואשת סריס דבעי גט מבעל היבא דאיתיה ואפ' פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה (וכתיב בה) סתם הרי היא כערה גמורה דגירות הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היבא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ' אימנעט בפ' דיבמות מדין יבום דלא קרי בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימנעט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מוכח נשואי אחיו הרי הוא בסוטה בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא ליסתירה לביתה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ודחמא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

ולשאת ולספחת. על ידי שמנשא עצמו בא לידי ספחת, שאינו עקר בקנאים אלא נספח וטפול: מפלה. דבר שאינו חשוב בעצמו אלא נטפל באחרים: ספחני. נא. אספני נא. בנבואת בית עלי משתעי קרא. אעמיד בהנים גדולים אתרים שיוציאו את פלוגי ורעך וגדלתם, ויצטרכו לבקש מהם לאספם ולקלטם אצלם: אל אחת ההנהגות. באחת מן המשמרות: שבר עולה בידו. ולא שבר קרבן אחר: ובהי. כל הזבחים בשמשה: השם ירחותיו. מחשב הפסד מצוה כנגד שברה: (אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוגי ודברה עמו. שלא בידו: עדיין מתרת לביתה. לשמש. ביתה לשון תשמש הוא: אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. עד שתשתה. ולקמן בפ' בשם שהמים בודקין (ף טז) לדיף מנתקמא ונטקמא שלש פעמים, אחד לבעל ואחד לבעול ואחד לתרומה: ואם פת בלא בנים. עד שלא השקה חולצת ולא מתבספת. בגמרא מפרש טעמא: הא גופא קשיא אמרת כיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים ב' קס"ד אמר לה ב' היינו פרושא דכיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים ב' ואשמועין דהוה קטניה: אלמא דבור סתירה היא. אפי' מדברת עמו בשוק סתירה חשיב לה מדקאמר זה הקניו, דאי לאו דסתירה הוא ולא מיתפסא בה מאי קניו איבא ולקמה לי דמתרה בה: והרי תני. דכי עברה על התקנתו ודברה עמו מתרת לביתה: אמר אפי' הכי קאמר. אמר לה לא פרושא אפי' כיצד מקנא לה הוא. אלא תרתי קתני ודכי, אמר לה אל תדברי ונסתרה או דברה אע"פ שעברה על קניו אצל דבור, או אם דברה עמו אחר קניו גמור דאל תסתרי. עדיין באת משתי אלו מתרת לבעלה. אבל עברה על קניו אצל סתירה, כגון שאמר לה אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר ב' ויצאה מביתו. לעיל מניה כתיב כי מצא בה ערות דבר וגו' ויצאה מביתו וגו' לאיש אחר, לקמה לי למכתב, אי למשחיה לאנטוקא על ידי גט כריתות לכתוב ויצאה מביתו והיתה לאיש. לקמה לי למכתב לאחר, אלא למעוטי יבמה היבא דלא גרשה בעל אחר שמצא בה ערות דבר, והכי משמע קראי כי מצא בה ערות דבר וגרשה בספר כריתות ויצאה מביתו, כלומר ובכל צד שמתצא מביתו בין ע"י גירושין בין ע"י מיתה, אם באת לגשא לאיש אחר תנשא ולא ליבם, שאינו אחר אצל נשואין של זו, שמוכח נשואי ראשון היא נוקטת לו: אי הכי חליצה נמי לא תיבעי. דהא פסדה רחמנא ושרייה לאיש אחר בכל ענין שמתצא מביתו אחר שנמצא בה ערות דבר: אלו איתיה לבעל. מל משתריא בלא גט, הא כתיב וכתב לה ספר כריתות, אפי' מצא בה ערות דבר כריתות בעיא. השתא נמי בעיא חליצה, דבם במקום בעל קאי: אית דאמרי. דהכי שני רב יוסף לעיל, רחמנא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי היכי דלא תסתירה לביתה, כדאמר לעיל ונתא בביתא כי קריא לשוממא:

מי

הוא

מי

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהרי לא התייחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון
ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת
הגמרא, אמר אביי הכי קאמר, אם אמר לה אל תדברי עם פלוני
ודברה עמו, או שאמר לה אל תדברי ונסתרה - התייחדה עמו,
(ולא בלום). וכן אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו
דיבור בעלמא אך לא התייחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עדיין
מוותרת לביתה - לשמע עם בעלה, ומוותרת לאכול בתרומה -
אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קינוי, ואם עברה
על ציווי ונכנסה עמו לבית הסתר ושהתה שם עמו כדי מונאה,
נחשבת סוטה, ודינה שאסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.
שנינו במשנה, ואם פת בעלה של הסוטה ואין לו בנים, הסוטה
חולצת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, אמאי יכולה רק
לחלוץ, תתייבם נמי ביובי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא,
אמר רב יוסף דין זה נלמד ממה שאמר קרא לגבי אשה שגירשה
בעלה מפני שמצא בה ערות דבר, 'ויצאה מביתו והלכה והיתה
לאיש אחר', ודורשים מהיתור של 'איש אחר', שאשה שנמצא בה
דבר ערוה יכולה להנשא רק לאיש אחר, אך ולא ליבם. מקשה
הגמרא, אמר ליה אביי, אלא מעתה - שאמרה התורה שתלך
לאיש אחר, חליצה נמי לא תיבעי שהרי התירה התורה למי
שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, אמר ליה
רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אילו איתיה לבצל -
אם בעלה היה בחיים, מי לא פצעי נט - האם לא הייתה צריכה גט
כדי להנשא לאחר, השתא נמי שמת ואחיו עומד במקומו, תיבעי
חליצה - היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.
ואית דאמרי אמר רב יוסף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה
שסוטה אינה מתייבמת, באופן אחר, רחמנא אמר - התורה ציוותה
למי שמצא באשתו דבר ערוה, 'ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש
אחר' - כלומר שיגרשנה כדי שלא ליסתרה לביתה - שלא
תחריב את ביתו, ואת אמרת תתייבם נמי ביובי - ודאי שאין לומר
שמצוה לאחיו לייבמה ולגרם שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא,
אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה לאחר לא תינשא - יהיה
אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי שלא תיסתרה
לביתה, ואילו התורה אמרה 'והיתה לאיש אחר'. אמר ליה רב
יוסף לאביי,

"ולשאת ולספחת" ודורשים, ואין שאת אלא מלשון גבוה, כמו
שנאמר "ועל [כל] ההרים הרמים ועל [כל] הנבעות הנשאיות",
הרי ש'שאת' הוא לשון של התנשאות והתרוממות. ואין ספחת
אלא מלשון מפילה, כמו שנאמר "ספחני נא אל אחת ממשמרות
הכהנות לאכל פת לחם", הרי ש'ספחת' הוא מלשון דבר הנטפל
ונספת, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא יהיה
חשוב אלא נטפל לאחרים.
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח -
השפלים והענוים לפני הקדוש ברוך הוא, שבשעה שבית המקדש
קיים, אדם שמקריב עולה, שבר של הקרבת קרבן עולה בידו, וכן
המקריב מנחה שבר של הקרבת קרבן מנחה בידו, אך אין להם
שבר יותר ממה שהקריבו בפועל. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה
עליו הכתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות כולם, שנאמר "ובחי
אלהים רוח נשברה", ונדרש משום ש'זבח' משמע הרבה זבחים.
ולא עוד אלא שאין תפילתו של מי שדעתו שפלה נמאסת לפני
ה', שנאמר "לב נשבר ונדבה, אלהים לא תבזה" - שלא יבחו
לתפילתו. ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו פעולם הנה
- שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שברה אם יקימה,
זוכה ורואה כישועתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "ושם דרך
אראנו בשע אלהים", אל תקרי 'ושם' אלא 'ושם דרך', שמחשב
את דרכיו.
שנינו במשנה, [ביצד מקנא לה בו] אמר לה בפני שנים אל תדברי
עם איש פלוני ודברה עמו עדין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, הא
גופא קשיא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אמרת - אמר
התנא שקינוי היינו שאמר לה בעלה בפני שנים אל תדברי עם
איש פלוני זה, אלא - ממה שאמר שבר הוא לשון קינוי, משמע
שמה שאמר התנא שאסר עליה 'דיבור', סתירה הוא - שציוה עליה
לא להתייחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד
דיבור. ואילו והדר תני - המשך התנא ואמר שאם עברה האשה
על ציוו זה ודיברה עמו - עם אותו פלוני, עדיין מותרת לביתה
ומוותרת לאכול בתרומה - שאינה נאסרת כדן סוטה, אלא -
משמע ש'דיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה
נאסרת כדן סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי 'דיבור' לא
בלום הוא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

היום אין המים בודקים אותה, נמי נמצא אהה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו, אלא שיש להן עדים
במדינת הים - מה שלא ארע להן דבר, זהו משום שאין המים
מועילים לבדוקן כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי
רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה,
וקשה על רב ששת. מתרצת הגמרא, לרבי שמעון קאמרת - וכי
מרבי שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, לרבי שמעון
מדינות לא תליא עדים נמי לא תלו - לדעת רבי שמעון הסובר
שאם אף יש בידה זכות מועילים המים לבדוקה, והוכיח דבריו, שאם
לא כן יצא לעז על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי
ורבנן שלא חששו ללעז זה.

מקשה הגמרא על רב ששת, מתיב רב שנינו במשנה לחלץ, ואלו
שמנחותיהן נשרפות - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את
מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולין.

זכות היא מתנוונת. ורב יוסף שבר, לרבי הויה מתנוונה - רק לרבי
היא מכחישה והולכת, אך לרבינן לא הויה מתנוונה - אלא מפני
הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם
יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה
דבר הוא משום שהיתה לה זכות.
מקשה הגמרא על רב ששת, מתיב רב שיימי בר אשי, שנינו במשנה
שם רבי שמעון אומר אין זכות תולה במים המרים - חולק על
רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה
את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, ואם אהה אומר זכות
תולה במים המרים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא
מדיחה אהה את המים בפני כל הנשים השונות - הסוטות לא
יפחדו מלשתות את המים. ועוד, ואתה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו אלא שתלה להן זכות -
מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידם. וקשה, ואם איתא
- אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם יש לה עדים במדינת

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם
זינתה.
גמרא. אמר רב עמרם, הא מילתא - הדין שלהלן אמר לו רב
ששת, ואנהר לו עיניו מפתניתין - והאיר את עניינו בכך שהביא
ראיה לדבריו ממשנתו. סופה שיש לה עדים במדינת הים
שיודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא
מעידים על כך, אין המים בודקין אותה - אין שתית המים מועילה
לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מאי טעמא שאין שתית המים
מועילה לבדוקה, משום דאמר קרא "ונסתרה והיא נממאה ועד
אין פה", ודורשים, שדוקא אם ועד אין בה, כלומר דליכא דידע
בה - שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה
הפירש "הביא האיש את אשתו אל הכהן וגו'", ושנבדקת על ידי
המים המרים. לאפוקי הא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה,
דאז אכא דידע בה - שהרי יש מי שיודע שזינתה, ואנהר לו עיניו
מפתניתין - והביא רב ששת ראיה לדינו ממשנתו, דקתני ושבאו
לה עדים שהיא מממאה אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש
לברר, דאזני עדים אימת - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אי
נימא מקמי דתשתי - אם נאמר שבאו לפני ששתתה הסוטה את
המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה
חידוש כלל, שהרי זונה היא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה
האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים.
אלא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לבתר דתשתי - אחרי שכבר
שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע
לה דבר על ידי שתית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר
רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אי אמרת בשלמא שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, שפיר - מובן הדבר שאף
ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו
עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבדוקה. אלא אי אמרת
שהמים בודקין אותה גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם
כן, כיון ששתתה והוכח שלא זינתה, תינלי מילתא למפרע דסתרי
שקרי נינהו - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר,
ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים
שזינתה - אין המים בודקים אותה.
דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא
לך - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה המים בודקין
אותה, והא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה
ולא אירע לה דבר, הוא משום שאימור זכות תולה לה - יתכן
שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר,
ובדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח
ממשנתו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו במתנוונה דרבי, דתנן רבי אומר
זכות תולה במים המרים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של
מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מנפחת
וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות ואינה
יולדת ואינה מושבת - אינה יולדת עוד ואינה מבריא ומתחזקת.
אלא מתנוונה - מכחיש והולכת, ולסוף - סופה שהיא מתה
באותה מיתה שבאה על ידי שתית המים, שבטנה צבה וירכה
נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רב ששת סבר בין לרבי ובין
לרבינן שחולקים על רבי, הוויא מתנוונה - הרי היא מכחשה
והולכת מזמן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה,
ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתו לגבי סוטה שבאו עדים
שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר
שתית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה
אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו
היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי ההבאר שגם אם יש לה

סברה זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה
להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, ווממילא היא
אסורה על היבם באיסור אשת אח. אך אין זו סברה לאסור אותה
להינשא לאחר, משום שמי קא רמינן לה עליה פעל ברחיה - וכי
אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.
ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים
אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי הכתוב קרא - למי שנושא
אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - אחרי, כלומר, שאין
הבעל השני בן זוגו של הראשון - שאינו דומה לו, משום שזה -
הראשון הוציא רשעה מביתו, וזה - ואילו השני הכניס רשעה
לתוך ביתו, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. ואת אמרת
תתניבם נמי יבומי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא
'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אמר ליה
אביי לרב יוסף, אלמא מעתה - לדברך, גם אם הלכה אותה אשה
שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונשאת לאחר, וזאת האחר
בלא בנים, לא תתניבם לאחיו של האחר, משום דהכתוב קראו -
אם ישא אשה רשעה זו אחרי, מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין
יבום, כיון שלפניה דהא - לגבי האח של הבעל השני מיהא בשם
טוב הוה קניימא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש
לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא 'אחר'.
רבא אמר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד
מקל וחומר, שאם נאסרה מחמת שנעשתה סוטה במוותר לה -
לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בנאסור לה - לאחיו שהיתה
אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת
שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתיבמת. שואלת
הגמרא, אמר ליה אביי לרבא אלמא מעתה - לדברך, צריך להיות
דיון בפתח גדול שקידש את האלמנה שאסורה לו, וזאת בלי בנים,
ויש לו אח בזה הדיוט שמותרת באלמנה, שלא תתניבם לכהן הדיוט.
משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אם נאסרה כשהיתה נשואה
במוותר לה - לבעלה הכהן הגדול, אם כן בנאסור לה - לאחיו
שהיתה אסורה עליו בחיי בעלה לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו.
דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת
לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי
האלמנה נאסרה עליו, הא אסירה וקניימא - מעולם לא היתה
מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה במוותר לה, הרי הכהן גדול
אסור לה הוא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אלמא כך הקשה אביי
לרבא, לדברך צריך להיות הדין באשת בן שנאסרה ונאסרה בזה
על בעלה, וזאת בעלה בלי בנים, ויש לו אח חלל - שמותר לו לישא
אשה שפסולה לכהונה, שלא תתניבם לאח החלל, משום שיש לומר
את אותו קל וחומר, אם נאסרה מחמת שנאסרה במוותר לה -
לבעלה שהיתה מותרת לו, אם כן בנאסור לה - לאחיו שהיתה אסורה
לו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאסרה
תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור
סוטה נזהר גם באח, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת
עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שאונם בישראל מישרא שרי -
כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאסרה נאסרת לבעלה, אך אשת
ישראל וכן אשת כהן חלל שנאסרה מותרת, ונבי דהאי (מיהא)
ליכא איסורא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת,
לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאסרה תחת אחיו.
משנה. ואלו הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים ואסורות
מלאכול בתרומה לעולם, משום שלא ניתן לבדוקן על ידי המים
המרים. האמרת ממאה אני לך - שמודה האשה שזינתה תחתיו,
ושבאו עדים שמעידים עליה שהיא ממאה - שזינתה, והאמרת
אני שותה - שאינה רוצה לשנות את המים ולהיבדק, ושבועה
אינו רוצה להשקותה את המים. ושבועה בא עליה כשהיו בדרך

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד א

רש"י

תוספות

מי קא רמינן לה עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למיפך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתייבם ולא נסתרית לביתיה. **אשת** כון שנאנסת. וא"ת אמאי לא תני לה בפרק ש מותרות (קמ"ט דף טז) גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן יש לומר לא תני ליה דייבי לארין וזו מחייבי לארין כדאמר בפרק הבא על יבמתו (ט"ז דף טז) הכל

היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' והכי מפרשין. ה"מ דפריך מפצוה דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הבא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוה דכא יש לו אח כשר דדמי למתני' מאי הוי ליה לתרופה: **האומרת** טמאה אני לך. אי קשיא בשלחי מ"ס נדרים (ק"ז דף טז) דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריץ דהכא מיירי אחר קנינו וסתירי' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מהימן דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי לאחר ששתתה ודוקא קודם ששתתה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א' או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר קנינו וסתירה ליכא חילוק בין אחד לשנים מיהו מסתברא דה"ה לעד אחד כדעולא דאמר בפרק מי ששמר (שקנא) (קמ"ט דף טז) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר וכות תולדה מדחה אתה את המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנונה א"כ אודיכא קאי ר"ש דאמר מדחה אתה והלא יראו דמתנונות והדאן יוכלו להוציא שם רע על הסתירות ששנו כשלא יתנונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא יאמר לאלתר כשעומדת בעורה נתנונה ויצאו שם רע ודוודבעו יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעו שזו מתנונה אי נמי לא יתלו נתונה במים המרים וכן היא לא תתלה במים המרים אלא בחולי אחר:

כי

מי קא רמינן לה עליה בעל כרחיה. **ואיפא דאמרי אמר רב יוסף, הכתוב קראו 'אחר' שאין זה בן זוגו של ראשון, שנה הוציא רשעה מביתו, וזה הכנים רשעה לתוך ביתו, ואת אמרת תתייבם נמי וכו'. אמר ליה אביי, אלא מעתה נשאת לאחר, ומת בלא בנים, לא תתייבם דהכתוב קראו 'אחר', גביה דהאי מיהא בשם טוב הוה קיימא. רבא אמר, קל וחומר, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. אמר ליה אביי, אלא מעתה, כהן גדול שקידש את האלמנה ומת ויש לו אח כהן הדיוט לא תתייבם, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. אמר ליה אביי, אלא מעתה, גביה דהאי (מיהא) ליפא איסורא: **משנה** ואילו אסורות מלאכול בתרומה, האומרת טמאה אני לך, ושבאו עדים שהיא טמאה, והאומרת איני שותה ושבועלה אינו רוצה להשקותה ושבועלה בא עליה בדרך: **גמרא** אמר רב עמרם, הא מילתא אמר לן רב ששת ואנחר לן עיינין ממתניתין, סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, מאי טעמא, דאמר קרא 'ונסתרה והיא נמנמה ועד אין בה' דליפא דידע בה, לאפוקי הא, דהא איפא דידע בה, ואנחר לן עיינין ממתניתין, דקתני ושבאו לה עדים שהיא טמאה, דאתו עדים אימת, אי נימא מקמי דתשתי, וזנה היא, אלא לבתר דתשתי, אי אמרת בשלמא אין המים בודקין אותה, שפיר. אלא אי אמרת מים בודקין אותה, תיגלי מילתא למפרע דסתרי שקרי ניהו. אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא לך מים בודקין אותה, והא אימור וכות תולדה לה. במאי קמפליגי במתנונה דרבי, דתנן רבי אומר וכות תולדה במים המרים ואינה יולדת ואינה משפחת אלא מתנונה והולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הווי מתנונה, ורב יוסף סבר, לרבי הווי מתנונה, לרבנן לא הווי מתנונה. מתיב רב שימי בר אשי, רבי שמעון אומר אין וכות תולדה במים המרים, ואם אתה אומר וכות תולדה במים המרים, מדחה אתה את המים בפני כל הנשים השונות ואתה מוציא שם רע על הסתירות שששנו והן אומרים טמאות היו אלא שתלה להן וכות, ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הסתירות שששנו והן אומרים טמאות היו אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמר, לרבי שמעון מדוכות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואלו שמנחותיהן נשרפות, האומרת**

מי קא רמינן עליה. למינסקה בעל כרחיה. דאלו ליכס אמרין ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה, אבל בנא אסור למימר ליה. וממילא אשמועינן קרא דאסור ליבמה, דלא שייך בה יבום, והויא כבשת אח שלא במקום מצוה: **הכתוב קראו** אחר. למי שנושאה, ואת אמרת תתייבם ותרמי עליה בעל כרחיה: **נשאת** לאחר. שגרשה ראשון שקמצא בה ערות דבר וניסת בו לא תתייבם. דהשתא נמי

אחר הוא ואין וזהו בן זוגו של ראשון אם ישאנה. וקרימית לזה עליה במצות יבום: **גביה דהאי** אחר, אחיו של זה: **בשם טוב הוה קיימא**. לא כל שכן למימר דהיה בה. ואין קרי אחר אלא הנושאה מתוך אלמנות או גרושין על מי שקלקלה תחתיה: **רבא** אמר. האי דקתני מתניתין ולא מתייבמת, ק"ו דאם נאסרה בסתירה זו במותר לה, כבעלה שהיה מותר לה ונתקלקלה בעשוי הנושאין ליאסר עליה: **באסור** לה. דהיינו יבמה שהיא אסור לה ביה בעלה, לא כל שכן. **שנאסרו נשואי הראשון** שלא להתייבם מכח אותן הנשואין: שקדש את האלמנה. שהיא אסורה עליה לא תתייבם. מכח ק"ו זה, אם נאסרה בו, ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מותר לה הלא אסור היה מתחלתו: **אליא** הכי פריך. אשת כהן שנאנסה ונאסרה עליה, דאשת כהן אסורה אפילו באנס אבל אשת ישראל כהן דכתיב (מקד"ט) והיא לא נתפשה הוא נתפשה מתרת, ומדכתיב והיא מיעוטא הוא ומשמע דיש אדירה שאפילו נתפשה אסורה: ויש לו אחיו. מאביו והוא חלל שגולד לאביו מן הגרושה ונתחלל מן הכהונה, ומתר בגשים הפסולות לכהונה בדכתיב בכהנים הנושאין פסולות ולא יחלל יורעו (ויקרא ט"ו) אלקים יורעו חלל: לא תתייבם. מק"ו זה אם נאסרה כבעלה זו לבעלה שהיה מותר לה, ביקמה האסור לה באותה שעה לא כיש שנאסרו עליה נשואי אחיו שלא ליבמה מכח נשואין: **ליפא** איסורא. ואפילו הוא התר גמור ואין לו ק"ו, אבל בזהוה ברעון שהשבע והתקבש שוין באסור זה אם יהיה תחתיו דה"ה ק"ו. שהרי ממתן נשואין הראשונים היא נזקקת ליבום, ואם על הבעל נתקלקלה ק"ו ליבום: מתני' **מלאכול בתרומה**. אם הוא כהן: ושבועלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקין אותה כדלקמן (דף כ"ה) ונקח האיש מעון, בזמן שהאיש מנקח שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליה זו האשה והיא תשאת את עונה, אין האיש מנקח מעון אין המים בודקין את אשתה גמ' ואנחר לן עייני. הביא לנו ראייה לדבריו ממתניתין: **סוטה** שיש לה עדים במדינת הים. שראו שנטמאה מזה ועד אין בה. אע"פ דדרשין לעיל לעד אחד נאמן בסוטה וכו'. ודאית שלא תשתה עמו. אין מקרא יוצא מדי ששנו ודרשין ליה נמי הכי, ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה. הא יש בה עד אין המים בודקין אותה: ואתניהו לעייני. משום דקרא לאו ראייה הוא כל כך דהא דרשינא לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לקנינו וללמד שלא

תשתה וזנה היא. ונשיקא דאסורה בתרומה דאן תנא ליה האומרת טמאה אני: **אליא** לבתר דתשתי. ואי צריך לאשמועינן דלא מחזקין להו כשקרי על אשר לא בדיקה המים: שפיר. ומשום הכי לא מחזקי' להו כשקרי. דמשום דהו' דרעי בה לא בדיק לה מניא: וכות תליא לה. דאמר לקמן (דף ט"ז) וכות תולדה במים המרים: וקמפליגי. רב ששת ורב יוסף. במתנונה. דקאמר לקמן (דף כ"ה) גבי אשה שתלה לה וכות: וכות תולדה. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משפחת: **אליא** מתנונה והולכת: **באותה** מיתה. צבי בטנה ונפול וכו'. **רב ששת סבר**. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחור, אבל במתנונה לא אפילוהו דכל מי שכות תולדה לה מתנונה היא, וזו הואיל ולא מתנונה לא תלה לה וכות אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: ורב יוסף סבר. ראויה לבדק היא אלא וכות תולדה לה. ואי משום דלא נתנונה הוא נמי רבנן היא דאמר לקמן וכות תולדה לה דקסרי לא הווי מתנונה ככלל מדינה את המים בפני הנשים. שלא יהו יראות מהם להודות שהיא טמאה ולא יקחה שם הקדוש על המים: ואי איתא. דיש לה עדים לא מידבקה. השתא נמי על ידי זו נמי איכא לעו על הסתירות שששנו בו: מוכיחות לא תליא. משום האי טעמא דחייש הוא ללעו על הסתירות. עדים נמי לא תלו: שפנחותיהן נשרפות. מנחות קגרות שלה שערית האיפה קמח שגורים נשפוט למסעל על בית הישן, שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

האומרת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

רש"י

כ"י קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק ורובנסכת נזיר (דף כ"ג) האשה שנדרה בניזר והפרישה את בהמטה בניזר וחיפה לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעזר ואם שלה היתה הבהמה חטאת חמות ואע"ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דק"ל דבעל מיגו גזיז ואפ"ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותרעה

בעזר דנפקא לחולין וחנן נמי החם בפרק בית שמאי (ס"ד דף כ"ג) מי שנדר בניזר והלך להביא בהמתו אם עד שלא נגבה בהמה נדר הרי הוא נזיר ואם משנגבה בהמה נדר אינו נזיר והכי נמי הוה עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי הקדש ועוד אמאי נשרפת כיון דק"ל בבית הלל דאמרי בפרק יש נוחלין (כ"ז דף ק"ג) ובפרק ב"ש במסכת נזיר (דף ק"ג) דיש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין. **דב"י** קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ואין להקשות דהא אשם תלוי אינו דבי קדוש מעיקרא בטעות קדוש ולא חזי לכפר מיד והכי דלא חטא ואפ"ה תנן בפרק בתרא דכריתות (דף כ"ג) המביא אשם תלוי ונודע שלא חטא ירעה עד שיתכאב דהא מפרש החם טעמא משום ולבו נקופה גמר ומקריש:

גזירה שמו יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין. ואי תקשה כל הני דתנן תצא ותרעה בעזר גזירה שמו יאמרו מוציאין מקדושת הגוף לחולין תריץ החם לא מוכחא מילתא וליכא היכירא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר קדושת הפה היה אבל הבא איכא היכירא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ"ע בפרק שתי מדות (מנחות דף ל"ז) ובפרק התורה (ס"ד דף ע"ט):

קרב הקומץ ולא הספק כ"י. נראה דהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמא דאמר נמי כיפרה ספיקה דהכי אמר בפרק בתרא דכריתות (דף ט"ז) גבי טהאת העוף הבא על הספק אם משמיצה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה: **נמצאו** עדים וזממין. נראה דאקדשה בכלי קאי וקדוש קמיה. דלאחר הקמיצה איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמינן נמי החם הא דתנן משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר בנודע לה שלא ילדה וברין הוא דמותרת בהנאה ונמאי טעמא תקבר מדרבנן:

וטהורה ולא טהולה לה זכות. מהבא משמע דבעלה מותרת בה באלתר ולא אמרי

ימתן עד שלש שנים שמו זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצוין למישרי בה ונתתה ונורעה וז"ע וכן הראני רבי בירושלמי נזקה האיש משון אינה ואינו חושש שמו תלה זכות ואיתא במיד חוכות תולה ואינה ניכרת:

יש

האומרת טמאה אני. שהודתה לבית דין על קלקולה. שהיו מאימין עליה כרתני מתני: ספקי. דתקדוש. בכלי שרת. תיפוס לחלין. בפדיון. שלא היה קדשת הגוף אלא קדשת פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בכלי אלא לכתר דקדוש. דכלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא לצאת עוד לחלין כרתנן כל הנודע בהם יקדש. ולקרב אינה ראיה שהרי אינה באה אלא להקזיר עונה של זו שתקדש ודאי היא בדוקה ועומדת. ולקדשה נמי לא חזיא להקריבה דמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר. אי אפרת בשלמא מים בודקין אותה. אם שתתה עד שלא באו עדים. אלקמא בשעה שנתנה בבלי ראיה היתה לכלי שרת. ודהויא שעתא בת מיקדשא ומיקרב היא מספק בשאר מנחת סוטה. הלכך כי קדש בכלי שפר קדוש ומשום הכי כי אתו עדים אפסלא מהקדשה מכאן ולהבא ולא נפקא לחלין

ונשרפת: אלא אי אפרת אין הפנים בודקין אותה. הואיל ולא לבדק עומדת ולא ראיה היא למנחה: תיגלי מילא לפעמי. דלא היתה ראיה לכלי. ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם כדאמר בבבלי (דף פ"ג) ותיפוס לחלין. בלא פדיון. שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה הכול בטעות. שהיינו סבורים שהיא טעונה מנחה ואינו כן. והקדש טעות אינו הקדש: שניגזה בעזרה. לאחר שקדשה בכלי. ועל גזית זה באו העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה. הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב הוא. דלא הוה לה עדים: שניגזה לנזקיה. ותיזיהו ותלכה ונתנה. דאפיו פריז בהנה בבכיה. של ראשה תלויים לה שלא תשטמ מיד: לעולם כדאמרין מעקרי. כדוהה סלקא דעמיה ברישא שעל טמאת סתירה ראשונה באה ואפילו הכי לא קשיא לרב ששה. דהא דקאמר דכיון דלא חזיא לקדש תיפוס לחלין. אין הכי נמי מדאורייתא יצאת לחלין. ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין חבל בקיאי בהלכות לידע בשבביל שהיו לה עדים לא היתה ראיה לקדש. ואתו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלין. הרי היא בכל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: קדש הקמיץ. שקמצה ונתן הקמץ בכלי שרת קדש בקדשת קמץ. שהמנחה טעונה ארבע עבודות כגנר ארבע עבודות של דם וזבחים. קמיצה מתוך כלי שרת כגנר שהיטה. שהספין של כלי שרת מקדש את הדם. ומתן כלי להקדיש הקמץ בכלי שרת שני כגנר קבלת דם. והלכה כגנר חולכה. והקשרת הקמץ כגנר וזיקת הדם: שפת הוא. ושוב אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: הרי היא בכל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרה ותשרף למטה: ולא הספיק. כהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. הרי כפרה לאו כפרת

יש

קדש את הדם. ומתן כלי להקדיש הקמץ בכלי שרת שני כגנר קבלת דם. והלכה כגנר חולכה. והקשרת הקמץ כגנר וזיקת הדם: שפת הוא. ושוב אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: הרי היא בכל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרה ותשרף למטה: ולא הספיק. כהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. הרי כפרה לאו כפרת

עון הוא ולא הוקרת עון. אלא כפרה הראיה לה קאמרין. שעשיתה מנחה זו בשעת הקשרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות. שהרי בהכשר קרבה. יבא ויטעה אותה ותבדק. ובין בהכשר קרבה שהיה נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופן: באו לה עדים שהיא טמאה. אמעקרא קאי. קדם הקשרת: נמצאו עדים וזממין. עדי סתירה שעל ידיהם באה לכה מנחתה חלין. לא קדשת פה ולא קדשת כלי. ואין מועלין בה דבטעות הוה. אלקמא לא אמרין תשרף מדרבנן כי נמצאו עדים וזממין שמו יאמרו מוציאין מכלי שרת לחל. וז"מ כי קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר. דבת מקדש הואי קלא אית לחו. הכל יודעין שהקדשה טעונה כוונתיה דרב ששת. דאין המים בודקין סוטה שיש לה עדים: ולא מפעמיה. ודעך אין בה. ודהויא לאו לספק סוטה מידריש אלא לסוטה ודאית בעד אחר. אלא מקרא אחריתא נפקא: טהורה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונתתה ותרעה וז"ע. והנה ליה למכתב ואם לא נטמאה ונתתה וז"ע. וטהורה היא לדרשה למקדש הכי. טהורה נודעה וז"ע ולא שנוצלת מן המים מפני שהיו עדים בטמאתה: וטהורה. וז"מ יתרא למעטי שקלתה לה זכות. דהא לא אמר קרא ותרעה וז"ע. היא. ולא הצולת מן המים על ידי שהיה קלקולה מפרסם כלל. שכבר היו נושאות ונותנות בה לרוב בה. מוזרות בלכנה. נשים טוות בלכנה: ופרקינן ורבי שמעון. דאמר אין זכות תולה. הרי דרין לא דרין מידו יש לה עדים נפקא מקרא. קשיא דאמה מוציא שם רע על הטהורות ויאמרו עדים עליה להם: לא

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה משקדשה בכלי - שחלה
עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון. **הרי היא בכלל המנחות**
שנטמאו לאחר שקדשו. **ותשרף.** אם קדש הקומץ - הניח הכהן את
הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, **ולא הספיק**
להקריבו - להקטיר את הקומץ, **עד שמת הוא** - הבעל, וממילא
אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, **או עד שמתה היא** -
הסוטה, **הרי היא בכלל המנחות** שאירע בהן פסול בין הקמיצה
להקטרה, **ותשרף.** אבל אם כבר קרב הקומץ - הקטיר את קומץ
המנחה, **ולא הספיק הכהן לאכול את השירים עד שמת הוא או**
עד שמתה היא, ולא ישקו אותה, **הרי היא בכלל המנחות** שנטמאו
השירים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, **ותאכל המנחה** לכהנים
כדינה. והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השירים אף על פי
שלא ישקו את האשה, הוא משום ששלל הספק באת מתחילה -
שהרי מקריבים את המנחה מספק שמת זינתה האשה, **פיפדה**
ספיקה והלכה לה - עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות,
כלומר, שהוקרבה כדון והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה,
ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמת הוא או מתה היא, מכל
מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השירים לכהנים. ואם באו
לה עדים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו ששהי **טמאה** - שזינתה,
מנחתה נשרפת. ואם נמצאו עדים - העדים שהעידו שנטמאה עם
אותו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו זוממן - שהוזמו
ונמצאו שקרנים, **מנחתה חולין** - המנחה יוצאת לחולין, כיון
שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה
ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום
שהתברר שההקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם
כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה וזוממן חזרת המנחה להיות
חולין ולא גוזרים מפני הוראים. מתרצת הגמרא, **עדים זוממן**
קאמרת - אתה מקשה מעדים שנמצאו זוממים, **עדים זוממן קלא**
אית להו - מתפרסם הדבר שהוזמו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב
לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה כדון.
והגמרא היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים
בקאים בדן של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין
המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שההקדש היה בטעות.
תניא בנותיה דרב ששת ולא מטעמיה - בברייתא מבואר כדינו
של רב ששת אף לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא, ונקתה ונורעה זרע", והמילים "וטהורה היא" מיותרות
שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, "מהורה" -
דווקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טהורה, מתקיים בה המשך
הפסוק "ונקתה ונורעה זרע", ולא אם ניצלה משום שיש לה עדים
במדינת הים. "ומהורה" - מהיתור של האות וי' בתחילת המילה
דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, ולא אם
ניצלה משום שתלתה לה זכות. ומיהא דורשים, **ולא שישאו**
ויתנו בה מזהירות בלבנה - למעט סוטה שניצלה משום שהיה
מפורסם ברבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלבנה
מספרות זאת האחת לחברתה.
שואלת הגמרא, **ורפי שמעון** שאומר שאין זכות תולה לאשה, אלא
אם זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, **נהי דיי"ו** - את
היתור של האות וי' במילה "וטהורה" לא דריש - שאינו דורש את
היתור של האות וי', ולכן חולק על התנא של הברייתא וסובר שגם
אם יש לה זכות המים בודקים אותה, אך קשה עליו **והא איתא**

האמרת טמאה אני - שהודתה שזינתה, ושבאו לה עדים שהיא
טמאה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתה. ויש לברר לגבי
המקרה השני במשנה, **דאיתו עדים אמת** - מתי באו העדים והעידו
שזינתה, **אילמא מקמי דתקדוש** - לפני שהניח הכהן את המנחה
בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, **תיפוק** - תצא המנחה
לחולין על ידי שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת
דמים שאפשר לפדותה. **אלא** ודאי שהעידו לבתר דקדוש - אחרי
שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי
אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, **אי**
אמרת בשלמא מים בודקין אותה - את האשה שיש עדים
שיודעים שזינתה, **אלמא בת מקדש ומקרב היא** - נמצא שמנחתה
היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרבה על גבי
המזבח, **וכי קדוש מעיקרא** - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו
העדים, **שפיר קדוש** - חלה עליה קדושת הגוף כדון, **ומשום הכי** -
ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, **מנחתה נשרפת**
כיון שלא ניתן להקריבה. **אלא אי אמרת** כרב ששת, שאם יש עדים
שיודעים שזינתה **אין המים בודקין אותה**, אם כן, לאחר שבאו
העדים לפני בית דין, **תנינא מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא**
במעות קדוש - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה
בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי
המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, **ותיפוק לחולין** - ותצא
המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שמנחתה נשרפת.
מתרצת הגמרא, **אמר רב יהודה מדיסקריתא**, אין כוונת המשנה
שהעידו שזינתה בזמן שנטמאה לראשונה עם אותו פלוני, אלא כגון
שהעידו שזינתה בעורה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, **דכי קדוש**
מעיקרא שפיר קדוש - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה כדון,
כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה
להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעורה
ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, **מתקין**
לה רב משמיא, כיצד יתכן שזינתה בעורה לאחר שהביאה
מנחתה, **והלא הדין הוא שפירחי כהונה בליון אותה** משהגיעה
לעזרה, ודאי שהיו מונעים ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעדיהם
העדים שזינתה **מפירחי כהונה עצמן.** **רב אשי אמר** לתרין כגון
שנצרכה לנקבה - ובאותו זמן אין הפרחי כהונה נלווים לה, **דאמרו**
פירחי כהונה בכיפה תלי לה - וכי הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה
שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.
תירוצ נוסף על קושיית רב, **רב פפא אמר**, לעולם כדאמרין
מעיקרא - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה
הראשונה שמחמתה נעשית סוטה, ודקאמרת שלדעת רב ששת
קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר
שהקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה
ראויה להיבדק על ידי המים ולביא מנחה, ואם כן **תיפוק** המנחה
לחולין. דין זה מדרבנן הוא, שאמרו לשורפה **גזירה שמה יאמרו**
הוראים שהמנחה חוזרת להיות חולין, **שמוציאין מכלי שרת לחול**
- שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים
שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
מקשה הגמרא על רב פפא, **מתיב רב מרי**, שנינו בברייתא, אם
נטמאת מנחתה של הסוטה **עד שלא קדשה בכלי** - לפני שהניחה
בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, **הרי היא בכלל המנחות**
שנטמאו לפני שקדשו, **ותפדה המנחה בכסף ותצא לחולין**, ובכסף

יש צורך ללמוד הלכות תלמוד תורה, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה.

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על לאה, לֹא תִמְצָא לָהּ וְלֹא מִהֵינָן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו
נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.
מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, וְרַבִּי יְהוּדָה מִקָּל וְחֻמְרָא
מִיֵּיתֵי לָהּ - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי
יהודה מִקָּרְבֵי מִיֵּיתֵי לָהּ - והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק, וְהָיָה
בְּבִרְיָא אַחֲרָה, נאמר בפסוק לגבי סוטה "וְהָיָה הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ
אֶל הַבֵּתָּן, מִבּוֹאָר שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לְבַדּוֹ מִבֵּיא אֶת אִשְׁתּוֹ
לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל, ואין צריך שנים שילווחו. אֲבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים -
מִדְּרַבֵּן מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, משום שחוששים שִׁמָּא יָבֹא
עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. רַבִּי יוֹסֵף חוֹלֵק וְאֹמֵר, אף מִדְּרַבֵּן אֵין צָרִיךְ שָׁנִים
שילווחו, אלא בַּעֲלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה, ולומד זאת מִקָּל
וְחֻמְרָא, וְכֵן נִדָּה שְׁהִיא בְּכֶרֶת, בַּעֲלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹמָה שְׁהִיא
בְּלֹא, לֹא כָּל שֶׁכֶּן שְׁנֵאמָן. אֲמָרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסֵף, לֹא - אֵין
לְלַמּוֹד מִהֵקֵל וְחֻמְרָא מִשּׁוּם שִׁישׁ לְפֻרְכָּהּ, אִם אֲמָרְתָּ בְּנִדָּה - מֵה
שִׁמְצִינוּ לְגַבִּי נִדָּה שֶׁבַעֲלָה נֶאֱמָן הוּא מִשּׁוּם שֶׁכֶּן יֵשׁ לָהּ הֵיתֵר -
שֶׁתִּהְיֶה מוֹתֵר לֹא לְאֹחֵר זֶמֶן שֶׁשְׁטוּבֵלָה, וְלִכּוֹן כֵּן חוֹשְׁשִׁים שִׁיבֹא
עליה באיסור, תֹּאמַר בְּסוֹמָה שְׁאֵין לָהּ הֵיתֵר - אֵין לְלַמּוֹד מִשּׁם
שיחיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה
אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. וְאֹמֵר
- וְכֵן לְגַבִּי סוֹטָה יֵשׁ יוֹתֵר חֲשֵׁשׁ, כִּפִּי שְׁאֹמֵר הַפְּסוֹק "מִיֵּים נְגֻבִים
וְיִתְקֶנּוּ וְגו', דהיינו, שיש מתקנות לאדם דווקא בדבר האסור לו,
ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִייתָא, רַבִּי
יְהוּדָה אֹמֵר, מִן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לְבַדּוֹ מִבֵּיא אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַבֵּתָּן,
שְׁנֵאמָר "וְהָיָה הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ואם כן קשה, שִׁבְבִירִיתָא הוּא
מִבּוֹאָר שֶׁרַבִּי יְהוּדָה לָמַד מִפְּסוֹק שֶׁהַבַּעַל נֶאֱמָן וְהוֹלֵךְ לְבַדּוֹ, ואילו
בְּבִרְיָא אַחֲרָה שֶׁהַבַּעַל נֶאֱמָר שְׁלֵמָה כֵּן מִקַּל וְחֻמְרָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא,
אֲמָר לָהּ קַל וְחֻמְרָא בְּרִישָׁא - בְּתוּחֵלָה אִמַּר לָהּ רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהַבַּעַל
נֶאֱמָן מִקַּל וְחֻמְרָא, וְפָרְכָּהּ - וּפְרָכָהּ לוֹ אֶת הַקֵּל וְחֻמְרָא, וְהִדְרָא אֲמָר
לָהּ קָרָא - וְחֹזֵר וְדֹרֵשׁ לָהּ כֵּן מִהַפְּסוֹק.
שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רַבִּי יְהוּדָה הֵינִי תָנָא קָמָא -
שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם
חולקים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֵיכָא בִּינְיָהוּ אֲבָל אֲמָרוּ - שְׁתָּנָא קָמָא
הוֹסִיף "אֲבָל אִמְרוּ חֲכָמִים", שִׁמְדְּרַבֵּן צָרִיךְ שְׁנֵי שְׁלֹוֹחִים, ואילו רבי
יהודה לא סבר תקנה זו.
המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול
ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.
משנה. הוּא הַבַּעַל וְהַשְּׁלֹוֹחִים מַעְלִין אוֹתָהּ - את האשה לְבֵית דִּין
הַגְּדוֹל שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר דִּינִים שְׁבִירִישִׁים לָשׁוּב, וְהָיָה עָלֶיהָ -
מִפְּדוּיִם אוֹתָהּ מִמִּי הוֹסֵד, כִּי שֶׁאִם נִבְעֵלָה תוֹדָה בִּכְךָ וְלֹא
תִצְטָרֵךְ לְהִיבְדֹק, בְּדֶרֶךְ שְׁמֵאֵימִין עַל עֲדֵי נִפְשׁוֹת - כִּמוֹ שִׁמְצִינוּ
שִׁמְפָּחִידִים עֲדִים שֶׁעַל פִּי עֲדוֹתָם הוֹרִגִים אִדָּם. וְאֹמֵר לָהּ הַדִּין כִּדִּי
לְפָתוֹחַ בִּפְנֵיהָ דֶּרֶךְ לְהוֹדוֹת, בְּתֵי, יִתְכֵן שֶׁאֵין זִנִּית תַּחַת בַּעֲלָהּ,
שֶׁהִרְבָּה יֵין עוֹשָׂה - גֹּרֵם לָבֹא לִידֵי עֲבִירָה, וְכֵן הִרְבָּה שְׁחֹךְ עוֹשָׂה,
הִרְבָּה לִירוֹת עוֹשָׂה, הִרְבָּה שְׁכָנִים הִרְעִים עוֹשִׂין. ואם אכן זִנִּית, אֵל
תִּגְרָמִי לְעֶצְמָךְ מִתָּה מְנוּלָת הַבָּאָה עַל יְדֵי שְׁתִּיית הַיַּיִם, אֵלָּא תוֹדִי
בִּכְךָ. וְכֵן אֹמֵר לָהּ, עֲשִׂי - אִם אֵין זִנִּית, תוֹדִי לְשֹׁמֵן הַגְּדוֹל שֶׁנִּכְתַּב
בְּקִדּוּשָׁה - לְמַעַן כְּבוֹד שֶׁם הַשֵּׁם שֶׁנִּכְתַּב עַל הַמַּגִּילָה שְׁלֹא יִמָּחֶה עַל
הַיָּמִים - שֶׁכֵּךְ הָיוּ עוֹשִׂים. כִּמוֹ כֵּן וְאֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּכָרִים שְׁאֵינִים כְּרִי
לְשִׁמְעוֹן - שֶׁאֵין רָאוּי לֵה שֶׁשְׁמַעֲמָה אוֹתָם, עַל הַצְּדִיקִים שֶׁחֲטָאוּ וְהוֹדוּ
כִּפִּי שִׁיתְבָּאָר בְּגִמְרָא, הִיא - שִׁמְעָה בְּפִנֵּיהָ וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אֲבִיהָ
- וּבִפְנֵי מִשְׁפַּחָתָהּ, בְּשִׁבְלִי שְׁתוּדָה. אִם הִשְׁתַּכְנַעָה הָאִשָּׁה לְהוֹדוֹת
וְאִמָּרָה מִמָּחָה אֲנִי - שִׁזִּינְתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ, הִיא הִיא שׁוֹבֶרֶת כְּתוּבָתָהּ
- כּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר שִׁזִּינְתָה וְהַפְּסִידָה אֶת כְּתוּבָתָהּ, וְיִוצֵאתָ מִבְּעֵלָה בִּגְטָה.
וְאִם אֵין לְאַחֵר כֵּל מֵה שֶׁאִמְרוּ לָהּ, עֲמַדָה עַל דְּבָרֶיהָ וְאִמָּרָה מִחֻמְרָה
אֲנִי. הִיא מַעְלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי הַמִּוֶּחֶת - הַשַּׁעֲרֵי הַיּוֹצֵאִים שֶׁל הָרֵ הַבֵּית,
שֶׁעַל פָּתָה שְׁעָרֵי נִקְנָד - וּמִשָּׁם לְשַׁעֲרֵי הַעֲזָרָה הַנִּקְרָא שַׁעַר נִיקְנָד,

אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יש לה עדים בְּמִדְּיָתָה הֵינִי
אֵין הַיָּמִים בּוֹדִקִים אוֹתָהּ, וְלִדְבָרֵינוּ נִמְצָא אֶתָּה מוֹצִיא שֶׁם רַע עַל
הַנְּשִׁים הַטְּהוֹרוֹת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, עֲדִים שִׁידוּעִים שִׁזִּינְתָה וְלֹא
הַעֲדוּ לֹא שְׁכִיחָה - אֵינוֹ מִצְוֵי, וְלִכּוֹן אֵין לְחֹשֶׁשׁ שִׁיאִמְרוּ הָאֲנָשִׁים
שִׁמְצִינוּ כִּי אִירַע לָהּ דָּבָר.
משנה. אִשָּׁה שִׁקִּינָה לָהּ בַּעֲלָה שֶׁלָּהּ תִּסְתֵּר עִם פְּלוּנִי וְנִסְתֵּרָה עִמּוֹ,
אֵךְ אֹמַרְתָּ שֶׁלָּהּ זִנְתָה, בִּיצֵד עוֹשָׂה לָהּ בַּעֲלָה לְבִדּוֹק אִם זִנְתָה,
מִלִּמְכָּה לְבֵית דִּין שְׁבִיחוֹתָהּ מִקָּדָם - שִׁנְמָצָא בּוֹ, וּמוֹסְרִין לוֹ - הַבֵּית
דִּין לְבַעַל שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁישְׁמְרוּ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ לִירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי
שֶׁחוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יָבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ - וְהִיא אִסוּרָה עָלֶיהָ מִשְׁעָה
שִׁנְסִתָּהּ. דַּעָה חוֹלֶקֶת, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר לֹא הָיוּ צָרִיכִים שָׁנִים
לְלוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁבַּעֲלָה נֶאֱמָן שֶׁלָּהּ יָבֹא עָלֶיהָ, וּבִגְמָרָא יִתְבָּאָר טַעַם
מִחֻלּוֹקָתָם.
נִמְרָא. מִדִּיִּקָּת הַגְּמָרָא, מִבּוֹאָר בְּמִשְׁנָה שְׁבִית דִּין מוֹסְרִים לְבַעַל שְׁנֵי
תַלְמִידֵי חֲכָמִים לְלוֹתָהּ, תְּרִי וְאִחִיהָ - שְׁנֵי הַשְּׁלֹוֹחִים וְהַבַּעַל, הֵא
תִּלְתָּא - נִמְצָא שֶׁשְׁלוֹשָׁה הוֹלִכִים עִם הַסוֹטָה לִירוּשָׁלַיִם. לִיָּמָא
מִסִּיעֵי לִיהָ לְרֵב - נִאֲמַר שִׁמְשִׁמְשִׁתָּהּ יֵשׁ רֵאִיָּה לְדִינוּ שֶׁל רַב לְגַבִּי
יִיחִיד, דְּאֲמָר רַב יְהוּדָה אֲמָר רַב, לֹא שְׁנֵי שְׁמוֹתָהּ לֹאִשָּׁה לְהִתְיַחֵד
עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֲלָא בְּעִיר, אֲבָל בְּדֶרֶךְ - מִחוּץ לְעִיר, אִסוּרָה
לְהִתְיַחֵד עִד דְּאֵיכָא שְׁלִשָּׁה אֲנָשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁאִם הָיוּ רַק שְׁנֵים, יֵשׁ
לְחֹשֶׁשׁ שְׁמָא יִצְטָרֵךְ אֶחָד מֵהֶן לְנִקְבִּיו וְיִלֵּךְ לְהַתְפִּנוֹת בְּרִיחוֹק מִקָּדָם
מִשּׁוּם צְנִיעוּת, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן - הַשְּׁנֵי מִתְיַחֵד עִם הַעֲרוּהָ -
הָאִשָּׁה שֶׁאִסוּרָה עָלֶיהָ. וּמִמָּה שֶׁמִּבּוֹאָר בְּמִשְׁנָה, שֶׁשְׁלָחוּ עִם הַבַּעַל
וְהָאִשָּׁה שְׁנֵי שְׁלֹוֹחִים וְלֹא דִי בְשִׁלּוּחַ אֶחָד, מוֹכַח כְּדַבְרֵי רַב. דּוּחָה
הַגְּמָרָא, לֹא - אֵין רֵאִיָּה מִהַמְשִׁנָּה לְדַבְרֵי רַב, וְהִכָּא - בְּמִשְׁנָה הֵינִי
מַעְלָמָא שֶׁלָּהּ מִסְפִּיק שְׁלִיחַ אֶחָד, אֵין זֶה מִשּׁוּם אִיסוּר יְחִיד, אֲלָא כִּי
הִיא דְּלִיתָהּ עָלֶיהָ מִתְרִי - שֶׁאִם יָבֹא עָלֶיהָ בַּעֲלָה בְּדֶרֶךְ, יַעֲדוּ עַל
כֵּךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל וְלֹא יִשְׁקוּ אוֹתָהּ אֶת הַיָּמִים.
מִדִּיִּקָּת הַגְּמָרָא, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין - שְׁלָחוּ בֵּית דִּין דּוּקָא תַלְמִידֵי
חֲכָמִים, אֲבָל בּוֹלִי עֲלֵמָא - סַתֵּם אֲנָשִׁים, לֹא הָיוּ שְׁלֹוֹחִים. לִיָּמָא
מִסִּיעֵי לִיהָ לְאִדָּה לְרֵב - נִאֲמַר שִׁמְשִׁמְשִׁתָּהּ יֵשׁ רֵאִיָּה לְדִין אַחֵר
שֶׁאִמְרָה רַב לְגַבִּי יְחִיד, דְּאֲמָר רַב יְהוּדָה אֲמָר רַב, לֹא שְׁנֵי שְׁמוֹתָהּ
לֹאִשָּׁה לְהִתְיַחֵד עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֲלָא בְּשִׁרְיָן - עִם אֲנָשִׁים
שִׁמְחוֹזְקִים כְּשִׁרִים, אֲבָל פְּרוּצִין - עִם אֲנָשִׁים שְׁפֻרְצִים בְּעִרְיָוִת,
אֲפִילוּ עִם עֲשָׂרָה נָפִי לֹא - אִסוּרָה לְהִתְיַחֵד, כִּיֵּן שֶׁאֵינִים מִתְבַּיְשִׁים
אֶחָד מֵהֶם, וְחוֹשְׁשִׁים שִׁיבֹאוּ לִידֵי אִיסוּר. וְאֵין מַעְלָמָא הִיא
וְהוֹצִיאוּהָ עֲשָׂרָה בְּמִסְכָּה - עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים פְּרוּצִים הוֹצִיאוּ אֶתָּה אִישׁ
מִהַעֲרָא בְּמִשְׁנָה כִּדִּי לְזוֹנוֹת עֲמָה, הִיא שֶׁאֵינִים מִתְבַּיְשִׁים בְּדָבָר. וּמִמָּה
שֶׁמִּבּוֹאָר בְּמִשְׁנָה שֶׁשְׁלָחוּ עִם הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה דּוּקָא תַלְמִידֵי חֲכָמִים,
מוֹכַח כְּדַבְרֵי רַב. דּוּחָה הַגְּמָרָא, לֹא - אֵין רֵאִיָּה מִהַמְשִׁנָּה לְדַבְרֵי רַב
אֵלָּו, וְהִכָּא - בְּמִשְׁנָה הֵינִי מַעְלָמָא שֶׁשְׁלָחוּ דּוּקָא תַלְמִידֵי חֲכָמִים,
מִשּׁוּם דִּידֵיךְ לְאִתְרִינוּ בֵּיהּ - שֶׁאִם יִרְאוּ שְׁרוּצָה בַּעֲלָה לְבֹאָה עָלֶיהָ
בְּדֶרֶךְ, יַעֲדוּ לְשַׁכְנְעוּ וְלֹמַר לוֹ שֶׁאִם יָבֹא עָלֶיהָ לֹא יִשְׁקוּ אוֹתָהּ.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר בַּעֲלָה וְכו', אֵין מוֹסְרִים לוֹ שְׁלֹוֹחִים
כִּיֵּן שֶׁנֶּאֱמָן שֶׁלָּהּ יָבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. תִּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר בַּעֲלָה
נֶאֱמָן, וְלֹמַד זֹאת מִקָּל וְחֻמְרָא, וְכֵן נִדָּה שְׁהִיא בְּכֶרֶת - שֶׁאִסוּרָה עַל
בַּעֲלָה בְּאִיסוּר חֻמְרָא שֶׁעוֹשׂוֹ כֶּרֶת, אֵף עַל פִּי כֵן בַּעֲלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ -
שֶׁלָּהּ יָבֹא עָלֶיהָ בְּזִמְנָה שֶׁהִיא נִדָּה. סוֹמָה שְׁהִיא בְּלָאוּ - שֶׁאִסוּרָה עַל
הַבַּעַל בְּאִיסוּר לֹאֵ שֶׁהוּא אִיסוּר יוֹתֵר קָל, לֹא כָּל שֶׁכֶּן שִׁיחִיהָ הַבַּעַל
נֶאֱמָן שֶׁלָּהּ יָבֹא עָלֶיהָ. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבֵּן הַסּוֹבְרִים שֶׁהַבַּעַל לֹא
נֶאֱמָן וְצָרִיךְ שְׁנֵי שְׁלֹוֹחִים, מֵה יִשְׁיֹב עַל הַקֵּל וְחֻמְרָא. מִשְׁיבָה הַגְּמָרָא,
רַבֵּן סוֹבְרִים שְׁהִיא הַנּוֹתֶנֶת - הַחִילּוֹק שֶׁהַבָּאָה בֵּין חוֹמֵר הָאִיסוּר
בְּנִדָּה לְחוֹמֵר הָאִיסוּר בְּסוֹטָה, הוּא הַסִּיבָה לֹמַר שֶׁהִדִּין כִּפִּי שֶׁאֵין
אוֹמְרִים, שְׁנִדָּה דְּכָרֶת - כִּשְׁהִיא נִדָּה שֶׁאִם בֹּא עָלֶיהָ עוֹשׂוֹ כֶּרֶת,
חֲמִירָא לִיהָ וְהִיא מִיָּהֵן - הָאִיסוּר חֻמְרָא בְּעִינֵי וְלִכּוֹן נֶאֱמָן שֶׁלָּהּ יָבֹא
עָלֶיהָ. אֵךְ סוֹמָה דְּלָאוּ - כִּשְׁהִיא סוֹטָה וְאִם יָבֹא עָלֶיהָ לֹא עֲבָר אֵלָּא

לא שכיחא. ולא מסקי אנשי אדעתיהו למחשדיהו לטהרות בבכי. והא דשני לעיל לר' שמעון מדוכח לא תלה עדים נמי לא תלה. משום דאבתי לן הנה קיימא לן דרשא דהאי קרא: **ותני' שפא יבא עליה בדרה.** שצריך להשקותה בירושלים בב"ד הגדול בדרלמן: **נאמן עליה.** שלא יבא: **נמי.** לא שני. הא דתנן בקדושין אכל אשה מתינתת עם שני אנשים: **שפא יצטרך בו.** הקא נמי הואיל ושניהם אסורין בה לא סיג בתרי, שפא יצטרך הבעל או שליח ביד לנקבו בו: **דליתו עליה פתרי.** אם יבא עליה יעידו עליו ויבלידו הגדול ולא יתקנו: **ל"ש.** דאשה מתנתת עם שני אנשים: **והוציאוה עשרה.** לאשת איש חוץ לעיר במשה בחוקת מותה לקלקל עמה: **דירע לאתריי בית.** ולומר לו מן התורה פסאין האיש מנקה מעון, שפא עליה משאנסרה עליה, אין המים בודקין את אשתו: **פעלה נאמן עליה.** ואין צריך להעמיד עדים אצלו: **סוטה שהיא בלאו.** דלא יוכל בעלה הראשון וגו'. דאמרינן ביבמות בפ"ק (נ"ה י"א) מה אני מקים אחר אשה הטמאה לרבות סוטה שנתקרה: **והיא תוקמת.** המדה הזאת שהבאת ראיה לדבריה, היא הנותנת את הדין שאנו אומרים שצריך עדים: **נדה שהיא בדרה.** חמורה עליו ואינו בא עליה: **שכן יש לה החר.** לבשתטהר, לפיכך אין יצור תוקפו שמקטש הוא לאחר זמן: **שאין לה החר.** אם תמצא טמאה, ולפיכך לבו רודף אחריה: **גנובים.** כלומר דבר האסור לו יצור רודף אחריה: **ופרכיה.** כדאמר שכן יש לה החר: **היינו ת"כ.** ודבריה: **אכל אפרי.** לר' יהודה ליה: **מתני' ונאמין עליה.** שתתא מודה: **על עיר נפשות.** כדאמרינן בסנהדרין, הו' יודעין שלא בדיני ממונות דיני נפשות בו: **בפרק אחד דיני ממונות (נ"ה ל"א) תרבה ילדות עושה.** וגומר לנערה ללך שתבא לידי קלקול, ושפא אמת הדבר, אל תביאי עצמך לידי מיתה מגולת זו: **שכנים רעים.** יודעים לפתול ומגזיין לה תמיד: **שאניה בדיא לשמעון.** אינה מקוה לה, שאומר לקניה דברי הוראת צדיקים והראשונים, אלא כדי שתודה על קלקולה כדאמר: **לקמן יהודה הודה ולא בוש.** שזכרת בתוכה. מותבא שובר על בתוכה, וזוהי והפסדתי בתוכה, ונתנת ביד בעלה שלא תתבענו לאחר זמן. ואינה נדרגת, שלא החר בה עדים בשעת מנעשה: **לשער מודה.** שער החרטום שבו נכנסין לחר הבית, ומשם לשער נקנור הוא שער העליון שבחומה שבין עזרת ישראל לעזרת נשים: **ששם משקין את הסוטה.** מפני שלא נתקשר בקדושת עזרה עבי תלל אותו השער, מפני המצורעין שפוכסין ידיון לכהנות לתן מדה האשם על בנה ידו, ומוקשר בפנים בשכס לעזרה בבת, לפיכך לא קדשה שזיכל לעמוד בחלל השער, שאם היה כהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביוצא, לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה, וביאת מקצת קרא רחמנא: **נקנור.** אדם גדול היה, והביא דלתות נחשת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים בדרגון בסדר יומא (נ"ה ל"א) ונקרא על שמו: **ששם משקין סוטה.** דבעינו לפני ה' בדרלף לקמן: **ומטהרין את היולדות.** לקמן מפרש מאי היא: **אוחי בכנניה.** בבית הנצאר שלה: **אם נקנור.** אינו חושש: **ואם נפרש.** אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרעה לקרעים תרבה דמינצ"ר בלע"ז כמו האי דפרים סלקא (נ"ה ע"ה): **עד שמתלה את לבנה.** ולקמן יליף לה מקרא: **וסותר את שערך.** מקליעתו, ולקמן יליף לה: **וקטליאוח**

יש לה עדים במדינת הים, לא שכיחא: **משנה פיצר עושה לה, מוליכה לבית דין שבאותו מקום ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרה.** רבי יהודה אומר, בעלה נאמן עליה: **נמרא תרי ואיחו הא תלתא, לימא מסייע ליה לרב, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא בעיר אבל בדרה עד דאיפא שלשה, שפא יצטרך אחד מהן לנקבו ונמצא אחד מהן מתינתת עם העירה.** לא, הכא היינו מעמא כי הוי דליתו עליה סהדי. תלמידי חכמים אין, כולי עלמא לא, לימא מסייע ליה לאידך דרב, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא בשרין אבל פרוצין אפילו עשרה נמי לא. מעשה היה והוציאוה עשרה במטה. לא, הכא היינו מעמא דירע לאתריי בית: **רבי יהודה אומר בעלה וכו':** תניא רבי יהודה אומר, בעלה נאמן מקל וחומר, ומה נדה שהיא בדרה בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן, ורבנן, היא הנותנת, נדה דכרת חמירא ליה ומהימן, סוטה דלאו, לא חמירא ליה ולא מהימן. ורבי יהודה מקל וחומר מייתי לה, והא רבי יהודה מקראי מייתי לה, דתניא 'הביא האיש את אשתו אל הכהן' מן התורה האיש מביא את אשתו אבל אמרו חכמים מוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרה. רבי יוסי אומר, בעלה נאמן עליה מקל וחומר, ומה נדה שהיא בדרה בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן. אמרו לו לא, אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר, ואומר 'מים גנובים ימתקו וגו'. רבי יהודה אומר, מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן שנאמר 'הביא האיש את אשתו'. אמר להו קל וחומר ברישא ופרכיה, והדר אמר להו קרא. רבי יהודה היינו תנא קמא, איפא בינייהו אבל אמרו: **משנה היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים ונאמין עליה בדרה שפא ימין**

על עיר נפשות ואומרים לה בתי, תרבה יין עושה, תרבה שחוק עושה, תרבה הרבה שחוק עושה, תרבה שכתב בקדושה שלא ימותה על המים. ואומר לפניך דברים שאינה פדא לשומען, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה ממה אני, שזכרת בתוכה ויצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור ששם משקין את הסוטה ומטהרין את המצורעין, וכהן אוחי בכנניה, אם נקנור נקנור ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו וסותר את שערך. רבי יהודה אומר אם היה לבו נאה לא היה מגלה, ואם היה שערך נאה לא היה סותר, היתה מתפסה בלכנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב וקטליאוח

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

וְקַנְיָאוֹת. תְּכַשִּׁית הוּא בְּמִין חֲצִי עֹגֹל פְּתוּחַ, וְסוּגֶרֶת בּוֹ אֵת חֲלֻקָּהּ וּמִקֵּץ אֵת גִּזְיוֹהָ מִן הַצִּדִּידִין; הַכֵּל הַמַּצְרִי. עֲשׂוּי מַצְרֵי דָקֵל, מְסִיב הַגָּדֹל קִיבֵּי הַדָּקֵל וְכוּרֶךְ עָלָיו; וְקוֹשֶׁר לְמַעַל פְּרִידָה. כִּדִּי שֶׁלָּא יִשְׁמְטוּ בְּגִידָהּ לְאַרְצִי; שְׁלֵפָה גַם בָּהּ. כְּשֶׁאָדָם רֹאֵה בְּנִיתוֹ דַּעְתּוֹ מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו וְלֹא תֵיכָא וְלֹא תוֹדָה, וְאָנָּה מְקַבֵּשׁ שְׂתוּדָה וְלֹא יִמָּחֵר שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַמִּים; וְכָל הַנָּשִׁים בְּתָרִית לְרֵאוּתָהּ. לִקְנוֹן פְּרִיָּה וְהָא תָּנָא רִישָׁא כָּל הַרְצָה לְרֵאוּתָהּ בָּהּ רֹאֵה וְאִפְּלוּ אֲנָשִׁים; וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים. מִקְרָא הוּא בִּיתוּקָא; וְגַם מִנָּה הֵנִי מֵלֵי. דְּבִעְיָא בִּיד הַגָּדֹל, נָהִי דְּבִירֵדוֹשִׁים בְּעֵינָן לְהַשְׁקוּתָהּ כְּדִכְתִּיב וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנָי ה', אֲבָל בִּיד הַגָּדֹל דְּהֵינִי בְּעֵינָם וְאֲחֵר מִגָּל דְּלֹא נִתְבַּשְׂרוּ בָּהּ אֲחֵר מִשְׁנֵי בְּתִי דֵּינִי שְׁהָיוּ שֵׁם שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲחֵר יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית וְאֲחֵר יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעִירָה כְּדָמָר בְּסִנְהֶדְרִין וְהָיָה שֶׁהָיָה לְחֵלֶן. בְּזֶקֶן מִמָּרָא: כְּשֶׁבִשְׁבֵּם וְאֲחֵר. דְּכִתִּיב (וְקָרִים יז) מִן הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא. מִקְדָּשׁ מִקְדָּשׁ, דְּהֵינִי לְשִׁבְתְּ הַקְּדוּתָּהּ, שְׁאִפְּלוּ מִצָּדָן אֲבִי פְּנֵי הַמִּקְרָא עֲלֵיהֶן לְפִינָן מִנִּיהָ דְּהֵינִי הַמִּקְרָא הַמִּקְרָא וְהָיָה שֶׁהָיָה דֵּי יֵשׁ: עֲמִיד עַל בּוֹרֵי. הַסִּמְכִי עַל קְדוּתָהּ: קָדָם שְׁמִינְיָהּ עֲלֵיהָ. כִּדִּי שֶׁלָּא יִמָּחֵר הַשֵּׁם מֵאִמְרָן שֶׁלָּא לְשׁוֹתוֹ. וְלֹאֲחֵר שְׁמִינְיָהּ אֲמָרִים לֵה דְּכָרִי תִּנְחַדְמִין לְשׁוֹתוֹ אִם נִקְרָא הָיָה כִּדִּי לְהַמְרִיחַ לְבַעֲלָהּ, אִם תֵּיכָא מִן הַמִּים וְתִאמְרוּ טָמְאָה אֲנִי וְהָיָה שְׂתוּדָה וְתוֹרִיָּא לַעֲזוֹ עַל עֲצָמָהּ וְעַל בְּגִידָהּ: בְּכַתְּבֵיהֶם הַרְאִישׁוֹנִים. כְּדִכְרִים הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה שְׁעֲשׂוּ בַּיָּמִים הַרְאִישׁוֹנִים. כְּגוֹן הַגָּדֹל וְזוֹ דְּאִשָּׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ יוֹדוּ עַל חֲטָאָם וְלֹא כְּחָדוּ עֲנָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם. וְגַם חֵם, רֵאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בִּלְהָה כְּדִלְקָנוֹן, וְיִהוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָה צָדָקָה מִמֶּנִּי: לֵהם לְבָנִים נִתְּנָה הָאֵרֶץ. יִהְיֶה זֶכֶךְ לְמַלְכוּת בְּחוֹסְטָתָהּ דְּכָרְכָתָהּ (וְכָל) רֵאוּבֵן נָטַל חֶלֶק תְּחִלָּה כְּאַרְצִי בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּי. וְלֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם. דְּרִשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא, אִימָתִי לֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם. כְּשֶׁכָּא מִשָּׁה לְכָרְכָה: יְחִי רֵאוּבֵן וְזֹאת יְהוֹדָה. אֵין לָהּ בְּכַרְכָּתָה כָּל הַשְּׂבָטִים מִתְחַלְלִין וְזֹאת חוֹזֵן מִזֶּה: עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יְהוֹדָה מִתְחַלְלִין בְּאֵירוֹן. עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָטִים הֶעֱלֹו מִמַּצְרַיִם. וְהוּא שְׁאֵמֶר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתָם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם (מִשְׁנֵי יז) עִם עֲצָמוֹתֵיכֶם, וְהָיָה עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָטִים שְׁלֹחַן קִרְיָתָהּ. וְיִהְיֶה אִיכָרֵי מִתְפָּרְקִין וּמִתְגַּלְגְּלִין בְּאֵירוֹנוֹ מִפְּנֵי שְׂנֵיָהּ אֶת עֲצָמוֹ בְּעֵרְבוֹנוֹ שֶׁל בְּגִמְיָן וְחֻסְתָּא לָהּ כָּל הַקְּדָשִׁים (וְכָלֵהֶם מִג) אֲפִי לְעוֹלָם הַבָּא. וְהָיָה נִפְקָא לָן (מִשְׁנֵי יז) נָדִיד שֶׁל חֲכָם אִפְּלוֹ עַל תְּנַיָּא הוּא בָּא: מִי גָרַם לְרֵאוּבֵן שְׂוִידָה. בְּמַעֲשֵׂה יִרְעֵי אֲבִי: יְהוֹדָה. שְׂוִידָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָה. וְכֵן הָיָה מִסֻּרָה בִּינֵיהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ אֲנָה דִּר' תַנְחוּמָא, כְּשֶׁאֲמַר יְהוֹדָה צָדָקָה מִמֶּנִּי עֲמִיד רֵאוּבֵן וְאֲמַר בְּלִבִּיתִי יִרְעֵי אֲבִי, וְעֲשִׂי אֲבִי יְחִי רֵאוּבֵן שְׁלֹחַ קִימָתָה כֹּאֲלוֹ הוּא, וְזֹאת לְיִהוֹדָה שְׁוִידָה מִתְגַּלְגֵּל: לְשִׁמָּה. לְמִקְדָּשׁ שְׂתַקְדּוּ מִשָּׁם. כְּמוֹ דְּרִשָּׁה מִדְּבָרֵיהֶם (וְכָלֵהֶם יז) מִכָּא: לְמַתִּיבָתָהּ. לְשִׁא וְלִתָּן עִם שְׁאָר הַחֲכָמִים: לְמִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה. לְשִׁא וְלִתָּן: דִּי רַב לוֹ. וְזֹאת לֹא נִצְחָן לְרִיב, וְהָיָה דְּכִתְבִי דִּי לְשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחָמָתָה שֶׁל תוֹרָה: אֵלֶּכָּא

וְהָלֵךְ בְּשַׁבְעִים וְאַחֵר. תִּימָה אֲמַאי לֹא תִנִּי לְהוֹ לְסוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא בְּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין וְהָיָה בְּהָדִי הֵנִי דְּהוּוּ בְּבִידִי שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר וְיֵלֶּי מִשׁוֹם דְּגִמְרָה שֶׁל סוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא לֹא הָיָה בְּבִית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר. קִשְׁיָא כִּיּוֹן דִּילְפִּינָן מִזְקֵן מִמָּרָא אֵית לָךְ לְמִימְרָה בִּיד סוּטָה שְׂתַמְקוּם גִּירָם כְּמוֹ גִּבִּי זְקֵן מִמָּרָא וְלִכְרָ הֵיז מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשִׁבְתָּהּ הַקְּדוּתָּה א"כ פִּסְקוֹ הַמִּים הַמִּירִים מִיּוֹם שְׁגִלְתָּהּ סִנְהֶדְרִין וְיִשְׁבָּה לֵה בְּחֻנּוֹת כְּדָמָר בְּפִרְקִי הֵיז בּוֹדִיקִין (מִסְנֵיִין דף מ"א). לְפִי שֶׁלָּא רִצּוֹ לְדוֹן דִּינִי נִפְשׁוֹת לְפִי שְׂתַמְקוּם גִּירָם וּבְפִרְקִי בְּתָרָא דְּמִכְלִיתָן (לִקְנוֹן דף מ"א). אֲמָרִינִן דְּרַבִּין יִיחִיָּה בֵּן זְבַאי בְּרִדְקִין וְקוֹדֶם גִּלּוּת סִנְהֶדְרִין אֲמָרִינִן בְּפִרְקִי הֵיז לְפָנֵי רַבִּי הֵיז וְלֹא מִקְרִי רַבִּין וְנִרְאָה דְּאִיּוֹם לֹא הָיָה מַעֲכָב וְאִם לֹא הֵיז מֵאִמְרָן כְּכָל אֲעִיב' הָיָה שׁוֹתָה הַיִּלְכָּר הָיָה נִדְהָתָה אֲפִי' לֹאֲחֵר גִּלּוּת: לֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם. פִּירֵשׁ ר"י בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל הֵינִי בְּחֻלּוֹת יִיחֻקָּל שְׂרָאוּבִן וְיִהוֹדָה שְׁכָנִים: שְׂמַעְתָּ מִנִּיהָ כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר. תִּימָה הוּא הֵכָא לֹא אֲפִשֶׁר בְּלֹא שׁוֹכֵר אִם הָיָה אֲמִירָתָה אֲבָדָה כּוֹתֵבִין בְּמָה יִכּוֹף אוֹתָהּ לְהַחֲזִיר כְּתוּבָתָהּ בְּשִׁלְמוֹ לֹה בְּעִלְמָה מַעֲכָב הַפִּרְעוֹן עַד שְׁחִידוֹ מִלּוּחַ אֶת הַשֹּׁטֶר אֲבָל כָּאֵן אֵין פִּרְעוֹן שְׁחָרִי כָּאֵן אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ וְיִחִידָה דְּלֹא אֲפִשֶׁר דְּבִירִי הַכֵּל כּוֹתֵבִין וְיֵל שְׂוִידָה יִכּוֹל לְעַכֵּב אֶת הַנֶּגֶב אֲעִילוֹ עַד שְׂחִידוֹ לֹה הַכְּתוּבָה אֲבָל תִּמְיָה לְפִיּוֹם מֵאִי דְּמִסִּיק בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר לְמַה לִּי לְמִיכְתָּב שׁוֹכֵר יִקְרַע הַנֶּגֶב וְיִכְתּוּב עֲלָיו גִּיטָא דִּנֶּן דְּקִרְעָתוֹ לֹא מִשׁוֹם דְּהִיטָא פִּסְוֹלָא הוּא אֵלֶּכָּא דְּלֹא תִהְיֶה וְתִגְבִּי בִּיה יִימָנָא אֲחִירִיתִי כְּדָמָרִינִן בְּפ' הַכּוֹתֵב (מִסְנֵי דף פ"ט). וּבְפִרְקִי קִמָּא דְּבָבָא מַצִּיעָא (וְכָלֵהֶם יז) וְיֵל דְּהָבָא מִיִּירִי מִן הַסִּכְנָה וְאֵילֶךְ דָּמָר בְּפִרְקִי הַכּוֹתֵב (מִסְנֵי דף פ"ט). דְּרִבּוּבָה בְּעִיד גִּירוּשִׁין אֲפִילוֹ בְּלֹא גִט: אֲמַר רַבָּא בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִינוּ. מִקְשִׁים אֵין בְּמִקְדָּשׁ כְּשׁוֹתֵבִין אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר וּבְגֵן פִּשְׁטוֹ (ד' כ"ז ק"ח). אֲמַר ר' הִי מִסְתַּבְרָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר דִּי אֵין כּוֹתֵבִין יִאכַל הֵלֵךְ חֲדָי אִל אֲבִי אֵלֶּכָּא אֵלֶּכָּא אֵלֶּכָּא אֵלֶּכָּא חֲדָי חֲדָי אִל רַבָּא אֵין עֲבִיד לֹה לְאִשׁ מִלּוּחַ אֲלִמָּא דְּקִבֵּל אוֹתָהּ כְּרָא דְּכּוֹתֵבִין וְנִרְאָה דְּרַבָּא סִיל כּוֹתֵבִין אֲבָל הֵכָא חֲדִיחָה בְּעִלְמָה הוּא דְּלִכָּא לְמַשְׁמַע מִהָבָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר: שִׁשִּׁים שְׂמַע ה' קוֹל יְהוֹדָה, עַל אֵיכָרִיָּה לְשִׁפָּא וְלֹא הוּא קָא מַעֲלִין לִיה לְמַתִּיבָתָה דְּרִקְעָא וְיִאֵל עֲמֹו תְּבִיאָנוּ, וְלֹא הוּא קָא יַעַד מִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה בְּשְׂמַעְתָּה בְּהָדִי רַבִּין דִּיּוֹ רַב לוֹ, לֹא הוּא קָא סִלְמָא לִיה שְׂמַעְתָּה אֲלִיבָא דְּהִילְכָתָהּ וְעִנְיָן מִצְרֵי תִהְיֶה, בְּשִׁלְמָא יְהוֹדָה דְּאִדִּי, כִּי הִיכִי דְּלֹא תִישַׁרְף תִּמְרָה, אֵלֶּכָּא רֵאוּבֵן לְמַה לִּיה דְּאִדִּי, וְהָאֲמַר רַב שֶׁשֶׁת חֲצִיף עָלֵי (בְּר' יִשְׂרָאֵל) דְּמִפְּרִיט הַבְּאִיָּה, כִּי הִיכִי דְּלֹא לִיחֻשְׁדוֹ אֲחוּדִי: אִם אֲמָרָה מִמָּאָה אֲנִי וְכִי: שְׂמַעְתָּ מִינָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר. אֲמַר אֲבִי, תִּנִּי מִקְרַעְתָּ. אֲמַר לִיה רַבָּא, וְהָא שׁוֹכֵרֶת קִתְּנִי, אֵלֶּכָּא אֲמַר רַבָּא, בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִינוּ: וְאִם אֲמָרָה מִסֻּרָה אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מִסֻּרָה: מַעֲלִין אוֹתָהּ, הֵתֵם

דְּהִילְכָתָה. לֹא הָיָה זִכְרוֹ לְמוֹר דְּכָר הַמִּתְקַבֵּל: מֵאֵן דְּסִפְרִיט חֲסִיָּהּ. לְרַבִּים נִרְאָה שְׁאֵינוֹ וּבִשׁוֹ וְכָלֵהֶם דְּכָר: דְּלֹא לִיחֻשְׁדוֹ אֲחוּדִי. שְׁלֹא יְהִי שְׁאָר אֲחֵרֵי נְחֻשְׁדִּין מֵאֲבִיתָה: שְׁמַע מִנָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר. וְתוֹלְגָתָה דְּרַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי הֵיז הָיָה בְּבָבָא בְּתָרָא (וְהָיָה ק"ח) דְּקָאֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר אֵלֶּכָּא יִקְרַעוּ אֶת הַשֹּׁטֶר, דָּאֵם כֵּן צִרְיָן וְהָיָה לְשׁוֹמֵר שׁוֹכֵר מִן הַעֲבָרִים: תִּנִּי מִקְרַעְתָּ. שֹׁטֶר כְּתֻבָתָהּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵין כּוֹתֵבִין בְּתָרָה. אֵלֶּכָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַיָּא בֵּית דִּין שְׁתַּקְנוּ לְכַתּוּלָהּ מֵאֲתָם וְלֹאֲלִמְנָה מִנָּה וּכְשֶׁנִּקְרַעְתָּ מוֹצִיאָה גִּטָּה וְגוֹבָה בָּהּ. וּכְשֶׁנִּשְׁתַּלְמָנָה מִבִּיאָה עֲדִי מִיָּתָה וְגוֹבָה, וְהָיָה כִּיּוֹן דְּלֹא אֲפִשֶׁר מוֹדִי רַבִּי יְהוֹדָה שְׂוִידָתִין שׁוֹכֵר, דְּטוֹב לוֹ שְׂוִידָה כִּיּוֹן קִצֵּת רָאָהּ שְׁפָרַע כִּדִּי שֶׁלָּא תִּתְּחוּר וְתִבְיָא עֲדִי מִיָּתָה אֲחֵרִים בְּבִית דִּין אֲחֵר וְתִתְּבַעַנָּה: הֵתֵם

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דְּכָתִיב כַּשְׁלָחָה אֵלָיו תָּמַר אֶת הַסִּמְנִים "וַיִּכַּר יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה
מִמֶּנִּי" הרי שהודה. אֵלֶּה רְאוּבֵן מְגִלָּן דָּאוֹדִי - היכן מצאנו שהודה
מַעֲצָמוּ בַּמַּעֲשֶׂה בַּלְהָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה, דָּאִמֶּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מָאִי דְכָתִיב "וְחֵי רְאוּבֵן וְאֵל יִמָּן" "וְזֹאת
לַיהוּדָה" - מַפְנִי מֵה שׁוֹנֵה בְּרַכַּת יְהוּדָה וּמִתְחִילָה בְּזֹאת לַיהוּדָה,
לֹמַר לך שֶׁל אֹתָן שְׁנֵים שְׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר הָיוּ עֲצָמוֹתָיו שֶׁל
יְהוֹדָה שֶׁהֵעִלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִגִּלְגָּלִין בְּאֶרֶץ - מִתְגַּלְגִּלִּים
וּמִתְפָּרְקִים בָּאֶרֶץ, עַד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה וַיִּבְקֹשׁ עָלָיו רַחֲמִים לִפְנֵי הַקֹּבֶה
וְאָמַר לִפְנֵיו, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִי נָרָם לְרְאוּבֵן שֶׁהוֹדָה עַל מַעֲשֶׂה
בַּלְהָה, יְהוּדָה - שְׂכִינָה שְׂרָאָה אֶת יְהוּדָה מוֹדָה עַל מַעֲשֶׂה תָמַר הוֹדָה
הוּא עַל מַעֲשֶׂה בַּלְהָה, וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה "וְזֹאת לַיהוּדָה" - שִׁיְהוּדָה
אֲבָרִיו מִפְּרוֹקִים וְאֵילֹו רְאוּבֵן שִׁלְדוּ קִיָּם. מִיָּד "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה"
- הַתְּקַבֵּל תְּפִילָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עַל יְהוּדָה, וְעַל אִיִּבְרִיָּה לְשָׁפָא - חֲזוּרוֹ
אֲבָרִיו לִמְקוֹם חִיבוֹרָם. וְלֹא הָיוּ קָא מְעִילִין לִיָּה לְמִתְכַּבֵּת דְּרִיקָא
- אֵךְ עֵדִינָן לֹא הִכְנִיסוּ אֶת יְהוּדָה לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה "וְאֵל עֲמֹו תִּבְיָאֲנוּ", וְהִכְנִיסוּהוּ לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה. וְלֹא הָיוּ קָא
יָדַע מִשְׁקָל וּמִמִּדָּה בְּשִׁמְעָתָא בְּהָרִי רַבָּנָן - אֵךְ עֵדִינָן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ
יְהוּדָה לִשְׂאֵת וּלְתַת דְּבִרְבֵּי תוֹרָה עִם הַחֲכָמִים, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה
יָדִינוּ רַב לֵוִי - שִׁיְהִיָּה לוֹ כַּח לְנֶצַח בְּמַלְחָמָה שֶׁל תוֹרָה, וְאַחַר
שֶׁהִתְפַּלֵּל כָּךְ, יָדַע לִשְׂאֵת וּלְתַת דְּבִרְבֵּי תוֹרָה. אֵךְ לֹא הָיוּ קָא סִלְקָא
לִיָּה שֶׁמְעָתָא אֵלִיָּבָא דְהִילְכָתָא - עֵדִינָן לֹא הָיָה זֹכֵר יְהוּדָה לֹמַר
דְּבָרִים שִׁיתְקַבְּלוּ לְהַלְכוֹת, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה "וְעוֹד מִצְרִיִּי תִתֵּן".
הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָה, בְּשִׁלְמָא יְהוּדָה דָּאוֹדִי - מוֹבֵן שֶׁהוֹדָה, בִּי הֵיכִי דְלֹא
תִּישְׁרֹף תָּמַר - שֶׁעַל יְדֵי הוֹדָאתוֹ נִמְנָעָה שְׂרִיפְתָּה, אֵלֶּה רְאוּבֵן לְמָה
לִיָּה דָּאוֹדִי - מַפְנִי מֵה הוֹדָה, וְהֵרִי וְהָאִמֶּר רַבִּי שְׁשֵׁת חֲצִיָּה עָלֵי (בַּר
יִשְׂרָאֵל) דְּמִפְּרִיט חֲטָאִית - הַמּוֹדָה בְּרִבִּים שֶׁחָטָא הֵרִי הוּא חֲצוּף,
שֶׁמֶרָאָה שֶׁלֹּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּדָבָר. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָה, שֶׁרְאוּבֵן הוֹדָה בִּי
הֵיכִי דְלֹא לִישְׁרֹדוּ אַחוּרֵי - כִּדִּי שֶׁלֹּא יִחְשׁוּד יַעֲקֹב בְּשָׂאֵר הָאֲחִים
שֶׁהֵם חֲטָאוּ וּבִלְבָּלוּ אֶת מִיטְתוֹ.
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, אֵם אִמְרָה מִטָּמֵא אֵנִי וְכו', כּוֹתֵבֶת נִוְתָנָה לְבַעַל שֹׁטֵר
שֶׁכָּתוּב בּוֹ זִנְיָתָּה וְהַפְסַדְתָּ אֶת כְּתוּבָתִּי. שְׁמַעְתָּ מִיָּה - נִלְמַד מִדְּבָרֵי
הַמִּשְׁנָה שֶׁכָּתִיב "שׁוֹבֵר" - וְלֹא כְּשִׁטְתָּ רַבִּי יְהוּדָה בְּבָבָא בְּרָא,
שִׁיכּוֹל הַלּוּאָה לֹמַר שֶׁאֵינוּ פּוֹרֵעַ אֶת חוּבוֹ עַד שִׁיְחִידוֹ לוֹ הַמַּלְוֶה אֶת
שֹׁטֵר הַחַלּוּאָה כִּדִּי שֶׁלֹּא יוּכַל לְתַבּוּעַ אוֹתוֹ שׁוֹב, וְאֵינוּ מִסְתַּפֵּק בְּכֶךְ
שִׁיכְתוּב הַמַּלּוּה שׁוֹבֵר שֹׁפֵר לוֹ הַלּוּוּה אֶת הַחוּבוֹ, מַפְנִי שִׁיכּוֹל לְטַעֵן
שֶׁאֵינוּ יוּכַל לְשַׁמּוֹר אֶת הַשֹּׁטֵר כָּל יָמָיו שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ הָעֹכְבִּים
וּכְדוּמָה. וּמִמָּה שֶׁמְבֹאֵר בַּמִּשְׁנָה שֶׁהִיא שֶׁכּוֹתֵב לְבַעַל שֶׁאֵינוּ חַיִּב
לָה כְּתוּבָה, וְלֹא מִצְרִיכִים אֶת הָאִשָּׁה לְהַחֲזִיר לְבַעַל אֶת כְּתוּבָתָה,
מִשְׁמַע כְּשִׁיטָת רַבִּי יוֹסִי שֶׁחֻלֵּק שֶׁם. אִמֶּר אֲבִי אֵין רֵאִיָּה מִהַמִּשְׁנָה
שֶׁסּוֹבֵרֶת כְּרִבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּי מְקַרְעָתָ - נִתֵּן לִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה
'מִקְרַעַת כְּתוּבָתָה', דִּהֵינּוּ שֶׁצְרִיכָה לְקַרְוֶה אֶת כְּתוּבָתָה וְאֵכָן לֹא דִי
בְּכָתִיבֶת שׁוֹבֵר. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָה. אִמֶּר לִיָּה רַבָּא לֵאבִי, וְהָא שׁוֹבֵרֶת
קִתְּנִי - הֵרִי שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה 'שׁוֹבֵרֶת כְּתוּבָתָה' וְלֹא נִתֵּן לִשְׁנוֹת
שֶׁקּוֹרְעָתָה. אֵלֶּה אִמֶּר רַבָּא אֵין רֵאִיָּה מִהַמִּשְׁנָה שֶׁסּוֹבֵרֶת כְּרִבִּי יוֹסִי,
מִשּׁוּם שֶׁמְקוֹם שֶׁאֵין בּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲקָרִינָן - הַמִּשְׁנָה דִּיבְרָה עַל
מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ שֶׁלֹּא לְכָתוּב כְּתוּבָה לֹאשָׁה, אֵלֶּה סוֹמְכִים עַל תִּקְנָת
חֲכָמִים שֶׁאֵם מִתְּהַבֵּל אוֹ גִּירָשָׁה חַיִּב לָה כְּתוּבָה, וּבְמִקְוֶה כּוֹזֵה שֶׁאֵין
כְּתוּבָה לְקַרְוֶה, גַּם לִפִּי רַבִּי יְהוּדָה כְּתוּבָה לוֹ שׁוֹבֵר
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, וְאֵם אִמְרָה מְהוּרָה אֵנִי מְעַלִּין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מוֹרָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָה, מְעַלִּין אוֹתָהּ - וְכִי הִיא הִייתָה מְחוּץ לְעוֹרָה שִׁישׁ
צוֹרֵךְ לְהַעֲלוֹתָהּ לְשֶׁם,

יְקַטְלֵיאוֹת - תְּכַשִּׁיט הַמְקִיף אֶת הַצּוּרָה מִלְפָּנֶיהָ, נְזִמִּים וְנִכְעָרוֹת,
מְעַבְרִין - מְסִירִים אוֹתָם מִמֶּנָּה בְּרִי לְנִוְלָה, בְּשִׁבִּיל שְׁתוּדָה. וְאַחַר
כֶּךְ - אַחֲרֵי שֶׁקֶרַע הִכְהִן אֶת בְּגָדָה עַד כְּנֶגֶד הַלֵּב, מְבִיא חָלֶל מִצְרִי -
הַעֲשׂוֹי מְסִיב הַגִּדָּל סְבִיב הַדָּקֶל, וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדְּרִיָּה בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא
יִפְלוּ בְּגָדֵיהָ עוֹד כְּלָפִי מִטָּה. וְכָל הַרִּיצָה לְרֵאוּת אֶת הַסּוּטָה בְּבִזְיוֹנָה
וּבְבוֹשָׁתָה כָּא לְרֵאוּת, חֲזוּן מְעַבְרִיָּה וְשִׁפְחוּתִיָּה, שֶׁמַּפְנֵי שֶׁלֵּבָה גַּם
קִתְּנִי הִיא לֹא תוֹדָה בְּפִנִּיהֶם. וְכָל הַנְּשִׁים מוֹתֵרוֹת לְרֵאוּתָהּ בְּשַׁעַת
נִיוּלָה, שְׁנֵאִמֶּר "וְנִסְרוּ כָּל הַנְּשִׁים וְלֹא תִשְׁנִינָה בְּזִמְתָּנָה" - עַל
יְדֵי שִׁירָאוֹ הַנְּשִׁים מִה שֶׁעוֹשִׂים לַסּוּטָה, יִשְׁמְרוּ עֲצָמָם שֶׁלֹּא לְבֹא
לִידֵי זִימָה וְזוֹנוֹת.
נִמְרָא. שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁהָיוּ מְבִיאִים אֶת הַסּוּטָה לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל
בִּירוּשָׁלַיִם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָה, מְנַחֵנִי מִיָּלִי - שְׁלֹגְבִי סוּטָה צִרִיךְ בֵּית דִּין
שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד דִּינָיִם. וּמְשִׁיבָה, אִמֶּר רַבִּי חֵיָּא בַּר נִמְרָא אָמַר רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲתֵיָּא - לּוֹמְדִים בְּגִזְרֵיהָ שׁוּוֹה 'תוֹרָה' 'תוֹרָה',
כְּתִיב הָבָא - לְגַבִּי סוּטָה "וְעִשָּׂה לָהּ כְּתָבָה אֶת כָּל הַתּוֹרָה" וְכְתִיב
הָתָם - לְגַבִּי זֶקֶן מִמָּרָא "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹד", לּוֹמְדִים מִה
לְחֵלֶן בְּשִׁבְעִים וְאַחַר - שֶׁזֶקֶן מִמָּרָא חַיִּב דְּרוּקָא אִם הוֹרָה כְּנֶגֶד בֵּית
דִּין הַגְּדוֹל, אֵם כָּאֵן - הַשְׁקָאֵת הַסּוּטָה הִיא בְּשִׁבְעִים וְאַחַר.
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, וַיֹּאמְרוּ עָלֶיהָ וְכו' כִּדִּי שֶׁאֵם זִינְתָה תוֹדָה וְלֹא יִשְׁקוּ
אוֹתָהּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָה, וְרִמְיָנָה, בְּרִדָּה שְׁמֵאִימִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִשְׁתַּחֲוֶה
כֶּךְ מִאִימִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתַּחֲוֶה, שׁוֹמְרִים לָהּ כְּתִי, אֵם בְּרוּר לָהּ הַדְּבָר
שֶׁמְהוּרָה אֵת לֹא נִבְעֵלֶת בְּסִתְרִיהָ. עֲמִידֵי עַל בּוֹרִיָּד - תִּסְמְכִי עַל כֶּךְ
שֶׁאֵת נִקְיָה מַעֲוֹן, וְשִׁתִּי אֶת הַמִּים וְלֹא תִינּוֹקִי מִהֶם, לִפִּי שֶׁאֵין מִים
הַמְרִים דּוֹמִין אֵלֶּה לְכֶם יִבֵּשׁ שְׁמוֹנָה עַל בְּשֵׁר חֵי, אֵם יֵשׁ שֶׁם מְכָה
וְהַבֶּשֶׁר פְּתוּחַ, הֵרִי הֵסֵם מְחַלְחֵל וְיִוָּרֵד לְגוֹף, אֵךְ אֵין שֶׁם מְכָה,
אֵינוּ מוֹעִיל בְּלֹם - שֶׁאֵינוּ מוֹחֲלָח לְתוֹךְ הַבֶּשֶׁר, וְכִמּוֹ כֵּן הַמִּים
הַמְרִים לֹא עוֹשִׂים דְּבַר לֹאשָׁה שֶׁלֹּא זִינְתָה. וְקִשָּׁה שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁנָה
מְבֹאֵר שֶׁמֵּאִימִים עָלֶיהָ רַק כִּדִּי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּחֲוֶה. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָה, לֹא
קִשְׂיָא, כָּאֵן - מִה שֶׁמְבֹאֵר בַּמִּשְׁנָה שֶׁמֵּאִימִים עָלֶיהָ כִּדִּי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּחֲוֶה,
הָיוּ עוֹשִׂים כֵּן קוֹדֵם שֶׁנִּמְחַקֵּת הַמְּגִילָה שֶׁכָּתוּב בָּה שֶׁם הֵשֵׁם בְּתוֹךְ
הַמִּים, וְלִכֵּן הָיוּ מֵאִימִים עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִשְׁתַּחֲוֶה בְּשִׁבִּיל לְנִוְעַת אֶת מוֹחֲקֵת
הַשֵּׁם. כָּאֵן - מִה שֶׁמְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא שֶׁמֵּאִימִים עָלֶיהָ כִּדִּי
שֶׁתִּשְׁתַּחֲוֶה, הָיוּ עוֹשִׂים כֵּן לְאַחַר שֶׁנִּמְחַקֵּת הַמְּגִילָה וְנִמְחַק גַּבֵּר שֶׁם
הַשֵּׁם, הָיוּ אוֹמְרִים לָהּ דְּבִרֵּי נִחְזָמוּסִי, כִּדִּי שֶׁאֵם הִיא טְהוֹרָה לֹא
תוֹדָה שִׁזִּינְתָה מִחֲמַת שֶׁתִּפְחַד מִהֶמֶם.
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, וַיֹּאמֶר לִפְנֵיהָ דְּבָרִים שֶׁאֵינִם כְּדָאִי לְשׁוּמְעָן וְכו'. תִּנּוּ
רַבָּנָן מִה הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהִיא אוֹמֶר לַסּוּטָה, אִמֶּר לִפְנֵיהָ דְּבָרִים שֶׁל
הַנְּדָה וּמַעֲשִׂים שֶׁאֵינֶנּוּ וְכְתוּבִים בְּכָתִיבִים - בְּתוֹרָה, אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
בִימֵי הָרֵאשׁוֹנִים. כְּגוֹן, דְּבָרֵי הַגְּדָה עַל הַפִּסּוֹק "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ
וְלֹא כְּהָרִי מִאֲבוֹתָם" - שֶׁהַחֲכָמִים סִפְרוּ אֶת חֲטָאֵם וְהוֹדְרוּ עָלָיו וְלֹא
הִסְתִּירוּ אוֹתָם. הַחֲכָמִים הֵם יְהוּדָה וְרְאוּבֵן, שִׁיְהוּדָה הוֹדָה שֶׁבָּא עַל
תָּמַר וְלֹא בּוֹשׁ לְהוֹדוֹת, וְכָה הָיָה סוֹפָה, שׁוֹכֵה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם כְּכָא.
וְרְאוּבֵן הוֹדָה עַל מַעֲשֶׂה בַּלְהָה וְלֹא בּוֹשׁ לְהוֹדוֹת, וְכָה הָיָה סוֹפָה,
זִכֵּה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם כְּכָא. וְכִנּוּן אֵלֶּה הַדְּבָרִים הָיוּ אוֹמְרִים לַסּוּטָה,
כִּדִּי לְשִׁנְעָה לְהוֹדוֹת אִם זִינְתָה. שׁוֹאֵלֶת הַבְּרִייתָא, וְכָה שְׁכָרָן - מִה
הַשֶּׁכֶר שֶׁקִּיבְלוּ רְאוּבֵן וְיְהוּדָה עַל מִה שֶׁהוֹדוּ. מִפְּסִיקָה הַגְּמָרָה
וּמִקְשָׁה עַל הַבְּרִייתָא, מָה שְׁכָרָן - מִה כּוֹנוֹת הַבְּרִייתָא שֶׁשֶׁאֵלָה מִה
שְׁכָרָן, בְּרַבָּא אִמְרִין - וְהֵרִי הַתְּבָאֵר שֶׁנָּחַל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָה, אֵלֶּה כּוֹנוֹת הַבְּרִייתָא בְּשִׁאֲלָתָהּ, מָה שְׁכָרָן שֶׁקִּיבְלוּ
בְּעוֹלָם הַהוּא. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא. קִיבְלוּ שְׂכָרָם אֵף בְּעוֹלָם הַהוּא, שֶׁנִּאֲמַר
עֲלֵיהֶם "לָהֶם לְבָרֵךְ נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עֹבֵר יוֹ בְּתוֹכָם".
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָה עַל הַבְּרִייתָא, בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה אֲשִׁבְתָּן דָּאוֹדִי,

ישעיה פרק נ"ט

יח כַּעַל גְּמֻלוֹת כַּעַל יִשְׁלֵם חֲמָה לְצִדּוֹ גְּמֹול לְאִיְבָיו גְּמֹול יִשְׁלֵם: יט וַיִּירָאוּ מִמֶּעֶרֶב אֶת־שֵׁם יְהוָה וּמִמְּזִרַח־שָׁמֶשׁ אֶת־כְּבוֹדוֹ כִּי־יָבֹא כְּנֹהַר לְצָר רֹחַ יְהוָה נִסְסָה בּוֹ: כ וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשֹׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאֵם יְהוָה: כא וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אֲמַר יְהוָה רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמְּוֹשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע זֶרַע אֲמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: (ס)

ישעיה פרק ס

א קוֹמִי אֲוִרִי כִּי בָא אֲוֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח: ב כִּי־הִנֵּה תַחֲשָׁךְ יִכְסֶּה־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאֶה: ג וְהָלַכְוּ גוֹיִם לְאֲוֹרֶךְ וּמַלְכִּים לִנְגָה זָרַחךָ: ד שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָּל־שָׂם נִקְבְּצוּ בְּאֵלֶיךָ בְּנֵיךָ מִרְחֹק יָבֹאוּ וּבְנֵיךָ עַל־צֶדֶד תִּאֲמָנָה: ה אֵז תִּרְאִי וּנְהַרְתְּ וּפָחַד וּרְחֹב לִבְבְּךָ כִּי־יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמּוֹן יָם חֵיל גוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: ו שְׁפַעַת גְּמֻלִים תִּכְפֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה כָּל־שָׂם מִשְׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבֹנָה יִשְׂאוּ וְתַחֲלַת יְהוָה יִבְשֶׁרוּ:

רש"י

(יח) כעל גמולות. כדת להשיב על גמולות האויבים: (יט) כי יבא כעל ישלם. כדת להשיב עליהם ישלם: (כ) כי יבא כננה. צרה על אויביו: נוססה בו. נפלאות בו ל' נס, ד"א נוססה בו אוכלת בו כתולעת בעץ כמו (לעיל י) והיה כמסוס נוסס: (כ) (ובא לציון גואל. כל זמן שציון חריבה עדיין לא בא הגואל סא"א): (כא) זאת בריתי אותם. בדבר זה כרתי בריתי להם ואקיים כי אף בגלותם לא תשכח תורתי מהם:

מצודת דוד

(יח) כעל גמולות. רצה לומר כמו שלבש קנאה על תשלום גמולות צוררי ישראל אשר מאז כן עתה ילבש קנאה על אשר ישלם חמה לצדיו: גמול לאויביו. כפל הדבר במ"ש: לאיים. אף להיושבים באי הים ממרחק ישלם גמול מה שהרעו לישראל: (יט) ממערב. כל העולם יפחדו מה' ממערב וממזרח: כי יבא כננה צר. ר"ל בעבור זה יפחדו מה' כי יראו אשר יבוא גוג ומגוג שהוא הצר בארץ ישראל ובמרצת יבוא כננה ואז רוח ה' נוססה בו ותכלנו מן העולם ולכן יפחדו מה': (כ) ובא לציון גואל. אז יבוא הגואל לציון והוא מלך המשיח: ולשבי פשע ביעקב. ר"ל גם אותם מבני יעקב שיצאו מן הכלל וישוּבוּ מפשעם גם להם יבוא המשיח ויגאלם: (כא) ואני זאת בריתי. ר"ל הנה על זאת אכרות ברית עמהם אמר ה' ופירש על מה היא הברית ואמר רוח הנבואה השורה עליך אתה ישראל ודברי התורה אשר שמת בפיך ללמדם הנה שתי אלה לא יסורו מפִּיךָ וכו' כן אמר ה' שלא ימוש מעתה ועד עולם עד סוף כל הדורות: (א) קומי אורי. את ירושלים קומי והאירי כי בא לך ההארה הראויה לך והוא משל על השמחה והטובה: וכבוד ה' וכו'.

מצודת ציון

(יח) כעל גמולות כעל ישלם. באו שני כפ"ן לדמיון גמור וכן כעמי כעמך (מ"א כב): גמולות. ענין תשלום שכר המעשה: (יט) ויראו. מלשון יראה והוא חסר יו"ד: נוססה בו. אוכלת בו כתולעת בעץ כמו והיה כמסוס נוסס (לעיל י): (כ) נאום. ענין אמירה: (כא) רוחי. כן יקרא הנבואה כמו והיה אחרי כן אשפוך את רוחי (יואל ג): ימוש. ענין הסרה כמו לא ימיש עמוד הענן (שמות יג):

(ב) וערפל. עב הענן: (ג) לנוגה. ענין הארה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח): זרחך. מלשון זריחה: (ד) על צד. הדרך לשאת הקטן על צדו: תאמנה. ענין גידול בנים קטנים כמו ויהי אומן את הדסה (אסתר ב): (ה) תראי. מלשון ראייה: ונהרת. ענין הארה כמו ואל תופע עליו נהרה (איוב ג). המון. ענין רבוי כמו ומי אוהב בהמון (קהלת ה): ים. פאת מערב: חיל. ענין עושר כמו חיל בלע (איוב ב): (ו) שפעת. ענין רבוי כמו משפעת סוסיו (יחזקאל כו): בכרי. גמלים בחורים כמו בכרה קלה (ירמיה ב): ולבונה. שם מין בושם הוא מסממני הקטורת: יבשרו. ענין ספור חדשות:

ר"ל השכינה יגלה עליך ותשרה בך: (ב) יכסה ארץ. רצה לומר צרות יתרבו בעולם: וערפל לאמים. כפל הדבר במ"ש: יזרח ה'. יאיר לך אור הישועה: וכבודו וכו'. ר"ל ישרה השכינה עליך: (ג) לאורך. ר"ל ממך ילמדו דרכי ה' ואתה תאיר עיניהם: ומלכים וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ד) שאי. את ירושלים שאי ענין מסביב וראי איך כל אנשיך נקבצו ובאו אליך: על צד תאמנה. כל אחת מהן תהיה מגודלת על צד המלכים ובחיקם וכמה שכתוב והיו מלכים אומניך (לעיל מט): (ה) אז תראי. את בניך באים מכל צד ויאיר פניך מרוב השמחה: ופחד. דרך האדם להיות נבהל וכאלו מפחד בבוא אליו טובה פתאום: ורחב יתרחב לבך בעבור רוב הטובה והשמחה: כי יהפך. המון עושר העו"ם השוכנים בפאת המערב יתהפך לבא לך. חיל וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ו) שפעת גמלים. רבוי גמלים יביאו לך למנחה ויכסו הארץ: בכרי מדין. גמלים בחורים הבאים ממדין ועיפה: כולם משבא יבואו. כל בני שבא יבואו אליך וישאו עמהם זהב ולבונה למנחה לה' ובבואם לארצם יבשרו ויספרו תהלות ה':

איוב פרק מא י"טז

י עֲמִישָׁתִּי תִהְיֶה אֹרֶךְ וְעֵינָיו כַּעֲפַעֲפֵי־שָׁחַר: יא מִפּוֹ לִפְדִּים יִחַלְכוּ כִידּוּרֵי אֵשׁ יִתְמַלְטוּ: יב מִנְחִירָיו יֵצֵא עֵשֶׁן כְּדוֹד נֶפֶחַ וְאַגְמוֹן: יג נִפְשׁוּ גַחְלִים תִּלְהַט וְלֹהֵב מִפּוֹ יֵצֵא: יד בַּצּוּאָרוֹ יִלֵּן עָז וְלִפְנָיו תְּדוּן דָּאֲבָה: טו מִפְּלִי בְשָׂרוֹ דְּבָקוֹ יִצּוֹק עָלָיו פְּלִימוֹט: טז לְבוֹ יִצּוֹק כְּמוֹ־אֶבֶן וְיִצּוֹק כְּפֶלֶח תַּחְתִּית:

רש"י

וזה אצל זה וכן הולך סדור המלה תחלה דבר בקשקשותיו של לויתן ואחר כך בחתיכות בשרו וחוזק לבו, מפלי ל' כפילות חתיכות וי"ל כמו פלאי פלויי שבל' גמ' (נדה כא) לשון ביקוע ביקועי חתיכותיו, דבקו ב"ת קמוצה בקמץ קטן כמו ולשונם לחכם דבקה וכן הרבה באתנחתא וסוף פסוק: 'צוק עליו. כל מפל ומפל יצוק זה על זה אשר לא ימוט ולא יתפרד זה מעל זה, יצוק לשון מוצק והוא ל' עשוי כמו ירוד מן ירד יצוק מן יצק ידוע מן ידע: (טז) לְבוֹ יִצּוֹק כמו אבן. לבו בקרבו חזק ומיוסד כאבן הקבוע' ונתונה ביסוד הבנין בחוזק: 'יצוק כפלה תחתית. כופל מלתו שמיוסד לבו וקבוע כפלה של ריחיים שנתון בתחתיתו של פלח רכב שפלח רכב שלמעלה הוא סובב ומתגלגל וטוחן ושל מטה אינו זה ממקומו כי קבוע הוא במקומו אשר לא ימוט הוא נקרא פלח שנאמר (שופטים ט) ותשלך אשה אחת פלח רכב על ראש אבימלך ואת שלמטה קרוי פלח תחתית:

(י) עמישתי תהי אור. בכל עטישה ועטישה שהוא מתעטש יהל ותזרח אור: תהל. כמו בהלו נרו (לעיל כט): ועיניו כעפעפי שחר. עיניו זורחות ומאירות כדמדומי חמה כמו לעת בקר שהשמש מתאדמת: (יא) מפיו. מלהבת היוצאת ממנו: מפיו לפידים יהלכו. לפידים יוצאות מפיו: כידורי אש. כמו לפידים: יתמלטו. פתורנו לפי עניינו שוינ"ט אישקמוצי"ר בלע"ז: (יב) מנחיריו יצא עשן. כסיר נפוח על האש שמעלה עשן: ואגמון. פתורנו לפי עניינו לשון כלי חרש הוא כמו דוד נפוח כענין שנא' (ירמיה א) סיר נפוח אני רואה: (יג) נפשו גחלים תלהט. גחלים בוערות ולהטות ולהבות דולקות יוצאות מפיו: (יד) בצוארו ילן עוז. גבורה: ולפניו תדון דאבה. שאין דאבון ועצבון לפניו שאינו מתירא משום בריה, תדון ל' דיצה ושמחה: (טו) מפלי בשרו דבקו. נדבקות ותכופות זו בזו שהדגים הן נעשין חתיכות חתיכות בבשרו ומדובקות זו בזו ובדג גדול כשהוא מבושל נראות חתיכות כשהן שוכבות זו על זו

מצודת דוד

(י) עטישותיו. ההבל היוצא ממנו בעת העיטוש תזריח אור ור"ל כ"כ גברה בו חום הטבעי כאלו היה מלא אש וכאלו יבriק ויאיר בעת יוציא ההבל ועם כי טבע הדגים הוא קר: ועיניו בקיעות עיניו רחבים ומזהירים כבקיעת השחר: (יא) לפידים יהלכו. מרוב חום הטבעי יחומם הבל פיו כאלו לפידים אש הולכים מפיו וכאלו ניצוצות נשלכים ממנו וכפל הדבר להפלת הענין: (יב) מנחיריו. ההבל היוצא מנחיריו הוא רב ונראה כעשן לגודל החום ודומה הוא אל ההבל היוצא מן הדוד והאגמון כשיהיה נופח ומרתיח שמעלה אז הבל רב: (יג) נפשו. נשימתו תלהט כנחלי אש וכאלו להב יוצא מפיו: (יד) בצוארו. עם כי הצואר הוא המקום היותר חלש בכל בע"ח אבל בצוארו יתמיד העוז והחוזק: ולפניו. החזה אשר היא לפני הצואר תשמח את העצבון ר"ל כ"כ היא חזקה ומשומרת עד לא תעצב מדבר מכאוב כי אין דבר יזיקנה: (טו) מפלי בשרו. חתיכות בשרו המה דבוקים זה בזה כאלו היה ניצק עליו ביציקה אחת ולא ימוט זה מזה כאשר ימוטו החתיכות ביתר הדגים כי דרך בשר הדגים להיות חתיכות זה על זה ונוח לפרוד אותם זה מזה: (טז) לְבוֹ יִצּוֹק. לבו הוא ביציקה אחת כמו אבן מבלי חלל לא כמו ביתר בע"ח: כפלה תחתית. הוא ביציקה אחת כמו אבן הרחים אשר מתחת שאין בו חלל כלל משא"כ העליון שיש בו חלל מה במקום הנקב שיורד התבואה דרך בה:

מצודת ציון

(י) עטישותיו. לשון עטוש ידוע בדרז"ל וכן אמרו המתעטש בתפלתו (ברכות כד): תהל. תזריח כמו בהלו נרו (לעיל כט): כעפעפי. הוא אישון העין והושאל לבקיעת אור השחר וכן כעפעפי שחר (לעיל א): (יא) לפידים. הוא העץ שמנדיים בו האש ואף הוא יבער מן האש וכן כלפיד יבער (ישעי' סב): כידורי. עניינו ניצוצות ואין לו דומה: יתמלטו. יושלכו כמו אל מראיו יוטל: (יב) מנחיריו. הם נקבי האף כמו הוד נחור אימה (לעיל לט): כדוד. כקדרה כמו בסירות ובדודים (דה"ב לב): נפוח. מעלה רתיחה כמו סיר נפוח אני רואה (ירמיה א) ויקרא כן כי מעלה נפוחים ואבעבעות: ואגמון. הם כלי מכלי הבשול: (יג) נפשו. על הנשימה יאמר בדרך שאלה: גחלים. בחסרון כ"ף הדמיון ורבים נמצאים כן: תלהט. תבער ותשרף כמו תלהט הרים (תהלים פג): ולהב. שלהבת: (יד) ילן. ענין התמדה: תדון. תגיל ותשמח כי שישו אתה מושו (ישעי' סו) תרגומו דוצו: דאבה. עצבון כמו ודאבון נפש (דברים כח): (טו) מפלי. ענין הבקיע וההבדל ובדרז"ל אית ביה פילי (פסחים מז) והוא קרוב ללשון אשר יפלה ה' (שמות יא) שהוא ענין הפרשה והבדלה: ימוט. מל' נטיה: (טז) כפלה. כן יקרא אבן הרחים וכן פלח רכב (שופטים ט) כי פלח הוא ענין בקוע כמו יפלה כליותי (לעיל יז) ואבני הרחיים העליון והתחתון נראים כאלו נבקעו מאבן אחת:

מסכת כתובות

פרק ראשון

א בתולה נשאת ליום הרביעי, ואלמנה ליום החמישי; שפעמים בשבת פתי דינין וישיבין בעירות, ביום השני וביום החמישי, שאם היה לו מענת בתולים, היה משכים לבית דין.

ב בתולה – כתבתה מאתים, ואלמנה – מנה. בתולה אלמנה, גרושה, וחלוצה מן הארוסין – כתבתן מאתים, ויש להן מענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, פחותות מכן שלש שנים ויום אחד – כתבתן מאתים, ויש להן מענת בתולים.

פירוש ברטנורא

א בתולה נשאת ליום רביעי, ולא בליל חמישי, דאיכא למיחש שמא יהיה טרוד בנישואים ולא מצי בעיל: שאם יש לו מענת בתולים, כגון שאמר בעלתי ולא מציאתי דם, לא שנא אם היא קטנה או נערה או בוגרת. או פתח פתוח מציאתי, אם היא קטנה או נערה, אבל בוגרת אין לה מענת פתח פתוח: ישכים ויבא לבדי. בעוד כעסו עליו, שמא יתפיים ותתקדר דעתו ויקיימנה ושמא זנתה תחתיו והרי היא אסורה עליו, ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ואם יש לו מענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין. ומשני, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כנסה. ובזמן שאין בתי דינין יושבים בשני ובחמישי, אשה נישאת בכל יום, והוא שטרח בסעודה שלשה ימים. ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. ומעמא דאלמנה ליום חמישי, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמוח עמה שלשה ימים, חמישי בשבת ושני בשבת ושבת. והנושא את האלמנה אסור בעשיית מלאכה ג' ימים. והנושא את הבתולה כל שבועה. ולענין ברכת חתנים, בין בחור שנשא אלמנה בין אלמן שנשא בתולה מברכים ברכת חתנים כל שבועה ואלמן שנשא אלמנה, יום אחד:

ב בתולה אלמנה גרושה. כלומר, בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הארוסין, וחזרה ונישאת, כתובתה מן השני מאתים: ויש לה מענת בתולים. אם לא מצא לה השני בתולים, אברה כתובתה, דמקח טעות הוא שהרי בחזקת בתולה נשאה:

משניות מבוארות – קהתי

(טוב). ומכל מקום בזמן שביט דין יושבים יום יום, אשה נישאת בכל יום, ובלבד שיחא הבעל טורח בסעודה שלוש ימים (ברטנורא).

יום ראשון

באור משנה א

באור משנה ב

משנתנו דנה בעיקר הכתובה, וכבר בארנו שצריך הכתובה הוא ההתחייבות של הבעל לאשתו בסכום כסף מסוים, שהיא תקבל לכשיגרשנה או לכשימות.

בתולה – שנישאת, **כתבתה** – כסף כתובתה, **מאתים** – יש אומרים: מאתיים דינרי כסף טהור, שהם חמישים סלע של תורה; ויש אומרים: מאתיים דינר בכסף מדינה, ונמצא שאין המאתיים אלא עשרים וחמישה דינרים של כסף טהור; **וְאֶלְמָנָה** – שנישאת, והוא הדין לגרושה, **מנה** – סכום כתובתה מאה דינר. **בתולה אלמנה, גרושה, וחלוצה מן הארוסין** – בתולה שהיא אלמנה. או גרושה מן הארוסין, היינו אשה שנתארסה ומת הארוס או גירשה קודם שנכנסה לחופה, או שהיא חלוצה מן הארוסין, היינו שלאחר שמת הארוס קיים בה אחיו מצוות חליצה, **כתבתן** – כשנישאו לאחרים, **מאתים** – כדין בתולה, **ויש להן מענת בתולים** – שאם הבעל השני לא מצא להן בתולים, הרי הן מפסידות את כתובתן, מאחר שנישאו לו בכתולות והתברר שמקחו מקח טעות. **הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו** – הגיורת שנתגיירה יחד עם אביה, והשבויה שנפדתה, והשפחה הכנענית שנשתחררה, והן היו אז **פחותות מכן שלש שנים ויום אחד** – שאף אם נבעלו, אין ביאתן ביאה, **כתבתן מאתים** – שבחזקת בתולות הן, **ויש להן מענת בתולים** – שאם התברר שלא היו בתולות, הרי הן מפסידות את כתובתן, כמו שבארנו לעיל.

יום שני

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו בענין הכתובה שלוש דברים: א. בתולה שנישאת – סכום כתובתה מאתיים דינר; ב. אשה שהיא כבר בחזקת בעולה, כגון אלמנה או גרושה, כשהיא נישאת לאחר, אינה זכאית אלא לכתובה של מאה דינר; ג. אשה שנישאה בחזקת בתולה והתברר אחר כך שהיתה בעולה, ונמצא מקחו מקח טעות, הריהי מפסידה את כתובתה. – באותו ענין באה משנה זו ללמדנו: א. אשה שנבעלה בהיותה קטנה, או אפילו בהיותה כבר גדולה אלא שנבעלה על ידי קטן, הריהי בחזקת בתולה; ב. אשה שאבדו בתוליה מחמת מכה – סכום כתובתה שנוי במחלוקת של רבי מאיר וחכמים.

לפנים בישראל, כשעמד איש לישא אשה, היה מקדשה תחילה בפני עדים, בכסף או בשטר, ועושה אותה ארוסתו, ומשאירה בבית אביה. וכשהגיע זמן הנישואין היה כנסה לחופה ומביאה כאשתו לביתו. – ברם, בימינו נוהגים לסדר קידושין ונישואין בבת אחת בשעת החופה. הקידושין (האירוסין) הם קידושי האשה בטבעת, ונישואין היינו החופה וה"יחוד". הארוסה דינה כאשת איש, ואינה מותרת לאחרים אלא כשמת הארוס או כשגירשה בגט. מכאן, אם לאחר הנישואים בא הבעל בטענה שלא מצא בתולים לאשתו, הרי היא נחשדת שנבעלה לאיש אחר בתקופת אירוסיה, ואפשר שהיא אסורה על בעלה, מכאן באה משנתנו ללמד, שחכמים קבעו את נישואי הבתולה ליום, שלמחרתו בית הדין יושב ומקבל בעלי דינים, כדי שאם יתעורר אצל הבעל חשד לגבי אשתו, יוכל תיכף להביא טענתו לבית הדין.

בתולה נשאת ליום הרביעי – ביום רביעי בשבת, כמבואר הטעם להלן, **וְאֶלְמָנָה נישאת ליום החמישי** – בגמרא מבואר הטעם, שחכמים קבעו את נישואי האלמנה ליום חמישי בשבת, כדי "שיחא בעלה שמת עמה לפחות שלושה ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת" ויצא למלאכתו ביום ראשון; ואילו היה נושאה ביום אחר, היה מניחה מיד ויוצא למלאכתו. ומה טעם קבעו את נישואי הבתולה ליום הרביעי? **שפעמים בשבת פתי דינין וישיבין בעירות, ביום השני וביום החמישי** – לפי תקנת עזרא (גמרא בבא קמא פב, א), **שאם היה לו מענת בתולים** – אם תהא לבעל טענה שלא מצא לאשתו בתולים (ענין זדוים כב), **היה משכים לבית דין** – יהא משכים למחר ביום החמישי בעוד כעסו עליו ויבא טענתו לבית הדין. ואם תהא לו שהות, יש חשש שתתיישב דעתו ויתפייס לאשתו, ושמא היא אסורה עליו, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. בגמרא שואלים: "ותינשא באחד בשבת" (ואם תהא לו טענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין?) ומשיבים: "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, שיחא טורח בסעודה שלוש ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כנסה".

יש מבארים, שמשום הטעם של "שקדו" (שהבאנו לעיל מהגמרא), לא היו חכמים מתקנים לעכב את מצוות הנישואין. אלא משום טענת בתולים, שענין של איסור הוא, הוצרכו חכמים לקבוע את נישואי הבתולה ליום מיוחד; וקבעו ליום הרביעי ולא ליום ראשון, משום הטעם של "שקדו". וכיון שקבעו יום לנישואי הבתולה, קבעו יום גם לנישואי האלמנה (וה"ל: ועיין "תוספות יום

ג הגדול שָׁבָא עַל הַקְטָנָה, וְהִקְטֵן שָׁבָא עַל הַגְּדוֹלָה, וּמָפֶת עֵץ – כְּתִבְתָּן מֵאִתָּם; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מָפֶת עֵץ – כְּתִבְתָּהּ מִנָּה.

ד בְּתוּלָה אֶלְמָנָה, גְּרוּשָׁה, וְחִלּוּצָה מִן הַנִּשְׁאוּאִין – כְּתִבְתָּן מִנָּה, וְאִין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. הַגְּיוּרָת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשְּׁפָחָה, שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְּגִירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ, יִתְרוֹת עַל בָּנוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד – כְּתִבְתָּן מִנָּה, וְאִין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. הַהֹאכֵל אֶצֶל חָמִיו בִּיהוּדָה שְׁלֹא בְּעָדִים – אֵינוֹ יוֹכֵל לְטַעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שְׁמִתְיָחַד עִמָּה. אַחַת אֶלְמָנָת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת אֶלְמָנָת כְּהֵן – כְּתִבְתָּן מִנָּה. בֵּית דִּין שֶׁל כְּהָנִים הָיוּ גּוֹבִין לְבְּתוּלָה אֶרְבַּע מֵאוֹת זָוֹ, וְלֹא מֵחוּ בִּידֵם חֻכְמִים.

ו הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת: מִשְׁאֲרִסְתִּי נֶאֱנַסְתִּי, וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֶךְ; וְהִלָּה אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

ג שָׁבָא עַל הַקְטָנָה. פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שאין ביאתה ביאה: וקטן. פחות מכן תשע שאין ביאתו ביאה ובה על הגדולה: ומוכת עץ. שנתקע לה עץ באותו מקום: כתובתן מאתם. אם נישאו סתם: וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה. והלכתא כותיהו. ואפילו לא הכיר בה, כתובתה מנה, ולא היו מקח טעות:

ד בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואים. אם חזרה ונישאת סתם, כתובתה מנה, דבחוקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה: ה האוכל אצל חמיו ביהודה. כשהיו עושין סעודת אירוסין בבית אבי הכלה ביהודה, היו נוהגים שהארוס מתייחד עם ארוסתו כדי שיהא לבו גם בה, לפיכך כשנישאת אחר כך אין לו טענת בתולים:

ו ונסתחפה שדך. כמור סוחף בא על שדך והפסידה, כלומר מולך גרם ותן לי כתובתי: והיה מקחי מקח טעות. ואין לך כתובה ממני: נאמנת. ומשביעין

משניות מבוארות – קהתי

איסור – אם אשתו אינה אסורה עליי, וגם מבחינת ממן – אם אשתו זכאית לכתובת מאתיים. משנתנו באה ללמד, שאם הבעל היה מתייחד עם אשתו לפני הנישואין, כשהיתה ארוסתו, אינו יכול לבוא לאחר הנישואין בטענת בתולים.

האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים – שכן נוהגים היו ביהודה, שהארוס שוהה בבית אבי ארוסתו קודם לנישואין וסוּדַע אצלו, ונותנים לו להתייחד עם ארוסתו, כדי שיהא לבו גם בה ותיכנס אהבתו ללבה (המאירי). ובאה המשנה ללמדנו, שכל הנוהג כן ביהודה שלא בעדים, אינו יכול לטעון טענת בתולים – אינו יכול לבוא לאחר הנישואין בטענה שלא מצא לאשתו בתולים, מפני שמתחיד עמה – לפני הנישואין, כמו שבארנו לעיל, ויש לחוש שמא הוא עצמו בא עליה; ואינו נאמן לומר שהוא לא בא עליה, מאחר שהתייחד עמה שלא בעדים. אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן – בין אלמנה בת ישראל ובין אלמנה בת כהן, כתבתה – מהבעל השני, מנה – מאה דינר. ברם, בתולה בת כהן כתובתה גדולה מכתובת בתולה בת ישראל, שכן בית דין של כהנים, שהיו דנים בענייני הכהנים ושומרים על יחוס הכהונה, והם היו גובין לכתולה – בת כהן שנישאה לכהן, ומכל שכן לישראל, ארבע מאות זוז – כפליים מכתובת בתולה בת ישראל (וזו ודינר אחד הוה) ולא מחו בידם חכמים – אדרבא, חכמים ראו בזה מנהג טוב, שראוי להנהיג בכל המשפחות המיוחסות בישראל (גמרא).

יש מפרשים הטעם, שלא העלו כתובתה של אלמנת כהן, כדי שלא יפרשו ממנה, שאם היו מעלים כתובתה, היו אומרים: מוטב שנתחתן עם בתולה בת ישראל מאשר עם אלמנה בת כהן.

בענין בית דין של כהנים יש מפרשים, שהכוונה לבתי דין של עשרים ושלושה שהיו בערי הכהנים, כדרך שהיו בתי דין של עשרים ושלושה בכל עיר ועיר מערי ישראל (שיטה מקובצת מילקוטי גאונים).

באור משנה ו

עד כה עסקו המשניות בטענת בתולים, מבלי להיכנס בדברים שבין איש לאשתו. משנה זו והמשנה שלאחריה עוסקות בדין ודברים שבין איש לאשתו, בשעה שבא הבעל בטענה שלא מצא לה בתולים.

הנושא את האשה – בחזקת בתולה, ולא מצא לה בתולים – ואשתו מודה בכך, אלא היא אומרת: משארסתי נאנסתי – לאחר האירוסין אנס אותי אדם, ונסתחפה שדך – ומטר סוחף בא על שדך ושטפה, כלומר לאחר שהייתי כבר ברשותך, גרם לך מזלך

הגדול שָׁבָא עַל הַקְטָנָה – פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, שאין ביאתה ביאה, וחזורים לה בתוליה, והקטן – פחות מכן תשע שנים ויום אחד, שָׁבָא עַל הַגְּדוֹלָה – שאין ביאתו ביאה, ואינה פוגעת בבתוליה, ומפת עץ – שנחבטה בעץ במקום בתוליה ואבדו לה הבתולים מחמת המכה, כתבתה מאתם – כשנישאו אחר כך לאיש, דברי רבי מאיר – שלדעת רבי מאיר אף מוכת עץ דינה כבתולה, מאחר שלא נבעלה לאיש. וחכמים אומרים: מפת עץ כתבתה מנה – כדין בעולה. והלכה כחכמים.

באור משנה ד

לעיל (משנה ב) למדנו, שאין האירוסין מוציאים את הבתולה מחזקתה, ולכן אלמנה או גרושה מן האירוסין, כשהיא נישאת לאיש אחר, כתובתה מאתיים. – משנתנו באה ללמד, שמשנכנסה לחופה, אף על פי שיש הוכחות שעדיין לא נבעלה, מכל מקום הורעה חזקתה של הבתולה. כן באה משנתנו ללמד, שהנכרית והשפחה הכנענית והשבויה, בחזקת בעולות הן; ואמנם אם נתגיירה הנכרית ונשתחררה השפחה ונפרתה השבויה בהיותן קטנות, שנינו לעיל (משנה ב), שחזורות הן להיות בתולות, אבל אם היו חשויים הללו בהיותן בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה, הרי הן בחזקת בעולות.

בתולה אלמנה, גרושה, וחלוצה מן הנשואין – בתולה שהיא אלמנה, או גרושה או חלוצה, מן הנישואין, היינו שכבר נכנסה לחופה, אבל עדיין בתולה היא, שלא נבעלה, כתבתה – כשנישאו לאחר, מנה – מאה דינר, שמשנכנסו לחופה, הרי הן בחזקת בעולות; בירושלמי מבואר הטעם, משום שבטל חינה. ואין להן טענת בתולים – אף אם נשאה בעלה השני כבתולה, ולא מצא לה בתולים, אינה מפסידה את הכתובה של מנה. הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ונשתחררו ונשחררו – הגיורת שנתגיירה, והשבויה שנפרתה והשפחה הכנענית שנתחררה, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד – בהיותן בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה, כתבתה – כשהן נישאות לאיש, מנה – מאה דינר, שבחזקת בעולות הן, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. ואין להן טענת בתולים – טענת הבעל שלא מצא להן בתולים אינה טענה כדי להפסידה את כתובתה של מנה.

י ו ש ל י ו

באור משנה ה

שנינו לעיל, שהאלמנה או הגרושה מן האירוסין, בחזקת בתולה היא, ולפיכך אם נישאה לאחר, ובא בעלה השני בטענת בתולים, טענתו צריכה ביור; גם מבחינת

לא כי, אלא עד שלא ארסתיך, והיה מקחי מקח טעות – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת. רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס, והטעתו, עד שתביא ראיה לדבריה.

ז היא אומרת: מפת עץ אני; והוא אומר: לא כי, אלא דרוסת איש את – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת. ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש, עד שתביא ראיה לדבריה.

ח ראוה מדברת עם אחד בשוק, אמרו לה: מה טיבו של זה? איש פלוני וכהן הוא – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת. ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר, עד שתביא ראיה לדבריה.

ט היתה מעוברת, ואמרו לה: מה טיבו של עבר זה? מאיש פלוני וכהן הוא – רבן גמליאל ורבי אליעזר פירוש ברטנורא

אותה שבועת היסט שכן הוא כדבריה, ותמול כתובתה. וכן הלכה. ואי אמרה בתולה מצאני, אינה נאמנת, דהיינו רבן לבעל ואפילו בלא שבועה, דחוקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

ז דרוסת איש. בעולת איש: נאמנת. ולא הפסידה כתובתה. ומכל מקום אי אשת כהן היא ולאחר זמן האירוסין כשנשאה טען דרוסת איש את, מפנין לה מנייה, דשמא לאחר שארס אותה נבעלה, ומכי אמר דרוסת איש את שויה אנפשיה תתיבה דאיסורא. ואפילו נבעלה באונס, הא קי"ל אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. ומגרש לה ויהיב לה כתובתה:

ח מדברת. מתיחדת: וכהן הוא. מיתום: נאמנת. כשירה לכהונה:

ט מה טיבו של עובר זה וכו'. רבן גמליאל אומר נאמנת, וכשרים לכהונה היא ובתה. אבל לענין ירושה לא אמר רבן גמליאל שזה העובר יירשנו. והלכה משניות מבוארות – קהתי

עץ. טעמי המחלוקת כמו במשנה הקודמת: רבן גמליאל סובר, הואיל והיא טוענת טענת ברי והבעל טוען טענת שמא, הרי ברי ושמא ברי עדיף, ואין הולכים כאן אחר חזקת ממון, שאנו אומרים: העמד אשה על חזקתה, וחזקה על בנות ישראל שאינן מפקירות עצמן. ורבי יהושע סובר: העמד ממון בחזקת בעליו, והמוציא מחברו עליו הראיה (נר"ו).

באור משנה ח

משנתנו דנה בבת ישראל, שחוששים בה, כי נבעלה לאדם הפוסלה לכהונה, כגון לנתין או לממזר, האסורים לבוא בקהל ישראל (עין יבמות ד, יג; ת, ג), והיא טוענת, שאותו אדם כשר הוא; ואף בענין זה נחלקו רבן גמליאל ורבי יהושע כמו במשניות הקודמות.

ראוה מדברת – ראו אשה פנויה כשהיא מתייחדת, עם אחד בשוק – עם אחד שהיה בשוק; ויש נוסחות שאין גורסים חיבת "בשוק". אמרו לה – לאשה: מה טיבו של זה – שהתייחדת אתו, שמא הוא נתין או ממזר וכיוצא בו שביאתו פוסלת להינשא לכהן? והיא אומרת: איש פלוני וכהן הוא – כלומר אדם כשר הוא; ומה שנקטה המשנה: "וכהן הוא" לא דווקא; רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת – האשה נאמנת בדבריה, שאותו איש שהתייחדה עמו אדם כשר הוא, והיא מותרת להינשא לכהן, וטעמם, כמו שבארנו במשניות הקודמות, לפי שהיא בחזקת כשרות (יתוספות יום טוב); ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! – אין היא נאמנת, אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר – אנו מחזיקים אותה שנבעלה לפסול, כגון לנתין או לממזר, ונפסלה להינשא לכהן, עד שתביא ראיה לדבריה – שנבעלה לאותו פלוני ואדם כשר הוא. טעמו של רבי יהושע: הואיל והתייחדה עמו, הורעה חזקת כשרותה. והלכה כרבן גמליאל ורבי אליעזר (רמב"ם הל' איסורי ביאה יח, ג).

יום חמישי

באור משנה ט

משנה זו באה בעיקר להשמיענו, שלדעת רבן גמליאל ורבי אליעזר נאמנת האשה על כשרותה לכהונה לא רק כגון ש"ראוה מדברת", כפי ששינו במשנה הקודמת, אלא אף אם היתה מעוברת, ואין אנו יודעים ממי נתעברה. ועוד רבותא, שאם תיוולד לה בת, אף הבת תהא כשרה לכהונה. והלכה בכל המשניות הללו כרבן גמליאל ורבי אליעזר.

היתה מעוברת – היתה אשה מעוברת, ואין מכירים את בעלה, ואמרו לה: מה טיבו של עבר זה – מי אביו של העובר הזה?

שנאנסתי, ואני זכאית לכתובתי. ונהלה – והוא, בעלה – אומר: לא כי – כלומר שמא דברך אינם נכונים, אלא עד שלא ארסתיך – קודם שאירסתיך נבעלת, ונהיה מקחי מקח טעות – שנשאתיך בחזקת בתולה והטעית אותי, ולכן את מפסידה את כתובתך; רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת – טענתיה נאמנות עלינו, והיא זכאית לכתובתה של מאתיים דינר. הטעם מבואר בגמרא, לפי שהאשה טוענת טענת ברי והבעל טוען טענת שמא, וברי ושמא ברי עדיף; ואף על פי שיש לומר: העמד ממון בחזקת בעליו והמוציא מחברו עליו הראיה, מכל מקום אין אומרים כן, לפי שכאן מעמידים את האשה על חזקתה שהיתה בתולה מיום היוולדה עד לאירוסין. רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! – כלומר אין אנו סומכים על דבריה, אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס – אנו מחזיקים אותה שנבעלה קודם שנתארסה לו, והטענת – שנישאה לו בחזקת בתולה, והיה מקחו מקת טעות, עד שתביא ראיה לדבריה – שלאחר האירוסין נאנסה. דעת רבי יהושע היא, שהואיל ויש כאן צד ממון, אנו אומרים: העמד ממון בחזקת בעליו והמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כרבן גמליאל ורבי אליעזר (רמב"ם הל' אישות יא, יא).

יום רביעי

באור משנה ז

במשנה ג שינונו, שמוכת עץ, כתובתה – לדעת רבי מאיר – מאתיים, ולדעת חכמים – מאה. ואנחנו הלכה כחכמים שכתובתה מאה כדן בעולה, אבל יש הבדל בין מוכת עץ ובין בעולה, שבמוכת עץ הדין הוא, שאפילו נישאה בחזקת בתולה ומצאנו מוכת עץ, איננה מפסידה את כתובתה, ואילו בבעולה, אם נישאה בחזקת בתולה ומצאנו בעולה, יש לבעל טענה של מקח טעות, והיא מפסידה את כתובתה. על יסוד ההבדל הזה מביאה משנתנו דין ודברים בין בעל לאשתו, כשנישאה לו בחזקת בתולה ולא מצא לה בתוליים.

היא אומרת: מפת עץ אני – שאברו בתולי מחמת מכה שנחבטתי בעץ, וזכאית אני לכתובתי; והוא אומר: לא כי – שמא דברך אינם נכונים, אלא דרוסת איש את – בעולת איש את, שנבעלת לאיש קודם שאירסתיך ומקחי מקח טעות; רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת – האשה נאמנת עלינו בטענתה שהיא מוכת עץ, וזכאית לכתובתה של מאה דינר (ולדברי רבי מאיר – למאתיים).

ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינו! – אין אנו סומכין על דבריה, אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש – כטענתו של הבעל, עד שתביא ראיה לדבריה – שאינה בעולה אלא מוכת

אומרים: נאמנת. רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיי! אלא הרי זו בחזקת מעברת לנתין ולממזר, עד שתביא ראיה לרבקה.

י אומר רבי יוסי: מעשה בתינוקת שירדה למלאת מים מן העין, ונאנסה, אמר רבי יוחנן בן גוריון: אם רב אנשי העיר משיאין לכהנה – הרי זו תנשא לכהנה.

פרק שני

א האשה שנתארמלה או שנתגרשה, היא אומרת: בתולה נשאתני, והוא אומר: לא כי, אלא אלמנה נשאתיך; אם יש עדים שיצאת בהינמא, וראשה פרוע – כתבתה מאתים. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף חלוק קליות ראיה.

פירוש ברטנורה

כרבן גמליאל בכל הני בבי דמתניתין. ואפילו הכי לכתחילה לא תנשא לכהנה לא המדברת עם אחד ולא המעוברת, אלא אם כן היו רוב אנשי העיר מיוחסים ונבעלה וזאת האשה מאחד מהם שפירש חזין לעיר ובעל, דאמרין כל דפריש מרובא פריש, ואז תנשא לכתחילה לכהנה בין היא בין בתה: **י** אם רוב העיר משיאין לכהנה. אע"ג דרובא חד סני בעלמא, מעלה עשו ביחסי, והבא אצרכה רבנן תרי רובי, רוב סיעה העוברת שם ורוב העיר. ואין משיאין לכתחילה לכהנה אלא בתרי רובי, וכן הלכה:

ב א האשה שנתארמלה או נתגרשה. ותובעת כתובתה: הוא אומר. קאי אנתגרשה. ואי אנתארמלה, היורשים אומרים אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה: הינמא. איכא מאן דאמר חופה של חרס שעושים לכתולות. ואיכא מאן דאמר צעיר שנותנים על העינים ומתנמנמת בו: **וראשה פרוע.** שערה על כתפיה. כך היו נוהגים להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: אף חלוק קליות. במקומו של ר' יוחנן בן ברוקה היו נוהגים לחלק קליות בנושאי הבתולות. ואי ליכא סהדי שעשו בנושאי כמנהג נושאי הבתולות, ושטר הכתובה אבר, בעל מדימן ואינה גובה אלא מנה:

משניות מבוארות – קהתי

או לגרשה הן תנאי בית דין, ואפילו לא כתב הבעל כתובה לאשתו, הרי הוא חייב בה (כמבואר להלן ד, ט). ואמנם חובה היא לכתוב את הכתובה בשעת הנישואין, שכן אמר רבי מאיר (גמרא בבא קמא פט, א): "אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה", וכן פוסק הרמב"ם (הל' אישות י, י), אבל בסוגייתנו (בגמרא) מובא, שהיו מקומות שמשום מה לא היו כותבים כתובה; ומכל מקום רואים אותה כאילו נכתבה, שהרי תנאי בית דין הוא ואין אדם יכול להפקיע את עצמו ממנו. הוא הדין אם אבר שטר הכתובה, שאין האשה מפסידה על ידי כך את כתובתה. מתוך כך רנה משנתנו בדיון ודברים שבין הבעל לאשתו בענין סכום הכתובה.

האשה שנתארמלה – שנתאלמנה, או שנתגרשה – והיא תובעת את כסף כתובתה, ושטר כתובה אין בידה, כגון שהיא טוענת שאבר לה השטר, או שהוא במקום שאין כותבים כתובה, **היא אומרת: בתולה נשאתני** – וכתובתי מאתים דינר, **והוא אומר –** ובעלה, שנתגרשה ממנו, **אומר: לא כי –** אין הרב כך, **אלא אלמנה נשאתיך** – ואין כתובתך אלא מאה דינר; ואם נתאלמנה, היורשים אומרים: אלמנה נשאך אבינו; **אם יש עדים –** שראו, **שיצאת –** שיצאה מבית אביה בשעת הנישואין, **בהינמא –** בצעיף על ראשה כשהוא משורבב על עיניה, **וראשה פרוע –** ושער ראשה מפורז על כתפיה, כדרך שהיו נוהגים להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה, **כתבתה מאתים –** כתביעתה. **רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף חלוק קליות ראיה –** שנישאה בתולה, שכן במקומו של רבי יוחנן בן ברוקה היו נוהגים לחלק שיבולים קליות בנישואי הבתולות.

באור משנה ב

"הפה שאסר הוא הפה שהתיר" – כלל הלכתי הוא בתלמוד, ופירושו: מי שאסר דבר על ידי עדותו, נאמן על המשך עדותו המתיר את הדבר. וכבר הזכרנו כלל זה במסכת יבמות פרק טו, בבאור המשניות ט-י. בגמרא מבואר הטעם: "מינו דאי בעי שתיק" – מתוך שאלו היה רוצה היה שותק, כלומר שנאמן הוא על כל דבריו מתוך שיכול היה לשותק ולא להעיד כלל ("מינו" = מתוך). – המובן הכללי של "מינו": אדם נאמן בטענתו, מתוך שיכול היה לטעון טענה אחרת שהיא רצויה יותר בשבילו, אילו היה רוצה לשקר. "מינו" כזה יש לאותה אשה הטוענת (לעיל ד, ו). "משארסתני נאנסתי", שהרי בטענתה זו היא פוסלת עצמה לכהנה (גמרא) ולפיכך יש סכרא, שנאמן לך ב"מינו". מתוך שהיה יכולה לומר: "מוכת עץ אני ותחתיו" (לאחר שנתארסת לך נכתבתי בעץ ואבדו בתולי מחמת המכה), והיתה גם כשרה לכהנה וגם זכאית לכתובתה. אף על פי כן חולק שם רבי יהושע על רבן גמליאל ואומר: "לא מפיה אנו חיי". היינו שאין היא נאמנת אפילו ב"מינו" (וסעמים שונים נאמרו על כך במפרשים). – בתתיחס, איפוא, לאותה משנה שהזכרנו, באה משנתנו להשמיע, שמורה רבי יהושע, שאדם נאמן ב"מינו דאי בעי שתיק" – "שהפה שאסר הוא הפה שהתיר".

והיא אומרת: **מאיש פלוני וכהן הוא** – כלומר אדם כשר הוא; ולאו דרובא כהן; **רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת –** האשה נאמנת בדבריה שנבעלה לכשר, וכשרה היא לכהנה; ואם העובר בת, אף הבת כשרה לכהנה. **רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיי! –** אין היא נאמנת שנבעלה לכשר, **אלא הרי זו בחזקת מעברת לנתין ולממזר –** אנו מחזיקים אותה שנתעברה מאדם שפסל אותה לכהנה, כגון מנתין או מממזר, **עד שתביא ראיה לרבקה –** שנתעברה מאדם כשר. לדעת רבי יהושע – בין האם ובין הבת פסולות לכהנה.

באור משנה י

אגב שתי המשניות הקודמות, העוסקות בדיון כשרות האשה לכהנה, מובאת כאן משנתנו על מעשה בתינוקת שנאנסה, ופסק רבי יוחנן בן גוריון בשאלת כשרותה לכהנה, שהולכים אחר הרוב.

אמר רבי יוסי: מעשה בתינוקת שירדה למלאת מים מן העין – מעשה בילדה שירדה אל המעיין לשאוב מים, **ונאנסה –** אחד העוברים אנס אותה, **אמר רבי יוחנן בן גוריון –** כלומר שהורה הלכה למעשה: **אם רב אנשי העיר משיאין לכהנה –** שרוב בני העיר אינם פוסלים אשה לכהנה בביאתם, ובנותיהם ואלמנותיהם נישאות לכהנים, **הרי זו תנשא לכהנה –** גם הילדה הזאת שנאנסה על יד המעיין, כשרה להינשא לכהן, שאנו אומרים, שהמאנס בא מתוך הרוב של אנשי העיר.

בגמרא מבואר: "בקרונות של צפורי היה מעשה". כלומר שה"מעשה בתינוקת" היה בעיר צפורי ביום השוק, שאז באות לשם שירות ממקום אחר; "והוא שוליתא סינה של בני אדם כשרים עונבים לשם". כלומר שרבי יוחנן בן גוריון לא התירה לכהנה ב"דוב אנשי העיר" בלבד, אלא נזקק לעוד "רוב" – "רוב סינה" שהמאנס בא משירה שרוב אנשיה כשרים. ואף על פי שבדרך כלל די ב"רוב" אחד, מכל מקום כאן "מעלה עשו ביחסי", והצריכו חכמים "תרי רובי" (שני רובות). ברם, רבן גמליאל, בשתי המשניות הקודמות, אינו נזקק לרוב, הואיל והאשה טוענת: "לכשר נבעלתי", מה שאין כן בתינוקת שנאנסה, שאינה יודעת לטעון כלום, שבכגון זה מודה רבן גמליאל לרבי יוחנן בן גוריון (הרא"ש). הר"ן ועיין "תוספות יום טוב". – ואמנם אין הלכה כרבן גמליאל בשתי המשניות הקודמות אלא בדריעב, שאם נישאה לכהן, לא תצא; אבל לכתחילה אין להתירה להינשא לכהן אלא ב"רוב" כשרים; ולדעת הרמב"ם – בשני רובות, כמו שבארנו לעיל (הל' איסורי ביאה יח, יד).

יוסף קא

באור משנה א

כבר הזכרנו (בפתחה למסכתנו), שכתובת מאתים לכתולה וכתובת מאה לאלמנה

ב ומוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: עָדָה זֶה שֶׁל אֲבִיךָ הִיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ הֵימְנוּ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן, שֶׁהִפָּה שְׁאָסֵר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבִיו, וְהוּא אוֹמֵר: לְקַחְתִּיהָ הֵימְנוּ – אֵינוֹ נֶאֱמָן. ג הָעֵדִים שְׁאָמְרוּ: פֶּתַח יְדֵינוֹ הוּא זֶה; אֲבָל אֲנוֹסִים הָיִינוּ, קִטְנִים הָיִינוּ, פְּסוּלֵי עֲדוֹת הָיִינוּ – הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִים. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהוּא פֶּתַח יָדָם, אוֹ שֶׁהָיָה פֶּתַח יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֲחֵר – אֵינָן נֶאֱמָנִין. ד זֶה אוֹמֵר: זֶה פֶּתַח יָדִי, וְזֶה פֶּתַח יְדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי – הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין. זֶה אוֹמֵר: זֶה פֶּתַח יָדִי, וְזֶה אוֹמֵר: זֶה פֶּתַח יָדִי – צָרִיכִים לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר; דְּבָרֵי רַבִּי. וּחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן צָרִיכִים לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר, אֶלָּא נֶאֱמָן אֲדָם לֹאמֵר: זֶה פֶּתַח יָדִי.

פירוש ברטנורא

ב ומוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אף על גב דלעיל בפ"ק גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי פליג רבי יהושע ארבך גמליאל ואמר דלא מהמנינן לאשה במאי דאמרה משארסתני נאנסתי ופסלה עצמה מן הכהונה במנו דאי בעיא אמרה מוכת עין אני והיתה כשרה לכהונה. הני מילי היכא דאיכא איסור והיתר לפסול לכהונה או להכשיר, בהא פליג רבי יהושע ארבך גמליאל ואמר דלא מהמנינן לה במנו, אבל היכא דאיכא איסור והיתר אלא דררא דממונא, כגון האומר לחבירו שדה זו של אבך היתה ולקחתיה ממנו, מודה ר' יהושע לר' גמליאל דבכחאי גונא מהמנינן ליה במנו דאי בעי אמר שלי היא ואמר של אבך היתה ולקחתיה ממנו נאמן: **וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבִיו אֵינוֹ נֶאֱמָן.** בגמרא מפרש דהא מתניתין אתא לאשמועינן כגון שלא אכלה אלא שתי שנים בפני האב ושנה אחת בפני הבן, כיון דלא שלמו לו שלש שני חזקה בחיי האב, השנה שאכלה בפני הבן אינו עולה למנין שני חזקה: **ג** אֲנוֹסִים הָיִינוּ. אונס נפשות שמא יהרגנו. אבל אונס ממון שמא יקח ממנו, וכ"ש אם אמרו בשביל רוב ממון שנתן לנו, אינן נאמנים, דאין אדם משיב עצמו רשע, דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה. וכן פסולי עדות היינו, מחמת קרובה. אבל מחמת עבירה אינן נאמנים: **יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֲחֵר.** חתומים בשטר אחר שהחזיק בב"ד ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמנו דומין זה לשל זה: **ד** הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִים. דהא איכא תרי סהדי על כל כתב וכתב: **צָרִיכִים לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר.** שעל כתב דין הן מעידין לא על מנה שבשטר. וצריך תרי סהדי על כל כתב וכתב: **וּחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינֶם צָרִיכִין לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר.** שעל מנה שבשטר הם מעידים, וכשזה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי נמצאו שני עדים על מנה שבשטר. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

מחמת קרובה משפחתית, **הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִים** – והשטר פסול, שהואיל ואנו זקוקים לעדותם שזו חתימת ידם, כדי לקיים את השטר, נאמנים הם גם על המשך עדותם, שהיו אנוסים או קטנים או פסולי עדות, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. **וְאִם יֵשׁ עֵדִים** – אם יש עוד עדים המעידים, **שֶׁהוּא פֶּתַח יָדָם** – שהחתימה שעל השטר היא חתימת ידם של אותם העדים החתומים עליו, או **שֶׁהָיָה פֶּתַח יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֲחֵר** – שנמצאה חתימתם בשטר אחר שכבר קיימנוהו בית דין, והחתימות דומות זו לזו, **אֵינָן נֶאֱמָנִין** – לומר, שהיו אנוסים או קטנים או פסולי עדות, שעדים החתומים על השטר הרי זה כמו שנחקרה עדותם בבית דין, ואין הם יכולים לחזור בהם (גמרא).

באור משנה ד

אגב המשנה הקודמת העוסקת בענין קיום השטר על ידי העדים שחתמו עליו, ממשיכה משנתנו באותו ענין, והיא באה להשמיענו מחלוקת רבי וחכמים, אם כל עד החתום בשטר נאמן לבדו לאשר את חתימתו.

זֶה אוֹמֵר – אחד מן העדים החתומים על השטר אומר: **זֶה פֶּתַח יָדִי** – זו חתימתי, **וְזֶה פֶּתַח יְדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי** – והחתימה האחרת היא חתימת חברי שחתם עמי; **וְזֶה אוֹמֵר** – וחברו החתום על השטר אומר: **זֶה פֶּתַח יָדִי, וְזֶה פֶּתַח יְדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי** – שאף הוא מאשר את חתימתו ואת חתימת חברו, **הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין** – לקיים את השטר, שכן שני עדים מעידים כאן על חתימתו של כל אחד, ו"על פי שני עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). **זֶה אוֹמֵר: זֶה פֶּתַח יָדִי, וְזֶה אוֹמֵר: זֶה פֶּתַח יְדִי** – שכל אחד מן העדים מאשר את חתימתו בלבד, **צָרִיכִים לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר** – יש להביא עד נוסף, שיעיד על שתי החתימות, שהן חתימותיהם של אותם העדים, כדי שיהיו שני עדים על כל חתימה; **דְּבָרֵי רַבִּי** – בגמרא מבואר, שרבי סובר: "על כתב ידם הם מעידים" – עדים הבאים לקיים את השטר, אינם אלא מעידים על חתימת ידם; לפיכך צריך שני עדים על כל חתימה. **וּחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן צָרִיכִים לְצַרְף עִמָּהֶם אֲחֵר** – חכמים סוברים: "על מנה שבשטר הם מעידים", כלומר עדים הבאים לקיים את השטר ומעידים על כתב ידם, באים בעיקר לקיים את תוכן השטר, הלכך אינם צריכים לצרף עמהם אחר, אֶלָּא נֶאֱמָן אֲדָם לֹאמֵר: **זֶה פֶּתַח יָדִי** – שהואיל וכל עד החתום בשטר מאשר את חתימת ידו, נמצא שיש כאן שני עדים המקיימים את תוכן השטר.

וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – אף על פי שהוא חולק לעיל (א, ו) על רבן גמליאל, והוא סובר שהאשה הטוענת "משארסתני נאנסתי" אינה נאמנת אפילו ב"מיגו", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, מודה הוא **פְּאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: עָדָה זֶה שֶׁל אֲבִיךָ הִיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ הֵימְנוּ** – השרה שברשותי קניתי מאביך, **שֶׁהוּא נֶאֱמָן** – ואינו צריך ראייה לדבריו, **שֶׁהִפָּה שְׁאָסֵר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר** – הפה שאמר, שהשרה היתה של אביו, הוא שאמר "לקחתיה הימנו", ומתוך שיכול היה לשתוק, או לומר שהשרה שלו היא מעולם, הריהו נאמן על כל מה שאמר לחבירו. **וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבִיו** – אבל אם יש עדים שהשרה שבירו היא של אביו, **וְהוּא אוֹמֵר: לְקַחְתִּיהָ הֵימְנוּ** – הואיל ואין כאן "הפה שאסר", **אֵינוֹ נֶאֱמָן** – לומר שקנאה ממנו, עד שיביא ראייה לדבריו.

בגמרא שואלים: והלא הדין הוא, שאם אדם מחזיק בשדה, ובא חברו וערער עליו ואמר: שלי השדה, והמחזיק טוען: אמנם שלך היתה אבל לקחתיה ממך, ושטר המכירה אבד לי, והוא מביא עדים שהחזיק בשדה שלש שנים ולא מיתח בו אדם מעולם, הרי הוא נאמן; ואם כן הרי נשאלת השאלה: במה מדובר בסיפא של משנתנו? אם החזיק בשדה שלש שנים, מדוע אינו נאמן? ואם לא החזיק בה שלש שנים, הרי פשוט הוא שאינו נאמן, ולמה צריכה המשנה להשמיענו דין זה? ומשיב: אמנם מדובר כאן כשהחזיק בשדה שלש שנים, אבל כגון שאכל מהשדה שתי שנים בחיי האב ושנה שלישית בחיי הבן בהיותו קטן, הלכך אינו נאמן, שהואיל ואכל שנה אחת בחיי האב, אין זו חזקה, ש"אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל" (המחזיק בשדה הקטן שלש שנים אינה חזקה, שזה שלא ערער משום שקטן הוא, ואפילו הגדיל לאחר מכן והחזיק זה בפניו כמה שנים, אינה חזקה, שהואיל ותחילתו כשהוא קטן ראהו מחזק בה, לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים – רש"י).

שבת קודש

באור משנה ג

משנתנו דנה בקיום שטר בבית הדין על ידי העדים שחתמו עליו, והיא מובאת כאן אגב המשנה הקודמת משום דין "הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

הָעֵדִים שְׁאָמְרוּ – כשבאו לאשר את חתימת ידם על השטר: **פֶּתַח יְדֵינוֹ הוּא זֶה** – זו חתימת ידינו, **אֲבָל אֲנוֹסִים הָיִינוּ** – חתמנו על דבר שקר, מפני שהיינו אנוסים לכך ופחדנו שמא יהרגנו; או שאמר: **קִטְנִים הָיִינוּ** – כשחתמנו, או: **פְּסוּלֵי עֲדוֹת הָיִינוּ** –

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כא ע"א: מעשה נוסף בחכם שלא נענה בתפילתו על הגשמים: **רַבָּה גִּזְרָה תַּעֲנִיתָּהּ** ו**בְּעֵי רַחֲמֵי, וְלֹא אָתָּה מִיִּטְרָא. אֲמָרוּ לִיהּ תַּלְמִידֵי, וְהָא רַב יְהוּדָה כִּי הָהָא גִּזְרָה תַּעֲנִיתָּהּ אָתָּה מִיִּטְרָא,** ומדוע אצלך לא. **אָמַר לָהּ, מַאי אָעִיד -** מה אעשה שאיני יודע במה כח דורו עדיף מדורנו, **אִי מְשֻׁם תְּנֻנִי -** אם משום שהיו שונים הרבה, הרי **אֲנִי עֲדִיפִין מִיְיָהּ -** אנו עדיפים מהם בכך, **דְּבִשְׁנִי** [שבשנותיו] **דְּרַב יְהוּדָה, כָּל תְּנֻנִי -** עיקר לימודם בסדר נזיקין הָהָא, ו**אֲנִי קָא מַתְנִין בְּשִׁיתָּהּ סְדְרִין -** ואילו אנו לומדים ושונים בכל ששת סדרי התלמוד. וְעוֹד דְּכִי הָהָא מְטִי - כשהיה מגיע **רַב יְהוּדָה בְּדִינִי עוֹקְצִין** למשנה של **הָאִשָּׁה שְׂבֻכָּשֶׁת יֵרֵךְ בְּקִדְרָה,** כלומר שמניחתו בכלי כדי שיצאו מימיו ויבש וישתמר לזמן מרובה (טהרות פ"ב מ"א), ו**אֲמָרִי לָהּ -** ויש אומרים שכשהגיע למשנה של **וַיִּתִּים שְׂבֻכָּשֶׁן בְּטַרְפִּיהֶן -** עם העלים שלהם (עוקצין פ"ב מ"א), הזיתים מְהוֹרִין אם נגעה טומאה בידות שלהם, **אָמַר, הַוִּיזוֹת דְּרַב וְשִׁמוּאֵל קָא חִזְינָא הָכָא -** עומק גדול וקושיות ותירוצים וספיקות של רב ושמואל רואה אני כאן, שלא היו ברורים לו דינים אלו. ו**אֲנִי קָא מַתְנִין -** ואנו לומדים אף **בְּעוֹקְצִין** שהיא המסכת האחרונה בש"ס **בְּתַלְיִסָּר מְתִיבְתָּהּ -** בשלש עשרה ישיבות, על אף קושי ההלכות. ו**אִילוּ רַב יְהוּדָה, כִּי הָהָא שְׁלִיף חַד מְסָאנָא -** מיד כשהיה חולץ נעל אחת להצטער על עצירת גשמים, היה נענה ו**אָתִי מִיִּטְרָא -** היה יורד גשם, ו**אֲנִי קָא צוֹחֲנִין כּוּלִי יוֹמָא -** ואילו אנו צועקים כל היום בתפילה, ו**לִיכָא דְּאִשְׁתָּה בֶן -** ואין משגיח בנו לענות לנו, ולפי האמור אין זה מחמת גודל לימוד התורה בימיו. ו**אִי מְשֻׁם עוֹבְדָא -** ואם זאת משום מעשי רב יהודה, שהם טובים ממעשי, **אִי אִיכָא דְּחָזָא מִיָּדִי -** אם יש מי שרואה בי דבר שאינו הגון, **לִימָא -** יאמר את שראה. **אָבָל** באמת אין זה תלוי במעשי, אלא **מָה יַעֲשֹׂו גְדוּלִי הַדּוֹר שְׁאִין דּוֹרֵן דּוּמָה יָפָה** במעשיו כמעשי בני דורו של רב יהודה, ולכן אין תפילת גדולי הדור נענית. הגמרא מביאה את המעשה שרב יהודה נענה בחלצו נעל אחת: **רַב יְהוּדָה הָוָא הִנְהוּ בִּי תַרִי דְּהוּוּ קָא פְּרָצִי בְּרִיפְתָּהּ -** ראה שני אנשים הפוזצים בפת, שהיו זורקים פת זה לזה כמשחקים, ומבזים אותו, ו**אָמַר, שְׁמַע מִיָּנָה אִיכָא שְׂבֻכָּא בְּעֻלְמָא -** מוכח ממעשה זה שיש שובע בעולם, ולכן אנשים מזלזלים בפת. **יְהִיב עֵינֵיהּ -** נתן עיניו בהם להענישם, ו**הָהָא כְּפָנָא -** נהיה רעב באותו מקום. **אָמְרוּ לִיהּ רַבֵּנָן לְרַב כְּהֵנָּא בְּרִיָּה [בנו] דְּרַב נְחוּנְיָא, שהיה שְׁמַעִיהּ -** שמשו של רב יהודה, מִרְ דְּשָׁבִיחַ קָמִיהּ - אתה שמצוי לפני רב יהודה, **נִיעֲשִׂיָּה דְּלִיפּוֹק בְּפִתְחָא דְּסִמּוּךְ לְשׁוּקָא -** תגרום לו שיצא מביתו בפתח הסמוך לשוק, ויראה את הרעב בעיר. ואכן **עֲשִׂיָּה וְנִפְק לְשׁוּקָא -** גרם רב כהנא לרב יהודה שיצא לשוק, ו**הָוָא כְּנוּפִיא -** ראה אסיפת אנשים, ו**אָמַר לָהּ, מַאי הָאִי -** מדוע מתאספים האנשים. **אָמְרוּ לִיהּ, אַבּוּסָפָא דְּתַמְרֵי קִיָּמִי דְּקָא מוֹדֵבָן -** מתאספים הם סביב פסולת של תמרים העומדת למכירה. כשנוכח בכך **אָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁמַע מִיָּנָה כְּפָנָא בְּעֻלְמָא -** מוכח מזה שיש רעב בעולם, עד שצריכים להיאסף על דבר כזה. **אָמַר לִיהּ לְשְׁמַעִיהּ [לשמשו], שְׁלוֹף לִי מְסָאנִי -** חלוץ לי נעלי להצטער על כך. **שְׁלַף לִיהּ חַד מְסָאנָא -** חלץ לו השמש נעל אחת, ו**אָתָּה מִיִּטְרָא -** ומיד החל לירד גשם, ו**כִּי מָטָא לְמִישְׁלָף אַחֲרֵינָא -** וכשבא לחלוץ נעלו השניה, **אָתָּה -** נגלה אליו **אֵלֵיהּ, וְאָמַר לִיהּ, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִי שְׁלַפְתָּ אַחֲרֵינָא מְחַרְבֵּנָא לְעֻלְמָא -** אם תחלוץ את הנעל השניה אחריב את העולם מרוב גשמים.

הכי גרסינן: **בְּנִיזְקִין הוּא -** למודם לא היה גדול אלא בסדר נזיקין. **שְׂבֻכָּשֶׁת יֵרֵךְ בְּקִדְרָה -** במסכת [טהרות] היא, בפרק שני (משנה א) גבי ידות מיירי. דקיימא לן (עוקצין פרק ראשון משנה א): כל ידות האוכלין, אם נגעה טומאה בהן — נטמא גם האוכל הצריך לידות, דיד מכניס ומוציא, כדאמרינן ב"העור והרוטב" (חולין קיח,א): "מכל האוכל" — לרבות הידות. וקתני התם: אשה שהיא כובשת ירק, דידות שלהן טהורין, דכשהיא עוצרת אותם — הידות משתברות, ואי אפשר ליטול הירקות בידות שלהן, שנשמט ונפסק האוכל מן היד, מחמת כבישה. **כּוּבֶשֶׁת -** שול"ץ בלע"ז, עוצרת שיצא המשקה שלהן ויבשו. דרך אשה בכך כובשת ירק ממים, שישתמרו לזמן מרובה. **מְהוֹרִין -** העלין והקלחין. ו**אֲמָרִי לָהּ -** כי מטא לאידך בפרק שני (דעוקצין משנה א) "ויתים שכבשן בטרפיהן". כתרגומו: עלה — טרפא (בראשית ח), עלין שלהן דהיינו ידות. **מְהוֹרִין -** הידות להביא טומאה לאוכל, דתו לא חזי למהוי בית יד. **הַוִּיזוֹת דְּרַב וְשִׁמוּאֵל -** עומק גדול, ולא הוה נהירא ליה. **תַּלְיִסָּר מְתִיבְתָּהּ -** שלש עשרה ישיבות איכא בהך מתא דגמרי מסכת עוקצין. **כִּי הָהָא שְׁלִיף חַד מְסָאנָא -** משום עינוי. **דְּחָזָא מִיָּדִי -** חס ושלוש בעובדי בישוי. **פְּרָצִי בְּרִיפְתָּהּ -** זורקים אותם זה לזה. **נִיעֲשִׂיָּה -** יעשנו שיצא לחוץ. **אַבּוּסָפָא דְּתַמְרֵי -** על כלי מלא תמרים, או פסולת של תמרים.

63 יום נעשה גיעול לחבירו – כל יום שמבשלים בכלי, נעשה אותו
 64 ביטול הגעלה לביטול של היום הקודם, ונמצא שלפני שמספיקות
 65 הבליעות להיות 'נותר' כבר נפלטו, ולעולם לא יהיה בדפנות הכלי
 66 בליעות של איסור.
 67 הגמרא מבררת את תירוצו של רבא. שואלת הגמרא: תינה שלמים
 68 – תירוצו של רבא מוכן, כשיש בכלי בליעות של קרבן שלמים,
 69 דבין דלשני ימים מיתאכלי – שבוין שקרבן שלמים נאכל לשני
 70 ימים, נמצא דמקמי דתינהו נותר קא הוי גיעול – קודם שיעשו
 71 הבליעות מאתמול 'נותר', הרי יצאו הבליעות על ידי הביטול של
 72 היום השני, אלא חטאת – אבל כשמבשל קרבן חטאת, בין דליום
 73 ולילה מיתאכלא – כיון שבשר חטאת נאכל רק ליום ולילה, נמצא
 74 דבי מבשל בה האידנא ו-היום חטאת, למחרת בבוקר כבר הוי
 75 נותר, וכי הדר – וכשחוזר ומבשל בה למחר או שלמים או חטאת,
 76 קא פליט נותר דחטאת האידנא ושלמים דלמחר – יפלט
 77 הנותר של החטאת של היום הראשון הבלוע בדפנותיו, בקרבן
 78 חטאת או שלמים שביטול למחרת, ואי אפשר לומר על זה שכל
 79 יום ויום נעשה גיעול לחבירו.
 80 מיישבת הגמרא: אמר – אמור בני הישיבה, לא צריכא – תירוצו
 81 של רבא שבקדשים לא צריך ליבון משום שכל יום נעשה גיעול
 82 לחבירו, לא נאמר אלא באופן דבי מבשל בה חטאת האידנא –
 83 שבאותו יום שמבשל בכלי חטאת, הדר מבשל בה האידנא שלמים
 84 באותו יום חוזר ומבשל בכלי שלמים, ועל ידי כך כבר הוגעל
 85 הכלי מהבליעות של החטאת, ולמחרת אין חשש נותר, משום
 86 דחטאת דלמחר ושלמים דאתמול פתרי הדר קא שלים ומנייהו –
 87 החטאת שביטול למחרת והשלמים שביטול היום נשלם זמנם ביחד,
 88 דהיינו שבעוד שמבשל את החטאת עדיין לא נעשה השלמים של
 89 אתמול נותר, וחדר מבשל שלמים דלמחר – וחוזר שוב (ביום השני),
 90 ומבשל שלמים לאחר החטאת, ובזה יוגעל הכלי מבליעות
 91 השלמים של אתמול ומהחטאת של היום, וכך מאריך לו עוד יום.
 92 וכן לעולם, לאחר ביטול בשר חטאת, צריך לבשל בשר שלמים,
 93 מקשה הגמרא על תירוצו של רבא: אי הכי – אם כן, שכל יום
 94 נעשה הגעלה לחבירו, הנעלה נמי לא ליבעי – שלא יצטרכו שום
 95 הכשר, ומדוע שנה התנא שצריך הגעלה. מסיקה הגמרא: קשיא –
 96 אכן קשה הדבר.
 97 מביאה הגמרא תירוצו נוסף: רב פפא אמר, האי קריד האי לא קריד
 98 – בכלי שמבשלים בו בשר קדשים, כיון שכל יום מבשלים בו לא
 99 מתקשה הבלעה בתוכו, ויוצאת על ידי הגעלה, אבל בכלי של
 100 גוי, מאחר ולא מבשלים בו תמיד, מחלחלת הבלעה בכולו
 101 ומתקשה בתוכו, ואינה יוצאת אלא על ידי ליבון.
 102 הגמרא חוזרת לתירוץ שתירצה לעיל: רב אשי אמר, לעולם
 103 דאמרן מעיקרא – לעולם החילוק בין קדשים לגיעולי גוים, הוא
 104 כמו שאמר רב ששת בתחילה, הקא תתיירא בלע, הקא איסורא בלע
 105 – כאן בלע היתר ולכן די בהגעלה, ובאין בלע איסור ולכן צריך
 106 ליבון, ודקא קשיא לך – ומה שרבא הקשה על תירוץ זה, דסוף סוף
 107 בעידנא דקא פליגי, איסורא קא פליגי – בזמן שהכלי פולט את
 108 הבליעות שבדפנותיו, כבר נאסרו בנותר והרי פולט דבר איסור,
 109 קושיא זו יש לתרץ, דבעידנא דקא פליגי לא איתיה לאיסורא
 110 בעינייה, כלומר, אותו בליעת איסור שיש בו בשעת הפליטה, לא
 111 היה 'איסור בעין' מעולם, משום שבזמן שחל עליו שם נותר, כבר
 112 היה בלוע בדופני הכלי, ולכן אין איסורו חמור, ולכן מועילה לו
 113 הגעלה.
 114 הגמרא מבארת כיצד עושים ליבון והגעלה. מבררת הגמרא: ועד
 115 פה מלכין – עד כמה יש ללכך את הכלי כדי שיוכשר. משיבה
 116 הגמרא: אמר רבי מני, עד שתשייר קליפתן – עד שתורד קליפת
 117 המתכת העליונה על ידי הליבון. מבררת הגמרא: וכיצד מנעילין.
 118 משיבה הגמרא: אמר רב הונא, מניח יורה קמנה בתוך יורה גדולה,
 119 כדי שיהיו המים החמים עוברים על כל היורה.
 120 מבררת הגמרא: יורה גדולה פא – איך מגיעלים יורה גדולה, שאין
 121 אפשרות להכניסה לתוך כלי יותר גדול. משיבה הגמרא: תא שמעי,
 122 דהתהא יורה דתהא בי פה עקביה – מעשה ברוד גדול שהיה אצל
 123 רב עקביה, שקנה אותו מגוי, וכדי להכשירו, אהדר ליה

1 בת יומא – התורה אסרה להשתמש רק בכלים שהגוי בישל בהם
 2 באותו יום, דלאו נותן טעם לפגם הוא, ולכן אוסר מאכל אחר
 3 שיתערב בו.
 4 שואלת הגמרא: אם כן מכאן ואילך לישתרי – אחרי אותו יום
 5 שביטול בו הגוי, נתיר להשתמש בכלי אף לכתחילה בלא שיכשירו
 6 תחילה, כיון שמאותו יום הרי הוא נותן טעם לפגם. מתרצת
 7 הגמרא: אכן דין זה אינו מהתורה, אלא חכמים עשו נזירה בקדירה
 8 שאינה בת יומא שיהיה חיוב להכשירה, משום קדירה בת יומא,
 9 שאם לא היו צריכים להכשיר קדירה שאינה בת יומא, היו באים
 10 להתיר גם קדירה בת יומא.
 11 מבררת הגמרא: ואידך – השיטה שחולקת וסוברת שנותן טעם
 12 לפגם אסור, כיצד למדה דין זה מפסוק זה. מתרצת הגמרא: שיטה
 13 זו סוברת, שקדירה בת יומא נמי מפגם פגמה – שגם קדירה בת יומא
 14 נותנת טעם לפגם, ובכל זאת אסרתה התורה, ומכאן שאסרה
 15 תורה גם נותן טעם לפגם.
 16 הגמרא דנה במה ששנינו במשנתנו (לעיל עה), השפוד והאסכלא
 17 מלבנן באור: קמי ליה ו-הקשהו רב עמרם לרב ששת, תנן במשנתנו,
 18 השפודין והאסכלא שנקנו מגוי, מכשירים על ידי שמלכין באור,
 19 (והתניא) [והתנן] גבי קדשים – והלא שנינו לענין הכשרת כלים
 20 המשמשים לביטול בשר קרבנות, השפוד והאסכלא שצלה עליהם
 21 בשר קדשים, ובא להכשירים, מנעילין בפתחין. וקשה מדוע אין צריך
 22 בהם ליבון, כדן ההכשר שנקנו מגוי.
 23 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב ששת לרב עמרם, עמרם ברי – עמרם
 24 בני, וכי מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים, והרי (הבא
 25 ה[תם] היתירא בלע – שם בקדשים הכלי בלע היתר, ורק לאחר
 26 מכן נאסרו הבליעות, על כן די לו בהגעלה ואף שנבלע על ידי
 27 האור) אבל (התם) [הקא] איסורא בלע – כאן במשנתנו הכלי בולע
 28 מיד בהתחלה איסורים, על כן הוא צריך ליבון.
 29 רבא דוחה חילוק זה, ומיישב באופן אחר. אמר רבא, והלא סוף
 30 סוף כי קא פליגי, בסופו של דבר בשעת שהכלי פולט למאכל
 31 אחר את הבלוע בו, איסורא קא פליגי – הרי הוא פולט דבר אסור,
 32 אם כן מדוע שלא נצריך גם בקדשים ליבון כבמשנתנו. אלא אמר
 33 רבא, באמת גם בקדשים לא די בהגעלה אלא צריך ליבון
 34 כבמשנתנו, ומאי הנעלה – ומה ששנינו לענין קדשים שצריך
 35 להגעיל את הכלים, הכוונה שמלבד הליבון צריך נמי שטיפה –
 36 שטיפה מבחוץ, ומריקה – ושטיפה מבפנים.
 37 אביי דוחה את תשובתו של רבא, ומיישב באופן אחר. אמר ליה
 38 אביי לרבא, מי דמי, כלומר, וכי אפשר לומר שנתנא קרא למריקה
 39 ושטיפה 'הגעלה', והרי מריקה ושטיפה הם בצונן, ואילו הנעלה
 40 היא בפתחין. שכן לשון 'הגעלה' משמעותה במים חמים, שכופים
 41 את הכלי לפלוט את הבלוע בתוכו. אלא אמר אביי, גיד עליו רעו
 42 – כל משנה מלמדת על חברתה, תנא הקא ליבון והוא הדין להנעלה
 43 – שנה התנא במשנתנו שצריך ליבון, אך הוא הדין שצריך
 44 להגעלה, כדן ההכשר בקדשים, וכן תנא ה[תם] הנעלה והוא הדין
 45 לליבון – שנה התנא לענין קדשים שצריך להגעלה, אך הוא הדין
 46 שצריך ליבון כבמשנתנו.
 47 רבא דוחה את תשובתו של אביי, ומתיר תירוץ אחר. אמר ליה
 48 רבא לאביי, אי הכי – אם כן, שדין אחד שנינו במשנתנו, ודין שני
 49 במשנה בבוזרים, ומשנה אחת מלמדת על השניה, לתניניהו לכולהו
 50 בקדרא – היה לו לתנא לשנות הגעלה וליבון במשנה אחת ואו
 51 במשנתנו או במשנה של קדשים; וליהי תנא באידך אחריתי –
 52 ובמשנה השניה לשנות רק את אחד מהדברים, או ליבון או הגעלה,
 53 וליבא – ובאופן זה ניתן לומר גיד עליו רעו, שמהמשנה ששנויים
 54 בה שניהם, נלמד שלא מועילה הגעלה בלא ליבון ולא מועיל
 55 ליבון בלא הגעלה, ומעתה גם במשנה שנשנה בה רק דבר אחד,
 56 נצריך את שניהם, משום שכבר למדנו שלא מועיל זה בלא זה.
 57 אבל באופן שהמשניות שנויות עכשיו, שבכל משנה יש רק דין
 58 אחד, אין לומר 'גיד עליו רעו', ועל כרחך שבמשנתנו צריך רק
 59 ליבון ובקדשים צריך רק הגעלה, וחוזרת הקושיא מדוע בקדשים
 60 לא צריך ליבון.
 61 אלא אמר רבא, קדשים היינו מעמייהו – הטעם שבקדשים צריך רק
 62 הגעלה ולא ליבון, הוא כדבר נחמן אמר רבה בר אבהו, דאמר, כל

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכט רש"י תוספות

1 בת יומא – שבישל בה גוי היום, אבל בישל בה אתמול כבר הופג טעמו
2 בלינת לילה, ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם. מכאן ואילך לישתרי
3 – אף לכתחלה. פגעילן – לא חשיב כלבון, דליבון שורף את הכלי, גבי קדשים
4 השפור והאסכלא – שצלה בון בשר קדש, משום דכי אתי למחר הוי נותר, וכי
5 הדר מבשל בשר קדש למחר פליט שפור
6 בגייה טעמא, ונותר איסור כרת הוא. עפרים
7 ברי = עמרם בני. גבי קדשים כי בלע האי
8 שפור חיתרא בלע – הלכך כפי טעם האי
9 בהגעלה, אלא אמר רבא – האי הגעלה
10 דקתני התם מריקה ושטיפה. כלומר, לעולם
11 לפלוט האיסור ודאי ליבון בעי כשאר
12 בליעת איסור, אלא מצות מלך היא בקדשים
13 "ומרק ושטף במים", כי הדיכ דהויא דבית
14 הכותב "כאשר יזה הרמזה על הבגד" דבעי
15 כיבוס במקום קדוש, ושכירת כלי חרס במקום
16 קדוש הוא, והוא הדין למריקה ושטיפה. אמר
17 ליה אביי מי דמי – כלומר, מי קרי למריקה
18 ושטיפה "הגעלה"? הא כל הגעלה ורתוחן
19 משמע, שוכפין להקיא הכלי מה שבלע.
20 ומריקה ושטיפה בצונן הוא, בדאמרין
21 בשוחט קדשים בפרק "דס חטאת" (ובחים)
22 צו, ב"א אלא אמר אביי – הגעלה ממש
23 לפלוט מאיסור. ודקא קשיא לך מתניתין
24 דמצריבא ליה ליבון – לא תקשי, ודאי בין
25 בקדשים בין בגיעול גוים תרתייהו בעינן
26 לפלוט איסור, לכד מריקה ושטיפה דקדשים
27 דאינה אלא מצות המלך. ויגיד עליו רעו –
28 ונלמד משנה מחבירתה של קדשים ממשנתנו,
29 ומשנתנו משל קדשים. והוא הדין לליבון –
30 שניהם צריך. יגיד עליו רעו – איבעי
31 למתנייהו לתרתייהו ליבון והגעלה בחדא, או
32 במשנתנו או בקדשים, והדר ליתני חדא
33 באיך ותגמר חבירתה מינה מה התם הא
34 בלא הא ליתא. הכא נמי הא בלא הא ליתא.
35 כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו –
36 שמבשלין בון, ואינו מספיק להיות נותר עד
37 שתחזור ופולטו בתבשיל אחר. ולקמן פריך:
38 אי הכי, הגעלה נמי לא ליבעי מקמי דליהו
39 נותר הוי ליה גיעול – שהרי כשבשיל בה
40 למחר פלט בליעה מיום אתמול. לא צריכא
41 דבי מבשל ביה חטאת האידנא הדר מבשל
42 ביה – בו ביום שלמים, חזה ושוק של כהנים.
43 בחדי הדדי שלים זמנייהו – ואין כאן פליטת
44 נותר. והדר מבשל ביה שלמים בו ביום
45 כדאמרין, בכל פעם מבשל שלמים לאחר
46 חטאת בו ביום, כי הדיכ דלא ניהוו נותר
47 למחר. הכי גרסינן: אי הכי הגעלה נמי לא
48 ליבעי קשיא. רב פפא אמר האי קריד האי
49 לא קריד – לעולם בקדשים איסורא פליט.
50 ודקא קשיא לך: ניבעי ליבון כי מתניתין לא
51 דמי, דגיעול גוים אידיד דלא מבשיל ליה כל
52 שעתא ומתקשה הבליעה בתוכו ונדרבך בו בכולו, טרשטרי"ש בלעו, ואין נוח
53 לפלוט בהגעלה עד שמלכנו באור. אבל בקדשים דכל שעתא מבשיל בהו – לא
54 קריד נוח לפלוט, הלכך (סג) בהגעלה קא פלט. לעולם בדאמרין מעיקרא –
55 דהיינו משום דבקדשים היתירא בלע. ודקשיא לך: כי פליט איסורא פליט! לא חמיר
56 איסור, שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה, שבתוך דהפי הכלי היה בלעו
57 ומעולם לא הוכר איסורו. בתוך יורה גרולה – שיהי ורתוחן עוברין על כולה.
58 דורא = קלחת.

גרנפא

1 בת יומא – פירש בקונטרס: שבישל בה גוי היום, אבל אכל בישל בה אתמול כבר הופג טעמו
2 בלינת לילה. משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת. וכן פירש רבינו
3 תם דלינת לילה פוגמת, כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה, כדמשמע בפרק קמא
4 דברכות (ב, ב) בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בהיגדים ועניים וכל אדם. וזכר
5 לדבר, דלינת לילה מקרי עבור צורה, והוי דברים
6 קל דחומרא: אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו
7 בלילה – כל שכן איסור הנבלע בקריה. ולישנא
8 ד"בת יומא" משמע שבישל בה היום, מדלא
9 קאמר "לא אסרה אלא קדרה מעת לעת". ודוקא
10 שעמודה כל הלילה בלא בישול, שאין ידוע מה
11 גורם להפיג הטעם תחלת הלילה או סופו או כולה,
12 אבל מעת לעת לא בעינן, והמחמיר תבא עליו
13 ברכה. ויש לתמוה לדברי רבינו תם שמביא זכר
14 לדבר מעיבור צורה, דתפשט ליה שטוף לילה
15 גורם הפגם, דהיינו עמוד השחר דמשוי ליה נותר
16 להטעונו שריפה, ובפרק שני דובחים (ט, ב) גבי
17 קדוש ידים משמע בדעמוד השחר חשיב ליתנו
18 ושמו לכך אומר רבינו תם דאינה ראייה גמורה
19 אלא זכר לדבר, כדי שלא לפשוט יום משום, ויש
20 לזקוק דסוף הלילה לבד אינו גורם אלא כולה,
21 מדהצריך הכתוב שבידה בכלי חרס מריקה
22 ושטיפה בכלי נחשת אחרי בישול חטאת למאן
23 דאמר נותן טעם לפגם מותר, ואמאי? הלא מותר
24 לבשל בו לכתחלה אחר עמוד השחר, והריב רבינו
25 ברוך כתב בספר התרומה שצריך לחקור שלא
26 היה בכלי אפילו מים חמין לכד בתוך מעת לעת,
27 דמים חשיבי כמז האיסור לפי שנעשו נבילה כיון
28 שלא היה בון ששים לבטל פליטת הכלי,
29 דבדידה משערין, וחזור ונבלעו. ודוקא בכלי של
30 איסור, אבל בכלי של היתר גנון בשר בכלי של
31 חלב או איפכא, אף על פי שהיו בו מים חמין בתוך
32 מעת לעת אין לחוש, שהרי קו היתר, דלא אמרין
33 חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא דוקא באיסור.
34 ועוד דאיכא נותן טעם בר נותן טעם. דאפילו לפי
35 המפרש גבי גוים שעלו בקערה אבל נתבשלו לא,
36 הכא איכא שלשה נותני טעם: של היתר הראשון
37 שנבלע בכלי, וממנו למים, ומן המים חזר ונבלע
38 בכלי. מכאן ואילך לשתרי – הלכך דבר
39 המבושל בכלי שאינו בן יומא מותר. ויש לתת
40 טעם מה ראו להחיד המאכל לאיסור קדרה –
41 לפי שהקדרה היא בה איסור גמור תחלה, אבל
42 המאכל לא נבלע בו איסור מעולם. והגעלה כלי
43 בן יומא אין להגעיל אלא בששים, דשמןות
44 הנפלט בחמין טעם לשבח הוא, דלא שרינן לעיל
45 בפרק שני (לה, ב) חמין של גוים אלא משום
46 דסתם כללים אינן בני יומן, אבל כשמגעילין כלי
47 חמין בערב הפסח בארבע שעות, דשעת היתר
48 היא – יכול להגעיל אפילו כלי בן יומא בפחות
49 מששים, דהוי נותן טעם בר נותן טעם: של היתר
50 החמין בקערה, וממנו למים, ומן המים חזר ונבלע
51 בקערה, ועדיין הכל היתר. ועוד, כי יותר מתקלקל
52 טעם חמין בכלי שאין ראוי לאכילה, ממה שמתקלקל טעם בשר בדגים שנתבשלו אחריה,
53 לפי שהדגים ראויין לאכילה והבשר נותן בון טעם לשבח. ומה שנהנו לעשות לתת כלי
54 המוגעל במים צוננין מיד אחר הגעלה, אין לידע למה נהנו בן. דאין לומר משום דתנן בפרק
55 "דס חטאת" (ובחים צו, א): והכמים אומרים מריקה בחמין ושטיפה בצונן – דהיינו בקדשים,
56 אבל בתרומה קאמר התם דליתאן ויש מפרש הא דקאמר שטיפה יתירתא – היינו שהיו
57 שטיפות בצונן, ובתרומה ליתא דסגי בשטיפה אחת. ולשון יתירא משמע בן, ועל זה נהנו
58 בשטיפת צונן בכל הגעלות. מיהו בקונטרס פירש שם: שטיפה היא שטיפת צונן, ובתרומה
59 ליתא כלל, ולפיכך צריך טעם למנהג.

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

הסבין שפה ונועצה עשר פעמים בקרקע – בירושלמי קאמר שלש פעמים, משמע דהכא לא דוקא עשר פעמים. מידו מדקאמרין לקמן: דצה עשר פעמים בקרקע משמע דדוקא קאמר, ויש להחמיר. **אמר** רב הונא בריה דרב יהושע ולאכול בה צונן – פירש רש"י: אבל לאכול בה רותח בעי הגעלה. וכן משמע בפסחים (ל, ב) דקאמר גבי סביני דפסחא: והלכתא אידי ואידי ברותחין, פירוש:

קתיידו ופרוליידי. אבל קשה בדפוק קמא דחולין (ת, ב) קאמר גבי סבין של גוים מלבנה באור. משמע דצריכה ליבון. וכן בתוספתא (פרק ט) תניא: הסבין והשפורין ואסכלא ילבנן באורו לכך נראה: בודאי לחתוך בה רותח צריכה ליבון. והא דפסחים דמשמע דסגי ברותחין, היינו לפי שבלע היתמא, אבל בסבינים של גוים דבלעי איסורא בעו ליבון. וכן משמע קצת דיש חילוק בין בלע היתמא לבלע איסורא. ואומר רבינו תם, דהא דקימא לן דסבין בעי ליבון היכא דאיסורא בלע, היינו דוקא באיסור דסבין גדולה שדרך לצלות בה בשר. דיקא נמי, דקתני בתוספתא: הסבין והשפורין בו, סביני דומיא דשפורין ואסכלא. אבל סבינים קטנים שאין דרך לצלות בהם בשר ודאי סגי להו בהגעלה אף כשל גוים. ורבינו יצחק בן אשר מצריך ליבון גם בסביני קטנים לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר על גבי חלים. ורבינו תם אומר דזה אינו קריי תשמישו על ידי האור, כיון דאין תשמיש קבוע על ידי האור סגי בהגעלה. וכן בירושלמי, דאמר: הדא דתימא בסבין קטן, אבל בגדול בעי ליבון. ויש לדחות אותה ראיא, דקאמר דתם מהא דקאמר: הסבין שפה והיא טהורה בר אלמא משמע דאיירי בצונן, ובצונן ליכא חילוק בין תשמישו על ידי האור בין אין תשמישו על ידי האור. ומפרש הרב רבינו אלחנן הירושלמי כן הוא: הדא דתימא

בסבין קטן – שאין רגילות להיות בה גומות ואין בלוע בגומות, וסגי בנעיצת קרקע. אבל סבין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון, דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפשוף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות, הלכך אפילו לחתוך בה צונן צריכה ליבון. ולא סגי בהגעלה אפילו לצונן, משום דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור הבלוע בתוך הסבין, אבל לא מהני להעביר איסור הנדבק, והשפשוף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק, וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק על ידי ליבון. ומכל מקום נדחית היראיה דרבינו תם מן הירושלמי, דלא מיירי ככל תשמישו על ידי האור. ורבינו ברוך מיישב היראיה, והכי פירושו: הדא דתימא בסבין קטן – שאין תשמישו על ידי האור, וסגי בנעיצת קרקע אפילו לחתוך בה רותח. ויש ליתן טעם, משום דסתם סבין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ, אבל גדול תשמישו ברותחין וגם תשמישו על ידי האור, הלכך בעי ליבון לחתוך בה רותח. כך נראה למורי ליישב פירוש רבינו ברוך. ואומר מורי, דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע – היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה, אבל לא רכה שאינה מעברת השומן. וגם לא קרקע קשה יותר מדאי. ודוקא נטק קרקע, ולא אבן ולא אפר ולא קרקע רכה. **אידבר** מה דעבדת באורחא פירש הקונטרס: שגיר להם שתי שפחות, רב יהודה לא קבלה ובאטי קבלה. ונראה דלא חטא בזה, שעדיין היה עבד קצת שמעובד גט שחרור בדאמרין פרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע, ב), באטי בר טובי ברמות רחיה לא שקיל גיטא דדחורא.

גדנפא דלישא אפומא, ומליוה מיא וארתחה. אמר רבא: מאן חכים למעבד פי הא מילתא אי לאו רב עקיבה דגברא רבא הוא, קסבר: קבולעו קד פולטו, מה בולעו בנצוצות – אף פולטו בנצוצות. "הסבין – שפה והיא טהורה". אמר רב עוקבא בר חמא: ונועצה עשרה פעמים בקרקע. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ובקרקע שאינה עבודה. אמר רב פהנא: ובסבין יפה שאין בה גומות. תניא נמי הכי: סבין יפה שאין בה גומות, נועצה עשרה פעמים בקרקע. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לאכול בה צונן. פי הא דמר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלפא, איתו לקמיהו אתרוגא, פסק אכל, פסק ותב ליה לבאטי בר טובי. הדר דצה עשרה זימני בארעא, פסק תב ליה למר יהודה. אמר ליה פאטי בר טובי: וההוא גברא לאו בר ישראל הוא? אמר ליה: מר קים לי בגייה, ומר לא קים לי בגייה. איפא דאמרי, אמר ליה: אידיך מאי עבדת פאורתא.

גדנפא דלישא – שפה של עיסה סביבות פיה, כדי שתקבל מים הרבה ויעברו הרוחתין על שפתה. **כבולעו** – כענין שבלעו שפת הדוד את האיסור, יפליטוהו. **מה בולעו בנצוצות** – לאו בולעו אלא על ידי ניצוצות, שניתו הרתחות שם ולא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור. **כך בשעת פליטה** – אף על פי שלא הכניסה לתוך יורה אחרת, הואיל ונתמלאת יפה יפה ומעלה ניצוצות על שפתה ופולט. ומיורא גדנפא בעיני, משום דאי לאו הכי – דלמא לא הוה מסקא ניצוצות על השפה בהא זימנא, אבל איסור הנתבשל בה פעמים הרבה, אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת. ונועצה – אף על פי ששפה, ויש אומרים: משפשה בבגד צמר שאינה חלק, ומעביר שמנוניתה. **שאין בה גומות** – בעובי רחבה, שלא תהא שמנונית בגומא. **ולאכול בה צונן** – אבל דבר רותח אסור לחתוך בה עד שיגעילנה ברותחין וכלי ראשון, כדאמרין ב"כל שעה" (פסחים ל, ב) לענין חמץ בפסח. **דצה = נעצה**, שבור מלבא – גוי היה. **מר קים לי בגייה** – רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך אני מוחזק שתאחז פרוש כל כך. **מאי עבדת באורחא** – דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים, וכששיגרין להם בלילה שעבר קיבל באטי ורב יהודה לא קיבל.

הדרן עלך השוכר את הפועל
וסליקא לה מסכת עבודה זרה

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

בסבין קטן – שאין רגילות להיות בה גומות ואין בלוע בגומות, וסגי בנעיצת קרקע. אבל סבין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון, דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפשוף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות, הלכך אפילו לחתוך בה צונן צריכה ליבון. ולא סגי בהגעלה אפילו לצונן, משום דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור הבלוע בתוך הסבין, אבל לא מהני להעביר איסור הנדבק, והשפשוף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק, וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק על ידי ליבון. ומכל מקום נדחית היראיה דרבינו תם מן הירושלמי, דלא מיירי ככל תשמישו על ידי האור. ורבינו ברוך מיישב היראיה, והכי פירושו: הדא דתימא בסבין קטן – שאין תשמישו על ידי האור, וסגי בנעיצת קרקע אפילו לחתוך בה רותח. ויש ליתן טעם, משום דסתם סבין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ, אבל גדול תשמישו ברותחין וגם תשמישו על ידי האור, הלכך בעי ליבון לחתוך בה רותח. כך נראה למורי ליישב פירוש רבינו ברוך. ואומר מורי, דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע – היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה, אבל לא רכה שאינה מעברת השומן. וגם לא קרקע קשה יותר מדאי. ודוקא נטק קרקע, ולא אבן ולא אפר ולא קרקע רכה. **אידבר** מה דעבדת באורחא פירש הקונטרס: שגיר להם שתי שפחות, רב יהודה לא קבלה ובאטי קבלה. ונראה דלא חטא בזה, שעדיין היה עבד קצת שמעובד גט שחרור בדאמרין פרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע, ב), באטי בר טובי ברמות רחיה לא שקיל גיטא דדחורא.

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

אגרות קודש

בי"ה, י"ג ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מדי' ניסן עם הפ"נ המוסגר בו, אשר אקראהו בל"ע על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

בשאלתו בענין תפילין דר"ת, הנה לע"ע לדעתי עדיין לא יניחם, ובעוד איזה זמן בטח יבוא עמדי בכתובים עוד הפעם אודות זה, ועד אז הנה יוסיף אומץ בלימוד תורת הדא"ח שע"פ המבואר בכ"מ הנה זה מהשייך לתפילין דר"ת שע"פ המבואר בספרי קבלה, זהו ענין מוחין דאבא.

בטח נותן לצדקה בכל יום מימות החול איזה פרוטות קודם התפלה ושומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר בחומש תהלים ותניא הידועים ופשיטא אשר נזהר בטבילת עזרא, והשי"ת יזכהו לתלמוד תורה ביראת שמים ומבלי מפריעים ומונעים המדומיים שאינם באים אלא להגדיל את השכר והחביבות של הענין.

בברכה לחג הפסח כשר ושמח ולת"ת ביר"ש.

עבודה זרה דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלא

בקרקע, אין זע מועיל אלא לאַבול בַּה צוֹנָן – לחתוך בה מאכל
צונן, אבל כדי להכשירה לרותח צריך הגעלה כיון שהנעיצה אינה
מוציאה את הבליעות האסורות מהסכין.
הגמרא מביאה מעשה שמצאו שצריך נעיצה בקרקע: כִּי הָא דָּמַר
יְהוּדָה וּבִאטִי בַר טוֹבִי הוּוּ יְתֵבִי קָמִיה דְּשִׁבּוּר מְלָכָא – כמעשה
שישבו מר יהודה ו'באטי בר טובי', לפני 'שבור' מלך פרס, שהיה
עובד כוכבים. אִיתֵהוּ לְקַמְיָהּ אֶתְרוּגָא – הביאו לפניו אתרוג
לאכול, נטל שבור מלכא את האתרוג, פִּסְק אָכַל – חתך ממנו
ואכל בעצמו, ולאחר מכן, פִּסְק יְהֵב לִיה לְבִאטִי בַר טוֹבִי – חתך
ממנו עוד והביא לבאטי בר טובי, הָדַר דְּצֵה עֲשֵׂהָ וְיִמְנֵי בְּאַרְעָא –
אחר כך נעץ את הסכין עשר פעמים בקרקע, כדי להכשיר את
הסכין, ולאחר שהכשירה, פִּסְק הֵב לִיה לְמַר יְהוּדָה – חתך והביא
מהאתרוג למר יהודה. אָמַר לִיה בִּאטִי בַר טוֹבִי – שאל בטי בר טובי
את שבור מלכא, וְהָהוּא נִבְרָא לֹא פִּי יִשְׂרָאֵל הוּא – האם אני איני
בן ישראל, ומדוע לא הכשרת את הסכין קודם שחתכת והבאת לי
מהאתרוג. אָמַר לִיה – אמר שבור מלכא לבאטי בר טובי, מַר קִיָּם
לִי בְּנֵייהָ, וְיָמַר לֹא קִיָּם לִי בְּנֵייהָ – את מר יהודה אני מכיר שהוא
פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך אינני מוחזק שאתה פרוש כל
כך, ולכן לא הכשרתי קודם את הסכין. אִיבָא דְּאָמְרֵי אָמַר לִיה –
ויש אומרים ששבור מלכא אמר לבאטי בר טובי, אִידִּבְרֵי מַאי עֲבָדְתָּ
בְּאַרְתָּא – וזכור מה עשית בלילה. פירוש, שבלילה הקודם שלח
להם שבור מלכא נשים, ומר יהודה לא קיבלם, ובאטי קיבלם,
ועתה רמו לו, שבכך שקיבל את הנשים גילה בעצמו שאינו פרוש,
ולכן לא הכשיר עברו את הסכין.

וְנִבְרָא דְּלִישָׁא אֶפּוּמָא, וּמְלִיזָה מִיָּא, וְאַרְתָּהָ – ומלאו את הכלי
מים, והרתיחו את המים, ועברו ניצוצות על שפת הכלי, ועל ידי
כך הוכשר.
אָמַר רַבָּא, מַאי חֲכִים לְמַעַבְדֵּי כִי הָא מִלְתָּא אִי לֹא רַב עֲקָבִיה
דְּנִבְרָא רַבָּא הוּא – מי חכם לעשות כדבר הזה, אם לא שזה הוא רב
עקביה שהוא אדם גדול, וקָסְבַּר – וסובר ש'כבולעו' כִּךְ פּוֹלְטוּ –
כדרך שהכלי בלע את האיסור, כך גם יפלוט אותו, מַה בּוֹלְעוּ
בְּנִצְוֹצוֹת – שכשם ששפת הכלי בלעה רק על ידי שניתנו ניצוצות
מתוך הכלי על השפה, אָה פּוֹלְטוּ בְּנִצְוֹצוֹת – כך בדרך זו הכלי
יפלוט את האיסור, ומשום כך הדביק עיסה למעלה סביבות דפנות
הכלי, כדי שניצוצות יוכלו להגיע לשם ולהכשירו.
שנינו במשנה: הַסֵּכִין וְהִיא מְהוּרָה. מביאה הגמרא עוד דינים
בענין הכשרת הסכין: אָמַר רַב עֲזַרְיָה בַר הָמָא, וְלֵאחֲרֵי שִׁפְשֵׁף
את הסכין באבן של נפחים, צריך גם לנַעֲצָה עֲשֵׂהָ פְּעָמִים בְּקַרְקַע,
כדי להוריד את השמנונית שעל הסכין. אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב
יְהוֹשֻעַ, וְנִעֲצָה זו צריכה להיעשות בְּקַרְקַע שְׂאִינָה עֲבֹדָה – בקרקע
שאינה חרושה, שהנעיצה בה מעביר את השומן. אָמַר רַב כְּהֵנָא,
וְנִעֲצָה זו מועילה רק בְּסִכִּין יָפָה שְׂאִין בָּה גִּזְמוּת – בסכין חלקה,
אבל אם יש גומות בסכין, לא מועילה הנעיצה בקרקע, כיון שיש
לחוש שיהיה שמנונית של איסור בגומא ולא תרד על ידי הנעיצה
בקרקע.
מביאה הגמרא סיוע מברייטא לדברי רב כהנא: תִּנְיָא נִמְיָי כִּי – גם
שנינו בן ברייטא. כִּכִּין יָפָה וְחִלְקָהּ שְׂאִין בָּה גִּזְמוּת, נִנְעָצָה עֲשֵׂהָ
פְּעָמִים בְּקַרְקַע, אבל אם יש בה גומות לא מועיל לה נעיצה
בקרקע.
הגמרא מבארת שהכשר זה של הסכין, אינו מועיל להכשירו לענין
כל דבר: אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, מַה שֶּׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁסִּכִּין
מִשְׁפֹּשֶׁה בִּאבָן, וכן מה ששנינו בברייטא שנועץ את הסכין

הדרן עלך השובר את הפועל
וסליקא לה מסכת עבודה זרה

אגרות קודש

ב"ה, י"ג בחודש הגאולה, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

שלמא רבא להאי גברא רבא הרה"ג והרה"ח ווי"ח א"י"א
איש חי רב פעלים בר אוריין ובר אבהן ומרא דעובדין
טבין בנש"ק וכו' כבוד הדרת גאונו מוהר"ר ישראל
שליט"א אביחצירה

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבו וגם שמחתי לקבל פ"ש מכהדרי"ג שליט"א על ידי הרה"ג והרה"ח ווי"ח
א"י"א נוי"מ עוסק בצרכי צבור וכו' וכו' מוהר"ר בנימין אלי' שי' גורודצקי, ובעיקר שמחתי לשמוע מפי
הרבא"ג שי' כי [אין] לכת"ר כל תרעומות עלי ואפילו לא טינא בלב שאין כוונתי אלא לטובה. ולדעתי
צריך כל אחד ומחויב בזכותא דא להקדיש כוחותיו לטובת הכלל ולא לישב בדד, וכמובא באגרת
הידועה של ר' שרירא גאון, אשר כשבא רב לבבל והגיע למקום תורה לא קבע שם מושבו אלא אדרבה
הלך למקום שאין בו תורה והקדיש כוחותיו לגדור גדר בבקעה אשר מצא.

ולקראת ימי החג הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח,
ולקיום היעוד המקווה - כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בגאולתנו האמיתית והשלימה
בימיו ובימינו על ידי משיח צדקנו.

בכבוד רב ובברכת החג.

מוסג"פ העתק מכתב כללי מענינא דיומא.

משנה

קיימות עבירות שהעובר עליהן בשוגג חייב קרבן חטאת, והוא הנקרא חטאת יחיד. המשנה מבארת שמי שחטא על פי הוראת בית דין, פטור מקרבן. הורו בית דין – סנהדרין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה שחייבים על שגגתם חטאת קבועה, כגון שהורו שמותר לאכול חלב או דם, והלך היחיד ועשה את הדבר האסור בשוגג על פיהם, אזי בין באופן שעשו הדיינים עצמם את הדבר האסור, כגון שאכלו חלב או דם, ועשה היחיד עמו, כלומר, שאכל עמם, ובין שעשו ועשה אחריה, ובין שלא עשו הם ועשה היחיד לבדו, פטור מקרבן חטאת מפני שתלה בבית דין, והתולה בבית דין פטור מקרבן. הורו בית דין שמותר לעבור על מצוה באופן שנתבאר, וידע אחר מן – מהדיינים שפעו בהוראתם, או אף אם לא היה זה אחד הדיינים אלא תלמיד והוא ראוי להוראה, ואף על פי שידע שטעו הלך ועשה על פיהם, אזי בין שעשו ועשה עמו, ובין שעשו ועשה אחריה, ובין שלא עשו ועשה, הרי זה חייב קרבן חטאת יחיד, מפני שלא תלה בבית דין, שהרי ידע שטעו. זה הכלל, התולה בעצמו – שעושה על דעת עצמו, חייב חטאת, והתולה בבית דין פטור.

גמרא

בית דין הגדול שהורו להתיר עבירות שהעובר עליהן בשוגג חייב קרבן חטאת, ועשו רוב הציבור על פיהם, העושים פטורים מקרבן ובית דין חייבים בקרבן פר העלם דבר של ציבור. הגמרא מבארת דין זה: אמר שמואל, לעולם אין בית דין חייבין קרבן באופן שהורו לעבור על מצוה, אף שעשו רוב הציבור על פיהם, עד שיאמרו להם – לציבור מותרין אתם. אך אם רק נמנו וגמרו להתיר, ושמעו השומעים והלכו ועשו, אין מביאים פר, אלא כל יחיד ויחיד שעשה חייב קרבן חטאת יחיד. רב דימי מנהרדעא אמר, עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות מעשה פלוני, כגון מותרים אתם לאכול חלב, מאי מעמא לפי שלא נגמרה ההוראה עד שיאמרו בלשון זו דווקא. הגמרא מביאה ראיות לדעת רב דימי: אמר אביי, אף אנן נמי תנינא – אף אנו שנינו משה כרב דימי, ששנינו (סנהדרין פז), זקן ממרא שהורו לערוך אחר שהורו לו הסנהדרין שטועה הוא, אם שנה וליפיד את ההלכה בדרך שלימד קודם לכן, פטור ממייתה. אך אם הורה בפירוש לעשות כדעתו, שאמר מותרים אתם לעשות מעשה פלוני, חייב מייתה. ומבואר שאין הוראה נגמרת עד שיוורה לעשות מעשה פלוני, וכפי שאמר רב דימי בבית דין. אמר רבי אבא, אף אנן נמי תנינא, ששנינו (יבמות פז), אשה שבא עד אחד שמת בעלה, ועל כן הורו לה בית דין שמוותרת להנשא, והלכה ונקללה בנות, ושוב נמצא שבעלה היה חי והיא אשת איש, חייבת בקרבן כדין אשת איש שנבעלה לאחר בשוגג, ואינה פטורה מחמת זה שהתירה בית דין, שלא התירו לה אלא להנשא ולא לזנות, ועל כן אין הוראתם פטרתה. וממה שלא אמרה המשנה 'התירה להנשא', משמע שהורו מותרת את להנשא, ומוכח שאין הוראה נגמרת אלא באופן זה. אמר רבינא, אף אנן נמי תנינא, ששנינו במשנתנו הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והורו לעבור משמע שהורו לעשות מעשה פלוני, ורק כך זו הוראה גמורה לפטור מקרבן את היחיד שתלה בה. מסיקה הגמרא: תו לא מיד – אין להשיב עוד על הראיות הללו, שכן הן ראיות גמורות. איכא דאמרי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחר, בהיפוך דעות האמוראים, אמר שמואל, אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות. רב דימי מנהרדעא אמר, אפילו מותרים אתם נגמרה ההוראה. הגמרא מקשה על דעת רב דימי: אמר אביי, והא לא תנן הכי – והרי לא שנינו כך, ששנינו לגבי זקן ממרא. תו לערוך, וישנה או לימד בדרך שלימד, פטור, הורה לעשות, חייב. אמר רבי אבא, והא

לא תנן הכי, הורו לה בית דין להנשא והלכה ונקללה, חייבת בקרבן, שלא התירו לה אלא להנשא. אמר רבינא, והא לא תנן הכי, הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, ומכל אלו משמע שהוראה היא שיאמר שמותר לעשות מעשה פלוני, ובדלעיל. מסיקה הגמרא: תו לא מיד, שודאי מוכח שלא כרב דימי. שנינו במשנה: והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם. מקשה הגמרא: וניתני רק ועשה על פיהם, והמילה 'שוגג' למה לי לשנותה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, כוונת המשנה לכלול שני אופנים, 'שוגג' ו'על פיהם', 'שוגג' לאתווי – לרבות אופן של שוגג שלא עשה ממש על פי בית דין, כגון שהורו בית דין שחלב מותר באכילה, ונתחלף לו חלב בשומן – והיתה לו חתיכת חלב שטעה וחשב שהיא שומן, ואכלה, שפטור, שכן אף אם היה יודע שזה חלב היה אוכלו, שהרי הורו בית דין שהוא מותר. 'על פיהם', על פיהם ממש, שאכל חלב על פי הוראתם, והוא עיקר הדין שהעושה בשוגג על פי בית דין, פטור. ואיכא דאמרי, אמר רבא, כוונת המשנה היא שדווקא אם עשה שוגג על פיהם ממש, הוא דפטור, אבל שוגג שלא על פיהם, כגון שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב, שכן במעשה זה לא תלה בבית דין. מילתא ו–דין זה, בנתחלף חלב בשומן ואכלו דפטורא ליה לרבא, קמביעין ליה – נסתפק לו לרבי בר חמא, דכשי ו–נסתפק רמי בר חמא, הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, מזה הדין. אמר רבא, תא שמע, ששנינו במשנתנו הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם בו, וקשה, 'שוגג על פיהם' למה לי, שהלא די לומר 'על פיהם', לא לאתווי – האם לא בא לרבות אופן זה שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, שפטור. דוחה הגמרא: דלמא כוונת המשנה שדווקא שוגג על פיהם הוא דפטור, אבל מי שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב. איכא דאמרי, אמר רבא, תא שמע, הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם, מאי לאו שדווקא שוגג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב. דוחה הגמרא: דלמא כוונת המשנה היא לשני אופנים שונים, או שוגג או על פיהם. מבארת הגמרא: שתי הלשונות הללו נחלקו בפלוגתא של אמוראים בדור קודם, הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, רב אמר, פטור, ורבי יוחנן אמר, חייב. הגמרא דנה בדעת רבי: מיתני, כתוב בפרשת חטאת יחיד (ויקרא ד כז), 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, בפעולה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם', ו'מעם הארץ' משמע חלק מעם הארץ, פרט למי שרצה להביא חטאת על שגגתו, שאין מקבלים ממנו. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון (אינו צריך), הרי הוא – הפסוק אומר בפרשת חטאת נשיא, (שם כב–כג) 'אשר נשיא יחטא, ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה בשגגה ואשם, או הודע אליו חטאתו וגו', והביא את קרבנו וגו', ומשמע שהשב מידיעתו – מי שלא היה אוכל חלב זה אם היה יודע שהוא חלב, מביא קרבן על שגגתו, לא שב מידיעתו – שאף אם היה יודע שזה חלב, היה אוכלו, אינו מביא קרבן על שגגתו, ואין מקבלים ממנו. אומרת הגמרא: ואם איתא – ואם אכן כדעתו של רבי יוחנן, שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב, הא באופן זה לא שב מידיעתו הוא, שאף אם היה יודע שזה חלב היה אוכלו, שהרי הורו בית דין שחלב מותר. והרי מבואר בביריתא שבאופן זה פטור מקרבן לדעת רבי שמעון בן יוסי, והיאך מחייבו רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, קסבר רבי יוחנן, שבין דכי מתנדע להו לבי דינא הדין בהו, והוא נמי ידע בית, שב מידיעתו קרינן ביה – כיון שכאשר יתוודע לבית דין שהם טעו, הרי יחורו בהם, ואף אדם זה (שנתחלף לו חלב בשומן) יחזור בו, נחשב 'שב מידיעתו', וחייב. הגמרא מחדשת דין לדעת רבי: אמר רבא, מודה רב שיחיד זה שנתחלף לו חלב בשומן אינו משלים להצטרף עמדם להחשיבם כרוב צבור ששגגו בהוראת בית דין להביא פר. מבארת הגמרא:

הורו

בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שונג על פיהם, בין שעשו ועשה עמהם, בין שלא עשו - בית דין, ועשה - היחיד על פיהם, - מלהביא שבחה ושעירה, הואיל ותלה בבית דין ועשה על פיהם. הורו בית דין וידע אחד מהם - מבית דין שטעו. או תלמיד ראו להוראה והלך - אותו אחד או אותו תלמיד ועשה על פיהם, שטעה במצוה לשמוע דברי רבנים, כדמפרש בגמרא. הרי זה חייב - מפני שלא תלה ממש בבית דין, שהרי יודע שטעו. ואמרין בגמרא: העשה מפי עצמו - חייב, בהוראת בית דין - פטור. גמרא עולם אין בית דין חייבין - כי עשו הקהל או רובו על פיהם. כלומר, בין למאן דאמר בית דין מביאין פר בין למאן דאמר צבור מביאין פר לא בית דין - לעולם לא הוי גמר הוראה דלחייב קרבן, ולגבי יחיד דלחוי תולה בבית דין. עד שאמרו - בית דין לעבור: מותרין אתם. רב דימי אמר - לעולם לא נגמרה הוראה לחייב קרבן עד שיאמרו: מותרין אתם לעשות. אף און נמי תניא - בפרק "אלו הן הנזקין", חור וזקן ממרא לעירו וכו'. הורה לעשות, דמשמע דקאמר: מותרין אתם לעשות, דנגמרה הוראתו - חייב. הורו לה בית דין להנשא - על פי עד אחד, דאי בשני עדים - לא צריך בית דין. והלכה וקלקלה - בנות, ואחר כך בא בעלה. חייבת בקרבן - לפי שלא היתה תולה בבית דין. מדקתני "הורו לה בית דין להנשא", ולא קתני "התירה" בית דין - שמע מינה דלא נגמרה הוראתה עד שיאמרו: מותרין אתם לעשות. הורו בית דין לעבור - דמשמע הורו בית דין לעשות, דאינה גמורה הוראתם עד שיאמרו: מותרין אתם לעשות. והא לא תנן הכי - כולו מקשו לרב דימי. אמר רבא - תרתי קתני, דמשמע הכי: והלך היחיד ועשה, או שונג או על פיהם שונג. כגון שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו דפטור, אף על גב דהוי על פיהם ממש ושלא במתכוין קאכיל ליה, אפילו הכי, הואיל ואילו מתידע ליה דחלב הוא - לא הוה הדר ביה, שהרי הורו בית דין שחלב מותר - הלכך תולה בבית דין קרינא ביה. ופטור. על פיהם ממש - כגון שהורו בית דין שחלב מותר, הורה ועשה על פיהם, לאשמועין שדונג על פיהם פטור. ואית דאמרי - חדא קתני, להכי איצטריך למיתני "שונג על פיהם" דמשמע דבשונג ממש על פיהם הוא דפטור, דהיינו על פיהם ממש, דידע דחלב הוא, ופטור משום דתלה בבית דין ממש. אבל שונג שלא על פיהם - כגון שהורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב, שלא תלה עצמו בבית דין. רב אמר פטור -

דתולה בבית דין הוי, ויחיד שעשה בהוראת בית דין - פטור. ורבי יוחנן אמר חייב - הואיל ולא הוי על פיהם ממש, כתולה בעצמו הוא, וחייב. מעם הארץ בעשותה - ולא כל עם הארץ, פרט למומר - דאינו מביא קרבן על שגגתו, דאין מקבלין מידו. רבי שמעון בן יוסי אמר: אינו צריך תרי הוי הוא אומר אשר לא תעשינה וכו' - ומומר לא שב מידעתו הוא, ולפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו. ואמר לקמן בפרק שני: מומר שאכל חלב והביא קרבן על דם איכא בינייהו, והכא נמי, כי הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן - לא שב מידעתו הוא, ולפיכך אינו חייב, דהא הורו בית דין שחלב מותר, וקשיא לרבי יוחנן דאמר חייב, דתולה בעצמו הוא. אמר רב פאס קסבר רבי יוחנן בין דאילו הוה ידע לבית דין דפטור הוה הדר ביה והוא נמי הוי הדר ביה חלכך שב מידעתו קרינא ביה - וחייב קרבן, שהרי לא תלה כלל ביה דין, דלא עשה על פיהם ממש. ואמטול הכי קאמר רבי יוחנן דחייב קרבן, אבל דיכא דעשה על פיהם ממש, אף על גב דאילו הוי ידע לבית דין הוי הדר ביה, והוא נמי הוה הדר ביה והוי שב מידעתו - אפילו הכי פטור, מפני שתלה ממש בדעת בית דין. אמר רבא - אף על גב דאמר רב כי נתחלף לו חלב בשומן, דהוי יחיד שעשה בהוראת בית דין, ופטור, מודה רב שאין אותו יחיד משלים לרוב צבור, כגון שאמרו בית דין שחלב מותר, והלכו חצי צבור ועשו על פיהם ואכלו חלב ממש, והלך זה ואכל, ונתחלף לו חלב בשומן. שאינו משלים לרוב צבור - ואין מביאין פר, דבעינן שיהיו כולם ממש שונגין בשגגה אחת על פי בית דין, למח לי למתני כולוה - במתניתין: ועשה עמהם, ועשה אחריהם, שלא עשו ועשה. בשלמא רישא לא זו אף זו קתני - דהכי משמע: לא מיבעיא זו דעשה עמהם, דהוי דאי תולה בבית דין דפטור, אלא אף זו נמי דעשה אחריהם, דהוי תולה בבית דין ופטור, ולא זו בלבד דעשה אחריהם דפטור, אלא אף זו דלא עשו בית דין ועשה - אפילו הכי, תולה בבית דין הוי, ופטור. אלא סיפא איפכא מיבעיא ליה למיתני - דהכי איבעיא ליה למיתני: הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו, או תלמיד וראוי להוראה, והלך ועשה על פיהם, בין שלא עשו ועשה, ובין שעשה אחריהם, ובין שעשה עמהם - דלא תלה בבית דין. דהוי משמע: לא זו בלבד דלא עשו ועשה, דלא הוי תולה בבית דין, דחייב, אלא אף זו דעשה אחריהם, לא תלה בבית דין, וחייב, ולא זו בלבד דעשה אחריהם חייב, אלא אף זו דעשה עמהם, דסלקא דעתך אמינא: הואיל ועשה עמהם, תולה בבית דין קרינא ביה, ולחוי פטור - אפילו הכי אמרין: הואיל וידע שטעו - לא תלה בבית דין, וחייב.

הא

ואיכא דאמרי, אמר רבא: שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. מילתא דפשיטא ליה לרבא, קמופעינא ליה לרמי פר חמא. דבעי רמי פר חמא: הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו בשומן ואכלו, מהו? אמר רבא, תא שמע: הלך יחיד ועשה שונג על פיהם כו', שונג על פיהם למה ליה? לאו לאתניו הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו - פטור. - דלמא שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. איכא דאמרי: אמר רבא, תא שמע: הלך יחיד ועשה שונג על פיהם: מאי לאו שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. - דלמא או שונג, או על פיהם. בפלוגתא: הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו - רב אמר: פטור, ורבי יוחנן אמר: חייב. מיתיבי: "מעם הארץ בעשותה" - פרט למשומר, רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון: אינו צריך, תרי הוי הוא אומר "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם או הודע", השב מידעתו - מביא קרבן על שגגתו, לא שב מידעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו; ואם איתא, הא לא שב מידעתו הוא! אמר רב פאס, קסבר רבי יוחנן: בינן דכי מתידע להו לבי דינא הדר ביה והוא נמי הדר ביה, שב מידעתו קרינא ביה, וחייב. אמר רבא: מודה רב, שאינו משלים לרוב צבור; מאי טעמא? אמר קרא: "בשגגה", עד שיהיו כולם בשגגה אחת. "בין שעשו ועשה עמהם" כו'. למה ליה למיתנא כל הני? בשלמא רישא לא זו אף זו קתני, אלא סיפא דלחייבא, איפכא מיבעי ליה!

הא לא קשיא דסיפא זו ואין צריך לומר זו קתני – דהכי משמע: לא מיבעיא זו דעשה עמהם לא תלה בבית דין, ואין צריך לומר זו דעשה אחריהם דודאי לא תלה בבית דין וחיבי קרבן, וכל שכן אין צריך לומר היכא דלא עשו ועשה דחיבי. נמיר – למד הדבר. ובבביר – מבין דבר מתוך דבר. תנא משנה יתירה – להכי איצטריך משנה יתירה שלא לצורך, לאשמועינן אפילו גמיר ולא סביר.

ולעולם תלמיד ראו להוראה גמיר וסביר דא. כגון שמעון בן עזאי ושמוע בן זומא – שהיו יושבין לפני חכמים והיו רואים להוראה, כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב) דנין לפני חכמים – שמעון בן עזאי ושמוע בן זומא. אמר ליה אבי – שמעון בן עזאי ושמוע בן זומא כי האי גונא דידעי שטעו ואפילו הכי עשו, אמאי חיבינן קרבנן? והא מוזיין ניהו, ומודי לאו בר קרבן הוא? וקא שיעה במצוה לשמוע דברי חכמים – אפילו למיעבד איסורא. לדידי נמי – דאמר: כגון שמעון בן עזאי ושמוע בן זומא – כגון דקא טעו במצוה לשמוע דברי חכמים. לאיתווי מבטע בהוראה – שאם היה רגיל להיות מבטע בהוראה, ואחר כך הורו שחלב מותר והלך זה המבטע ועשה על פיהם וכלב חלב – דחיבי, דהואיל דהוא רגיל להיות מבטע – השתא נמי מבטע, וכשהוא אוכל חלב – מפי עצמו הוא עשה ואינו תולה בבית דין, הלכך חיבי קרבן. תולה בבית דין פטור לאיתווי הורו בית דין וטעו וידעו שטעו וחזרו בהן – בין שהביאו כפרתן וזבין שלא הביאו. והלך ויחיד ועשה על פיהם – פטור, דתולה בבית דין הוא. וברשות בית דין הוא עשה. הא כהניא קתני לה – במתניתין (הוריות ג, ב) דרבי שמעון פטר. הא לא קשיא – דהני כללא "זה הכלל", והדר מפרש במתניתין. אם נפש אחת תהא בשגגה בעשותה – דמשמע: נפש תהא, אחת תהא, בעשותה תהא – דהי אלו שטעו. מיעוטי. דמשמע: בעשותה מפי עצמו חיבי, למעוטי תולה בבית דין דפטור. והני שלשה מיעוטי מפרש במסכת שבת בפרק "המגנע" (נב, א) לרבי יהודה, חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למעוטי זה יכול וזה יכול, וחד למעוטי יחיד עשה בהוראת בית דין דפטור. מביאין על ידיהן – מביאין עליו. כמאי – כמאי? אלימא בשגגה מעשה כהן בהוראת בית דין – דלא הורו בית דין כלל, וכגון שנתחלף חלב בשומן שלא בהוראתם, דהכי הוי משמע: מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה גרידתא שלא בהוראה – חיבינן, אבל רוב קהל שחטאו בשגגה מעשה שלא בהוראה – יכול יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין על פיהם – תלמוד לומר "מעם הארץ". דמשמע: דאפילו רובן חיבינן בקרבן בשגגה מעשה, דמיתו כל חד וחד כשבה או שעירה. ופי' מצית למימר הכי – שהרי בית דין מביאין עליהם פר כי חטאו רוב קהל בשגגה מעשה, שלא בהוראתם; וכי בית דין מיתו קרבן שלא בהוראה? והא לא הורו כלל! אלא בהוראה – דהכי הוי משמע: מיעוט קהל שחטאו בהוראה, כגון שהורו בית דין ועשו על פיהם – חיבינן כשבה או שעירה. שהרי אין בית דין מביאין פר עליהם. רוב צבור עשו בהוראה – יכול יהו פטורין, תלמוד לומר "מעם הארץ" – דאפילו רובן חיבינן. ופי' מצית אמרת הכי – שצבור מביאין קרבן וזה כי כתיב "מעם הארץ"

זו ואין צריך לומר זו קתני. "וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה". תרתי למה לי? אמר רבא: איצטריך, סלקא דעתך אמינא הני מילי גמיר וסביר, אכל גמיר ולא סביר – לא. אמר ליה אבי: "להוראה" – גמיר וסביר משמע! אמר ליה, אגא הכי קאמינא: אי מההיא – הנה אמינא הני מילי גמיר וסביר, אכל גמיר ולא סביר – לא, תנא "ראוי להוראה", ממשנה יתירה – אפילו גמיר ולא סביר, סביר ולא גמיר. "ראוי להוראה" וכו'. כגון מאן? אמר רבא: כגון שמעון בן עזאי ושמוע בן זומא. אמר ליה אבי: כי האי גונא מיד הורו ולמעוטי, הא דתניא: "בעשיתה אחת", יחיד העושה מפי עצמו – חיבי, בהוראת בית דין – פטור. כיצד? הורו בית דין שחלב מותר, ונודע לאחד מהן שטעו, או תלמיד יושב לפניו וראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי, יכול יהא פטור? תלמוד לומר: "בעשיתה אחת", יחיד העושה על פי עצמו – חיבי, בהוראת בית דין – פטור! אלא היכי משפחת לה? כגון דידע דאסור, וקא טעו במצוה לשמוע דברי חכמים. לדידי נמי, דטעו במצוה לשמוע דברי חכמים. "זה הכלל: התולה בעצמו – חיבי". לאיתווי מאי? לאיתווי מבטע בהוראה. "תולה בבית דין" – לאיתווי הורו בית דין וידעו שטעו וחזרו בהן. הא בהדיא קתני לה! – תני והדר מפרש. אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי יהודה, אכל חכמים או מרים: יחיד שעשה בהוראת בית דין – חיבי. מאי רבי יהודה? דתניא: "אם נפש אחת תהא בשגגה בעשיתה" – הרי אלו שלשה מיעוטי, העושה מפי עצמו – חיבי, בהוראת בית דין – פטור. מאי רבנן? דתניא, עדיין אני אומר: מיעוט קהל שחטאו חיבינן, שאין בית דין מביאין על ידיהן פר, רוב קהל שחטאו יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין על ידיהם פר? תלמוד לומר: "מעם הארץ" – אפילו רובה ואפילו פולה; כמאי? אלימא בשגגה מעשה, [בית דין שלא בהוראה], בית דין מאי עבדיתייהו? שלא בהוראת בית דין, בית דין מי מיתו? שלא בהוראה? אלא בהוראה, והא כי כתיב "מעם הארץ" – בשגגה מעשה הוא דכתיב! אלא לאו הכי קאמר: מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה חיבינן, שאין בית דין מביאין על ידיהן פר בהוראה, הא הן – חיבינן, יכול רוב צבור שעשו בשגגה מעשה יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין עליהם פר [בהוראה]? תלמוד לומר: "מעם הארץ" – אפילו רובה. אמר רב פפא: ממיא? דלמא לא הן ולא בית דין! – אי הכי, מאי איריא דקמיהדר על רובה לחיובא? לאו מכלל דמיעוט בהוראה קיימא ליה דמחיבינו בהוראה, ונהדר ברישא על מיעוטא דמחיבינו בשגגה מעשה, ולבסוף נהדר

– בשגגה מעשה גרידתא הוא דכתיב, ומחבא לא נפקא דליחיבו רוב קהל בהוראה כלל. אלא לאו הכי קאמר מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה – גרידתא, חיבינן כשבה או שעירה. שאין בית דין מביאין עליהם פר בהוראה – כי הורו בית דין ועשו מיעוט קהל שחטאו (בשגגה מעשה) על פיהם. הא הן חיבינן – בהוראה כשבה או שעירה, ויחיד עשה בהוראת בית דין וחיבי. וכי היכי דחיבינן בהוראה – הכי נמי חיבינן בשגגה מעשה גרידתא. אבל רוב קהל שחטאו בשגגה מעשה גרידתא יכול יהו פטורין שהרי בית דין מביאין עליהם פר בהוראה – והן פטורין, כדאמר לקמן, רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו – בית דין מביאין עליהם פר בהוראה והן פטורין. וכי היכי דבהוראה פטורין הן – לפטור נמי בשגגה מעשה גרידתא. תלמוד לומר מעם הארץ דאפילו רובן – חיבינן בשגגה מעשה גרידתא, דמיתו כל חד וחד כשבה או שעירה. דהאי דכתיב "מעם הארץ" – בשגגה מעשה הוא דכתיב. אלמא שמעין מהא מתניתין: יחיד עשה בהוראת בית דין חיבי. ועדיין אני אומר – רישא דמתניתין הכי איתא בתורת דכתיב: "בעשותה" – יכול יחיד עשה חיבי, שנים עשר – פטורין? תלמוד לומר "מעם הארץ" – אפילו מרובין. ועדיין אני אומר: מיעוט קהל שחטאו – חיבינן, שאין בית דין מביאין פר על ידיהם וכו'. אמר רב פפא ממיא? דלמא לא הן ולא בית דין – והכי קאמר: מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה – חיבינן, שאין בית דין מביאין פר עליהם בהוראה – והן מועט נמי פטורין. ויחיד עשה בהוראת בית דין פטור. אי הכי ב' – אם כן כדקאמר, לא הן ולא בית דין לא מחיבי בהוראה כלל – אם כן מיעוט קהל בשגגה מעשה גרידתא נמי לפטור, כי היכי דמיפטור בהוראה. דאי הכי כדקאמר לא הן ולא בית דין – מאי איריא דקא מחדר על רובא לחיובא בשגגה מעשה, דקתני גרידתא רוב קהל שחטאו בשגגה מעשה גרידתא, יכול יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין עליהם פר בהוראה והן פטורין – תלמוד לומר "מעם הארץ" ואפילו רובן. דחיבי בשגגה מעשה. לאו מכלל דמיעוט – קהל בהוראה פשיטא ליה לתנא דמחיבי בהוראה, כדאמר: הא הן חיבינן, ויחיד עשה בהוראת בית דין חיבי. וכי היכי דמחיבי בהוראה (הם) – הכי נמי מחיבי בשגגה מעשה גרידתא, ואמטול הכי קא מחדר לעיל על רובא לחיוב. אלא לדידך דאמרת לא הן ולא בית דין, דאבחי לא נפקא לך דמחיבי מיעוטא בשגגה מעשה גרידתא, אי הכי, נהדר ברישא על מיעוטא דליחיבו בשגגה מעשה גרידתא – ולבסוף נהדר על רובא לחיובא בשגגה מעשה גרידתא. אלא – מדקא מחדר על רובא ושביק מיעוטא. שטע מינה – דמיעוט בהוראה פשיטא ליה לתנא דחיבינן כשבה או שעירה. דהכי קאמר: שאין בית דין מביאין עליהם פר בהוראה – הא הן – חיבינן, ויחיד עשה בהוראת בית דין חיבי. וכי היכי דחיבינן בהוראה (הם) – הכי נמי שלא בהוראה בשגגה מעשה חיבינן. וכיון דקיימא ליה לתנא דמיעוט בשגגה מעשה גרידתא חיבינן – הלכך קא מחדר על רובא לחיובא. ולעולם שמעין מהא מתניתין: יחיד עשה בהוראת בית דין חיבי. שנים עשר, וזה

ינהדר על רובה לחיובא בשגגה מעשה! אלא לאו מכלל דמיעוט דמחיבינו בשגגה מעשה, ובסוף מהדר על רובה לחיובא בשגגה מעשה, שמע מינה מיעוט בהוראה חיבינן הן כשבה ושעירה, ושלא בהוראה בשגגה מעשה חיבינן. – מפר' תרנויהו כחמי תנן, ממיא? דקמיימא רבי יהודה ובתרייתא רבנן? אימא איפכא! – מאן שמעת ליה דדריש מיעוטי כי האי גונא? רבי יהודה היא; דתניא, רבי יהודה אומר:

הוריות דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רלה

הַכְּמִים/ שסבור שמצוה לשמוע לחכמים אף כשהם מורים לעשות
איסור, ולכן אכל, ולכן הוא נחשב לשוגג ויכול להביא קרבן. ואם
כן לִדְרִי נְמִי שפירשתי ש'תלמיד הראוי להוראה' במשנה הוא
כשמעון בן זומא ושמעון בן עזאי, מדובר דַּעְטוֹ בְּמִצְוָה לְשָׁמֹעַ דְּבָרֵי
הַכְּמִים.
שנינו במשנה: זֶה הַכֵּלֶל, הַתּוֹלָה בְּעַצְמוֹ חֵיִב, והתולה בבית דין
פטור.
מבשרת הגמרא: הלשון 'זה הכלל' משמעותה שהנאמר אחריה בא
לרבות דבר נוסף, ואם כן, הלשון 'התולה בעצמו חייב, לֹאִיתוּי
מֵאִי – מה באה לרבות. מבשרת הגמרא: לשון זו באה לֹאִיתוּי –
לרבות מִכְּעֵט בְּהוֹרָאָה – אדם שדרכו לזלזל ולעבור על הוראות
חכמים, וכאן שהורו בית דין לאכול חלב, הלך ואכל חלב. וכיון
שדרכו לבטל בהוראה, ודאי שלא אכל חלב מחמת הוראתם,
אלא על דעת עצמו, ולכן חייב.
חזורת הגמרא ומבשרת: ודברי המשנה 'התולה בבית דין פטור', מה
בא כלל זה לרבות. מבשרת הגמרא: לשון זו באה לֹאִיתוּי אופן
שהורו בֵּית דִּין שחלב מותר, וַיִּדְעוּ בֵּית דִּין שֶׁשָּׂעוּ, וַחֲזָרוּ בְּהֵן
מהוראתן, ולא ידע היחיד שחזרו בהם, והלך היחיד ועשה על
פיהם, שטטור, משום שתלה בבית דין. מקשה הגמרא: הֲאֵל בְּהוֹרָאָה
קָהְנִי לָהּ – הרי שנינו בפירוש במשנה להלן (א) שרבי שמעון פטור
באופן זה, ומדוע נזכרה המשנה כאן לרבות אופן זה. מתרצת
הגמרא: תְּנִי וְהָדָר בְּפֶרֶשׁ – המשנה שנתה אופן זה כלל, ובמשנה
הבאה פרישה את פירש הדינים בזה, וכן דרך המשנה.
הגמרא מבשרת שיש חולקים על הדין שיחיד התולה בבית דין
פטור: אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, זו – משנתנו הסוברת שיחיד
התולה בבית דין פטור, היא דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, אֲכָל חֲכָמִים אֹמְרִים,
יָחִיד שֶׁעָשָׂה בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין, חֵיִב. מבשרת הגמרא: מֵאִי רַבִּי יְהוֹדָה
– מהיכן למדנו שזו דעת רבי יהודה. מבשרת הגמרא: דְּתִנָּא, נאמר
בפרשת חטאת יחיד (ויקרא ד כו) 'וְאִם נֶפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה וְגו'
בְּעִשׂוּתָהּ, וְהָרִי אֵלָּו שִׁלְשָׁה מַעֲשִׂים בְּפֶתַח, שְׁהִי נֶפֶשׁ' היא לשון
יחיד, 'אחת' היא לשון יחיד וכן 'בעשותה' היא מיעוט, ומהמיעוט
השלישי ממעטים שרק יחיד הַעוֹשֶׂה מִפִּי עֲצָמוֹ חֵיִב, ואם כן יחיד
העושה בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין פְּטוֹר מחטאת יחיד.
מבשרת הגמרא: מֵאִי רַבָּנָן – היכן מצינו שדעת חכמים היא שיחיד
שעשה בהוראת בית דין חייב. מבשרת הגמרא: דְּתִנָּא בְּרִייתָא,
עֲרִינְ אֲנִי אֹמֵר שֶׁרַק מִיעוּט קָהֵל שֶׁחָטָא, חֵיִבִּין כָּל אֶחָד מֵהֶם קָרְבַּן
חטאת יחיד, משום שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶן פֶּר, אֶךְ רֹב קָהֵל
שֶׁחָטָא, וְהִי פְטוֹר, שֶׁהֵרֵב בֵּית דִּין מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶם פֶּר, תִּלְמִיד
לֹמֵר – מלמדנו הכתוב שלא כך, שנאמר בפרשת חטאת יחיד
(ויקרא ד כו) 'מִעַם הָאָרֶץ, וּפְסוּק זֶה מִשְׁמַע רִיבּוֹ, שִׁפְרַשְׁת חטאת
יחיד אֲפִילוֹ כשחטאו רֹבָהּ של הקהל, וְאֲפִילוֹ שחטאו בְּיָחֵד
– כל הקהל, מביא כל חטא קרבן יחיד.
מבשרת הגמרא באיזה אופן מדובר בברייתא. מבשרת הגמרא:
בְּמֵאִי – באיזה אופן מדובר בברייתא, שרוב ציבור שחטאו חייבים
קרבן יחיד. אֲלִיפָא – אם נאמר שמדובר שחטאו בְּשִׁנְגָה מַעֲשֶׂה
(בית דין שֶׁלֹּא בְּהוֹרָאָה) – שלא בהוראת בית דין, שלא הורו בית
דין כלל, ונתחלף לציבור חלב בשומן, ובוזה אומרת הברייתא שאם
מיעוט הציבור חטא הם חייבים ובית דין פטורים, ואם רוב הציבור
חטא הם חייבים וכן בית דין מביאים פֶּר, פירוש זה לא יתכן, שכן
בית דין מֵאִי עֲבִידֵיהֶוּ – מה ענין חיוב בית דין באופן שעשו שֶׁלֹּא
בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין, וכי בֵּית דִּין מִי מֵיִתוּי (האם מביאים) פֶּר שֶׁלֹּא
בְּהוֹרָאָה. ומבשרת הגמרא: אֲלֵא בהכרח לומר שמדובר בברייתא
באופן שעשו על פי הוֹרָאָה, ומיעוט ציבור שעשו בהוראה חייבים
קרבן יחיד, ואם כן מלמדת הברייתא שאף רוב הציבור שעשו
בהוראה חייבים קרבן יחיד, אף שבית דין מביאים פֶּר. מקשה
הגמרא: וְהָאֵי אִפְשָׁר לומר כן, משום שְׁכִי בְּתִיב 'מִעַם
הָאָרֶץ', בְּשִׁנְגָה מַעֲשֶׂה הוּא דְּכִתְבִיב – שהרי הפסוק 'מִעַם הָאָרֶץ'
נאמר בפרשת חטאת יחיד, העוסקת ביחיד שחטא שלא בהוראת
בית דין, ואין ללמוד ממנו כלל שאף בהוראה יתחייבו רוב הציבור

מתרצת הגמרא: אין להקשות כך כיון שיש לומר שהסיפא של
המשנה, באופן של זו וְאֵין צָרִיךְ לֹמֵר זו' קָהְנִי ו–נשנתה, כלומר
שכל בבא מחדשת פחות מהבבא הקודמת.
שנינו במשנה: וַיִּדַע אֶחָד מֵהֶם שֶׁשָּׂעוּ, או תלמיד וְרֵאיוּ לְהוֹרָאָה, והלך
ועשה על פיהן וכו' חייב מפני שלא תלה בבית דין.
שואלת הגמרא: תִּרְתִּי לָמָּה לִי – מדוע הוצרך התנא לשנות את
שני האופנים, 'אחד מהם' ו'תלמיד וראוי להוראה', ולא היה די
באחד. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבָּא, אֵיצְטְרִיךְ – שני האופנים
נצרכים, שכן אם היה נשנה רק האופן הראשון, 'אחד מהם', סָלָא
דְּעָתִיד אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר הֵנִי מִיָּלִי גָמִיר וְסָבִיר,
אֲכָל גָּמִיר וְלֹא סָבִיר, לא – שדין זה (שידע שטעו ועשה, חייב) הוא
רק באדם שלמד את הדינים, וכן יודע להבין דבר מתוך דבר
בדעתו, אך אדם שלמד ואינו יודע להבין דבר מתוך דבר, יהיה
פטור אם עשה, אף אם ידע שבית דין טעו, שכן הרי הוא כעם
הארץ שאין ידיעתו נחשבת לידיעה ודאית. לכן שנה התנא את
האופן השני 'וראוי להוראה', להשמיע שאף מי שגמיר ולא סביר
חייב, אם ידע שבית דין טעו.
מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה אֲבִי לרבא, הלשון 'ראוי להוראה', גָמִיר
וְסָבִיר מְשָׁמַע – משמעה אדם שלמד וגם יודע להבין דבר מתוך
דבר, ואם כן, דין זה באמת אמור רק במי שגמיר וסביר, אך מי
שלא גמיר וסביר יהיה פטור אף אם ידע שבית הדין טעו.
מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רבא לאביי, אֲנֵא חֵבִי קָאֲמִינָא – כך
כוונתי לומר, 'אי מִתְהֵא' – אם היה נשנה במשנה רק האופן
הראשון 'אחד מהם', הֵנִי אֲמִינָא הֵנִי מִיָּלִי גָמִיר וְסָבִיר – הייתי אכן
אומר שדין זה (שחייב אם יודע שבית דין טעו) אמור רק במי
שגמיר וסביר, שהרי אחד מהם (ומידי הסנהדרין) הוא ודאי גמיר
וסביר, אֲכָל אדם שגָמִיר וְלֹא סָבִיר לא יהיה חייב באופן זה, ולכן
תִּנָּא – שנה התנא 'ראוי להוראה', אף שגם משמעות 'ראוי
להוראה' היא גמיר וסביר, כדי להשמיענו מִשְׁנָה יִתְרָה זו
שֶׁאֲפִילוֹ אדם שגָמִיר וְלֹא סָבִיר – שיועד את הדינים אך אינו מבין
דבר מתוך דבר, וכן להיפך, אדם שסָבִיר וְלֹא גָמִיר, מכל מקום אם
ידע שבית דין טעו, ואף על פי כן עשה כהוראתם, חייב.
שנינו במשנה: רֵאיוּ לְהוֹרָאָה וכו'.
מבשרת הגמרא: כְּגוֹן מֵאִי – כגון מי מתכוונת המשנה, ואיזה אדם
שראוי להוראה נקרא עדיין 'תלמיד'. מבשרת הגמרא: אֲמַר רַבָּא,
כְּגוֹן שֶׁמַּעוֹן בֶּן עֲזַאי וְשֶׁמַּעוֹן בֶּן זֻמָּא, שהיו יושבים לפני חכמים, ואף
שלא נסמכו מכל מקום היו ראויים להוראה, כמבואר בסנהדרין
(טא) מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה אֲבִי לרבא, מִי הָאֵי זֻנָּא – אדם כזה,
שהוא גדול כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, מִיִּד הוּא, שהרי הוא
יודע בוודאי שבית דין טעו, ואף על פי כן עשה, ואם כן מדוע הוא
חייב קרבן, הרי מויד אינו יכול להביא קרבן חטאת.
מקשה רבא על דברי אביי: וְלִמְעָקִיף – לפי שיטתך, שתלמיד
כשמעון בן עזאי הוא מויד, הֲאֵל דְּתִנָּא – היא תפרש ברייתא זו,
ששנינו, נאמר (ויקרא ד כו) 'וְאִם נֶפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם
הָאָרֶץ, בְּעִשְׂוֹתָ אֶחָת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֶׁר, והלשון
'תחטא וגו' בעשותה' משמע שהחיוב הוא כשהנפש עשתה מצד
עצמה, כלומר שֶׁיָּחִיד הַעוֹשֶׂה מִפִּי עֲצָמוֹ חֵיִב אך יחיד העושה
בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין פְּטוֹר. ומפרשת הברייתא, בִּיצֵד, הוֹרִי בֵּית דִּין
שֶׁחֵלֵב מוֹתֵר, וְנוֹדַע לְאֶחָד מֵהֶם – מהדיינים שֶׁהֵם מַעוּ, או תלמיד
הַיּוֹשֵׁב לְפָנֶיהָ וְרֵאיוּ לְהוֹרָאָה כְּגוֹן שֶׁמַּעוֹן בֶּן עֲזַאי, ואף על פי כן
אכל חלב, יָכוֹל הֵאָא פְטוֹר, תִּלְמִיד לֹמֵר 'בְּעִשְׂוֹתָ אֶחָת', ומשמעות
הפסוק היא שֶׁיָּחִיד הַעוֹשֶׂה עַל פִּי עֲצָמוֹ חֵיִב אך יחיד העושה
בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין פְּטוֹר, ויחיד זה שידע שטעו הרי זה עשה
בהוראת בית דין, אלא על פי עצמו, ולכן חייב. ואם כן, גם על
ברייתא זו יש להקשות כקושיית אביי, שאדם כשמעון בן עזאי
הוא מויד ואינו יכול להביא קרבן.
ומבאר רבא: אֲלֵא חֵיב מְשַׁבַּחַת לָהּ – אלא היאך מוצא אתה אופן
שיהיה תלמיד זה חייב קרבן, ולא יחשב כמויד, זהו כְּגוֹן דְּיָדַע
דְּאִסוֹר לאכול חלב וְקָא טַעַי – וטועה בדין 'מִצְוָה לְשָׁמֹעַ דְּבָרֵי

נאמר (ויקרא ו' ב) 'ואת תורת העלה, היא העלה על מוקדה' וגו',
ותיבת 'זאת' היא מיעוט, וכן 'היא' מיעוט, וכן 'העולה' מיעוט, ואם
כן הרי אלו שלשה מיעוטים. נמצא שרבי יהודה הוא הדורש פסוקים
באופן זה, ואם כן אף הברייתא לעיל הפוטרת יחיד שעשה
בהוראת בית דין, היא דעת רבי יהודה.
הגמרא מביאה ראייה נוספת שרבי יהודה הוא הפוסט וחכמים הם
המחייבים: ואיבעית אימא – אם תרצה אמור באופן אחר, שעל
כרחך את הברייתא 'עדיין אני אומר' לא מצית מוקמת לה – אין
אתה יכול להעמיד אותה כדעת רבי יהודה, דקתני בברייתא זו,
'רוב קהל שקטא, בית דין מביאין על ידיהן פה', ואי כדעת רבי
יהודה, האמר רבי יהודה שצבור הוא דמייא – שמביאים את הפה,
ובית דין לא מביאים אותו, דתנן – ששנינו במשנה להלן (ה), רבי
יהודה אומר, אם הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובם על
פיהם, שבעה שבטים אלו שקטא מביאין שבעה פרים. ואם כן
הברייתא 'עדיין אני אומר' הסוברת שבית דין הם המביאים את
הפה, ודאי אינה כדעת רבי יהודה, והברייתא הראשונה 'אם נפש
אחת' וכו' היא כדעת רבי יהודה, משום שהיא שנויה בספרא
(ויקרא דיבורא דחובה פ"ו), וסתם ספרא היא דעת רבי יהודה (סנהדרין פ"ו).
הגמרא שבה לדברי רב יהודה בשם שמואל האמוראים לעיל (ב),
שמשנתנו הסוברת שיחיד התולה בבית דין פטור היא דעת רבי
יהודה, ומביאה את דברי רב נחמן בשם שמואל, הסובר
שמשנתנו היא דעת רבי מאיר וחכמים חולקים עליה: ורב נחמן
אמר בשם שמואל, זו – משנתנו הסוברת שיחיד שעשה בהוראת
בית דין פטור, היא דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים, יחיד
שעשה בהוראת בית דין חייב. מבררת הגמרא: מאי רבי מאיר ומאי
רבנן, דתנא בברייתא הווי בית דין ועשו, רבי מאיר פוטר ורבנן
מחייבין. הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר בברייתא: מאן עשו –
מי הם שעשו, אילימא – אם נאמר שפית דין עשו, ובאופן זה
חכמים מחייבים, אזי מאי טעמא דרבנן דמחייבין, והתניא, יכול
הייתי לומר שאם הורו בית דין ועשו פה דין, ולא עשו הקהל, יכול
יהו חייבין פה, תלמוד לומר (ויקרא י"ג) 'ואם כל עדת ישראל יגשו,
ונעלם דבר מעיני הקהל, ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא
תעשינה ואשמו', והסמיכות 'הקהל ועשו' מלמדת שמעשה תלוי
בקהל, ומשמעות 'ונעלם דבר מעיני הקהל' היא שהוראה תלויה
בבית דין, שכן 'ונעלם דבר' זו שגגת ההוראה, שנעלם מהם
האיסור, ועיני הקהל' הם הסנהדרין. כלומר שהמילה 'הקהל'
נדרשת לפניה ולאחריה. ונמצא שמעשה בית דין, שעשו על פי
הוראת עצמם, אינו מחייבם פה, אם לא עשו הקהל. מעשיכה
הגמרא ומבררת: אלא נאמר שמדובר בברייתא שהורו בית דין
ועשו רוב קהל, ובאופן זה רבי מאיר פוסט וחכמים מחייבים, דוחה
הגמרא: אין לומר כך משום שאם כן, מאי טעמא דרבי מאיר
דפוטר, הרי זהו האופן שבו אכן מביאים פה.
מבארת הגמרא את כוונת הברייתא: אלא לאו – אלא ודאי מדובר
באופן שהורו בית דין ועשו מיעוט קהל, ובהא קמיפלגי ו-נחלקון,
מר – רבי מאיר שפוסט פה שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור,
והוא הדין למיעוט הקהל, ומר – חכמים שמחייבים פה שיחיד וכן
מיעוט ציבורי שעשה בהוראת בית דין חייב.
דוחה הגמרא את דברי רב נחמן: אמר רב פפא, אפשר לבאר את
הברייתא באופן אחר, דכחיל קלא – לדעת הכל, יחיד שעשה
בהוראת בית דין פטור, אלא בדין בית דין משלים לרוב צבור'
קמיפלגי ו-נחלקון, ומדובר שחטאו מיעוט הציבור ובית דין, ואם
נצרך את בית דין למיעוט את ידיה רוב ציבור שחטאו, פה פטר –
חכמים שמחייבים סוברים שפית דין משלים לרוב צבור, ומביאים
פה שהרי רוב ציבור חטאו, ומר – רבי מאיר שפוסט פה שאין בית
דין משלים לרוב צבור, ונמצא שרק מיעוט ציבור חטאו, ואין
מביאים פה.
ואיבעית אימא – אם תרצה אמור לדחות את דברי רב נחמן באופן
נוסף, שמדובר בברייתא שהורו בית דין ועשו רוב קהל, ואכן

לדעת כולם בית דין מביאים פה, אך המחלוקת בברייתא היא לגבי
הציבור, ומאן חכמים – ומי הם החכמים המחייבים אף את הציבור
להביא באופן זה, רבי שמעון היא, דאמר רבי שמעון (להלן ה).
שבאופן שהורו בית דין וחטאו רוב הציבור, גם הצבור מיידי קרבן
פה לכל שבת שחטא וגם בית דין מיידי קרבן פה.
ואיבעית אימא, מדובר בברייתא בשבט אחד שעשה בהוראת בית
דינו, ולא בהוראת הסנהדרין הגדולה, ומאן חכמים – ומי הם
החכמים המחייבים, רבי יהודה היא, דתנא בברייתא להלן (ה), רבי
יהודה אומר, שבט אחד שעשה בהוראת בית דין ולא בהוראת
הסנהדרין, אותו השבט חייב להקריב פה. ורבי מאיר חולק וסובר
שאין חייבים אלא על הוראת הסנהדרין הגדולה בלבד, כמבואר
להלן (ה).
ואיבעית אימא, מדובר בברייתא כגון שהורו בית דין וחטאו ששה
שבטים וכן רובו של קהל, או שחטאו שבעה שבטים (רוב שבטים)
אף על פי שאינן רובו של קהל, ומתנינן מני – כדעת מי היא,
כדעת רבי שמעון כן אלקור היא, כלומר ש'חכמים' הם רבי שמעון
בן אלעזר, דתנא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר,
אם חטאו ששה שבטים וכן רובו של קהל, או שחטאו שבעה שבטים
אף על פי שאינן רובו של קהל, חייבין פה. ותנא קמא בשם רבי
מאיר פוסט מפר. ואם כן אין הוכחה מהברייתא שיש מי שסובר
שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב.
לאחר שהתבאר שכדי להתחייב בפר צריך שרוב ה'קהל' יעשו על
פי בית דין, מבארת הגמרא מי הוא 'קהל' זה: אמר רב אסי,
ובהוראת – כשהורו בית דין, ועשו אנשים על פיהם, ואנו רוצים
לדעת האם החוטאים הם רוב קהל ויש חיוב פה, הלא אחר רוב
יושבי ארץ ישראל לענין רוב הקהל או מיעוט, שאם חטאו רוב
יושבי ארץ ישראל מביאים פה, ואין מונים את יושבי חוץ לארץ,
שנאמר אחר שבנה שלמה את בית המקדש (מלכים א' ח סה), 'ועשו
שלמה כעת החיה את ההקדש, וכל ישראל עמו, קהל גדול מלכוד חמת
עד נחל מצרים, לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבועת ימים ארבעה
עשר יום', ומדייק רב אסי מהפסוק, מכדי כתיב – הרי כבר נאמר
'וכל ישראל עמו', ואם כן 'קהל גדול מלכוד חמת עד נחל מצרים'
למה לי לכתוב, אלא שמע מינה – מוכח מכאן שבה הכתוב
להשמיענו שהי – האנשים היושבים במקום זה ומלכוד חמת עד
נחל מצרים הוא דאיקרי 'קהל', אבל הנה – היושבים מחוץ לגבול
זה לא איקרי 'קהל', ואם חטאו רוב 'קהל' זה, אף שלא חטאו
היושבים בחוץ לארץ, מביאים פה.
הגמרא דנה באופן שחטאו רוב הציבור, ומתו חלק מהחוטאים
קודם שנודע להם שחטאו, ועכשיו הם רק מיעוט הציבור, או
באופן שחטאו מיעוט הציבור, ומתו חלק מהאנשים שלא חטאו
ועכשיו החוטאים הם רוב הציבור, ונקדים, שנחלקו רבי שמעון
וחכמים להלן (ו) לגבי כהן משיח ונשיא שחטאו לפני שנתמנו,
ואחר כך נתמנו, שלדעת חכמים חייבים בקרבן חטאת יחיד, שכן
חכמים חולכים אחר שעת החטא, ולדעת רבי שמעון, אם נודעה
להם חטאתם קודם שנתמנו, חייבים חטאת יחיד אפילו אחר
שנתמנו, אך אם לא נודע להם עד אחר שנתמנו, פטורים לגמרי.
פשיטא – דין פשוט הוא, שאופן של מרובין ונתמנעו – חטאו רוב
הציבור, ונתחייבו בפר, ומתו חלק מהם (קודם שהביאו את הפר)
ועכשיו החוטאים הם מיעוט הציבור, היינו פלוגתא – וזה
מחלוקתם דרבי שמעון ורבנן, שחכמים חולכים אחר שעת החטא
ומחייבים פה, ולדעת רבי שמעון, אם נודע להם כשעדיין היו
מרובים, חייבים פה, אך אם לא נודע להם עד אחר שנתמנעו,
פטורים לגמרי.
מבררת הגמרא: באופן של מועטין ונתרבו – הורו בית דין ועשו
מיעוט הציבור, ואין כאן עדיין חיוב משום שיחיד שעשה בהוראת
בית דין פטור, וקודם שנודע להם שחטאו מתו מהאנשים שלא
עשו, ונמצא שהחוטאים הם רוב הציבור, מאי – מה הדין. מי פלגי –
האם גם בזה חולקים רבי שמעון ורבנן כמו לעיל, שרבי שמעון

הוריות. פרק ראשון – הורו בית דין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלז
רש"י

לחן משנתמעט – פטורין. מועטין ונתרבו מאי – כגון שהורו בית דין ועשו מעט קהל
על פיהם, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ומתו מקצתן של רוב קהל, ונתרבו אלו.
ולאחר שנתרבו נודע להם שחטאו. דהיינו מועטין ונתרבו לא דמי ממש לחטאו עד שלא
נתמנו. דמועטין כי חטאו בהוראה – לא בני קרבן ניהו, דיחיד שעשה בהוראת בית דין
פטור, אבל כי חטאו בהן משיח ונשיא עד שלא
נתמנו – נעשו בני קרבן, ומחייבי לאחרי כשבה
או שעירה. אבל מוכיני ונתמעטו – דמי ממש
לחטאו עד שלא נתמנו, דהא מוכיני חבי קאמר במרובין
בני קרבן ניהו, ואמטול חבי קאמר במרובין
ונתמעטו דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן. אבל
במועטין ונתרבו – איבעיא לאן דמי לפלוגתא
דרבי שמעון ורבנן אי לא. מי אמרין רבי שמעון
דבית דיעה אויל, דאמר אם נודע להם עד
שלא נתמנו חייבין כבתחלה – הכא נמי מחייב,
דכי אתידע להו בחיובא אתידע להו, דכי
נתרבו אתידע להו ומביאין פה. ורבנן דבית
חטאה אויל, דאמרי דהוי אלו כהדיוטות, והאיל
וחטאו כי לא נתמנו – הכא נמי אויל בתי
חטאה. וכי חטאו – אחתי מועטין היו ופטורין,
דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. והכרבי
אימור דשפעת ליה לרבי שמעון דאיל אף בתי
דיעה – דאמר אם נודע להם עד שלא נתמנו –
חייבין. היכא דהוי דיעה וחטאה בחיוב. כי
השטא – דלהוי כי חטאו משנתמנו דלייתן פה.
ואמאי קתני משנתמנו פטורין? אלא מודקתני
פטור – שמו מיה דרבי שמעון חטאה ודיעה
בעי בחיובא. ומועטין ונתרבו – דלברי הכל
פטורין, דכי חטאו – בפטור חטאו, דיחיד שעשה
בהוראת בית דין פטור. או דלמא – כיון דחלב
שם אחד הוא, דכיון חלב המכסה את הקרב וכן
חלב המכסה את הדיוקן – שם אחד הוא, שחלב
סתם איקרו. כיון דתרי איסורי ניהו – דחלב
אינו שוה בכל, דחלב דהאי חותר, או דלמא –
כיון דאילו צבור אכלי תאי חותר, והאי דם שלא
בהוראה בשגגת מעשה – מיתו כל חד חד, אי
בעו כשבה מיתו, אי בעו שעירה מיתו, דמצי
אשווי קרבנן, ושטא נמי, כי עשו בהוראה –
מצטרפי, ומיעוט בתיא בעבודה וזה – קרבנן
שעירה ולא כשבה.

או
הוא; דתנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – חייבין.
אמר רב אסי: ובהוראה הלקך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: "ועש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול
מלכא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", מכדי פתחי "כל ישראל עמו", "קהל גדול
מלכא חמת עד נחל מצרים" למה ליה? שמע מינה: הני הוא דאיכרי קהל, אבל הנך לא איכרי קהל. פשיטא, כרובין ונתמעטו – היינו
פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, מועטין ונתרבו מאי, מי פליגי רבי שמעון ורבנן? רבי שמעון דאיל בתי דיעה מחייב, ורבנן דאיל בתי
הטאת פטרי, [או לא], מאי? – ותיסברא? אימור דשפעת ליה לרבי שמעון דאיל אף בתי דיעה, [היכי דהוי דיעה ונתמנה בחיוב],
דיעה דלא תמנה מי שמעת ליה? דאם כן, ליתיה כי השטא! אלא רבי שמעון חטאה ודיעה בעי. איבעיא להו: הורו בית דין חלב
מותר ועשו מיעוט הקהל, והורו בית דין בהן והורו ועשו מיעוט אחר, מהו? פיון דשתי ידיעות ניהו לא מצטרף, או דלמא פיון
דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, מיעוט בחלב שעל גבי הקבה ומיעוט בחלב
שעל גבי דקין, מהו? הכא ודאי פיון דבית קרא קאתי לא מצטרף, או דלמא פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר:
שם חלב הוא ומצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בדם, מהו? הכא ודאי (פיון) דתרי איסורי ניהו. [וכיון דאין איסורין שוה] לא מצטרף,
או דלמא פיון (דאיסורין שוה) דקרנן שוה מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון (דאיסורין שוה) דקרנן שוה מצטרף, מיעוט בחלב
ומיעוט בעבודה וזה, מהו? הכא ודאי אין איסורין שוה ואין קרנן שוה, או דלמא פיון דאידי ואידי פרת הוא מצטרף? תיקו. איבעיא
להו: הורו בית דין שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל, ובת אותו בית דין ועמד בית דין אחר, והורו ועשו מיעוט אחר, אליבא
דמאן דאמר בית דין מיתו לא תיבעי לך – דהא ליתנהו, אלא כי תיבעי לך – אליבא דמאן דאמר צבור מיתו. מאי? צבור הא קאי,

או

ואת תורת העולה היא העולה – "זאת" "היא" "העולה" – הרי אלו שלשה מיעוטי, חד,
פרט לנשחטה בלילה, וחד, פרט לנשפר דמה, וחד, פרט ליציאת דמה חוץ לקלעים, שאם
עלתה על גבי המזבח תרד, דלא היא עולה חשובה. והכי נמי מפרש במסכת נדה בפרק
"זיצא דופין" (מ, א), שבעה שבטים – דהורו רוב שבטים, מביאים שבעה פרים. דקסבר רבי
יהודה דשבת אחד איכרי "קהל", והן מביאין
ולא בית דין. הוראה תלויה בבית דין – דכתבי
"נועלם דבר" – דהיינו שהורו לעבור, "מעני
הקהל" – דהיינו בית דין. בית דין משלים לרוב
צבור – דעשו עם מעט צבור והשלימו לרוב
צבור. [צבור מיתו] – ורבי מאיר פוטר צבור,
דהא קא מיתו בית דין. כדאמרין לקמן, רבי
מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו – בית דין
מביאין עליהם פה, והן פטורין. ואי קשיא: הא
אמרין בכל הותרה אין מיעוט אחד מיעוט אלא
לרבות, והכי אמרין אלו שלשה מיעוטין
דמעטין אותם: בירושלמי מפרש: הני מילי –
היכא דליכא אלא שני מעוטין, אבל הכא
דאיכא שלשה מיעוטין בזה אחד זה אחד קרא –
כדלדא אתו למעט. וכן בל"ב מדות מצאתי אותו
השבת חייב – להביא פה, דקסבר שבעה אחד
איכרי קהל. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו –
של רבי מאיר, והא מתניתא מפרש לקמן. אמר
רב אסי ובהוראה – דקיימא לן כי הורו בית דין
ועשו רוב קהל על פיהם, שמביאים פה. הלך
אחר רוב יושבי בארץ ישראל – דאותם
שבחוה לארץ אינן מן המנין. ולא אותן דמנחל
מצרים ולחין, דחוצה לארץ היא. פשיטא
מרובין ונתמעטו – כגון שהורו בית דין ועשו רוב
קהל על פיהם, דנתחייבו להביא פה. ולא
הספיקו להביא פה עד שנתמעטו, שמתו מקצתן
– היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן – דתנן
32 (הוריות א, א): חטא בהן משהו ונשיא עד שלא
נתמנו, דהוי חייבין להביא כשבה או שעירה,
ולא הספיקו להביא עד שנתמנו – הרי תן
34 כהדיוטות ונחייבין להביא כשבה או שעירה
35 כבתחלה. הכא נמי חייבין פה כבתחלה. רבי
36 שמעון אומר וכו', הכא נמי, אם נודע להם עד
37 שלא נתמעטו – חייבין להביא פה, אבל אם נודע

של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל, ומהנתיין מצי? רבי שמעון בן אלעזר
הוא; דתנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – חייבין.
אמר רב אסי: ובהוראה הלקך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: "ועש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול
מלכא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", מכדי פתחי "כל ישראל עמו", "קהל גדול
מלכא חמת עד נחל מצרים" למה ליה? שמע מינה: הני הוא דאיכרי קהל, אבל הנך לא איכרי קהל. פשיטא, כרובין ונתמעטו – היינו
פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, מועטין ונתרבו מאי, מי פליגי רבי שמעון ורבנן? רבי שמעון דאיל בתי דיעה מחייב, ורבנן דאיל בתי
הטאת פטרי, [או לא], מאי? – ותיסברא? אימור דשפעת ליה לרבי שמעון דאיל אף בתי דיעה, [היכי דהוי דיעה ונתמנה בחיוב],
דיעה דלא תמנה מי שמעת ליה? דאם כן, ליתיה כי השטא! אלא רבי שמעון חטאה ודיעה בעי. איבעיא להו: הורו בית דין חלב
מותר ועשו מיעוט הקהל, והורו בית דין בהן והורו ועשו מיעוט אחר, מהו? פיון דשתי ידיעות ניהו לא מצטרף, או דלמא פיון
דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, מיעוט בחלב שעל גבי הקבה ומיעוט בחלב
שעל גבי דקין, מהו? הכא ודאי פיון דבית קרא קאתי לא מצטרף, או דלמא פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר:
שם חלב הוא ומצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בדם, מהו? הכא ודאי (פיון) דתרי איסורי ניהו. [וכיון דאין איסורין שוה] לא מצטרף,
או דלמא פיון (דאיסורין שוה) דקרנן שוה מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון (דאיסורין שוה) דקרנן שוה מצטרף, מיעוט בחלב
ומיעוט בעבודה וזה, מהו? הכא ודאי אין איסורין שוה ואין קרנן שוה, או דלמא פיון דאידי ואידי פרת הוא מצטרף? תיקו. איבעיא
להו: הורו בית דין שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל, ובת אותו בית דין ועמד בית דין אחר, והורו ועשו מיעוט אחר, אליבא
דמאן דאמר בית דין מיתו לא תיבעי לך – דהא ליתנהו, אלא כי תיבעי לך – אליבא דמאן דאמר צבור מיתו. מאי? צבור הא קאי,

או

או לא בעינן הווא בית דין דהורו להם מעיקרא דתהו להו ידיעה - כלומר, לא בעינן
דתהו להו ידיעה לבית דין קמא ומצטרפי. עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל -
דהיינו אותן שישבו להורות. כגון שהריבין הווא אחר מהם - או תלמיד בראשו, דנראה
כהורה דלרביהם ונגמרה הוראה. במארה אתם נארים וני - כגון שה"גוי כולו" דיבולין
לקבלה. הכי משמע: אי איכא גוי כולו וקא עבר
עליה האי גברא - אותי אתם קובעים. - והכי
כתוב בספרים במסכת עבודה זרה בפרק "אין
מעמידין" אי איתא לבולתו - סנהדרין של
שבעים ואחד. הווא הוראה - אף על פי שלא
הורו כל אותן שישבו להורות. שיבא = אופתא.
משנחירו בית דין - ועשו רוב צבור על
פיהם. וידעו שמעו וחזרו - מהוראתן. בין
שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן - ולאחר
שדעו שטעו הלך היחיד ועשה על פיהם. דזה
אין מצטרף עם רוב הצבור, לפי שלאחר שנודע
להם עשה זה. רבי שמעון פוטר - לפי שברשות
בית דין הוא עושה, שזה עדיין לא היה יודע
שדעו שטעו וחזרו בהן, והוי תולה בבית דין.
הלכך פטור. רבי אלעזר אומר ספק - כלומר ספק
אי כותילה כותלי דין אי כותילה בעצמו דמי,
ומביאן אשם תלוי. ואיהו הוא הספק - כלומר
אמאי הוא חייב אשם תלוי. יש לו בביתו חייב
- אשם תלוי. שהוא קרוב לפטור - דהוי דואי
תולה בבית דין, שלא ידע חזרתו, הואיל והלך
לו למדינת הים. אמר לו בן עזאי מאי שנא זה
- שהלך למדינת הים מן הישוב בביתו. אמר לו -
רבי עקיבא - לפי שהיושב בביתו אפשר שישמע
שבית דין חזרו בהן, והוי קרוב לתולה בעצמו,
ולפיכך חייב להביא אשם תלוי. וזה שהלך
למדינת הים - לא היה יכול לשמוע, והוי תולה
בבית דין ממש, והלכך פטור. **גמרא** כל הוראה
שיצאה ברוב צבור - אף על פי שבית דין חזרו
בהן, יחיד העושה אותה פטור. לפי שלא ניתנה
הוראה אלא להבחין בין שונג למייד - להודיע
שהעושה על פיהם שונג הוא ולא מויד הוא.
וזה על פי הוראה הוא עושה, לפיכך שונג הוא.
ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ופירוש
אחר: לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה

או דלמא [ידיעה] דהווא בית דין דהורו בעינן?
תיקו. אמר רבי יוחנן: מאה שישבו להורות - אין
חייבין עד שיורו כולן, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל
ישגו" - עד שישגו כולן, ועד שתפשוט הוראה בכל
עדת ישראל. אמר רב הונא בריה דרב הושעיא:
הכי נמי מסתברא, דככל התורה פולא קיימא לן רובו
ככולו, והכא כתיב "כל העדה", הואיל וכך - אפילו
הן מאה. [תנן]: הורו בית דין, וידע אחד מהן שפעו
או תלמיד וראוי להוראה, והלך ועשה על פיהם, בין
שעשו ועשה עמהן, ובין שעשו ועשה אחריהן, ובין
שלא עשו ועשה - הרי זה חייב, מפני שלא תלה
בבית דין. האי הוא דתייב, הא אחר - פטור. ואמאי?
הא לא נגמרה הוראה! - הכא במאי עסקינן, כגון
שהריבין הווא אחד מהן בראשו. תא שמע: הורו
בית דין, וידע אחד מהן שפעו, ואמר להן "טועין
אתם" - הרי אלו פטורים. טעמא דאמר להן "טועין
אתם" - דפטורים, הא שתיק מישתק - חייבין, וגמר
לה הוראה. ואמאי? והא לא הורו כולן! - אמרי:
הכי נמי כגון שהריבין בראשו. מתיב רב משרשיא:
סמכו רבונתיו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל
דברי רבי אלעזר ברבי צדוק, שהיו אומרים: אין
גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין
לעמוד בה, ואמר רב אדא בר אבא: מאי קרא? -
"במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי כולו",
והא הכא, דכתיב "הגוי כולו", ורובא ככולא דמי,
תייבתא דרבי (יוחנן) [יונתן]? תייבתא. ואלא מאי
"כל עדת" דקאמר רחמנא? הכי קאמר: אי איכא

אלא להכיר לבין עושה בשגגת עצמו לעושה מויד וברשות בית דין. וזה הרי אומר לנו
שלא ידע שחזרו, ומויד עשה על פיהם ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת
בית דין פטור. מתייב פה העלם דבר של צבור - כגון שחזרו בית דין בעבודה זרה
ועשו צבור על פיהם, וידעו שטעו וחזרו בהם, וצריכין מנעת כדי ליקח פר ושערי
עבודה זרה של צבור. בתחלה גובין להם -
שגובין גובין מכל אחד מישראל מעות לקנות
מהם פר ושערי עבודה זרה לצורך קרבן, דרבי
רבי שמעון. ואמאי - קאמר רבי שמעון דפטור,
דברשות בית דין הוא עושה. הא כיון דאגבי
להו מעות לצורך פר העלם דבר של צבור וזה
מתיידע ליה שהבית דין טעו וחזרו מהוראתן,
ואמאי הוי תולה בבית דין? איבעית אימא שנב
מפני סתם - שלא הודיעהו לצורך מה הן
גובין. ואיבעית אימא דלא הוי כמתא - כי גבו
להו, ולאחר גבייה הוא דעשה על פיהם. רבי
שמעון אומר מתרומת הלשכה חם באים -
דלא הוי מפרסמא. הלכך, כי עשה על פיהם -
הוי תולה בבית דין, הלכך פטור רבי שמעון.
ותנא דמתניתין הכי סבירא ליה אליבא דרבי
שמעון, דמתרומת הלשכה חזן באין, תניא
מאי מחייב - דתולה בעצמו הוה. ורבי שמעון
פוטר - דתולה בבית דין הוי. רבי אלעזר אומר
ספק - מבאי אשם תלוי. איכא בינייהו - בין
רבי אלעזר לסמוכוס. לסמוכוס אינו מבאי
אשם תלוי, דהכי קאמר סמוכוס: מעשה שלו
תלוי הוא. וליכא למימר שמא תולה בעצמו
הוה, דלא הוי בר חיוב מעליא. ודאיכא דהוי
לפניו חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן
ואכלו - בדין הוא דמביא אשם תלוי משום
דאיכא למימר שזא חלב ממש אבל דהוי בר
חיוב מעליא. אבל הכא - ליכא למימר שמא
תולה בעצמו ממש הוא, שהרי על פי הוראה
הוא עושה הלכך מעשה שלו תלוי הוא, דרבי
חיוב שלו תלוי הוא. דלא הוי צד חיוב מעליא
- הלכך אינו מבאי אשם תלוי. לארם שאכל
ספק חלב ספק שומן - והרי סבור ששומן הוא,
ונודע לו שספק הוא. שמביא אשם תלוי משום
דשזא חלב ממש אבל. הכי נמי, איכא למימר
שמא תולה בעצמו ממש הוא.
ולא

כולם - הווא הוראה. ואי לא - לא הווא הוראה. אמר רבי הושע: עשרה שישבין בדין -
כולך תלוי בצואר כולן. - פשיטא! - הא קא משמע לן: דאפילו תלמיד כפני רבו. רב הונא, פי הוה נפיק לבי דינא, מיייתי עשרה
תנאי דבי רב לקמיה, פי היכי דנימטין שיבא מפשורא. רב אשי פי הוה מיייתי טרפתא לקמיה, מיייתי עשרה טבחי מקחא מקחא
ומותיב קמיה, אמר: פי היכא דנימטין שיבא מפשורא. **משננה** הורו בית דין, וידעו שפעו, וחזרו בהן. בין שהביאו כפרתן ובין
שלא הביאו כפרתן, והלך ועשה על פיהן, רבי שמעון פוטר, ורבי אלעזר אומר: ספק. איזוהו ספק? עש לו בתוך ביתו - חייב, הלך
לו למדינת הים - פטור. אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה, שהוא קרוב לפטור מן החובה. אמר לו בן עזאי: מאי שנא זה מן היישוב
בביתו? - שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע, וזה לא היה לו אפשר שישמע. הורו בית דין לעקור את כל הגוף, אמרו: אין
נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה - הרי אלו פטורים. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - הרי אלו חייבין. כיצד?
אמרו: יש נדה בתורה, אבל תבא על שומרת יום כנגד יום פטור. יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים
פטור. יש עבודה זרה בתורה, אבל המשתתהו פטור - הרי אלו חייבין, שנאמר: "ונעלם דבר" - דבר ולא כל הגוף. **גמרא** אמר
רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי שמעון - הואיל וברשות בית דין הוא עושה. איכא דאמרי, אמר רב יהודה אמר רב: אומר
היה רבי שמעון: כל הוראה שיצאה ברוב צבור - יחיד העושה אותה פטור, לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שונג למייד.
מיתיבי: פר העלם דבר של צבור ושערי עבודה זרה בתחלה גובין עליהן, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: מתרומת הלשכה
הן באין. אמאי? פיון דגבי להו - הוי ליה "הודע"! - איבעית אימא: כגון שגבו סתם. ואיבעית אימא: כגון דלא הוה ליה כמתא.
ואיבעית אימא: רב באידך תנא סבר, דתנאי איפקא: בתחילה גובין להן, דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר: מתרומת הלשכה הן
באין. תני: רבי מאיר מחייב, ורבי שמעון פוטר, רבי אלעזר אומר: ספק. משום סמוכוס אמרו: תלוי. אמר רבי יוחנן: אשם תלוי
איכא בינייהו. אמר רבי יודא: משל דרבי אלעזר למה הדבר דומה - לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן וגזע לו, שמביא אשם

הוריות דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי)

א' דלמא, [ידעך] דההוא בית דין דהורו בעינן – צריכים אנו שאף
הב"ד שהורה יחזור בו. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו
ללא הכרעה.

הגמרא מלמדת שיש חיוב פר רק אם כל הסנהדרין הורו: אמר רבי
יונה, אפילו מאה דינים שישבו בסנהדרין להורות, וטעו, אין חייבין
פר עד שיורו ויסכימו בכולן להוראה, שנאמר (ויקרא ד' א') ואם כל עדת
ישראל ישגו וגו', שאינם חייבים עד שישגו בכולן – כל עדת ישראל,
דהיינו [עד] שתפשוט הוראה ככל עדת ישראל].

מביאה הגמרא ראיה: אמר רב הונא בריה דרב הושעיא, הכי נמי
מסתברא – דין זה מסתבר, דהרי בכל התורה כולה קיימא לן שרובו
כבולו, ואם כן הקא דכתבי (ויקרא ד' א') דווקא 'כל העדה', משמע
שאין די ברובם, והואיל וכן, אפילו הן מאה צריך שיורו כולם.

מקשה הגמרא: [תנן] (לעיל ב'), הורו בית דין, וידע דאין אחד מהן ששטע,
או תלמיד וראי' להוראה, והלך ועשה על פיהם, בין ששטעו ועשה
עמהו, ובין ששטעו ועשה אחריהו, ובין שלא עשו ועשה, הרי זה חייב
מפני שלא תלה בבית דין. מדייקת הגמרא: הא – דאין או תלמיד הוא
דחייב, הא אחר – עם הארץ שעשה, פטור שכן תלה בב"ד, ואמאי
פטור, הא לא נגמרה הוראה ולא הורו כולם שכן דאין אחד ידע
שטעו. ומתרת: הקא כמאי עסקינו, כגון שהרבין תהא אחד מהן
בראש – הדיין הרכין בראשו כמסכים, ונחשב שהורו כולם.

מקשה הגמרא: תא שטע, הורו בית דין, וידע דאין אחד מהן ששטע, ואמר
להן 'טועין אתם', ולא קיבלו ממנו, הרי אלו פטורים, שאין זו
הוראה. מדייקת הגמרא: מעמא הוא משום דאמר להן 'טועין אתם',
וזה הטעם דפטורים, הא אם שתיק מישתק, חייבין פר ונמר לה –
ונגמרה הוראה, ואמאי, והא לא הורו בכולן, שהרי ידע שטעו.
ומתרת: אמרי, הקא נמי כגון שהרבין בראשו.

מקשה הגמרא: מתיב רב משרשיא, סמכו רבותינו על דברי רבן
שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר ברי דקדוק, שהיו אומרים
אין גזירות הורה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה,
ואמר רב אדא בר אבא, מאי קא – מתיב למדו זאת מהפסוק
(מלאכי ב' ו') במארח אתם נארים ואיתי אתם קבעים הגוי בלו' – גוזרים
אתם על עצמכם ועל הגוי כולו, ואינכם עומדים בגזירה אלא
קובעים וגוזלים אותי, ונהנים ממה שאסרתם. מדייק רב משרשיא:
והא הקא דכתבי 'הגוי בולו', ואף על פי כן רובא כבולא דמי ודי
ברוב ציבור, ואם כן אף בהוראה, אף שכתוב 'כל העדה', רובו
ככולו ודי שיורו רובם. אומרת הגמרא: תויבתא – לכאורה זוהי
פירכא לדברי דרבי (יוחנן) [יונה]. מסיקה הגמרא: אכן תויבתא.
הגמרא מפרשת את הפסוק דלעיל: ואילו מאי 'כל עדת' דקאמר
דקמא, ומדוע כתב 'כל', הכי קאמר, אי איבא בולם – אם כל עאי
הדיינים היו בהוראה, והורו או הרכינו ראש, הווי הוראה, ואי לא
כל הע"א הורו, לא הווי הוראה.

עוד מימרא שכל הדיינים אחראים להוראה: אמר רבי יהושע,
עשרה שישבין בדין וטעו, קולך תלוי בצבור בולן – כולם נענשים.
מקשה הגמרא: פשיטא, שכן כולם הורו. ומתרת: הא קא משמע
לן, דאפילו תלמידי הירושב בפני רבן, ואינו יושב בדין, וידע שרבו
טעה, ושתיק, נענש.

רב הונא, בי הוה נפיק – כשהיה יוצא לבי דינא, מיייתי ו-היה מביא
עשרה תנאי דבי רב לקמיה – לדון עימו, שכן אמר, בי חייב דניממין
שיבא מבשרא – שתגיע אלי נסורת קטנה מקורה גדולה, כלומר
שאם נטעה יתחלק העונש. רב אשי, בי הוה מיייתי מרפתא לקמיה
– טריפה לפסוק בה, מיייתי עשרה מבין – שוחטים הבקאים
בטריפות מהעיר ותא מחביא ומותיב קמיה, אמר, בי חייב
דניממין שיבא מבשרא.

משנה

המשנה מבארת דין יחיד שעשה אחר חזרת ב"ד, ושאל חיוב פר
אם ביטלו ב"ד מצוה שלמה: הורו בית דין, וידעו – ונודע להם
ששטעו, וחזרו בהן, בין שהביאו בפרתן [הפר] ובין שלא הביאו בפרתן,
והלך יחיד ועשה על פיהן – כהוראתם הראשונה, שלא ידע

מהחזרה, רבי שמעון פוטר מחטאת, שהתולה בב"ד פטור (לעיל ב.),
ורבי אלעזר אומר, ספק אם חייב חטאת, ולכן מביא אשם תלוי.
ומבאר, איהו האופן שיש ספק, זהו אם ישב לו בתוך ביתו, ויכל
לשמוע מהחזרה, חייב אשם, אך אם הלך לו למדינת הים, ולא היה
יכול לשמוע, אין כאן ספק ופטור. אמר רבי עקיבא, מודה אני בזה
שהלך למדינת הים, שהוא קרוב לפטור יותר מן החובה משום שלא
היה לו לשמוע מהחזרה, ופטור. ואמר לו בן עזאי לרבי עקיבא, מאי
שנא זה שהלך למדינת הים (שאתה פוטר) מן היושב בביתו. אמר
לו רבי עקיבא, שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע מהחזרה,
והוא קרוב לתולה בעצמו ולכן חייב אשם, וזה שהלך לא היה לו
אפשר שישמע, ותלה בב"ד.

הורו בית דין לעקור ולהתיר את כל הגנות של המצוה, כגון אמרו
'אין איסור נדה בתורה כלל', או 'אין שבת בתורה', או 'אין עבודת
בזבבים בתורה', הרי אלו פטורין מפר. אבל אם הורו לבטל ממצות
המצוה ולקיים ממצות המצוה, הרי אלו חייבין. ביצה, אמר ר' נח
בתורה, אבל הכא על שומרת יום כנגד יום – אשה שראתה דם יום
או יומיים, ודינה לשמור יום אחד בטהרה, פטור, או 'יש שבת
בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור', או 'יש
עבודת בזבבים בתורה, אבל המשתחוה לה פטור', הרי אלו חייבין,
שנאמר (ויקרא ד' א') ונגעלם בך מעיני הקהל, ושחייבים רק אם נעלם
דבר מהמצוה, ולא כל הגנות.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם רבי שמעון: אמר רב יהודה אמר רב, מאי
מעמא דרבי שמעון הפטור יחיד שעשה אחר חזרת ב"ד, הואיל
ובכרשות בית דין הוא עושה. איבא דאמרי, אמר רב יהודה אמר רב,
אומר היה רבי שמעון, כל הוראה שיעצא ונתפשטה ברוב צבור –
שעשה רוב הציבור, אף שחזרו בהם ב"ד, יחיד העושה אותה פטור,
לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שוגג למייד – להבחין
שהתולה בה אינו מודא אלא שוגג ועל פי ב"ד.

פעם בשנה היה כל יהודי שוקל מחצית השקל ללשכה במקדש,
ושלש פעמים בשנה היו תורמים [מפרישים] מהכסף, ומכסף
התרומה קונים קרבנות ציבור כל השנה. הגמרא מקשה על רב:
מיתיבי, פר העלם דבר של צבור ושעיר עבודת בזבבים, בתחלה
גזיין עליון שלוחי ב"ד מכל ישראל, דברי רבי שמעון. רבי יהודה
אומר, מתרומת הלשכה הן פאין. ואם כן לרבי שמעון שגובין
מהציבור, אמר רב שהעושה אחר חזרת ב"ד נחשב תולה
בב"ד, הרי ביה דנבי להו – שגבו ממנו כסף לפר, הוי ליה חודע –
נודעה לו החזרה.

מתרת הגמרא: איבעית אימא שמדובר בגון שגבו סתם, ולא
הודיעו למה גבו. ואיבעית אימא בגון דלא הוה ליה בכתא – שלא
היה בעיר כשגבו, ולא נודע לו, ועשה אחר שגבו. ואיבעית אימא
רב באיך תנא – כברייתא האחרת סבר, דתניא איפכא ו-להיפך,
בתחילה גזיין להן, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, מתרומת
הלשכה הן פאין. ואם כן לרבי שמעון לא ידע היחיד מהחזרה, והוא
תולה בב"ד.

דעות נוספות לגבי העושה אחר חזרת ב"ד: תניא, רבי מאיר מתייב
חטאת ביושב בביתו, שכן תלה בעצמו, ורבי שמעון פוטר, שכן
תלה בב"ד. רבי אלעזר אומר, ספק במי תלה, ומביא אשם. משום
סומכוס אמר, המעשה תלוי, כפי שיתבאר. הגמרא מבארת את
החילוק בין רבי אלעזר לסומכוס: אמר רבי יוחנן, אשם תלוי איבא
בינייהו, שלרבי אלעזר יש ספק שקול האם תלה בעצמו או בב"ד,
ולכן חייב אשם תלוי, אך לסומכוס אין לומר שתלה בעצמו ממש,
שהרי עשה על פי הוראה, ולכן המעשה תלוי, שאין כאן צד חיוב
גמור, ופטור מאשם.

הגמרא מבארת את דעת רבי אלעזר: אמר רבי יודא, משל לדעתו
דרבי אלעזר, למה דתבר דומה, לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן,
שסבר שזה שומן ונודע לו שזה ספק, שמיבא אשם תלוי, שכן יתכן
שאכל חלב. וכן כאן יתכן שתלה בעצמו.

הַתְּקִיף אִמֶּר, הַלִּימוֹד הוּא מִסּוּף הַפְּסוּק דֶּאֱמַר קָרָא (שם) וְעָשׂוּ אֶחָת
מִכָּל מִצְוֹת ה', וּמִשְׁמַע שַׁעֲקָרוּ מִכָּל מִצְוֹת [מִקְצַת הַמִּצְוֹת] וְלֹא אֶת
כָּל הַמִּצְוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: 'מִצְוֹת' תִּרְתִּי – לִשׁוֹן רִבִּים מִשְׁמַע,
כְּלוֹמֵר כָּל תִּרְי"ג מִצְוֹת, וְאִם כֵּן 'אֶחָת מִכָּל' מִשְׁמַע שְׁחִיבִים אֵף
בַּעֲקִירַת אֶחָת מִכָּל הַתִּרְי"ג, וְאִין צִרִיךְ שִׁיעָקְרוּ אֶת כָּל הַתִּרְי"ג,
וְלַעֲלוֹם חִיבִים רַק בַּעֲקִירַת כָּל הַגּוֹף. וּמִתַּרְצַת: אִמֶּר רַב הִתְקַן בִּר
יֶצְחָק, 'מִצְוֹת' כְּתִיב בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא 'מִצְוֹת' וּמִשְׁמַע 'אֶחָת מִכָּל'
מִצְוֹת שֶׁבַת, וְהִינּוּ לִבְטֹל מִקְצַת וְלִקְיִים מִקְצַת.
רַב אֲשִׁי אִמֶּר, הַבְּרִייתָא יֵלֵף – לַמְדָּה בְּגִזְרָה שׁוּה 'דְּבַר' 'דְּבַר' מִן
מִמָּרָא, דְּכִתְבִּיב בִּיה מִן
(דְּבִירִים יז ח) 'כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר', וְכֵן
(שם יא) 'לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגְדֹּר לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל', וּבְהִרְאֵת
ב"ד נִאֲמַר 'וְנַעֲלֹם דְּבַר', וְלִמּוּדִים, מַה מִּמָּרָא חִיבִים רַק כְּשִׁמּוּרָה
לַעֲקוֹר מִקְצַת הַמִּצְוָה וְלֹא כֻּלָּה, שְׁנֵאמַר 'מִן הַדְּבַר' שִׁמְשַׁמַּע וְלֹא
כָּל הַדְּבַר, אֵף בְּהִרְאֵת חֶלֶק מִדְּבַר וְלֹא כָּל הַגּוֹף.
אִפּוֹן נֹסֵף שֶׁל טַעוֹת בְּהִרְאֵת שְׂאִינָה מְחִיבֵת פֶּר: אִמֶּר רַב יְהוּדָה
אִמֶּר שְׂמֹאֵל, אִין בֵּית דִּין חִיבִים פֶּר עַד שִׁיּוּרֵי דְּבַר שְׂאִין הַצִּדּוּקִין
מוֹדִין בּוֹ, אֲבָל דְּבַר שֶׁהַצִּדּוּקִין מוֹדִין בּוֹ, פְּטוּרִין. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
מֵאִי מַעֲמָא – מַה טַּעַם שְׂמֹאֵל, וּמִבְּרַת: דְּבַר הַמְּפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה וְיֵל
קָרִי בִי רַב הוּא – עֲלִיךְ לִלְכַּת לְבֵית מַלְמַד תִּינוּקוֹת לַלְמּוּד, וְכִיּוֹן
שְׁהִיה לִב"ד לַלְמּוּד וְלֹא לַלְמּוּד, אִינֵם רִאיוּיִם לְהוֹרָא, וְקִרְוִינֵם
לַמּוּד.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל שְׂמֹאֵל: תִּנֵּן (לַעֲלֵי ג), הוּרִי וְיֵשׁ נִדָּה בְּתוֹרָה, אֲבָל
הֵבֵא עַל שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם פְּטוּר, חִיבִים, וְאִמָּא חִיבִים, הִרִי
שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם הָאֵל כְּתִיב – מְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה (וּקְרָא טו כח) וְיִסְפְּרָה
לָהּ, וְלֹא מִיּוֹתֵר וּמִלְּמַד שְׁפִסְפִּית אֶחָד לֵאחָד – יוֹם כְּנָגֵד יוֹם,
וְהַצִּדּוּקִים מוֹדִים בּוֹ. וּמִתַּרְצַת: מְדוּבַר דֶּאֱמַר ב"י: שֶׁהֶעֱרָא שְׂרָא
וּרַק נִמֵּר בִּיאָה הוּא דֶּאֱסִיקָא בְּשׁוּמְרַת יוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָא נִמֵּי
כְּתִיב בְּפִירוּשׁ לֵאסוּר, שְׁנֵאמַר (וּקְרָא כ יח) 'אֵת מִקְרָה הַעֲרָה',
שֶׁהֶעֱרָא אִסוּרָה בְּנִדָּה. וּמִתַּרְצַת: דֶּאֱמַר שֶׁרַק בִּיאָה דְּבַרְכָּה
אִסְרָא בְּשׁוּמְרַת יוֹם, אֵךְ בִּיאָה שְׁלֹא דְּבַרְכָּה שְׂרָא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
הָא כְּתִיב (שם יג) 'וּמִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה' לִשׁוֹן רִבִּים, לְהִקְיֵשׁ מִשְׁכָּב שְׁלֹא
כְּדִרְכָּה לְכַדְרָכָה. וּמִתַּרְצַת: דֶּאֱמַר שְׁבִיבִיא דְּבַרְכָּה אִסוּר אִפִּילוּ
הַעֲרָא, אֵךְ שְׁלֹא דְּבַרְכָּה רַק נִמֵּר בִּיאָה הוּא דֶּאֱסוּר אֲבָל הַעֲרָא
שְׂרָא, וְזֶה אִינוּ מְפֹרֵשׁ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי שְׁבִיבִיא מְדוּבַר, הִרִי
אִפִּילוּ בְּנִדָּה נִמֵּי אִין מְפֹרֵשׁ אִסוּר זֶה, וּמְדוּבַר נִקְטָה הַמִּשְׁנָה שׁוּמְרַת
יוֹם וְלֹא נִדָּה. וּמִתַּרְצַת: אֲלֵא לֵעֲלוֹם מְדוּבַר בִּיאָה דְּבַרְכָּה, וְדֶאֱמַר
שֶׁהַעֲרָא בִּיאָה שְׁוֹה (נִדָּה) הוּא דְּכִתְבִּיא, אֵךְ בְּשׁוּמְרַת יוֹם מוֹתֵר
הַעֲרָא אִפִּילוּ כְּדִרְכָּה. תִּירוּן נֹסֵף: וְאִיבְעִית אִימָא, דֶּאֱמַר שְׁוֹה
לֹא הָיָא אֲלֵא אִם רֵאתָה דֵם בְּיָמֶיךָ, בְּיוֹם, וְלֹא כְּשִׁרְאָתָה בְּלִילָה,
דְּכִתְבִּיב (וּקְרָא טו כו) 'כָּל יְמֵי זִמְתְּךָ', וְאִפּוֹנִים אֵלּוּ אִין מְפֹרֵשִׁים בְּתוֹרָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד: תִּנֵּן, הוּרִי שִׁישׁ אִסוּר שְׁכֶת בְּתוֹרָה אֲבָל
הַמּוֹצֵא מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת פְּטוּר, חִיבִים, וְאִמָּא חִיבִים, הִרִי הַמּוֹצֵא
הָא כְּתִיבָא בְּפִירוּשׁ, (יְדִמָּה יז כב) 'לֹא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתִיכֶם בְּיוֹם
הַשְּׁכֶת'. וּמִתַּרְצַת: דֶּאֱמַר שֶׁהַמּוֹצֵא מְרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים
הוּא דֶּאֱסוּר, אֵךְ הַכְּנָסָה מְרִשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיְחִיד מוֹתֵר, וְזֶה
אִינוּ מְפֹרֵשׁ. תִּירוּן נֹסֵף: וְאִיבְעִית אִימָא, דֶּאֱמַר שֶׁרַק הַמּוֹצֵא
(וְהַכְּנָסָה) בִּיד הוּא דֶּאֱסִיקָא, אֲבָל מוֹשִׁיט וְזוֹרֵק מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת שְׂרִי.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד: תִּנֵּן, הוּרִי שִׁישׁ עֲבֹדָה בּוֹכְבִּים בְּתוֹרָה אֲבָל
הַמְּשַׁתְּחִיחַ לַה פְּטוּר, חִיבִים, וְאִמָּא, אִסוּר הַמְּשַׁתְּחִיחַ לְעַבְדוּהָ וְזֶה
הָא כְּתִיבָא, דְּכִתְבִּיב (שְׁמוֹת לד יד) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר'. וּמִתַּרְצַת:
דֶּאֱמַר דְּבִי אִסְרָא הַשְּׁתַּחֲוִיָּה, וְזֶה רַק דְּבַרְכָּה – לְעַבְדוּהָ וְזֶה
שֶׁעַבְדוּתָהּ בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה, אֲבָל הַשְּׁתַּחֲוִיָּה שְׁלֹא דְּבַרְכָּה – לְעַבְדוּהָ וְזֶה
שֶׁאִין עַבְדוּתָהּ בּוֹ, תִּירוּן נֹסֵף: וְאִיבְעִית אִימָא, דֶּאֱמַר
שֶׁהַשְּׁתַּחֲוִיָּה גּוֹפָה דְּבַרְכָּה – כְּדִרְכָּה הַשְּׁתַּחֲוִיָּה הוּא דֶּאֱסִיקָא, וְהִינּוּ
הַשְּׁתַּחֲוִיָּה דִּיאָת [שִׁישׁ] בָּה פְּשׁוּט יְדִים וְתַלְמִים, הָא [אֲבָל]
הַשְּׁתַּחֲוִיָּה דִּלִּית [שֶׁאִין] בָּה פְּשׁוּט יְדִים וְתַלְמִים שְׂרָא, וְאִסוּר
הַשְּׁתַּחֲוִיָּה שְׁלֹא בְּפִישׁוּט יְדִים וְתַלְמִים אִין מְפֹרֵשׁ.

וְלֹא מִכְּעִיָּא – וְאִין צִרִיךְ לִמְדָּר שְׁלֵמָן דֶּאֱמַר צְבוּר מִיְּתִי אֶת הַפֶּר,
וְדִאי חִיב אִשֶּׁם, דְּהִרִי מִפְּרָסְמָא מִלְּתָא – מְפֹרֵס הַדְּבַר שֶׁהַקְּרִיבוּ,
וְאִם הִיה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ וְדִאי הִיה נֹדַע לוֹ מִהַחֲזוּרָה. אֲלֵא אִפִּילוּ לְמָאן
דֶּאֱמַר שְׁבִית דִּין מִבְּיָאִין אֶת הַפֶּר, שְׁלַדְעוּ אִפְשָׁר לִמְדָּר וְלֹא
מִפְּרָסְמָא מִלְּתָא כָּל כֵּךְ, מִכָּל מְקוֹם אִי הָיָה שְׂאִיל – אִם הִיה שׁוֹאֵל
מְדוּעַ מִקְרִיבִים פֶּר זֶה, הָיוּ אֲמַרְיִין לִיה – הִיוּ אוֹמְרִים לוֹ מִהַחֲזוּרָה,
וְאִם כֵּן יֵשׁ כַּאֲן צַד חִיּוֹב גְּמוּר.
הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת אֶת דִּעוּת סוּמְכוּס: אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, וְאִיתִימָא
– וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִמַּר זֹאת רַבִּי יוֹסִי בַר זְבִידָא, מִשְׁלֵל דְּסוּמְכוּס שְׁפִטָּר
מֵאִשֶּׁם, לְמַה הַדְּבַר דּוּמָה, לְאֶדָם שְׁנִתְחַיֵּב חֲטָאת וְהִבִּיא קֶרֶבֶן
כְּפָרְתוֹ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, וְיֵשׁ סָפֵק שְׁמָא מִכְּעוּד יוֹם הוֹקֵרֵב וְנִתְכַּפֵּר לוֹ,
וְסָפֵק שְׁמָא מִשְׁחֻשְׁבָּה הוֹקֵרֵב וְלֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ, שְׁדִינוּ שְׂאִין מִבְּיָאִין
אִשֶּׁם תְּלִיו כֹּאשֶׁר יִתְבָּאֵר. וְלֹא מִכְּעִיָּא לְמָאן דֶּאֱמַר בֵּית דִּין מִבְּיָאִין
אֶת הַפֶּר, אִין צַד חִיּוֹב גְּמוּר דְּהִירִי לֹא אִפְרָסְמָא מִלְּתָא, וְלֹא הִיה לוֹ
לְדַעַת מִהַחֲזוּרָה, שְׁלֹא הִיה לוֹ לִלְכַּת לְסַנְהֶדְרִין לְשֹׁאֵל. אֲלֵא אִפִּילוּ
לְמָאן דֶּאֱמַר צְבוּר מִבְּיָאִין, דְּמִפְּרָסְמָא מִלְּתָא, וְאִם הִיה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ
הָיוּ אֲמַרְיִין לִיה, אִין צַד חִיּוֹב גְּמוּר דְּהִירִי הָבָא בְּאִפּוֹן שֶׁהַקְּרִיב סָפֵק
מִכְּעוּד יוֹם סָפֵק מִשְׁחֻשְׁבָּה יֵשׁ צַד פְּטוּר גְּמוּר, שְׁמָא הַקְּרִיב בְּעוֹד
יוֹם, אֵךְ אִין צַד חִיּוֹב גְּמוּר, שֶׁאֵף אִם הַקְּרִיב בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, אִין
לְדַעַת הָאִם זֶה יוֹם אוֹ לִילָה וְאִי שְׂאִיל, לֹא אֲשַׁכְּחָה אִינֵשׁ דְּמִשְׁחֻשְׁבָּה
– לֹא הִיה מוֹצֵא אֲדָם שִׁיאֲמַר לוֹ, שֶׁאִין מִי שִׁידוּעַ זֹאת, וְלִכֵּן פְּטוּר
מֵאִשֶּׁם. וְאֵף כַּאֲן, יֵשׁ צַד פְּטוּר גְּמוּר שְׁהִירִי הַהוּרָא מְחַשְׁבִּיתוֹ
כְּתוּלָה בְּיָד, אִין צַד חִיּוֹב גְּמוּר, שֶׁאִין צַד שְׁתֵּלָה בְּעַצְמוֹ
לְגַמְרִי, שְׁהִירִי מִכָּל מְקוֹם הִיתָה הוּרָא.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִמֶּר לוֹ בֵּן עֲזַאי, מֵאִי שְׂנָא זֶה מִן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ כּו'.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שְׂפִיר קָאמֶר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא לְבֵן עֲזַאי, שְׁוֹדֵאִי מִי
שֶׁהֵלךְ לַמְדִּינָתָה הִים לֹא יִכַּל לְשַׁמּוֹעַ מִהַחֲזוּרָה, וּמְדוּעַ מְחִיבִין בֵּן
עֲזַאי. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִמֶּר רַבָּא, אֲבָן לֹא נַחֲלֵקוּ בּוֹה, אֲלֵא הַחֲזוּק
בְּדָרְכָּה אִיבְעִיָּה – נַחֲלֵקוּ בְּאֲדָם שֶׁהַחֲזוּק בְּדָרְכָּה לִלְכַּת לַמְדִּינָתָה
דִּינִם, וְעִידִין לֹא הֵלךְ, וְהוּא טוֹרֵד בְּעַסְקֵי הַלִּיכְתּוֹ. לְבֵן עֲזַאי חִיב,
דֶּהָא כְּבִיתִיָּה אִיתִיה – הוּא עִידִין בְּבֵיתוֹ, וְיִכַּל לְשַׁמּוֹעַ מִהַחֲזוּרָה,
וְלְרַבִּי עֲקִיבָא פְּטוּר, דֶּהָא הַחֲזוּק בְּדָרְכָּה, וּטְרַדְתּוּ מִנְעוֹת מִלְּשַׁמּוֹעַ.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הוּרִי לוֹ בֵּית דִּין לַעֲקוֹר אֶת כָּל הַגּוֹף וְכו'. פְּטוּרִים.
הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת אֶת מְקוֹר הַדִּין: תִּנֵּן רַבִּנּוּן, הַפְּסוּק (וּקְרָא ד יג) 'וְנִעְלַם
לְךָ מַעֲיָנִי הַקֹּהֶל' מִשְׁמַע שְׁנַעֲלֵם רַק 'דְּבַר' מִהַמִּצְוָה, וְלֹא שְׁעִיבָךְ –
וְזֶה שֶׁתִּשְׁכַּח מִב"ד הַמִּצְוָה בּוֹלָה. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא: בִּיצֵר, אִמֶּר –
הוּרִי אִין אִסוּר נִדָּה בְּתוֹרָה, אוֹ אִין שְׁכֶת בְּתוֹרָה, אוֹ אִין עֲבֹדָת
בּוֹכְבִּים בְּתוֹרָה, וְכֹל הִית לְסִבּוּר שְׁוֹה חִיבִין פֶּר, תִּלְמּוּד לִימֵר
'וְנִעְלַם דְּבַר', וְלֹא שֶׁתִּנְעַלֵם מִצְוָה בּוֹלָה, וְכַאֲן שֶׁהוּרִי לַעֲקוֹר אֶת כָּל
הַמִּצְוָה הִרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין. אֲבָל אִם אִמֶּר וְיֵשׁ נִדָּה בְּתוֹרָה, אֲבָל הָבָא
עַל שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם פְּטוּר, וְיֵשׁ שְׁכֶת בְּתוֹרָה, אֲבָל הַמּוֹצֵא
מְרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּר, אוֹ יֵשׁ עֲבֹדָת בּוֹכְבִּים בְּתוֹרָה,
אֲבָל הַמְּשַׁתְּחִיחַ לַה פְּטוּר, הִיתִי וְכֹל לִמְדָּר שְׁוֹה פְּטוּרִין, תִּלְמּוּד
לִימֵר 'וְנִעְלַם דְּבַר' וְלֹא כָּל הַגּוֹף, וְכַאֲן שַׁעֲקָרוּ רַק 'דְּבַר' וְלֹא אֶת כָּל
הַגּוֹף הַמִּצְוָה, חִיבִים.
הַגְּמָרָא מְדִיִּיקַת בְּלִשׁוֹן הַבְּרִייתָא: אִמֶּר מִר – שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא, 'כֹּל
יְהוָה פְּטוּרִין' כְּשֶׁהוּרִי לַעֲקוֹר רַק מִקְצַת, וְקִשָּׁה, שְׂאִי בְּקִיּוֹם מִקְצַת
וְכִפּוּל מִקְצַת פְּטוּרִין, וְהִתְבָּאֵר בְּרִישָׁא שְׁגֵם בְּעִקְרִית כָּל הַגּוֹף
פְּטוּרִין, אִם כֵּן מִמָּא – בִּיאָה אִפּוֹן חִיבִין. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: תִּנֵּן הָכִי
קָא קִשָּׁא לִיה – כֵּךְ קִשָּׁה לִתְנָא בְּבְרִייתָא, אִימָא – שְׁנֵאמַר לְהִפְךָ,
ש'דְּבַר' בּוֹלָה מִלְּתָא מִשְׁמַע, וְהִיה חִיּוֹב רַק כְּשֶׁהוּרִי לַעֲקוֹר אֶת כָּל
הַגּוֹף. וְעַל זֶה תִּירַךְ, תִּלְמּוּד לִימֵר 'וְנִעְלַם דְּבַר', שִׁמְשַׁמַּע מִקְצַת הַגּוֹף
כְּפִי שִׁיתְבָּאֵר.
מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי – הִיאךְ מִשְׁמַע מִהַפְּסוּק שֶׁהַכּוֹנֵה לַמְּקַצַּת
הַגּוֹף. וּמִבְּרַת: אִמֶּר עֲזַאי, קָרִי בִיה – קִרָא בַּפְּסוּק 'וְנִעְלַם מִדְּבַר',
שִׁמְשַׁמַּע מִקְצַת הַדְּבַר וְלֹא כֻּלּוֹ, שְׁהַמ"ם שֶׁל 'וְנַעֲלַם' נִקְרָאת גַּם
עַם 'דְּבַר'.

הוריות. פרק ראשון – הורו בית דין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

ולא מיבעיא למאן דאמר צבור מביאין – דכי הביאו כפרתו דמי, דהא מפרסמא מלתא ולא הוי האי יחיד תולה בבית דין. אלא אפילו למאן דאמר דכי הורו בית דין ועשו קהל על פיהם, דבית דין מביאין עליהם פר והם פטורין, דאיכא למימר לא מפרסמא מילתא כל כך, והאי יחיד תולה בבית דין הוא – אפילו הכי לא תולה בבית דין הוא, שדרי היה

בידו לישאל מפני מה בית דין מביאין פר. ואי שאלו אמורים לו דעו וחזרו. הלכך תולה בעצמו קרינא ביה, ואית ביה צד חיוב מעליא. הלכך מביא אשם תלו. ספק מבקוד יום נתכפר לו – והיא כפרה מעליא. ספק משחשבה נתכפר לו – ולא הוי כפרה מעליא, ד"ביים צוותו" כתיב. דקיימא לן דפטור דאין צריך להביא קרבן אחר. ואף על פי שהוא קרב אחר תמיד של בין הערבים – אין בו שום פטול, דהכי אמר בפרק "תמיד נשחט" (פסחים טז, א), דאית עשה דפטח ועשה דאביילת קדשים ודחי עשה דהשלמה. ואיכא נמי שינוי אחרוני טובא. ודא הכא (מפני) דבין השמשות לית ביה צד חיוב מעליא. דליכא למימר שמוא משחשבה נתכפר לו – שדרי בין השמשות כדחף עין ואין אדם בעולם. ופטר לעמוד עליו אם מן הדין או מן הלילה, ויטור. הכי נמי ליכא למימר שמוא ממש תולה בעצמו שדרי כבר הורו בית דין. ולא מיבעיא למאן דאמר בית דין מביאין – ולא צבור, דלא מפרסמא מלתא היא. והאי יחיד תולה בבית דין דאמר בית דין דאמר בית דין. ולא אפילו למאן דאמר צבור מביאין – ואיכא למימר מפרסמא מלתא היא. והאי יחיד לא תולה בבית דין ותולה בעצמו הוא – אפילו הכי אמר תולה בבית דין הוא, דכי עשה – על פיהן עשה. לא משבח איניש דלשיליה – ולא סליק אדעתיה למישאל למה הביאו צבור פר. הלכך ליכא צד חיוב מעליא. דא צד פטור שייך ביה טפי, דתולה בבית דין הוא. הלכך אינו מביא אשם תלו. החזיק במיד – לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר. איכא בנייתו – לרבי עקיבא פטור דהא החזיק בדרך. דכיון וטרודו הוא לא היה אפשר לו שישבע דחזרו בהן, הלכך תולה בבית דין הוא. ופטור לגמרי. תנא הכי קשיא ליה דבר בולה מלתא משמע – דחזרו לעקור כל הגוף. דא לא כתיב "מדבר" ואימא איפכא דהורו לבטל במקצת ולקיים במקצת, יכול יהו פטורין וכי הורו לעקור כל הגוף – יהו חייבין. תלמוד לומר ונעלם דבר – בא ללמד דבטול מקצת וקיום מקצת חייב. מאי משמע – כלומר, היכי משמע האי "ונעלם" דהוי קיום מקצת ובטול מקצת? אמר עילא קרי ביה ונעלם מדבר – והאי מ"ם ד"נעלם" שדיא אד"בר". דמ"ם נדרשת לפנוי ולאחריו, וקרי ביה "ונעלם מדבר", דמשמע: מדבר ולא כל דבר. חזקיה אמר – מסיפא דקרא נפקא, "מכל מצות". דמשמע: מכל מצות של שבת, דהוי בטול

ולא מיבעיא למאן דאמר צבור מביאין, דאמר צבור מביאין, דלא מפרסמא אלא אפילו למאן דאמר בית דין מביאין, דלא מפרסמא מלתא, אי הוה שאל הווי אמרין ליה. אמר רבי יוסי בר אבין, ואיתמא רבי יוסי בר זבדא: משל דסוכוכום למה תדבר דומיה? לאדם שהביא כפרתו בין השמשות, ספק מבקוד יום נתכפר לו, ספק משחשבה נתכפר לו, שאין מביא אשם תלוי. ולא מיבעיא למאן דאמר בית דין מביאין, דלא אפרסמא מלתא, אלא אפילו למאן דאמר צבור מביאין, דמפרסמא מלתא והווי אמרין ליה, דהכא בספק מבקוד יום ספק משחשבה, אי שאל לא אשבח אינש דמשייליה. "אמר לו בן עזאי: מאי שנא מן היחשב" כו'. שפיר קאמר ליה רבי עקיבא לבן עזאי! אמר רבא: החזיק בדרך איכא בנייתו, לבן עזאי חייב – דהא בביתיה איתיה, לרבי עקיבא פטור – דהא החזיק בדרך. "הורו לו בית דין לעקור את כל הגוף". תנו רבנן: "ונעלם דבר" – ולא ששקרו המצוה כולה. ביצד? אמרו: אין נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: "ונעלם דבר", ולא שתתעלם מצוה כולה – הרי אלו פטורין, אכל אמרו: יש נדה בתורה אכל הכא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אכל המוציא מירשות היחיד לרשות הרבים פטור, יש עבודה זרה בתורה אכל המשתתהוה פטור, יכול יהו פטורין? תלמוד לומר: "ונעלם דבר", ולא כל הגוף. אמר רב: יכול יהו פטורין. ואי בקיום מקצת ובטול מקצת פטורין, ובקצירת כל הגוף פטורין, במאי חייבין? – תנא הכי קא קשיא ליה, אימא: "דבר" בולה מילתא משמעו תלמוד לומר: "ונעלם דבר". – מאי משמע? אמר עילא: קרי ביה "ונעלם מדבר". חזקיה אמר, אמר קרא: "עשו אחת מקל מצות", "מכל מצות" – ולא כל מצות. מצות – תרתי משמע! אמר רב נחמן בר יצחק: "מצות" כתיב. רב אשי אמר: יליף "דבר" "דבר" מזגן ממרא, דכתיב ביה בזמן ממרא: "פי יפלא ממך דבר... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", מה ממרא – מן הדבר ולא כל דבר, אף בהוראה – "דבר" ולא כל הגוף. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין בית דין חייבין עד שיוורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו, אבל בדבר שהצדוקין מודין בו – פטורין; מאי טעמא?

מקצת, וקיום מקצת. או מכל מצות של עבודה זרה, דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת. או מכל מצות נדה, דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת. ולא כל מצות השבת דהוי עוקר כל הגוף, ולא כל מצות דנדה ודעבודה זרה, דעוקר כל הגוף. פצות תרתי משמע – כלומר מצות טובא משמע, כגון: נדה, שבת, ועבודה זרה. דהכי משמע "ועשה אחת מכל מצות

" – דעבד חד מוצני, או שבת או עבודה זרה או נדה, ולעולם בעוקר כל הגוף קא מיירי. אמר רב נחמן בר יצחק מצות כתיב – בחד וי', דחדא מצוה משמע. דהכי משמע "ועשה אחת מכל מצות" דשבת, או אחת מכל מצות דעבודה זרה, או אחת מכל מצות דנדה. דהוי מקיים מקצת דשבת ומבטל מקצת. והוא הדין לעבודה זרה, והוא הדין לנדה, והוא הדין לשאר מצות דקיום מקצת ובטול מקצת – חייב, ועוקר כל הגוף פטור. מה זקן ממרא מן הדבר ולא כל דבר – דהא כתיב "מן הדבר" ותנן ב"א הן הונתקין" (סנהדרין פה, ב), דאמור אין תפלין לעבור על דברי תורה – פטור, בחש טטופות להוסיף על דברי סופרים – חייב, דהיינו "מן הדבר" ולא כל דבר. אין בית דין חייבין – דלא הוי הוראה מעליא עד שיוור להחריב דבר שאין הצדוקין מודין שיהא אסור, שהורו להחריב דבר אסור שאין כתוב בתורה בהדיא. זיל קרי בי רב הוא – דכיון דאפשר לו ללמוד ליעיל לא היה שוגג מעליא, וקרבן למזיד הוי. אחד לאחר – היינו יום כנגד יום. דאמרי כדרכה אסירא – גמר ביאה, ושלא כדרכה – שריא. והא – שלא כדרכה נמי, כתיב "משכבי אשה" – שני משכבות, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה. דאמרי כדרכה אסירא אפילו העראה – דהאי דכתיב "את מקדשה הערה" בכדרכה. אי הכי – מאי איירא דקתני שהורו בשומרת יום כנגד יום? אפילו נדה נמי, אי הכי גונא קיום מקצת ובטול מקצת הוא, דהוי דבר שאין הצדוקין מודין בו אלא לעולם בכדרכה – דאמרי: דשומרת יום העראה שריא אפילו בכדרכה, וגמר ביאה הוא דאסיר. ודקאמרו: הא העראה כתיב – דאמרי: העראה באשה נדה הוא דכתיב, ולא בשומרת יום. הלכך לא מתוקמא בנדה אלא בשומרת יום, דהוי דבר שאין הצדוקין מודין בו. ואי בעית אימא – דקאמרו שומרת יום דא כתיבא? – הא לא קשיא, דכי קתני כגון דאמרי זבה לא הוה אלא ודאיא דחזיא ביממא, דכתיב "כל ימי זובה", אבל היכא דחזיא כלילא – טהורה. והוא הדין לשומרת יום, דאמרי: דהוא היכא דקחזיא ביממא דהיינו בימי זבה, הלכך לא מתוקמא בנדה, אלא בשומרת יום ובזבה, והיא הוראה דבר שאין הצדוקין מודין. מושיש וזורק – לא כתיבי בהדיא. השתחואה שלא כדרכה – כגון משתחזה לפטור או למרקוליס. השתחואה – בפשוט ידים ורגלים, דכתיב (בראשית טז) "וישתחו אפים ארצה".

בני יל קרי בי רב הוא. תנו: יש נדה בתורה אכל הכא על שומרת יום כנגד יום פטור; ואמאי? שומרת יום כנגד יום הא כתיב: "וספרה לה", מלמד ששופרת אחד לאחר! – דאמרי: העראה שריא, גמר ביאה הוא דאסירא. – הא נמי כתיב: "את מקדשה הערה"! – דאמרי: כדרכה אסירא, שלא כדרכה שריא. – הא כתיב: "משכבי אשה"! דאמרי: כדרכה – אסור אפילו העראה, בשלא כדרכה – גמר ביאה הוא דאסור, אכל העראה – שריא. – אי הכי, אפילו נדה נמי! – אלא לעולם כדרכה, ודאמרי: העראה באשה דוה הוא דכתיבא. ואיבעית אימא, דאמרי: זבה לא הווי אלא ביממי, דכתיב: "כל ימי זובה". תנו: יש שבת בתורה אכל המוציא מירשות לרשות פטור; ואמאי? הוצאה הא כתיבא: "לא תוציאו משא מבתיכם"! דאמרי: הוצאה הוא דאסור, הנכנסה מותר. ואיבעית אימא דאמרי: הוצאה והנכנסה הוא דאסירא, מושיש וזורק שרי. תנו: יש עבודה זרה בתורה אכל המשתתהוה פטור; ואמאי? המשתתהוה הא כתיבא, דכתיב: "לא תשתתהוה לאל אחר"! דאמרי: פי אסירא השתתהוה כדרכה, אכל שלא כדרכה שריא. ואיבעית אימא, דאמרי: השתתהוה גופה כדרכה הוא דאסיר, דאית בה פשוט ידים ורגלים, הא השתתהוה דלית בה פשוט ידים ורגלים שריא. בני פירוש התוספות לעמ' לא הודפס בעמ' קח

1 בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו – הכא לא מבעיא ליה לרב יוסף בדבר שאין הצדוקין
2 מודין כלל, אלא בבטול מקצת וקיום מקצת קא מבעיא ליה. מי אמרין כיון דקא מורו
3 – בית דין בכלולה שאר מלאכות דשבת דאסורי, בבטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחיביין.
4 (ובלח) בדשנין – לעיל, דלא הוי עקירת כל הגוף דשומרת יום. (ובלח) בדשנין –
5 דמושיט חורק שרי, דלא הוי עקירת כל הגוף.

6 (ובלח) בדשנין – דהשתחאחא שלא כדרכה
7 שריא. בחריש ובקציר תשבות – דמשמע בזמן
8 דאיכא חרישה, דהיינו בשאר שני שבוע,
9 "תשבות" – איכא שבת. בזמן דליכא חרישה –
10 דהיינו בשביעית, ליכא שבת. נביא שהתנבא –
11 כגון שתחלתו נביא של אמת ולבסוף נביא
12 השקר, שהתנבא לעקור דבר מדברי תורה –
13 חיוב, ודברי הכל בתנא. לקיום מקצת ולבטול
14 מקצת – דשאר מצות רבי שמעון פטר, והוא
15 הדין לרבנן. ובעבודה זרה אפילו אמר לך היום
16 עובדה ולמחר בפלה – דהיינו קיום מקצת ובטול
17 מקצת דעבודה זרה – חיוב, דרחמנא אמר
18 "להדריך מן הדרך" – אפילו מקצת דרך.
19 ובעבודה זרה הוא דכתיב, וכי קטני "חיוב" –
20 כגון לרבנן בסקילה ולרבי שמעון בחנק, והכי
21 מתיר ליה רב חסדא בפרק "אלו הן הנתקין"
22 (סנהדרין ז, א). "היום עובדה ולמחר בטלה" –
23 כ"אין שבת בשביעית" דמי, וקרי להו ביטול
24 מקצת וקיום מקצת, שמע מינה. **משנהאמר**
25 להם פועים אתם – לא הוי הוראה מעליא,
26 ופטור. דבעינו עד שיהיו כולן, כדאמר לעיל. או
27 שלא היה מופלא של בית דין שם – אף על גב
28 דלא הוה מסנהדרין עצמן. דאילו הוי מסנהדרין
29 עצמן – אפילו (אם) קטן שבכולן לא היה שם,
30 לא הויא הוראה מעליא. כדאמר לקמן מ"אם
31 כל עדת", איתא בלולה סנהדרי – הויא הוראה,
32 ואי לא – לא. ואיכא למימר: נצטרך אחד מהן
33 לצאת לדרך, ומינו אחד במקומו. אי נמי, זקן
34 (או) שאין לו בנים היה, לכך נתמנה זקן
35 בסנהדרין. או זקן שאין ראוי לבנים – וקשיא ליה:
36 מפני מה אין ראוי להוראה? נאמר להלן ערה –
37 "ושפטו העדה" "והצילו העדה" (במדבר לה)
38 דהיינו סנהדרין, כדתנן בפרק קמא דסנהדרין (ב,
39 א). נאמר כאן ערה – דכתיב (והקרא ד') "אם כם
40 עדת ישראל ישגו." (ושפטו את העדה) – מה
41 להלן ראויין להוראה כו'. גמרא וחתם מנא לו –
42 דכולהו דהויין ראויין להוראה. אמר רב חסדא
43 – גמר ממש. דמשה אוקי סנהדרין דהוו כולן
44 ראויין להוראה, דכתיב "והתיצבו שם עמך" –
45 עמך בדומין לך, דליהי (הם) כולן ראויין
46 להוראה. הכי נמי בעינו דסנהדרי דעלמא ליהוו
47 ראויין להוראה. והואיל ומצינו ד"עדה"
48 האמורה כאן כולן ראויין להוראה – שמעוין

בעי רב יוסף: אין חרישה בשבת, מהו? מי אמרין
פיון דקא מורו בכוליהו מלתא, פביטול מקצת וקיום
מקצת דמי, או דלמא פיון דקא עקרין ליה לחרישה
כל עיקר, פעקירת גוף דמי? תא שמע: יש נדה
בתורה, אבל תבא על שומרת יום כנגד יום פטור;
ואמאי? הא עקרין לשומרת יום כנגד יום כל עיקר!
אמר לך רב יוסף: שומרת יום דקאמרין בדשנין. תא
שמע: יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד
לרשות הרבים פטור; ואמאי? הא עקרין להוצאה כל
עיקר! – התם נמי בדשנין. תא שמע: יש עבודה זרה
בתורה אבל המשתחיה פטור; אמאי? והא עקרין
להשתחיה כל עיקר! אמרי: השתחיה נמי בדשנין.
בעי רבי יודא: אין שבת בשביעית, מהו? – כמאי
טעו? – בהדין קרא: "בחריש ובקציר תשבת", בזמן
דאיכא חרישה איכא שבת, ובזמן דליכא חרישה ליכא
שבת, מי אמרין: פיון דמקיימין לה בשאר שני שבוע,
פביטול מקצת וקיום מקצת דמי, או דלמא פיון דקא
עקרין ליה בשביעית, פעקירת הגוף דמי? אמר
רבינא, תא שמע: נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי
תורה – חיוב, לביטול מקצת ולקיום מקצת – רבי
שמעון אומר: פטור. ובעבודה זרה, אפילו אמר: היום
עובדה ולמחר בפלה – חיוב; שמע מינה: אין שבת
בשביעית – פביטול מקצת וקיום מקצת דמי, שמע
מינה. **משנה** הורו בית דין, וידע אחד מהן שפטו
ואמר להן: "טועין אתם", או שלא היה מופלא של
בית דין שם, או שהיה אחד מהן גר או מזור או נתני,
או זקן שלא ראוי לבנים – הרי זה פטור, שנאמר כאן
"עדה" ונאמר להלן "עדה", מה "עדה" האמורה להלן
– פולין ראויין להוראה, אף "עדה" האמורה כאן – עד
שהיו כולן ראויין להוראה. **גמרא** או שלא היה
מופלא של בית דין שם. מנלן? אמר רב ששת, וכן
תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה אמרו: הורו בדבר
שהצדוקין מודין בו – פטורין? מפני שהיה להם ללמוד
ולא ללמד. לא היה מופלא של בית דין שם נמי
פטורין, מפני שהיה להם ללמוד ולא ללמד. ונאמר

שם עדה ונאמר כאן עדה... עד שהיו כולן ראויין להוראה. והתם מנלן? דאמר רב חסדא אמר קרא: "והתיצבו שם עמך", "עמך"
– בדומין לך. ואימא: עמך לשביעה! אלא אמר רב נחמן בר יצחק, אמר קרא: "ונשאו אתה", אתה – בדומין לך. **משנה** הורו בית
דין שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין – מביאין פשעה ושעירה, שוגגין ועשו מזידין – הרי אלו פטורין.
גמרא "שוגגין ועשו מזידין" – הרי אלו פטורין. הא שוגג דומיא דמזיד – חיוב, והיכי דמי? שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף
לו בשומן ואכלו, לימא: תפשוט הא דבעי רמי בר חמא! אמר לך, משים דתנא רישא: מזידין ועשו שוגגין, תנא סיפא: שוגגין ועשו
מזידין. **משנה** הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן – מביאין פר, ובעבודה זרה – מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר;
רבי יהודה אומר: שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה – מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים;
רבי

הוריות דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום רביעי) רמג

גמרא

60 שנינו במשנה: או שלא היה מופלא של בית דין שם וכו' פטור.
61 מבררת הגמרא: מנלן דין זה. ומבארת: אמר רב ששת, וכן תנא דבי
62 - שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, מפני מה אמרו
63 חכמים שבית דין שהורו בקרבן שהצדיקין מודין בו, פטורין, מפני
64 שהיה להם ללמוד את הדין המפורש בכתוב ולא למדו. ואם כן
65 כשלא היה מופלא של בית דין שם, נמי פטורין מפני שהיה להם
66 ללמוד ולא למדו, שהמופלא לא היה שם ללמודם.
67 שנינו במשנה: נאמר שם 'ערה' ונאמר כאן 'ערה' וכו' עד שיהו בולין
68 ראויין להוראה. שואלת הגמרא: והתם - בפסוק לגבי הסנהדרין,
69 מנלן שמדובר בסנהדרין שכולם ראויים להוראה. ומשיבה: דאמר
70 רב הקדא, אמר קרא - נאמר בפסוק כאשר צוה ה' את משה לקחת
71 שבעים זקנים, (במדבר יא טו) 'והתצביו שם עמך', ו'עמך' ועם משהו
72 משמע שמדובר באנשים הדומין לך וראויים להוראה כמוך. ואם
73 כן גם בכל סנהדרין צריך שכולם יהיו ראויים להוראה. מקשה
74 הגמרא: ואיכא - שמהא יא לומר שמשמעות 'עמך' היא לשכינה,
75 שצוה ה' את משה שיהיו האנשים עמו, ולא יכנסו לפני ולפנים
76 למקום השכינה. ומתרת: אלא אמר רב נחמן בר יצחק, המקור
77 שצריך שכולם ראויים להוראה הוא דאמר קרא (שמות יח כב) 'ונשאו
78 אתך', ומשמעות 'אתך' היא שמדובר בדומין לך וראויים להוראה
79 כמשה. לכן אם אין כל הידינים ראויים להוראה, אין זו הוראה
80 ופטורים מפר.

משנה

81 המשנה מלמדת מה הדין באופנים שיש בהם גם צד ודון וגם צד
82 שגגה: הורו בית דין, והם היו שונגין, ועשו כל הקהל שונגין על
83 פיהם, שלא ידעו שטעו ב"ד, מביאין פה. הורו מוידן, שידעו
84 שהוראתם אינה נכונה, ועשו הקהל שונגין, מביאין העושים בקשה
85 ושעירה - או שעירה, ואין חיוב פר כיון שאין שגגת הוראה. הורו
86 שונגין ועשו הקהל מוידן, שידעו שבי"ד טעו, הרי אלו פטורין, שאין
87 מויד יכול להביא קרבן.

גמרא

88 לעיל (ב) נסתפק רמי בר חמא מה הדין באופן שהתירו ב"ד חלב,
89 ונתחלף ליחיד חלב בשומן. הגמרא מבקשת לפשוט ספק זה
90 ממשנתנינו: שנינו בסופא של המשנה, 'הורו שונגין ועשו הקהל
91 מוידן הרי אלו פטורין' ומשמע שרק כשעשו מוידים פטורים, הא
92 ו-אבל העושה שונג דוקא מויד - הדומה למויד, חייב, ומבארת
93 הגמרא: והכי דמי - ואיזהו אופן זה, זהו באופן שהורו בית דין
94 שחלב מותר, ונתחלף לו ליחיד בשומן, ואכלו. ואם כן ליכא תפשוט
95 - נאמר שיש לפשוט מכאן הא דבכע' - מה שנתפס בזה רמי בר
96 חמא. דוחה הגמרא: אמר רמי בר חמא, משום דתנא ברישא
97 'מוידין ועשו שונגין', לכן תנא גם בסופא בלשון 'שונגין ועשו מוידין',
98 ואין לשון זה בדיוקא, ואין לדייק ממנו ששוגג הדומה למויד חייב.

משנה

99 המשנה מבארת איזה קרננות מביאים אם הורו בית דין ועשו
100 הקהל על פיהם, מי מביאם, והוראה של איזה בית דין מחייבת:
101 הורו בית דין בשוגג להתיר איסור שחייבים עליו כרת, ועשו כל
102 הקהל ו-כל עם ישראל או רובן את העבירה על פיהן של בית דין,
103 ואם כן יש חיוב פר העלם דבר, מביאין בית דין פר לחטאת, וזהו
104 'פר העלם דבר'. ואם ההוראה הייתה בעבודת כוכבים, שהתירו
105 דבר שאיסורו כרת בענין עבודת כוכבים, מביאין בית דין פר ושעיר,
106 כמבואר בתורה (במדבר טו כב-כד) שעל שגגת הוראה בעבודה זרה
107 מביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. דברי רבי מאיר. נמצא
108 שלדעתו חיוב הבאת הפר מוטל על בית דין להביא ממנו, והציבור
109 פטורים. רבי יהודה אומר, אם הורו בשאר עבירות, ועשו
110 כל ישראל על פיהם, שנים עשר השבטים מביאין שנים עשר פרים,
111 פר לכל שבט, שכן כל שבט נקרא 'קהל', וחובת ההבאה היא על
112 הקהל. והפרים הללו הם הנקראים 'פר העלם דבר של ציבור'.
113 ובעבודת כוכבים, מביאין השבטים שנים עשר פרים ושנים עשר
114 שעירים, פר ושעיר לכל שבט.

1 נתבאר לעיל (ג) שאין בית דין חייבים בעקירת כל הגוף. עתה
2 מבררת הגמרא האם אב מלאכה מאבות המלאכה האסורים
3 בשבת נחשב כגוף שלם או כמקצתו: בעי' ו-נסתפקו רב יוסף, אם
4 התירו אב מאבות מלאכות שבת, כגון שהורו שאין איסור חרישה
5 בשבת, מהו הדין, מי ו-האם אמרין בין דקא מוידו כביכולו מלתא
6 - שכיון שמודים בית דין בגוף איסור שבת (ולגבי שאר מלאכות),
7 הוראתם כביכול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבים, או דלמא, בין
8 דקא עקרין ליה לחרישה כל עיקר - כיון שעקרם לגמרי איסור
9 חרישה, הוראתם בעקירת גוף דמי, ופטורים.

10 הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, הורו י"ש נדה בתורה, אכל תבא
11 על שומרת יום כנגד יום פטור, חייבים, ואמאי חייבים, תא עקרין
12 ו-הרי עקרו לאיסור שומרת יום כנגד יום כל עיקר, וזהו כעקירת
13 אב מלאכה בשבת. דוחה הגמרא: אמר - היה מתיר לך רב יוסף,
14 ש"שומרת יום" דקאמרין - שאומרת משנתנינו, מדובר בךשנין - כמו
15 שתיירצנו לעיל (א), שהתירו העראה בשומרת יום, או שהורו
16 שזבה טמאה רק אם ראתה ביום. אך אם עקרו את כל איסור
17 שומרת יום יש לומר שזוהי עקירת כל הגוף. תא שמע, י"ש שבת
18 בתורה, אכל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, חייבים,
19 ואמאי, תא עקרין להוצאה כל עיקר, ומוכח שאין זו עקירת כל
20 הגוף. דוחה הגמרא: התם נמי בךשנין, שהתירו להושיט ולזרוק, אך
21 התרת הוצאה זו עקירת הגוף. תא שמע, י"ש עבודת כוכבים בתורה,
22 אכל תפשוט פטור, חייבים, ואמאי, ותא עקרין להשתחיה כל
23 עיקר. דוחה הגמרא: אמר - אמרו בני העירבה, בהשתחיה נמי
24 מדובר בךשנין, שהתירו השתחיה שלא כדרכה.

25 בעי רבי יודא, הורו שאין איסור שבת בשנה השביעית, מהו הדין.
26 ומבאר את דבריו, פמאי טעו כשהורו כך, הדין קרא - בפסוק זה
27 שנאמר לגבי שבת (שמות לד כא) 'בתריש ובקציר תשבות', וטעו לומר
28 שבזמן דאיכא חרישה - בששת שנות השמיטה, איכא איסור שבת,
29 ובזמן דליכא חרישה - בשביעית שאסור לחרוש, ליכא שבת.
30 ובאופן זה, מי אמרין שכיון דמקמיין לה בית דין לאיסור שבת
31 בשאר שני שבוע - שנות השמיטה, הוראתם כביכול מקצת וקיום
32 מקצת דמי, או דלמא בין דקא עקרין ליה לגמרי בשביעית,
33 בעקירת כל הגוף דמי.

34 נביא שמורה לעבוד עבודה זרה, דינו מיתה (דברים יג ב-ה). ונחלקו
35 תנאים (סנהדרין פט), שלדעת חכמים דינו סקילה ולדעת רבי שמעון
36 חנק. ומחלוקת זו היא בין בעוקר כל מצות עבודה זרה ובין בעוקר
37 מקצתה. ואם התנאב לעוקר מצוה אחת, שאינה עבודה זרה, אם
38 עקר את כל המצוה דינו חנק, ואם עקר מקצת פטור. פושטת
39 הגמרא: אמר רבינא, תא שמע, נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי
40 תורה, חייב חנק. נתנבא לביטול מקצת מצוה ולקיום מקצת, רבי
41 שמעון אומר, פטור. ואם נתנבא בעבודת כוכבים, אפילו אמר היום
42 עובדה - אמר לעבודה רק יום אחד, ולמחר במילה, חייב סקילה
43 לדעת חכמים. ומוכח שביטול עבודה זרה ליום אחד נחשב לביטול
44 מקצת וקיום מקצת, וזה דומה לאין שבת בשביעית, שמבטלים
45 רק לזמן ידוע, ושמע מיהא שאין שבת בשביעית, כביכול מקצת
46 וקיום מקצת דמי. מסיקה הגמרא: אכן שפע מיהא כך.

משנה

47 המשנה מבארת אופנים שאין חיוב פר, לא מצד ההוראה אלא
48 מצד ב"ד: הורו בית דין, וידע אחד מהן ו-מהדיינים שפעו, ואמר
49 'לחן שועין אתם', ולא האזינו אליו הסנהדרין, או שלא היה מופלא
50 של בית דין ו-ראש הישיבה) שם בשעת ההוראה, או שהיה אחד
51 מהן ו-מהסנהדרין פר או ממוי או תני או וכן שלא ראו רבנים -
52 שכבר אינו ראוי להוליד, ואם כן לא היו הסנהדרין ראויים
53 להוראה, הרי זה פטור מפר העלם דבר, וכל אחד מהעושים מביא
54 קרבן יחיד, שנאמר כאן (ויקרא ד יג) 'עדה', ונאמר לחלן בדין
55 הסנהדרין (במדבר לה כב-כד) 'עדה', ולומדים בגזירה שוה, מה 'עדה'
56 האמורה לחלן מדובר בסנהדרין שכולן ראויין להוראה, כמבואר
57 בגמרא, אף 'עדה' האמורה כאן אין חייבים פר עד שיהיו בולין ראויין
58 להוראה.

אף על פי שאינו רובו של קהל, מביאין פר.
הגמרא מבררת כדעת מי הרישא: אמר רב, 'ונודעה התקטאת' ולא
שיודעו החוטאין. מבררת הגמרא: מאן תנא ששנה זאת. ומשיבה:
אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא – ויש אמורים שאמר זאת כבא,
תנא זה טובר דלא אלקינן, דתנן (כריתות יט). מי שהיו לפניו
חתיכת חלב וחתיכת נותר, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה, אמר
רבי אליעזר, מה נפשך – בין כך ובין כך חייב חטאת, שכן אם חלב
אכל הרי חייב, ובן אם נותר אכל הרי חייב. ואם כן, לשטתו חייבים
גם כאן, שאם חלב אכלו בהוראה חייבים פר, ואם דם אכלו
בהוראה חייבים פר. דוחה הגמרא: רב אשי אמר, אפילו תימא
שהברייתא כדעת רבי אליעזר, וכאן מודה שפטורים מפר אם אין
ידוע במה חטאו בהוראה, שכן שאני – שונה הדין הקא, דכתיב
(ויקרא ד יד) 'ונודעה התקטאת אשר חטאת עליה', שחייבים רק כשיודע
במה חטאו בהוראה. מקשה הגמרא: הוה נמי בחטאת יחיד הקתיב
(שם ד כב) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה', שמשמע שצריך
שידע במה חטא. מתרצת הגמרא: הפסוק הוא 'בה' מיכני ליה –
נצרך לדרוש ממנו פרט למתעסק – מי שנתכוון לעשות דבר ועשה
דבר אחר, כגון שנתכוון להגביה צמח תלוש בשבת, ובטעות חתר
צמח מחובר, שפטור מחטאת שכן דורשים 'בה' דווקא בשמתכוין
לעשות החטא. נמצא שאינו דורש מ'בה' שצריך שידע במה חטא,
אך כאן הוא דורש מ'עליה' שצריך שיוודע החטא.
הגמרא מבררת את טעמי התנאים: מאי טעמא דרבי יהודה. מבארת
הגמרא: קסבר שארבעה קהלי כתיבי – ארבע פעמים כתוב 'קהל'
בפרשת פר העלם דבר, דהיינו 'מעניי הקהל' (ויקרא ד יג) ו'הקריבו
הקהל' (שם ד יד), שהרי יכל לכתוב 'מעניי קהל', ומה שאמר 'מעניי
הקהל' משמע עוד הזכרה של המילה 'קהל', וכן יכל לכתוב
'הקריבו קהל', ואם כן 'הקהל' משמע עוד הזכרה. וארבע
ההזכרות נדרשות, חד ו-אחת) נדרשת לתייב על כל קהל וקהל,
שכל שבת שחטא מקריב, וחד לחזקתא תלויה בפי' דין ומעשה
תלוי בקהל, כמבואר לעיל (א). וחד לגיריה – שאף שאר השבטים
נגזרים אחר השבטים שחטאו, ומביאים פרים, וחד לדין שבמשנה,
ששכב ששעה בחוראת בית דינו חייב.
ולדעת רבי שמעון רק תלתא קהלי כתיבי – שלש פעמים יש לדרוש
'קהל', היינו (שם יג) 'מעניי הקהל' שנדרש פעם אחת, ו'הקריבו
הקהל' (שם ד יד) שנדרש פעמיים משום שלא כתב רק 'קהל' אלא
'הקהל', ו'מעניי הקהל' אינו נדרש פעמיים שכן אורחיה דקרא הוא
– כך דרך הכתוב לכתוב כדרך שבני אדם מדברים, כדאמרינן אגב
מעניי דפולגא – כמו שדרך האנשים לומר 'מעניי פלוני'. ושלש
ההזכרות נדרשות חד לתייב על כל קהל וקהל, וחד אחרני – ושתי
האחרות נדרשות לגזירה שוה, נאמר למטה 'קהל' ונאמר למעלה
'קהל', מה להלן בית דין עם הקהל אף כאן בית דין עם הקהל.
ורבי מאיר את ייתור ה"א של 'קהל' 'הקהל', לא דריש, והלכך רק
תר ו-שני 'קהלי' כתיבי, 'מעניי הקהל' ו'הקריבו הקהל', והם
מיכני ליה – נצרכים לו לגזירה שוה, נאמר למטה 'קהל' ונאמר
למעלה 'קהל', מה להלן בית דין ולא צבור אף כאן בית דין ולא
צבור.
ורבי שמעון בן אלעזר מאי טעמיה. מבארת הגמרא: כתיב לגבי
שגגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'והיה אם מעניי העדה
נעשתה לשגגה, אלמא – מוכח שחייבים אף כשחטאו רק מיעוטא
– מיעוט העדה, דכתיב 'מעניי' שמשמע מקצת עיני ולא כל עיני,
וכתיב (שם טו כו) 'כי לכל העם בשגגה', למימרא דרובא אין – ומשמע
שרק כשרוב העם חטאו כן מביאים קרבן, אך מיעוטא שחטאו לא,
ואם כן הא ביצה ניישב הפסוקים. ואם כן מוכרחים לבאר הפסוקים
כך עשו ששה שבטים והן רובו של קהל, או שבעה שבטים אף על
פי שאינן רובו של קהל, חייבין, ש'מעניי' שמשמע שמיעוט הקהל
חייבים הוא באופן שהם רוב השבטים, ולכל העם' שמשמע שרק
אם רוב הציבור חייבים הוא באופן שאינם רוב השבטים.

רבי שמעון אומר, בשאר עבירות מביאים שלשה עשר פרים, פר
לכל שבת ופר לב', ובעבודת בוכבים שלשה עשר פרים ושלשה
עשר שעירים, פר ושעיר לכל שבט ושבט ופר ושעיר לבית דין.
הורו בית דין, ועשו רק שבעה שבטים, כלומר רוב השבטים,
והחוטאים הם רוב אנשי ישראל, או שעשו רובן של שבעה שבטים
על פיהן, והם רוב ישראל, מביאין ב"ד פר, ובעבודת בוכבים מביאין
פר ושעיר, והציבור אינו מביא כלום, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה
אומר, שבעה השבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, פר לכל שבט,
ואף שאר השבטים שלא חטאו, מביאין על ידיהן – מחמת השבטים
שחטאו פר לכל שבט, ונמצא שכל שבט מביא פר, שאף אלו שלא
חטאו מביאין על ידי החוטאין. רבי שמעון אומר, מביאים שמונה
פרים, ובעבודת בוכבים שמונה פרים ושמונה שעירים, כלומר פר
ושעיר לכל שבט ושבט מהשבטים שחטאו ופר ושעיר לבית דין,
והשבטים שלא חטאו אינם מביאים.
הורו בית דין – סנהדרין של אחר מן השבטים, ועשה רק אותו השבט
על פיהן, אותו שבט הוא חייב ושאר כל השבטים פטורים, דכרי רבי
יהודה. והבכמים אומרים, אף אותו השבט פטור, שכן אין חייבין אלא
על הוריות בית דין הגדול בלבד, שנאמר (ויקרא ד יג) 'ואם כל עדת
ישראל ישגו, ויכל עדת ישראל' משמע הסנהדרין הגדולה ולא
עדת אותו השבט.

גמרא

הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת: תנו רבנן, ידעו ב"ד שהורו
בטעות, כגון שהתירו מקצת חלב, ואכלו רוב הציבור חלב ודם,
כלומר חלב בשגגת הוראה ודם בשגגת מעשה בלבד, ופעו ושכחו
ב"ד והציבור מה הורו, ולא ידעו האם התירו חלב או דם, יכול יהו
חייבין פר, תלמוד לומר (ויקרא ד יד) 'ונודעה התקטאת אשר חטאו
עליה, והקריבו וגו', ומשמע שחייבים קרבן רק באופן שנודע להם
מה התירו, האם חלב או דם, ולא שיודעו החוטאין – ולא די שנודע
שחטאו על פי ב"ד.
דורשת הברייתא את המשך הפסוק: 'אשר חטאו וגו' והקריבו'
מלמד שכל החוטאים מקריבים, והיינו אם חטאו שני שבטים
מביאין שני פרים, ואם חטאו שלשה מביאין שלשה. מקשה
הברייתא: או שמא אינו אומר הפסוק אלא שאם חטאו שני יחידים
מביאין שני פרים, ואם חטאו שלשה יחידים מביאין שלשה, שאמר
חטאו' משמעו כל היחידים שחטאו. מתרצת הברייתא: תלמוד
לומר (שם) 'הקריבו הקהל', ומשמע שהקהל חייב – החיוב הוא על
קהל ולא על יחידים, ונמצא שקל קהל וקהל חייב, ביצה, חטאו שני
שבטים מביאין שני פרים, שכל שבט קריב קהל' (להלן ע"א), ואם
חטאו שבעה שבטים מביאין שבעה, ושאר שבטים שלא חטאו
מביאין על ידיהן פר פר – פר לכל שבט, שאפילו אלו שלא חטאו
מביאין על ידי החוטאין. לכך נאמר 'קהל', לתייב על כל קהל וקהל,
דכרי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, באופן זה שבעה השבטים שחטאו
מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר נוסף, שכן נאמר
למטה (ויקרא ד יד) 'הקריבו הקהל' ונאמר למעלה ו-בתחילת
הפרשה (שם ד יג) 'ונעלם דבר מעניי הקהל', ולמדים בגזירה שוה,
מה 'קהל' האמור למעלה הרי אמר בית דין עם הקהל, שהרי נאמר
'הקהל' וכן 'מעניי' שהם ב"ד, אם כן אף 'קהל' האמור למטה
הכוונה לבית דין עם הקהל, שגם ב"ד יקריבו פר כשמקריבים
הקהל. רבי מאיר אומר, שבעה שבטים שחטאו, בית דין מביאין על
ידיהם פר וכן – החוטאים פטורים, שנאמר (ויקרא ד יד) 'קהל' למטה
ונאמר (שם ד יג) 'קהל' למעלה, ולמדים שמה 'קהל' האמור למעלה –
ונעלם דבר מעניי הקהל, וזה בית דין ולא צבור, שהרי מדובר
בשגגת הוראה, אם כן אף קהל האמור למטה – 'הקריבו הקהל'
וזה בית דין ולא צבור. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי
מאיר, אם חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שבטים

הוריות. פרק ראשון – הורו בית דין דף ה עמוד א – מותר מהדרות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמ"ר

רבי שמעון אומר שלש עשרה פרים – פר לכל שבט ושבת, ופר לבית דין. וטעמיהו דכולהו מפרש בגמרא. הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובו – של כל שבט ושבת דשבעה שבטים, וכגון הורו רובן של ישראל – מביאין פר וכו', דברי רבי מאיר. ודסבירא ליה: בית דין מביאין פר ולא צבור. רבי יהודה אומר שבעה שבטים שהפאו מביאין שבעה פרים ושאר שבטים שלא הפאו מביאין פר פר על ידיהם – כלומר, פר לכל שבט ושבת. ואמר בגמרא דשבעה דקאמר רבי יהודה לא דוקא. דהוא הדין לשבט אחד שחטא על ופיו הוראת בית דין הגדול, שהשאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר. ואידי דקאמר רבי מאיר שבעה דאידיהו בעי רובא ממש, קאמר רבי יהודה נמי. והכמים אומרים אין חייבים פר אלא על הוראת בית דין הגדול – אבל שבת אחד בהוראת בית דין כשגגת מעשה דמי, ומביאין כל אחד כשבה או שעירה. ערף ישראל – היינו סנהדרין, כלומר, סנהדרין של ישראל, דהיינו בית דין הגדול. **גמרא** ידעו שהורו ושעו מה שהורו – כלומר, הורו בית דין שחלב מותר בבטול מקצת, ועשו קהל על פיהן ואכלו שוגגין חלב ודם, דהוי חד בשגגת מעשה בלבד, וחד בהוראה. ואחר כך ידעו שהורו שלא כראוי, אלא שטעו במה שהורו, דאינם יודעים אם על החלב הורו או על הדם, יכול יהו חייבין פר ופליגי דהורא מעליא. תלמוד לומר ונודעה החפאת – "אשר חטאו עליה והקריבו". כלומר, דצריך שידע החטאת, שהיו יודעין על מה הורו, אם על החלב או על הדם. ושידע החטאת – דלא סגי בידעה דחוטאין, דאף על גב דעשו בהוראה, דממה נפשך חד מנייהו בהוראה הוה, דהא אכלי לתרווייהו חלב ודם – אפילו הכי פטורין, דצריך שיברר להם אותו חטא שעשו בהוראה. הפאו שני שבטים מביאין שני פרים – והוא הדין דבי חטא ששט אחד שבמביא פר אחד. והא קא משמע לן דשני שבטים לא סגי להו בפר אחד. לחייב על כל קהל וקהל – דשבת אחד איקרי קהל, בדמפרש טעמא לקמן. מה קהל האמור למעלה בית דין עם קהל – דתרווייהו כתיב למעלה בית דין עם קהל, דכתיב "ונעלם דבר מעיני קהל", דהו "מעיני" היינו בית דין, אף קהל האמור למטה – "הוקריבו קהל" – בית דין עם קהל. הכי דריש רבי מאיר: מה "קהל" האמור למעלה "ונעלם דבר מעיני קהל" – בית דין ולא קהל. כלומר, דהוראה תלויה היא בבית דין ולא בקהל, דהא לא כתיב "ונעלם מקהל" אלא "מעיני קהל" – דמשמע: מבית דין של קהל ולא מקהל. אף "קהל" האמור למטה "הוקריבו קהל" – בית דין ולא צבור. מה נפשך – דתנן במסכת כריתות בפרק "ספק אבל חלב" (ט, א),

רבי שמעון אומר: שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה – שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים, פר ושעיר לכל שבט ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהן – מביאין פר, ובעבודה זרה – מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: שבעה שבטים שהפאו מביאין שבעה פרים, ושאר שבטים שלא הפאו מביאין על ידיהן פר, שאף אלו שלא הפאו מביאין על ידי חוטאין; רבי שמעון אומר: שמונה פרים, ובעבודה זרה – שמונה פרים ושמונה שעירים, פר ושעיר לכל שבט ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין של אחד מן השבטים ועשו אותו השבט על פיהן – אותו שבט הוא חייב, ושאר כל השבטים פטורין, דברי רבי יהודה; והכמים אומרים: אין חייבין אלא על הוריות בית דין הגדול בלבד, שאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו", ולא עדת אותו שבט. **גמרא** תנו רבנן: ידעו שהורו וטעו מה הורו, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: "ונודעה החפאת", ולא שידעו החוטאין; "אשר חטאו" – חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה, או אינו אומר אלא חטאו שני וחידים מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה? תלמוד לומר: "תקלה", תקלה חייב, וכל קהל וקהל חייב, כיצד? חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שבעה מביאין שבעה, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר, שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי חוטאין, לקד נאמר "קהל" – לחייב על כל קהל וקהל, דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: שבעה שבטים שהפאו מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר, שאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה "קהל" האמור למעלה – בית דין עם קהל, אף "קהל" האמור למטה – בית דין עם קהל; רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שהפאו – בית דין מביאין על ידיהם פר והן פטורין, נאמר "קהל" למטה ונאמר "קהל" למעלה, מה "קהל" האמור למטה – בית דין ולא צבור, אף "קהל" האמור למטה – בית דין ולא צבור; רבי שמעון בן אלעזר

חלב ונותר לפניו, ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל. רבי אלעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פטר. ותניא, אמר רבי אלעזר: מה נפשך, אם חלב אבל – חייב, אם נותר אבל – חייב. אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר "אשר חטא בה" – עד שידע לו במאי חטא. הכא נמי סבירא ליה לרבי אלעזר: מה נפשך, אם חלב אבלו בהוראה – מביאין פר, ואם דם אבלו בהוראה – מביאין פר, וחייבין ממה נפשך. אפילו תימא רבי אלעזר ושאני הכא דכתיב ונודעה החפאת אשר חטאו עליה והקריבו – דמשמע שידע להם החטא שחטאו עליו על פי בית דין. התם נמי הא כתיב אשר חטא בה – דמשמע עד שידע לו במה חטא. בה – (פרט למתעסק דביה) משמע דמתכוין לעשות חטאת, פרט למתעסק בשבת, כגון שנתכוין להגביה את התלוש וחרק את המחובר, דפטור. אבל מתעסק בחלבים ובעריות חייב, שכבר נזנה. כדאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סב, ב). ארבעה קהל כתיב – "מעני קהל" "הוקריבו קהל". דלימא קרא "מעני קהל", מאי "הקהל" – תרי, וליכתוב קרא "הוקריבו קהל" מאי "הקהל" תרי, והרי ארבעה. "חטאת קהל" לא קא חשיב, דהא לא כתיב לא בהוראה ולא בהקריבה. לחייב על כל קהל וקהל – על כל שבט ושבת. דשבת אחד איקרי קהל, כדאמר לקמן. וחד להוראה תלויה בבית דין – כדאמר לעיל (ג, א), "הקהל ועשו" – הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. וחד למידי ולגרידהו, דשאר שבטין שלא חטאו נגריין אחד החוטאין, ומביאין על ידיהם פר פר. וחד לשבט שעשה בהוראת בית דין – כדנתן בסיפא דמתניתין: הורו בית דין של אחד מן השבטים כו'. שלשה קהל כתיב – "מעני קהל" לא דרשינן ביה תרתין, דהא לשמוש הוא דאתא, דאורייה דקרא דמשמע הכי, כדאמר אינשי: מעני דפלגיא. הכא נמי "מעני קהל" משמע מעני של קהל, וחד הוא. אבל "הוקריבו קהל" דרשינן ביה תרי, דלכתוב קרא "הוקריבו קהל", מאי "הקהל" – תרי, הא תלת. חד לחייב על כל קהל וקהל – דרבי שמעון נמי סבירא ליה דשבת אחד איקרי קהל, אייתרי ליה תרי לגזירה שוה, נאמר קהל למעלה וכו'. ורבי שמעון בן אלעזר מאי טעמא – דכתיב בהוראה דעבודה זרה בפרשת "שלח לך אנשים" – ויהי אם מעיני העדה, אלמא אפילו מיעוט חטאו מביאין פר ושעירה; דכתיב "מעני" – משמע מקצת עני ולא כל עני. ובתיב "כי לכל" – משמע דרובא אין, דרובו ככולו, ומיעוט לא. הא כיצד? וכו' ד"מעני" אפילו מיעוט קהל – כגון ברוב שבטים, והאי דכתיב "כי לכל" דבעינן רובא דקהל אפילו במיעוט שבטים.

אמר משמו: חטאו שלשה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינו רובו של קהל – מביאין פר. אומר מר: "ונודעה החפאת" – ולא שידעו החוטאין. מאן תנא? אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבא: דלא פרבי אלעזר, דתנן, אמר רבי אלעזר: מה נפשך? אם חלב אבל חייב, נותר אבל חייב. רב אשי אמר: אפילו תימא רבי אלעזר, שאני הכא, דכתיב: "אשר חטאו עליה". התם נמי הקתיב: "אשר חטא בה" –! ההוא מיבעי ליה: פרט למתעסק. מאי טעמא דרבי יהודה? קסבר: ארבעה קהלי כתיב, "קהל" "תקלה", "קהל" "קהל", חד לחייב על כל קהל וקהל, וחד להוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, וחד לגרידה, וחד לשבט שעשה בהוראת בית דין. – ורבי שמעון? – תלתא קהלי כתיב, "תקלה", "קהל", "קהל", "מעני תקלה" אויחיה דקרא הוא, פדאמרי אינשי: מעני דפלגיא, חד לחייב על כל קהל וקהל, ותרי אחריני, נאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה להלן בית דין עם קהל, אף כאן בית דין עם קהל. – ורבי מאיר? – "קהל" "תקלה" לא דריש, הלכך תרי קהלי כתיב, מיבעי ליה לנאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה להלן בית דין ולא צבור, אף כאן בית דין ולא צבור. – ורבי שמעון בן אלעזר מאי טעמא? – כתיב: "ויהי אם מעיני העדה", אלמא מיעוטא, דכתיב: "מעני", וכתיב: "כי לכל העם בשגגה", למימרא דרובא – אין, מיעוטא – לא! הא כיצד? עשו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – חייבין ורבי

ורבי שמעון ורבי מאיר – דרשנו תרי "קהל" לגזרה שזה, ולא איתר חד להוראה תלויה בבית דין, אם כן הוראה תלויה בבית דין מנא להו? מעיני העדה נעשתה לשגגה – שתעשה לשגגה על ידי אחרים, והיינו על ידי הוראת בית דין. וההוראה תלויה בבית דין. רבא אמר כי לכל העם בשגגה – שיהיו כולם תלויין בשגגת הקהל ובית דין, וההוראה

תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. הוה אמנאי אפילו מינעם – חטאו מביאין פר. הוה אמנאי בית דין בהדי רובא – ולא יהו מביאין פר עד שיעשו בית דין עם הצבור, דליבעי בבית דין הוראה ועשיה, כתב רחמנא "ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" – שתעשה שגגה על ידי אחרים, וההוראה בלבד תלויה בבית דין. ילפינן מעיני מעיני – כתיב הכא "מעיני הקהל" וכתביה בעבודה זרה "ויהי אם מעיני העדה". אבל חד שבט דליבא רובא לא – דהוא הדין לשנים או שלשה שבטים. רבי שמעון תמניא בעי – פר לכל שבט ושבת, ופר לבית דין. או בהוראת בית דינו רבי שמעון לית ליה – דהא לא מיתיר ליה (לא) קהל להוראת בית דינו. אלא לאו רבי יהודה היא – וקתני: מה הן מביאין – פר אחד. אלמא לא מיתיר שאר שבטים בהדיה. אמר הכא במאי עסקינן וכו' – ותנא קמא רבי שמעון בן אלעזר הוא. ורבי שמעון דאמר שני פרים קסבר פר לכל שבט ושבת, דשבט אחד איקרי קהל. כגון שחטאו שבעה שבטים וזון רובן של קהל, רבי הוה רובא בגברי ורובא בשבטים הוא דמביא פר לכל שבט ושבת ופר לבית דין. אבל דהכא דאיכא ששה וזון רובא, או שבעה ואיני רובא כיון דלאו רובא, בגברי ורובא בשבטים – כחד שבט דמו, ומביאין פר אחד ופר לבית דין. איבעיא להו שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול לרבי שמעון פי מייתו – פר או לא? מי אמרין כי אמר רבי שמעון להדיח על כל קהל

ורבי שמעון ורבי מאיר, והוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל מנא להו? אמר אביי, דאמר קרא: "ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". רבא אמר: "כלל העם בשגגה". ויצריבא, דאי כתב רחמנא "ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", הוה אמנאי אפילו מינעמא, להכי כתיב: "כלל העם בשגגה"; ואי כתב "כלל העם בשגגה", הוה אמנאי עד דעבדי בית דין בהדי רובא, להכי כתיב: "ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". – והא כי כתיב הני קראי – בעבודה זרה הוא דכתיב: "ילפינן 'מעיני' 'מעיני'". "הורו בית דין של אחד" וכו'. איבעיא להו: שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול, מי מיתיר שאר שבטים או לא? מי אמרין: שבעה שבטים הוא דמיתיר שאר שבטים בהדיהו, משום דאיכא רובא, אבל חד שבט דליכא רובא לא, או דלמא לא שניא? תא שמע: מה הן מביאין? פר אחד, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, רבי שמעון תמניא בעי! אלא דחטא שבט אחד. במאי? אי בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא לאו בהוראת בית דין הגדול. ותנא קמא מיני? אי גימא רבי מאיר, הא רובא בעי! אלא לאו רבי יהודה, וכגון שחטא שבט אחד. אמרי: הכא במאי עסקינן – כגון

שחטאו ששה שבטים והן רובן של קהל, ורבי שמעון בן אלעזר הוא; דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – מביאין פר. תא שמע, רבי יהודה אומר: שבט שעשה בהוראת בית דינו – אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, ובהוראת בית דין הגדול – אפילו שאר שבטים חייבים, שמע מינה. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ועשה אותו השבט על פיהם – אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, למה לי למיתנא "ושאר שבטים פטורים"? הא תנא "אותו השבט חייב", וכיון דתנא "אותו השבט חייב", ממילא ידענא שאר שבטים פטורין! אלא הא קמשמע לן, בהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורים, אבל בהוראת בית דין הגדול – אפילו שאר שבטים חייבין, שמע מינה. איבעיא להו: שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי שמעון מי מיתיר או לא? תא שמע: מה הן מביאין? פר אחד, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, שני פרים – שמונה פרים בעי! אלא דחטא שבט אחד, ובמאי? אילימא בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא בהוראת בית דין הגדול. – ותספרא, תנא קמא מיני? אי רבי מאיר – הא רובא בעי! אי רבי יהודה – שאר שבטים נמי מיתיר! אלא הא מיני? רבי שמעון בן אלעזר הוא, וכתניא. תא שמע, ותכמים אומרים: לעולם אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול. מאן חכמים? אילימא רבי מאיר, רובא בעי! אלא לאו רבי שמעון הוא, שמע מינה. ורבי יהודה ורבי שמעון, שבט אחד דאקרי קהל מנא להו? אמרי, דכתיב: "ועמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים (נכח חצר בית ה') [בבית ה' לפני החצר] תהדרש". מאי "תהדרש"? אמר רבי יהודה, שחידשו דברים ואמרו: טובל יום אל פנים במחנה ליה. מתקוף לה רב אחא בר יעקב: מפאי? דלמא שאני וירושלים, דהוה נמי בגימין! אלא אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "ויאמר אלי הנני מפרד והרבייתך ונתתיך לקהל עמים" וגו', מאן אתיליד ליה התיא שעתא? בגימין, שמע מינה הכי קאמר רחמנא: מתיליד לך השתא קהל אחרינא. אמר ליה רב שבא לרב פהנא, דלמא הכי קאמר ליה רחמנא: לכי מתיליד לך בגימין, הוא דהוה שנים עשר שבטים דמתקריית קהל! אמר ליה: אלא שנים עשר שבטים איקרו קהל, אחד עשר שבטים לא איקרו קהל? תניא: רבי שמעון אומר, מה תלמוד לומר: "ופר שני בן בקר תקח לחטאת"? אם תלמוד שהם שנים, והלא כבר נאמר: "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה לה'!" [אלא] יכול [תהא] נאכלת חטאת ללוים? תלמוד לומר: "ופר שני", שני לעולה, מה עולה לא נאכלת,

וקהל, דשבט אחד איקרי קהל – כגון שחטאו שבעה שבטים דהו רובן, אבל הכא דליכא רובא – כיחיד דמו ופטורים. ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. או דלמא כיון דסבירא ליה דשבט אחד איקרי קהל – לא שני שבט אחד ולא שני שבעה – מביאין פר לכל שבט ושבת, ופר לבית דין. אלא – הכא במאי עסקינן כגון שחטאו ששה וכו' דכין דאיכא רוב – רובא כל דהו קאמר דמביאין פר, ופר לבית דין. אלא לאו רבי שמעון – וקתני: שבט אחד חייב על הוראת בית דין הגדול. אלמא כי אמר שבט אחד איקרי קהל – אפילו כי חטא שבט אחד כמרוכין דמו, ומביאין פר ופר לבית דין. והכי סבירא ליה לרבי שמעון דהיכא דאיכא רובא בגברי ורובא בשבטים – מביאין פר לכל שבט. אבל היכא דחטאו ששה וזון רובן, או שבעה ואיני רובן – כשבט אחד דמו, ומביאין פר ופר לבית דין. מדרקת: מה הן מביאין וכו'. ולא מתוקמא רישא אלא כרבי שמעון בן אלעזר, כגון שחטאו ששה וכו'. וקאמר רבי שמעון שני פרים, פר לזון ופר לבית דין. מדרבנן קהל יהודה – אלמא דשבט אחד איקרי קהל. ודלמא שאני שבט יהודה הוה עמיה בירושלים שבט בגימין – ושני שבטים הוא דאקרי קהל אבל שבט אחד לא? אלא מחבא הנני מפרד והרבייתך ונתתיך לקהל עמים וגו' – ודיכא אמר ליה הכי, דכתיב "וירא אלהים אל יעקב עד בבואו מפדן ארם" וגו' וכתבי: "ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך" וגו'. מאן הוה אתיליד ליה בהדיא שעתא – כלומר, מאן הוה עתיד למילד להדיא שעתא – בגימין. ושמע מינה דקאמר ליה רחמנא השתא מתיליד לך קהל אחרינא. אחד עשר שבטים לא – בתמימה, והא אמרת דשני שבטים איקרו קהל, יהודה ובגימין! אלא ודאי הכי קאמר ליה: דהשתא מתיליד לך קהל אחרינא, אלמא שבט בגימין לבדו איקרי קהל.

הכל

נתבאר לעיל (ע"א) שרבי שמעון ורבי מאיר אינם לומדים ש'הוראה
תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל' מהפסוק 'קהל' מבררת הגמרא
מזיכר לומדים הם דין זה: ורבי שמעון ורבי מאיר, דין זה ההוראה
תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, מנא להו – מנזן להם. משיבה
הגמרא: אמר ר' אבהו, דאמר קרא לגבי שגגת הוראה בעבודה זרה
(במדבר טו כד) 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה', שהמילה
'נעשתה' משמע ששגגת העדה נגרמה על ידי אחרים, והיינו ב"ד
שהורו להם, ומכאן שההוראה תלויה בב"ד, ומעשה תלוי בקהל.
רבא אמר, הדין נלמד מהפסוק (שם טו כז) 'כי לכל העם בשגגה',
שצריך שישגגו כל העם, כלומר גם ב"ד וגם הקהל, והיינו ב"ד
בהוראה והקהל במעשה.
מבאר הגמרא: וצריך – נצרכים שני הלימודים, משום דאי כתב
ר' חמא – שאם היה כתוב בתורה רק 'והיה אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה', היה אמינא שיש חיוב פר אפילו במיעוטא – אפילו במיעוט
קהל שחטאו, להכי כתב 'לכל העם בשגגה', ללמד
שמדובר שרוב העם חטאו. ואי כתב רק 'לכל העם בשגגה', היה
אמינא שאין חיוב עד דעביד בית דין בהדי רובא – עד שיעשו גם
ב"ד יחד עם רוב הקהל, ואזי היה הדין שההוראה תלויה בב"ד
ומעשה תלוי בב"ד ובקהל, להכי כתב 'והיה אם מעיני העדה
נעשתה לשגגה', שהשגגה נגרמה על ידי אחרים, ואם ב"ד עשו על
פי הוראתם, לא נגרמה שגגתם על ידי אחרים.
מקשה הגמרא: והא כי כתיב הני קראי, 'מעיני העדה' ולכל העם,
כפרשת שגגת הוראה בעבודת פזקים הוא דכתיב, שמדברת
שהתירו ב"ד דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בעבודה זרה, שיש
חיוב להביא פר ושעיר, ואין מדובר שהורו בשאר מצוות, שאז
מביאים פר. והיאך למדים מכאן דינים לענין אם הורו ב"ד בשאר
מצוות. מתרצת הגמרא: יליפין – אנו למדים בגזירה שזה 'מעיני'
'מעיני', שבעבודה זרה כתוב (במדבר טו כד) 'והיה אם מעיני העדה',
ובשאר מצוות כתוב (ויקרא יג) 'ונעלם דבר מעיני הקהל'. ולכן דין
'הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל' נלמד גם לשגגת הוראה
בשאר מצוות.
במשנה (ע"א) מבואר שלרבי יהודה, אם עשה שבט אחד על פי בית
דינו, שאר השבטים חייבים. הגמרא מבררת מה הדין בשבט
אחד בהוראת ב"ד הגדול. שנינו במשנה: 'הורו בית דין של אחד
השבטים' וכו'. איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה בשבט אחד,
לדעת רבי יהודה, שעשה שחטאו בית דין הגדול, מי מיתו – האם
מביאים (פר אחר) השבטים שני הם או לא. פתח אריזן שרק כשעשו
שבט אחד, בזה הוא הדין דמיתו שאר השבטים בהדיהו – יחד
איתם, משום דאיכא רובא – שיש רוב שבטים שחטאו, אבל אם
חטא רק חד שבט, או שני שבטים או שלשה, דליכא רובא של
שבטים שחטאו, לא מביאים שאר השבטים על ידם, או דלמא לא
שניא – אין דינו של שבט אחד שונה מדינם של שבעה.
הגמרא מביאה ברייתא לפשוט ממנה ספק זה: תא שמע, מה הן
מביאין, פ' אחד. רבי שמעון אומר, שני פרים, אחד מביא הקהל
ואחד ב"ד. מבררת הגמרא: קמאי עסקינן – במה מדובר בברייתא,
אליכא – אם נאמר שמדובר שחטאו שבט אחד, זה לא יתכן,
שהרי בזה נתבאר במשנה שרבי שמעון תמניא – שמונה פרים הוא
בעי – ומצריך. אלא מדובר דחטא שבט אחד. מבררת הגמרא עוד:
קמאי חטא השבט, אי חטא בהוראת בית דין, זה לא יתכן, שהרי
רבי שמעון לית ליה דין זה, ולדעתו אין חיוב פר בשבט שעשה
בהוראת בית דין. אלא לאו – אלא ודאי מדובר שחטא השבט
בהוראת בית דין הגדול. מבררת הגמרא עוד: ותנא קמא, מני – מי
הוא, אי ניקא – אם נאמר שהוא רבי מאיר, הא רובא בעי – הרי
התבאר במשנה שלדעתו אין חיוב פר באופן שחטא שבט אחד
בלבד, אלא צריך שיחטאו רוב שבטים ורוב קהל. אלא לאו תנא
קמא הוא רבי יהודה, (ומדובר ג' שחטא שבט אחד, כמבואר
לעיל), ומבואר בברייתא שמביאים רק פר אחד, ואם כן מוכח

שלדעת רבי יהודה, אם חטא שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול, אין
שאר השבטים מביאים על ידו. דוחה הגמרא: אמר – אמרו בני
הישיבה, הא בברייתא קמאי עסקינן, ג' שחטאו ששה שבטים
והן רובן של קהל, או שבעה שבטים שאינם רוב של קהל, ודעת
תנא קמא, דעתו של רבי שמעון בן אלעזר היא, דתנא (לעיל ע"א) רבי
שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר, חטאו ששה שבטים והן
רובו של קהל, או שבט אחד על פי שאין רובו של קהל, מביאין ב"ד
פר. ולדעת רבי שמעון מביאים שני פרים, אחד לחוטאים ואחד
לב"ד. ואם כן אין מוכחת מכאן דעת רבי יהודה.
מביאה הגמרא ראיא אחרת: תא שמע, רבי יהודה אומר, שבט
שעשה בהוראת בית דין, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים
פטורים, ואם עשה בהוראת בית דין הגדול, אפילו שאר שבטים
חייבים להביא פר לכל שבט. מסיקה הגמרא: אכן שמע מנה – יש
להוכיח מכאן שלרבי יהודה מביאים כל השבטים פרים, אם חטא
שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול. מדייקת הגמרא דין זה אף
ממשנתנו: אמר רב אשי, מתניתין נמי דיקא – גם ממשנתנו יש
לדייק שזו דעת רבי יהודה, דתנן, הורו ב"ד של אחד השבטים,
ונעשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים
פטורים. ויש לדייק, למה לי למיתנא – למה הוצרך רבי יהודה
לשנות 'ושאר שבטים פטורים', הא כבר תנא – [שנה] 'אותו השבט
חייב', וכן דתנא 'אותו השבט חייב' מילא ידענא – [אני יודע]
מדיוק הלשון ששאר שבטים פטורים. אלא בזה שכלל דין זה, הא
קמשמע לן דרק בהוראת בית דין, הוא הדין דשאר שבטים פטורים,
אבל בהוראת בית דין הגדול אפילו שאר שבטים חייבים. מסיקה
הגמרא: שמע מנה גם ממשנתנו ניתן לפשוט את דעת רבי יהודה.
במשנה (לעיל ע"א) התבאר שלרבי שמעון שבט אחד בהוראת בית
דינו, פטור. הגמרא מבררת דין שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול,
לדעתו: איבעיא להו, מה דין שבט אחד שעשה בהוראת בית דין
הגדול, לדעת רבי שמעון, מי מיתו – האם חייב פר וכן ב"ד חייבים
או לא, שהרי יתכן שהמבואר במשנה שלדעתו יש חיוב על כל
שבט, זהו רק באופן שחטאו שבעה שבטים, שכיון שחטאו רוב
שבטים יש חיוב על כל שבט, אך אם חטאו מיעוט שבטים הרי
דינם כיחידים, ופטורים.
הגמרא מבקשת לפשוט מהברייתא שהובאה לעיל: תא שמע, מה
הן מביאין, פ' אחד, רבי שמעון אומר, שני פרים. מבררת הגמרא:
(קמאי עסקינן, שבטאן שחטאו שבט אחד, ששה שבטים), האם
לדעת רבי שמעון שחטאו שני פרים, הרי לדעתו ששנה פרים בעי
– צריך, פר לכל שבט שחטא ועוד פר לב"ד. אלא ודאי דחטא רק
שבט אחד. ובקמאי חטא, אליכא בהוראת בית דין, הרי רבי שמעון
לית ליה חיוב באופן זה, אלא ודאי חטא בהוראת בית דין הגדול,
ואם כן מבואר שחייב, לדעת רבי שמעון, דוחה הגמרא: ותקפרא
– וכי סבור אתה לפרש כך את הברייתא, והלא מדובר בשבט אחד
בהוראת ב"ד הגדול, תנא קמא שבריייתא מני – מי הוא, אי רבי
מאיר הוא, הא רובא בעי – הרי הוא מצריך רוב שבטים ורוב קהל,
ואין חיוב כשחטא שבט אחד, ואי רבי יהודה הוא, הרי לדעתו שאר
שבטים נמי מיתו – מביאים, כמבואר לעיל, וצריך להביא שנים
עשר פרים ולא רק אחד. (אלא) ודאי הא מני – תנא קמא מי הוא,
רבי שמעון בן אלעזר היא, ובתנא בברייתא לעיל, שאם חטאו
ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שאינם רובו של קהל,
מחייב רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר פר אחד לב"ד,
ובאופן זה נאמר בברייתא זו שתנא קמא מחייב, ואם כן מבואר
שמודה רבי שמעון באופן שחטאו רוב קהל או רוב שבטים, שאין
החוטאים נידונים כיחידים (ושאז היו פטורים) אלא מביאים פר
אחד לכל השבטים שחטאו. אך אין מוכח מכאן מה הדין כשחטאו
מיעוט שבטים שהם מיעוט קהל.
פושטת הגמרא: תא שמע ממשנתנו, וחכמים אומרים, לעולם אינו
חייב השבט אלא על הוראת בית דין הגדול. מבררת הגמרא: מאן –
מי הם חכמים, אליכא רבי מאיר, הרי רובא בעי, ואינו מחייב כלל

כל המתכפרים ישנם בחיים, שהרי עיקרה באה לכפר על החיים, ולכן מנו דמכפרה אחים – מתוך שמכפרת על החיים מכפרה נמי אמתים – על המתים, אלא הכא, חטאת שבי הגולה באה לכפר רק על החוטאים, והם מי (האם) הוו חיים. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי שהחוטאים היו בחיים, דכתיב ביסוד הבית השני, (עורא ג יב) 'ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות וגו' הזקנים אשר ראו את הבית הראשון וגו' בכים בקול גדול, שהיו בהם מדורו של צדקיהו. מקשה הגמרא: ודלמא אותם הזקנים, אף שכתוב 'ורבים וגו' מועטין הוו ולא רבים הוו – היו מיעוט מציבור שבי הגולה, ונמצא שזו חטאת שמתו רוב בעליה ואין להקריבה. מתרצת הגמרא: הכתיב (שם ג יא) 'ולא הבידו בקול' תרועת השמחה לקול כפי העם [וגו'] והקול נשמע עד למרחוק, שבבי הזקנים היה גדול בהרבה מקול שמחת הצעירים, שהיו יותר זקנים מצעירים, ואם כן זו חטאת שרוב בעליה בחיים.

מקשה הגמרא: היאך הקריבו על עבודה זרה שבימי צדקיהו, והא מידיו הוו ודינם במיתה, ואין חטאת אלא לשוגגים. ומתרצת: הוראת שעה היתה זו שיקריבו על המזידים. מביאה הגמרא ראיה: הכי נמי מסתברא – כך אמנם מסתבר לומר, משום דאי לא תיקא הכי, אם כן מה שהקריבו (עורא ח לה) 'אילים תעשים ויששה, כבשים שבעים ושבעה', כנגד מי הקריבום, אלא ודאי הוראת שעה היתה, והכא נמי – אף בזה הוראת שעה היתה להקריב על המזידים.

אגר דין חטאת שמתו בעליה, דנה הגמרא באופן שנתחייבו להביא פני העלם דבר, ומת אחד מהציבור או מב"ד קודם שהקריבוהו: תנו רבנן, מת אחד מן הציבור קודם שהוקרב הפר, חייבין להקריבו. אך אם מת דין אחד מביית דין, פטורין. מבררת הגמרא: מאן תנא ששנה זאת. ומבארת: אמר רב חסדא אמר רבי יודא אמר רב ירמיה אמר רב, רבי מאיר היא, דאמר שביית דין מביאים פר ולא הציבור, ודפר שייך לבית דין, והלכך אם מת אחד מן הציבור, חייבין, דהא קאמי – קיים פוליה בית דין שהם בעלי הקרבן, אך אם מת אחד מביית דין, פטורין, משום דהויא לה – שהרי היא חטאת שמת אחד מן השותפין – שמתו מקצת בעליה, ומשום הכי פטורין.

מקשה הגמרא: מתקוף לה רב יוסף, ונוקמה – והרי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, דאמר שביית דין עם הציבור מביאים, ולכן אם מת אחד מן הציבור, חייבין בפרי הציבור, משום דאין צבור מתיים – אין דין חטאת שמתו בעליה בציבור, ואם מת אחד מביית דין, פטורין מפר הבית דין, דאמרינן דחטאת שותפין היא.

מתרצת הגמרא: אמר ליה אפי' לרב יוסף, אין להעמיד כרבי שמעון שכן שמעין ליה – שמענו לו לרבי שמעון דאמר שחטאת שותפין אינה מיתה, ולכן אף שמת אחד מב"ד אפשר להביא את פר ב"ד. דתנא, פר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו, והפריש פר ושעיר אחרים תחתיהם, והוקרבו, ואז נמצאו הראשונים, ימותו פולין – שניהם, שיש דין מיתה בחטאת ציבור, דכרי רבי יהודה. רבי אלעזר ורבי שמעון (אומר) [אומרים], ירעו עד שיפול בהם מום, וימכרו ויקנו בדמיהם עולות נדבה, לפי שאין חטאת ציבור מיתה – אין דין מיתה בחטאת ציבור שנתכפרו הציבור באחרת. ופר זה הוא קרבן שותפים, שכן הוא מכפר רק על הכהנים, ומכל מקום לרבי שמעון אין בו דין מיתה. ולכן אף חטאת שותפים שמתו מקצת בעליה, דינה כחטאת ציבור וקריבה, והברייתא שאין חטאת ב"ד קריבה במת אחד מב"ד אינה כדעתו.

דוחה רב יוסף: אמר ליה רב יוסף לאביי, כהנים קא אמרת – האם אתה מוכיח מדין הכהנים, שאני – שונה דין הכהנים, דאיקרו – שכן נקרא קהל, דכתיב בעבודת יום הכיפורים (ויקרא טו ז) 'על הכהנים ועל כל עם הקהל יבשר', שהקשו כהנים ל'קהל'. וכל דין הכהנים כציבור ולא כשותפים, וחטאתם אינה מיתה, אך אין להוכיח מכאן לדין חטאת שותפים, ואפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון.

אם כן אף חטאת זו לא נאכלת. ממשיכה הברייתא: פיצא בו – דרשה דומה אמר רבי יוסף, בימי עזרא כתוב (עורא ח לה) 'הקאים מהשבי הגולה, הקריבו [עולות] לאלהי ישראל, פרים שנים עשר וגו' צפריה – שעיניו חטאת שנים עשר, הכל עולה, וקשה, שהרי 'הכל עולה' סלקא דעתך – עולה על דעתך, וכי אפשר שצפריה חטאת הוקרבו עולה, אלא כוונת הפסוק 'הכל בעולה', שדין החטאות כדין עולה, מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת, והסיבה לכך היא כדתנא, רבי יהודה אומר, החטאות הללו על חטא עבדות בוכבים כהנים, ומבארת הגמרא, ואמר רב יהודה אמר שמואל, על עבדות בוכבים ששעשו בימי צדקיהו הביאום שבי הגולה. נמצא שהקריבו י"ב חטאות עבודה זרה.

מקשה הגמרא: בשלמא – הפסוקים מובנים לרבי יהודה, שמשפחת לה – מוצא אתה אופן שיצטרכו להביא להני ו – אותן שנים עשר חטאות, כגון דחטאו שנים עשר שבטים, דאן מביאים שנים עשר שיעורים, אי נמי באופן דחטאו שבטא שבטים, שמביאים שבע חטאות, ושאר אינה – שאר השבטים גם הם מביאים בנדרה. וכן לרבי שמעון, נמי משפחת לה שנים עשרה חטאות, כגון דחטאו אחד עשר שבטים, דמיתו אחד עשר שיעורים לשבטים ואדר – ושערי נוסף דבית דין. אלא לרבי מאיר, דאמר שביית דין מביאים קרבן אחד ולא הציבור כלל, אם כן שנים עשר קרבנות חייב – היאך משפחת ליה. מתרצת הגמרא: מדובר כגון דחטאו, וחדר – ושוב חטאו, וחדר חטאו, וכך עד תריסר וימי – י"ב פעמים, ועל כל חטא נתחייבו חטאת אחת ולב"ד.

מקשה הגמרא: היאך הקריבו עבור דורו של צדקיהו, והא מיתו להו הנהו – מתו להם האנשים דחטאו, ואין להקריב חטאת על המתים. ואף אדם שהפריש לחטאת ומת, אינה מוקרבת, שכן הלכה למשה מסיני שחטאת שמתו בעליה דינה למות, וכל שכן כאן שלא הפרישו החוטאים, ורוצים החיים להפריש עליהם.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כי נמרי – מה שמסורת בדינו שהחטאים שמתו בעליה דינה במיתה, הני מילי – זהו רק בחטאת יחיד, אבל לא בחטאת צבור, לפי שאין דין מיתה בציבור – שאף שמתו הציבור שחטאו, אפשר להקריב עליהם.

מבררת הגמרא: מאן ליה – מנין לו לרב פפא הא – דין זה. אילמא מדרבנן (ההלים מה י) 'תחת אביתך יהיו בניך', שמשמע שהבנים עומדים תחת אבותיהם, וכאילו האבות חיים ואפשר להקריב קרבנם, זה אינו, שכן אי הכי, אזי אפילו בחטאת יחיד נמי נאמר שבני המת יקריבו, אך ההלכה היא שחטאת זו מתה. משיבה הגמרא: אלא דוקא – דיקור דרב פפא מדין שיעיר חטאת דראש חדש, דאמר דחטאת מיתת – להביאו, כלומר לקנותו ממעות תרומת הלשכה, והא מיתת להו – והרי מתו להם אנשים מישראל במשך השנה, ויתכן שבתרומת הלשכה יש מעות שתרמו אנשים שכבר מתו, והנה דפיישי – והאנשים שנשאר, חייב מיתו – היאך מביאים חטאת ציבור זו שמתו בעליה. אלא שמע מינה שחטאת שמתו בעליה, בציבור, רבכה.

מקשה הגמרא: מי דמי – האם דומה שיעיר זה לחטאות שבי הגולה, הרי בשעיר ראש חדש שחטאת לא מיתו – ומתו כלל מציבור מזמן שתרמו ועד שהקריבו, ואין ללמוד מכאן אלא שמספק מותר להקריב, אבל הכא, דורו של צדקיהו ודאי מיתו – מתו. מתרצת הגמרא: אלא מעמא דרב פפא מהכא, דכתיב לגבי עגלה ערופה, שאומרים הכהנים (ברים כא ח) 'כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ונדרש הפסוק שראויה כפרה זו ועגלה ערופה שהכפר על יוצאי מצרים, והדרשה היא מדרבנן 'אשר פדית', שכן יוצאי מצרים הם אשר פדה ה'. אם כן בקרבן ציבור יש כפרה למתים, שהרי יוצאי מצרים כבר מתו.

מקשה הגמרא: מי דמי, הרי התיב בעגלה ערופה פולין איתנין –

בימות המשיח יהיו כל הארצות במעמד ומצב של ארץ ישראל, ארץ הקודש.

הכל עולה סלקא דעתך – והכתיב "שעירי עזים לחטאת", אף חטאת – דהקריבו לא נאכלת, לפי שהיו שעירין של צבור הנשרפין, לפי שהבניסו דמן לפני ולפנים. כדכתיב "וכל חטאת אשר יזבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש", כדתנן (נבחים מז, א): פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, והיינו שעירי עבודה זרה דצבור. דאמר רב יהודה: על

עבודה זרה הביאום. ואידך דבית דין – ואחד שהביא בית דין, הרי שנים עשר. בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון בין לרבי מאיר – והכי קרבי הגזו חטאות? והא מייתי הגזו דחטאו כימי צדקיהו, דהוו חטאת שמתו בעליהן. לפי שאין מיתה בצבור – דאף על גב דמתו צבור, לא אולא למיתה חטאת דידהו. איילמא מרבתי; תחת אבותיה היוו בניך – דמשמע דבנים במקום אבות קיימי ובאבות חיים דמו. והכא איכא בנים דדורו של צדקיהו. אי הכי אפילו ביחיד נמי – לימא חטאת שמתו בעליה דלא למיתה אולא, דלהוי הכן במקום אב. משעיר דראש חודש – דהוי חטאת, דאמר הרמנא דניתו מתרומת הלשכה. דכל קרבנות צבור מתרומת הלשכה הם באין. והא דלמא מייתי להו מישראל לאחר שנתרמה תרומת הלשכה. והנך – ישראל דפישו. הכי מייתי – שעיר דראש חודש דאחא מתרומת הלשכה? והא הוי חטאת שמתו בעליה אלא שמע מינה וכו', מי דמי שעיר דראש חודש – דלמא מיתו מצבור דלמא לא מיתו דספק הוי, ואחוי קרבה. אלא הכא דורו של צדקיהו ודאי מותו. ראייה מצריה זו – בעגלה ערופה שחכפר על יוצאי מצרים. ובין שחכפר על יוצאי מצרים, ויוצאי מצרים מתים ניהו – אלאמא אין מיתה בצבור. והוא הדין לדורו של צדקיהו, דאף על גב דמתו – מתכפרין בהגזו חטאות. התם – גבי עגלה ערופה כולחו איתנהו בחיים, דעיקר קא אתאי עגלה ערופה אתי (והכי) דאיתנהו קא אתאי. ומגו דמכפרה אחיים – מכפרה נמי אמתים, דהיינו יוצאי מצרים. אבל הכא מי הוו חיים הני דורו של צדקיהו? ודלמא מעוטי הוו – דהאי דכתיב "ורבים מהנהנים והלויים" דלמא מעוטי דצבור דבית שני הוו, והוא ליה חטאת שמתו רוב בעליה ולא קרבה, והכא כתיב דקרבה. הא לא מצית אמרת מעוטי הוו – אלא ודאי רבים הוו. דכתיב "ואין תעם מכירים קול תרועת השמחה לקול כבי העם". ואותן דבוכים מדור של בית דראשון הוי, ומדאין מכירין קול

אף חטאת לא נאכלת. פיוצא בו, אמר רבי יוסי: "הבאים מהשבים... הגזלה הקריבו [עלות] לאלהי ישראל פרים שנים עשר וגו'... הכל עולה". הכל עולה סלקא דעתך? אפשר שחטאת עולה? אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת; דתניא, רבי יהודה אומר: על עבודה זרה הביאום. ואמר רב יהודה אמר שמואל: על עבודה זרה שעשו כימי צדקיהו. בשלמא לרבי יהודה, משפחת לה להני שנים עשר חטאות – גזון דחטאו שנים עשר שבטים, דמייתו שנים עשר שעירים, אי נמי דחטאו שבטעה שבטים ושארא אינד בגריה. ולרבי שמעון נמי, משפחת לה – גזון דחטאו אחד עשר שבטים, דמייתו אחד עשר שעירים ואידך דבית דין. אלא לרבי מאיר דאמר: בית דין מביאין ולא צבור, שנים עשר הוי משפחת ליה? גזון דחטאו והדר חטאו והדר חטאו, עד תריסר זמני. – והא מייתי להו הגזו דחטאו! אמר רב פפא: פי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה – הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור. – מנא ליה לרב פפא הא? איילמא מרבתי; "תחת אבותיה יהיו בניך", אי הכי, אפילו ביחיד נמיו! אלא דוקא דרב פפא משעיר דראש חדש, דאמר רחמנא: מייתי מתרומת הלשכה, והא מייתי להו מישראל, והנדך דפיישי הוי מייתי? אלא שמע מינה: חטאת שמתו בעליה בצבור קרבה. – מי דמי? שעיר ראש חדש דלמא לא מייתו מצבור, אבל הכא ודאי מייתי! אלא מעמא דרב פפא מהכא, דכתיב: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'", ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, מרבתי; "אשר פדית". – מי דמי? התם כולחו איתנין, מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים, אלא הכא מי הוו חיים?

השמחה – שמע מינה דרובא הוו אותן דבוכין, והוי כחטאת שרוב בעליה קיימין, ומשום הכי קרבה. והא מוידין הוו – דורו של צדקיהו, ובני קטלא ניהו ולא בני קרבן ניהו, והכי מתכפרים בהנך חטאות? הוראת שעה היתה – דאף על גב דהוו מוידין הוו מתכפרים. תנו רבנן מת אחד מן הצבור – כגון שהורו בית דין ועשו צבור על פיהם, ולא הספיקו להביא

עד שמת אחד מן הצבור – חיבין וכו'. מת אחד מן בית דין – והויא ליה חטאת שמת אחד מן השותפין, דדוריו כמותו מוקצת בעליה ולא קרבה. הא דאיכא להו שותפין – לא משום דחטאת של שותפין דעלמא קרבה, דאין שנים מביאין קרבן. אלא האי דאיכרי להו שותפין משום דלא מצי קרי להו צבור, דהא לאו צבור ניהו, הלכך קרי להו שותפין. דאין צבור מתים – דאין דין מיתה בצבור. דכי גמירי חטאת שמתו בעליה למיתה אולא – ביחיד ולא בצבור. שפעין ליה לרבי שמעון דאמר חטאת השותפין אינה מתה, דתניא פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחיים תחתיהם – ונכפרו בהן, ואחז כן נמצאו האבודים – כולן ימותו, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ירע. והא הכא דפר של יום הכפורים, דהיינו פר של אהרן, הוי חטאת השותפין, דכניהם מתכפרים בו. וקאמר רבי שמעון: ירע, דלא הוי כחטאת שכפרו בעליה בעלמא, דלמיתה אולא, משום דחטאת שותפות לאו כחטאת יחיד דמיא אלא כחטאת צבור דמיא. והוא הדין כי מת אחד מן השותפין, דלא כחטאת שמתו בעליה דמיא, אלא חטאת השותפין היא ואינה מתה. והכא הוה דקאמר ירעו משום דהא כפרו בעליה, אבל היכא דמת אחד מן השותפין – אימא לך דסבירא ליה לרבי שמעון דקרבה, דחטאת השותפין אינה מתה. הלכך לא מיתוקמא כרבי שמעון. רבי יהודה אומר כולן ימותו – דהכי סבירא ליה דאפילו חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף כהנים קא אמרת שאני כהנים דאיכור קהל דכתיב על כהנים ועל כל עם קהל יכפר – דאתקש לקהל, ובין דאיכור קהל – משום הכי קאמר רבי שמעון דפר חטאת דידהו כחטאת שעיר דקהל דמי, דאינה מתה, אבל כחטאת השותפין – לעולם אימא לך דסבירא ליה לרבי שמעון דכי מת אחד מן השותפין דלא קרבה, וכי מת אחד מן בית דין פטור, ואכתי קומה כרבי שמעון.

אלא

- אין הכי נמי, דכתיב: "ורבים מהנהנים והלויים וראשי האבות" וגו'. – ודלמא מועטין הוו ולא רבים הוו! – הכתיב: (ולא הכירו בקול) "[ואין העם מפירים קול] תרועת השמחה לקול כבי העם [וגו']... והקול נשמע עד למרחוק". – והא מוידין הוו! – הוראת שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, "אילים תשעים וששה ככשים שבעים ושבעה" פגנך מי? אלא הוראת שעה היתה, הכא נמי הוראת שעה היתה. תנו רבנן: מת אחד מן הצבור – חיבין, אחד מבית דין – פטורין, מאן תנא? אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה אמר רב ירמיה אמר רב: רבי מאיר היא, דאמר: בית דין מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור – חיבין, והא קאום כוליה בית דין. מת אחד מבית דין – פטורין, דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין, ומשום הכי פטורין. מתקוף לה רב יוסף, ונזקמה כרבי שמעון דאמר: בית דין עם הצבור, מת אחד מן הצבור חיבין, דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין, דאמרין דחטאת שותפין היא! – אמר ליה אבי, שמעין ליה לרבי שמעון דאמר: חטאת שותפין אינה מתה, דתניא: פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם – ימותו כולן, דכרי רבי יהודה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומר: ירעו, לפי שאין חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים, דאיכור קהל, דכתיב: "על הכהנים ועל כל עם קהל יכפר".

ורבי שמעון אומר ירע – אף על גב דלא דמי, והכא מות בעליהם – מכל מקום לא חזו למקרבא, ומא לי פסול זה ומא לי פסול אחר, ואפילו הכי שמעין ליה דירע. הדרן עלך חורו בית דין

הכי גסיסן תבורת כהנים; וכן היה רבי יהודה אומר על עבודה זרה הביאום – ואתא לפריש דברי רבי יוסי. אילים וכבשים – צריך עיון: מאי טעמא נשרפו? שחרי אינן באין על עבודה זרה. הוראות שעה היתה – הוא הדין דעל כולחו מצי לתרצי הכי.

הוריות. פרק ראשון – הורו בית דין דף ו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

1 אלא מעתה – דכהנים איקרו קהל, ליתו פר בהוראה. ובי תימא הכי נמי טפי לוח
2 שבטים – לרבי שמעון הויין שלשה עשר שבטים, ותנן רבי שמעון אומר: שלשה עשר
3 פרים – פר לכל שבט ושבת ופר לבית דין, דלא הוה אלא שנים עשר שבטים. אלא
4 אמר רב אחא בר יעקב שבטו של לוי לא איקרי קהל – והוה הדין לכהנים, דלא

5 איקרו קהל, דכהנים הויין בכלל שבט לוי,
6 (ואבתי נוקמה) כרבי שמעון, ונתתך לקהל
7 עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחרך
8 אהוות עולם כל שיש לו אחוזה איקרי קהל
9 – וכהנים ולוים אין להם אחוזה. כראובן
10 ושמעון היו לי – דברתי שבטים חשיב להו,
11 כראובן ושמעון. והא כתיב על שם אחיהם
12 יקראו בנהלתם – דלנחלה הוקשו אפרים
13 ומנשה לשאר שבטים, שיהיו נטלים בנהלה
14 כשאר שני שבטים, ולא לדברים אחרים
15 הוקשו, אבל אין מביאין שני פרים. ואבתי
16 חסרי להו משנים עשר שבטים. אלא שמעון
17 מינה דלוי איקרי קהל, וכהנים לא איקרי קהל.
18 ושותפין נינהו. ולא מתוקמא כרבי שמעון.
19 דקראו הכי משמע "ומולדתך". בנהלתם כן
20 חתיים – שיעקב אבינו חלק להם את הארץ
21 רציום היאך יחנו דרגליהם. וכן מצינו במדרש
22 תנחומא דיעקב אבינו תקן להם דגלים וחלק
23 להם הארץ. וכן מצינו "איש על דגלו באותות"
24 – באות אשר צוה להם אביהם, שלאותן
25 רוחות שנחלקו לשאת מטתו, לאותן רוחות
26 חזו דרגליהם. והיינו דאמרין: בנהלתן כן
27 חזיתן. מאי הוי עלה – אי הוה דוקא דר
28 דאביי דאמר דשמעון ליה לרבי שמעון דאמר
29 דחטאת השותפין אינה מזה, או לאו דוקא?
30 תא שמע – דתניא, רבי שמעון אומר וכו',
31 שאין צבור מפרשין נקבה – שאין אתה מוצא
32 קרבן צבור שיהיה באה נקבה. שאין תמורה
33 בצבור – דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר",
34 דלשון יחיד הוא, ולא צבור ושותפין. והכי
35 מפרש בפרק קמא דמסכת תמורה (יג, א).
36 שנתפכו בעליה ושעברה שנתה לא שמענו –
37 אם מתים בצבור לא אי. וכי דנין אפשר משאי
38 אפשר – הא ולד חטאת ותמורת חטאת
39 ושמות בעליה אי אפשר בצבור, וקא אבד מה
40 מצינו. הא לא קשיא – דלא הוי דנין אפשר
41 משאי אפשר, משום דרבי שמעון בחד מקום
42 גמיר להו. דכי נעשו ישראל על ארבע חטאות
43 – בחד מקום גמיר להו הלכה למשה מסיני
44 שיהיו נהוגות יחד במקום אחד, או ביחיד או
45 בצבור. וקא דייק רבי שמעון, אי סלקא דעתך
46 בצבור – הנך כולוהו מי איתנהו יחד בצבור?
47 אלא שמע מינה דביחיד אמורה ולא בצבור.
48 דכי היכי שמתו בעליה ולד חטאת ותמורת
49 חטאת ליתנהו בצבור – הכי נמי שכיפרו
50 בעליה ושעברה שנתה ליתנהו בצבור, דעל
51 כרחין לילמוד סתום מן המפורש. והכי אמרין

52 במסכת תמורה בפרק "יש בקרבנות יחיד" (טו, ב) אמר רבי שמעון בן לקיש: ארבע
53 נתנו להם דמותות והחמישית יריעה, ויחד ניתנו שיהיו נהוגות במקום אחד, ומספק
54 העמידום על חמש שיהיו חמושתן מתות. ואי סלקא דעתך דארבע ניתנו להם בצבור
55 הנך כולוהו ארבע מתות מי איתנהו בצבור? הא לא משכחת לה דאפשר בצבור אלא
56 שנים: ותו לאו אלא על כרחין לילמוד סתום מן
57 המפורש, וקא דייקא מזה מתניתא דכי היכי
58 דאמר רבי שמעון חמש חטאות מתות ביחיד
59 ולא בצבור, דמהייתא דוקא דייק רבי שמעון
60 דיחיד ולא בשותפין דהיינו בית דין, משום דאי
61 אתה יכול לומר ולד חטאת בשותפין, שאין
62 השותפין מביאין נקבה, דפר ושעיר הוא
63 מבאיין, ואי אתה יכול לומר תמורת חטאת
64 בשותפין, שאין תמורה בשותפין דעלמא,
65 וכל שכן בבית דין. דהכי נמי תנן במסכת
66 תמורה (יג, א). אין השותפין עושין תמורה.
67 וילמוד סתום מן המפורש, מה מצינו בולד
68 חטאת ותמורת חטאת ביחיד – דברים אמורים
69 ולא בשותפין, אף חטאת שמתו בעליה ושכיפרו
70 (על) בעליה ושעברה שנתה – ביחיד ולא
71 בשותפין. דחטאת שנתה שנת מן השותפין
72 קרבה. הלכך, הא דקתני מת אחד מבית דין
73 פטור – לא מתוקמא אליבא דרבי שמעון.

הדרן עלך הורו בית דין

74 **משנה** הורה כהן משיח – הורה שונג ועשה
75 מויד, או שהורה מויד ועשה שונג –
76 פטור מקרבן. שהוראת כהן משיח לעצמו
77 בהוראת בית דין לצבור, מה הוראת בית דין
78 לצבור – אין חייבין אלא על העלם דבר עם
79 שגגת מעשה, אף הוראת כהן משיח לעצמו אינו
80 חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה,
81 כדמפרש בגמרא: "לאשמת העם" – הרי משיח
82 כצבור. וכי הורו בית דין מוידין ועשו קהל
83 שונגין – לא הוי הוראה, והוי שגגת מעשה
84 לחודיה, והוי יחידין, ומייתו כל חד וחד כשבה
85 או שעירה. אבל כהן משיח כהן הורה מויד ועשה
86 שונג – לא דיניה ביחיד, ופטור לגמרי. דהכי
87 אמרין בפרק בתרא (יא, א): "אמאי האריך" –
88 פרט למשיח, דאינו מביא קרבן בשגגת מעשה.
89 גמרא שונג ועשה שונג מביא פר פשיטא – דכי
90 הורה בשונג ועשה שונג, דהוי שונג מעליא,
91 ומביא פר קרבן. מהו דתימא כיון דאי מתידע
92 ליה – מאיזה טעם הורה, שמו היה חזור בו
93 מאותו טעם, וכי שכח ההוא טעמא ואף על פי
94 כן הוא עושה, ותולת בהוראתו ראשונה – אימא
95 כמזיד דמי, ולא מחזיק קרבן, קא משמע לך.
96 ג(שכיל) – לגמור מדין קל וחומר שמשיח
97 כצבור, ולא צריך למכתב "לאשמת העם", אף
98 על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם" הייתי
99 למד מן הדין.

צבור

35 **אמר: הריני עושה על דעת הוראתו, דמהו דתיקא, פיון דאילו מתידע ליה. [שמן] הדר ביה – כמזיד דמי ולא לחייב, קא משמע**
36 **לך. "מויד ועשה שונג" כו'. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "לאשמת העם" – הרי משיח בצבור, שיכול, והלא דין הוא:**
צבור

מויד ועשה שונג – תימה: היכא הוי שונג בלא הוראה? אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי הוראה – הא מאחר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו, מה לי בשתיקה מה לי בדבור?
(**אי**) (בהוראת) בית דין כו' – כמה עניינים שונה הבא מה שכבר שנה בפרק קמא, אלא משום דאתי לפרושי רישא, אמאי שוה להוראת צבור לענין שונג ועשה כו', משום
דשוו פר כהן משיח וצבור להדרי. **שונג** ועשה שונג פשיטא – לעיל בפרק קמא (ד, ב) דקתני: שונגין ועשו שונגין לא פריך נמי פשיטא וצריך לומר: אנב דתנא הבא. דהתם
ליכא לשנוי כדבבא. דהיכי סלקא דעתך למימר דכולוהו סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו?

מקשה הגמרא על רב יוסף: אלא מעתה שכהנים הם 'קהל' נתינו –
יביאו פר בפני עצמם בהוראה, אם הורו ב"ד ועשו רוב קהל וגם
הכהנים. ובי תימא הכי נמי – שאכן כך, זה אינו, שאם כן מפי להו
– יש יותר שקמים, שהרי אמר רבי שמעון במשנה (ה) שמביאים רק
ר"ב פרים לשבטים ופר לב"ד, כשחטאו כל ישראל, ולא י"ג פרים
לשבטים.

אלא אמר רב אחא ברבי יעקב, כל שבטו של לוי לא איקרו 'קהל',
ואינם מביאים פר שכן חיוב פר הוא רק ב'קהל'. והטעם שלא
נקראו קהל, דכתיב שאמר ה' ליעקב (בראשית מח ד) 'הנני מפרד
והרביחתי, ונתתיך לקהל עמים וגו', ונתתי את הארץ הזאת לזרעך
אחריך אחות עולם, שהפסוק מביא 'קהל' למי שיש לו אחוזה,
ואם כן כל שיש לו אחוזה בארץ איקרי 'קהל', וכל שאין לו אחוזה
לא אקרי 'קהל', ושבת לוי לא נחל בארץ. נמצא שכהנים
כרבי שמעון.

מקשה הגמרא על דבריה: אם כן שלוי אינו 'קהל', הרי אינו מביא
פר בהוראה, והסרי להו שנים עשר שקמים. ומתרת: אמר אביי,
נאמר (שם מח ד) 'אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהיו לי', שנחשבים
כשני שבטים, ולכן הם מביאים שני פרים. דוחה רבא את דברי
אביי: אמר רבא, והא כתיב לגבי שאר בני יוסף (שם מח ו) 'על שם
אחיהם יקראו בנחלתם', שאינם נחשבים שבטים לעצמם, ולא
נחלו לקצמם, ומשעבד שמה שהוקשו אפרים ומנשה לשני
שבטים, רק לנחלה הוקשו, ולא לדבר אחר – לדינים אחרים. ולכן
אינם מביאים שני פרים בהוראה. אלא ודאי לוי נקרא 'קהל'
ומביא פר, ומכל מקום הכהנים אינם 'קהל'.

מקשה אביי על דברי רבא: ולא – האם לא נחשבים אפרים ומנשה
לשני שבטים בדינים אחרים, והא חלוקין בדינים – כשחנו ישראל
במדבר לדגליהם, נחשבו לשני שבטים. מתרץ רבא: בנחלתן קד
הנייתן – אף לענין החניה במדבר חילקו יעקב לשני שבטים, שכן
יעקב חילק לבניו את הארץ כיצד יתנו במדבר, ובכל
הדברים שציוה יעקב חילק את אפרים ומנשה לשני שבטים. ואין
ללמוד מכאן לדינים אחרים, שכן מה שחילקם בדגלים היה רק
כדי לחלק בבוד לדגלים. מקשה אביי: והא חלוקים אף בנשיאים –
כשהקריבו הנשיאים את חנוכת המשכן, הקריבו נשיאי אפרים
ומנשה בשני ימים (במדבר יז מח, נד). מתרץ רבא: הדבר ההוא נעשה
לחלוק בבוד לנשיאים, שהואיל ונחלקו בדגלים, אם רק אחד
מנשיאיהם היה מקריב, היה השני מתבזה. וראיה לדבר, דתנא,
שלאמה חנוכה עשה שבעת ימי חנוכה בחנוכת המקדש (הרי"ב טו),
ואם כן מה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה בחנוכת המשכן
(במדבר יז-יט), מאחר ודי בשבעה, זהו כדי לחלוק בבוד לנשיאים,
שכל נשיא יקריב ביום אחד. ולעולם אין אפרים ומנשה נחשבים
לשני שבטים לדינים אחרים.

לעיל (ע"א) סבר רב יוסף שלרבי שמעון חטאת שותפים שמתו
בעליה מתה, ואביי סבר שלרבי שמעון אין מיתה בחטאת שותפים.
הגמרא מבררת כיצד יש להכריע בזה: מאי הוי גלה – כיצד
הוכרע במחלוקת רב יוסף ואביי. מוכיחה הגמרא: תא שמע,
דתנא, רבי שמעון אומר, חמש חטאות מתות – יש חמשה אופנים
שיש דין מיתה בחטאת, והן, ולד חטאת – בהמת חטאת שילדה,
שהולד קדוש בקדושת חטאת ודינו למות. ותמורת חטאת – שאמר
הבעלים על בהמת חולין 'בהמה זו תהיה תחת חטאת זו',
שהבהמה מתקדשת (ויקרא כו ב) אך אין להקריבה שכן נעשתה בה
עבירה, שאסור להמיר. וחטאת שמתו בעליה. וחטאת שאבדה
ונתכפרו בעליה בחטאת אחרת, ונמצאה הראשונה, שאין
להקריבה שכן כבר נתכפרו בעליה. וחטאת שעברה שנתה, שכן רק
בהמה שעדיין אינה בת שנה ראויה לחטאת. ממשיך רבי שמעון,
חמשת האופנים הללו נמצאים בחטאת יחיד, ואין – ואין איתה יכול
לומר אופן של ולד חטאת חטאת צבור, שכן אין צבור מפרשין
נקבה לקרבן ציבור. ואי איתה יכול לומר תמורת חטאת צבור,
שאין תמורת צבור – אין הציבור יכולים להמיר. ואי איתה יכול

לומר חטאת שמתו בעליה צבור, שאין צבור מתים (לעיל ע"א). אך
האופנים שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה, בציבור, לא שמענו מה
דינן. ואם כן, יכול שיהיה דינן שימותו, אמרת ילמוד סתום מן
המפורש – ילמדו האופנים הסתומים, שדינם אינו מפורש,
מהאופנים המפורשים, כלומר מה מצינו בולד חטאת ותמורת
חטאת ושמתו בעליה, שחטאת יחיד דברים אחרים ולא צבור,
אם כן אף שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה, ביחיד הדברים אחרים
שדינם במיתה ולא צבור. ואם כן לרבי שמעון אין אף חטאת
ציבור מתה, וזה משום שלא מצינו בציבור ולד חטאת ותמורת
חטאת וחטאת שמתו בעליה. אך הרי גם בשותפים לא מצינו ולד
חטאת ותמורת חטאת, ולכן יש ללמוד ב'מה מצינו' שאף חטאת
שמתו בעליה ונתכפרו באחרת ושעברה שנתה, בשותפים, אינן
מתות, כדברי אביי.

מקשה הגמרא על הלימוד בברייתא: ובי דנין אפרים משאי אפרים
– הרי ולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה, בציבור, הם 'אי
אפרים', שאינם שייכים בציבור, ואם כן היאך אפשר ללמוד מהם
ב'מה מצינו' לנתכפרו בעליה ושעברה שנתה, שהם 'אפרים',
כלומר שייכים בציבור. מתרת הגמרא: אכן אין דנים 'אפרים'
מ'אי אפרים', והלימוד בברייתא הוא שרבי שמעון פהי מקום נסיו
– דין חטאות מתות נאמר למשה בסני ב'מקום אחד', כלומר כל
אחד מאופני החטאות המתות נהוג רק במקום שכל שאר האופנים
נוהגים, או בחטאת יחיד או בחטאת ציבור. אך לא יתכן שה'מקום'
שנאמר לו הוא חטאת ציבור, שהרי בציבור אין שייכים כל אופני
החטאות המתות. אלא ודאי דין חטאות מתות נאמר בחטאת יחיד,
ואין מקור לדין חטאות מתות בציבור. אך גם בשותפים אין שייכים
כל אופני החטאות המתות, ומוכח שדין חטאות מתות לא נאמר
בשותפים, והברייתא (ע"א) אינה כרבי שמעון, וכדברי אביי.

הדרן עלך הורו בית דין

פרק שני - הורה כהן משיח

פרק זה בתחילתו עוסק באופני חיוב החטאת של כהן גדול המשוש
בשמן המשחה, והוא הנקרא 'כהן משיח'. דינו מפורש בתורה
(ויקרא ד א) 'אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על
חטאתו אפר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת'. והוקש פרו לפר
העלם דבר של ציבור ודומה לו.

משנה

הורה כהן משיח לעצמו שונג – כהן גדול המשוש בשמן המשחה
שטעה בשגגה והתיר לעצמו עבירה שיש בה כרת, וקשה שונג –
ועבר את העבירה על פי הוראת ההיתר שלו, מכאן פה לחטאת.
אבל אם הורה לעצמו היתר בשונג, וקודם שעבר העבירה שכן
היתרו וקשה מויד, או אם הורה היתר לעצמו במויד, שהתיר על
פי טעם שידע שאינו נכון ויש לדחותו, ואחר כך שכן שיש לדחות
את ההיתר, וקשה את העבירה בשונג על פי היתרו הראשון, פסויד
מקרבן, משום שדין הוראת כהן משיח לעצמו הרי הוא בדין הוראת
בית דין לצבור, וכשם שבית הדין הגדול אינם חייבים אלא
כשהורו היתר לציבור, ועשו הציבור בשגגה היתר זו, כך גם כהן
משיח מתחייב חטאת רק כשקדם והתיר לעצמו העבירה בשונג,
ואחר כך עשה העבירה בשונג על פי הוראתו זו.

גמרא

שנינו במשנה: שונג וקשה שונג, מכאן פה. שואלת הגמרא: פשימא
– הלא פשוט הוא דין זה, שהרי זה שונג ממש, שיש בו גם הוראת
היתר בשונג וגם מעשה עבירה בשונג. משיבה הגמרא: אמר אביי,

הברייתא מבארת כיצד ניתן ללמוד כהן משיח מבית דין שהורו
לציבור: צבור שעשה על פי הוראת בית דין, מוצא – הוציאה
אותם התורה מכלל יחיד, שיחיד החוטא מביא כשבה או שעירה,
ואילו בית דין מביאים דווקא פר, וכן משיח, אף הוא מוצא מכלל
יחיד, שמביא פר כמו בית דין ולא כיחיד. ומכיון שמצינו שציבור
ומשיח שוים, יש ללמוד זה מזה, מה צבור שעשו על פי הוראת
בית דין, אין תיבין חטאת אלא רק על העלם דבר – אם נעלמה
מהם ההכלה, והתירו דבר שיש בו כרת, עם שגגת מעשה – וגם
עשו העם את העבירה בשוגג על פיהם. אף כהן משיח לא יחייב
חטאת אלא רק על העלם דבר, שהתיר לעצמו בטעות, עם שגגת
מעשה – וגם עשה את העבירה בשוגג על פי היתרו.

דוחה הברייתא: או בלף לדרף ז' – יכול אתה לילך בדרך אחרת,
ויהא הדין להיפך, בכך שנלמד כהן משיח מנשיא, שכן נשיא מוצא
מכלל יחיד, שאינו כיחיד המביא כשבה או שעירה, אלא מביא
שעיר זכר, וכן כהן משיח מוצא מכלל יחיד, חטאת, שמוציא
לחטאת, ונמצאו דומים כהן משיח ונשיא בענין זה ששניהם
יחידים ואינם מביאים כשבה או שעירה לחטאת כיחידים, ואם כן
יש לנו ללמוד כהן משיח מנשיא, מה נשיא מביא חטאת בשגגת
מעשה בלבד בלא העלם דבר – בלא שיויר לעצמו מקודם להתיר
העבירה, אף כהן משיח מביא חטאת בשגגת מעשה בלבד בלא
העלם דבר.

עתה מבררת הברייתא למי דומה יותר כהן משיח: נראה למי דומה
כהן משיח יותר, לבית דין או לנשיא. ונראה שדומה לבית דין,
שהרי צבור מתכפרים על ידי בית דין בפר לחטאת, ואין הם מביאים
אשם תלוי – כשיש ספק לבית דין אם התירו לציבור בשוגג עבירה
שהיביים עליה חטאת הם פטורים מאשם תלוי, וגם כהן משיח
מתכפר בפר, ואין מביא אשם תלוי, ואם כן מאחר ודומים הם,
נלמד כהן משיח מציבור, מה צבור שעשה על פי בית דין אינו חייב
הבית דין חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כהן משיח
לא יחייב חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

דוחה הברייתא: או בלף לדרף ז' – יכול אתה לילך לדון בדרך
אחרת ולומר שיותר דומה כהן משיח לנשיא, שכן נשיא מביא
שעירה – עז נקבה לחטאת בעבודת פוכבים – אם עבד עבודה זרה
בשוגג, ומביא אשם ודאי אם עבר עבירה שהיביים עליה אשם,
וכמו כן כהן משיח מביא שעירה לחטאת בעבודת פוכבים, ומביא
אשם ודאי. ומאחר ודומים כהן משיח ונשיא בשני דברים אלו,
נלמד כהן משיח מנשיא ונדון כך, מה נשיא מביא חטאת בשגגת
מעשה בלבד בלא שקדם והתיר לעצמו את העבירה שעבר, אף
כהן משיח מביא חטאת בשגגת מעשה בלבד.

עתה מתיישבת הברייתא, שמאחר וניתן לדמות כהן משיח לנשיא
ולחייבו בשגגת מעשה בלא שגגת הוראה, לכך צריכים אנו
ללימוד מיוחד, וכך למדים, תלמוד לומר, 'אם הכהן המשיח יחטא
לאשמת העם' (ויקרא א, יד), הרי הוא כהן משיח בצבור, שבפסוק זה
הוקש כהן משיח לציבור שעשו על פי הוראת בית הדין, מה צבור
אינו מביא חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כהן
משיח אינו מביא חטאת אלא דווקא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
שואלת הגמרא: מאחר והוקש כהן משיח להוראת בית דין
לציבור, אימא – אמור להשוותו עוד לציבור, מה צבור על ידי
שהורה בית דין הוראת היתר ועשו הציבור את העבירה אחריו
בהוראתו של הבית דין, תיבין בית הדין להביא פר לחטאת, אף
כהן משיח, כשהורה להתיר עבירה לאחרים ועשו אחריו את
העבירה בהוראתו, יהא תיבין חטאת כמו בית דין.

מיישבת הגמרא: תלמוד לומר: 'אם הכהן המשיח וגו' והקריב על
חמאתו אשר חמא' (שם), ולמדים מכך שרק על מה שחמא הוא,
מביא קרבן, ואינו מביא קרבן על מה שחמאו אחרים על פי מה
שהורה להם.

הגמרא מבררת מנין שכהן משיח פטור מאשם תלוי: אמר מה, כהן
משיח בפר, ואין מביא אשם תלוי. מבררת הגמרא: מנא ליה דאין
מביא אשם תלוי – מהיכן למדה הברייתא שאין כהן משיח מביא

אשם תלוי. משיבה הגמרא: דכתיב בפרשת אשם תלוי 'וכפר עליו
הכהן על שגגתו אשר שגג' (ויקרא ה, יח), ונלמד מכלל הלשון 'שגגתו'
אשר שגג' שדווקא מי שחטאתו ושגגתו שונה – מי שכל חטאו הוא
שגגת המעשה בלבד בלא שקדמה לה הוראת היתר, הוא מביא
אשם תלוי, וצא כהן משיח שאין שגגתו וחטאתו שונה, שהרי אינו
חייב כאשר שגג במעשה בלבד, אלא אם כן קדם לו 'העלם דבר',
שהתיר לעצמו את העבירה בטעות, דכתיב בפרשת כהן משיח
'לאשמת העם', הרי הוא כהן משיח בצבור שהורו להם בית דין
הגדול, שהיביים רק כשקדמה שגגת הוראה לפני שגגת המעשה.
מקשה הגמרא: כיצד יתכן ללמוד דבר זה שכהן משיח פטור
מאשם תלוי ממה שהקשה אותו התורה 'לאשמת העם', לציבור,
שאינו חייב קרבן רק כשקדם לעבירה הוראת היתר, והרי עד כאן
לא קאמר ליה – עדיין אינו יודעים את הלימוד מ'לאשמת העם',
שהרי כל קושיית הברייתא היתה שאפשר ללמוד כהן משיח
ב'בנין אב' מבית דין גם כהן משיח מהפסוק 'לאשמת העם',
וכיצד רוצה הברייתא לומר שדומה משיח לציבור שאינו מביא
אשם תלוי, על ידי פסוק זה, וכל זה בכדי לומר שפסוק זה מיותר,
והנה מתברר שלצורך לימוד ה'בנין אב' מוכרחים אנו לדרוש
פסוק זה.

משיבה הגמרא: אלא עיקר מה ששוים כהן משיח ובית דין הוא
בכך שמביאים פר לחטאת, ומה שנקטה הברייתא ששוים אף
לענין אשם, כדי נפקה – הובא רק בדרך אגב.

משנה

המשנה עוסקת בכהן משיח ובית דין שנתחייבו שניהם באותו זמן
פר לחטאת, האם נפטר הכהן בקרבן הציבור: הורה כהן משיח
והתיר בפני עצמו איסור אחד שיש בו כרת, ובית דין התירו
לציבור איסור אחר שיש בו כרת, ועשה הכהן בפני עצמו את
האיסור שהתיר לעצמו, והציבור עשו את האיסור שהתירו להם
בית דין, מתכפר לו – מביא חטאת לכפרתו בפני עצמו, ואינו נפטר
בקרבן הציבור, כיון שהוראתו ושגגתו אינו על אותו איסור כמו
שלכם. אבל אם הורה כהן משיח והתיר לעצמו איסור שיש בו
כרת, כגון אכילת סוג של חלב, עם הצבור, שבאותו זמן התיר גם
בית דין הגדול איסור זה לציבור, ועשה הכהן המשיח כפי שהתיר
לעצמו, עם הצבור, שגם הם עשו כפי שהורו להם בית דין, מתכפר
לו לכהן המשיח עם הצבור בפר העלם דבר של ציבור, ואינו חייב
להביא פר לחטאת בפני עצמו. ומבאר המשנה מה הטעם
שמתכפר כהן המשיח עם הציבור, משום שבדברים הרבה דומים
שניהם באופן חיובם, שאין בית דין שהורו היתר לציבור תיבין
חטאת, עד שיוור לכלל מקצת מן האיסור ולקיים מקצת, שלא
הורו לעקרו לגמרי את האיסור, וכן כהן המשיח אינו חייב חטאת
אלא כשמתיר לעצמו מקצת מן האיסור ואינו עוקרו לגמרי, וכיון
שגגת הוראתם דומה, נכלל כהן המשיח עם הציבור בכפרתם.
ואף לא בעבודת פוכבים אין בית דין חייבים קרבן עד שיוור לכלל
מקצת מאיסור עבודת פוכבים, ולקיים מקצת ממנו.

גמרא

מבררת הגמרא: מנהיגי מילי – מהיכן למדנו שכהן משיח ובית דין
שהורו בדבר אחד מתכפר הכהן המשיח יחד עם הציבור בקרבנם.
מבארת הגמרא: דתני רבנן בברייתא, הורה כהן משיח עם הצבור,
ועשה עם הצבור, יכול היית לומר שביא פר לעצמו, ולא יתכפר
עם הציבור.

ומביאה הברייתא פסוק המלמדנו שאין כהן משיח מביא פר
לעצמו, אולם בתחילה מבררת הברייתא אם יש ללמוד זאת מבנין
אב: ודין הוא שיתכפר כהן משיח עם הציבור אף ללא דרשה
מיוחדת על כך, שהרי נשיא מוצא מכלל יחיד – נשיא היה בכלל
הפסוק 'ואם נפש אחת תחטא בשגגתו' (ויקרא כז, ב), ככל יחיד המביא

צבור מוצא מכלל יחיד - דיחיד מביא כשבה או שעירה, וצבור מביא פר. נשיא מוצא
מכלל יחיד - דבכלל "אם נפש אחת" הוא, ומוצא מכללו. דיחיד מביא כשבה או
שעירה, ונשיא מביא שעיר. מה נשיא - בשגגת מעשה בלא העלם דבר וכו'. צבור כפר
ואין מביאין אשם תלוי - כלל. כדאמר לקמן, דכתיב ביה באשם תלוי "ואם נפש כי
תחטא וגו' ולא ידע ואשם" וכתיב "וכפר עליו"
הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע. מי
שחטאתו ושגגתו שוה - חייב בשגגת מעשה
בלא העלם דבר, יצא כהן משיח שחטא
בהעלם דבר. וכל שכן צבור דיצא מאשם תלוי,
משום שהעלם דבר בהדיא כתיב בה, ואין
חטאתו ושגגתו שוה, דבעינן העלם דבר עם
שגגת מעשה, ועוד דצבור אינו בכלל "נפש"
נשיא - משיח מביאין שעירה בעבודה זרה,
דכתיב בפירוש "שלח לך אנשים" ויהי עבדו וזה;
"ואם נפש", דאחד יחיד ואחד נשיא ואחד
משיח במשמע, ומביא אשם ודאי - בין נשיא
ובין משיח, דכתיב באשם גזילות ובאשם
מעילות "נפש", ומשיח ונשיא בכלל "נפש"
אחת. הן, וצבור אין מביאין אשם ודאי, דאין
בכלל "נפש אחת". והא דתנן: אין חייבין לקנין
על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח
- הכי משמע: דבית דין הוא דאין חייבין כלל
עד שיויר בדבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו
חטאת, שאם הויר בשחייבין על זדונו כרת
ושגגתו אשם - פטורין לגמרי. ועוד, דבאשמות
אין בהם דין שוגג, דעל זדון הוא מביא אשם.
וכן המשיח אין מביא פר אלא בדבר שחייבין
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל במקום
אשם ודאי - חייב אשם, לפי שהוא בכלל "נפש"
אחת. ולדעה הושה לצבור, דאין מביאין פר
במקום אשם. ומנא ליה - דאין משיח מביא
אשם תלוי. דכתיב - באשם תלוי "וכפר הכהן
על שגגתו אשר שגג מחטאתו", מי שחטאתו
ושגגתו שוה, דאין חייב עד דהוי הכל בשגגת
מעשה דהיינו יחיד. יצא משיח שחטאתו
ושגגתו אין שוה, דאין חייב אלא על העלם
דבר עם שגגת מעשה. לאשמות העם על כרחך
לא קאמר ליה - כלומר, מילאשמות העם"
קאמר דנפקא ליה דאין חטאתו ושגגתו שוה
דמשיח כצבור. והא אבתי לא קמה ליה חוקש
ד"לאשמות העם", דעדיין לא הועמד "לאשמות
העם" במקומו. והא קאמר: אף על גב דאילו
לא נאמר "לאשמות העם" יבטולי ללמוד מן
הדין דמשיח צריך העלם דבר עם שגגת מעשה
כצבור. וקאמר: נראה למי דומה, צבור כפר ואין
מביאין אשם תלוי, והוא מביא כפר ואין מביא אשם
תלוי, בענין זה הוא דומה משיח לצבור. אף על
גב דאילו לא נאמר "לאשמות העם", והכא
קאמר דמילאשמות העם" נפקא ליה דמשיח אין
חטאתו ושגגתו שוה, דאין מביאין אשם תלוי -
והלא בלא "אשמות העם" הוא דן ולמד! אלא
אשם כרי נפכה - אלא עיקר הדין שהוא דן,
כך הוא: צבור כפר ומשיח כפר, מה צבור אינו

חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה - אף משיח לא יא חייב אלא על העלם
דבר ושגגת מעשה. משנה הורה - כהן משיח בעצמו. כגון דמורו בתרי איסורי, בית
דין בחלב הוא בעבודה זרה. נתכפר לו בפני עצמו - דמביא פר בפני עצמו. דאי הורה
הוא בפני עצמו ולא הויר בית דין כלל - לא איצטרך למיתני דחייב להביא פר, דמקרא
מלא הוא. אלא כי איצטרך למיתני, כגון
שהויר בשני איסורים. הורה עם הצבור - בית
דין, כגון דהויר בהדיא איסור, הוא בחלב וכן
בחלב. נתכפר לו עם הצבור - שהוא מתכפר
בשל בית דין. ומפני מה מתכפר בשל בית דין
עם הצבור כי הורה עם הצבור - לפי שדברים
הרבה שוה משיח לבית דין, שאין בית דין
חייבין קרבן עד שיויר לבטל מקצת וכן המשיח
וכו', והואיל והושה משיח לבית דין, הלכך כי
הורה עם הצבור - ועשה עם הצבור מתכפר
עם הצבור. והא דקתני: שאין בית דין חייבין,
ולא קתני: שאין צבור חייבין - סתמא כרבי
מאיר, דאמר לעיל בפרק קמא: בית דין מביאין
על ידיהן פר וכן פטורין. ולא בעבודה זרה -
אין חייבין קרבן. נראה מה נשיא חטא עם הצבור
מתכפר לו עם הצבור - משום דבשגגתו מתכפר
בלבד הוא מביא שעירה, והואיל וחטאתו
בשגגת מעשה הוא כיווד דעלמא. הלכך, כי
חטא על פי בית דין עם הצבור, דהוי העלם
דבר עם שגגת מעשה - מתכפר עם הצבור.
ועוד, שכן מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים,
לפיכך מתכפר לו עם הצבור. אף משיח הורה
בפני עצמו וכו', תלמוד לומר - דכתיב בבוקר
משיח "על חטאתו אשר חטא" דמשמע דכי
חטא בפני עצמו, הוא דביא בפני עצמו, הא אם
חטא עם הצבור - מתכפר לו עם הצבור. חייב
דמי - דכי הורה משיח בפני עצמו, דמורו בתרי
איסורי, דמתכפר בפני עצמו? אי יהוא מופלא
בית דין וכן אינו מופלאין - פשיטא דמתכפר
בפני עצמו, דהוראה דידהו לאו כלום היא. ובעי
איתוי - כל חד וחד מצבור. כשבה או שעירה
- דהא תנן לעיל בפרק קמא (הוריות ז, ב) או
שלא היה שם מופלא של בית דין, ולא היא
הוראה, שאף על פי שאינו מסתהדרין. שאילו
היה מסתהדרין - אפילו ואם קטן שבכולם היה
היה שם, לא הויר הוראה, כדאמרינן: מאי "כל
ערד", דאי איתא לכולה סנהדרין - הויר
הוראה. ואי לא - לא הויר הוראה, וכשגגת
מעשה לחודיה דמי, דמיתני כל חד וחד כשבה
או שעירה. הכי נמי כי הוי הוא מופלא וכן אין
מופלאין, כי הורה בפני עצמו, הואיל והוא לא
היה שם עמדה - פשיטא דמתכפר בפני עצמו,
דהוראה דידהו לאו כלום היא. ואי הו מופלאין
והוא אינו מופלא - כי הורה בפני עצמו, אמאי
מתכפר בפני עצמו. והא הוראה דידהו לאו
כלום היא - דכיון דאינו מופלא - לא ידע מאי
קא מורה ולא הוה הוראה מעליא, וכשגגת
מעשה לחודיה דמי. ואשכחון משיח בשגגת
מעשה ידירא פטור לגמרי, כדאמרינן בסוף
פירקא: שאין חטאתו שוה ליחידים.
אמר

מתכפר לו עם הצבור! לא, אם אמרת בנשיא - שפן מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים,
תאמר בנשיא - שאין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים. והואיל ואין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים,
תלמוד לומר: "על חטאתו אשר חטא", הא פירד? חטא בפני עצמו - מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור - מתכפר לו עם הצבור.
- היכי דמי? אולימא דהוא מופלא והם אינו מופלאין, פשיטא דמתכפר לו בפני עצמו, הוראה דלהון ולא כלום, ובעי אתויי פשבה
או שעירה כל חד וחד? ואי דאינון מופלאין והוא לאו מופלא, אמאי מתכפר לו בפני עצמו? הא הוראה דידהו ולא כלום היא!
אמר

אמר רב פפא - בשוין, דהוא מופלא וזן מופלאים. הלכך איצטרך למיתני דכי טאט בפני
עצמו, אף על גב דהוראה דידהו הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר בפני עצמו,
משום דקא מורו בשני איסורי. טאט עם הצבור אף על גב דהוא מופלא, דהוראה דידה
הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר עם הצבור, משום דקא מורו כבדא איסורא. בשני
מקומות - משיח במקום אחד ובית דין במקום
אחר. במעמיהו - בפסוקים, דחלב ועבודה זרה
מתרי קראי נפקי. וחלוקין בקרבנות - דבית דין
מיתני שעיר אעבודה זרה, והוא לא מיתני שעיר.
הוא שעירה - לחודיה. דכתיב בעבודה זרה
בפרשת "שלח לך אנשים": "ואם נפש", דאדור
יחד ואחד נשיא במשמע. הוא בחלב המכסה
את הקרב - דהוי דבר שאין הצדוקים מודין.
דהא לא מפרש קרא מאי נידה. דאפילו אמוראי
פליגי בשחיות חולין באלו טריפות" (ג, ב) מאי
נידו כרס הפנימי. וכל שכן חלב שעל גבי הדקים
שאר הצדוקים מודין. דהא לא כתיב כהדיא. אי
נמי דהוורו בחלב שעל הקרב בין בבית לפחות
מכזית, דכזית לא כתיב כהדיא, והוי דבר שאין
הצדוק מודין. אף על גב דקרבנן שוה - דהן
בפר והוא בפר. כיון דמתרי קראי קא אתו -
כדאמרין לעיל בפרק קמא (ג, א) "זאת החלב"
ר"י יתירא - להביא חלב שעל גבי הדקין. הא
פליגי במעמיהו - הא חלוקים בפסוקים,
ומתכפר בפני עצמו. או דלמא שם חלב אחד הוא
והורה עם הצבור הוא, ומתכפר עם הצבור.
והן בדם - כגון בדם המובלע באיברים, או בין
כזית לפחות מכזית, והוי דבר שאין הצדוקין
מודין. כתר קרבן אוליג - דכיון דשוין בקרבן -
הורה עם הצבור הוא, ומתכפר עם הצבור;
תיקו. לפי שיצאה עבודה זרה - מכלל פר העלם
דבר שב צבור לידון בעצמו, בהבאת פר שעירה.
נאמר כאן - בעבודה זרה "מעניני": "והיה אם
מעני העדה" ונאמר להלן מעניני - "ונעלם דבר
מעני הקהל". מה להלן בית דין - דכתיב
"ונעלם דבר מעני הקהל ועשר", ואמרין לעיל
בפרק קמא (ה, א) הוראה תלויה בבית דין,
דכתיב "ונעלם דבר מעני הקהל" דהיינו בית
דמו, ומעשה תלוי בקהל דכתיב "הקהל ועשר"
ובעבודה זרה לא כתיב בית דין, דכתיב "והיה
אם מעני העדה נעשתה לשגגה", ואי סלקא
דעתך בית דין - והא אין מעשה תלוי בבית דין
אלא בקהל, דהכא כתיב "מעני העדה נעשתה"
דהיינו מעשה, אלא מה להלן בית דין דכתיב

אמר רב פפא: כגון שהיו מופלין שניהן. סבר אביי
למימר: חטא בפני עצמו ועשה בפני עצמו היכי
דמי? דיתבי בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי,
אמר ליה רבא: אטו שני מקומות גורמין? אלא
אפילו יתבי בחד מקום, וכיון דקא מורו בתרי איסורי
- חטא בפני עצמו הוא. פשיטא, הוא בחלב והן
בעבודה זרה - חטא בפני עצמו הוא, דהא חלוקין
במעמיהו וחלוקין בקרבנות, דהוא בפר והן בפר
ושעיר, דהא קא מיתו הני שעיר והוא לא מיתו.
וכל שכן הוא בעבודה זרה והן בחלב, דחלוקין
בקרבנותיהן [לגמרי]. דהוא שעירה ואינוהו פר. אלא
הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין,
מהו? מי אמרין: אף על גב דקרבנן שוה, כיון
דמתרי קראי קאתו הא פליגין במעמיהו, או דלמא
שם חלב אחד הוא? אם תמצא לומר שם חלב
אחד הוא, הוא בחלב והן בדם, מהו? מי אמרין:
במעמיהו הא פליגין, או דלמא כיון דשוין בקרבן
בתר קרבן אוליג? תיקו. "שארין בית דין חייבין עד
שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת" וכו'. מנלן דעד
שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת? כדאמרין באידך
פירקין: "ונעלם דבר", דבר - ולא כל הגוף. "וכן
המשוח". מנלן? דכתיב: "לאשמת העם", הרי משוח
בצבור. "ולא בעבודה זרה" כו'. מנלן? דתנו רבנן:
לפי שיצאה עבודה זרה לדון בעצמה, יכול יהו חייבין
על עקירת מצוה פולח? נאמר כאן "מעניני" ונאמר
להלן "מעניני", מה להלן בבית דין אף כאן נמי בבית
דין, ומה להלן דבר - ולא כל הגוף, אף כאן נמי
דבר - ולא כל הגוף. משנה אין חייבין אלא על
העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשוח, ולא
בעבודה זרה - אין חייבין אלא על העלם דבר עם
שגגת המעשה. גמרא מנלן? דתנו רבנן: "ישגו" -

בפרשת ויקרא - אף כאן בית דין. משנאין חייבין בקרבן וכו' - אין בית דין חייבין קרבן
אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וכן המשוח, וצבור הוא דכי עבדי בשגגת מעשה
לחודיה מיתו כל חד וחד כשבה או שעירה, ודיניהם כיחידים. דכיון דלא עשו על פי בית
דין - מחלקי כולוה מהדרי והווי יחידים. ויחידים חייבין בשגגת מעשה. אבל משיח בשגגת
מעשה לחודיה - פטור מכלום, כדאמר לקמן
בפרק בתרא (יא, א): "מעם הארץ" - פרט
למשיח, דאינו מביא בשגגת מעשה כלל. והיינו
דקאמר: יצא משיח שאין חטאתו בשגגה, דהיינו
בשגגת מעשה וכו'. גמרא ואילו משיח
בעבודה זרה לא קתני - דקתני: ולא בעבודה
זרה אין חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה, ולא קתני "וכן המשוח". ומדלא קתני
"וכן המשוח" - מכלל דמשיח בעבודה זרה חייב
בשגגת מעשה לחודיה. מתניתין מני רבי הוא -
דתניא: משיח בעבודה זרה, רבי אומר: בשגגת
מעשה - לחודיה. וחכמים אומרים בהעלם דבר
- כלומר, עם שגגת מעשה כשאר מצות. ושון
שארין מביא שום אשם תלוי. ותפסרא דזונו כרת
ושגגתו חטא - דבעבודה זרה, דקתני: ולא
בעבודה זרה אלא על דבר שחייבין על זונו
כרת ועל שגגתו חטא, מי קתני "וכן המשוח"?
דהא קיימא לן דמשיח נמי בעבודה זרה אינו חייב
אלא על דבר שזונו כרת ועל שגגתו חטא,
כדאמרין לקמן: נאמר כאן "עלמה" כי "לאשמת
העם" - הרי משיח כצבור. ואפילו הכי לא קתני
במתניתין "וכן המשוח". אלא תנא כהא - בדבר
שחייבין על זונו כרת ושגגתו חטא כשאר
מצות "וכן המשוח", והוא הדין בעבודה זרה,
דמשיח כצבור דאינו חייב בעבודה זרה אלא
בדבר שזונו כרת ושגגתו חטא. הכא נמי תנא
כהא - דאין חייבין כשאר מצות אלא על העלם
דבר עם שגגת מעשה "וכן המשוח", והוא הדין
לעבודה זרה דמשיח כצבור. כי הכי דאין בית
דין חייבין על עבודה זרה אלא על העלם דבר
עם שגגת מעשה, ומדלא כתיב. מאי פשטא דרבי
אמר קרא - בפרשת "שלח לך": "וכפר הכהן על
הנפש השוגגת" וגו', סבר רבי: חטא בשגגה הכי
משמע: חטא זה בשגגה ידא. כלומר בשגגת
מעשה לחודיה, ואפילו משיח. ורבנן כברי מי
שחטאו בשגגה - דהכי משמע: "וכפר הכהן על
הנפש השוגגת", דבייא שעירה בשגגת מעשה
מי שחטאו בשגגה כשאר מצות. יצא משיח שאין
חטאתו בשגגה - בשאר מצות. כלומר, בשגגת
מעשה אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה. דעל
שגגת מעשה לחודיה פטור לגמרי.
ושון

יכול יהו חייבין על שגגת מעשה? תלמוד לומר: "ישגו ונעלם דבר", אין חייבין אלא על
העלם דבר עם שגגת מעשה. "וכן המשוח". מנלן? דכתיב: "לאשמת העם", הרי משוח
בצבור. "ולא בעבודה זרה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה". מנלן? דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודה זרה לדון בעצמה, יכול
יהו חייבין על שגגת המעשה? נאמר כאן "מעניני" ונאמר להלן "מעניני", מה להלן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה, אף כאן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. ואילו משיח בעבודה זרה לא קתני, מתניתין מני? רבי היא;
דתניא: משיח בעבודה זרה - רבי אומר: בשגגת מעשה, וחכמים אומרים: בהעלם דבר; ושון שבשעירה, ושון שאין מביא אשם
תלוי. - ותפסרא? בזונו כרת ובשגגתו חטא? מי קתני? אלא תני הא הוא הדין להא, הכא נמי תנא הא והוא הדין להא. מאי
טעמא דרבי? אמר קרא: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה", "הנפש" - זה משיח, "השוגגת" - זה נשיא, "בחטאה
בשגגה" - רבי סבר: חטא זה בשגגה ידא, ורבנן סברי: מי שחטאתו בשגגה, יצא משיח שאין חטאתו בשגגה אלא בהעלם דבר.
ושון שבשעירה כיחיד. מנלן? דאמר קרא: "ואם נפש אחת", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - פולם בכלל "נפש אחת" הן.
ושון

הוריות דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רנה

60 **בַּצְבוֹר**, וכשם שבית דין אינם חייבים כשהורו לעקור לגמרי את
61 האיסור כך כהן משיח אינו חייב אלא בהתיר מקצת מן האיסור
62 ולא את כולו.
63 שנינו במשנה: **וְלֹא בַּעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים** אין בית דין חייבים עד שיורו
64 לבטל מקצת ולקיים מקצת. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** – מהיכן למדנו
65 דין זה. מבארת הגמרא: **דִּתְּנוּ רַבָּנִן בְּרִייתָא**, **לִפִּי שְׁנֵיצָאָה עֲבוּדָת**
66 **בּוֹכְבִּים** מכלל פרשת פר העלם דבר הבא על כל המצוות, **לִידוֹן**
67 **בַּעֲצָמָה** – שיחידה לה התורה פירשה בפני עצמה (במדבר טו כד),
68 וחייבה את הציבור להביא פר לעולה ושעיר לחטאת ולא פר
69 כבשאר עבירות, **יָכוֹל אֵינִי לומר שיהו בית דין חייבין** פר ושעיר גם
70 **עַל עֲקִירַת הַמִּצְוָה בּוֹלָה**, ולא רק על ביטול מקצתה כבשאר
71 עבירות. לכך דורשת הברייתא, **נֶאֱמַר כָּאֵן** בעבודת כוכבים (במדבר
72 טו כד), **וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה**, **וְנֶאֱמַר לִחְלֹן** בפר
73 העלם דבר של ציבור (ויקרא יג) **וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל**, **מָה**
74 **לִחְלֹן** בפר העלם דבר של ציבור מדובר בְּבֵית דִּין, שלאחר שנעלם
75 מהם ההלכה הורו ועשו הציבור על פיהם בשגגת מעשה, **אָף כָּאֵן**
76 בפר ושעיר של עבודת כוכבים, **נִמְי בְּבֵית דִּין**, שחיובם תלוי
77 בשגגת הוראה של בית דין ולאחריו שגגת מעשה של הציבור.
78 **וְכֵן לִחְלֹן** בפר העלם דבר למדנו שחייבים רק על העלם דָּבָר,
79 כלומר כשהתירו רק מקצת מן האיסור, **וְלֹא כשעקרו לגמרי כָּל**
80 **הַנוֹף של האיסור**, **אָף כָּאֵן** בעבודת כוכבים נִמְי – גם חייבים רק
81 כאשר הורו לבטל דָּבָר, מקצת מן האיסור, **וְלֹא את כָּל הַנוֹף של**
82 **האיסור**.

משנה

83 משנה זו מבארת באיזה אופן חייבים בית דין והכהן המשיח פר
84 לחטאת.
85 **אֵין בית דין חייבין קרבן**, **אֲלָא עַל הָעֵלֶם דָּבָר עִם שְׁנֵית הַמַּעֲשֶׂה**,
86 כלומר, באופן ששגגו והורו לעשות שלא כהלכה, ועשו הציבור
87 בשוגג על פי הוראתם זו. **וְכֵן הכהן הַמְּשִׁיחַ אינו חייב קרבן אלא**
88 **אם כן הורה טעות לעצמו**, ושגג ועשה על פי הוראתו. **וְלֹא**
89 **בַּעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים אֵין חייבין קרבן**, **אֲלָא עַל הָעֵלֶם דָּבָר עִם שְׁנֵית**
90 **הַמַּעֲשֶׂה**. דהיינו, אף באיסורי עבודה זרה אין בית דין חייבים קרבן
91 אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
92

גמרא

93 מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** – מניין לומדים שאין בית דין חייבים קרבן
94 אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. מבארת הגמרא: שלומדים
95 זאת ממה דִּתְּנוּ רַבָּנִן בְּרִייתָא. נאמר בכתוב לגבי פר העלם דבר
96 של ציבור (ויקרא יג) **וְאִם כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ**, דהיינו, שיעברו
97 עבירה בשוגג. **יָכוֹל** – שמה תאמר, שיהו הציבור חייבין קרבן על
98 **שְׁנֵית מַעֲשֶׂה בלבד**, שאם רוב ישראל יעברו עבירה בשוגג יביאו
99 פר לקרבנם. תלמוד לומר **יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר**, ללמדך שאין הציבור
100 חייבין **אֲלָא עַל הָעֵלֶם דָּבָר עִם שְׁנֵית מַעֲשֶׂה** – באופן שנעלם הדין
101 מעיני הדיינים והורו לעשות שלא כהלכה, ושגגו הציבור ועשו על
102 פי הוראתם.
103 שנינו במשנה: **וְכֵן הַמְּשִׁיחַ**. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** שאף הכהן
104 המשיח אינו מביא קרבן חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת
105 מעשה. מבארת הגמרא: שלומדים דין זה מִדְּבָרֵיכֶם (ויקרא יג) **אִם**
106 **הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא לְאַשְׁמַת הָעֵם**, ולומדים מכאן שְׁהָרִי מְשִׁיחַ
107 **בַּצְבוֹר** – שדינו של הכהן המשיח כדינו של העם, וכשם שהעם
108 אינם מביאים קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, אף
109 הכהן המשיח דינו כן.
110 עוד שנינו במשנה: **וְלֹא בַּעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים אֲלָא עַל הָעֵלֶם דָּבָר עִם**
111 **שְׁנֵית מַעֲשֶׂה**. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** שאף בעבודה זרה אין בית דין
112 חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. מבארת הגמרא:
113 שלומדים דין זה ממה דִּתְּנוּ רַבָּנִן בְּרִייתָא, **לִפִּי שְׁנֵיצָאָה עֲבוּדָת**
114

1 מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב פֶּסָא**, **כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מוֹפְלִין שְׁנֵיהֶן**, שהיו בית
2 דין וכהן המשיח שוים בחכמה, בשוה, ואין אחד מהם כפוף
3 לחבירו והוראת שניהם הוראה.
4 הגמרא מבארת מתי כהן משיח אינו מתכפר עם הציבור: **כָּבֵר אֲבִי**
5 **לְמִימַר**, שהדין המבואר במשנתנו שכאשר **הָטָא כהן משיח בַּפְּנֵי**
6 **עַצְמוֹ וְנִשָּׂה בַּפְּנֵי עַצְמוֹ** מתכפר בפני עצמו, **חֵיכִי דְמִי** – איך מדובר,
7 **וְדִיתְכִי** – שיושבים כהן משיח ובית הדין בַּפְּנֵי מְקוֹמוֹת שונים, **וְכֵן**
8 **מִזֵּר** – ומורים היתר בְּתֵרֵי אִיסוּרֵי – בשני איסורים שונים, **אֲמַר**
9 **לִיה רַבָּא, אֲמַר** – האם שְׁנֵי מְקוֹמוֹת גִּזְרִין שתחשב הוראתו הוראה
10 בפני עצמה. **אֲלָא ודאי**, ש**אִפְּלִי וְתָכִי בְּהַד מְקוֹם** – כשיושבים
11 במקום אחד, **וְכֵין דָּקָא מִזֵּר בְּתֵרֵי אִיסוּרֵי** – שהורו בשני איסורים
12 שונים, **הָטָא בַּפְּנֵי עַצְמוֹ הוּא** – נחשבת הוראתו הוראה בפני עצמה
13 ומביא קרבן בפני עצמו.
14 הגמרא מבארת מה נחשב כהוראה בשני איסורים שונים: **פְּשִׁטָא**
15 **דבר זה פשוט הוּא**, **הוּא** – כהן משיח, שהורה היתר לעצמו
16 **בְּאִיסוּר חֻלְבִּי, וְהֵן** – בית הדין, הורו להיתר **בַּעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים**,
17 שבאופן זה נחשב כהן המשיח **הָטָא בַּפְּנֵי עַצְמוֹ הוּא**, **דְּהָא חִלּוּקִין**
18 **איסורים אלו בַּמַּעֲמִייהו** – בטעמם, שכל אחד נלמד מפסוק אחר
19 בתורה, ו**חִלּוּקִין בַּקִּרְבָּנוֹת** שמביאים על איסורים הללו, **דְּהוּא** –
20 כהן משיח על שגגת הוראתו בחלב, מתכפר **כָּפֵר, וְהֵן** – הציבור,
21 על שחטאו בעבודת כוכבים מתכפרים **כָּפֵר** לעולה **וְשִׁעִיר**
22 לחטאת, **דְּהָא קָא מִיִּיתֵיה הֵן** – שהרי הציבור מביאים מלבד הפר
23 אף שְׁעִיר לחטאת, **וְהוּא לֹא מִיִּיתֵי** – אינו מביא שעיר אלא פר
24 לחטאת.
25 **וְכָל שֶׁכֵּן** שנחשב כהורו בשני איסורים שונים, באופן שהוא – כהן
26 משיח הורה להיתר **בַּעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים, וְהֵן** – בית דין הורו **בְּחֻלְבִּי**,
27 **וְחִלּוּקִין בַּקִּרְבָּנוֹתֵיהֶן** [לְגַמְרִין], **דְּהוּא** – כהן משיח מביא שְׁעִירָה
28 לחטאת, **וְאִינְהוּ** – והם, בית דין, מביאים **פֶּר** לחטאת.
29 **אֲלָא** בדבר זה יש להסתפק, הורה הוא – כהן משיח, **בְּחֻלְבִּי הַמִּכְסֶּה**
30 **אֵת הַתֵּבָר, וְהֵן** – בית דין, **בְּחֻלְבִּי שֶׁעַל הַתֵּבָר** – המעי הדיק הסמוך
31 לקִבְיָה, מִזֵּה הַדִּין, מִי אֲמַרְיָה, **אָף עַל גֵּב דְּגִרְכֶּנָּן שְׁנֵיהֶם**, ששניהם
32 מביאים פר לחטאת, **כִּיֵּן דְּמִיתֵיה קִרְאָ קָאָה** – שנלמדים הם משני
33 פסוקים שונים, **הָא פְּלִיגִין בַּמַּעֲמִייהו** – לכן נחשבים הם כשני
34 איסורים שונים, **אוּ דְלָקָא** – אולי נאמר, ששני האיסורים הללו,
35 **שֶׁם חֻלְבִּי אֶחָד הוּא** – שניהם נקראים בשם איסור אחד ששמו
36 איסור 'חלב', ולכן נחשב כהורו באותו איסור ומתכפר כהן משיח
37 עם הציבור.
38 מוסיפה הגמרא להסתפק עוד: **אִם תִּמְצָא לומר**, שכאשר הורו
39 בשני איסורי חלב אינו נחשב הוראה בשני איסורים, שכן שֶׁם חֻלְבִּי
40 **אֶחָד הוּא**, ומתכפר הוא עמהם, יש להסתפק באופן אחר, הורה
41 הוא – כהן משיח בְּחֻלְבִּי, וְהֵן – בית דין בְּדָם, מִזֵּה, מִי אֲמַרְיָה
42 **בַּמַּעֲמִייהו הָא פְּלִיגִין** – הרי חלוקים ושונים איסור חלב ואיסור דם
43 זה מזה במקור האיסור, **אוּ דְלָקָא** – או אולי כִּיֵּן דְּשִׁין בַּקִּרְבָּן,
44 ששניהם מביאים פר לחטאת, **בְּתֵר קִרְבָּן אֲוִלִּין** – הולכים אחר
45 הקרבן והוא הקובע, ולכן אף על פי שהורו כהן משיח ובית דין
46 באיסורים שונים מתכפר הוא בקרבנם. תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו
47 שלא נפשט הספק.
48 שנינו במשנה: **שְׁאֵין בֵּית דִּין חייבין עד שיוֹרוּ לְבַטֵּל מִקְצַת מִן**
49 **האיסור**, **וְלִכְיִים מִקְצַת וכו'**. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** – מהיכן למדנו
50 דאינם חייבים פר העלם דבר עד שיוֹרוּ בית דין לְבַטֵּל מִקְצַת וְלִכְיִים
51 מִקְצַת. מבארת הגמרא: **בְּרִאמְרֵין** – כמו שאמרנו בְּאִידֵיה פְּרִיקִין –
52 בפרק הקודם (ד), כתוב בתורה (ויקרא יג) **וְאִם כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל**
53 **יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וגו'**, דורשת הגמרא, דווקא שנעלם
54 'דָּבָר', כלומר חלק מן האיסור, **וְלֹא כָּל הַנוֹף של האיסור**, היינו
55 האיסור כולו.
56 שנינו במשנה: **וְכֵן הַמְּשִׁיחַ**. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** – מהיכן למדנו
57 שגם המשיח חייב רק אם לא עקר את כל האיסור. מבארת
58 הגמרא: **דְּבָרֵיכֶם בתורה** (ויקרא יג) **אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא לְאַשְׁמַת**
59 **הָעֵם**, הוקש בזה כהן משיח לעם, תִּרִי לנו מכאן שכהן מְשִׁיחַ

המשך ביאור למס' הוריות ליום שבת קודש עמ' ב

לגבי עבודה זרה, והרי יש עוד משנה כעין זו להלן (ה). המפרשת
 שאין בית דין חייבים קרבן עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו
 חטאת, וכן המשיח, ואף בעבודת כוכבים אין חייבים עד שיורו
 בדבר שזדונו כרת וּבְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה, אבל 'וכן המשיח' לענין עבודה
 זרה מ' קִתְּנִי – האם המשנה שונה שם שאף המשיח דינו כן
 בעבודה זרה, הלא אין היא אומרת זאת, ואף על פי כן הדין הוא
 שגם בעבודה זרה אין הכהן המשיח מתחייב אלא בהעלם דבר
 שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אֲלֵא בַּהֲכֵרָה צֵרִיךְ לומר, דִּתְּנִי הָא
 והוא הדין לָהּ – שהמשנה שם מפרשת לגבי שאר עבירות שדינו
 של המשיח כציבור, שאינם חייבים אלא על דבר שזדונו כרת
 ושגגתו חטאת, וממילא יודעים אנו שאף בעבודה זרה דינו שוה
 לציבור לענין זה. הֲכָא נָמִי – אף כאן במשנתנו יש לומר כן, דִּתְּנֵא
 הָא וְהוּא הֵדִין לָהּ – שהמשנה מורה לנו שדין של המשיח
 כציבור בשאר עבירות, שאינו מתחייב אלא על העלם דבר עם
 שגגת המעשה, וממילא יודעים אנו שאף לגבי עבודה זרה דינו כן.
 נמצא, שאין להוכיח מדברי המשנה שנשנית על ידי רבי, אלא
 יתכן שנשנית על ידי חכמים, הסוברים שאין חילוק בינו של
 הכהן המשיח בין שגגת עבודה זרה לשאר עבירות, ובכל ענין אינו
 מתחייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה.
 הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם של רבי וחכמים. מבררת
 הגמרא: מַאי מְעָמָא דְרַבִּי הוֹסֵבֵר שְׂבֹחַן מִשְׁחָ חַיִּים עַל שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה
 בעבודה זרה אף בהעלם דבר. מבארת הגמרא: אֲמַר קָרָא לִגְבִּי
 שגגת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו כח) 'וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ
 הַשּׁוֹנֵגֶת בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה', ודורשים את המקרא כך, 'הַנֶּפֶשׁ' זו כהן
 מִשִּׁיחַ, 'הַשּׁוֹנֵגֶת' זו נְשִׂיא. ובדרשת התיבות 'בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה' נחלקו
 רבי וחכמים. רבי סבר שדורשים כך, חֲטָאָה זו בְּשִׁגְגָה יְהִיא, כלומר,
 בעבודה זרה יש לחייב את הכהן המשיח אפילו על שגגת מעשה
 לבדה. וְאִילוּ רַבָּנִן סְבִירִי שְׂכָךְ דּוֹרְשִׁים תִּיבוֹת אֵלוּ, שאין חייב קרבן
 בעבודה זרה על שגגת מעשה לבדה, אלא מ' בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה
 בשאר מצוות, דהיינו הדין שמתחייב לעולם בשגגת מעשה
 לבדה, יֵצֵא כֹהֵן מִשִּׁיחַ שְׂאֵין חֲטָאָתוֹ בִּשְׂגָגָה לְבַדָּה,
 אֲלֵא בְּהֶעֱלֵם דְּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה, ומכאן שאף בעבודה זרה אינו
 חייב על שגגת מעשה לבדה.
 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וְשׁוֹין
 רבי וחכמים שְׂדִינוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָ בַּעֲבוּדָה זָרָה בְּשִׁגְגָה פְּקֻדָּה
 שֶׁל יָחִיד. מבררת הגמרא: מִנָּלְ – מניין לומדים דין זה. מבארת
 הגמרא: דְּאֲמַר קָרָא לִגְבִּי שִׁגְגַת עֲבוּדָה זָרָה (במדבר טו כח) 'וְאִם נָפֶשׁ
 אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, וְהִקְרִיבָה עֹז בֶּת שְׁנֵתָה לַחֲטָאָה, וְלֹמְדִים מִן
 הַתִּיבוֹת 'נֶפֶשׁ אֶחָת' שְׂאֵחָד יָחִיד וְאֶחָד נְשִׂיא וְאֶחָד מִשִּׁיחַ – בין יחיד
 ובין נשיא ובין כהן משיח. כולם מביאים שעיר עזים לקרבנם,
 שהרי בְּזֵלֶם בְּכָלֵל 'נֶפֶשׁ אֶחָת' הֵן.

בּוֹכְבִּים מכלל שאר עבירות שבתורה לִידֵין בְּקֻרְבָן בְּעֶצְמָהּ, שהרי
 קרבן חטאת הבא על שגגת עבודה זרה שונה מקרבן חטאת הבא
 על שאר עבירות, וְכֹל – שמה תאמר שיהו הציבור חייבין קרבן
 בעבודה זרה אף על שִׁגְגַת הַמַּעֲשֵׂה לְבַדָּה, כששגגו הציבור ועבדו
 עבודה זרה, אף בלא שזדונו להם בית דין טעות בדבר. אין לומר
 כן, שהרי נֶאֱמַר כָּאן – לִגְבִּי שִׁגְגַת הַצִּיבוֹר בַּעֲבוּדָה זָרָה (במדבר טו
 כח) 'וְהִקְדָּה אִם מַעֲנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ – לִגְבִּי
 שגגת הציבור בשאר עבירות (ויקרא ד יג) 'וְנָעַלְם דְּבָר מַעֲנִי הָקְהָל',
 ומאחר ובשניהם נאמרה תיבת 'מעני' לומדים זה מזה בגזירה
 שוה, מֵה לְהֵלֵךְ – כשם שלגבי שאר עבירות אין בית דין חייבין קרבן
 אֲלֵא עַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה, אֵף כָּאן – לִגְבִּי שִׁגְגַת הַצִּיבוֹר
 בעבודה זרה, אין בית דין חייבין קרבן אֲלֵא עַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם שִׁגְגַת
 מַעֲשֵׂה.
 הגמרא מבררת מה הוא דינו של הכהן המשיח לגבי שגגת עבודה
 זרה: נתבאר במשנתנו שבית דין אינם חייבים קרבן אלא על
 העלם דבר עם שגגת מעשה, בין בעבודה זרה ובין בשאר עבירות.
 וכן נתבאר שהכהן המשיח דינו כבית דין לגבי שאר עבירות, שאף
 הוא אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. וְאִילוּ דִּינו
 שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָ בְּשִׁגְגַת עֲבוּדָה בּוֹכְבִּים כְּדִינָם שֶׁל בֵּית דִּין לֹא
 קִתְּנִי – לא נתפרש כך במשנה, שהרי אין המשנה אומרת 'וכן'
 21 המשיח לגבי אסור עבודה זרה, ויש לדייק מכך, שבעבודה זרה
 חייב הכהן המשיח להביא קרבן אף בשגגת מעשה בלבד, בלא
 העלם דבר, כשאר יחיד. מִתְּנִיתִין מִנִּי – מי הוא התנא ששנה את
 משנתנו, רַבִּי הֵיא, דִּתְּנֵא – שכן שנינו בברייתא, דינו של כהן
 מִשִּׁיחַ בְּשִׁגְגַת עֲבוּדָה בּוֹכְבִּים, נחלקו בו תנאים. רַבִּי אֱמִיר, שמביא
 הוא שעירה לחטאתו אף בְּשִׁגְגַת מַעֲשֵׂה לְבַדָּה, בלא העלם דבר.
 וְחֲכָמִים אֱמִירִים, אינו חייב אלא בְּהֶעֱלֵם דְּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה.
 וְשׁוֹין רבי וחכמים בענין זה שְׂדִינוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָ בְּשִׁגְגָה כִּיחִיד.
 כלומר, אפילו חכמים הסוברים שגם בעבודה זרה אין דינו של
 הכהן המשיח שוה לדינו של היחיד, שהרי אין הוא מתחייב אלא
 על העלם דבר עם שגגת המעשה, ואילו יחיד מתחייב על שגגת
 מעשה לבדה, מכל מקום מודים הם ששוה הוא ליחיד בענין זה
 שמביא שעירה לחטאתו כיוחיד. וְעוֹד שׁוֹין רבי וחכמים בענין נוסף,
 שְׂאֵין הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלִי כָלֵל. כלומר, אפילו רבי
 הסובר שדינו של הכהן המשיח בעבודה זרה שוה לדינו של
 היחיד, שמתחייב אף על שגגת מעשה בלא העלם דבר, מכל מקום
 הוא מודה שאינו שוה לגמרי ליחיד, שהיחיד מביא אשם תלוי
 כשיש ספק בידו אם עבר עבירה בשוגג, ואילו הכהן המשיח אינו
 מביא אשם תלוי כלל.

הגמרא דוחה את מה שנתבאר שהמשנה כשיטת רבי היא. מקשה
 הגמרא: וְתִקְפָּרָא – וכי סבור אתה שאפשר להוכיח מן המשנה
 שהיא נשנית על ידי רבי, מאחר שלא נקטה המשנה 'וכן המשיח'

פירוש התוספות למס' הוריות דף ב עמ' ב

אחד, כמו גבי כהנים: כהן ולא ישראל – התם אתי לרביי, אבל היכא דכל חזא אתא
 למילתא לחוד, כדבאח וגבי 'זאת היא העולה' – התם אתי למעוטי. מַעַם הארץ
 אפילו מקצתו – לא גרסינן 'מעם', דהא לעיל יליף מיניה פרט למומר. ולא גרסינן נמי
 "אפילו מקצתו", דבלאו הכי יחיד ואפילו הרבה משמע דמביאין, דמזהדר ארובא. וחיב
 גרסינן בתורת כהנים: "עם הארץ" – אפילו רובו, ואפילו כולו. שְׂמַע מינה מיעוט
 בהוראה חייבין – תימה: מהדיכ תיתי? דאפילו אי מבריייתא משמע הכי – מכל מקום
 אסמכתא מקרא לא חוין שיהיו חייבין במקום הוראה ועוד: היכא משמע ליה מדף
 ברייתא? דאי משום דלא מזהר ברישא ממיעוטא – הא לא איצטרך, דהא מיחיד
 ילפינן, כי היכי דהוא חייב – הכי נמי מיעוט קהל, וכן משמע בתורת כהנים דשנים
 ושלשה יש לזון דין יחיד ונראה בגריסת ספרים דגרסי: מאי אריא מיעוט מרובא. כלומר,
 מאי שנה מיעוט מרובא, ומאי פשיטא מיעוט מרובא למאי דקאמר לא קון ולא בית דין,
 אי לדברין. אלא מדאיצטרך למלף רובא – שמע מינה דמיעוט פשיטא ליה, משום
 דמייתי נמי בהוראה כשבה או שעירה.

תנא, משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סביר – תימה: דלא ליתני במתניתין כי אם
 תלמיד שאינו ראוי להוראה וכי תימא: דאם כן הוה משמע דלא גמיר ולא סביר, דהא
 מרישא ידיעין, דקתני: ועשה יחיד על פיהם דפטור, ויש לומר: דקא משמע לן דאפילו
 גמיר וסביר הוה שוגג. טענה במצוה לשמוע דברי חכמים, וחייב – דלא תימא מיד הוה.
 וְלִמְעֻמָּךְ הא תניא בעשתה כו' – ברייתא היא בתורת כהנים, וגרסינן בה: כהן
 שמעון בן עזאי. ולהכי אלימא טפא לאקשוי מינה ממתניתין. דרוחק לומר דשמעון בן
 עזאי היה טועה במצוה לשמוע דברי חכמים, ולפי זה לא גרסינן: וידי נמי כו', דהא
 בברייתא נמי קתני "וראו להוראה". וגם בספר מדרק הבא מארץ ישראל ליתא. תנא
 כלל הדר מפרש – דהך דרישא אתי כרבי שמעון דפטור אם חזרו בהן. הֲרִי אלו מעוטין
 כירושלמי פריך: בכל מקום חיי מיעוט אחר מיעוט לרבות, והבא למעוט ומשני: היינו
 דוקא במקום שחן וזוהי, כמו סוף פרק דסנהדרין (טו, א): עשרה "כהנים" כתובין
 בפרשה, דראשון מנעט ושני לרבות, ושלשי למעט ורביעי לרבות. וכן לעולם –
 ובירושלמי (פרק רביעי) דמגילה פריך: מעלת לא יצטרך שום כהן ומשני: דבתם לא
 חזיר "כהן", ורבינו שמעון בן אברהם פירש בנדה: דהיכא דמיעוט אתי למעוטי דבר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ב. מתר לאגד סמרטוט על הרטיה או על שאר דברים שעל המפה ולצאת בו לרשות הרבים ויכל להתירו
2 ברשות הרבים ולחזור ולקשרו שם ואין חוששים כשמתירו בידו ברשות הרבים שמא ישכח ויביאנו בידו
3 מוטעם שיתבאר בסיומן שג' 193 אבל אסור לכוף חוט או משיחה על גבי הרטיה או שאר דברים שעל המפה
4 לפי שהחוט או משיחה חשובים קצת 194 ואינם בטלים לגבי רטיה כמו אגד של סמרטוט שאינו חשוב כלל
5 ששמתירו מהרטיה שאינו צריך לו עוד הרי הוא משליכו לארץ ולפיכך הוא בטל לגבי הרטיה עכ"ל:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף ב

ביאורי הלכה

- עב] לגבי הרטיה - תחבושות אספלוניות (פלסטרים) בהם (שוב) 196.
ושאר סלילי דבק רפואי, המונחים על גבי המכה 195 או עג] לגבי הרטיה - אין לצאת בחוט ומשיחה שעל
התחבושת - מותר לצאת בהם (ואפילו דעתו להשתמש הרטיה - גם אם משמשים להחזקת הרטיה 197.

ציונים והוספות

- 193) סעיף כ"ב: כל דבר שהתירו לצאת בו... מותר לשלפו וליטלו ביד ברשות הרבים ולחזור ולהתלבש בו... ואין לנו לחוש שמא כשיטול בידו ישכח ויעבירונו ד' אמות... שהרי אם ישכח שהוא שבת מה נועיל כלום אם נאסר לו לשלפו מעליו ברשות הרבים בשבת הלא הוא סבור שהיום חול.
194) עד"ז הוא לקמן ס"ד (שכל דבר שאינו מרפא, צריך שהיה בטל לדבר עליו מניחים אותו).
195) כמבואר לעיל על סעיף יח, וראה לעיל על סעיף יב כשנותנם להסתיר מכה מחמת בושה בלבד, ובסעיף זה החידוש הוא בדבר שאינו ניתן ישירות על גבי המכה.
196) בדה"ש סי' קטו ס"ק מא: הנה בזמננו משתמשים בכריכת בד לבן נקי שקורין באנדאשו שנמכר בבתי הרפואות לכוף אותו על הרטיה, מסתבר דמותר לצאת בו, שאינו חשוב, שאחרי שנרפא המכה ואין צריך לו עוד - משליכו, ואפילו הוא כריכה גדולה ודעתו שלא להשליכו אחר-כך (שמרתחין אותו וראוי להשתמש בו שוב) יש לצדד ג"כ דמותר הואיל ותחלת ברייתו להניחו על הרטיה, והוכן לשמש להרטיה, בטל הוא להרטיה, וגם אפשר דהוי
- דרך לבישתו כיון שאין לובשין אותו ואין משתמשין בו כלל באופן אחר רק על המכה או על הרטיה, וצ"ע.
ויש לעיין אם הסברא השניה שבבדה"ש מתאימה למבואר במהדו"ב (הובאה לעיל סי"ח), דא"כ גם הכבלים שברגלי האסירים נלבישים באופן זה בלבד, ויהיה מותר לצאת בהם.
197) כן משמע מפשטות שוע"ר, ואין להקשות מהמבואר להלן סעיף מו שמותר לצאת בכילה שתלויין בה רצועות של משי כשהם משמשים לקשירת המנעלים (אף שאינם בטלים לכילה, ואסור לצאת בהם כשאינם משמשים לה), משום שרצועות הכילה משמשות למלבוש גמור, אבל החוט והמשיחה משמשות לדבר הנחשב למלבוש משום שמגן על הגוף או מרפא, ובמלבוש שאינו גמור לא מועיל מה משמשים אותו (וראה לעיל על סי"ז תנאי היציאה בשבת בדבר המגן על הגוף), ועפ"ז אין לצאת במפתח (שאינו של כסף) המשמש כחלק מתכשיט (כגון על צמיד או שרשרת), משא"כ מפתח המשמש חלק מהחגורה שהיא מלבוש גמור (ויש לדייק כן מלשון שוע"ר לעיל סעיף ח).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום הכיפורים/סוכה - לפי לוח "רב יומי"

- 1 א ומתפללין תפלת ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת של
2 ערבית אפילו אותם הממשיכים בה בלילה כיון שהזכירו
3 בה של יום הכיפורים.
4 ואומרים הבדלה בחונן הדעת כמו בכל מוצאי שבת ויום
5 טוב:
6 ב וצריך להוסיף מן החול על הקודש ביציאתו כמו
7 בכניסתו כמ"ש בסי' תר"ח דהיינו שימיתנו מעט אחר
8 צאת הכוכבים.
9 ובמקומות שמבדילין על הכוס בבית הכנסת בכל מוצאי
10 שבת ויום טוב גם עכשיו יבדיל השליח צבור ויטעים מן
- 11 הכוס לקטן או לגדול אם מתכוין לצאת בהבדלה זו ועיין
12 בסיומן רצ"ה:
13 ג המבדיל על הכוס במוצאי יום הכיפורים אינו מברך על
14 הבשמים שלא תקנו אלא במוצאי שבת כדי להשיב את
15 הנפש יתירה שהלכה לה.
16 אבל אם חל יום הכיפורים בשבת מברכין על הבשמים כמו
17 בכל מוצאי שבת:
18 ד אבל על האור צריך לברך אפילו כשחל בחול לפי שהוא
19 דבר חדש שלא נהנה ממנו ביום הכיפורים שאסור
20 בהבערה לפיכך אינו דומה לשאר מוצאי יו"ט שאין מברכין

49 שהדליק מן נרות של בית הכנסת שהודלקו מבעוד יום ולא
50 יבדיל על נרות של בית הכנסת בלבד.
51 ואם עבר וברך על נרות של בית הכנסת בלבד אע"פ
52 שהודלקו לכבוד אעפ"כ אין צריך לחזור ולברך על נר אחר
53 כיון שעשוין גם להאיר שהרי מתפללין לאורן:
54 וְאוֹכְלִין וְשׁוֹמְרִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּיפּוּר מִשּׁוּם שֶׁהוּא קֶצֶת
55 יו"ט כמ"ש בסי' תרכ"ג ובת קול יוצאת במוצאי יום
56 כיפור ואומרת לך אכול בשמחה:

57 י' יש אנשי מעשה שמחמירין לעשות יום כיפור שני ימים
58 כמו שאנו עושים שני ימים טובים בגולה בשאר כל
59 המועדות ומי שנהג חומרא זו ורוצה לשנות מנהגו צריך
60 התרה כמו נדר.

61 אבל אין לנהוג חומרא זו משום שיש לחוש לסכנה ועוד
62 שהרי עכשיו שבטל קידוש החדש על פי הראיה אנו
63 בקיאים בחשבון קביעות החדשים ואנו אומרים שאלול
64 לעולם חסר ויום ראשון של ראש השנה הוא ראש חודש
65 תשרי ובעשור לחודש הוא יום הכיפורים שלנו ואין אנו
66 עושין שאר כל המועדות שני ימים אלא כדי שלא לשנות
67 ממנהג אבותינו שהיו בזמן שהיו מקדשים החדשים על פי
68 הראיה ולא היו יודעים יום שנראית בו הלבנה ונקבע בו
69 ראש השנה בארץ ישראל וא"כ ביום הכיפורים אף אבותינו
70 לא עשו אלא יום אחד מחמת חשש סכנה שאין גזרין על
71 הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה א"כ למה
72 לנו להחמיר ולהתענות בחנם:

73 יא וְאוֹתָן הָעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים יוֹם הַכִּיפּוּרִים אֲפִילוּ הֵם
74 עֲשֶׂה בַּיָּחַד אֲעִפְ"כּ לֹא יִשְׁנוּ מִתְּפִלוֹת שֶׁל חוֹל שֶׁכֵּל
75 הַמִּתְּפַלֵּל תְּפִלָּה שֶׁלֹּא תִקְנוּהוּ חֲכָמִים לִזְמַן הַהוּא הִרִי זֶה
76 מִבְּרַךְ לִבְטָלָה אֶךְ בְּסִלְיֹת וּפְיוּטִים יֹאמְרוּ כְּרֻצֹנָם כִּיוֹן
77 שֶׁאֵין שֵׁם בְּרַכָּה לִבְטָלָה וּבִלְבָד יִשְׁאֲמְרוּ אוֹתָם אַחֵר סוּיָם
78 תְּפִלָּתָם אֲבָל לֹא יִפְסִיקוּ בְּאִמְרָתָם בְּאִמְרָתָם בְּאִמְרָתָם אֲפִילוּ
79 כְּשֶׁמִּתְּפַלְּלִין בְּצִבּוּר שֶׁלָּהֶם:

80 יב וְכִשְׁחָל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּיוֹם חֲמִישִׁי אֲסוּר לָהֶם לְהַכִּין
81 צִרְכֵי שֶׁבֶת אֲפִילוּ ע"י אֲחֵרִים או ע"י גוי כיון שהן
82 מחזיקין יום זה ליום הכיפורים אך יאכלו בשבת עם אחרים
83 שלא הרבו לבשל בשבילם אבל אם גוי בישל ביום זה
84 לצרכו אם הוא מכיר אותם אסורים לאכול מבישולו אפילו
85 אם סייע עמו ישראל בענין שאין בו משום בישולי גוים
86 גזירה שמא ירבה הגוי בשנה הבאה לבשל גם בשבילם אבל
87 ישראל המבשל בשביל עצמו אין לחוש שמא ירבה לבשל
88 גם בשבילם שמן הסתם לא יעבור על לאו דלפני עור לא
89 תתן מכשול ולא יאכיל אותם מבישולו כיון שהם מחזיקין
90 יום זה ליום כיפור:

91 יג הימים שבין יום הכיפורים לסוכות הן ימי שמחה שבהן
92 היו מחנכין את המזבח בימי שלמה לפיכך אין מתענין
93 בהן אפילו יום מיתת אב ואם ואין אומרים תחנון:

94 יד ביום שאחר יום הכיפורים משכימין לבית הכנסת:

95 טו (כל הדברים האסורים ביום הכיפורים מחמת מצות
96 עינוי כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל מותרים מיד

1 עליו לפי שאין מברכין על האור אלא בשעת חידושו דהיינו
2 במוצאי שבת שהוא תחלת ברייתו או במוצאי יום הכיפורים
3 שהוא כמו דבר חדש לנו כמו שנתבאר:

4 ה ואין מברכין במוצאי יום הכיפורים על האור
5 שהוציאוהו עתה במוצאי יום הכיפורים מן האבנים או
6 מן העצים ולא על האור שהודלק מאור זה אלא על אור
7 ששבת ממלאכה כגון עשית שהיתה דולקת והולכת מערב
8 יום כיפור.

9 ואע"פ שבמוצאי שבת מברכין על האור היוצא מן האבנים
10 ועצים היינו לפי שתחלת ברייתו במוצאי שבת היתה על
11 דרך זה שנטל אדם הראשון שני אבנים והקישן זה בזה ויצא
12 אור וברך עליו בורא מאורי האש לכן מברכין במוצאי שבת
13 על כל אור שבעולם (אלא אם כן נעשה בו מלאכה בשבת
14 כמ"ש בסי' רח"צ) אפילו יצא עתה מן האבנים לפי שזהו
15 כעין ברייתו אבל במוצאי יום הכיפורים שטעם ברכתו הוא
16 לפי שפסקה הנאתו בו ביום ועכשיו הותר לו אין לברך אלא
17 על אור ששבת ממש דהיינו שהודלק מערב יום כיפור ושבת
18 כל יום הכיפורים.

19 ואפילו אם חל יום הכיפורים בשבת אין מברך במוצאי שבת
20 אלא על האור שהודלק מערב יום כיפור ושבת כל יום
21 הכיפורים כדי להראות שיום זה הוא מקודש ששבת מן
22 האור:

23 ך ישראל שהדליק מגוי במוצאי יום הכיפורים אין מברכין
24 עליו מפני שאורו של גוי נעשה בו מלאכה שהודלק ביום
25 הכיפורים ואע"פ שבמוצאי שבת מברכין עליו לפי שהוא
26 מברך על תוספת שלהבת של היתר שנתוסף בנרו של
27 ישראל מכל מקום במוצאי יום הכיפורים אין מברך עליו
28 לפי שתוספת שלהבת זו היא נולדה עכשיו ודומה לאור
29 היוצא מן האבנים במוצאי יום כיפור שאין מברכין עליו
30 ולא על האור שהודלק ממנו אלא על האור שדלק מערב
31 יום כיפור או על האור שהודלק ממנו ולכן נוהגין להדליק
32 נר להבדלה מעשיות של בית הכנסת שדלקו מערב יום
33 כיפור:

34 ז ומכל מקום אפילו אור שהודלק ביום כיפור עצמו אם
35 הודלק בהיתר כגון לחולה יכולים לברך עליו במוצאי
36 יום הכיפורים כמו שמברכין עליו במוצאי שבת כמ"ש בסי'
37 רח"צ:

38 ח אע"פ שמן הדין מותר לברך במוצאי יום הכיפורים על
39 האור שהודלק מן האור ששבת דהיינו שהודלק מערב
40 יום כיפור כמו שנתבאר מכל מקום טוב להחמיר ולברך על
41 אור ששבת מבעוד יום ממש.

42 ומכל מקום לא יברך על נרות של בית הכנסת בעצמן אע"פ
43 שהודלקו מבעוד יום לפי שלא הודלקו רק לכבוד היום
44 ולכבוד בית הכנסת ולא בשביל להאיר ואין מברכין אלא
45 על האור שהודלק להאיר כמ"ש בסי' רח"צ אלא מדליק נר
46 אחד מנר של בית הכנסת הדולק מערב יום כיפור ויברך על
47 שניהם ביחד.

48 ואם אי אפשר לו להבדיל על שניהם ביחד יבדיל על נר

ינטל ממנה כשיעור צל העליון ויהיה המקום שהעליון מיצל
עליו מקום חמה ואעפ"כ תהיה הסוכה צלתה מרובה
מחמתה כשרה:

ה וכל זה כשהיה הסכך פסול למעלה על הסכך כשר אבל
אם היו מעורבים זה בזה כגון אילן שהיה מיצל על
הסוכה שלמטה ממנו והשפיל ענפיו למטה ועירבן אם
הסכך הכשר הוא מרובה הרבה מן הסכך הפסול המעורב
בו הרי הפסול נתבטל ברוב אף אם הניח סכך הכשר על
סכך הפסול נקרא ערוב ובטל ברוב ואעפ"כ שסכך הפסול
הוא ניכר בין הכשר ואינו מעורב יפה והוא יכול להסירו
משם אעפ"כ הוא בטל.

ואעפ"כ שבכל איסורין שבתורה אם הוא מכיר את האיסור
ויכול להסירו מן התערובות אינו בטל אפילו באלף היינו
שאסור לאכול את התערובות שלא יפגע בגוף האיסור עצמו
שלא נתבטל כיון שיכול להסירו משם אבל כאן אינו נהנה
כלל מן האיסור שהרי אף אם ינטל סכך הפסול מן הסוכה
יהיה צלתה מרובה מחמתה מחמת סכך הכשר ואין אנו
צריכים לבטל את הפסול ברוב אלא כדי שלא יהיה לו כח
לפסול את הסכך הכשר המעורב עמו:

ך אבל אם צל הכשר הוא מעט בענין שאם ינטל צל הפסול
מן הסוכה לא יהא צלתה מרובה מחמתה הרי היא
פסולה לפי שאין צל הפסול מצטרף להשלים השיעור לצל
הכשר כיון שלא נתבטל עדיין ביטול גמור שהרי יכול
להסירו משם:

ץ וכל זה כשהסכך הפסול המעורב בכשר הוא בעצמו קל
וקלש בענין שחמתו מרובה מצלתו אבל אם צלתו
מרובה מחמתו אין ביטול ברוב מועיל לו שלא יפסול את
הסוכה בצלו כיון שצל הכשר אינו משמש כלום במקום
שהפסול היה יכול להיות מיצל שם אם לא נתערב שם כיון
שצלתו מרובה מחמתו ולכן אין הסוכה כשרה אלא אם כן
יש בה סכך כשר הרבה כל כך עד שאם ינטל מהסכך הכשר
כשיעור הסכך הפסול המעורב בו היתה הסוכה צלתה
מרובה מחמתה:

ח במה דברים אמורים כשהכשר והפסול הן מעורבין או
שהפסול הוא מונח למטה מן הכשר שאז צריך שיהא
בכשר רוב כנגד הפסול כדי לבטלו שלא יפסול את הסוכה
בצלו אבל אם היו מונחין על הסוכה כל אחד ואחד בפני
עצמו זה בצד זה ואינן מעורבין כלל אין צריך שיהיה בכשר
רוב כנגד הפסול אלא אפילו אם הם מחצה על מחצה ג"כ
הסוכה היא כשרה שכן היא הלכה למשה מסיני כמו
שיתבאר בסימן תרל"א ע"ש:

ט (ויש חולקין על כל זה ואומרים שאם הפסול מעורב
בכשר ושניהן הן מין אחד שאין הפסול ניכר כלל כגון
העושה סוכתו תחת האילן והשפיל ענפי האילן והורידן
למטה וערבן עם הסכך התלוש שעל גבי הסוכה אעפ"כ שהוא
יכול להסיר את האיסור דהיינו שיגביה את הענפים לעיקר
האילן מכל מקום כל זמן שהן מעורבין יחד ואין ניכרין הן
בטלים ברוב הכשר ומצטרפין עמו להשלים לשיעור צלתה
מרובה מחמתה (דלא כמ"ש בדיעה הראשונה)*.

אחר שהוסיף מעט מחול על הקודש אפילו לא הבדיל עדיין
בתפלה חוץ מאכילה ושתיה שלא אסרו קודם הבדלה אלא
אכילה ושתיה ועשיית מלאכה ממש כמו שנתבאר בסי'
רצ"ט ע"ש):

חלק ד סימן תרכד סדר מוצאי יום הכיפורים:

א בסכת תשבו שבעת ימים [גו'] למען ידעו דורותיכם כי
בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ
מצרים הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל לכל יכה בהם
שרב ושמם ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל
כדי שזכיר נפלאותיו ונוראותיו.

ולכן צריך כל אדם לכון בשיבתו בסוכה שיושב בה כדי
לקיים מצות הקב"ה שצונו לישב בסוכה זכר ליציאת
מצרים.

ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יום
הכיפורים אחר יציאה מבית הכנסת מצוה הבאה לידי אל
יחמיצנה:

חלק ד סימן תרכה:

א אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה
אלא לצל בלבד דוגמת ענני כבוד אבל אם היא עשויה
גם לדירה דהיינו לדור בה בקביעות ולא להסתופף בצלה
בלבד או שעשויה גם להשתמש בה תשמיש של צניעות
כגון לאוצר או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום צנוע
או שהיא עשויה גם למחסה ולמסתור מזרם וממטר כל
שאינה עשויה לצל בלבד אין זו סוכה אלא בית שהרי הבית
הוא מיוחד לכל דברים אלו והתורה אמרה סוכה ולא בית:

ב וצריכה שתהא הסוכה תחת אויר השמים דוגמת ענני
הכבוד אבל אם עשאה בתוך הבית פסולה לפי שאין צל
הסוכה משמש כלום שאף בלעדי הסכך יש כאן צל מחמת
תקרת הבית וכן הדין בעושה סוכה תחת האילן או תחת
שאר דברים הפסולים לסכך שיתבאר בסי' תרל"א בין
שקדמה הסוכה לדבר הפסול המאהיל עליה בין שקדם
הדבר הפסול להסוכה שמכל מקום עכשיו אין צל הסוכה
משמש כלום כיון שהצל העליון עליו:

ג לפיכך אפילו אם צל הסוכה מרובה מחמתה בלא צירוף
צל העליון כלל דהיינו שאפילו אם ינטל צל העליון
מכאן יהיה צלתה מרובה מחמתה אעפ"כ פסולה ואפילו אם
צל העליון בלבד הוא מעט מזער בענין שאם ינטל צל
התחתון דהיינו צל הסכך שעל גבי הסוכה תהיה חמתו של
העליון מרובה מצלתו אעפ"כ פסולה דכיון שצל העליון
שהוא פסול עומד למעלה הרי הוא מבטל צל הסכך שתחתיו
כנגדו ממש שהרי אינו משמש כלום כיון שהעליון מיצל על
מקום שהוא מיצל ולפיכך אנו רואים כאילו ניטל ונחסר מן
צל הסכך הכשר כשיעור צל העליון שמיצל על הסוכה
וכאלו היה המקום הזה שהעליון מיצל עליו מקום חמה
ותהיה הסוכה חמתה מרובה מצלתה:

ד אבל אם צל הסוכה הוא מרובה מאד בענין שאפילו אם

יא אם רוצה לקצוץ את האילן להכשירו לסיכוך יתבאר
בסי' תרכ"ט שצריך לנענע את כל האילן עיין שם
הטעם:

יב מותר לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו
הרעפים ממנו כדי לעשות סוכה אע"פ שנשארו עדיין
העצים או הקורות שהרעפים מונחים עליהם ומותר לישב
תחת העצים או הקורות עצמן אע"פ שהם סכך פסול שהרי
לא נקבעו בגג לשם צל בלבד אלא כדי לתת עליהם את
הרעפים מכל מקום כיון שעשה מעשה והסיר את הרעפים
לשם עשיית סוכה לצל הרי זה כאלו עשה מעשה בגוף
העצים או הקורות והתקנים לשם סוכה שהרי הם כשרים
לסיכוך שהן גדילים מן הארץ ואין מקבלין טומאה ואע"פ
שהן מחוברים אין בכך כלום דתלוש ולבסוף חברו כשר
לסוכה כמו שיתבאר בסימן תרכ"ט וכיון שהן עצמן כשרים
לסכך ע"י מעשה זו ויכול להניח עליהם עוד סכך כשר והן
מצטרפין עם סכך זה להשלים לשיעור צלתה מרובה
מחמתה ולכן גם עכשיו שלא הניח הסכך עליהם אלא
תחתיהן למטה בבית מותר לישב תחתיהן ממש כיון שהם
סכך כשר:

יג אבל אם לא הסיר את הרעפים כדי לעשות שם סוכה
אלא כך היתה מקודם בנויה בלא גג כיון שלא עשה
שום מעשה בגג לשם עשיית סוכה לצל א"כ העצים או
הקורות הן סכך פסול ודינו כדין סכך פסול המאחיל על גבי
הסכך כשר ועל דרך שנתבאר (פירוש שכל שאין סכך הכשר
הרבה כל כך עד שאם ינטל ממנו כשיעור סכך הפסול
המיצל עליו יהיה עדיין צל הסוכה מרובה מחמתה פסול):

חלק ד סימן תרכ"ט העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג:

1 [* הג"ה: ואע"פ שבכל איסורים שבתורה אם יכול להסיר
2 את האיסור אינו מתבטל ברוב אבל כאן הלכה למשה מסיני
3 הוא שאין צריך להיות כל הסכך הצריך לסוכה שיהא סכך
4 כשר אלא שיהיה הרוב כשר והשאר אע"פ שהוא פסול
5 אעפ"כ הסוכה מתכשרת בו וא"כ אין על המיעוט שם סכך
6 פסול אלא גם הוא חוזר להיות סכך כשר ע"י רוב הכשר
7 שעמו ולפיכך מותר לערב ולבטל סכך פסול בכשר
8 לכתחילה משא"כ בשאר איסורין שאין מבטלין איסור
9 לכתחילה לפי שאין שם איסור כלל על המיעוט הפסול
10 המעורב בכשר:]

11 והוא שיהא סכך פסול המעורב דק וקלוש בענין שיהא
12 חמתו מרובה מצלתו אבל אם צלתו מרובה מחמתו אינו
13 מצטרף להשלים לשיעור צלתה מרובה מחמתה אבל אם
14 הסוכה היא צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף צל סכך
15 הפסול אינה נפסלת לעולם מחמת צל סכך הפסול אע"פ
16 שצלתו מרובה מחמתו:

17 י ואם סכך הפסול אינו מעורב עם סכך הכשר אלא הוא
18 עומד למעלה ומיצל על הכשר אם אין צל הסוכה מרובה
19 מחמתה בלא צירוף צל הפסול אע"פ שהפסול חמתו מרובה
20 מצלתו אעפ"כ הרי זו פסולה שהרי סכך פסול משלימה
21 לשיעורה אבל אם צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף צל
22 הפסול אע"פ שהפסול צלתו מרובה מחמתו הרי זו כשרה.

23 והעיקר כסברא הראשונה בכל זה ומכל מקום בשעת הדחק
24 שאין לו סוכה אחרת וגם אי אפשר לו לתקן סוכה זו
25 ולהכשירה יש לסמוך על סברא האחרונה שלא להתבטל
26 ממצות סוכה:

'לקוטי תורה' חג הפסח – הפרשה החסידית

וְהִנֵּיף יָדוֹ עַל הַנֶּהָר בְּעֵים רוּחוֹ

12 מִכָּל מְקוֹם הָאוֹתִיּוֹת הֵם מַעֲלִימִים עַל הַשֶּׁכֶּל שֶׁבְּתוֹכָן,
13 וּמַצְפִּינִים אוֹתוֹ בְּתוֹכָן. שֶׁהָרִי הִקְטָן, אִף שֶׁמִּבֵּין כָּל
14 הָאוֹתִיּוֹת וְהַתִּיבוֹת וְאוֹמֵר הַיֵּטֵב, עִם כָּל זֶה אֵינוֹ מִבֵּין
15 כָּלֵל הַהֶשְׁכָּלָה שֶׁבְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת; רַק מִי שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ
16 חֲכָם מְקוֹדֵם, אֲזִי מִבֵּין מִתּוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת כִּי, אֲבָל מֵהוּת
17 הָאוֹתִיּוֹת עֲצֻמָּן הוּא בְּחִינַת הָעֶלֶם לְגַבִּי מֵהוּת הַשֶּׁכֶּל
18 וְהַמְדוּת.

19 וְלִכֵּן לְמַעַלָּה, שֶׁהַתְּהוּוֹת הַחֲכָמָה דְּבִי"ע הוּא רַק מִן
20 הַדְּבוּר־עֲלִיּוֹן, וְלֹא כִּמוֹ בְּמִשְׁלַל שֶׁהַלּוּמִד הוּא חֲכָם
21 מְקוֹדֵם, הֵרִי אִם כֵּן, הַדְּבוּר וְהָאוֹתִיּוֹת דְּמַלְכוּת־דְּאֲצִילוֹת
22 הֵם מַעֲלִימִין וּמַצְפִּינִין עַל הַחֲב"ד וְהַמְדוּת דְּאֲצִילוֹת

1 וְ"וְהִנֵּיף יָדוֹ עַל הַנֶּהָר בְּעֵים רוּחוֹ, וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה
2 נְחָלִים" (בִּישְׁעֵיהֶם יִסְמִין י"א, טו):
3 הִנֵּה יִסְסוּף הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת־דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהִיא
4 בְּחִינַת 'דְּבוּר הָעֲלִיּוֹן'. שֶׁהַדְּבוּר הוּא 'סוּפָא דְּכָל דְּרָגִין',
5 שֶׁ"בְּדִבְרֵי ה' שְׁמִים נִעְשׂוּ" (תְּהִלִּים ל"ג, ו), וְכָל הָ"עֲשָׂרָה
6 מֵאֲמֵרוֹת" הֵם הַמְשָׁכוֹת מַעֲשֵׂי סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת,
7 וּמִתְלַבְּשִׁים בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר: "זֶהֱי אֹר" (בְּרֵאשִׁית א, ג) הוּא
8 הַהֶמְשָׁכָה מִבְּחִינַת חֲכָמָה כִּי, וְהַדְּבוּר הוּא מַעֲלִים וּמְכַסֶּה
9 עַל אֹר הַהֶמְשָׁכָה.

10 כִּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַל בְּאֶדָם, הִנֵּה אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר הֵם
11 כְּלִי לְהַשְׁכֵּל וְהַמְדוּת – שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים וּמִתְלַבְּשִׁים בּוֹ, אִף

ב וכל זה הוא ענין קריעת ים־סוף, שהוא בבחינת
הדבור עליון, דהיינו שלא יעלים הדבור והאותיות כו'.
אמנם לעתיד־לבא כתיב: "והניף ידו על הנהר".
והענין: כי הנה קריעת ים־סוף היה צריך להיות כדי
שיוכל להיות אחר כך קבלת התורה. וכמאמר רז"ל פרק
בתרא דפסחים דף ק"ח, עמוד א', בפירוש (תהלים קיד, גיד):
"הים ראָה ויגוס [...] ההרים רקדו" – "ההרים רקדו" קאי
על מתן תורה כו'.

פי עיקר ענין קיום המצות הוא, שעל ידי זה
ממשיכים שיהיה גילוי אור איך־סוף למטה בב"ע – כמו
שמתגלה בעשר ספירות דאצילות. אשר שם "איהו
והיוהי חד, איהו וגרמוהי חד", מה שאין בן בב"ע שהם
עולמות הנפרדים, בבחינת יש ודבר נפרד. ועל ידי
המצות, שהם "רמ"ח אברים דמלכא" ממשיכים גילוי
יחוד־עליון שבאצילות, שיהיה מתגלה על דרך זה ממש
גם בב"ע.⁸

ולכן היה צריך להיות תחלה קריעת ים־סוף, שהוא
ענין בקיעת הפרסא המפסקת בין אצילות לבריאה, עד
ש"בני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" (שמות יד, כט). ועל
ידי זה היה יכול להיות אחר כך קבלת התורה,
שמאצילות יוממש הגילוי בב"ע.

והנה, ענין מתן־תורה הוא "היום לעשותם" (דברים ו, יא)
– בקיום המצות בפועל ממש, "ותלמוד תורה כנגד
כולם". "ולמחר לקבל שכרם" היינו לעתיד־לבא, והוא
ענין התגלות פנימית־התורה וטעמי מצות. וכדפירש
רש"י על פסוק (שיר השירים א, ב) "ישקני מנשקות פיהו".

וזהו גם כן ענין משיח, שנאמר בו (ישעיהו נב, יא): "הנה
ישכיל עבדי ירום ונשא כו'", היינו מאברהם ויצחק כו',
עד "וגבה מאד" (ישעיהו נב, יג) – אותיות אדם, שיהיה
למעלה מבחינת אדם הראשון ומבחינת משה רבינו
על־יוֹה־השלוש.¹⁰

והוא "ילמד דעת"¹¹ לכל העם – בהשגת פנימית

המתלבשים בהדבור, שלא יתגלה כלל בבריאה כי אם
איזו הארה מועטת מאד, כמו בחינת האור הנמשך על
ידי השערות כו'.² וזהו ענין ים' – שנקרא על־מא־
דאתבסיא.

אי נמי, מה שהדבור נקרא העלם, היינו לפי שמה
שנמשך מהשכל ומתלבש בהדבור זהו רק חיצוניות
השכל, אבל פנימיות־השכל אי אפשר להתגלות כלל
באותיות ודבור כו'.³

וענין קריעת ים־סוף – היינו שמאבתבסיא נעשה
אתגליא. דהיינו, שלא יסתיר הדבור־עליון על האורות
עליונים המלוכשים בו, שהם השכל והמדות על דרך
משל, שהם עשר ספירות דאצילות, כי אם שיתגלה
ממש לנשמות דבריאה גם כן – כמו שהוא, הגילוי,
באצילות.

ולחיות שענין קריעת ים־סוף הוא התחברות הבריאה
עם האצילות ממש, בלי פרסא ומקסר המפסיק כו', לכן
נקרע הים לי"ב קרעים:

כי הנה השבטים הם בבריאה, ושם הם י"ב בחינות
בכלל. וכן המלאכים דבריאה הן י"ב בקר [...] והים
עליהם מלמעלה" (מלכים א' ו, כח). עם היותן דרך כלל
ארבע מחנות שכינה: מיכאל, גבריאל, רפאל, אוריאל;
וכמו שכתוב (בראשית ב, י): "ומשם יפרד והיה לארבעה
ראשים", מפל מקום כל אחד מתחלק לשלש. כמו י"ב
שבטים, שהיו ד' דגלים, וכל דגל יש בו ג' שבטים. והוא
כמו ביד יש ג' פרקים, וכן רגל.⁴

והנה, הגם שהשבטים עצמן הם בבריאה, מפל מקום
שרשן ומקורן – י"ב גבולי אלכסון דין־א־דאצילות.⁵ ולכן,
קריעת ים־סוף שהוא חיבור ועליית הבריאה באצילות,
הרי זה התחברות ועליית הי"ב שבטים דבריאה בי"ב
גבולי אלכסון דין־א־דאצילות.⁶ ולכן נקרע הים לי"ב
גזרים – שכל שבט ושבט במסילתו יכוין, כל חד לפום
שיעורא דיליה.⁷

2. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שנין כעדר הרחלים").

3. (וכמו שנתבאר במקום אחר – בביאור על פסוק "כי ביום הזה יכפר").

4. (וכמו שכתוב בזה פרשת ויחי, דף רמ"א, עמוד א').

5. (וכמו שנתבאר במקום אחר: סוף דבור המתחיל "והנה אנהנו
מאלמים אלוֹמים". ובביאור על פסוק "היזה אהה").

6. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "וירד הגבול").

7. (וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "אלה פקודי המשכן", בפירוש
"ששם עלו שבטים שבטי זה כו").

8. (וכמו שנתבאר ב"תורה אור", פרשת בראשית, בביאור על פסוק "כי
כאשר השמים התדשים". ובדבור המתחיל "משה ידבר").

9. (ושם: "מובטחים מאתו לחופיע עוד עליהם לכאר להם סוד טעמיה ומסתר
צפונותיה... וזהו "שקני מנשקות פיהו").

10. כמו שכתב בספר ה"גלגולים" פרק יט. ושם פירש: מאדם
הראשון אחר שחטא. ועיין לקמן. ועיין בהרמ"ז סוף פרשת בא.
וידש פרשת ואתחנן, בדרך ר"ס, עמוד ב', גבי "משה הוי שירותא".
ובפרשת כי תצא, דף רע"ו, סוף עמוד ב', בדבור המתחיל "כימי צאתך".

11. (לשון הכתוב איוב כא, כב).

נאמר (ישעיהו סד, א): "עין לא ראתה". ו"שמא תאמר הוא
גן, הוא עדן? תלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות
את הגן". והיינו, משום שאין ההמשכה בגן עדן – רק
באמצעות האותיות דבחינת נהר הנ"ל. שהאותיות הם
מעלימים כו', והגילוי הוא רק הארה בעלמא, אבל על
ידי והניף ידו על הנהר כו' יבואו לגילוי בחינת עדן
ממש.
וזהו פירוש "אראנו נפלאות" (מכה ז, טו) – "אראנו"
דייקא – בבחינת ראיה ממש, שלמעלה מבחינת שמיעה
והבנה שהיא על ידי אותיות, לכן "אינו דומה – כלל –
שמיעה לראיה".
וענין ראיה זו בבחינת חכמה עצמה ממש, יובן על
דרך מה שכתב ב"פרי עץ חיים", שער קריאת שמע שעל
המטה פרק א' גבי האריז"ל:
שבשעת השינה ביום השבת שמע בישיבה של
מעלה בפרשה בלק ובלעם דברים נפלאים, מה
שלא יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים.
וזה תמוה לכאורה: איך יכול לתפוס במחשבתו
בשעה אחת מה שצריך לומר בדבור פ' שנה?
עם היות שהאותיות המחשבה נקראים "אתון
רברבין", לפי שבמחשבה משיג במעט זמן מה שצריך
על זה בדבור זמן רב¹⁹,
מכל מקום היינו שמושיג במחשבה ברבע שעה מה
שצריך לדבר שעה או שתיים. אבל ששיגי במחשבה
בשעה אחת מה שצריך לומר ס' או פ' שנה – זהו נמנע!
אבל הענין הוא – שהשגתו היה בבחינת ראיה.
דהיינו, ראית עצמיות החכמה, ולא כמו שמתלבשת
בבינה והשגה בבחינת אותיות. והיא למעלה מעלה
מבחינת השכל כמו שמלובש בהשגה ואותיות, עד
שיתכן, שמה שמושיג בבחינת ראית החכמה בשעה
ושתיים, בשירצה להלבישה באותיות יצטרך על זה זמן
ס' או פ' שנה. וכענין השתלשלות הזמן מלמעלה
מהזמן, ד"אלף שנה בעיניך כיום אתמול כו'²⁰.

התורה. כי אם לפי פשוטו שילמוד תורה "הנגלות לנו
ולבנינו" (דברים כט, כח), אינו מובן איך יוכל האחד לשאת
ריבוא רבבות אנשים?
ועוד – והלא אז בתחיית המתים יקומו משה רבינו
עליו השלום, גם כל הגדולים שכבר יודעים את כל
התורה כו'?
אלא הענין, כי אז יהיה הלימוד בפנימית התורה,
ש"ארוכה מארץ מדיה" (איוב יא, ט), ויש בה עליות רבות
לאין קץ ותכלית.
אך הנה, כמו שכדי להיות קבלת התורה ב"היום
לעשותם" היה צריך להיות תחלה קריעת ים-סוף, כך
כדי להיות התגלות פנימיות התורה לעתיד-לבא צריך
להיות "והניף ידו על הנהר". והוא נהר פרת, דכתיב ביה
(בראשית ב, יד): "והנהר הרביעי הוא פרת", ואמרו רז"ל פרק
בתרא דבכורות דף נ"ה, עמוד ב': "הוא – דמעיקרא",
דהיינו בחינת "ונהר יוצא מעדן"¹².
והוא בחינת בינה, שהיא בחינת מחשבה שלמעלה
מהדבור. ועל כן נקראת "נהר", שהמחשבה אינה נחה
ושוקטת, ונמשכת תמיד. ועל כן נקראת "נהר" – שנמשך
תמיד, מלשון "ונהרו אליו כל הגוים"¹³. מה שאין כן הים
נקרא "מקנה המים"¹⁴ – "דקו וקיימו"¹⁵, והוא בחינת
הדבור כו'. וזהו "ונהר יוצא מעדן" – ש"יוצא, ונמשך
תמיד" מבחינת "עדן".
והנה המחשבה היא גם כן בחינת אותיות, והם גם כן
רק בחינת לבושים לעצם החכמה כמו הדבור, אלא
שהוא לבוש פנימי יותר. אבל מכל מקום הוא גם כן
בחינת לבוש והעלם לגבי עצמיות החכמה-עילאה, על
דרך הנ"ל באותיות הדבור, רק שאין ההעלם כמו
באותיות הדבור¹⁷.
היינו, שיהיה התגלות עצמיות עדן העליון, שלא
כמו שנמשך עכשיו בגן עדן על ידי הנהר, שהוא על ידי
האותיות, והאותיות מלבישים ומעלימים, ואין זה
תפיסת והשגת עצמיות בחינת עדן.
ולכן אמרו רז"ל סוף פרק ה' דברכות¹⁸: שעל "עדן"

הבא – עין לא ראתה אלקים וזאת... מאי עין לא ראתה?.. זה עדן שלא
שלטה בו עין כל בריה. שמא תאמר: אדם הראשון היכן היה? בגן, ושמא תאמר:
הוא גן הוא עדן תלמוד לומר: ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן – גן לחוד
ועדן לחוד.

19. וענין בזה חלק ב', תרומה דף קל"ב, א'. (שלכך בשבת
אומרים א"ב – "אל אדון כו", שכל אות יש בו ד' או ה' תיבות
כו', לפי שא"ב זה הוא מבחינת "אתון רברבין" כו', דהיינו
מחשבה כו').

20. (כ"י אלה שנים בעיניך כיום אתמול". תהלים צ, ד).

12. (בראשית ב, י. וְשֵׁם: יוצא).

13. (ישעיהו ב, ב. "רוצוה לומר, ימשכו אליו בנהר המושך" – מצודת ציון).

14. (דלמקוה המים קרא ימים" בראשית א, י).

15. (מכות ד, א לכהם גירסאות: "ים הגדול – דקו וקיימו").

16. (ונהר יוצא מעדן – יוצא תדיר (זהו פרשת ואתחנן, דף רס"ז, עמוד ב').
ולא אפסיק (שם פרשת האזינו באידרא וזוטא, דף ר"צ, עמוד ב').

17. וענין מה שנתבאר מענין זה בבאיור על פסוק "ששים הקוה
מלכות", גבי ענין פנימיות וחיצוניות, וענין "והניף ידו על הנהר כו".

18. (לד, ב: כל הנביאים כולן לא נתבארו אלא לימות המשיח, אבל לעולם-

הנהר כו". והיינו בחינת ז' תחתונות דעתיק'יומין, ולכן
 "והכהו לז' נחלים", שגם כל ישראל יקבלו הגילוי זה על
 ידי האבות ואמהות כו²⁶.
 והנה, על ידי זה יוכל להיות אחר כך התגלות
 פנימית-התורה, טעמי תורה, שהוא התגלות מוחא-
 סתימאה. מה שאין כן תורה הנגלית היא מחב"ד-ד"א²⁷.
 ולכן, כדי להיות גילוי זה צריך להיות על ידי שיעברו
 ביבשה את הנהר הנ"ל, ואז יתגלה מה שלמעלה
 מאצילות, דהיינו מוחא-סתימאה – בבי"ע ממשי²⁸.
 ויש לומר גם כן, על פי מה שכתב הרמ"ז פרישת
 בראשית דף ד', סוף עמוד ב' וזה לשונו:
 נודע כי "פרדס" מתקן אבי"ע: סוד מתקן
 אצילות; פשט, רמז, דרוש מתקן בי"ע כו', שהם
 עולם הפירוד כו'. עד כאן לשונו.
 ופירוש "מתקן בי"ע" – שלא יהיו בבחינת פירוד, אלא
 שיהיו גם כן בבחינת ביטול כמו באצילות. וגילוי תיקון
 זה יהיה לעתיד-לבא על ידי מעשינו עכשיו, שאז כל
 בי"ע יתכלל בתוך האצילות²⁹. וזהו ענין "ונהר יוצא
 מעדן להשקות את הגן" – סדרים דאורייתא – ומשם
 יפרד, פירוש "יפרד": שזהו תיקון לעולם הפירוד. והיינו
 על ידי פר"ד – פשט, רמז, דרוש, שהם בי"ע-שבאצילות
 הנמשכים מבחינת נהר הנ"ל והוא ענין התורה שנאמר
 בזה (ישעיהו מג, ז): "ולכבודי – בראתיו, יצרתיו אף
 עשיתיו"³⁰.
 אף ענין תיקון עולם האצילות – היינו שיאיר בו גילוי
 אור אינסוף ברוח-הוא מפנימיות עתיק – זהו על ידי
 פנימית-התורה הנקרא (תהלים כה, יד): "סוד ה'יה ליראי".
 ועל תיקון זה נאמר "והניף ידו על הנהר", שהרי בבחינת
 "ונהר יוצא" נאמר "ומשם יפרד", שהוא מקור דבי"ע
 ותיקונם, אבל תיקון האצילות הוא על ידי בחינה
 שלמעלה מהנהר הנ"ל.

ועל דרך זה ביקש משה (דברים ג, כה): "אעברה נא
 ואראה את הארץ", כי במשה כתיב (דברים לג, כא): "וירא
 ראשית לו", ורצה משה להמשיך בחינה זו בכנסת-
 ישראל שנקראת (מלאכי ג, יב) "ארץ חפץ" – ולא פעל, ולכן
 נאמר (דברים ד, א): "ועתה ישראל שמע כו'". כי אם לעתיד
 יהיה גילוי בחינה זו בכנסת-ישראל על ידי משיח²¹.
 ועל דרך גילוי זה, הוא שיהיה גילוי טעמי המצות
 לעתיד-לבא, ולכן נאמר על זה: "עין לא ראתה כו' יעשה
 למחפה לו"²².
 ג ומעתה יוכן גם כן מה שנאמר (ישעיהו יא, טו): "והכהו
 לשבעה נחלים" – כנגד ג' אבות וד' אמהות:
 כי הנה הי"ב שבטים הם בבריאה, ונקראים "מרפבתא
 תתאה". אבל "האבות הן הן המרפכה", היינו "מרפבתא
 עילאה דאצילות", והיינו שהם חג"ת-דאצילות²³.
 והנה, כמו שהשבטים עם היות שהו עצמן בבריאה,
 עם כל זה יש להן שרש ומקור באצילות שלמעלה
 מהבריאה. אלא דשם הוא רק שרשן ומקורן לבד, אבל
 הן עצמן בבריאה. וכמאמר: "נשמה שנתת בי טהורה
 היא", ואחר כך "אתה בראתה" – יש מאין, ואין ערוך
 הבריאה לגבי אצילות. ולכן, כדי שיתחברו הן עצמן עם
 שרשן ממשי, שיהיה גילוי האצילות ממש בהם, זהו
 דייקא על ידי קריעת ים-סוף, ולכן נקרא לי"ב גזרים
 כנ"ל;
 וכך הוא בענין האבות – שהן עצמן בז' תחתונות
 דאצילות, אבל שרשן ומקורן כתיב (יהושע כד, ב): "בעבר
 הנהר ישבו אבותיכם כו'". כי "ז"א בעתיקא אחיד
 ותליא"²⁴, אלא דהיינו ששרשן משם, אבל מכל מקום הן
 עצמן בז' תחתונות דאצילות²⁵. אכן לעתיד על ידי
 "והניף ידו על הנהר כו'", אזי יתעלו האבות והאמהות
 להיות בהן הגילוי שלמעלה מאצילות – בחינת "בעבר

25. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "שימני כחותם", בענין רצונות
 דתפילין, דהלכה למשה מסיני שיהיו שחורות דייקא, עיין שם.

26. (ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "בהעלותך את הנרות
 כו' יאירו שבעת הנרות". ובדבור המתחיל "ראיתי ונהה מנורת זהב
 כולה". ועיין מה שנתבאר בפרשת וישלח על פסוק "ויעבר את מעבר
 יבך כו'". עיין שם).

27. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "אני ה' אלקיכם" דפרשת
 ציצית, בענין "בתורת ה' חפצו ובתורתו כו'". עיין שם).

28. ועיין מה שנתבאר מענין גילוי זה בביאור על פסוק "כי כאשר
 השמים החדשים" הנ"ל. ובביאור על פסוק "כי על כל כבוד חופה".

29. (כמו שכתב הרמ"ז פרישת ואתחנן שם).

30. כמו שנתבאר לעיל בביאור על פסוק "ולא תשבית מלח כו'". עיין
 שם.

21. (ועיין בזהר חלק ג', ואתחנן, דף ר"ס, עמוד ב', על פסוק "אתה
 החלות כו'". ועיין מה שנתבאר מזה גם כן בביאור על פסוק "והניף
 הכהן אותם על לחם הביכורים" בסופו).

22. ועיין זהר פרישת ואתחנן דף רס"ז, עמוד ב': "יעשה" – מאן
 כו"? וזה הוא שילמוד משיח. ועל זה נאמר (ישעיהו נב, יא):
 "הנה ישפיל עבדי כו'", שיש בבחינה זו גם כן עליות לאין קץ
 כו'.

23. (וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "ענין האבות הן הן
 המרפכה כו'". עיין שם).

וכן האמהות הם באצילות. ועיין מה שנתבאר על פסוק "וישכם
 לבן" בענין האבות והשבטים. ובפרשת במדבר, סוף דבור המתחיל
 "וידבר כו' שאו כו' למשפחותם לבית אבותם", עיין שם).

24. (ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אם בקחתי תלכי").

36 כי עכשיו שייר רחמנות של השבטים על ירידת
 37 הנשמה בגוף כו' – שבְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה הַהֶעֱלָם וְהוֹסְתָר
 38 הַרְבֵּה מְאֹד, מֵה שֶׁאֵין בֶּן בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים. וְכַנּוּדַע
 39 מַעֲנִין "אַף עֲשִׂיתִיו כו'".
 40 אֲבָל לַעֲתִיד, שִׁינּוּדֵכָּךְ עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה'"
 41 (ישעיהו מ, ה), שִׁיְהִיָּה הַגִּילוי בַּעֲשִׂיָּה כְּמוֹ לַמַּעֲלָה, אִם בֶּן
 42 אֹז לֹא שִׁיְרָה הַרְחֲמֹנֹת זֶה עַל הִירִידָה בַּעֲשִׂיָּה יוֹתֵר
 43 מִהַבְרִיָּאָה, כִּי אִם הַרְחֲמֹנֹת שֶׁל הָאֲבוֹת עֲצָמָן, שֶׁאֵפִילוֹ
 44 עַל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים שִׁיְרָה וְנוֹפֵל בְּחִינַת רַחֲמֹנֹת כו'.
 45 וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲתֵרוֹת־אֲדֹלֶתֶתָא שֶׁל רַחֲמֹנֹת
 46 הַשְּׁבִטִים – מִמְּשִׁיכִים אֲתֵרוֹת־אֲדֹלֶתֶתָא, רַחֲמִים
 47 שְׁלֹמַעֲלָה יוֹתֵר, דִּהְיִינוּ רַחֲמִים שֶׁל הָאֲבוֹת עֲצָמָן, – כְּמוֹ
 48 לְמִשְׁלֵה הַשֶּׁבֶט שֶׁל אֵילָן שְׁכּוֹפֶפִין אוֹתוֹ, שֶׁאִזִּי נִמְשָׁךְ עַל
 49 יָדֵי זֶה, גַּם כָּל הָאֵילָן עֲצָמוֹ –
 50 וְעַל יָדֵי זֶה נִמְשָׁךְ גִּילוי אֲלָקוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
 51 וְהוּא הַמְּשִׁכָּה שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה שְׁלֹפְנֵינוּ – הַמְּשִׁכָּה
 52 חֲכֵמָה־עִילָאָה כו',³⁶ שֶׁלֹּהִיּוֹת הַמְּשִׁכָּה הַתּוֹרָה – הוּא עַל
 53 יְדֵי בְּחִינַת רַחֲמִים דִּיעֶקֶב, וְכַדְלֶקֶמָן;
 54 כִּף לַעֲתִיד־לָבֹא, עַל יְדֵי גִילוי הַרְחֲמֹנֹת שֶׁל הָאֲבוֹת
 55 עֲצָמָן בְּכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, יִמְשִׁיכוּ עַל יְדֵי זֶה
 56 אֲתֵרוֹת־אֲדֹלֶתֶתָא מִבְּחִינַת "רַחֲמִים גְּדוֹלִים" דְּאֶרֶךְ־
 57 אֲנָפִין, שְׁלֹמַעֲלָה גַּם מִחַגֹּת דְּאֲצִילוֹת. וְכְמוֹ שֶׁתּוֹב
 58 (ישעיהו נד, ז): "וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶקְבָּךְ"; וְכַתִּיב (שם, י):
 59 "וְחִסְדִּי מֵאֲתֵר לֹא יִמוּשׁ" – "וְחִסְדִּי", דִּיעֶקֶב כו'. וְעַל יְדֵי
 60 זֶה יוֹמְשָׁךְ הַתְּגִלּוֹת פְּנִימִית־הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מוֹחָא־
 61 סְתִימָאָה שְׁלֹמַעֲלָה מִחֲכֵמָה־דְּאֲצִילוֹת כו'.
 62 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל: "עַץ הַדַּעַת
 63 חֹטֵה הִיָּתָה" – וְקִשָּׁה, בְּדִמְקוֹם אַחֵר מְבוֹאֵר דְּחֹטֵה הִיָּינוּ
 64 כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵיךְ נִקְרָא "עַץ הַדַּעַת"?
 65 אֵךְ הָעֲנִין, בְּמְבוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "בְּשַׁעֲהָ
 66 שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע", דִּהַתּוֹרָה־שֶׁבִּכְתָּב הִיא "עַץ
 67 חַיִּים", וְתוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה נִקְרָא בְּזֹהֵר "אֵילָנָא דְּטוֹב וָרַע".
 68 וְלֹא שֶׁהִיא חֹס וְשָׁלוֹם "עַץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע" (בְּרַאשִׁית ט, ט),
 69 כִּי תוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה הִיא מְלֻכּוֹת־דְּאֲצִילוֹת, דְּ"אִיהוּ
 70 וְגִרְמוֹהִי חָד". אֲלֹא רוֹצֵה לֹמַר, שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת לְבָרֵךְ "עַץ
 71 הַדַּעַת טוֹב וָרַע" שֶׁהִיא קָלִיפַת נוֹגֶה³⁸.

1 וְהוּא "וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה נִחְלִים" – עַל דֶּרֶךְ "וְנִחַל עֲדִנְיָה
 2 תִּשְׁקֶם" (תְּהִלִּים לו, ט), גִּילוי בְּחִינַת עֶדֶן עֲצָמוֹ כו'. וְהִיָּינוּ, כִּי
 3 הִנָּהֹר וְהוּא מִחְשְׁבָה. וְהֵנָּה מִחְשְׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֶׂה הֵם
 4 בִּי־עֵי³¹. וְיֵשׁ מִחְשְׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֶׂה בְּאֲצִילוֹת וְהֵן בִּי־עֵי
 5 שְׁבַאֲצִילוֹת. וְיֵשׁ עוֹד בְּחִינָה (תְּהִלִּים צב, ו): "מֵאֹד עֲמָקוֹ
 6 מִחְשְׁבוֹתֶיךָ כו'", הִיָּינוּ מִחְשְׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֶׂה שְׁלֹמַעֲלָה
 7 מִהַשְׁכָּל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן עֲנִין גִּילוי בְּחִינַת שְׁלֹמַעֲלָה
 8 מִהַנָּהֹר כו'.
 9 וּפִירוּשׁ "בְּעֵינִים³² רֹחוֹ", יֵשׁ לְפָרֵשׁ עַל פִּי מֵה שֶׁאָמְרוּ
 10 רַז"ל עַל פְּסוּק (בְּרַאשִׁית א, ב) "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי
 11 הַמָּיִם" – "וְהוּא רֹחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, הִיָּךְ מֵה דֹאֵת
 12 אָמַר: "וְנִחָה עָלָיו רוּחַ הַיְּהוָה" (בְּרַבּוֹת בְּרַאשִׁית, פְּרָשָׁה ב'. וְיֵישׁ
 13 פְּרָשָׁה תִזְרִיעַ).
 14 וְהֵנָּה בְּמִשְׁחָה נֶאֱמַר (שְׁמוֹת ב, י): "מִן הַמָּיִם מְשִׁיתִיהוּ".
 15 וְהוּא מִבְּחִינַת מַיִם עֲלִיוֹנִים, שֶׁמֶשֶׁם הַמְּשִׁכּוֹת הַתּוֹרָה
 16 "הַנִּגְלּוֹת לָנוּ", כְּמִים שִׁיּוֹרְדִים מִגְּבוּהָ לְנִמּוּךְ. אֵךְ
 17 פְּנִימִיּוֹת־הַתּוֹרָה וְהוּא בְּחִינַת "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי
 18 הַמָּיִם" – לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת מַיִם כו'. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְהִנֵּיךְ
 19 יָדוֹ עַל הַנָּהֹר" שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם – "בְּעֵינִים רֹחוֹ" – מֵה
 20 שְׁלֹמַעֲלָה מִבְּחִינַת הַמָּיִם, וְעַל יְדֵי זֶה "וְהִכְהוּ כו'".
 21 וְהוּא נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא גַּם בֶּן בְּחִינַת
 22 "וְהָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים"³³ (קִהְלֵת יב, ז), וְ"רוּחַ אֵיִתִּי רוּחַ
 23 וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ", לְהִיּוֹת "וְהִנֵּיךְ כו', בְּעֵינִים רֹחוֹ כו'".
 24 וּלְתוֹסַפֶּת בִּיאור שִׁיכּוֹת עֲנִין "וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה נִחְלִים"
 25 דִּיעֶקֶב, לְגִילוי פְּנִימִית־הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה לַעֲתִיד,
 26 הָעֲנִין, עַל פִּי מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְיִשְׁכֶּם לָבוֹן"
 27 הַנִּי³⁴, שֶׁמִּדְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עֲלִי־הַשָּׁלוֹם הִיא בְּחִינַת
 28 הַרְחֲמִים הָעֲלִיוֹנִים, תַּפְאֶרֶת־דְּאֲצִילוֹת. וְהִיָּינוּ, שֶׁאֵפִילוֹ
 29 עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים שִׁיְרָה וְנוֹפֵל בְּחִינַת רַחֲמֹנֹת כו',
 30 וּמִדְּרַגַּת הַשְּׁבִטִים "יִצְחָי יִרָךְ יַעֲקֹב" (שְׁמוֹת א, ה) הֵם
 31 בְּמִדְּרַגָּה שְׁלֹמַטָּה מִמֶּנּוּ. דִּהְיִינוּ, לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל
 32 נִיצוּץ אֲלָקוֹת הַשׁוֹרֵה בְּנִפְשׁוֹ, אֵיךְ שִׁירְדָה פְּלִאִים³⁵ כו'.
 33 כִּי הַרְחֲמֹנֹת הוּא לְפִי עֶרֶךְ הַדַּעַת כו'.
 34 וּמִזֶּה יוֹכֵן לְמֵה קְרִיעַת יַם־סוּף הִיָּה לִי־ב גְּזָרִים, לִי־ב
 35 שְׁבִטִים:

36. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "את הכבש אחד תעשה בבוקר וגו'").

37. וכמו שנתבאר במקום אחר – סוף דבור המתחיל "מי קנה עפר יעקב".

38. וכמו שנתבאר באריכות ב"אגרת הקדש", בדבור המתחיל "ברעיא מהימנא פרשה נשא: והמשפילים יזהירו כו'".

31. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "שובה ישראל עד".

32. (במיקר נביוהי – תרגום. "אין לו דמיון במקרא. ולפי הענין יפתר: בחזק רוחו." רש"י).

33. כמו שנתבאר על פסוק "האזינו השמים כו'".

34. (בהערה 23).

35. ("וחרד פלאים." איכה א, ט).

אָחד מִד' נְהוּרֹת הַיּוֹצְאִים מִגֶּן עֵדֶן הֵינִי "שֵׁם הָאֶחָד
פִּישׁוֹן כו". וּבִפְרֹשֶׁת חַיִּי שָׂרָה דָּף קכ"ה, סוף עמוד א' כְּתוּב:
"מֵאִי שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן? הַמְּיוּחָד מִכּוֹלם כו".
וּלְפִיכֶּךָ הֵיִתָּה חֻכְמַת מִצְרַיִם יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם כו,
שֶׁהָרִי גָבִי שָׁבַח דְּשִׁלְמָה נֶאֱמָר: "וּתִרְבַּח חֻכְמַת שְׁלֹמֹה כו,
וּמִכָּל חֻכְמַת מִצְרַיִם" (בְּמִלְכִּים א' סִימָן ה' ו' יו'). וְהֵינִי, לְפִי
שֶׁשֶׁרֶשׁ הִנְהָר הַנִּלְמָשֶׁךְ מִנְּהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן שֶׁהוּא
חֻכְמָה וּבִינָה כו.

וְזֶהוּ שֵׁם אֶמְרוּ: "אֵיִת מֵיָּא מְגִדְלִין חֻכְמִין כו"⁴³,
וְעֵינִן בְּ"מֵאֲרִי אֹר" אוֹת ד' סְעִיף כ"ה: ד' נְהוּרֹת הֵם,
אֶבְרָהָם, יִצְחָק, לֵוִי, פִּישׁוֹן בְּאַבְרָם – לִשׁוֹן "פֹּשֵׁן וְסָגֵר"⁴⁴.

כִּי רַבִּי הַשֹּׁפֵעַ יוֹרֵד מִתְּחֻכְמָה – "כּוֹלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ
כו"⁴⁵ (תְּהִלִּים קד, כד).

אֵךְ עִם כָּל זֶה, מֵאֲחֵר שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם: "וּמִשֵּׁם יִפְרֹד וְהִיָּה
לְאַרְבָּעָה רֵאשִׁים". אִם כֵּן הֵם מְקוֹר עוֹלָמוֹת הַנִּפְרָדִים.
וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר חֶלֶק א' וַיֵּצֵא (קנ"ח, א'): "וּמִשֵּׁם יִפְרֹד'
כו, – טוֹרֵי דְּפִרְוֹדָא כו".

וְזֶהוּ שֶׁנֶּקְרָא "לִשׁוֹן יָם מִצְרַיִם", פִּירוּשׁ "מִצְרַיִם" –
לִשׁוֹן מִיִּצְרַיִם וּגְבוּלִים. שֶׁהֵן בְּחִינַת בְּעָלִי גְבוּל, כְּמוֹ "מִן
הָאֶרֶץ לְרִקִּיעַ מִהֶלֶךְ ת"ק שָׁנָה" – הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן
בְּרוּחָנוֹת הוּא בְּחִינַת מִיִּצְרַיִם וּגְבוּל כו. וְעַל כֵּן נִקְרָא
"וּמִשֵּׁם יִפְרֹד" – לְהִיּוֹת נִרְאָה לִישׁ וְדָבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ כו.
דִּהֵינִי שֶׁהֵם מְקוֹר הַשֹּׁפֵעַ לְהִתְהוּוֹת בִּי"ע כו. כִּי הֵם
מְקַבְּלִים מִבְּחִינַת הַדְּבוּר, וְהַדְּבוּר בְּאֶדָם יוֹצֵא לַחוּץ
לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת דָּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ.

וְהֵגַם כִּי לְמַעַלָּה אֵין שִׁיִּיךְ דָּבָר שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ,
הֵינִי קִמְיָה יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל לְגַבִּי הַבְּרוּאִים יֵשׁ עֲצָמוֹתִים
רַבִּים עַד כְּאֵלּוֹ הֵן בְּבְחִינַת דָּבָר נִפְרָד כו"⁴⁶.

אֲבָל לְעֵתִיד־לָבָא שֶׁנֶּאֱמָר: "וְיִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל
בָּשָׂר יִיחָדוּ כִּי פִי ה' דְּבַר" (בִּישְׁעִיָּה סִימָן מ' הו')⁴⁷, דִּהֵינִי
שִׁיְהִיָּה גִילּוֹי בְּחִינַת הַדְּבוּר עֲלִיּוֹן כְּמוֹ שֶׁהוּא אֶצְלוֹ
יִתְבָּרֵךְ. שֶׁאֵין הַדְּבוּר הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ בְּבְחִינַת דָּבָר נִפְרָד כְּמוֹ
דְּבוּר הָאֶדָם, אֲלֵא מִיּוֹחָד בְּתַכְלִית הַיִּחוּד בְּמַהוּתוֹ

וְהִנֵּה גַם בְּתוֹרַת־שִׁבְכָתָב כְּתִיב (וַיִּקְרָא כו, כו): "בְּשִׁבְרֵי
לִבִּי מִשֵּׁה לָחֶם", "מִשֵּׁה לָחֶם" הוּא "עֵץ חַיִּים", וּבִשְׁבִירַת
לִוְחוֹת רֵאשׁוֹנוֹת נִשְׁתַּלְשְׁלָה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּדָבָרִים גִּשְׁמִיִּים
כו"³⁹. וְהֵינִי, שֶׁהָרִי כָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּעֵלֶפָּה מִתּוֹרַת־
שִׁבְכָתָב, וְהִיא בִּיאור וּפִירוּשׁ הַתּוֹרָה־שִׁבְכָתָב.

וְלִכֵּן אֶדָם הָרֵאשׁוֹן לְפָנֵי הַחֶטָּא הִיָּה לְמַעַלָּה מִבְּחִינָה
זוֹ דְּבִירור "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע". כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסִפֵּר
הַ"גִּלְגּוּלִים" פֶּרֶק י"ט, שֶׁאֶדָם הָרֵאשׁוֹן לְפָנֵי הַחֶטָּא הִיָּה
בְּחִינָה זוֹ דְּמִשְׁחָה, וְלְמַעַלָּה מִמִּדְרַגַּת מִשְׁחָה⁴⁰. וְהִנֵּה מְדוּר
שְׁלוֹ הִיָּה בְּגִן־עֵדֶן, אֲשֶׁר "וְנִהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן כו", וְהֵינִי
לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת "עֵדֶן" עֲצָמוֹ, וְהוּא פְּנִימִית־הַתּוֹרָה
שִׁתְּגַלָּה לְעֵתִיד־לָבָא עַל יְדֵי מִשְׁחָה, אֲשֶׁר זֶהוּ לְמַעַלָּה
מִבְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, כְּנִלְ בְּעֵינֵי וְהִנֵּה יָדוֹ עַל הַנְּהָר כו".

וּמִכָּל זֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן עֵינֵי תְּנוּפַת שְׁתֵּי הַלָּחִם עַל גְּבִי
שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת: כִּי שְׁתֵּי הַלָּחִם הֵינִי
תּוֹרַת־שִׁבְכָתָב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעֵלֶפָּה, וְהַכְּבָשִׂים הֵם בְּחִינַת
רַחֲמִים – מִדְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת רַחֲמִים אֵלּוֹ
מִמִּשְׁכִּיכִים גִּילּוֹי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת לָחֶם. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
19 (שְׁמוֹת יט, ד'): "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כְּנִפֵּי נִשְׁרִים", שֶׁהוּא בְּחִינַת
רַחֲמִים, וְעַל יְדֵי זֶה "וְאִבִּיא אֶתְכֶם אֵלַי"⁴¹ (שם).

וְאִמָּנָם, תְּנוּפַת הַלָּחֶם וְהַכְּבָשִׂים הֵינִי לְהַעֲלוֹת
הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת לָחֶם־חֶטָּא, וְלִקְשָׁרָה וּלְחַבְרָה בְּאוֹר
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, בְּחִינַת עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן מִמֶּשׁ. וְכֵן
לְהַעֲלוֹת הַרַחֲמִים שֶׁל הָאֲבוֹת לְמִקְוֶה וְשִׁרְשֵׁן – בְּחִינַת
רַחֲמִים גְּדוּלִים כו"⁴². וְלִכֵּן יֵשׁ "ג' מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
נִדְרָשֶׁת בָּהֶן", כְּנִגֵּד "ג' מִדּוֹת הַרַחֲמִים :

27 הַ זֶּהוּ וְהַחֲרִים ה' אֶת לִשׁוֹן יָם מִצְרַיִם" (בִּישְׁעִיָּה סִימָן י"א
28 וּפִירוּשׁ הַרְד"ק, דִּהֵינִי נִהָר מִצְרַיִם, שֶׁהוּא הַנִּילוּס.
29 וְכֵן כְּתָב בְּ"מִצְוֹת". וְהוּא מַה שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב, ייא):
30 "וּמִשֵּׁם יִפְרֹד וְהִיָּה לְאַרְבָּעָה רֵאשִׁים. שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן"
31 וּפִירוּשׁ רִשִׁי: "הוּא נִילוּס נִהָר מִצְרַיִם כו".

32 וְכֵן כְּתוּב בְּזֶהר חֶלֶק א', לָךְ לָךְ, פ"א, ב', שְׁלֹכֵן נֶאֱמָר
33 (בְּרַאשִׁית יג, י): "כְּגֵן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", לְפִי שֶׁלֶשֶׁם נִמְשָׁךְ

44. (מִלֵּת פִּישׁוֹן הוּא מִלְשׁוֹן (תַּרְגוּם אֲנֹקְלוֹס בְּרַאשִׁית א, כב: "פִּרוּ וְרִבֵּר":
"פֹּשֵׁן וְסָגֵר" – רִיקְאָנְטִי עַל הַפִּסוּק).

45. (וְעֵינִן מִזֶּה בְּתִיקוּנֵי זֶהר תִּיקוּן נ"ד. דָּף צ"א, עמוד א').

46. וְעֵינִן מַה שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם" (לִקְוֶה בְּמִדְבָּר
י, א), בְּעֵינֵי פִירוּשׁ "וְכִנְפֵיהֶם פְּרוּדוֹת כו" (יִחְזָקְאֵל א, יא) דְּחִיּוֹת
הַמְּרַבֵּבָה כו – לְפִי שֶׁנִּמְשָׁכִים מֵאַרְבָּעָה מוֹצְאוֹת הַדְּבוּר כו.

47. (וְעֵינִן מִזֶּה בְּדְבוּרַת פֶּרֶשָׁה וַיִּקְרָא, פֶּרֶשָׁה א'. זֶהר חֶלֶק ב', סוף פֶּרֶשֶׁת
מִשְׁפָּטִים, קכ"ו, א'. וְ"תּוֹרָה אֹר" פֶּרֶשֶׁת לָךְ לָךְ, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְלֹא
יִקְרָא עוֹד שְׁמוֹ אֲבָרִם").

39. (כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אֲחֵר עַל פִּסּוּק זֶה – בְּפֶרֶשֶׁת בְּחֻקֹּתֵי).

40. (וְעֵינִן מַה שֶׁנֶּתְבָּאָר עַל פִּסּוּק "הֵן הָאֶדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ כו").

41. (וְעֵינִן מַה שֶׁנֶּתְבָּאָר עַל פִּסּוּק "בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת", בְּפִירוּשׁ וְעֵינִן
"הִיָּתָה לִי דִמְעָתִי לָחֶם כו").

42. (וְעֵינִן מַה שֶׁנֶּתְבָּאָר מֵעֵינֵי הָעֲלָאָה זו – בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "זְכוֹר
וְשִׁמּוֹר בְּדְבוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ. וְשֵׁם, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "בְּעֵינֵי הָאֲבוֹת הֵן הֵן
הַמְּרַבֵּבָה").

43. (וְעֵינִן בְּרִבּוֹת סוֹף פֶּרֶשָׁה בְּלֶק: "יֵשׁ מֵעֵינֵי כו". וְעֵינִן בְּהַרְמ"ז
פֶּרֶשֶׁת חַיִּי שָׂרָה שֵׁם).

16 הנהר", היינו הנהר היוצא מעדן ממש קודם בחינת
17 "ומשם יפרד כו' והכהו לשבעה נחלים". וכמו שנתבאר
18 לעיל.
19 אף עוד יש לבאר המכוון: כי "ז' נחלים" הם "ז'
20 תחתונות". היינו, המדות והדבור שבהם ועל ידם נמשך
21 השפע. ו"הנהר" הוא בינה שלמעלה מהמדות, והוא
22 ענין שער החמשים דבינה, שאינו מושג כלל, והמדות
23 והדבור מקבלים משם רק הארה בעלמא, כנודע מענין
24 "מי ברא אלה כו' 50" (ישעיהו מ, כו).
25 ולעתיד לבא נאמר "והכהו לשבעה נחלים", היינו
26 שאותו האור המאיר בבחינת הנהר עצמו יומשך ויתגלה
27 בבחינת ז' תחתונות, שהם המדות והדבור המאירים
28 ומתגלים בב"ע כו' 51.
29 וזהו ענין ו"מלאה הארץ דעה את ה' במים לים
30 מכסים כו' 52" (ישעיהו יא, ט):

1 ועצמותו יתברך, גם אחר שיצא דבורו יתברך אל הפועל
2 בבריאת העולמות, כמו שהיה מיוחד עמו קודם בריאת
3 העולמות כו' 48.
4 וזהו פירוש "וראו כו' כי פי ה' דבר": כלומר, שהיה
5 התגלות הדבור עליון כמו שהוא בבחינת "פי הויה"
6 ממש, ששם הדבור מיוחד במהותו ועצמותו יתברך, כך
7 יהיה גילוי זה למטה – "וראו כל בשר יחדו" גילוי זה.
8 ועל ידי זה יהיה גילוי אחדותו יתברך שבעולם האצילות
9 – גם למטה בעשייה, כמו שכתוב (זכריה יד, ט): "ביום ההוא
10 יהיה הויה אחד ושמו אחד" 49. לכן אז אין צריך לבחינת
11 ד' נהרות הנ"ל, שהשפע בא מהם בבחינת "ומשם יפרד",
12 אלא יהיה גילוי והמשכת הנהר היוצא מעדן ממש, מה
13 שלמעלה מבחינת "ומשם יפרד".
14 וזהו "והחרים ה' את לשון ים מצרים" (ישעיהו יא, טו),
15 ותרגם יונתן "ויבש כו'". ולא עוד אלא "והניף ידו על

48. (כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק כ"א).

49. (ועיין מה שנתבאר בזה סוף דבור המתחיל "למנצח על השמינית").

50. ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות".

51. (ועיין מזה בזהר חלק א', בראשית, דף נ"ב, עמוד א').

52. (ועיין עוד מענין "והחרים ה' את לשון ים מצרים" – בברכות ריש קהלת, על פסוק "הבל הבלים אמר קהלת").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

20 למעלה כידוע דאין בעיגול בחי' מעלה ומטה מאחר
21 שסובב מכל צדין בכל צדדיו נק' מעלה וא"כ זה
22 היורד מנקודת המרכז ולמטה נקרא באמת עולה בחצי
23 כדור התחתון שעולה לעליונו של חצי זה מתחת
24 שנקרא גם הוא מעלה ממש כמו עליונו של העיגול
25 למעלה כו' וכערך העלויות בחצי כדור העליון כך ממש
26 ערך העלויות בחצי כדור התחתון עד הגיעו לתחתית
27 העיגול כי לגבי נקודת המרכז שניהם בבחי' התנשאו'
28 וריחוק שוה ממש כידוע והנמשל מזה יובן למעלה
29 מבחי' מקיפי' ופנימים בכללות ההשתלשלות כידוע
30 דבחי' הקו והחוט נמשך מעצמות אא"ס שהוא בחי'
31 מקיף כללי שמקיף לכל ההשתלשלות דקו מראשו
32 לסופו בתחתית העיגול ונקודת המרכז הוא באמצעי'
33 המקיף הכללי הזה וממנו עולין כל בחי' הא"פ דקו
34 למעלה עד שמגיעי' בעליונו היותר שבעיגול הסובב
35 הכל והוא תכלית בחי' ביטול והתכללות הפנימי במקיף
36 היותר עליון כו' וזהו שרש בחי' השתחווה' דאברהם
37 שזהו בבחי' עליות העולמות בעילוי אחר עילוי עד
38 הגיעו לעצמו' המקיף שמשתחווה מקרוב כו' כנ"ל

1 (יח) והנה להבין כל הנ"ל בהפרש שבין השתחווה
2 דאברהם להשתחווה דיצחק הנה יובן
3 עפ"י משל העיגול הכדורי שנמשך בו קו וחוט מעליונו
4 שלו לתחתיתו ונקודת המרכז הוא באמצעות העיגול
5 ממנו יומשך הקו למעלה עד עליונו של עיגול וממנו
6 יומשך למטה עד תחתיתו של העיגול והנה מי שעומד
7 בנקודת המרכז ועולה למעלה דרך הקו הנמשך ממנו
8 למעל' יכול הוא לעלו' עד הגיעו לעליונו של העיגול
9 ממש וכן מי שרוצה לירד מטה יורד מנקודת המרכז
10 דרך הקו הנמשך הימנו למטה מטה עד הגיעו אל
11 תחתיתו של העיגול ממש כו' ובודאי חצי כדור העליון
12 מנקודת המרכז ולמעלה שוה ממש עם חצי כדור
13 התחתון שמנקודת המרכז ולמטה כידוע וכמו שיש לזה
14 לעלות מדרגות עד הגיעו למעלה ממש כך יש לזה
15 לירד מדרגות עד הגיעו למטה ממש רק שזה נקרא
16 עולה וזה יורד ואמנם הנה באמת אע"פ שזה נקרא יורד
17 אין זה השם רק לגבי חצי כדור העליון שהוא עליון
18 ע"כ נקרא זה יורד למטה אבל לגבי חצי כדור התחתון
19 שהוא עליון בעיגול הסובב מתחת כמו בעיגול הסובב

העיגול שהוא בא בבחי' מקיף עכ"פ אבל כשמסתיים
העיגול בסופו למטה שם דוקא הוא חוזר אל העצמות
כי נעוץ תחלתו בסופן דוקא כידוע וזהו יתרון מעלת
מ"ש ומתחת זרועות עולם מתח"ת דוקא וד"ל. ובוזה
יובן ג"כ יתרון מעלת בחי' השתחווה דיצחק במה
שבאה דרך ירידה והשפלה למטה בריחוק עצמו ביותר
שיגיע לנקודה העצמי' שממנו נמשך המקיף הכללי
שהוא מתחת זרועות עולם דוקא כנ"ל והוא גבוה יותר
מהשתחווה' דאברהם שאינו מגיע בעליות וקירוב שלו
רק בראשית ועליונו של המקיף שזהו רק התכללות
הפנימי' במקיף העליון ולא בבחי' העצמות ממש וד"ל.
ובכל זה מובן בתוס' ביאור מ"ש כי אברהם לא ידענו
כו' שזהו בחי' השתחווה' דאברהם מצד הקירוב אחר
קירוב כנ"ל שיוכל להיות גם עתה בזמן הגלות שאינו
רק התכללות הא"פ במקיף וסובב הכללי כנ"ל אבל כי
את"ה אבינו בחי' העצמו' ממש שזהו ע"י השתחווה'
דיצחק כנ"ל דוקא זה לא יוכל להיות בזמן הגלות
להיותה בבחי' השגת העצמות ממש אשר ע"כ מתפעל
בריחוק ושפלות עצום שלא יתפס מקום כלל וכלל
כנ"ל ובזמן הגלות עדיין יש תערוכת טו"ר בחי' גסות
יש מי שמתפעל כו' ע"כ פסוק זה דאברהם לא ידענו
כו' כי אתה אבינו לעתיד דוקא נאמר שאז יאמרו כי
אתה אבינו ולא עכשיו וד"ל:

שנר התשובה. איתא בר"מ. לד"9

אבל בחי' השתחווה דיצחק שהוא בבחי' ריחוק
ויריד' והשפל' בעצמו הרחק למטה מטה עד שמתבטל
ומשתחוה מרחוק ביותר היינו בחי' ירידת האור
מנקודת המרכז עד למט' בתחתית העיגול המקיף
הכללי וכמ"ש ומתחת זרועו' כו' שמקיף למעלה
ולמטה בשוה ממש שאין בו בחי' מעלה ומטה כידוע
וא"כ בחי' ירידה וריחוק זה עליה תקרא לגבי עליונו
של חצי כדור המקיף שלמטה שגם הוא בחי' מעלה
בחי' כדור העליון כנ"ל ששניהם שוין ממש בריחוק
מנקודת המרכז כנ"ל אך הנה לפ"ז המשל הרי אין
הפרש כלל בין השתחווה' דאברהם להשתחווה' דיצחק
והגם שזה בא למעלה וזה בא למטה לגבי העצמות
העיגול ששניהם בחי' מעלה שניהם באו בשוה לבחי'
העצמו' של המקיף לבד ועצמו' המקיף סובב למעלה
ומטה בהשווא' ממש כי אין בו בחי' מעלה ומטה כלל
כנ"ל אבל באמ' הרי מבואר למעל' דהשתחווה' דיצחק
מגיע בבחי' רוממו' העצמו' יותר מטעם הנ"ל והענין
הוא דגם שעצמות המקיף שוה בעליונו ותחתיתו מ"מ
הרי הוא בא דרך השפעה להקיף עכ"פ את הא"פ ואינו
בחי' העצמות ממש רק שהוא מקיף לכולם בשוה אבל
בזאת יתרון מעלת תחתיתו של המקיף דוקא במה
ששם הרי הוא בא אל בחי' עצמותו ממש שלמעלה
מבחי' מקיף להקיף את הא"פ כו' משא"כ בעליונו של

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

זהו למעלה ג"כ ג' [בחי'] כללים ב"ע זהו נק' ציור
אדם. וזהו בחי' יעקב יו"ד עקב כי כמו שהיא בבחי'
בריאה יש מאין נק' יו"ד ואח"כ בחי' עקב בעשי', אבל
בחי' ישראל זהו כמו שהיא למעלה בשרשה שזהו נק'
טהורה היא וא"א לבוא כמו שהיא בהשתלשלות רק
הארה ממנה, ותפילה הוא ענין התחברות כמ"ש נפתולי
אלקים נפתלתי שזהו לשון חיבור כך ע"י התפילה הוא
ענין התחברות שרש הנשמה עם חלק הנשמה שבבי"ע
ועי"ז הוא ג"כ התחברות סובב בממלא.

אין עומדין להתפלל

ולהבין ענין התפילה הנה כתי' נשמה שנתת בי טהורה
היא אתה בראתה (טהורה היא קודם אתה
בראתה, ואם לא נברא' עדיין מאין ליש למי נק' טהורה
היא). אך באמת טהורה היא זהו על שרש הנשמה
למעלה כמו שהיא בבחי' אין עדיין ואח"כ אתה בראת
מאין ליש ואח"כ אתה יצרתה שזהו בחי' יצירה ואח"כ
נפתח בי שזהו ירידת הנשמה בג' עולמות שזהו נק'
בחי' יעקב יו"ד עקב שזהו ענין בחי' אדם כמו באדם
למטה יש ג' בחי' כללים היינו מוחא וליבא וכבדא כך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ומצוה שעושה שבזה הוא מקיים רצונו ית', והיה שמח
באמת משמחה של מצוה שעושה כו'. אמנם יש עוד
בחי' שמחה מעבודה, והוא כמאדו"ל אל תהיו כעבדי'
המשמשי' את הרב ע"מ לקבל פרס אלא היו כעבדי'
המשמשי' את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, והיינו שלא
יחפון בגילוי אלקותו ית' ג"כ כ"א בבחי' אלקותו לבד,
שזהו מדרגת בני עלי' שמועטי' המה, ועז"נ שמחו
צדיקי' בה'. אך כשעובד עבודתו בשמחה הפשוטה
שכ"א יכול להגיע לשמחה זו, אז נותנים לו גם בחי'
שמחה זו השני' בדרך מתנה, וע"ד מ"ש עבודת מתנה
אתן את כהונתכם, וכמ"ש במ"א מענין ב' פירושי'
בואהבת את ה', הא' ל' ציווי והב' ל' הבטחה, והיינו
שהציווי הוא על ההתבוננ' בשמע ל' הכנה, וממילא
יבוא לידי אהבה, ולכן יתכן ל' ציווי, ואז ואהבת ל'
הבטחה סופך לבוא לידי אהבה, הוא כענין שסופו
לבוא לידי שמחה הוא בחי' שמחו צדיקי' בה' ועמך
כולם צדיקי' כתי' ע"י העבודה בתומ"צ, וע' בזהר
שזהו ע"י מצות מילה, ובמ"א בזהר פי' שזהו ע"י
נטירת ברית.

כי תשא את ראש בני'

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ז"ב).

ויובן בהקדם מ"ש עבדו את הוי' בשמחה, ולכאור'
צ"ל הלא כתי' שמחו צדיקי' בהוי' שאינו אלא
צדיקי' לבד, ומהו שאומר עבדו את הוי' בשמחה
שממע שהציווי הוא לכל ישראל. אך הענין הוא
דבאמת יש ב' בחי' שמחה, הא' הוא שמחת שמתבונן
שע"י שעושה המצוה הוא מקיים רצון העליון ב"ה
אשר מזה צריך לשמוח מאד, שהרי אנו רואי' שאינו
דומה אצל העושה כשהמצווה הוא אדם קטן, או
שכאשר המצווה אותו הוא אדם גדול כמו המלך הגדול
כשמצווה לא' לעשות איזהו דבר שאז עושה זה
בשמחה נפלאה ובתענוג עצום, שהוא מפני ההתבוננ'
שבעשייתו מקיים ומשלים רצון אדם הגדול, וכ"ש
שכאשר יתבונן כשעושה איזה מצוה ה"ה מקיים
רצה"ע ב"ה שצריך לשמוח מזה מאד שהרי הוא מקיים
רצון ממה"מ הקב"ה, והגם כי אינו שייך לומר ע"ז
שהוא משלימו שהרי אנת הוא שלימותא דכולהו, מ"מ
ה"ה מקיים רצונו ית' ע' מזה בד"ה ועבדתם את ה'
אלקים. ולבחי' שמחה של מצוה זו יכול כאו"א
להגיע כשיתבונן בזה הדק היטב היטב בכל מצוה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

במדבר פרע להם כמו שכתוב⁴ פרש ענן למסך - שפרש
ענן לשמירה על עם ישראל, בישוב פרע להם כמו
שכתוב⁵ בסכות תשבו ולעתיד לבא יפרע לנו כמו
שכתוב⁶ וסוכה תהיה לצל יומם.
וצריך להבין מהו ענין והשענו תחת העץ - איזה דרגה
רוחנית מבטא ענין זה, ומהו בסכות תשבו שזהו השכר
על זה, שצריך לומר שזהו למעלה מענין והשענו בו'
שהרי השכר ודאי גבוה מהפעולה בו'. ואם כן יש לומר
שענין "בסכות תשבו" שהוא השכר, הוא גבוה יותר
מענין "והשענו" שהיא הפעולה.

בסכות תשבו שבעת ימים בו' כל האזרח בישראל ישבו
בסכות¹,
וצריך להבין מהו ענין שמוסיף כל האזרח בישראל ישבו
הלא כבר נאמר בתחילת הפסוק בסכות תשבו ומהו עוד
כל האזרח דלכאורה זהו כפילות מיותרת בו'.
ובמדרש רבה איתא² (נאמר) על הפסוק³ "והשענו תחת
העץ" אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אתה אמרת
למלאכים (בדרמות ערביים שבאו לבקרו) והשענו תחת
העץ חייך (כלומר אני נשבע) שאני פורע משיב ומשלם
לבניך על זה בשלשה פעמים במדבר בישוב ולעתיד,

4. תהלים קה, לט.

5. ויקרא כג, מב.

6. ישעיהו ד, ו.

1. ויקרא כג, מב.

2. בראשית רבה מח, י.

3. בראשית יח, ד.

וגם - שאלה נוספת - הלא ישנו דין⁷ שהעושה סוכתו
 תחת האילן פסולה ולמדו זאת ממה שכתוב בסוכות
 תשבו כלומר שצריך לשבת רק בתוך הסוכה ולא תחת
 האילן, הרי שבסוכות תשבו הוא ענין אחר ממה שכתוב
 והשענו בו, - שהרי אם ענין הסוכה הוא אותו ענין מה
 שהושיב אברהם את המלאכים תחת העץ, למה אסור
 שהסוכה תהא תחת העץ. וצריך להבין מהו ענין הרוחני
 של בסוכות תשבו בו.
 ולהבין כל זה יש להקדים מה שנתבאר לעיל במאמרים
 הקודמים ההפך בין האור מקיף לאור פנימי, דאור
 פנימי בא בתחלוקות בעולמות והחלוקה היא הן
 בעולמות שלמעלה מאצילות כמו אדם קדמון ועקודים
 ובעולמות אצילות בריאה יצירה עשיה בו, שבכל עולם
 מאיר האור הפנימי באופן ובמדרגה אחרת.
 והאור מקיף הוא בבחינת אין סוף ובלי גבול שאין בו
 התחלוקות כלל דהגם שיש מקיפים כללים ומקיפים⁸
 פרטיים - כתר דאצילות וכתר דבריאה וכו', מכל מקום
 הכל בבחינת אין סוף בלי התחלוקות כלל בו. כפי
 שנתבאר במאמר הקודם שכולם הם באותה מהות.
 תוכן הפרק: החילוקים בספירות דעיגולים הוא בריבוי
 ומיעוט בלבד ולכן יכול להיות ההרחבה בתחתון כמו
 בעליון.
 אמנם עדיין צריך להבין והלא יש עשר ספירות
 דעיגולים, - איך מתיישר מה שהוסבר במאמר הקודם
 שכל הכתרים נמשכים מאותו מקיף, ומשתלשלים זה
 מזה במהות אחת, עם המושג המופיע בקבלה 'עשר
 ספירות דעיגולים' - כלומר שגם בדרגת העיגולים, שהם
 המקיפים, יש חלוקה של עשר ספירות.
 וכמו שכתוב בעץ חיים בתחלתו דכשם שיש עשר
 ספירות דיושר - היושר הוא הכינוי לאור הפנימי שיושר
 ונמשך בקו ישר מלמעלה למטה ויש בו התמעטות
 מדרגה לדרגה ונחלק לעשר ספירות, ובעץ חיים מבאר
 שכשם שיש חלוקה של עשר ספירות בדרגת 'היושר' -
 האור הפנימי, כמו כן יש חלוקה של עשר ספירות
 דעיגולים - ש'עיגולים' הוא הכינוי לאור המקיף, שאין
 בו התחלוקות של מעלה ומטה, כציור העיגול, ובכל זאת
 יש חלוקה של עשר ספירות בתוך דרגת העיגולים,
 והיינו שיש עיגול הכתר ועיגול החכמה עד העיגול
 התחתון ביותר - עיגול המלכות,
 הרי לכאורה מוכח שיש התחלוקות עשר ספירות גם
 בעיגולים היינו לא רק באור הפנימי אלא בהאור
 שבבחינת אין סוף ובלי גבול בו. ואיך מתיישר עם
 המתבאר במאמר הקודם שאין בהם התחלוקות?

ולכאורה צריך לומר שהן מחולקים במדרגות - כלומר,
 אנו צריכים לפרש שיש ביניהם התחלוקות מדרגות ולא
 שעשר ספירות דעיגולים הם כולם באותה דרגה, שהרי
 - מאחר שהן בבחינת שמות שונים בדרגות ובניה
 בו' - עיגול של חכמה ועיגול של בינה וכו', הרי זה
 התחלוקות מדרגות בו', שהרי אם כל העיגולים הן
 אותה דרגה ללא הבדל, למה זה נקרא עיגול דחכמה
 וזה עיגול דבינה וכו'.
 וממילא מוכח מכאן שגם המקיפים הן במדרגות
 מחולקות, מאחר שכל מקיף יש בו עשר ספירות, - כיון
 שבכל דרגה של מקיף ('כתר') יש התחלוקות של עשר
 ספירות, הרי שהמקיף עצמו מורכב מדרגות שונות,
 וכמו המקיף כללי דאדם קדמון - שהוא הרצון כללי
 שאחר הצמצום, יש בו עשר ספירות - כלומר שבו עצמו
 יש מדרגות חלוקות.
 וכמו שכתוב בעץ חיים⁹ דבאדם קדמון יש ב' אופנים
 של ספירות עשר ספירות דיושר - אור פנימי, ועשר
 ספירות דעיגולים, - אור מקיף, וכן בכתר דאצילות יש
 עשר ספירות בבחינת כתר גופא (עצמו) לבד מה
 שהכתר כולל העשר ספירות דיושר בו, - כלומר מלבד
 שבכתר עצמו יש את התכללות האורות הפנימיים, יש
 גם בו עצמו, בדרגת המקיף שבו, חלוקה של עשר
 ספירות, וכן בכתר דבריאה יש התחלוקות מדרגות בו'.
 הנה מכל המקורות הנ"ל משמע, שבכל דרגה של מקיף,
 יש חלוקת דרגות בתוכו. ועל סמך הנחה זו מסיק הרבי
 נ"ע - ומאחר שבכל מקיף יש עשר ספירות שלכאורה
 הן במדרגות מחולקות ממילא גם המקיפים הן בבחינת
 התחלוקות בו, - כלומר, אם הגענו למסקנה שבתוך
 דרגת הכתר של אדם קדמון והכתר של אצילות וכו' יש
 דרגות שונות חלוקות במדרגות, הרי בוודאי שיש
 הבדלי דרגות בין הכתרים והמקיפים עצמם, כלומר בין
 הכתר של האצילות לכתר של הבריאה וכו', והרי זה
 סותר למה שנתבאר לעיל במאמר הקודם שהאור מקיף
 אין בו התחלוקות שהוא בבחינת אין סוף ממש בו'.
 וממשיך להוכיח ענין זה שיש התחלוקות מדרגות גם
 במקיף, מענין נוסף המבואר גבי עשר ספירות
 דעיגולים:
 ומבואר בעץ חיים שם שהעיגולים יש בהם מעלה ומטה
 שהעיגול העליון סובב ומקיף להעיגול שלמטה ממנו -
 עשר הספירות דעיגולים סובבים ומקיפים זה את זה,
 וככל שהעיגול יותר פנימי הוא יותר נמוך, וכמו עיגול
 הכתר שהוא העיגול החיצוני ביותר מקיף לעיגול
 החכמה והוא מעולה ממנו בו, כיון שעיגול החכמה

להיות: מקיפים פרטים.

9. שעור א ענף ד.

7. סוכה ט, ב.

8. בשולי הגיליון: כן הוא בגוף כתב יד קודש, ואולי צריך

האור המתגלה באופנים שונים, אך לא במהות, כן הוא
 גם בהבדל בין הדרגות השונות של העיגולים (כלומר,
 לא רק בהבדלים בין הכתרים של העולמות, אלא גם
 בהבדלים בתוך כתר עצמו בדרגת העיגולים שבו, עיגול
 החכמה ועיגול הבינה וכו'), שבצמצם הם אותה דרגה,
 אלא שנראים שונים מחמת הגילוי אור.
 וכמו הרצון דעשיה הוא אותו הרצון ממש שבאצילות
 בו, - למרות שזה רצון לעולם העשיה וזה רצון לעולם
 האצילות, הרי שניהם הם אותה מהות - ענין הרצון,
 ורק גילוי הרצון הוא שונה, וכמו שנתבאר לעיל פרק
 ע"ט ההפך בין שכל המעשי - שכל ששיך לענין של
 מעשה טכני בלבד, כמו אריגה וציור וכו', לעצמות
 החכמה - שכל מופשט, שהוא במהות אחר, שזה
 הדוגמא לאור הפנימי, שההבדלים בו בין דרגה לדרגה
 הם הבדלי מהות, מה שאין בן הרצון בעשיה אינו מהות
 אחר מאשר הרצון באצילות בו. כיון ששניהם הם אותה
 מהות.
 ומה שנקרא עיגול עליון ועיגול תחתון כלומר שיש בהם
 הבדלי דרגות של מעלה ומטה, אין זה שכן בבחינת
 מעלה ומטה בעצם מהותם ומדרגתם בו, כפי שהוא
 בהבדלי הדרגות שבאור הפנימי, הנה בדרגת המקיף אין
 הבדלי מהות, כי אם בבחינת האור והגילוי בלבד
 שבעיגול העליון מאיר האור ביותר מבעיגול התחתון
 ולכן מצד שמאיר בו יותר אור הוא סובב ומקיף את
 התחתון בו.
 כלומר: השאלה היתה כיצד יש דרגות שונות בדרגת
 המקיף (העיגולים), ועל זה מבאר הרבי נ"ע, שכמו
 שהוסבר במאמר הקודם שההבדלים בין הכתרים הם לא
 הבדלי מהות כמו האור הפנימי שבו יש הבדל מהותי
 בין החכמה והבינה אלא ההבדל הוא בגילוי בלבד אך
 הם באמת אותה מהות, כן הוא גם בהבדלים בין
 העיגולים של הספירות (שבתוך דרגת הכתר גופא),
 שההבדל הוא בגילוי בלבד ולא במהות.
 ובאמת בכל עיגול ועיגול יש בו מעלה ומטה שחלקו
 העליון של העיגול הוא מעלה וחלקו התחתון הוא
 מטה, הנה גם כאן יש לומר שאין זה הבדלי מהות, אלא
 זהו באופן הנוכח לעיל שיש עיגול עליון ועיגול תחתון,

הוא פנימי מעיגול הכתר, הרי הוא נמוך ממנו, עד
 שעיגול המלכות שהוא הפנימי מכולם והוא גרוע
 מכולם, הרי אנו רואים במוחש שבתוך דרגת העיגולים
 גופא יש התחלקות של עליון ותחתון.
 וכמו שכתוב שם¹⁰ דביושר - בעשר הספירות של דרגת
 היושר (האור הפנימי), הפנימי מכולם משובח מכולם
 והחיצוני המלכיש כולם גרוע מכולם, - ככל שהאור הוא
 יותר פנימי הוא יותר נעלה ומשובח, וככל שהאור הוא
 יותר חיצוני הוא יותר נמוך, כיון שהחיצוניות היא כמין
 לבוש לפנימיות, וספירת המלכות שהיא התחתונה
 מכולם היא החיצונית מכולם, ובאור מקיף הוא להיפך
 שהחיצוני הסובב כולם משובח מכולם והפנימי גרוע
 מכולם בו, - ככל שהאור הוא יותר חיצוני ומקיף הוא
 יותר נעלה ומשובח, וככל שהדרגה פנימית יותר היא
 יותר נמוכה¹¹.
 הרי המסקנה מכל זה: כמו שיש מעלה ומטה ביושר כפי
 שנתבאר במאמרים הקודמים שחכמה זה למעלה
 מהבינה וכו' כמו בן יש מעלה ומטה גם בעיגולים
 וסובבים ומקיפים זה לזה שככל שהעיגול יותר חיצוני
 ומקיף הוא יותר נעלה בו. ואין זה מתיישב עם מה
 שנתבאר במאמר הקודם שכל הכתרים הם מהות אחת?
 אמנם זה אינו סותר עדיין לעיקר הענין שעיגולים הוא
 בבחינת אין סוף, - כל המקורות הנזכרים מעץ חיים לא
 סותרים את עיקר הרעיון שנתבאר במאמר הקודם שכל
 דרגות המקיף הן בבחינת אין סוף.
 שהרי נתבאר לעיל במאמר הקודם שיש כמה בחינות
 כתרים ומקיפים מבחינת כתר דאדם קדמון שהוא הרצון
 הכללי של עולם אדם קדמון עד כתר דעשיה שהוא
 הרצון לעולם העשיה והכל הוא בבחינת כתר,
 דהשתלשלות הכתרים זה מזה - היינו שהכתר לא בא
 מהעשר ספירות של העולם שמעליו, אלא משתלשל
 ישירות מהכתר שמעליו, דהיינו שהכל הוא בבחינת אין
 סוף בו. - כיון שמשתלשל מהכתר, הרי הוא בבחינת
 אין סוף וללא התחלקות.
 וכשם שבמאמר הקודם הובא שיש דרגות שונות של
 כתרים, כתר דאצילות וכתר דבריאה וכו', אלא שכולם
 הם מהות אחת, והדרגות השונות בהם הוא רק בגילוי

המשכתו היא לא בהתלבשות פנימית באיזה דבר, אלא להיפך -
 בהרחבה ובהתפשטות של אור מקיף. ולכן ככל שהעיגול יותר
 חיצוני הוא נעלה יותר, כיון שכמה שהוא יותר רחב וחיצוני הרי
 ניכר בו יותר בחינת המקיף. ובמשל הנ"ל, שאיש המעשי, אף
 שמבחינת הקליטה הפנימית הוא במדרגה נמוכה יותר, הרי
 דווקא בגלל זה, הוא יכול לעשות ולבצע דברים באופן של מקיף
 (ועל דרך המבואר ממסירות נפש (ענין המקיף) מתגלית ביתר
 שאת אצל האנשים הפשוטים מאשר המשכילים).

10. שער א ענף ב

11. ואולי יש לומר ההסברה בזה בדרך אפשר: אור פנימי
 שכל עניינו הוא להימשך בפנימיות, הרי החשיבות והמעלה שבו
 הוא ככל שיכול לחדור למקום יותר פנימי. ולכן, ככל שהוא יותר
 שייך למקום חיצוני הרי הוא מתרחק ממטרת המשכתו, ונעשה
 נמוך יותר. ועל דרך ההבדל בין לאיש החכם לאיש המעשי, שכלי
 החכמה זכים יותר וממילא יכולים לקבל את האור הפנימי,
 ולכן בהם התגלות האור הוא באופן הנעלה יותר.
 לעומת זאת ענין העיגולים הוא האור המקיף, כלומר, שאופן

העיגול יותר נעלה, שבעליונו של העיגול מאיר האור
יותר וכשהולך ומתפשט בחלק התחתון אין האור מאיר
בגילוי כל כך בו.

והוסבר שאין זה הבדל במהות אלא בגילוי בלבד, כמו
בן הוא בהבדלים בעיגול העליון גופא (עצמו) יש בו
חלק עליון וחלק תחתון, הנה באמת כל חלקי העיגול
הם אותה מהות, אבל בדרגת הגילוי, החלק העליון של

בסוכות תשוב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[ניסן ה'תש"ג]

הבאה, והדבר קשור בתורה ומצוות. אנשים אלה
נקראים "שאינו יודע לשאול".
ל"שאינו יודע לשאול" יש לספר על ענין ביאת
המשיח, שה' יתברך הבטיח לנו, בני ישראל, בתורה
ובנביאים⁶, שהוא, ברוך-הוא, יגאל אותנו מהגלות
ויביא אותנו לארץ ישראל על-ידי משיח צדקנו.
חז"ל אמרו⁷ מראש, שלפני הגאולה על-ידי משיח
צדקנו יהיו חבלי-משיח. אלו הן הצרות הבלתי רגילות
של היהודים והמאורעות המתרחשים בעולם, ועל-ידי
תשובה ניתן להקל את חבלי המשיח.
ישנם כאלה שיודעים שלאירועים הבלתי רגילים יש
שייכות לשמירת קיום המצוות, ושאלתם היא – איזה
קשר יש לכך, לגאולה על-ידי משיח.
הם שואלים: "מה זאת?"⁸ שגם יהודים שומרי תורה
ומצוות סובלים מחבלי משיח. שואל מסוג זה הוא
ה"תם".
לשואלים כאלה יש להסביר בנועם, כי הצרות הבלתי
רגילות של היהודים והאירועים בעולם של חבלי
המשיח, הם מה שה' יתברך אומר על-ידי הנביא⁹ "אם
לא ביד חזקה אמלך עליכם", כפי שהגמרא¹⁰ אומרת:
"אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם
ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה".
ישנם השואלים: "מה העבודה הזאת לכם?"¹¹

"כי ישאלך בנך מחר לאמר מה [משמעות חלוקת
המצוות לשלושת הסוגים¹ של] העדות והחוקים
והמשפטים, אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ואמרת לבנך,
עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' ממצרים ביד
חזקה"².
בני ישראל נחלקים לארבעה סוגים שונים, שכולם
נקראים בנים למקום, כמו שכתוב³ "בנים אתם לה'
אלקיים".
אלו הם ארבעת הבנים שאנו אומרים בהגדה⁴: "כנגד
ארבעה בנים דברה תורה", חכם, רשע, תם ושאינו-
יודע-לשאול.
שלושה מהארבעה הם שואלים. הרביעי אינו יודע איך
לשאול.
שלושה אלה שיודעים איך לשאול, הגם שתוכן
שאלותיהם זהה – מהי המשמעות של תורה ומצוות
ובמה הגאולה קשורה בתורה ומצוות – הגדרתם היא
על-ידי נוסח השאלות⁵. ועל-פי השואלים ושאלותיהם,
כך הן התשובות.
ישנם כאלה הרואים שמתרחש משהו בלתי רגיל. אבל
הם כל-כך שקועים בדברים אחרים, או מגושמים, שלא
זו בלבד שאינם יודעים מה משמעות האירועים הבלתי
רגילים, אלא הם אפילו לא יודעים איך לשאול. הם לא
יודעים שהאירועים הבלתי רגילים שייכים לגאולה

(7) סנהדרין צח, ע"ב.

(8) בא יג, יד.

(9) יחזקאל כ, לג.

(10) בבא קמא ס, ע"א.

(11) בא יב, כו.

(1) רמב"ן, ואתחנן ו, כ. ספר המאמרים ה"ש"ת, ע' 43.

(2) ואתחנן ו, כ"א.

(3) ראה יד, א.

(4) מרש"י בא יג, יד.

(5) ספר המאמרים ה"ש"ת, ע' 44.

(6) רמב"ם, הלכות מלכים פרק יא, הלכה א.

המעשיות¹⁴. סוג זה של השואלים הוא "חכם", כי הם
 יודעים שה' יתברך הוא "ה' אלקינו", והשאלה היא רק
 מהי המשמעות של המצוות.
 לשואלים אלו יש להסביר את הענין שטעמו של קרבן
 פסח צריך להשאר בפה.
 על-ידי ביאור זה יובן ממילא הקשר שבין הגאולה
 לקיום המצוות, וכן שעל-ידי תשובה ניתן להקל את
 חבלי המשיח, כי תכלית הכוונה היא העבודה להגיע
 לאהבת ה'.
 קיצור. "כנגד ארבעה בנים דברה תורה". ל"שאינו
 יודע לשאול" יש לספר שכל הצרות הבלתי רגילות של
 היהודים, והמאורעות בעולם, הם חבלי משיח, והם
 ציווי שיעשו תשובה לפני בוא הגאולה על-ידי משיח.
 ל"תם" יש להסביר שחבלי המשיח הם מה שה' יתברך
 אמר "ביד חזקה אמלך עליכם", לגרום לתשובה כדי
 שתגיע הגאולה. ל"רשע" המפרש את הכל בדרכו
 הכפרנית יש להסביר, כי בגאולה הראשונה ה' יתברך
 המתין עד מכת חושך שהרשעים יעשו תשובה ואלו
 שלא עשו תשובה מתו. גם עתה, לגאולה הבאה, ה'
 יתברך ממתין שהרשעים יעשו תשובה. ל"חכם" היודע
 ש"ה" הוא "אלקינו" יש להסביר את משמעות
 המצוות המעשיות.

הם מפרשים את הצרות הבלתי רגילות של היהודים
 ואת האירועים בעולם לפי דרך הכפירה שלהם. הם
 כופרים בחבלי משיח ובביאת המשיח. הם אינם רוצים
 את הגאולה. ועל כל ענין התורה והמצוות שואלים
 הם: "מה העבודה הזאת לכם?"
 מלבד זאת שהם כופרים בכל ענין התורה והמצוות
 המעשיות, הם אינם יכולים לסבול שבני ישראל
 מקיימים תורה ומצוות מעשיות.
 השואל מסוג זה הוא "רשע".
 המענה לשואל הרשע הוא, לשבור את השי"ן מהמילה
 "רשע"¹². יש לקחת מהרשעים את המנהגים היהודיים
 שהם רוצים לשמור, ואז הם נשארים עם הרע שלהם
 בלבד.
 יש לומר לו שבגאולה הראשונה במצרים היו כמוהו,
 כאלה שכפרו בגאולה, גם כאשר ה' יתברך הראה
 מופתים.
 ה' יתברך חיכה בסבלנות עד מכת החושך, אולי יעשו
 תשובה. וכאשר הם לא עשו תשובה, מתו כל הכופרים
 בגאולה¹³.
 כך גם בגאולה העתידה, ה' יתברך נותן לכופרים את
 האפשרות לשוב בתשובה.
 ישנו גם סוג כזה השואלים מהו כל ענין המצוות

ב.

הבורא ברוך-הוא, ה' יתברך עוזר לו בדרך למעלה
 מהטבע.
 זו הכוונה בכך שאצל יהודי צריך להשאר תמיד הטעם
 של קרבן פסח.
 "ואת בתינו הציל"¹⁹, שזהו גם הענין של יציאת
 מצרים, היה ענין שלמעלה מדרך הטבע.
 להבין את הענין טוב יותר, יש להקדים תחילה את ענין
 עבודת האדם עצמו, שכל הכוונה בטבע, היא להגיע
 ללמעלה מהטבע.
 כתוב²⁰ "גם את העולם נתן בלבם". הבריורים בעולם
 תלויים בהתאם למדת העידון שהאדם מעדן את עצמו
 על-ידי עבודה ומצוות מעשיות.
 כתוב²¹ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".
 אמרו רז"ל²²: "בכל לבבך – בשני יצריך, כיצר טוב
 וכיצר הרע, ובכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך".

להבין את ענין המצוות המעשיות בכלל, ומה
 משמעות הדבר שלאחר שאנו אוכלים את האפיקומן –
 שאצלנו, בזמן הגלות, האפיקומן הוא זכר לפסח¹⁵ –
 אין לאכול שום דבר, מלבד הכוס הרביעית¹⁶ שהיא
 סימן לגאולה הבאה על-ידי משיח צדקנו, כדי שהטעם
 של הדבר שהוא זכר לקרבן פסח ישאר בפה¹⁷.
 משמעותו של קרבן פסח היא, שיהודי צריך להאמין
 בהשגחה פרטית.
 גם כאשר הוא נמצא בסכנה הגדולה ביותר, עליו
 להיות בבטחון אמיתי בה' יתברך שהוא, ברוך-הוא,
 הוא השומר ישראל, כמו שכתוב¹⁸ "הנה לא ינום ולא
 ישן שומר ישראל".
 הנהגת ה' יתברך עם בני ישראל היא למעלה מדרך
 הטבע.
 כאשר יהודי מוסר את כל עניניו הטבעיים לעבודת

(18) תהלים קכא, ד.

(19) בא יב, כז.

(20) קהלת ג, יא.

(21) ואתחנן ו, ה.

(22) ברכות נד, ע"א. רש"י ואתחנן שם.

(12) ראה אגרות-קודש חלק ג, ע' תכ.

(13) שמות רבה, פרשה יד, ג. רש"י בא י, כב.

(14) ספר המאמרים ה'ש"ת, ע' 53.

(15) שו"ע אדמו"ר הזקן, אורח חיים סימן תעז, סעיף ג.

(16) לכאורה צריך להכתב: "השלישית והרביעית שהן".

(17) שו"ע סימן תעז, סעיף א.

28 להשיג היטב שבטוב קיימות דרגות שונות²⁶.
 29 ישנו טוב של מאכלים טובים. למעלה מזה הוא טוב
 30 של ניגון, למעלה מזה הוא טוב של מידות טובות,
 31 למעלה מזה הוא טוב של הבנה, שהוא טוב עדין יותר,
 32 כי מעלת השכל נעלית ממעלת המידות, כי מידות
 33 מורגשות יותר משכל.
 34 שכל נמשך להבין את מה שלמעלה משכל, ומידות הן
 35 המשכה לנחות ממנו.
 36 על-ידי ההסברים הללו מבין השכל האנושי של הנפש
 37 הבהמית שטוב רוחני הוא נעלה במעלה ומדריגה משוב
 38 גשמי.
 39 כאשר הנפש האלקית מסבירה לנפש הבהמית השגות
 40 אלקיות בהסברים ומשלים מדברים כאלה שהשכל
 41 האנושי יכול להבין, מתקרב השכל של הנפש הבהמית
 42 מזמן לזמן להבנת שכל אלקי, עד שהנפש הבהמית
 43 מגיעה להבנה שהטוב של האלקות הוא הטוב האמיתי,
 44 וטוב זה עליו לרצות בו.
 45 זהו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך – בשני יצריך",
 46 שגם הנפש הבהמית באה לאהבה לאלקות.
 47 קיצור. כוונת האפיקומן, שהוא זכר לקרבן פסח, היא
 48 שיזכרו תמיד את ההשגחה הפרטית ואשר ההנהגה עם
 49 בני ישראל היא בדרך למעלה מהטבע. כוונת מצוות
 50 מעשיות היא לעדן את גשמיות העולם, דבר שמונתה
 51 בעבודה שהוא מעדן את עצמו, בעבודה שהוא משפיע
 52 על הנפש הבהמית, שנעשית לנפש הבהמית – על-ידי
 53 ההבנות שהנפש האלקית מסבירה לו – משיכה ואהבה
 54 לאלקות, שזו האהבה של "בכל לבבך".

1 שתי האהבות, "בכל לבבך ובכל נפשך" הן: "בכל
 2 לבבך", שגם ליצר הטוב וגם ליצר הרע תהיה אהבה
 3 לאלקות; האהבה של "בכל נפשך" היא, העבודה של
 4 נטילת התענוג מהנפש הבהמית.
 5 שתי עבודות אלו הן רק בדרך מלחמה, כמו שכתוב²³
 6 "כי תצא למלחמה על אויבך".
 7 כאשר תצא למלחמה על השונא שלך, שהיצר הרע הוא
 8 השונא של האדם, כתוב בזוהר: "שעת צלותא, שעת
 9 קרבא"²⁴.
 10 זמן התפילה הוא זמן המלחמה בין הנפש הבהמית
 11 והנפש האלקית, שבשתייהן יש שכל ומידות.
 12 השכל של הנפש האלקית מבין רק את הטוב של
 13 האלקות, והשכל של הנפש הבהמית מבין רק את הטוב
 14 של עניני העולם, כי השכל של הנפש הבהמית מסור
 15 לטוב של הגשמיות, כמו שכתוב²⁵ "כי טוב העץ
 16 למאכל וכי תאווה הוא לעינים".
 17 השכל של הנפש האלקית מסביר לנפש הבהמית את
 18 הטוב של האלקות בהסברים כאלו, שגם הנפש
 19 הבהמית יכולה להבין אותם, כי בנפש הבהמית יש
 20 שכל וביכולתה להבין שאלקות הוא טוב – למרות
 21 שהשכל של הנפש הבהמית מסור לטוב של הגשמיות
 22 ושקוע בו – רק מפני שבנפש הבהמית יש שכל.
 23 זהו החילוק בין הנפש הבהמית והיצר הרע, שהיצר
 24 הרע הוא מידות בלבד והנפש הבהמית היא שכל.
 25 למרות שזה שכל אנושי, אך גם שכל אנושי יכול להבין
 26 שהטוב של האלקות טוב יותר מהטוב של הגשמיות.
 27 בהוכחות שכליות מסוימות, הנפש הבהמית יכולה

ג.

55

67 כפי שאנו רואים במוחש, שכאשר החיות נעדרת
 68 מהדבר הגשמי, הוא נרקב ונעשה דבר מאוס. כך גם
 69 בדבר התאווה, שהרי אין בו חיות אלקית, במילא הוא
 70 דבר מאוס בעצם.
 71 כאשר האדם מתבונן, שבכל הדברים הגשמיים ישנה
 72 פסולת וכל התאוות הגשמיות שהאדם רוצה הן באמת
 73 דבר מאוס, אזי הנפש הבהמית מאבדת את העונג ואת
 74 הטוב-טעם שיש לה בענינים הגשמיים.
 75 לכל זה הוא בא על ידי יגיעה עצומה.
 76 הנפש הבהמית אינה רוצה לעזוב את התאוות
 77 הגשמיות שלה, גם כאשר היא מבינה שהטוב הרוחני

56 **העבודה של האהבה "בכל נפשך"**, היא ליטול מהיצר
 57 הרע והנפש הבהמית את התענוג ואת הטוב-טעם שיש
 58 להם בדברים הגשמיים. זה ייתכן רק על ידי התבוננות
 59 ביגיעה גדולה במה שכתוב²⁷ "ראה נתתי לפניך היום
 60 את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". ובסוף
 61 הפרשה כתוב²⁸ – "ובחרת בחיים".
 62 הכוונה ב"חיים" ו"מות" כאן, היא לחיים ולמות
 63 רוחניים. החיות והקיום של כל דבר גשמי היא האלקות
 64 שבראה אותו ומחיה אותו, כי אלקות היא חיים וטוב,
 65 כמו שכתוב²⁹ "וה' אלקים אמת הוא אלקים חיים".
 66 אלקות הוא חיים וטוב, דברים הגשמיים הם מות ורע.

(26) בכל זה, ראה קונטרס ומעין בתחילתו.

(27) נצבים לו, טו.

(28) שם יט.

(29) ירמיהו י, י.

(23) תצא כא, י. לקוטי תורה, דברים לד, ג.

(24) ראה מאמר ד"ה "הוי כי גדול" (לעיל ע' 88) [הערת כ"ק

אדמו"ר] אות ה.

(25) בראשית ג, ו.

זהו ענין יציאת מצרים, היציאה והשחרור מכל המצרים וההפחדות.
זהו גם ענין שלוש³¹ הבארות שיצחק חפר, "עשק", "שטנה" ו"רחובות".
שתי האהבות נקראות על שם הבארות "עשק" ו"שטנה", שכן הן היו כרוכות במלחמה עם המנגד, אך על הבאר "רחובות" כתוב³² "ולא רבו עליה", בבאר זו אין מנגד.
זהו שעל באר זו כתוב "ויעתק משם ויחפור באר אחרת", כי כדי שהוא יגיע לבאר "רחובות", שזוהי האהבה של "בכל מאודך", הרי זה רק על-ידי "ויעתק משם", שהאדם יתרחק מהגשמיות שבענינים הגשמיים ויעלה כל דבר גשמי לשרשו באלקות.
זהו המענה לשאלתו של הבן החכם, שבמבט ראשון שאלת החכם דומה לשאלת הבן הרשע, אך באמת שאלתו של הבן החכם היא מה המשמעות של המצוות המעשיות, והמענה על כך הוא שכוונת התורה והמצוות היא לעדן את הדברים הגשמיים.
זוהי הכוונה של חבלי משיח, לעורר לתשובה שנוכה לגאולה על-ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.
קיצור. העבודה של "בכל נפשך" היא ליטול מהנפש הבהמית את הטוב־טעם בדברים הגשמיים על-ידי ההבנה בטוב האלקי. לשתי האהבות יש התנגדות, אבל "בכל מאודך" נעלית מהתנגדות, כמו הבאר "רחובות" שרועי גרר לא רבו עליה. אלא שהבאר רחובות באה על-ידי קיום מצוות מעשיות ותשובה, שעל-ידן מקילים את חבלי משיח ונוכה לקבל פני משיח צדקנו בקרוב.

כי ישאלך בנך

עדיף על הטוב הגשמי, בכל זאת היא אינה רוצה לעזוב את העונג הגשמי והיא רוצה את שני הדברים, כלומר, שיהיה לה תענוג בדברים הגשמיים המותרים, אף שבאמת יש לקחת מהדברים המותרים הגשמיים את התועלת ואת חיוזק הכוח, אבל לא את התענוג. זו היא עבודתה של הנפש האלקית באהבה של "בכל נפשך", ליטול מהנפש הבהמית את התענוג מהדברים הגשמיים.
התחלת העבודה בשתי עבודות אלו היא בתפילה. תפילה היא הזמן של שתי התבוננויות. הן התבוננות שהנפש האלקית מסבירה לנפש הבהמית את הטוב שבאלקות, והן ההבנה שיש לרצות בדברים הגשמיים רק את התועלת שבכך, אך לא את התענוג שבכך.
אך העבודה העיקרית היא בכל היום, כאשר הוא בעניני העולם.
שתי אהבות אלו הן על-ידי המלחמה שהנפש האלקית לוחמת עם הנפש הבהמית, שהיצר הרע והנפש הבהמית לוחמים נגד.
אמנם, גם כאשר הנפש האלקית מנצחת במלחמה, ולאדם יש את שתי האהבות של "בכל לבבך ובכל נפשך", הרי אלו אהבות מוגבלות;
אך האהבה של "בכל מאודך" היא האהבה העצמית של נשמה לאלקות, שזה למעלה מהבנה. שמצד אהבה זו, כל יהודי מוכן למסירת־נפש ולעמוד בכל הניסיונות, ואהבה זו נמצאת בכל יהודי. שכן כל יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות חלילה מנותק מאלקות³⁰, שלאהבה זו של נשמה לאלקות אין לנפש הבהמית התנגדות.

³¹ "מעין גנים" (לעיל ע' 148) וד"ה "וקבל היהודים" (לעיל ע' 161).

³² תולדות שם כב.

³⁰ לוח "היום יום...", כא סיון. מאגרות־קודש חלק ד, ע' שפד.

³¹ תולדות כו, יט.

ראה מאמר ד"ה "והריקותי לכם ברכה" (לעיל ע' 142), ד"ה

ספר השיחות - ה'ש"ת"תש"א בלה"ק

ג. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסתובב בעצמו בסעודת החופה שלי - יחד עם שלשה חסידים שנלוו אליו, החסיד ר' מאיר מרדכי טשערנין, ר' יעקב קאפל זליגסון ור' שלמה חיים שו"ב - לראות אם המשרתים מגישים לכל אחד את האוכל, ושתה לחיים עם כל אחד בברכות מנעימות לכל אחד בהמצטרף לו.
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ציווה להכריז ברבים,

א. היום מלאו שלשים ושש שנים מאז החלו - בליובאוויטש - בסדר של עריכת סעודת אחרון של פסח בהתוועדות ברבים בכלל ובשמחת התמימים בפרט.
ב. את ישיבת תומכי תמימים יסד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום א' ט"ו אלול תרנ"ז בשעת סעודת החופה שלי ושל רעייתי הרבנית נחמה דינה תי'.

47 זיכני השי"ת בדעה ישרה, לרשום ביומני כל
48 האירועים של אותם הזמנים עם דיבורי ושיחות
49 הקודש.
50 ז. אימרה אחת אמסור לכם כאן. אחרי שהוד
51 כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר מאמר החסידות: מלכא
52 ומלכתא הוו יתבי, אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
53 העבודה הצליחה ב"ה. במשך שנים דאגתי
54 והצטערתי על המעמד והמצב הקפוא והיבש הרוחני
55 של חסידים. לבי דמם ובכל פעם שביקרתי באהלי
56 הקודש של הוד כ"ק אבותי רבותי הקדושים, שפכתי
57 מר לבי על מעמד ומצב החסידים והחסידות.
58 קיץ תרנ"ו הייתי באהלי הקודש של מורנו הבעל
59 שם טוב, מורנו המגיד ממזריטש, רבנו הזקן, רבנו
60 האמצעי, ובשובי לליובאוויטש הייתי באהלי הקודש
61 של הוד כ"ק אאמו"ר והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק,
62 ובברכתם הקדושה התחלתי לסדר ישיבה, לחנך
63 ולגדל בחורים חסידיים בעלי מדות ומסורים בדרכי
64 החסידות במסירות נפש. הייתי בטוח בברכתם של
65 המנויים לעיל, שהישיבה תצליח ואור התורה
66 והעבודה יאיר בבני ישראל בכלל ובחסידים בפרט.
67 בח"י אלול תרנ"ז היתה זריחת שמש ישיבת
68 "תומכי תמימים" בעיר אבותינו רבותינו הקדושים
69 לליובאוויטש.
70 ח. מאותה סעודת התועדות אחרון של פסח,
71 עברו שלשים ושש שנים.
72 במשך שלשים ושש שנים אלו גידלה ישיבת
73 תומכי תמימים, בעזרת השם ובזכות הוד כ"ק
74 אבותינו רבותינו הקדושים, הרבה תלמידים בעלי
75 עבודה במסירות נפש, שהאירו ומאירים כל המדינות
76 באור תורה ועבודה.
77 ברכותיו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק התקיימו
78 ב"ה, תלמידי התמימים, ד' עליהם יחיו, הם עמודי
79 אור תורה ועבודה בכל מקום. גם באמריקה הקרה
80 והקפואה העמידו תלמידי התמימים, ה' עליהם יחיו,
81 ב"ה, פנס של אור בהיר בדרכי החסידות.
82 ט. כשבאתי בפעם הראשונה לבקר באמריקה,
83 שמח לבי לראות את אגודת חסידי חב"ד בערים
84 שונות בארצות הברית וקנדה, מה שהם ותלמידי
85 התמימים פעלו בקצב להבשלה החסידי.
86 אז, אני וקשישי תלמידי התמימים, שראינו איך
87 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הקים ובנה במשך שנים
88 את היכל התורה והעבודה ישיבת תומכי תמימים
89 בהתמסרות כזו של מסירות נפש על כל פרט.
90 י. כעבור עשר שנים בערך - י"ט כסלו תרס"ו -
91 אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אבותינו הקדושים
92 מילאו הבטחתם לעורר רחמי שמים, שהשי"ת יתן

1 שביום ד' י"ח אלול יודיע ברבים על דבר השליחות
2 שעליו למסור לחסידים בשם הוד כ"ק אבותינו
3 רבותינו הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שליחות
4 הנוגעת לחסידים בפרט ולבני ישראל בכלל
5 לדורותיהם.
6 ההכרזה עוררה תדהמה בכל אחד וספרו את
7 השעות עד שיזכו לשמוע את דבר ההכרזה.
8 אחד - אינני רוצה לפרוש בשמו - העליל אז בפני
9 הממשלה וביום רביעי בשעות הבוקר המוקדמות היה
10 עלי להיות בעיר ארשע - מחוז מוהילוב - להתייצב
11 לצבא. בשעות הצהריים חזרתי לליובאוויטש בליווי
12 של החסיד ר' מאיר מרדכי טשערנין. בשעה שתיים
13 אחרי הצהריים התקיימה ההתועדות של סעודת
14 שבע ברכות.
15 ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה בהתרגשות של
16 שמחה ואמר:
17 כל בני ישראל בכל העולם יודעים, שביום הרביעי
18 נתלו המאורות. גם ביום ראשון, שני ושלישי, היו יום
19 ולילה. אך, המאורות נתלו ביום הרביעי. היום, י"ח
20 אלול, הוא היום הבהיר, בו נולדו הוד כ"ק רבנו הזקן
21 ומורנו הבעל שם טוב, והיום ביום הקדוש, הנה
22 בציווי ובברכת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים
23 אני מייסד ישיבה, שממנה יצאו תלמידים בעלי
24 מסירות נפש על תורה ועבודה בדרכי חסידות חב"ד.
25 ה. כיום עוד עומד לנגד עיני ב"ה בבהירות
26 המחזה הקדוש שאירע לפני שלשים ושש שנים
27 בישיבה הקדושה "תומכי תמימים" בליובאוויטש,
28 כאשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כיבד את כולנו,
29 תלמידי ומנהלי ישיבת תומכי תמימים, בכיבוד פנימי
30 לסדר סעודת אחרון של פסח יחד עם התלמידים,
31 ראשי הישיבות, המלמדים ומנהלי הישיבה, באולם
32 הגדול של הישיבה.
33 ו. בליל ראשון של פסח, בהלכו מבית הכנסת -
34 ה"אולם הקטן" - נכנס הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
35 לרגע קט ל"אולם הגדול" - אולם הישיבה - לראות
36 את ה"סדר" שהכינו עבור תלמידי הישיבה, ובisher
37 לכולנו הבשורה המשמחת, שאת סעודת רבנו הבעל
38 שם טוב באחרון של פסח, יאכלו הוד כ"ק אאמו"ר
39 הרה"ק עם אחיו דודי הרז"א, הרמ"מ וגיסו דודי
40 ומחותני הר' משה והאורחים, עם התלמידים,
41 ב"אולם הגדול".
42 ביום שלישי, אחרון של פסח, בשעה שתיים אחרי
43 חצות, התפללו מנחה, ואחרי מנחה באו הוד כ"ק
44 אאמו"ר הרה"ק, דודי והאורחים הקרואים לסעודת
45 החג. ודאי ישנם עוד ב"ה תלמידים וחסידים שזכו
46 להיות בין המסובים וראו ושמעו מה שאירע אז.

מדינה שהם הגיעו ומגיעים אליה, היתה רוח הקודש
 שינקו במקום חיותם תומכי תמימים ליובאוויטש,
 ליסוד מוסד בחיים הרוחניים שלהם ושל
 משפחותיהם.
 בבואי - באלול תרפ"ט - לאמריקה, מצאתי את
 תלמידי תומכי תמימים ואת חסידי חב"ד, שבמשך
 היותם במדינה זו פעלו הרבה, שלבד זאת שבמסירות
 נפש¹.
 במשך שנים עשר החדשים - ג' כ"ב תמוז תרפ"ט
 עד ד' כ"ו תמוז תר"צ - ששהיתי בביקורי באמריקה,
 ביקרתי בהרבה ערים, גדולות וקטנות, והתפלאתי על
 ההנהגה החסידית המושרשת של תלמידי תומכי
 תמימים, ואז חשבתי במגדל האור שהקים הוד כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק.

אחרון של פסח בסעודת היום

הצלחה להעמיד את תלמידי תומכי תמימים על
 רגלים של ברזל.
 ביומני מאותה תקופה רשומות בפרוטרוט שיחות
 הקודש ששח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בלילה
 הראשון - יום ד' ויום ה' צהרים י"ט כסלו - בעיר
 ווירצבורג שבמדינה בייערן:
 מהשערוריה הנוכחית במדינת רוסיה תהינה
 תוצאות גדולות, שתוך זמן קצר יהיה הירוס בתורה
 ומצוות, ותלמידי תומכי תמימים יהיו אותם יהודי
 מסירות הנפש, שילכו בתוקף ובחזקה, צעד אחרי
 צעד, להרביץ תורה ויראת שמים.
 תלמידי התמימים נהיו ב"ה בעלי משפחה. חלק
 מהם הביא גורל החיים בהשגחה פרטית למקומות
 שונים ברוסיה ובמדינות אחרות כולל אמריקה. ובכל

(1) כך הוא ברשימה, וכנראה חסר קצת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב סיון תרצ"א
 ריגא

אל חברי שלחן הנשיאות דכולל חב"ד
 יצ"ו, ואל חברי כולל חב"ד יצ"ו

1 שלום וברכה!

2 את נוסח מכתב הקריאה במועדו קבלתי ושבעתי רצון
 3 ממנו, וחושב אני אשר אינם צריכים להתעוררות, כי
 4 בודאי הם עומדים בחליפות מכתבי התעוררות תמידי עם
 5 הגבאים בכל אתר ואתר לעוררם ע"ד החזקת הכולל יצ"ו.
 6 כן קבלתי את החוברת הקטנה בדבר בנין בתיים,
 7 אמנם עדיין לא עיינתי בה.
 8 את הדו"ח מהכנסה והוצאה מתשרי עד ניסן ראיתי,
 9 ומאד נצטערתי על הגרעון הגדול בהכנסה, והיו צריכים
 10 להזדרז ולאחוז באמצעים להגדיל ההכנסה, ומה שתלוי
 11 בי הנה מה שיחליט שלחן הנשיאות שיכולים לעשות
 12 בשמי אני נותן להם רשות לעשות, ומה שנחוץ שאעשה
 13 בעצמי מכאן ייטיבו נא למהר להודיעני, את אשר לפי
 14 דעתם נחוץ שאעשה בעצמי לטובת הכולל יצ"ו.

15 בנדון הבחירות, קבלתי העתק תקנות הבחירות,
 16 ועיינתי הן בחקי הבחירות והן במה שמסרו אל הממשלה
 17 - וזו שמסרו אל הממשלה הייתי חפץ שתהא לי העתקה

מדויקת כלשונה שנמסרה אל הממשלה, ובטח יעשו זאת
 למעני - בודאי שצריכים לחשוב אדות בחירות חדשות,
 אמנם אני חושב שבמשך ששת השנים מאז היו הבחירות
 בודאי שאיזה ענינים נשתנו, ונחוץ לבקר את התקנות,
 להוסיף או לגרוע ולדייק בהם, ואשר על כן אני מבקש
 מאת חברי שלה"נ אשר יקבעו ועידה מיוחדת לשאלת
 הבחירות, לסדר עבורי הצעות לפי דעתם כפי המצב ההוא,
 וישלחו אליי את הצעותיהם, ואז אשיב להם דבר בזה,
 ובבקשה שלא יאחרו בזה.

בנדון השופרות, הנה כמו שהוא בוויילקאמיר, כן הוא
 במקומות אחרים, והיו צריכים לאחוז באמצעים בזה,
 אמנם מובן שצריכים לעשות במתינות שלא לפגוע בכבוד
 שום מוסד ממוסדות המקומיים, ובכל אופן צריכים
 להוכיח במישרים אשר תקנת השופרות היא מיסוד כ"ק
 אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א ואין
 להשיג גבולם.

את שני הטופסים מרשימת הגבאים במועדס קבלתי,
 ואיני יודע אם זהו הכל או צריכים עוד לשלח טופס
 שלישי.

והנני ידי"ע הדו"ש מכבדם ומברכם

38 יוסף יצחק

פרשת שמיני

ט וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^א וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח לָךְ עֹגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ^ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ^ג וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: ^ד וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֵׁר צֹהַ מִשֶּׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל־הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וּרְא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בַּעֲדָךְ וּבַעֲד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קֶרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ^ז וַיִּקְרַב אֹהֶרֶן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ^ח וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ^ט וְאֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶב מִן־הַחֻטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^י וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: ^{יא} וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֹהֶרֶן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{יב} וְאֶת־הָעֹלָה הִמָּצְיָאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ: ^{יד} וַיִּקְרַב אֶת קֶרְבַּן הָעָם וַיִּקְחֵם אֶת־שְׂעִיר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחְטִיאוּהוּ בְּרֹאשׁוֹן: ^{טו} וַיִּקְרַב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֵׂה כַּמִּשְׁפָּט:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי (ט, א)
 אותו יום נָטַל עֶשֶׂר עֶשְׂרוֹת - ראשון למַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית.
 ראשון לַחֲדָשִׁים (שבת פז, ב)
 צִרִיף לְהִבִּין מִה שֶׁנִּכְוֶה בֵּין 'רֹאשׁוֹן לַמַּעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית' וְ'רֹאשׁוֹן לַחֲדָשִׁים' לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן?
 וְנִשׁ לְבָאָר: תְּכִלִּית הַמִּשְׁכָּן הִיא כָּלשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ "לַעֲשׂוֹת לוֹ יֵת דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". מִצַּד אֶחָד זֶה צִרִיף לְהִיּוֹת 'דִּירָה' - מְקוֹם מְאֹד נֶעְלָה שָׁבוּ תַתְּנִילָה הַדְּרָגָה הָאֱלֹהִית הַנֶּעְלִית בְּיוֹתֵר. וּמִן הַצֵּד הַשֵּׁנִי 'בְּתַחְתּוֹנִים' - בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שָׂאִין לַמִּשָּׁה מִמֶּנּוּ.
 וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַעֲצֻרוֹת הַלְלוּ לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן: 'רֹאשׁוֹן לַמַּעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית' - תְּכִלִּית הַקְמַת הַמִּשְׁכָּן הִיא שֶׁהָאֱלֹהִיּוֹת תַתְּנִילָה בְּבִרְיָאָה עֲצֻמָּה, וְתַהֲרִיז לְחַלֵּק מִמֶּנָּה. 'רֹאשׁוֹן לַחֲדָשִׁים' - הַגְּלוֹי שֶׁבְּשִׁבְלֵי הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא גְלוֹי נֶעְלָה וְנִשְׁגָּב - בְּכַחֲשֵׁי חֲדוּשׁ ("חֲדָשׁ" - לְשׁוֹן חֲדוּשׁ) - לֹא־צֶרֶף מִהְעוֹלָם עֲצֻמָּה.

שני י וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּף מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר: ^ב וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֹהֶרֶן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ג וְאֶת־הַחֹלֶב מִן־הַשׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֶּלֶת וַיִּתֵּרֶת הַבָּקָר: ^ד וַיִּשְׁמִימוּ אֶת־הַחֹלֶב עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֹלֶב מִן־הַחֲזוֹת: ^ה וְאֶת־הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הַנִּיף אֹהֶרֶן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: ^ו וַיִּשָּׂא אֹהֶרֶן כְּתִיב אֶת־יָדָיו קִרִי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַחֻטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: ^ז וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ב ע' 19)

ויאמר אל אהרן קח לך עֹגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת (ט, ב)
 להודיע שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּבָ"ה עַל־יְדֵי עֹגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֹגֶל שֶׁעָשָׂה (רש"י)

ז' לְהַקְשׁוֹת: מִצִּינּוּ בָּבֶר בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים שֶׁהִקְרַב פֶּר "לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֹגֶל שֶׁהוּא פֶּר", וְלָמָּה הִצְרִיף לְהַקְרִיב קֶרֶב נוסף לְאוֹתָהּ מִטְּרָה? וְנִשׁ לוֹמַר, שְׁשֵׁנִי קֶרְבָּנוֹת אֵלּוּ

וְלִהְיוּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־חֻקִּים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 298)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיָרָא אֲלֵיכֶם
כְּבוֹד ה' (ט, ו)

לפי שָׁפָל שְׁבַעַת יְמֵי הַמַּלּוּאִים שֶׁהֻעֲמִידוּ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן
וְשָׁמַשׁ בוֹ וּפָרְקוּ בְּכָל יוֹם - לֹא שָׁרְתָה בוֹ שְׂכִינָה . . לָקֹדֶם
אָמַר לָהֶם: . . אַהֲרֹן אַחִי כְּדָאִי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שְׁעַל־יָדַי
קִרְבָּנוֹתַי וְעִבְדוּתוֹ תִּשְׁרָה שְׂכִינָה בָּהֶם (רש"י ט, כג)

אחד הַקְּבָדִלִים בֵּין אַהֲרֹן לַמֹּשֶׁה, מֹשֶׁה הוּא בְּכַחֲשִׁית
"שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָּא" - שְׁתַּפְּקִידוֹ לְהַמְשִׁיךְ וְלַהוֹרִיד אֱלָקוֹת
לְעוֹלָם - וְלָכֵן עַל־יָדוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וְאַהֲרֹן הוּא
בְּכַחֲשִׁית "שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא" - שְׁתַּפְּקִידוֹ לְעֲלוֹת וּלְרוֹמֵם
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמַּעֲלָה - אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לַתּוֹרָה.
לָכֵן הַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה הִיטָה דִּקְאָא עַל־יָדַי אַהֲרֹן, הָיִיתָ
שְׁתַּקְלִית יְרִידַת הַשְׂכִּינָה לְעוֹלָם, הִיא בְּכַדִּי שְׁבִסּוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר
הָעוֹלָם עֲצָמוֹ יַעֲלֶה לְדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר - וְזֶהוּ תַּפְקִידוֹ שֶׁל
אַהֲרֹן.

רביעי יִיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֲלֵעָזָר וְאֶל־
אִיתָמָר וּ בְנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה
הַנּוֹתָרָת מֵאֲשֵׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת אֵצֶל
הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא: י וְאִכְלֹתֶם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי חֲקֹדֶת וְחֻק־בְּנִיָּה הוּא מֵאֲשֵׁי
יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי: יי וְאֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת
שׂוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אִתָּהּ
וּבְנִיָּה וּבְנִתִּיךְ אִתָּךְ כִּי־חֲקֹדֶת וְחֻק־בְּנִיָּה נִתְּנָה
מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג שׂוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹזֶה
הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֻלְבִּים יָבִיאוּ לַהֲגִיף תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבְנִיָּה אִתָּךְ לְחֻק־עוֹלָם
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 54)

וַיִּשְׁחַט אֶת הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם
וַיִּזְרְקוּהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ (ט, יב)
וַיִּמְצְאוּ - לְשׁוֹן הַוִּשְׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י)

לְבָנִי קָרְבַּן חֲסָאָת נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן "וַיִּקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן",
וְאֵלָיו כָּאֵן - בְּקָרְבָּן עוֹלָה - וּבְקָרְבָּנוֹת נּוֹסָפִים הַלְשׁוֹן הוּא
"וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן". וְגַם לְכָאֵר אֶת סִבַּת הַקְּבָדִל, וּבַהֲקָדִים:
אחד הַקְּבָדִלִים בֵּין קָרְבַּן חֲסָאָת לְשָׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת, הוּא

מֵהַיּוֹם שְׁנֵי שְׁלָבִים בַּכִּפָּרָה: הַשְּׁלָב הָרָאשׁוֹן, כִּפָּרָה שֶׁהִיא
מַחֲלֵת הַחֲטָא - "שְׁנִמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מֵה שְׁעָבַר עַל מִצְוֹת
הַמִּלֵּךְ". וְהַשְּׁלָב הַשֵּׁנִי הוּא כִּפָּרָה נְעִלִית יוֹתֵר - "שִׁיְהִיָּה
לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה' וּמִרְצָה וְחִבִּיב לִפְנֵי וְתַבְרֹךְ כְּקֹדֶם הַחֲטָא".
וְזֶה אִפּוּא שְׁנֵי הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהִבִּיאוּ לְכִפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְל,
הָרָאשׁוֹן לַמַּחֲלֵת הַחֲטָא, וְהַשֵּׁנִי בְּכַדִּי כִּפָּרָה נְעִלִית יוֹתֵר
שֶׁתִּבְאִי לָכֵף שְׁאֵהָרֹן יִהְיֶה "מִרְצָה וְחִבִּיב כְּקֹדֶם הַחֲטָא",
וַיּוּכַל לְהִבִּיא לְהַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה בַּמִּשְׁכָּן.

שלישי כִּי וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וְתֹאכַל עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֵלָה וְאֶת־הַחֻלְבִּים וְיָרָא כָּל־הָעַם
וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י "וַיִּקְחוּ בְּנֵי־אַהֲרֹן
נֹדֶב וְאַבְיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ
וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קָמֹרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ
זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם: כ וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי
יְהוָה וְתֹאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר
בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעַם אֶכְבֹּד וַיִּדָּם
אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן
בְּנֵי עֲזִיזָאֵל דָּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם קִרְבּוּ* שְׂאוּ
אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכַתְּנֹתָם אֶל־מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן וְלֹא־עָזָר וְלֹא־יִתְמָר וּבְנֵי רֵאשִׁיכֶם
אֶל־תִּפְרְעוּ וּבְנִדְיָכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תָמָתוּ
וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִכְּבוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ פֶּן־תָּמָתוּ כִּי־שָׁמֹן מִשְׁחַת
יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה: ח וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ט יֵינן וְשָׂכַר אֶל־תִּשְׁתֵּה |
אִתָּהּ | וּבְנִיָּה אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא
תָּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: י וְלַהֲבָדִיל בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:

(* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

ששי יא וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אֱלֹהִים: דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֹאת הַחֵיהָ אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
עַל־הָאָרֶץ: כָּל מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת
פֶּרֶסֶת מַעֲלַת גֶּרֶה בְּבִהֶמָה אֹתָהּ תֹּאכְלוּ: אֲךְ
אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלֵי הַגֶּרֶה וּמִמְּפָרְסֵי
הַפֶּרֶסָה אֶת־הַגִּמְלָה כִּי־מַעֲלָה גֶרֶה הוּא וּפֶרֶסָהּ
אֵינָנו מִפָּרִים טָמֵא הוּא לָכֵם: וְאֶת־הַשֶּׁפֶן
כִּי־מַעֲלָה גֶרֶה הוּא וּפֶרֶסָהּ לֹא יִפְרִים טָמֵא
הוּא לָכֵם: וְאֶת־הָאֲרֻנֶּבֶת כִּי־מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא
וּפֶרֶסָהּ לֹא הִפְרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֵם: וְאֶת־
הַחֲזִיר כִּי־מִפָּרִים פֶּרֶסָהּ הוּא וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת
פֶּרֶסָהּ וְהוּא גֶרֶה לֹא־יִגֶּר טָמֵא הוּא לָכֵם:
מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִנְעֻוּ
טָמֵאִים הֵם לָכֵם: אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר
בָּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים
בַּיָּמִים וּבְנִחְלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ: וְכֹל אֲשֶׁר
אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל
שָׂרֵץ הַבָּיִם וּמִכָּל גֶּפֶשׁ הַחֵיהָ אֲשֶׁר בָּמִים שֶׁקֶץ
הֵם לָכֵם: וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא
תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ: כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ
סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֵם: וְאֶת־
אֵלֶּה תִּשְׂקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם
אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־הָעֹנִיָּה: וְאֶת־
הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ: אֵת כָּל־עֹרֵב
לְמִינוֹ: וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָם וְאֶת־
הַשְּׂחָף וְאֶת־הַגִּנֹּץ לְמִינֵהוּ: וְאֶת־הַבּוֹם וְאֶת־
הַשִּׁלָּף וְאֶת־הַיָּנֹשׁף: וְאֶת־הַתְּנִשְׁמָת וְאֶת־
הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחָם: וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפֶת וְאֶת־הָעֶטְלָף: כָּל שָׂרֵץ
הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֵם: אֲךְ
אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־
אַרְבַּע כְּחֵב אֲשֶׁר־לֹא קָרִי אֲשֶׁר־לוֹ כָּרְעִים מִמַּעַל

בזריקת הדם על המזבח. בקרבן חטאת הזריקה היא באמצעות טבילת האצבע בדם. בשאר הקרבנות זריקת הדם היא באמצעות הפלי שבו נמצא הדם. וזהו הטעם לשנוי הלשון בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות:

בכל הקרבנות מיד עם הושטת הפלי היה הדם מוכן ומזמן לזריקה על המזבח, ללא פעולה נוספת - לכן נאמר "וימציאו - לשון הושטה והזמנה". ואלו בקרבן חטאת, שגם לאחר הגשת הפלי נדרשת פעולה נוספת של טבילת האצבע - נאמר "ויקריבו" בלבד.

חמישי טו וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה
וְהִנֵּה שָׂרָף וַיִּקְצָף עַל־אַלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר: מִדּוּעַ לֹא־אָכַלְתֶּם
אֶת־הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים
הוּא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֵם לִשְׂאֵל אֶת־עֵינֵי הָעֵדָה
לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: הֲיֵן לֹא־הוּבָא
אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: וַיִּדְבֹּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה
הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֲלֹתָם לִפְנֵי
יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת
הַיּוֹם תֵּיטֵב בְּעֵינֵי יְהוָה: וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֵב
בְּעֵינָיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות חז"א ע' 169)

ויקריבו את העם (ט, כג)

אמרו: ויהי נעם ה' אלקינו עלינו, יהי רצון שתשרה

שכינה במעשה ידיכם (רש"י)

גם בפרשת פקודי מזכיר רש"י לשון דומה של ברכה, בברכת משה לעושי מלאכת המשכן. אף שם סדר הברכות הפוך - קדם 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם' ולאחר-מכן 'ויהי נעם ה' אלקינו עלינו'. טעם שנוי הדברים הוא, כי בפרשת פקודי ברכת משה לעושי המלאכה היא בסיום מלאכת המשכן - והוא מברכם לפי סדר הדברים, קדם ברכה לעושי המלאכה ('מעשה ידיכם') כי מלאכת המשכן נעשתה בעקר על ידם, לאחר-יזה הוא כולל את עצמו - ויהי נעם ה' אלקינו עלינו - שכן משה רק סים וגמר את מלאכת המשכן. אף בפרשתנו הברכה מתיחסת לעבודת הקרבנות בימי המלוכה, ועבודה זו נעשתה על-ידי משה ואהרן, לכן פתח וברך ויהי נעם..עלינו שנה מתיחס על עבודתו ועבודת אהרן. ואחר-כך הוסיף ברכה לכלל עם ישראל, שכתוצאה מעבודת הקרבנות תשרה שכינה במעשיהם של ישראל.

לְרַגְלָיו לְנֹתֵר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ: ^ב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֵבָה לְמִינֹו וְאֶת־הַסִּלְעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲגָב לְמִינֵהוּ: ^ג וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אֲרֻבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ^ד וְלֹאֵלֶּה תִטְמְאוּ פֶלֶה־הַנִּגְעַנָּה מִנְּבִלָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ה וְכָל־הַנֶּשֶׁא מִנְּבִלָתָם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסֶּת פֶּרֶסָה וְשִׁסַּע | אֵינָנָה שִׁסַּעַת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה בָּהֶם וְיִטְמָא: ^ז וְכָל | הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַחֹלֶכֶת עַל־אֲרֻבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה מִנְּבִלָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ח וְהַנֶּשֶׁא אֶת־נְבִלָתָם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ^ט וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא בִּשְׂרָץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ: ^י וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמַט וְהַתְּנַשְׁמַת: ^{יא} אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה בָּהֶם בְּמָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^{יב} וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם | בְּמָתָם וְיִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אֹו בָּגָד אֹו־עוֹר אֹו שֶׁן כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּיּוֹם יוֹבֵא וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיעורי חז"ל ע' 53)

וְיָמָתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה

רָצוֹן (רש"י)

לכאורה בני אהרן הורו הלכה גם בפני אהרן אביהם שְׁהִיָּה גַם רַבִּם, וְהַפְגִּיעָה בְּכַבּוּדוֹ הִיא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַפְגִּיעָה בְּמִשְׁהָ, שֶׁהָיָה יֵשׁ עַל כָּף צוּי מִפְּנֵי "כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ"? וְיֵשׁ לְמַרְץ: מְצִינוּ בְּנוֹגַע לְהַסְבִּיחַ בְּלִיל הַסֶּדֶר שֶׁמִּלְמִיד שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ אֵינוֹ מִסַּב בְּפָנָיו מִשּׁוֹם מוֹרָא וְכַבּוּד הָרַב. וְאֵלּוּ בֵּן שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי אֲבִיו חֵיב לְהַסֵּב אֶפִּילוֹ אִם אֲבִיו הוּא גַם רַבּוֹ, וְהַסְבָּה לְכָף הִיא, שֶׁמִּסְתָּמָא אֲבִיו מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהוּא הָדִין בַּעֲגֻנָּה, פְּגִיעַתָם שֶׁל נָדָב וָאִיְהוָה בְּאַהֲרֹן לֹא נִחְשְׁבָה לְחֻטָּא, כִּי מִן הַסֶּתֶם אֲהֲרֹן מֵחַל עַל כְּבוֹדוֹ.

שְׁבִיעִי ^א וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ

כָּל אֲשֶׁר בָּתוֹכוֹ וְיִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ: ^ב מִכָּל־הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִיּוֹם וְיִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי וְיִטְמָא: ^ג וְכָל־אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנְּבִלָתָם | עָלָיו וְיִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טְמֵאִים הֵם וְיִטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם: ^ד אֵךְ מֵעֵין וְכוֹר מִקּוֹה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעַנָּה מִנְּבִלָתָם וְיִטְמָא: ^ה וְכִי יִפֹּל מִנְּבִלָתָם עַל־כְּלִי־זָרַע זָרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא: ^ו וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרַע וְנִפֹּל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טְמָא הוּא לָכֶם: ^ז וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כָלֶּה הַנִּגְעַנָּה מִנְּבִלָתָה וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ח וְהָאֹכֵל מִנְּבִלָתָה יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהַנֶּשֶׁא אֶת־נְבִלָתָה יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ט וְכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכֵל: ^י כָּל הוֹלֵךְ עַל־גְּחָלָיו וְכָל | הוֹלֵךְ עַל־אֲרֻבַּע עַד כָּל־מִרְבֵּה רַגְלִים לְכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: ^{יא} אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָּהֶם וְנִטְמְתֶם בָּם: ^{יב} כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ הָרָמָשׁ עַל־הָאָרֶץ: ^{יג} כִּי | אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי: ^{יד} וְזֹאת תוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בַּיּוֹם וְלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ: ^{טו} לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמָא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: פַּפֵּה

צ"א פסוקים, עבד"ה סימן.

★ ★ ★

חצי קריש

וְתִגְדֹּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעֲוִיתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

מפטיר מה כי | אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: זו זאת תורת הבחמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ: זו להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פפ

בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה רבא מברך בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵמִים הָיָה לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזכור שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א בשהמליכו את דוד בחברון נאספו עליו רבים, וזו היתה אסיפה שניה, לזה אמר ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלה להעלות הארון: ב וינקם וילך דוד וכל העם אשר אלו מפעלי

הפטרה לפרשת שמיני לשמו"ת ולקריאה

בציבור בשמואל ב פרק ו

ו א ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלה: ב וינקם וילך

שי למזרא

א) ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל, לפי שהיו רבים נאספים אליו מעת המלכו, אמר בן שהוסיף עוד לאסף אליו את הנבחרים בישראל להעלות את ארון הקדש. ובירושלמי (סנהדרין פרק י' הלכה ב') למדו מאן שדוד המלך

סמך ביום אחד שלשים אלה מישראל שהיו ראויים לסנהדרין. וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד' הלכה ז' (ב) מפעלי יהודה, היא "קרית יערים",

ש'לשם העלה ארון הקדש מבית שמש. אשר נקרא שם שם ה' וגו', אשר נקרא לו לארון שם, ומהו השם, שיהיה ה' צבאות יושב הכרובים עליו. ג) אל ענלה חדשה, לכבוד ארון הקדש עשו ענלה חדשה שלא השתמשו בה לצורך הדיוט. אבל מעו בדבר, כי לא זהו הכבוד שצריך לעשות לו, אלא כמו שכתוב בתורה "בכתף

ישאו" (במדבר טו.י) על ידי הלויים. נהגים את הענלה, הענלה היתה רחוקה לבקר, והם נהגו בה. ד) וישא'הו וגו', הבקר נשאו את הענלה עם הארון אשר עליו. ה) בכל עצי ברושים, בכל כלי שיר העשויים מעצי ברושים. ו) וישלח ענה, הושיט את ידו. כי שמוטו הבקר, כי שמוטו הבקר ונענעוהו. ז) ויחר אף ה' בענה, על שהושיט ידו לארון הקדש, ולא נתנה רשות ביאם ללויים. ועוד, שהיה לו לדרש קל וחומר, אם הארון נושא את נושאיו כפי שהיה בעברם בידון בזמן יהושע, הוא עצמו לא כלישפן. על השל, על השקחה והשגחה. עם ארון, סמוך לארון הקדש. ח) ויחר לדוד, על עצמו חרה לו, בדרך המצר ונקהל. ט) איך יבוא אלי וגו', כי חשב שאי אפשר להיות נהר בקדשתו. י) ויטהו דוד, הטה אותו מדרך עיר דוד אל בית עובד אדם. הנהיג, שהיה מתגורר בנת. והיה משכט לו מן השוערים, בכתוב בספר "דברי הימים". יא) ויברך ה' את עבד אדם, אשתו ושמונה בנותיה ילדו ששה בנים בכרם אחת, ובכתוב ב"דברי הימים" רבוי הבנים שהיו להם. יב) עיר דוד, לעיר דוד.

על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה: ט וירא דוד את יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה: י ולא אבנה דוד להסיר אליו את ארון יהוה על עיר דוד ויטהו דוד בית עבד אדם הגתי: יא וישב ארון יהוה בית עבד אדם הגתי שלשה חדשים ויברך יהוה את עבד אדם ואת כל ביתו: יב ויגד למלך דוד לאמר בך יהוה

יהודה היא קרית יערים (יהושע טו ט) כי באו שמה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא לו לארון שם ומהו השם, שם יהוה צבאות ישב הכרובים עליו: ג וירכבו את ארון האלהים אל ענלה חדשה וישא'הו על ידי הבקר אשר משכו הענלה מבית אבינרב אשר בגבעה

ועוא ואחיו בני אבינרב נהגים נהגו הבקר המושכים את הענלה חדשה: ד וישא'הו על ידי הבקר אשר משכו הענלה מבית אבינרב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו לבר הלך לפני הארון וענה הלך מיד הארון, ולזה הרגיש הוא אשר שמוטו הבקר לארון, ואחיו אחיו לא הרגיש: ה וידוד וכל בית ישראל משחקים לפני ארון יהוה בכל כלי שיר העשויים מעצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמנענעים ובצלצלים: ו ויבאו עד גזן נכון וישלח ענה הושיט את ידו אל ארון האלהים ויאחו בו כי נענעוהו ממקומו כי שמוטו הבקר וחשב ענה שפול מן הענלה: ז ויחר אף יהוה בענה על מיעוט האמנתו בה, לחשוב שפול ארזו לארץ ויכחו שם האלהים עליהשל על השגחה ונמט שם עם סמוך לארון האלהים: ח ויחר לדוד על עצמו חרה בדרך המצר ונקהל על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה: ט וירא דוד את יהוה ביום ההוא והוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה הלא אי אפשר להיות נהר בקדשתו: י ולא אבנה דוד להסיר אליו את ארון יהוה על עיר דוד ויטהו דוד בית עבד אדם הגתי: יא וישב ארון יהוה בית עבד אדם הגתי לו היה מן השוערים דה (ה'הא טו כא) וקראו גתי לפי שהתגורר בנת שלשה חדשים ויברך יהוה את עבד אדם ואת כל ביתו: יב ויגד

למלך דוד לאמר בך יהוה את־בית עבד אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון האלהים אשר יושב בביתו, וילך דוד ויעל את־ארון האלהים מבית עבד אדם לעיר דוד היא ציון בשמחה: יג ויהי כי צעדו הלכו נשאי ארון יהוה ששה צעדים פסיעות וזנב שור ומריא שור פסם: יד ודוד מכרפר מרדכ בכל עז לפני יהוה ודוד חגור אפוד בד מלבוש עשוי כדמות האפוד של כהן גדול: טו ודוד וכל־בית ישראל מעלים את־ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז והיה ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה | הביטה בעד החלון ותרא את־המלך דוד מפז ומכרפר

לפני יהוה ותבז לו בלבה בותה אותו בלבה כי חשבה שאין זה מרדכ המלך: יז ויבאו את־ארון יהוה ויצגו אתו במקומו שאין במקום שהבין לו בתוך האהל אשר נטה־לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: יח ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את־העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל־העם הבאים עם הארון לכל־המזון ישראל למאיש ועד־אשה לאיש לכל אחד חלת לחם אחד ואשפר מנה יפה בשר אחד ואשישה אחת כל אשר ישימו ביה חיו, וילך כל־העם איש לביתו:

את־בית עבד אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון האלהים וילך דוד ויעל את־ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה: יג ויהי כי צעדו נשאי ארון יהוה ששה צעדים וזנב שור ומריא: יד ודוד מכרפר בכל עז

לפני יהוה ודוד חגור אפוד בד: טז ודוד וכל־בית ישראל מעלים את־ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז והיה ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה | בעד החלון ותרא את־המלך דוד מפז ומכרפר לפני יהוה ותבז לו בלבה: יז ויבאו את־ארון יהוה ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה־לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: יח ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את־העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל־העם לכל־המזון ישראל למאיש ועד־אשה לאיש חלת לחם אחד ואשפר אחד ואשישה אחת וילך כל־העם איש לביתו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תָּרִים אֹז שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד
לְחֻטָּאת וּכְפָר עָלֶיהָ הִכְהֵן וְטָהַרְהָ: פ (וישראל)
יג «וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
בְּאָדָם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹסֶפְתָּה אוֹ
בְּחֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבֹא
אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:
וַרְאֵה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעַר
בִּנְגַע הַפֶּה | לָבֹן וּמִרְאֵה הַנֶּגַע עֵמֶק מַעוֹר
בָּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאִהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא
אֹתוֹ: וְאִם־בְּחֶרֶת לִבָּנָה הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ
וְעֵמֶק אֵין־מִרְאֵה מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא־הָפֵךְ
לָבֹן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:
וְרָאִהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהָיָה הַנֶּגַע עֹמֵד
בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
יב «וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּדַבְּרִי אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר
וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדָּת דָּוְתָהּ תִּטְמָא:
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עָרְלָתוֹ: וְשְׁלֹשִׁים
יוֹם וְשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמִּי טָהֳרָה בְּכָל־קִדְשׁ
לֹא־תִנְעַ וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מָלֵאת יְמֵי
טָהֳרָה: (לוי) ה וְאִם־נִקְבָּה תִלְדַּ וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים
כְּנִדְתָּהּ וְשְׁשִׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דַּמִּי
טָהֳרָה: וּבְמָלֵאת | יְמֵי טָהֳרָה לָבֹן אוֹ לָבֵת
תָּבִיא פֶּבֶשׁ בֵּין־שִׁנְתּוֹ לְעֵלָה וּבֵין־יוֹנָה אוֹתָר
לְחֻטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן:
וְהִקְרִיבֻּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפָר עָלֶיהָ וְטָהַרְהָ מִמִּקְדָּשׁ
דְּמִיָּה זֹאת תוֹרַת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:
וְאִם־לֹא תִמָּצֵא יֶדֶהּ דֵּי שֶׁהָ וּלְקַחְהָ שְׁתֵּי־

פירוש התוספות למס' הוריות דף ב עמ' א

דנתיא פרק "יש נוחליך" (בבא בתרא קל, ב) אין למידין הלכה על פי מעשה, הכי פירוש: התם אם יאמר לך אדם: "ראיתי מעשה שאינך" בבהאי גונא שחורו כן — אין לסמוך על דבריו, דשמא לא עיין היטב, ושמא אותו מעשה היה קצת משונה, עד שיאמר "הלכה למעשה" — פירוש: עד שיבא לו מתוך ההלכה דאיתא לאותו דבר מה שאומר. כי התלמוד ודברי האמוראין עיקר, כדאיתא בירושלמי ריש פאה: אין למידין לא מהלכות ולא מהגדות ולא מן התוספתא אלא מפי התלמוד. ו**איכא** דאמרי חזא קתני — ואין להקשות: דלא ליתני כי אם "על פיהם" וממילא משמע דוקא על פיהם, שמא הוה אמינא הוא הדין נתחלף לו, להכי תנא "שוגג", למימר: באיזה שוגג — דוקא על פיהם. **עד** שיהיו כולן בשגגה אחת — צריך עיון אם רוב צבור עשו כזה הענין, שנתחלף להם, דהוי כולן בשגגה אחת אי מייחבב בית דין.

הורו בית דין — הם סנהדרי גדולה, כדורשין בתורת כתבים: "עדת ישראל" — עדה המיוחדת בישראל, זו סנהדרי גדולה. **בין** שעשו ועשה עמון — צריך עיון אם בית דין עצמן חייבין להביא כשבה או שעירה, דנהי דפר אין מביאין אלא אם כן רוב צבור עשו על פיהן, מכל מקום קרבן יחיד ליתו, וא שמא פטורים לגמרי? **הורו** לה בית דין להנשא — האי בית דין אינו סנהדרין גדולה, שהרי בית דין יכולין להתירה לנישא, ומכל מקום הני נמי אית להו האי דינא, שאם עשתה כמו שהורו — היתה פטורה, כיון שתולה בבית דין. **אמר** אביי והא אנו לא תנו הכי — הא דלא פריך ללישנא קמא לשמואל כמו דפריך הכא לרב דימי, דללישנא קמא מציענ למימר דרב דימי אתא לפרושי דברי שמואל. **הכא** מסקנן לענין קרבן (עד) שיאמרו מותרין לעשות — והוא הדין בעלמא גבי הוראה, דאין לתלמיד לסמוך על דברי רבו עד דאמר ליה הכי, והא

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:23	6:30	9:01	8:56	9:35	9:31	10:40	10:36	19:00	19:04	19:26	19:30	18:43	19:40
חיפה (ק)	6:21	6:28	8:59	8:54	9:34	9:30	10:39	10:35	19:03	19:07	19:26	19:31	18:36	19:41
ירושלים (ק)	6:20	6:28	8:59	8:54	9:34	9:29	10:38	10:35	19:03	19:07	19:25	19:29	18:27	19:39
תל אביב (ק)	6:22	6:30	9:01	8:56	9:35	9:31	10:40	10:36	19:00	19:05	19:27	19:31	18:44	19:41
אוסטריה, וינה (ק)	6:21	6:33	8:58	8:50	9:44	9:37	10:50	10:45	19:25	19:33	19:58	20:08	19:14	20:21
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:39	6:34	8:50	8:52	9:27	9:29	10:27	10:28	18:15	18:06	18:42	18:33	17:50	18:44
אוקראינה, אודסה (ק)	6:26	6:37	9:03	8:56	9:47	9:41	10:53	10:48	19:26	19:34	19:58	20:07	19:14	20:20
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:56	6:08	8:33	8:25	9:18	9:12	10:25	10:19	18:59	19:07	19:32	19:41	18:48	19:55
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:06	6:18	8:43	8:35	9:29	9:22	10:36	10:30	19:10	19:19	19:44	19:53	18:59	20:07
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:29	6:42	9:06	8:57	9:54	9:47	11:01	10:55	19:37	19:47	20:12	20:22	19:27	20:37
אוקראינה, קייב (ק)	6:22	6:35	8:58	8:49	9:47	9:39	10:53	10:48	19:30	19:39	20:05	20:15	19:20	20:30
איטליה, מילאנו (ק)	6:53	7:04	9:31	9:23	10:14	10:07	11:20	11:15	19:53	20:01	20:23	20:31	19:42	20:44
אקוואדור, קיטו (ח)	6:13	6:15	8:46	8:44	9:14	9:13	10:17	10:15	18:21	18:19	18:43	18:41	18:02	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:06	7:11	9:25	9:26	10:00	10:01	11:00	11:01	18:49	18:41	19:15	19:07	18:24	19:18
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:07	8:01	10:15	10:17	10:53	10:55	11:53	11:54	19:37	19:27	20:06	19:56	19:10	20:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:41	6:51	9:20	9:14	9:59	9:53	11:04	11:00	19:30	19:36	19:59	20:05	19:17	20:17
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:30	6:39	9:08	9:02	9:48	9:42	10:53	10:49	19:20	19:27	19:50	19:57	19:08	20:08
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:30	6:40	9:09	9:02	9:48	9:42	10:54	10:49	19:21	19:27	19:51	19:57	19:08	20:09
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:04	7:15	9:43	9:36	10:23	10:18	11:29	11:25	19:58	20:05	20:28	20:35	19:46	20:48
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:04	7:11	9:42	9:38	10:16	10:12	11:21	11:17	19:41	19:45	20:06	20:10	19:26	20:20
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:31	6:39	9:10	9:05	9:46	9:41	10:50	10:47	19:13	19:17	19:40	19:44	18:59	19:55
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:06	7:12	9:44	9:40	10:16	10:13	11:21	11:17	19:38	19:41	20:02	20:05	19:22	20:15
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:25	6:35	9:03	8:57	9:43	9:38	10:49	10:44	19:17	19:23	19:47	19:53	19:04	20:05
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:54	7:04	9:33	9:26	10:12	10:06	11:17	11:13	19:45	19:51	20:14	20:20	19:32	20:32
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:23	6:33	9:02	8:55	9:42	9:36	10:48	10:43	19:16	19:23	19:46	19:53	19:04	20:05
בוליביה, לה פס (ח)	6:39	6:38	9:06	9:05	9:35	9:35	10:37	10:36	18:34	18:30	18:57	18:53	18:12	19:02
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:05	7:18	9:41	9:32	10:31	10:23	11:37	11:32	20:15	20:25	20:51	21:02	20:05	21:17
בלגיה, בריסל (ק)	7:06	7:19	9:42	9:33	10:31	10:23	11:38	11:32	20:15	20:25	20:51	21:01	20:05	21:16
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:17	6:15	8:40	8:40	9:11	9:11	10:12	10:11	18:10	18:04	18:30	18:24	17:47	18:34
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:05	6:03	8:28	8:28	8:59	8:59	10:00	9:59	17:54	17:48	18:18	18:12	17:31	18:22
בריטניה, לונדון (ק)	6:23	6:36	8:58	8:49	9:48	9:41	10:55	10:50	19:35	19:45	20:10	20:20	19:28	20:35
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:28	6:43	9:03	8:53	9:56	9:48	11:03	10:57	19:44	19:55	20:22	20:34	19:38	20:50
גרמניה, ברלין (ק)	6:27	6:41	9:03	8:53	9:54	9:46	11:01	10:55	19:42	19:52	20:18	20:29	19:33	20:44
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:49	7:02	9:26	9:17	10:14	10:07	11:21	11:15	19:57	20:07	20:32	20:42	19:47	20:57
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:19	6:16	8:40	8:40	9:12	9:12	10:13	10:13	18:12	18:06	18:30	18:24	17:49	18:34
הודו, מומבאי (ח)	6:28	6:33	9:05	9:02	9:36	9:32	10:39	10:37	18:52	18:54	19:16	19:17	18:36	19:27
הודו, פונה (ח)	6:29	6:24	9:02	8:58	9:32	9:29	10:35	10:33	18:48	18:50	19:12	19:13	18:31	19:22
הונגריה, בודפשט (ק)	6:11	6:23	8:48	8:40	9:33	9:27	10:40	10:35	19:13	19:22	19:46	19:55	19:02	20:09
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:34	5:44	8:13	8:06	8:52	8:47	9:58	9:53	18:25	18:31	18:55	19:01	18:12	19:13
יוון, אתונה (ק)	7:02	7:11	9:40	9:34	10:18	10:13	11:23	11:19	19:48	19:53	20:16	20:22	19:35	20:33
מולדובה, קישינב (ק)	6:44	6:33	9:10	9:02	9:55	9:48	11:01	10:56	19:34	19:42	20:07	20:15	19:23	20:29

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:30	6:25	9:02	8:58	9:33	9:29	10:36	10:34	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:24
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:47	6:54	8:56	8:59	9:38	9:41	10:38	10:39	18:20	18:08	18:51	18:40	17:52	18:52
נפאל, קטמנדו (ח)	5:55	5:48	8:26	8:22	8:59	8:55	10:03	10:00	18:21	18:24	18:46	18:49	18:06	18:59
סין, בייג'ין (ח)	5:59	5:50	8:28	8:22	9:07	9:01	10:12	10:08	18:38	18:44	19:07	19:13	18:23	19:25
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:03	9:36	9:34	10:05	10:03	11:07	11:06	19:12	19:11	19:34	19:33	18:53	19:42
פולין, ורשא (ק)	6:11	5:57	8:33	8:23	9:24	9:16	10:31	10:25	19:10	19:20	19:47	19:58	19:00	20:13
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:41	8:40	9:10	9:10	10:12	10:11	18:11	18:08	18:34	18:30	17:50	18:39
צרפת, ליאון (ק)	7:21	7:10	9:48	9:40	10:31	10:25	11:37	11:32	20:09	20:17	20:41	20:49	19:57	21:02
צרפת, פריז (ק)	7:29	7:16	9:53	9:45	10:40	10:33	11:46	11:41	20:23	20:32	20:56	21:05	20:12	21:19
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:55	5:53	8:27	8:25	8:56	8:54	9:59	9:57	18:05	18:04	18:27	18:26	17:46	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:59	6:48	9:27	9:20	10:08	10:02	11:14	11:09	19:47	19:54	20:15	20:23	19:35	20:35
קנדה, מונטריאול (ק)	6:34	6:23	9:01	8:54	9:44	9:38	10:50	10:46	19:24	19:31	19:54	20:03	19:12	20:16
קפריסין, לרנקה (ק)	6:33	6:25	9:03	8:58	9:39	9:34	10:44	10:40	19:07	19:11	19:34	19:39	18:52	19:50
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:29	6:14	8:48	8:37	9:43	9:34	10:50	10:44	19:33	19:44	20:12	20:25	19:24	20:41
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:01	5:46	8:19	8:08	9:16	9:07	10:23	10:17	19:10	19:22	19:47	20:00	19:02	20:17
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:01	5:49	8:26	8:18	9:11	9:04	10:17	10:12	18:50	18:59	19:23	19:32	18:39	19:46
שווייץ, ציריך (ק)	7:05	6:53	9:31	9:23	10:16	10:09	11:22	11:17	19:59	20:08	20:28	20:37	19:49	20:51
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:14	6:10	8:47	8:44	9:16	9:13	10:20	10:17	18:30	18:31	18:53	18:53	18:12	19:02

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֵּה לְכָל מִי שְׂרָצָה לְזָכוֹת וְלִסְמוּךְ עַל־עֲרוֹב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפה, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בְּרִיךְ אֱתָהּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוֹב:
בְּרִיךְ יְהִי שְׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׂרָנָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד
כָּל־צָרְכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:
[=בִּזְזָה יְהִיָּה מִתֵּר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת
כָּל צָרְכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לערב שביעי-אחרון של פסח וערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני, ערב שבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל שביעי-אחרון של פסח

יש להדליק לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני ערב שבת-קודש.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים. במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו.

ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

פירוש התוספות למס' הוריות דף ז עמ' א

הזה מצי למימר שכן נשיא אין מביא בהוראה, אלא דאלימא פריך: שמתכפר בצבור. וא"י דאינו (כו') מופלאים הוראה ידיה כו' — דהא איתקש לאשמת העם, ותנן לעיל כו', כדפירש רש"י.

מה צבור הורו ועשו אחריהן בהוראתן כו' — תימה: היאך שייך לדמותו לבית דין? דהבית "לאשמת העם" וטפי מסתבר לומר: מה צבור אין חייבין עד שיוורו הן אחרים, לא אם אמרת בנשיא שכן מכפר לו ביום הכפורים —

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00622
01/04/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

